

ALÞINGISTÍÐINDI

1881.

RITNEFNDARMENN:

HALLDÓR KR. FRÍÐRIKSSON. MAGNÚS STEPHENSEN.

FYRRI PARTUR:

ÞINGSKJÖLIN.

REYKJAVÍK.

PRENTARI: EINAR ÞÓRÐARSON.
1881.

3. gr.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins og fl. ern taldar 71,578 kr.:

	1882. kr.	1883. kr.	alls kr.
1. Afgjöld af umboðs- og klausturjörðunum, að frádrægnum umboðslaunum, prestsmötu o. fl. . . .	32,000	32,000	64,000
2. afgjöld af öðrum jörðum landssjóðsins . . .	1,184	1,184	2,368
3. leigugjöld:			
a. af Lundey 205 kr.			
b. af brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu 1,800 —			
	2,005	2,005	4,010
4. tekjur af kirkjum	600	600	1,200
samtals	35,789	35,789	71,578

4. gr.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru ætlaðar að nemi 54,000 kr.:

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Leigur af innstæðufje viðlagasjóðsins	27,000	27,000	54,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 . 10,048 kr. 74 a.			
- — 1883 . 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
samtals	27,000	27,000	54,000

5. gr.

Ýmislegar innborganir og endurgjöld verða talin 16,500 kr.:

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Það, sem greitt er frá prestaköllum, samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurborganir á öðrum fyrirframgreiðslum . .	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. gr.

Tillag úr rikissjóðnum verður talið 164,200 kr.:

	1882.	1883.	1882.	1883.	alls.
			kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000 kr.	60,000 kr.			
Aukatillag	36,500 —	34,500 kr.			
	96,500 kr.	94,500 kr.			
að fráðregnum útgjöldum til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands og full- trúa stjórnarinnar á al- þingi	12,400 —	14,400 —			
			84,100	80,100	164,200
	samtals		84,100	80,100	164,200

2. kafli.

Útgjöld.

7. gr.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 796,958 kr. samkvæmt þeim gjalda-
greinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—17. gr.

8. gr.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun
landsreikninganna 1,800 kr.

9. gr.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, svo og við dóm-
gæzluna og lögreglustjórnina og fl. veitast 343,292 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. .	3,800	3,800	
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endur- skoðun	3,000	3,000	
	26,900	36,900	53,800
flyt			53,800

	1882	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar . . .			53,800
B.			
Dómgæzla og lögreglustjórn :			
1. laun	71,736 19	71,736 19	
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík	1,000	1,000	
3. til hegningarhússins og fangelsanna . .	4,130	4,130	
4. önnur útgjöld	3,200	3,200	
	80,066 19	80,066 19	160,132 38
C.			
Ýmisleg útgjöld :			
1. til þess að gefa út stjórnartíðindi . . .	1,450	1,450	
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil	1,000	1,000	
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg- ingar	950	950	
4. styrkur til eflingar búnaði	10,000	10,000	
5. til vegabóta á fjallvegum	20,000	20,000	
6. til gufuskiptferða	18,000	18,000	
7. til vitans á Reykjanesi	3,100	3,100	
8. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóvbr. 1877, 3. gr.	600	600	
9. til þess að gefa út „Lovsamling for Is- land“			1,660
10. ráðstafanir til varnar á móti sandfoki á jarða- gózi landssjóðsins í Skaptafellssýslu og fl.			17,500
	55,100	55,100	110,200
samtals			343,292 38

19. gr.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 79,948 kr.:

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. laun	37,726	37,726	75,452
2. önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals . .	39,974	39,974	79,948

11. gr.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað að verði 35,100 kr.:

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	4,550	4,550	9,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,000	2,000	4,000
samtals	17,550	17,550	35,100

12. gr.

Til kirkju- og kennslumála veitast 215,138 kr. 38 a.:

	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
A.			
Í þarfir andlegu stjettarinnar:			
a. laun	8,432	8,432	16,864
b. önnur útgjöld:			
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauða í fyrveranda Hólastípti	600	600	
4. viðbót við optirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofukostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	17,563 19	17,563 19	35,126 38
B.			
Kennslumálefni:			
I. Til prestakólans:			
a. laun	10,316	10,316	
flyt	10,316	10,316	51,990 38

			1882.	1883.	alls.
			kr.	kr.	kr. a.
			10,316	10,316	51,990 38
	1882.	fluttar 1883.			
b. önnur útgjöld:					
1.	húsaleigustyrkur handa lærisvein- um, 80 kr. handa hverjum	960 kr. 1,200 kr.			
2.	3 ölmutur	600 —			
3.	til tímakennslu	100 —			
4.	til bókakaupa	300 —			
5.	til eldiviðar og ljósa	140 —			
6.	til umsjónar	100 —			
7.	ymsleg útgjöld	200 —			
			2,400	2,640	
			12,716	12,956	25,672
II. Til læknaskólans:					
a.	laun		3,200	3,200	
b. önnur útgjöld:					
1.	3 ölmutur, 200 kr. hver	600 kr.			
2.	eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3.	til bókakaupa og verkfæra	300 —			
4.	ferðastyrkur handa læknafnum	300 —			
5.	húsaleiga handa 3 lærisveinum	240 —			
6.	ymsleg útgjöld	100 —			
			1,640	1,640	
			4,840	4,840	9,680
III. Til hins lærða skóla:					
a.	laun		18,200	18,200	
b. aðstodarfje:					
	handa söngkennaranum	600 kr.			
	— fimleikakennaranum	700 —			
	flyt 1,300 kr.		18,200	18,200	87,342 38

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr. a.
	fluttar 1,300 kr.	18,200	18,200	87,342 38
handa dyraverði	900 —			
til yfirnmsjónar með skólahúsinu				
og áhöldum skólans	300 —	2,500	2,500	
c. Önnur útgjöld:				
1. til bókasafns skólans	600 —			
2. til eldiviðar og ljósa	1,500 —			
3. til skólahússins utan og innan	1,500 —			
4. til tímakennslu	1,600 —			
5. ölmusur	9,000 —			
6. þóknun handa lækni	100 —			
7. ýmisleg útgjöld	1,500 —			
8. fyrir prestsverk	48 —			
		15,848	15,848	
		36,548	36,548	73,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:				
a. laun		5,800	5,800	
b. Önnur útgjöld:				
1. til bóka- og áhaldna-kæpa				
við kennsluna	400 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —			
3. til skólahússins utan og innan	400 —			
4. ýmisleg útgjöld	400 —			
		2,000	2,000	
		7,800	7,800	15,600 .
V. Til annarar kennslu:				
a. til skóla Reykjavíkur kaupstaðar:				
1. tillag til þess að koma upp nýju skólahúsi				
með hífýlum til gagnfræðakennslu		5,000	.	
2. til gagnfræðakennslu		3,000	3,000	
b. til kvennaskóla		3,000	3,000	
flyt		11,000	6,000	176,038 38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
c. til barnaskóla og alþýðuskóla til sveita . . . fluttar	11,000	6,000	176,038 38
d. til kennara í organslætti og sönglist, og til org- anleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . . .	4,500 1,000 16,500	4,500 1,000 11,500	 28,000 .
C.			
1. Til stíptsbókasafnsins	1,950	1,950	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til bókmentafjelagsins	2,000	2,000	
4. til forngrípasafnsins:			
a. til forngrípakaupa 400 kr.			
b. til umsjónar 400 —			
	800	800	
5. til endurskoðunar sálma bókarinnar	800	.	
	5,950	5,150	11,100 .
samtals			215,138 38

13. gr.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna fyrirframgreiðsla veitast 10,000 kr.

14. gr.

Til eptirlauna og styrktarfjár og fl. veitast 50,000 kr.

15. gr.

Til visindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 8,000 kr.

16. gr.

Til óvissra útgjalda, sem nppá kunna að koma, veitast 6,000 kr.

17. gr.

Afgangiinn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 15,679 kr. 24 a., skal leggja i viðlagasjóðinn.

Athugasemdir við frumvarp til fjárlaga fyrir 1882 og 1883.

1. kafli.

Tekjur.

Um 2. grein.

1—4. Skattar þeir, sem hjer eru nefndir, voru í fyrsta skipti heimtir saman á árinu 1879, og fór afraksturinn af þeim á því ári mjög nærri þeim upphæðum, sem talðar eru í fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Samkvæmt tillögum landshöfðingja er því stungið upp á, að telja þessar upphæðir eins og í síðustu fjárlögunum, og skal með tilliti til þess, hvernig upphæðir þessar eru reiknaðar út, vísa til athugasemdanna við tjeð lög.

5. Vitagjaldið, sem í síðustu fjárlögunum var talið 5,000 kr., hefur á árinu 1879 hlaupið hjer um bil 6,500 kr. Eptir því, sem gjald þetta er fært niður frá 1. jan. 1880 með lögum 10. oktr. 1879, hefur landshöfðingi gizað á, að það muni verða 3,500 kr. árlega.

6. Nafubótaskattur er talinn eins og í fjárlögunum fyrir 1880 og 1881.

7. Erfðafjárskattur er talinn 2,000 kr. á ári eptir því, sem hann hefur verið að meðaltali á árunum 1876—1879.

8. Gjöld af fasteignarsölum eru talin eins og í fjárlögunum fyrir 1880—1881.

9. Í síðustu fjárlögunum eru gjöld fyrir leyfishrjef talin 1,000 kr. á ári, en eptir því sem þau hafa verið á árunum 1878 og 1879, hefur landshöfðingi álitid, að þau megi telja 1,300 kr. á ári.

10. Spítalagjaldið var:

1878		7,478 kr. 36 aur.
og 1879		7,409 — 09 — ;

virðist því megi telja gjald þetta 7,400 kr. á ári.

11. Menn hafa enn sem komið er enga reynslu fyrir því, hver áhrif hækkunin á aðflutningsgjaldi af áfengum drykkjum eptir lögum 7. nóvbr. 1879 hafi haft. Afraksturinn af þessu gjaldi var 1878 hjer um bil 98,000 kr., og 1879 hjer um bil 126,000 kr., og má svo álíta, að sá gjaldauki sje sprottinn af því, að lögin hafi komið því til leiðar, að meira fluttist inn af áfengum drykkjum seinast á árinu. Landshöfðingi álitur, að þetta gjald muni verða hjer um bil 125,000 kr. ár hvert.

Aðflutningsgjaldið af tóbaki er talið 15,000 kr. á ári, eins og það hefur verið að meðaltali á árunum 1877—1879.

12. Tekjurnar af pósthæðunum verða talðar eins og í fjárlögunum 1880 og 1881.

13. Óvissar tekjur, sem ætlazt er á í síðustu fjárlögunum að muni nema 600 kr., eru eptir tillögum landshöfðingja talðar 1,000 kr. á ári.

Um 3. grein.

1. Í síðustu fjárlögunum hækkadi alþingi tekjurnar af umboðs- og klaustur-jörðunum frá 30,400 kr., sem þær voru talðar í fjárlagafrumvarpinu, til 32,000 kr. á ári, og er hjer sú upphæð talin til; skal þess jafnframt getið, að þessar tekjur hafa á árunum 1878 og 1879 verið hjer um bil 30,000 kr. og 31,000 kr. hvert árið.

Jafnframt að vísa til þess, sem sagt er í athugasemdunum við fjárlagafrumvarpið fyrir 1878 og 1879 viðvíkjandi landsskuldargjöldunum af jarðagózi landssjóðsins í vesturamtinu, skal þess getið, að afgjaldsfinnun sú, sem veitt var laðsetunum með allrahæstum úrskurði 6. ágúst 1875, var á enda í fardögum 1877, en var veitt aptur með konungsúrskurði 3. maí 1878 til fardaga 1879, og er nú endurnýjuð með konungsúrskurði 25. maí f. á. fyrir 3 ár, sbr. Stjórnartíðindin fyrir 1880, B. bls. 109. Að afgjaldsfinnunin eigi var endurnýjuð nema til fardaga 1879 með konungsúrskurðinum 3. maí 1878, kom til af því, að stjórnin áleit, að eigi skyldi gjöra alveg út um þetta málefni, fyr en alþingi hefði látið álit sitt í ljósi um, hvernig fara skyldi með bygging og ábúð þjóðjarða í vesturamtinu, þar sem sjerstaklega til hagar í þessu tilliti, og að þingið mundi fá tækifæri til þess við umræðurnar um endurbót þá á bygging og ábúð þjóðjarðanna yfir höfuð, sem stjórnin ætlaði að koma til leiðar á alþingi 1879. En með því alþingi þá eigi beinlínis ljét í ljósi álit sitt um það málefni, og umræðurnar virðast benda til, að þingið naumast hafi gefið sjerstaklegan gaum að því, hefur stjórnarráðinu fundizt það rjettast, að láta það fyrirkomulag, sem nú er, haldast óbreytt fyrst um sinn, þar til alþingi það, sem nú kemur saman, hefði látið uppi tillögur sínar um málid, og var því linunin, sem var á enda 1879, að eins endurnýjuð til fardaga 1882.

2. Þessi gjöld eru talin, eins og á yfirstandandi fjárhagstímabili, sem sje:

a.	afgjöld af jörðum þeim, sem lækna sjóðurinu fyrrum átti	1,000 kr.
b.	afgjöld af jörðunum Belgsholti og Belgsholtskoti	160 —
c.	afgjöld af ýmsum jarðarþórtum	24 —

samtales 1,184 —

3. Þessi gjöld eru hin sömu og á yfirstandandi fjárhagstímabili.

4. Kirkjugjald af húsum, samkvæmt lögum 19. septbr. 1879, skal heimt saman í fyrsta skipti í færdögum þ. á., og er því engin reynsla fyrir því, hvað þetta gjald muni auka tekjurnar af kirkjum landssjóðsins, en landshöfðingi hefur getið þess, að tekju-aukinn naumast muni nema svo miklu, að ástæða sje til að hækka þá upphæð, sem talin er á þessari tekjugrein.

Um 4. gr.

Samkvæmt tillögum landshöfðingja er stungið upp á því, að færa yfir á viðlaga-sjóðinn lánin til kirkjunnar á Möðruvallaklaustri, og til kirkjunnar á Eyri, sem í síðustu fjárlögum eru talin í 5. gr. 1. og 2., með því eigi virðist vera næg ástæða til þess, að verja því, sem árlega er goldið upp í lán þessi, til þess að borga útgjöld, sem talin eru í fjárlögunum, en af öðrum innstæðum landssjóðsins eru að eins leigurnar hafðar til þessa. Lán þessi eru því talin með á skýrslu þeirri, sem þjer kemur, um þær skuldakröfur landssjóðsins, sem borga á upp í árlega. Eptir að styrktarsjóðurinn er af numinn með allrahæstum úrskurði 24. oktr. 1879, og innstæður og skuldabrfel hans lögð til viðlaga-sjóðsins, eru sömuleiðis kornlán þau, sem á sínum tíma voru veitt úr styrktarsjóðnum, talin í skýrslu þessari, en innskriftarskrifteini sjóðsins er talið með hinum öðrum innskrift-arskrifteinum viðlagasjóðsins. Með því þar næst eigi er nein ástæða til, að láta 4. gr. 2. í síðustu fjárlögunum: „leigur af andvirði seldra jarða“, haldast sem æjrestakan tekjulið, og með því það þykir rjettast, að sleppa upphæðinni: „upp í andvirði seldra landseigna“, sem við umræðurnar um fjárlagafrumvarpið á síðasta alþingi var sett inn í greinina fyrir framan stryklið, þar sem landssjóðurinn eigi á útistandandi andvirði fyrir seldar eignir, sem

galdið er nokknð npp í, er þessi grein orðnð nokknð öðrnvísí, en hún kemur fram í fjárlögunnm fyrir 1880 og 1881.

Hjer skal sett eptirfylgjandi yfirlit yfir tekjur þær, sem ætlazt er á að lands-sjóðurinn muni bafa af viðlagasjóðnum 1882 og 1883.

Viðlagasjóðnrinn á nú sem stendur:

I. ríkisskuldabrfef:

innskriptarskirteini G. fol. 630 upp á	322,800 kr.
— C. fol. 3408 (flutt frá hinum fyrverandi læknasjóði) upp á	37,800 —
— G. fol. 852 (flutt frá hinum fyrra styrktarsjóði) . . .	47,300 —
	407,900 kr.

Á þessu fjárhagstímabili hafa ríkisskuldabrfef, sem læknasjóðurinn hafði átt, að upphæð 3,106 kr. 62 aur., verið seld, og af þeirri upphæð í innskriptaraskirteinum, sem nefnd var, skal eptir 4. gr. fjárlaganna fyrir 1880 og 1881, taka 100,000 kr., til þess að greiða kostnaðinn við byggingu á húsi fyrir alþingi og söfn landsins, og má ráð fyrir því gjöra, að innskriptarskirteina- upphæðin minnki við sölu þeirra skuldabrfefa, sem tekin verða úr innskriptarskirteininu, innan loka þessa fjárhagstímabils um 101,900 —

eptir . . 306,000 kr.

og eru leigurnar af þeirri upphæð

II. skuldabréf, sem galdið er upp í:

	skuldabr.	dags.		kr.	a.
1. Reykjavíkur kaupstaður,			7. ágúst 1873, upphafi.	8,271	10
2. Suðurumdæmið,	—	—	15. septbr. 1873, —	6,542	22
3. Vestmannaeyjar,	—	—	25. oktbr. 1876, —	1,122	33
4. Vesturumdæmið,	—	—	1. septbr. 1876, —	19,380	
5. Norður- og austurumdæmið,	—	—	28. septbr. 1876, —	31,870	
6. Akureyrar kaupstaður,	—	—	26. septbr. 1876, —	1,000	
7. Reykjavíkur kaupstaður,	—	—	13. jan. 1875, —	4,000	
8. Sami,	—	—	20. ágúst 1875, —	6,000	
9. Sami,	—	—	11. desbr. 1872, —	1,800	
10. Dr. philos. Gr. Thomsen,	—	—	4. ágúst 1876, —	1,000	
11. Hitardals og Staðarhrauns prestakall,	—	—	26. oktbr. 1877, —	1,200	
12. Prentari Einar Þórðarson,	—	—	29. desbr. 1878, —	14,000	
13. Prestsbakka prestakall,			{ 10. júní 1874, 14. júní 1876, 8. maí 1878, }	—	2,000
14. Saurbæjar prestakall,	—	—	4. júní 1878, —	1,000	
15. Hjarðarholts prestakall,	—	—	19. júní 1878, —	500	
16. Kalkofninn við Reykjavík,	—	—	18. maí 1878, —	2,000	
17. Stykkishólms kirkja,	—	—	5. ágúst 1878, —	2,000	
18. Sama,	—	—	27. nóvbr. 1879, —	1,000	
19. Kálfatjarnar kirkja,	—	—	{ 7. nóvbr. 1865 1,600 kr., 30. nóv. 1876 500 kr. }	—	2,100
20. Höskuldstaða kirkja,	—	—	20. maí 1873, —	1,200	
21. Arnarbælis prestakall,	—	—	1. maí 1876, —	1,200	
22. Stafholts kirkja,	—	—	8. apríl 1876, —	600	
23. Sanda kirkja,	—	—	8. septbr. 1876, —	800	
24. Ólafsvalla prestakall,	—	—	11. desbr. 1876, —	440	
25. Akureyri,	—	—	3. desbr. 1878, —	4,000	
26. Kálfsólts kirkja,	—	—	25. marz 1879, —	800	
27. Reykjavíknr dómkirkja,	—	—	11. desbr. 1879, —	16,000	
28. Hjarðarholts prestakall,	—	—	16. maí 1879, —	500	
29. Lundarbrekku prestakall,	—	—	26. ágúst 1879, —	2,000	
30. Reykhólts prestakall,	—	—	18. júlí 1879, —	1,200	
31. Hvamms prestakall,	—	—	16. septbr. 1879, —	600	
32. Skagafjarðar sýsla,	—	—	18. septbr. 1879, —	800	

yfir um . .

				leigur.	
				1882.	1883.
				kr. a.	kr. a.
.....				12,240 .	12,240 .
afborgast.	eptirstöðvar. 31. desbr. 1881.	afborganir.			
		1882.	1883.		
	kr. a.	kr. a.	kr. a.		
1/15 á ári	3,859 81	551 41	551 41	154 39	132 34
1/15 —	3,053 1	436 15	436 15	122 12	104 67
1/15 —	673 41	74 82	74 82	26 94	23 94
1/15 —	11,628 .	1,292 .	1,292 .	465 12	413 44
1/15 —	19,121 98	2,124 67	2,124 67	764 88	679 89
1/15 —	466 66	66 67	66 67	18 66	16 .
á 28 árum.	3,469 37	101 23	105 27	138 77	134 73
á 28 —	5,204 05	151 84	157 91	208 16	202 9
á 28 —	803 85	75 85	78 88	32 15	29 12
1/10 á ári	500 .	100 .	100 .	20 .	16 .
1/20 —	960 .	60 .	60 .	38 40	36 .
1/14 —	9,000 .	1,000 .	1,000 .	360 .	320 .
100 kr. á ári.	1,225 .	100 .	100 .	49 .	45 .
á 18 árum	875 14	44 99	46 79	35 01	33 21
1/10 á ári	350 .	50 .	50 .	14 .	12 .
1/10 —	1,400 .	200 .	200 .	56 .	48 .
1/25 —	1,760 .	80 .	80 .	70 40	67 20
1/25 —	920 .	40 .	40 .	36 80	35 20
140 kr. á ári í afborgun og leigur	866 74	105 53	109 55	34 67	30 45
á 28 árum	978 85	32 85	34 16	39 15	37 84
1/20 á ári	840 .	60 .	60 .	33 60	31 20
1/10 —	300 .	60 .	60 .	12 .	9 60
1/14 —	550 .	50 .	50 .	22 .	20 .
1/20 —	330 .	22 .	22 .	13 20	12 32
1/10 —	2,800 .	400 .	400 .	112 .	96 .
1/20 —	720 .	40 .	40 .	28 80	27 20
á 28 árum	15,347 20	346 11	359 96	613 89	600 4
1/10 á ári	400 .	50 .	50 .	16 .	14 .
á 28 árum	1,918 40	43 26	44 99	76 74	75 1
1/12 á ári	1,000 .	100 .	100 .	40 .	36 .
1/20 —	540 .	30 .	30 .	21 60	20 40
1/15 —	693 34	53 33	53 33	27 73	25 60
	92,554 81	7,942 71	7,978 56	15,942 18	15,624 49

				kr. a.
			handan að . . .	
33. Breiðabólstaðar prestakall,	skuldabr. dags.	6. desbr. 1879,	—	600 "
34. Sýslumaður Guðmundur Pálsson,	—	17. jan. 1880,	—	3,600 "
35. Garða prestakall á Akranesi,	—	1. maí 1880,	—	1,600 "
36. Garða prestakall á Álptanesi,	—	1. júní 1880,	—	10,000 "
37. Borgar prestakall,	—	14. júní 1880,	—	1,000 "
38. Fells prestakall,	—	24. júní 1880,	—	300 "
39. Torfastaða prestakall,	—	25. júní 1880,	—	500 "
40. Eyjafjarðar sýsla,	—	28. júlí 1880,	—	6,000 "
41. Staðarbyggðarmýrar,	—	23. marz 1880,	—	9,000 "
42. Húnavatnssýsla,	—	18. okthr. 1880,	—	1,000 "
43. Veitt lán, sem enn þá ekki eru borguð út				4,600 "
44. Möðruvallaklausturs kirkja				5,158 81
45. Kirkjan á Eyri				3,600 "
46. Nokkrir hreppar í Snæfellsnessýslu, eptirstöðvar af koraláui				3,551 68

alls.

	leigur			
	1882.		1883.	
	kr.	a.	kr.	a.
handan að	17,565	65	17,169	72
III. Skuldabrief, sem segja má upp með hálfs árs fresti:				
Samkvæmt reikningnum fyrir 1879 hlupu þessi skuldabrief 1.				
janúar 1880	175,869	kr. 10 a.		
Það, sem lánað verður út á þessu fjárhags-				
tímabili, er ætlað á að nemi	61,100	— . -		
	236,969	kr. 10 a.		
Frá þessu verður að draga lán það, sem				
sjúkrabúsínu í Reykjavík var gefið upp				
með fjáráukalögum 1878 og 1879	2,000	— . -		
	234,969	kr. 10 -		
Enn fremur skal telja hjer upphæðir þær,				
sem tilfærðar eru í fjárlögnum fyrir				
1880 og 1881, 4. gr. 2.				
a. eptirstöðvar af andvirði fyrir jörð-				
ina Langarnes	3,590	— . -		
b. eptirstöðvar af andvirði fyrir laxa-				
veiðarnar í Elliðaánum	1,600	— . -		
	240,159	kr. 10 a.	9,606	36
Loksins verða afborganir þær, sem goldnar				
verða á árinu 1881, ávaxtaðar á árinu 1882	8,307	kr. 73 a.		332 31
Aptur á móti verður eigi sem stendur gjört				
ráð fyrir því, að nokkur afgangur verði				
á reikningnum fyrir fjárhagstímabilið.				
samtals	27,172	1	27,108	39

Um hið leigulausa lán til Möðruvallakirkju, sem fært er til II. 44., skal þess getið, að landshöfðingi gískar á, að tekjur kirkjunnar, sem verja á til þess að borga lánið, muni nema árlega þjer um bil 200 kr., einkanlega þegar tekið er til greina, að kirkjan fær gjald af gagnfræðaskólanum eptir lögum 19. septbr. 1879. Landshöfðingi hefur samt út af bænarskrá frá sóknarmönnum, sem umboðsmaðurinn og amtmaðurinn yfir norður- og austurumdæminu höfðu mælt fram með, lagt það til, að greiða megi 50 kr. árlega af tekjum kirkjunnar til launa banda organleikara við bana, og þar eð stjórnarráðinu finnst ástæða til, að samþykkjast þessu, virðist eigi verða gjört ráð fyrir því, að goldið verði meir upp í lánið en 150 kr. á ári.

Lán þau, sem veitt hafa verið einstökum hreppum í Eyjafjarðarsýslu og Skagafjarðarsýslu af hinum fyrri styrktarsjóði, má gjöra ráð fyrir að verði alveg endurborguð innan loka yfirstandandi fjárhagstímabils, en um þau kornlán banda ýmsum hreppum í Snæfellsnessýslu, sem talin eru á II. 46. tölulið, skal þess getið, sem hjer segir. Þessi

lán, sem veitt voru á fjárhagsárinu 18^{61/62}, voru uppbafllega 5,562 kr., og átti samkvæmt allrahæstum úrskurði, 23. janúar 1862 að borga 4 af hundraði í leigur á ári, og greiða upp í lánin $\frac{1}{7}$ á ári á þeim árum, sem næst fóru í bönd. Til þessa hefur eigi verið goldið meira upp í lánin en 2,010 kr. 32 aur., svo að enn standa eftir 3,551 kr. 68 aur., og samkvæmt reikningi sýslumanns fyrir 1879 eru ógoldnir vextir fyrir tímann fyrir 1. jan., 1874 1,193 kr. 30 a., og fyrir árin 1878 og 1879 284 kr. 14 a. Aptur á móti eru vextirnir fyrir árin 1874—1877 goldnir til landssjóðsins á yfirstandandi fjárhagstímabili.

Eptirstöðvarnar af láninu sjálfu og leigunum koma niður á þessi sveitarfjölög, eins og nú skal sagt:

	lán.	eldri leigur.	leigur fyrir 1878 og 1879.
1. Staðarsveit	540 kr. . a.	179 kr. 10 a.	43 kr. 20 a.
2. Eyrarsveit	880 — 91 -	276 — 11 -	70 — 48 -
3. Breiðuvík	384 — 77 -	103 — 33 -	30 — 78 -
4. Neshrepp innri	846 — . -	271 — 47 -	67 — 68 -
5. Neshrepp ytri	900 — . -	363 — 29 -	72 — . -
	3,551 kr. 68 a.	1,193 kr. 30 a.	284 kr. 14 a.

Samkvæmt allrahæstum úrskurði 3. ágúst 1868 hafa eigi verið kallaðar inn leigur og afborganir af þessum lánum um nokkur ár vegna fátæktar þeirra hreppa, sem í hlut eiga, en í fjárlögum fyrir tímabilið frá 1876—1881 hefur verið gjört ráð fyrir því, að lánin yrðu að visu látin standa óborguð fyrst um sinn, en að vextir skyldu greiddast frá 1. jan. 1874. Landshöfðinginn hefur samt getið þess, að það væri ísjárvert, að fresta því lengur, að gjöra endilega út um borgun þessara lána, með því 18 ár þegar eru liðin frá því að lánin voru veitt, og endurborgun lánanna allt af meira og meira mundi koma niður á hreppsþúa, sem á sínum tíma eigi hafa þegið lánin, og hefur hann því jafnframt af þeirri ástæðu, að það mundi verða of vaxið efnum þessara fátæku sveitarfjelaga, að borga að fullu það, sem eftir stendur af lánunum, á fám árum, stungið upp á því við stjórnarráðið, að samþykkis alþingis yrði leitað til þess, að þeim yrði gefið nokkuð upp af því, sem enn er óborgað af þessum lánum. Stjórnarráðið hefur því fundið sjer skylt, að leggja fyrir alþingi lagafrumvarp, sem vísað skal til, um, að gefa skuli upp eldri leigna- eptirstöðvar og helminginn af því, sem eptirstendur af höfuðstólum, með því skilyrði, að leigna- eptirstöðvar þær, sem komnar eru í gjalddaga eftir 1. janúar 1878, verði borgaðar innan ársloka 1882, og að hreppsnefndirnar skuldbindi sig til, að borga hinn helminginn af eptirstöðvum höfuðstólsins með $\frac{1}{6}$ á ári, í fyrsta skipti á árinu 1882, og þar á eftir á þeim 4 árum, sem í hönd fara, ásamt með leigum, og í þeirri von, að alþingi fallist á þessa uppástungu, eru afborganir og leigur af lánunum þannig taldar á skýrslunni að framan.

Um 5. grein.

1. Samkvæmt lögum 27. febrúar 1880 um skipun prestakalla skal frá nokkrum af hinum stærri brauðum, eftir því sem að lögin ná til þeirra, greiða þau gjöld, sem þar

eru ákveðin, og leggja þau í landssjóðinn, en úr honum skal aptur borga út tillög þau, sem ákveðin eru handa nokkrum af binum minni brauðum. Tekjur þær, sem við þetta falla til landssjóðs, og sem landshöfðingi gjörir ráð fyrir að muni nema hjer um bil 3,000 kr. á árinu 1882, og hjer um bil 3,500 kr. á árinu 1883, eru eptir uppástungu landshöfðingja taldar í þessari grein, en hin samsvarandi útgjöld eru til færð í 12. gr. A. b. 1.

2. og 3. Þessar upphæðir eru taldar eins og í fjárlögum fyrir yfirstandandi fjárhagstímabil.

Um 6. grein.

Frá tekjum þessum, sem eru tilfærðar samkvæmt lögum um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, 2. janúar 1871, 5. gr., eru í samhljóðun við það, hvernig alþingi samdi fjárlögin fyrir yfirstandandi fjárhagstímabil, dregin útgjöldin til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands, þar sem stjórnarráðið að vísu álitur, að það sje eðlilegast að telja bæði þessi útgjöld og útgjöldin til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi, sem sömuleiðis eru dregin frá tekjunum á árinu 1883, með útgjöldum á fjárlögum, en þykir það samt litlu skipta, hvar þessi útgjöld eru færð til. Hin síðarnefndu útgjöld voru hvergi færð til í fjárlagafrumvarpi því, sem alþingi fjellat á 1879, og að því er ráða má af umræðunum á alþingi virðist ástæðan fyrir því að hafa verið sú, að menn voru í efa um, hvort nokkur heimild væri fyrir þessum útgjöldum til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi, á meðan þau eigi væru ákveðin með sjerstöðum konungsúrskurði. Þótt slíkur sjerstakur konungsúrskurður að ætlun stjórnarráðsins verði í sjálfu sjer að álitast óþarfur, þar sem konungur með því að samþykkja, að fjárlagafrumvarpið, þar sem upphæðin er tiltekin, verði lagt fyrir alþingi, í raun og veru hefur ákveðið uppbæð útgjaldsins, hefur stjórnarráðið samt, til þess að taka af öll tvímæli og þráttanir um þetta atriði, leitað sjerstake konungsúrskurðar fyrir því, að útgjaldið til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi á árinu 1883 verði dregið frá þeim tekjum, sem færðar eru til á þessari grein.

2. kafl.

Útgjöld.

Um 8. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 er talin hin sama upphæð, sem kostnaðurinn við alþingi hljóp 1879, eða 32,000 kr.

Enn fremur eru á þessari grein útgjöldin við yfirskoðun landsreikninganna talin 1,800 kr. eins og á síðustu fjárlögum.

Um 9. grein.

A. 1. Þessi grein liðast í sundur á þessa leið:

þessi miðar til þess, að búa undir aðra skipun á umboðsstjórninni, sem hefði í för með sjer, að amtmannaembættin yrðu lögð niður, verður stjórnarráðið að því leyti, er sjálft málefnið snertir, að vísa til þessa brjefs. En sjer í lagi verður stjórnarráðið að taka það fram á þessum stað, að það sje ótilhlýðilegt, að reyna til að þröngva fram slíkri breytingu með fjárlögum. Þau eru eingöngu fjárveitingarlög, sem gilda fyrir tvö ár, og er það ákvörðun þeirra og tilgangur, að ráðstafa tekjum og útgjöldum landsins fyrir það tímabil, en með þeim má eigi gjöra breytingar á því fasta fyrirkomulagi á embættum landsins, sem skipað er fyrir um með lögum eður öðrum gildum ákvörðunum, sem standa þeim jafnfætis. Er það mjög áriðandi, til þess að samverknaður milli stjórnarinnar og fulltrúa landsins fari fram í friði og í góðri reglu, að gæta þeirra grundvallarreglu, að eigi verði með fjárlögum gjörðar almennar lagabreytingar, eða stjórninni gjört að bindandi skyldu, að gjöra slíkar breytingar, þegar hún er þeim mótfallin, og er það undirrót til hinna óhappasælustu deila, þegar út af þessari grundvallarreglu er brugðið, sem reynslan nægilega hefur sýnt og sannað annars staðar. Stjórnarráðið, sem er sannfært um, að alþingi eigi síður en stjórnin hafi allan áhuga á, að koma framförinni á stjórnar-efnum í gott og happasælt horf, verður því gagngjört að setja sig á móti því, að skil-yrði, sem grípa fram fyrir úrlausn á spurningunni, hvort breyta eigi því rjettarástandi, sem nú er, verði sett í samband við fjárveitingar, sem gilda fyrir 2 ár, hvort sem átt er við þetta eða önnur atriði í fjárlögum.

A. 2. Í þessari grein er talið:

endurgjald fyrir skrifstofukostnað handa amtmanninum yfir	
suður- og vesturumdæminu	1,400 kr.
viðbót handa þeim amtmanni, sem nú er	200 —
	1,600 kr. árlega.
Endurgjald fyrir skrifstofukostnað handa amtmanninum yfir norður-	
og austurumdæminu	1,000 — —
endurgjald fyrir skrifstofukostnað handa landfógeta	1,000 — —
þóknun til sama fyrir að taka við póstávísana upphæðum þeim, sem	
borgaðar eru í jarðabókarsjóð Íslands, og fyrir ábyrgð þá, sem	
er þessu samfara, ef honum mistelst	200 — —
	3,800 kr. árlega.

Endurgjöldin fyrir skrifstofukostnað eru talin samkvæmt lögum 15. oktbr. 1875, 14. gr. Með hæstarjettar-dómi 4. júní 1880 er samkvæmt 7. gr. tjedra laga gjört út um það, að amtmanninum yfir suður- og vesturumdæminu, sem nú er við embætti, beri 200 kr. viðbót við endurgjald það fyrir skrifstofukostnað, sem með nefndum lögum er lagt embættinu.

A. 3. Frá þeim manni, sem falið er á hendur nú sem stendur, að endurskoða hina íslenzku reikninga, er komin bænarskrá um, að þess verði farið á leit, að upphæð sú upp á 2000 kr. á ári, sem nú er veitt til þessa, verði hækkuð til 3000 kr., og skyldi 600 kr. þar af ganga til skrifstofukostnaðar. Í bænarskránni er þess getið, að reynslan hafi sýnt, að það sje eigi unnt fyrir einn mann, að komast yfir öll störf við endurskoðunina án aðstoðar, og að störf þessi hafa aukizt við það, að aukatekjurnar nú renna í landssjóðinn,

og við hin nýju skattalög. Landshöfðingi hefur mælt fram með bænarskránni, og stjórnarráðið, sem þegar í athugasemdnum við fyrra fjárlagafrumvarpið hefur látið í ljósi, að ef stofna ætti sjerstakt endurskoðunarmannsembætti, yrði því naumast lagt minna en það, sem nú er stungið npp á, hefur því fundið sjer skylt, að stinga upp á, að veittar verði 3,000 kr. til þess, sem sje :

til launa handa endurskoðunarmanninum	2,400 kr.
í endurgjald fyrir skrifstofukostnað	600 —
	3,000 kr.

B. 1.

	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Forstjórinn í landsyfrrjettinum, skipaður 7. nóvember 1877, laun	5,800	5,800	11,600
Fyrsti dómandi í sama rjetti, skipaður s. d., laun	4,000	4,000	8,000
Annar dómandi í sama rjetti, skipaður 12. apríl 1878, laun	4,000	4,000	8,000
Bæjarfógetinn í Reykjavík, skipaður 16. ágúst 1878, laun.	3,000	3,000	6,000
Sýslumaðurinn í Árnessýslu, skipaður 6. nóvbr 1878, laun	3,500	3,500	7,000
Sýslumaðurinn í Húnavatnssýslu, skipaður 12. apríl 1877. laun 3,500 kr. • a. viðbót fyrir sjálfan hann 1,144 — 8 -	4,644 8	4,644 8	9,288 16
Sýslumaðurinn í Mýra- og Borgarfjarðarsýslu, skipaður 6. nóvbr. 1878, laun	3,500	3,500	7,000
Sýslumaðurinn í Þingeyjarsýslu, skipaður 13. maí 1876, laun	3,428 75	3,428 75	6,857 50
Sýslumaðurinn í Skaptafellsýslu, laun	3,000	3,000	6,000
Sýslumaðurinn í Rangárvallasýslu, skipaður 25. maí 1861, laun 3,000 kr. • a viðbót fyrir sjálfan hann 300 — 78 -	3,300 78	3,300 78	6,601 56
Sýslumaðurinn í Gullbringu- og Kjósarsýslu, skipaður 16. ágúst 1878, laun	3,000	3,000	6,000
yfir um	41,173 61	41,173 61	82,347 22

	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
handan að	41,173 61	41,173 61	82,347 22
Sýslumaðurinn í Snæfellsness- og Hnappadals sýslu, skipaður 12. apríl 1878, laun	3,000	3,000	6,000
Sýslumaðurinn í Ísafjarðarsýslu og bæjarfógetinn í Ísafjarðarkaupstað, skipaður 16. apríl 1879, laun sem sýslumaður 3,000 kr.			
— — bæjarfógeti 500 —	3,500	3,500	7,000
Sýslumaðurinn í Skagafjarðarsýslu, skipaður 18. febr. 1861, laun 3,000 kr. • a.			
viðbót fyrir sjálfan hann 1,282 — 35 —	4,282 35	4,282 35	8,564 70
Sýslumaðurinn í Eyjafjarðarsýslu og bæjarfógetinn í Akureyrarkaupstað, skipaður 22. oktbr. 1858, laun sem sýslumaður 3,000 kr. • a.			
— — bæjarfógeti 500 — • -			
viðbót fyrir sjálfan hann 612 — 32 —	4,112 32	4,112 32	8,224 64
Sýslumaðurinn í Norður-Múlasýslu, skipaður 30. júní 1880, laun	3,000	3,000	6,000
Sýslumaðurinn í Dalasýslu, skipaður 5. nóvbr. 1877, laun	2,500	2,500	5,000
Sýslumaðurinn í Barðastrandarsýslu, skipaður 3. maí 1881, laun	2,500	2,500	5,000
Sýslumaðurinn í Strandasýslu, skipaður 25. júlí 1863, laun	2,500	2,500	5,000
Sýslumaðurinn í Suður-Múlasýslu, skipaður 29. júní 1872, laun 2,500 kr. • a.			
viðbót fyrir sjálfan hann 753 — 49 —	3,253 49	3,253 49	6,506 98
Sýslumaðurinn í Vestmannaeyjasýslu, skipaður s. d., laun	1,914 42	1,914 42	3,828 84
samtdals	71,736 19	71,736 19	143,472 38

Laun forstjórans og dómandanna í yfirrjetinum eru talin samkvæmt lögum 15. oktbr. 10. gr., en laun sýslumanna og bæjarfógeta og það, sem þeim er lagt sem viðbót fyrir sjálfa þá, samkvæmt lögum 14. desbr. 1877, 4., 5. og 7. gr., sbr. lög 24. oktbr. 1879. Að því leyti, er sjerstaklega snertir viðbót' þá, sem á skýrslunni að framan er talin handa

sýslumanninum í Húnavatnssýslu, skal þess getið, að mál það, sem sýslumaður L. Blöndal höfðaði á móti landssjóðum til þess að ná rjetti sínum til þessarar viðbótar, sem honum hafði verið synjað um við fjárlögin fyrir 1880 og 1881, er dæmt 7. febrúar þ. á. í hinum konunglega íslenska landsyfirretti, og er honum með þeim dómi dæmd viðbótin, sem talin er. Með því stjórnarráðið álitur það árangurslaust, að affrýja þessum dómi til hæsta rjettar, eru útgjöld þau, sem hjer ræðir um, talin samkvæmt yfirrettardóminum.

B. 2. Upphæð þessi er talin samkvæmt lögum 14. desbr. 1877, 5. gr.

B. 3. Til hegningarhússins í Reykjavík og til viðhalds á fangelsunum eru samkvæmt tillögum landshöfðingja talin þessi útgjöld.

a. laun umsjónarmannsins	800 kr.
þóknun handa dómkirkjuprestinum	100 —
— — læknum	60 —
	960 kr.

b. víðurværi handa 8 fongum, 42 aur. fyrir hvern fanga á dag, 1,226 kr. 40 aur., sem er talið hjer	1,225 kr.
3 skammtar af miðdegismat handa umsjónarmanninum, hver uppi 21 eyr., hjer um bil	230 —
þvottur	30 —
til eldiviðar og ljósa	650 —
útgjöld við bygginguna sjálfa og áhöld	400 —
til þess að útvega verkefni	500 —
ýmisleg útgjöld	150 —
	3,185 —
	4,145 kr.

Arður af verkvinnu er, að frá dregnu því, sem notað er í þarfir hegningar- hússins sjálfs, talinn	615 —
	3,530 kr.
kostnaður við viðhald fangelsanna	600 —
	4,130 kr.

B. 4. Í þessari grein eru talin þessi útgjöld á ári:

a. þóknun handa tveimur settum málafærslumönnum við landsyfirrettinn	1,600 —
b. laun sendibodans við yfirrettinn	60 —
c. til eldiviðar í yfirrettarstofunum hjer um bil	60 —
d. til viðrhalds á yfirrettarstofunum, áhöldum og til þess að halda húsun- um hreinum, og fl.	100 —
e. kostnaður við sakamál og lögreglumál	1,000 —
f. kostnaður við gjafsóknarmál	380 —
	3,200 kr.

Í öllum þessum útgjaldaliðum eru taldar binar sömu upphæðir, sem veittar eru með fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Að því leyti er snertir útgjöld þau, sem talin eru í liðunum e. og f., skal vísað til laga 2. nóvbr. 1877, 2. gr., og laga 12. júlí 1878, 5. gr.

C. 1. Útgjöldin við að gefa út Stjórnartíðindin eru talin eins og á yfirstandandi fjárhagstímabili:

póknun fyrir útgáfu og útbýtingu tíðindanna, fjárhald og reikningastörf	300 kr.
til prentunar deildarinnar B. 24 arkir, hver upp á 20 kr.	480 —
til pappírs, 24 arkir, hver upp á 14 kr.	336 —
til kostnaðar við sending með póstum	200 —
póknun fyrir að semja skýrslur um landshagi, allt að því	300 —
	1,616 —

Frá þessu gengur það, sem áskrifendur borga, 100 expl., hvert upp á	
1 kr. 66 a.	166 —
	verða þá útgjöldin á ári 1,450 —

C. 2. Samhljóða fjárlögunum fyrir 1878 og 1879.

C. 3. Með því að hjer bætist við brunabótagjaldið fyrir hina nýju alþingisbyggingu, sem þó eigi verður nákvæmlega til tekið nú sem stendur, hefur landshöfðingi stungið upp á því, að útgjöldin á þessum lið verði hækkuð frá 705 kr. til 950 kr. á ári.

C. 4. Af þessari fjárveitingu, sem talin er eins og í fjárlögunum fyrir 1880 og 1881, skal verja allt að helmingnum til búnaðarsjéla og búnaðarsjóða. Að taka þetta fram í fjárlögunum er óþarft, og á því að sneiða hjá því, þar eð slíkar athugasemdir eiga ekki við í lögunum, en við þess konar fjárveitingar mun stjórnin bera umbyggju fyrir því, að þeim skilyrðum verði fullnægt, sem fjárveitingin er bundin, þótt eigi sje þau skilyrði beinlínis tekin fram í sjálfum lögunum.

C. 5. Fjárveiting þessi, sem er samkvæmt fjárlögunum fyrir 1880 og 1881, verður sjer í lagi höfð til póstveganna.

C. 6. Að því leyti, er snertir þennan útgjaldalið, sem er samhljóða síðustu fjárlögum, skal vísað til Stjórnartíðindanna fyrir 1880 B, bls. 26, þar sem prentuð er útlekking af samningi þeim, sem stjórnarráðið fyrir Ísland og hið sameinaða gufuskipsfjélag hafa gjört sín á milli, og hefur fjélagið með þeim samningi skuldbundið sig til að sjá um póstgufuskipsferðirnar milli Kaupmannahafnar og Reykjavíkur og kringum strendur landsins í 10 ár á þann hátt, sem nákvæmar er skýrt frá í samningnum, fyrir 58,000 kr. á ári og eru í þeirri upphæð með taldar þær 18,000 kr., sem hjer ræðir um.

C. 7. Í þessari grein eru talin þessi útgjöld á ári:

a. laun vitamannsins	1,200 kr.
b. til eptirlits með vitanum	200 —
c. til þess að kaupa 4,000 potta af olíu, hjer um bil	1,200 —
d. til þess að kaupa lampakveyki og verkefni til fægingar og fl.	150 —
e. til þess að kaupa 20 skpð. af steinkolum	120 —
f. til viðurhalds á húsum og áhöldum	200 —
g. afgjald af lóðinni	30 —
	alls 3,100 —

Um hina einstöku liði skal þess getið, sem hjer segir :

a. Lauu vitamannsins eru nú sem stendur 800 kr. á ári, auk hífýla kauplaust, með tilheyrandi jarðarskika og sumarþeitt fyrir tvo hesta, og leyfi til að taka árlega til eigin notkunar 30 potta af olíu þeirri, sem ætluð er til vitans. Eptir að alþingi 1879 hafði vísað til landshöfðingja bænarþrá frá vitamanninum um launahækkun, hefur landshöfðingi nú stungið upp á því, að launin verði hækkuð til 1,200 kr. á ári, og hefur hann um leið skýrt stjórnarráðinu frá því, að hann eigi nema með því að gefa vitamanninum vonir um að fá þessa launahækkun, hafr getað komið honum til þess, að taka aptur bænarþrá um lausn, sem haun mæltist til að fá vegna þess að launin væru of lítil. Landshöfðingi hefur látið í ljósi, að það sje æskilegt, að halda þeim vitamanni, sem nú er, þar sem hann bæði sje mjög reglusamur og ótull maður, og hafr í Danmörk fengið góða tilsoðn um það, sem stöðu hans snertir; landshöfðingi hefur enn fremur til stuðnings því, sem vitamaðurinn sækir um, getið þess, að honum sje það ómögulegt með 800 kr. launum að útvega sjer nægilegt viðurværi á Reykjanesi, þar sem flutningskostnaðurinn gjörir allar nauðsynjavörur dýrari. Þar að auki er það sjerstaklega tekið fram, að það hafr eigi tekizt enn þá, að koma upp túni við íverubús vitamannsins, og að vitamaðurinn sje neyddur til þess að hafr 2 hjú sjer til aðstoðar við vitann.

b. Landshöfðinginn er enn á þeirri skoðun, að það sje nauðsynlegt, að hafr sjerstaklegt eptirlit með vitanum, og hefur hann því stungið upp á, að tekinn verði upp aptur þessi útgjaldaliður, sem var tekinn úr fjárlagafrumvarpinu fyrir yfirstandandi fjárhagstímabil, samkvæmt tillögum fjárhagsnefndarinnar, sem ranglega gekk út frá því, að taka mætti það, sem með þyrfti til þessa, af sje því, sem veitt var til embættisferða.

c.—g. Að því leyti, er snertir þessa útgjaldaliði, skal vísað til síðasta fjárlagafrumvarpsins.

C. 8. Til þess að komast hjá misskilningi um það, hvernig verja eigi þeirri upphæð, sem hjer er talin, hefur landshöfðingi stungið upp á því, að þessi útgjaldaliður nefnist: „til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóvbr. 1877, 3. gr.“

C. 9. Eptir að alþingi hafði tekið úr síðasta fjárlagafrumvarpinu hina venjulegu fjárveitingu upp á 1,866 kr. 66 aura fyrir fjárhagstímabilið, til þess að halda áfram lagasafninu fyrir Ísland, og því hafði verið lýst yfir í ályktun um landsreikninginn fyrir árin 1876 og 1877, að stjórnin hefði ábyrgð á því, að þau bindi lagasafnsins, sem búið var að veita styrk til, kæmu út, sagði stjórnarráðið til kröfu í dánarbúi Jóns Sigurðssonar upp á 2,160 kr. alls, sem það hljóp samtals, sem honum hafði verið goldið smásamau fyrir fram eptir beiðni hans, til þess að safua í og búa undir prentun 18. og 19. bindi lagasafnsins. Stjórnarráðið hefur síðan gjört þaun samning við hlutadeigandi skiptarjett, að taka við þeim söfnum í tjeð biudi, sem fundust í búinu, með því móti, að krafa sú, sem sagt var til í búinu, yðfi færð niður um 300 kr. Landssjóðnum verða með þessu móti endurgoldnar 1,860 kr., sem gjöra má ráð fyrir að verði borgaðar á yfirstandandi fjárhagstímabili. Lagasafnið nær nú til 1859 (að því ári með tölu), og er það mjög æskilegt, að þessu dýra riti, sem enginn embættismaður eða þeir, sem fást eitthvað við opinber störf, svo að segja geta áu verið, verði haldið áfram, svo að menn hafr fullkomið og áreiðanlegt lagasafn fyrir þann tíma, sem eptir er til ársins 1874, en þá byrjuðu stjórnartíðindi þau að koma út, sem stjórnin sjálf lætur gefa út. Alþingin 1875 og 1877 hafr einnig kannazt við, að þetta væri æskilegt, þar sem veitt var til þess að halda safninu áfram 1,866 kr. 66 a.

fyrir hvort fjárbagstímabilið 1876—1877 og 1878—1879, og þar sem orsökkin til þess, að eigi var starfað neitt að safninu um stund, nú er horfin, má vænta þess, að alþingi eigi verði því mótfallið, að veita það fje, sem stungið er upp á hjer. Samkvæmt því, sem menn áður hafa komið sjer saman um, á að borga útgefandanum, háskólabókasöllumanni Höst, fyrir að gefa út bindi upp á 40 arkir, 1.000 kr., og launin fyrir að safna og búa lagasafnið undir prentuu hafa hingað til verið 24 kr. fyrir hverja örk. Til þess að koma út einu bindi upp á 40 arkir útheimtist þannig 1.960 kr., en frá því verða dregnar 300 kr. fyrir það, sem unnið er, og sem borgað er fyrir.

C. 10. Að tilhlutun amtsráðsins í suðurumdæminu hafa alþingismaður Dr. phil. Gr. Thomsen og búfræðingur Ólafur Ólafsson, er dvalið hefur í Danmörku og kynnt sjer þar þær ráðstafanir, sem gjörðar eru vestan til á Jótlandi. til þess að stöðva sandfok, í fyrria sumar ferðazt um Skaptafellssýslu til þess að rannsaka og koma fram með uppástungun um, hvað gjöra mætti, til þess að koma í veg fyrir þær eyðileggingar, sem jarðirnar verða fyrir af sandfoki og vatnagangi. Af skýrslum þeim, sem þessir menn síðan hafa sent amtsráðinu, má sjá, að hætt er við, að mikill hluti af umböðs- og klausturjörðum lands-sjóðsins í Skaptafellssýslu, sem lagðar eru undir Kirkjubæjar- og Þykkvabæjarumboð, muni jafnt og stöðugt eyðast meir og meir af sandfoki og vatnsflóði. Samkvæmt uppástungu Ólafs Ólafssonar hefur amtsráðið í suðurumdæminu nú ályktað, að gjöra tilraun til þess að stöðva sandfokið, með því að láta sá niður grastegundum, sem til þessa eru hentugar, og verður nú þessi tilraun gjörð á umgirtu svæði við Hraungerði í Álptaveri, að stærð hjer um bil 2.000 □ fadma, og til þessa varið því fje, sem útbýtt kann að verða eptir tillögum amtsráðsins af þeirri upphæð, sem stungið or upp á í 9. gr. C. 4. Jafuframt þessu er í skýrslunum stungið upp á fyrirtækjum, sem eigi verða framkvæmd fyrir það fje, sem í nefndum útgjaldalið er stungið upp á að veita valdsstjórninni umráðin yfir. Sjer í lagi gildir þetta um verk, sem mælt er fram með í báðum skýrslum, og er í því fólgið, að veita ánni Stjórn, sem nú fellur í Geirlandsá, í annan farveg vestur fyrir hina svo kölluðu Klaustursanda út í Skaptá. Sandar þessir liggja milli Skaptár og Geirlandsár, og takmarkast af Kirkjubæjarklaustri og fleiri jörðum, sem landssjóðurinn á, og má með þessu móti verja þá fyrir ágangi af skepuum að vestanverðu, en þeim megin hafa sandarnir hingað til legið opnir fyrir; með því að veita ánni eins og sagt var, hyggja menn, að fá stöðugt vatnsrennsli á sandana, og að 450—600 dagsláttur verði svo ræktaðar, að þar geti sprottið melur. Bæði amtmaðurinn yfir suðurumdæminu og landshöfðinginn hafa mælt fram með því, að fyrirtæki þetta verði sett í verk á kostnað landssjóðsins, og hefur landshöfðingi iagt til, að stungið verði upp á að veita allt að því 13000 kr., sem eptir áætlun, er Ólafur Ólafsson hefur samið, er álitid að muni nægja til þess að vinna þetta verk. Með því uppástungan um fyrirtæki þetta er komin frá mönnum, sem rannsakað hafa, hvernig til hagar á sjálfum staðnum, og hlutadeigandi yfirvöld hafa mælt fram með henni, og þar eð ætla má eptir því, sem stjórnarráðinu er skýrt frá, að með þessu megi gjöra frjóvsamar merkur úr sandfoksplázi, sem hættulegt er fyrir þjóðjarðir þær, sem í kring liggja, hefur stjórnarráðið fundið ástæðu til, að taka til greina uppástungu landshöfðingja um, að fá það fje veitt, sem með þarf til þess að framkvæma þetta verk á kostnað landssjóðsins, en þess skal samt getið, að eptir því, sem landshöfðingi hefur stungið upp á, verður eigi byrjað á þessu verki, nema menn geti komið sjer saman um við landseta þá, sem búa þar í kring, að þeir afsali sjer notkun lands þess, sem hjer ræðir um, um

svo mörg ár, sem til þess þarf, að koma þessu fyrirtæki fram, og að þeir skuldbindi sig til, ef fyrirtækið heppnast, að greiða 6 af hundrði á ári 28 ár sem leigur af og afborganir upp í upphæð, sem samsvarar virði þeirra mannvirkja, sem unnin verða, og undirgangast þá skilmála, sem settir verða um viðhald og friðun á því landi, sem ræktað er upp.

Því, sem eftir er af þeirri upphæð, sem stungið er upp á, er ætlað til að verði varið til að veita burt Hafursá, sem jörðunum í Mýrdal nú sem stendur er hætta búin af sökum vatnsflóðs. Landshöfðinginn fer hjer sömuleiðis eftir áætlun, sem Ólafur Ólafsson hefur gjört, og leggur til, að stungið verði upp á þeirri fjárveitingu, sem með þarf; og er hjer einnig svo til ætlað, að eigi verði byrjað á verkinu, nema áður sje gjörður hæðlegur samningur við landsetana á þeim jörðum, sem hafa gagn af fyrirtækinu, að þeir taki þátt í kostnaði þeim, sem af því leiðir.

Um 10. gr.

1. Þessi grein liðast í sundur á þennan hátt:

	1882. kr.	1883. kr.	alls. kr.
Landlæknirinn á Íslandi, að auki forstöðumaður læknaskólans í Reykjavík	4,800	4,800	9,600
læknirinn í 1. læknahjæraði	1,900	1,900	3,800
— í 2. —	1,500	1,500	3,000
— í 3. —	1,500	1,500	3,000
— í 4. —			
laun 1,900 kr.			
viðbót fyrir sjálfan hann 86 —	1,986	1,986	3,972
læknirinn í 5. læknahjæraði	1,500	1,500	3,000
— í 6. —			
laun 1,900 kr.			
viðbót fyrir sjálfan hann 316 —	2,216	2,216	4,432
læknirinn í 7. læknahjæraði	1,500	1,500	3,000
— í 8. —	1,500	1,500	3,000
— í 9. —	1,500	1,500	3,000
— í 10. — (laust)	1,500	1,500	3,000
— í 11. —			
laun 1,900 kr.			
viðbót fyrir sjálfan hann 28 —	1,928	1,928	3,856
læknirinn í 12. læknahjæraði (laust)	1,500	1,500	3,000
— í 13. —	1,500	1,500	3,000
— í 14. —	1,500	1,500	3,000
yfir um	27,830	27,830	55,660

				1882.	1883.	alls.
				kr.	kr.	kr.
handan að				27,830	27,830	55,660
læknirinn í 15. læknahjæraði				1,900	1,900	3,800
— í 16.	—	(laust)		1,500	1,500	3,000
— í 17.	—			1,500	1,500	3,000
— í 18.	—			1,500	1,500	3,000
— í 19.	—			1,500	1,500	3,000
— í 20.	—					
laun			1,500 kr.			
viðbót fyrir sjálfan hann			496 —	1,996	1,996	3,992
samtals				37,726	37,726	75,452

Laun landlæknisins eru talin samkvæmt lögum um stofnun læknaskóla í Reykjavík, 11. febr. 1876, 2. gr.; laun læknanna samkvæmt lögum um aðra skipun á lækna-hjeruðunum á Íslandi og fl. 15. oktbr. 1875, 3. gr. 1. staflíð, og launaviðbótin handa læknunum í 4., 6., 11. og 20. læknahjæraði samkvæmt 3. gr. 2. staflíð í tjeðum lögum; skal hjer um vísað til athugasemdanna við fjárlagafrumvarpið fyrir 1878 og 1879.

2. Í þessum líð eru talin eptirfylgjandi útgjöld á ári:

a. styrkur til sjúkrahússins í Reykjavík	800 kr.
b. styrkur til sjúkrahússins á Akureyri	400 —
c. launaviðbót tveggja yfirsetukvenna í Reykjavík, fyrir sjálfar þær	48 —
d. til kennslu yfirsetukvenna	800 —
e. til þess að kaupa verkefni handa yfirsetukonum	200 —
	2,248 —

Þessir líðir eru allir samhljóða fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Útgjöldin, sem talin eru í líðunum d og e, skulu samkvæmt yfirsetukvenna-lögum 17. desbr. 1875 4. gr. greiðast úr landssjóðnum, og eru talin, eins og getið var, samkvæmt uppástöngu landshöfðingja, sem hefur getið þess, að útgjöldin á árinu 1879 hafi hlaupið 1,828 kr. 66 a. til kennslu yfirsetukvenna, og 700 kr. 16 a. til þess að kaupa verkfæri handa yfirsetukonum, en að það sje vitaskuld, að þessi útgjöld fari minnkandi eptir því, sem yfirsetukvennahjeruð þau verða skipuð, sem stofnuð eru með tjeðum lögum.

Um 11. gr.

1. Í þessum líð er talið:

laun handa póstmeistararum í Reykjavík samkvæmt lögum um laun íslenzkra embættis-manna 15. oktbr. 1875, 12. gr.	1,700 kr. á ári.
laun handa póstafigreiðslumönnum	1,850 — —
laun handa brjefhíróðingarmönnum	1,000 kr. á ári.
	4,550 — —

Landshöfðingi hefur stungið upp á, að það, sem veitist til lanna handa pósta-afgreiðslumönnum, og sem á fjárlögnum fyrir 1880 og 1881 hleypur 1,610 kr., verði hækkað npp í upphæð þá, sem talin er að framan, sumpart vegna þess, að nauðsyn hefur verið á að stofna póstaafgreiðslustaði á Eskifirði og Randkollstöðum, sumpart vegna þess, að póstaafgreiðslumennirnir á Seyðisfirði, Ísafirði og Stykkishólmi hafa mælt til þess að fá launaviðbót, sem honum finnst nauðsyn á að veita, ef menn eigi vilja eiga undir því, að þessum sýslunum eigi verði þjónað svo vel sem skyldi, og að endingu vegna þess, að það mun verða nauðsynlegt, að setja póstaafgreiðslumenn þar sem nú eru brjefbirðingarmenn á einstökum stöðum, þar sem póstagufuskipin koma við, t. d. á Húsavík, Sauðárkrók og Skagaströnd.

2. Útgjöldin við flutning pósta hafa hlaupið á árinu 1879:

á aðalpóstleiðunum . . .	7,946 kr. • a.
á aukapóstleiðunum . . .	2,684 — 36 —
	10,630 kr. 36 a.

og útgjöldin munu eptir því, sem póstsamgöngur á Íslandi aukast, fara stöðugt vaxandi. Landshöfðingi hefur því stungið upp á, að útgjöldin á þessum lið verði hækkuð til 11,000 kr. fyrir hvort árið, og eru 8,000 kr. taldar til aðalpóstleiðanna, og 3,000 kr. til aukapóstleiðanna á ári.

3. Þessi útgjöld eru:

a. endurgjald fyrir skrifstofukostnað póstmeistarans samkvæmt lögum 15. oktbr. 1875, 14. gr.	600 kr.	
viðbót, veitt á fjárlögnum fyrir 1880—1881	400 —	1,000 kr. á ári.
b. sæðispeningar og endurgjald fyrir skrifstofukostnað til hins sama		200 — —
c. þóknun til sama fyrir ábyrgð þá, sem er því samfara, að taka við póstávisana upphæðum þeim, sem borgaðar eru til hans, ef misteljust kann, 1 af 1,000, hjer um bil		200 — —
d. ýmislegt prentað, svo sem sendingaskrár, viðskiptabækur, registur o. fl.		200 — —
e. til þess að útvega áhöld og til viðurhalds á þeim		300 — —
f. útgjöld, sem upp á kunna að koma		100 — —
		2,000 kr. á ári.

Á hönnu e. er stungið upp á 100 kr. hækkun á ári, með því áhöldin eru mjög gengin af sjör af sliti. Útgjöldin á hinum liðunum eru talin eins og í fjárlögnum fyrir 1880 og 1881.

Um 12. grein.

A. a. Hjer undir kemur:

Laun biskups. eru talin samkvæmt lögum 15. oktbr. 1875, 8. gr., og viðbótin fyrir sjálfan hann samkvæmt 7. gr. 3. stafl. í sömu lögum, með því biskupinn samkvæmt hinum fyrri launaákvörðunum hefði verið búinn að ná 7,632 kr. launum á ári 1. apríl 1881. Laun dómkirkjuprestsins eru talin samkvæmt fjárlögum fyrir 1880 og 1881.

A. b. 2. Á þessum lið er hin fyrri fjárveiting til bráðabyrgðar-uppbótar á fátækum braudum, sem 1880 og 1881 hefur hlaupið 7,000 kr. hvort árið, færð niður í 4,500 kr. fyrir 1882 og 4,000 kr. fyrir 1883, með því útgjöld þessi fara minnakandi eptir því sem lögín 27. febrúar 1880 ná til prestakallanna, þegar þau losna.

A. b. 4. Með lögum 27. febrúar 1880, 6. gr., er svo fyrir mælt, að tillag það, sem prestaköllin eiga að greiða samkvæmt tilskipun 15. desbr. 1865, 7. gr., til fátækra uppgjafapresta og prestsekkna, skuli falla niður frá fardögum 1881, og að greiða skuli í staðinn úr landssjóði 2,000 kr. á ári til sama augnamiðs.

A. b. 5. Útgjöld þau, sem hjer eru talin, eru samsvarandi því, sem á fjárlögnum fyrir 1880 og 1881 var veitt til prestsekka og barna og til fátækra uppgjafapresta, en svo er til ætlað, að þessu fje verði á fjárhagstímabilinu eingöngu varið til prests-okkna og barna með því eigi verður ráð fyrir því gjört, að það komi til tals á fjárhagstímabilinu, að veita styrk úr landsjóði þeim uppgjafaprestum, sem eptirlaunaákvæðanirnar í lögum um eptirlaun presta, 27. febrúar 1880, ná til, og af því vænta má, að eldri uppgjafaprestar, sem hinar nýju eptirlaunareglur eigi ná til, muni fá nægan styrk af því, sem talið er í liðnum A. b. 4. Þess skal samt getið, að ganga má að því visu, að eptirlaunin eptir tjeðum eptirlaunalögum muni í ýmsum tilfellum verða svo lítil, að nauðsyn geti á því orðið, að veita fje á fjárlögnum seinna meir, sem valdsstjórninni verði falin umráðin yfir, til þess að ráða bót á þessu.

A. b. 6—8. Þessi gjöld eru talin eins og í fjárlögnum fyrir 1880 og 1881.

B.

I. Prestaskólinn.

Útgjöldin í þessari græni liðast í sundur eins og þjer segir:

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Forstöðumaður prestaskólans, skipaður 25. júní 1866:			
1882. 1883.			
laun samkvæmt lögum 15. oktbr.			
1875, 13. gr.	4,600 kr.	4,600 kr.	
viðbót fyrir sjálfan hann sam-			
kvæmt sömu lögum, 7. gr.,			
3. stfl.	532 —	532 —	
	5,132	5,132	10,264
Fyrsti kennari við tjeðan skóla:			
laun samkvæmt lögum 15. oktbr. 1876, 13.			
gr., á ári	2,400 kr.		
viðbót fyrir sjálfan hann, samkvæmt sömu			
lögum, 7. gr., 1. stfl.	784 —		
	3,184	3,184	6,368
Annar kennari við sama skóla:			
laun samkvæmt lögum 15. oktbr. 1875, 13.			
gr., á ári	2,000 kr.	2,000	4,000
saamtals	10,316	10,316	20,632

Ad því leyti, er snertir viðbótina fyrir forstöðumann prestaskólans, skal þess getið, að tjeður embættismaður eptir hinum fyrri launaákvörðunum hefði fengið 3. launaviðbót eptir aldri 1. júlí 1881.

b. Útgjaldaðirnir 3—6 eru samkvæmt fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Aftur á móti er farið fram á það í 1. lið, að veita húsaleigustyrk handa 15 lærissveinum á árinu 1883 með því aðla má eptir tölu þeirra, sem útskrifast úr lærða skólanum sumarið 1881 og 1882, að svo margir sækja prestaskólana 1883, að húsaleigustyrkur handa 12 lærissveinum eigi manni nægja, svo framarlega sem þeirri reglu verður fylgt framvegis eina og hingað til, að þessi styrkur skuli veittur öllum þeim, sem eru á prestaskólanum, að þeim einum undanteknum, sem eru efnadir og eiga heima í Reykjavík. Samkvæmt því, sem forstöðumaður skólans hefur lagt til, og landshöfðingi hefur mælt fram með, er stungið upp á því, að fjölga tölu ölmusanna, með því svo hefur verið álitid, að orsökkin til þess, að prestaskólinn hefur verið svo lítið sóttur á seinna árum, hafi meðal annars verið sú, að ölmusarnar eigi voru nógu margar. Að endingu er stungið upp á því í 7. lið, að veittar verði 200 kr. á ári til ýmislegra útgjalda í staðinn fyrir 100 kr. árlega. Forstöðumaður prestaskólans hefur getið þess, að nauðsyn sje á að hækka þessa upphæð, vegna þess að auk skatta og gjalda af skólahúsinu, brunabótagjalds og þóknunar handa skrifaranum við

burfararpróf o. s. frv., verði af þessu fje að taka kostnaðinn til viðhalds á áhöldum prestaskólabússins og að innan skamms verði þörf á aðgjörð á því.

II. Læknaskólinn.

a. laun.

Laun þau, sem með lögum um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876, 2. gr., eru lögð forstöðumanni tjeðs skóla, sem að auki er landlæknir á Íslandi, eru talin í 10. gr. 1., en þjer eru samkvæmt nefndum lögum, 3. og 4. gr., tilfærð laun kennara þess, sem er við skólann, með 1800 kr. á ári. Þóknun handa sama fyrir að kenna yfirsetukonum 600 — — — og þókuun handa hjeraðslækninum í 1. læknishjeraði fyrir að kenna við skólann 800 — — —
3200 kr. á ári.

b. Önnur útgjöld.

Þessi útgjöld eru hin sömu, sem veitt voru í fjárlögum fyrir 1880 og 1881.

III. Hinn lærði skóli.

a. laun.

forstjóri hins lærða skóla	4,200 kr.
yfirkennarinn	3,200 —
fyrsti kennari	2,400 —
annar kennari	2,400 —
þriðji kennari	2,000 —
fjórdi kennari	2,000 —
fimmti kennari	2,000 —
	18,200 —

Launin handa forstjóranum, yfirkennaranum og fjórum hinum elztu kennurum eru talin samkvæmt lögum um laun íslenzkra embættismanna o. fl., 15. oktr. 1875, 13. gr., en laun fimmta kennara eru talin samkvæt fjárlögum fyrir 1880 og 1881.

b. Að því leyti, er snertir þá tilhögun á umsjóninni við hinn lærða skóla, sem nú er komið á samkvæmt umræðum alþingis 1879 um skólamálið, skal vísað til brjefs stjórnarráðsins 7. nóvhr. 1879, sem er birt í Stjórna-tíðindunum fyrir tjeð ár, B. bls. 158. Tilhögun sú, sem fallizt er á með tjeðu brjefi og samkvæmt hverri 1,000 kr. hefur verið varið árlega sumpart til launa handa dyraverði, sumpart til þóknunar fyrir að hafa yfirumsjón með skólahúsinu og áhöldum skólans, hefur hingað til reynzt vel. Fyrir yfirumsjónina virðist hæfilegt framvegis að greiða 300 kr. þókuun á ári, eins og á yfirstandandi fjárhagstímabili. Aptur á móti er stungið upp á því samkvæmt tillögum stiptyúrvaldanna, sem landshöfðingi hefur fallizt á, að laun dyravardar verði hækkuð frá 700 kr. á ári, sem þau nú eru, til 900 kr. á ári, þar eð störf hans eru svo mörg að það þykir nauðsynlegt til þess að þau verði leyst tilhlýðilega af hendi, að hann bæti við sig einu hjúi.

c. 1. Fjárveitingin til bókakaupa er í frumvarpinu eptir uppástungu landsböfðingja nefnd til bókasafns skólans, til þess það sjáist af orðunum í sjálfri fjárveitingunni, að

allri upphæðinni upp á 600 kr. á ári eigi að verja til þess að auka bókasafnið, þar sem hingað til hefur verið tekið af því fje til þess að kaupa fyrir verðlaunabækur handa þeim skóla-lærisveinum, sem taka þátt í umsjóuninni, en það þykir rjettara, að fje til þessa sje tekið af því, sem talið er í 7. lið til ýmislegra útgjalda.

c. 4. Samkvæmt tillögum stiptysfirvaldanna eru útgjöldin á þessum lið hækkuð um lítið eitt á ári, til þess að það verði hægt að reikna út borgunina fyrir tímakennsl-
úna, sem hingað til hefur verið 40 sk. eða 83 $\frac{1}{2}$ eyrir fyrir hvern tíma eptir krónumynt, svo hún verði 85 eða 90 aurar fyrir hvern tíma.

c. 7. Til ýmislegra útgjalda er stungið upp á að veita 1,500 kr. á ári, en til þessara útgjalda voru að eins veittar 1,200 kr. árlega á yfirstandandi fjárhagstímabili. Af hækkuninni er ætlað til, að verja allt að því 200 kr. árlega til þess að kaupa bækur handa þeim skólalærisveinum, sem taka þátt í umsjóuninni, og eptir tillögum stiptysfirvaldanna einungis bækur til verðlauna handa lærisveinum þeim, sem skara fram úr, og jafnframt eru iðnir og siðprúðir. Það, sem eptir er af hækkuninni, er ætlað til að verði haft til þess, að orðasafni því, sem skólastjóri J. Þorkelsson hefur byrjað á í skólaskýrslunum, verði haldið áfram, en kostnaðurinn við það hefur hingað til verið goldinn af því fje sem veitt hefur verið í þessum lið, í sameiningu við útgjöldin við prentun skólaskýrslanna.

Hin önnur útgjöld, sem hjer eru talin, eru samkvæmt fjárlögum fyrir 1880 og 1881.

IV. Gagnfræðaskólinn á Möðruvöllum.

a. Laun.

Skólastjóri og fyrsti kennari	3,000 kr. á ári.
annar kennari við skólann	2,000 — —
kennarinn í búfræði	800 — —
	5,800 kr. á ári.

Launin eru talin samkvæmt lögum 7. nóvbr. 1879; skólastjóri hefur leigulausan bústað í skólanum, og búfræðingurinn nýtur, auk launa þeirra, sem nefnd voru, afgjalds-
ins af heimajörðinni Möðruvöllum.

b. Útgjöldin eru tilfærð samkvæmt uppástungu landshöfðingja, sem hefir getið þess, að eigi sje uein reynsla til fyrir því, hvað útgjöldin muni hlaupa, og að eigi hefði verið komin til sín nein áætlun frá skólastjóra, þá er hann samdi tillögur sínar um fjár-
lagafrumvarpið. Stjórnarráðið hefur því falið landshöfðingja á hendur, að gjöra þær breytingaruppástungur, sem með þarf, við upphæðir þær, sem hjer eru taldar, eptir þeim skýrslum, sem honum seinna kunna að berast.

V. Til annarar kennslu.

a. Bæjarstjórnin í Reykjavík hefur skýrt landshöfðingja frá, að áformað sje, að byggja í sumar nýtt skólahús á kostnað bæjarins, og að menn hafi í byggju, að útvega húsrúm fyrir gagnfræðakennslu í skólahúsinu; jafnframt hefur bæjarstjórnin farið þess á leit, að landsjódurinn veiti bænum 5,000 kr. tillag í eitt skipti fyrir öll til kostnaðar

við byggingu skólans, og 3,000 kr. á ári sem tillag til kostnaðarins við það, að kennslan verður aukin á þennan hátt. Til stuðnings þessari bænarskrá er þess getið, að það verði að álítaskaut nauðsynlegt, að verkswið skólans nái til gagnfræðakennslu, en að bærinn sje eigi fær um að koma þessum kennsluauka á nema með aðstoð landssjóðsins; þar að auki er það tekið fram, að styrkur sje veittur úr landssjóðnum til slíkrar kennslu í öðrum landspörtum, og virðist hjer vera átt við gagnfræðaskólann á Möðruvöllum, sem byggður er fyrir sje landssjóðsins, og þar sem kennslan fer fram á kostnað hans. Að endingu hefur bæjarstjórnin getið þess, að hin fyrirhugaða gagnfræðakennsla muni verða til gagna fyrir allt suðurumdæmið. Landshöfðingi hefur mælt fram með bænarskrá bæjarstjórnarinnar, og hefur sjer í lagi tekið það fram, að ef gagnfræðakennslu verði komið á í bæjarskóla Reykjavíkur, þá verði það óþarft, að koma á gagnfræðakennslu á kostnað landssjóðsins í hinum lærða skóla, eins og gengið er út frá í reglugjörðinni 12. júlí 1877, 18. gr., og mundi við þetta sparast allmikið sje fyrir landssjóðinn. Með því hjer við bætist, að gjöra megi að líkindum ráð fyrir því, að aðsóknin að lærða skólanum, sem á seinni árum hefur verið heldur mikil, muni minnka, þegar mönnum verður gefinn kostur á að fá gagnfræðakennslu annars staðar, sem sje löguð eptir kröfum þessara tíma, og að menn væntanlega með þessu móti gætu komið hjá því, að verja kostnaði til þess að stækka skólann, og skipa fleiri kennara, sem nauðsyn yrði á, ef lærisveinar fjölga meir og meir, hefur stjórnarráðið fundið ástæðu til að stinga upp á, að veitt verði Reykjavíkurbæ, eins og sótt var um, 5,000 kr. tillag í eitt skipti fyrir öll, til þess að byggja nýtt skólahús með húsrúmi til gagnfræðakennslu, og enn fremur 3,000 kr. styrkur árlega til borgunar kostnaðarins við gagnfræðakennsluna. Stjórnarráðið gengur að öðru leyti út frá því, að þetta styrktarfe verði bundið þeim skilmála, að landshöfðingi staðfesti reglugjörðina fyrir gagnfræðakennslunni, og að stiptsyfirvöldin hafi yfirumsjón með skólanum.

b. Í fjárlögunum fyrir yfirstandandi fjárhagstímabil, 12. gr. C. 3—6, eru veittar 2,900 kr. samtals á ári til fjöggra kvennaskóla. Landshöfðingi hefur með tilliti til styrktarfjár þessa getið þess, að það virðist rjettast, að tillög til slíkra skóla verði veitt í einu lagi, og að landshöfðingja verði falið á hendur, að út býta fjönu meðal skólanna að tiltölu við hvað vel þeir eru sóttir. Hann hefur í þessu tilliti tekið það fram, að fyrirkomulagið á þessu hafi farið í þá stefnu, að menn hafi stofnað skóla fyrir minni hjeræð, þar sem það þó upphaflega hafi verið fyrirhugað, að hafa einn skóla í Reykjavík fyrir suður- og vesturumdæmið, og annan í Eyjafjardarsýslu fyrir norður- og austurumdæmið, svo að nú sje í ráði, að stofna fleiri skóla á öðrum stöðum, auk þeirra fjöggra, sem nefndir eru í fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Samkvæmt þessu hefur stjórnarráðið fundið ástæðu til, að stinga upp á því, að veittar verði 3,000 kr. á ári í einu lagi sem styrktarfe handa kvennaskólum. Stjórnarráðið gengur út frá því, að það eins og hingað til, hljóti að vera skilyrði fyrir því, að skólar þessir geti notið styrks af því fje, sem veitist í þessari grein, að hlutadeigandi sveitarfelag leggi þeim að minnsta kosti belming fjár til móts við þá upphæð, sem veitt er úr landssjóðnum, og að þeir verði settir undir tilsjón hlutadeigandi amtsráðs.

c. Landshöfðingi hefur skýrt frá, að barna- og alþýðuskólar hafi fjölgað, sem vel sje, og hefur hann því lagt það til, að stungið verði upp á því, að þessum skólum verði veittur 4,500 kr. styrkur á ári. Hefur hann þar að auki stungið upp á því, að styrkur þessi, sem landshöfðingi skyldi út býta, eigi verði veittur öðrum skólum, en þeim, sem stofnaðir eru til sveita, þar sem kaupstaðirnir eigi virðast hafa þörf á slíkum styrk.

Samkvæmt þessum tillögum er útgjaldaliður þessi orðaður, og skal því að eins bætt við, að það, eins og hingað til, sje skilyrði fyrir því, að njóta styrkains, að hlutadeigandi sveitarfjélag leggi þeim skóla, sem í hlut á, að minnsta kosti helming fjár til móts við tillagið úr landsjóðnum, og að skólinn eigi fullri eign sitt eigið skólahús eða skólajörð, og að hann sje settur undir tilsjón amtsráðanna.

d. Þóknun sú, sem hjer er talin, er samkvæmt fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Sá, sem þessi þóknun er veitt, skal eins og hingað til, vera skyldur til, að veita ókeypis tilfögn í sönglist og organslætti þeim, sem gjörast ætla organleikarar við kirkju út um landið.

C.

1. Frá stjórn stíptsbókasafnsins er komin beiðni, sem stíptsyfírvöldin og landshöfðingi hafa mælt fram með, um það, að safninu verði veittur árlegur styrkur upp á 1,850 kr. fyrir fjárhagstímabilið 1882 og 1883, og þykir þörf á þessari upphæð, til þess að bókasafnið nokkurn veginn samsvari augnamiði sínu, að verða almenningi til gagns. Er hjer gjört ráð fyrir því, að söfn þau, sem Jón Sigurðsson heitinn átti, og sem landsþjóðurinn hefur keypt, skuli innlimuð í bókasafnið, og að koma eigi fyrir lestrarstofu til afnota handa þeim, sem vilja nota bókasafnið, þegar búið er að flytja það í hibiýli þau, sem því eru ætluð í alþingisbyggingunni; er enn fremur ætlað til, að settur verði bóka-vörður, sem hafi laun, til þess að standa fyrir útlánum, og hafa umsjón með söfnunum. Það er í ráði, að bókasafnið fyrst um sinn skuli vera opið 3 stundir annanhvorn virk-an dag.

Það fje, sem stungið er upp á, liðast í sundur á þennan hátt:

1. laun bókavarðar	600 kr. á ári.
2. til þess að semja bókaskrá	400 — —
3. til bókakaupa	600 — —
4. til eldiviðar og áhalda	250 — —

1,850 kr. á ári.

Hjer við bætist brunabótagjald fyrir safnið 100 — —

1,950 kr. á ári.

2. og 3. Þessir liðir eru samkvæmt fjárlögunum fyrir 1880 og 1881; þó er at-hugasemdunum sleppt, með því þær sumpart eiga ekki heima á fjárlögunum, sumpart eru óþarfar. Þar að auki er stungið upp á því, að upphæð sú, sem tilfærð er á hinum síðarnefnda lið, verði veitt hinu íslenska bókmenntafjelagi í heild sinni, með því það virðist rjettast, að upphæðinni verði skipt á milli þægga deilda fjelagsins, og hefur stjórn deildarinnar í Kaupmannahöfn einnig farið þessa á leit.

4. Hjer er stungið upp á sömu upphæð og veitt er fyrir 1880 og 1881. Í laun-nunum fyrir að hafa umsjón með safninu er innifalin þóknun fyrir að halda áfram skýrsl-unni um forngripasafnið.

5. Eins og alþingi mun kunnugt, gengu 7 menn samkvæmt tilmælum biskups saman í nefnd í marzm. 1878 til þess að endurskoða gagngjört sálmabók þá, sem notuð er í kirkjum og heimahúsum, og var kennari við prestaskólann H. Hálfðánarson formaður nefndarinnar. Er ráð fyrir því gjört, að nefnd þessi muni hafa lokið við starf sitt á árinu 1882 á fundi, sem haldinn verður í Reykjavík. Í tilefni af þessu hefur landshöfð-ingi lagt til, að stungið verði upp á, að veittar verði 800 kr., til þess að greiða ferðakostnað

þeirra nefndarmanna, sem ekki eiga heima í Reykjavík, og hefur hann getið þess, að hann áður hafi veitt nokkuð fje til ferðakostnaðar nefndarmanna, þegar fundir hafa verið haldnir, af því, sem ætlað er á fjárlögunum til óvissra útgjalda, sem upp á kunna að koma.

Um 13. grein.

Þessi grein er samhljóða fjárlögunum fyrir 1880 og 1881.

Um 14. grein.

Að því leyti, er snertir eptirlaun og styrktarfe, skal vísað til fylgiskjala, sem hjer að lúta, við fjárlagafrumvörpin fyrir 1876 og 1877, 1878 og 1879, 1880 og 1881 og við þetta frumvarp.

Frá fyrverandi umsjónarmanni við hinn lærða skóla, bókaverði Jóni Árnasyni, er komin bænarskrá til stjórnarráðsins um, að þess verði farið á leit, að honum verði veittur 400 kr. styrkur á ári æfilangt. Bæði stiptyfirvöldin og landshöfðingi hafa mælt fram með þessari bænarskrá, og hefur landshöfðingi tekið það fram, að sækjandinn sje eins vel að því kominn að fá slíkan styrk, sem fimleikakennari C. Steenberg heitinn, sem styrkur var veittur á fjárlögunum 1878 og 1879, og ekkja organleikara P. Guðjóhnsens, sem fjekk styrk við fjárlögin 1880 og 1881. J. Árnason hefur 12 ár verið umsjónarmaður við lærða skólann, og hafði þar 1000 kr. laun á ári og húsnæði kauplaust í skólahúsinu, en fór frá á árinu 1879, þá er umsjóninni var komið öðruvísi fyrir. Þar eð stjórnarráðinu virðist ástæða vera til, að Jón Árnason fái þann umbeðna styrk æfilangt, er þetta talið með upphæð þeirri, sem stungið er upp á að framan til eptirlauna og styrktarfjár. Með þessari upphæð er einnig talinn styrkurinn til ekkjufrúar Guðrúnar Guðjóhnsens, 300 kr. á ári, og til ekkjufrúar Elínar Thorstensens, 200 kr. á ári; en það hefur þótt óþarfi, að taka þetta fram í sjálfu frumvarpinu, þar sem stjórnarráðið gengur út frá því, að sá styrkur, sem veittur er á þessari grein, sje æfilangur, sje það eigi beinlínis tekið fram, að hann sje veittur um stundar sakir.

Um 15. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja var í fjárlagafrumvarpinu fyrir 1880 og 1881 stungið upp á að veita 10,000 kr. fyrir fjárhagstímabilið, en alpingi færði þessa upphæð niður í 6,000 kr. En þessi upphæð er alveg ónóg til þess að eins nokkurn veginn að geta fullnægt þeirri þörf, sem á því er, að styrkja nefnd fyrirtæki, og hefur reynslan einnig á yfirstandandi fjárhagstímabili sannað það; er þess vegna eptir tilögum landshöfðingja stungið upp á, að hækka þessa fjárveiting til 8,000 kr.

Um 16. grein.

Upphæð sú, sem stungið er upp á hjer, er samkvæmt fjárlögunum fyrir 1880 og 1881. Eins og tekið er fram í nefndum fjárlögum, skal af þessari upphæð borga kostnað við málaferli landssjóðsins, en í frumvarp þetta er ekki tekin slík athugasemd, þar sem hún er óþörf, enda virðist það eigi eiga alls kostar vel við, að gjöra ráð fyrir því sem sjálfsögðu, að landssjóðurinn verði að liggja í málaferlum.

Um 17. grein.

Það, sem hjer er ákveðið um, hvernig verja eigi því, sem umfram verður, er samkvæmt því, sem hingað til hefur átt sjer stað.

Fylgiskjal.

Yfirlit yfir breytingar þær, sem orðið hafa á tímabilinu frá 1. janúar 1879 til 31. desbr. 1880 nm þá embættismenn og sýslunarmenn og ekkjur þeirra og börn, sem hafa eptirlaun úr landssjóði, sbr. IV. fylgiskjal við frumvarp til fjárlaga fyrir 1876 og 1877, III. fylgiskjal við frumvarp til fjárlaga fyrir 1878 og 1879, og fylgiskjalið við frumvarp til fjárlaga fyrir 1880 og 1881.

Bætt hafa við:

A. Embættis- og sýslunarmenn:

12. Þorsteinn Johnsen, sýslumaður í Árnessýslu	2,751 kr. 92 a.
13. Árni Gíslason, sýslumaður í Skaptafellsýslu	1,686 — 16 -
14. G. P. Blöndal, sýslumaður í Barðastrandar-sýslu	1,201 — 82 -
	5,639 kr. 90 a.

B. Ekkjur og börn embættismanna og sýslunarmanna:

34. Ekkja organleikara P. Guðjónsens	300 kr. a.
35. Ekkja forstjóra í landsyfrrjettlinum Þórðar Jónassens	679 — 75 -
36. Sonur sýslumanns J. Thoroddsens, Sigurður, fæddur 16. júlí 1863	200 — " -
	1,179 — 75 -
	samtals. 6,819 kr. 65 a.

Gengin úr:

A. Embættis- og sýslunarmenn:

Forstjóri í landsyfrrjettlinum Þ. Jónassen	6,032 — a.

B. Ekkjur og börn embættismanna:

Antónía Jósefína, ekkja sýslumanns B. Thorarensens; eptirlaunaviðbót handa dóttur hennar Önnu Guðrúnu	50 kr. a.
Kristín Ólína, ekkja sýslumanns J. Thoroddsens og eptirlaunaviðbót handa syni hennar Sigurði	286 — 50 -
Kristjana, ekkja amtmanns J. P. Havsteins; eptirlaunaviðbót handa syni hennar Hannesi Þórði.	100 — " -
	436 — 50 -
	6,468 kr. 50 a.

Þar að auki eru við lát Jóns Sigurðssonar fallin burt árleg heiðarslaun þau, sem honum voru veitt úr landssjóði

3,200 — " -
9,668 kr. 50 a.

Frumvarp

til laga

um breytingu á 1. gr. laga 15. októbermån. 1875 um aðra skipun á læknishjeradunum á Íslandi o. fl.

(Frá þingmanni Borgfirðinga).

Í Borgarfjarðarsýslu skal stofna nýtt læknishjerað fyrir utan Skarðshéið, er nái yfir suðurpart (4 syðstu hreppa) sýslunnar frá Skarðshéið út á Akranes, og skal lækniinn í hjeraði þessn hafa aðsetur á Akranesi.

Frumvarp

til laga

um kosningu presta.

(Frá þingmanni Borgfirðinga).

1. gr.

Heimilt skal sóknarmönnum, þá er prestaköll losna, að kjósa sjer prest meðal þeirra, sem um kallið sækja og annars hafa hina lögboðnu hæfilegleika til að ná prestvígslu.

2. gr.

Tólf vikum eptir það, að auglýst er, að prestakall sje laust, ber stiptsyfirvöldunum að tilkynna þeirri sóknarnefnd, sem hlut á að máli, hverjir um kallið sækja, og skal þá á kirkjufundi næsta messudag eptir það, að tilkynning stiptsyfirvaldanna er komin sóknarnefndinni í hendur, eður, ef svo ber undir, á öðrum safnaðarfundum, sem sóknarnefndin gengst fyrir, kosinn nýr prestur. Þegar kosningu er lokið, skal sóknarnefnd hið bráðasta skýra stiptsyfirvöldunum frá, hver kosinn sje.

3. gr.

Kosningarrjett hafa allir búandi menn í sókninni, og skal af ráða kosningu, þó svo, að enginn skal rjett kjörinn prestur, nema hann fái meir en helming atkvæða.

Uppástunga

til þingsályktunar.

(Frá 1. þingmanni Árnesinga).

Neðri deild alþingis ályktar, að setja skuli nefnd af þingmönnum til að athuga skólamál landsins, að því leyti áhrærir menntun alþýðunnar, og koma fram með tillögur sínar um, hvern veg því verði bezt niður skipað.

5.

Frumvarp.

til laga

um rjettindi búsettra kaupmanna.

(Frá þingmanni Borgfirðinga og 1. þingmanni Eyfirðinga).

1. grein.

Heimilt er kaupmönnum þeim, er búsettir eru á Íslandi og verzla þar fyrir sinn reikning, að selja varning allan smásötu.

Öðrum kaupmönnum þeim, er verzlun reka á Íslandi, annaðhvort sjálfir eður með verzlunstjórum, skal að eins heimilt að selja:

- a. þungavöru alla í þúsundum punda.
- b. kaffi, kaffirtdt, siróp, sykur, tóbak alls konar, í hundruðum punda; timbur og járnsmíði í tylftum.
- c. ljerept, klæði, dúka og vefnað allan í hundruðum punda.
- d. smávarning og glysvarning allan í tylftum ef talið er, í fimm tigum punda ef vegið er, og tylftum þetta ef mált er.

2. grein.

Brot gegn 1. grein varða sektum, er nema söluverði hins selds. Rennur helmingur sekta í landssjóð, en helmingur ber uppljóstrarmanni. Mál þau, er rísa af brotum þessum, eru opiðer lögreglumál.

6.

Frumvarp

til laga

um leigubætur af peningaláni.

(Frá 1. þingmanni Eyfirðinga, þingmanni Borgfirðinga og 1. þingmanni Suður-Múlasýslu.)

1. grein.

Leigubætur af peningaláni er frjáls.

2. grein.

1. grein í tilsk. 27. maí 1859 er hér með úr lögum numin.

7.

Frumvarp

til laga

um stefnufrest í einkamálum.

(Frá þingmanni Borgfirðinga, 1. þingmanni Suður-Múlasýslu og 1. þingmanni Eyfirðinga.)

Í einkamálum, er skotið er frá yfirdómi landsins til hæstarjettar, skal stefna-

frestnirinn vera 6 mánuðir, þannig að hæstarjettarstefnan sje birt binum stefnda 6 al-manaksmánuðum fyrir byrjun þess hæstarjettarárs, er málið á í dóm að koma.

8.

Frumvarp

til laga

nm nýtt læknishjærað.

(Breyting á lögum um aðra skipun á læknishjeruðum, dagsett 15. okt. 1875).

(Frá þingmanni Dalamanna.)

1. gr.

Dalasýsla og Bæjarhreppur í Strandasýslu skulu hjer eptir vera læknishjærað út af fyrir sig.

2. gr.

Læknir sá, er skipaður er í nefnt læknishjærað, hefur sömu skyldna að gæta, og nýtur sömu rjettinda og launa, eins og fyrir er mælt í lögnum um aðra skipun á læknishjeruðum frá 15. okt. 1875.

3. gr.

Yfirstjórn landsins setur tölu þessa læknishjæraðs þar inn í læknishjæraðaröðina, sem henni þykir hentast, og breytir tölu hinna hjæraðanna þar eptir, og ákveður sömu-leiðis, hver vera skuli takmörk hins 4. og 7. læknishjæraðs.

Ástæður:

Á þingmálafundi þeim, sem haldinn var í Dalasýslu í næstl. maímán., skoraði fundurinn meðal annars á þingmann sinn að gjöra enn nú tilraun til að fá nýtt læknishjærað stofnað í Dalasýslu. Auk hinna almennu þarfa um lækni í hjæraði þessu, sem jafnan koma fyrir, hafa sjerstök atvik komið fyrir á nýliðnum missirum, sem sýna fram á hina brýnustu nauðsyn til þess, að Dalasýsla verði gjörð að læknishjæraði út af fyrir sig ásamt með Bæjarhreppi í Strandasýslu. Það má með sönnu segja, að læknirinn í Stykkishólmi er hinn ötulasti og beztu læknir, en hann getur eigi margskipt sjer, og vegalengdin er svo mikil, að sje hann á öðrum enda læknishjæraðsins, þegar hans er vitjað frá hinum, þá getur það valdið allt að hálfsmánaðar bið á vetrardag, en vikubið á sumardag, þar til að hann getur komið á hinn staðinn, þar sem hans var þörf. Næstliðinn vetur staðfesti þetta optar en einu sinni. Aðstoðarlæknirinn í Dalasýslu og annar maður, sem leitað er til, fást mjög lítið við handlækningar, svo fólk er í því tilliti jafnnær, þótt þeir sjeu til.

Þess skal getið, að aldrei gefst betra tækifæri en nú til að stofna nýtt læknishjærað í Dalasýslu. Dalasýsla er laus og sýslumaðurinn í Strandasýslu settur til að þjóna henni, og það er engin ofætluð. Ef nú Strandasýsla og Dalasýsla væru sameinaðar nú strax eða sem fyrst með því að fá annaðhvort sýslumanniun í Strandasýslu til að taka Dalasýslu-embættið að sjer fyrir fullt og allt, eða með því að sameina Dalasýslu og Strandasýslu á venjulegan hátt og gjöra það að skilyrði við veitingu Dalasýslu, að

sýslumaður sá, er hún yrði veitt, yrði að bæta við sig Strandasýslu, þegar hún losnaði. — Þá þyrfti, þegar þetta væri orðið, eigi að leggja til einn eyri úr landssjóði, þótt nýtt læknishjærað yrði stofnað. Sýslumenn Dala- og Strandasýslna hafa báðir samtals árlega í laun 5000 kr.; þegar þar frá dragast 3500 kr. handa sýslumannsembættinu í hinum sameinuðu sýslum, þá verða eptir 1500 kr. banda læknum í Dalasýslu.

9.

Tillaga

til þingsályktar.

(Frá Benedikt Sveinssyni 2. þingmanni Norður-Múlasýslu).

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að íhuga «stjórnarskrá um hin sjerstaklegu málefni Íslands» dags. 5. janúarmánaðar 1874, og koma fram með tillögur um breytingar þær á stjórnarskránni, sem nauðsynlegar virðast.

10.

Framvarp

til laga

um kosningarrjett kvenna.

(Frá 1. þingmanni Árnesinga)

Ekkjur og aðrar ógiptar konur, sem standa fyrir búi, eða á einhvern hátt eiga með sig sjálfar, skulu hafa kosningarrjett, þegar kjósa á í hreppsnefnd, sýslunefnd og á safnaðafundum, ef þær eru 25 ára, og að öðru leyti fullnægja öllum þeim skilyrðum, sem lög ákveða fyrir þessum rjettindum.

11.

Framvarp

til viðauka við lög 27. febr. 1880

um eptirlaun presta.

(Frá þingmanni Dalamanna).

Tími sá, sem hlutaðeigandi prestur hefir þjónað sem aðstoðarprestur, skal talinn sem einn bluti af embættistíma hans, þegar ákveðin eru eptirlaun hans, og gildir þetta einnig um þá presta, sem þegar hafa fengið lausn, eptir að lög 27. febr. 1880 um eptirlaun presta öðluðust gildi.

Á s t æ ð u r :

Þegar lög þessi voru samin á alþingi 1879, gekk 1. grein þeirra óbreytt gegn-

um báðar þingdeildir og því verður eigi glögglega sjóð af þingræðunum, hvort þingið hafi ætlað til, að kapellánsár presta væru talin til eptirlauna með þjónustuárum þeirra, þó þetta sje mjög sennilegt. Á móti þessu kann þó að vera það, að í 1. gr. tjóðra laga stendur, að þeir hafi rjett til eptirlauna, „sem veitt hefir verið prestsembætti og hafa þjónað því lengur eða skemur“, og að málsgrein þessi líti einungis til sóknapresta, en eigi til kapelána, en þá má aptur segja, að væri þetta svo að skilja, þá myndi með berum orðum hafa verið sagt: sem veitt hefir verið prestakall, því prestsembætti er yfgrípsmeira orð og virðist ná til allra þeirra, sem með víglunni hafa verið veitt þau rjettindi, sem prestsembættinu fylgja, og sem þannig hafa þjónað lengur eða skemur.

Af brjefi ráðgjafans fyrir Ísland frá 16. sept. f. á. (sbr. stjórnatíðindi fyrir 1880, bls. 152) sjest, að biskupinn hefur hreift þessu máli við stjórnina og haldið fram þeirri skoðun, að það muni hafa verið tilætlun alþingis að telja þjónustuár kapelána með þjónustuárum sóknapresta, en jafnframt farið þess á leit, gæti þessi skilningur eigi komizt að, að frumvarp yrði lagt fyrir þingið, sem ákvæði slíkt með berum orðum. Hvorki ráðgjafinn nje heldur landshöfðinginn hafa getað aðhyllzt þennan skilning á lagabóðinu, og hinum fyrtaalda hefur eigi heldur þótt ástæða til, að stjórnin legði frumvarp fyrir alþing í þá stefnu, sem hjer ræðir um, jafnvel þótt landshöfðinginn mælti með þessari tillögu biskups.

Það eru því einu úrræðin, að bera þetta nauðsynjamál upp frá þingmannabekkj-unum, og má telja það óyggjandi, að stjórnin muni taka vel í málið, þegar hún kynnist öllum þar að lútandi málavöxtum.

Þegar aðstoðarprestsstaðan er skoðuð út af fyrir sig, þá mun það í ströngum skilningi rjett vera, að hún gefi eigi kapellánum, sem því líkum, rjett til eptirlauna, en þegar þeir halda þessari kirkjulegu þjónustu áfram, sem virkilegir sóknaprestar, virðist það liggja næst og vera mjög sanngjarn, að embættisþjónusta þeirra sje skoðuð sem heild í einu lagi, og eptirlaun þeirra sjeu ákveðin eptir henni, eða með öðrum orðum, að þeim sje útveguð sjerstök lagaheimild til þess, að þessari reikningsaðferð sje fylgt, eins og landshöfðinginn hefur farið fram á, eptir því sem áður nefnt ráðgjafarbrjef skýrir frá.

Að vísu segir ráðgjafinn í brjefi sínu, að aðferð þessi sje gagnstæð þeim grundvallarreglum, sem almennt sje farið eptir við útreikning eptirlauna handa embættismönnum; en aðgætaði er, að kapellánsstaðan hjer á landi er svo einkennileg, að það virðist vera öðru máli að gegna um þá en aðra embættismenn, og að þeir í þessu tilliti verði að vera undantekning frá hinni almennu reglu.

Meðan privat-dimissionir tíðkuðust hjer fram yfir 1830, voru hjer svo fjöldamargir stúdentar, að fæstir þeirra gátu fengið brauð þegar í stað, hvers vegna þeir almennt urðu að byrja embættisþjónustu sína með því að verða kapellánar hjá gömlum prestum, og liðu opt mörg ár þangað til þeir fengu brauð. Ættu nú þessi kapellánsár að dragast frá, þegar eptirlaun þessara presta væru ákveðin, yrðu þau svo lítil, að þeir gætu eigi lifað af þeim, þó þeir væru einhleypir menn og hefðu hvorki að sjá fyrir konu nje börnum, og það því síður, sem eptirlaun presta eptir þessum lögum eru svo sparsamlega ákveðin, að þeir sjálf sagt á hinum betri brauðum eru nú ver farnir, þegar þeir fá lausn frá embætti sínu, en meðan þeir eptir tilskipun 15. des. 1865 feugu $\frac{1}{3}$ af föstum tækjum brauðsins. Fyrst nú að yfirstjórnin þýðir svo lögin frá 27. febr. 1880 um eptirlaun presta, að alþingi 1879 hafi eigi ætlað til, að kapellánsárin væru talin með til eptirlauna, virðist hin mesta nauð-

sýn á því, að útvega sjerstaka lagaheimild til þess, eins og landshöfðinginn og biskupinn hafa bent á.

En eins og þeir prestar, sem hafa verið kapellánar, yrðu mjög hart úti, ef kapelláns-árin væru dregin frá, þegar eptirlaun þeirra væru ákveðin, eins myndi þetta hafa ísjárverðar afleiðingar fyrir hið kirkjulega ástand hjer á landi, því að það liggur í augum uppi, að þá myndi varla nokkur fást til að verða kapellán hjá hinum gömlu prestum, og að þessir, einkum þeir, sem hafa verið aðstoðarprestar, mundu eigi beiðast lausnar frá embættum sínum fyrr en í fulla hnefana, meðan þeir átölulaust gætu komið einhverju nafni á að vinna bin lögboðnu embættisverk, og það því fremur, sem prestar nú yfir höfuð kunna að freistast til að hanga sem lengst í embættunum, þegar eptirlaun þeirra eru talin eptir þjónustu árum þeirra; en þetta hefði aptur sorgleg áhrif á hið kirkjulega líf hjer á landi til að deyfa það enn meir, þar sem það þó öllu fremur þyrfti næringar og endurlífgunar við.

12.

Framvarp

til landamerkjálaga.

(Flutningsmaður: þingmaður Dalamanna).

1. grein.

Umráðandi hverrar jarðar, hvort sem hann er eigandi eða umsjónarmaður hennar, er skyldur að láta skrásetja nákvæma lýsingu á landamerkjum jarðar sinnar, hvort heldur er heimalönd, afrijetir eða óbyggðar lendur. Skal þar getið þeirra ítaka og hlunninda, sem aðrir kunna að eiga í land hans, svo og þeirra, er jörð hans á í annara manna lönd.

Merkjálýsing þessa skal hann sýna hverjum-þeim, er landi eða landsnytjum ræður til móts við hann, og skulu þeir rita á hana samþykki sitt, hver fyrir sína jörð, nema þeir áliti hana eigi rjetta.

2. grein.

Þá er landráðandi hefur fengið alla þá, sem löndum ráða til móts við hann, til að rita samþykki sitt á merkjálýsing hans, skal hann senda hana hreppstjóra í þeim hrepp, er jörð hans liggur í.

Hreppstjóri hafi bók, sem borgist af sveitarsjóði, en löggildist af sýslumanni; í hana innfæri hann hið fyrsta því verður við komið með undirskriptum og áteiknun um merkjálýsingabrefin, jafnóðum og þau berast honum í hendur og staðfesti með undirskript nafns sins og tveggja votta, sem jarðráðandi á rjett á að tilnefna, ef hann vill, að rjett sje bókað. Hreppstjóra bera 50 anrar fyrir hverja örk skrifaða í landamerkjabókina, og greiðist borgunin af landráðanda.

3. grein.

Þar sem ekki eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, firðir eða ár, heldur ræður sjónhending, skal setja marksteina, vörður eða önnur glögg merki á landamærum með hæfilegu millibili, svo hvert merki sje auðsjeð frá því næsta. Báðir

þeir, sem löndum ráða, er saman liggja, eru skyldir að leggja jafnmikið af vinnu eða kostnaði til merkjasetningar. Nú vill annar til leggja, en hinn ekki, og er hann þá sýkn, meðan svo stendur, en hinn sektist eftir 4. grein.

4. grein.

Hver jarðráðandi skal á næsta manntalsþingi, eftir að bann hefur fullnægt þeim ákvörðunum, sem settar eru í 1. til 3. grein, sanna fyrir sýslumanni með vitnisburði hreppstjóra og tveggja votta, að hann hafi svo gjört. En hafi hann ekki gjört það á 4. manntalsþingi eftir að lög þessi öðlast gildi, er hann sekur um $\frac{1}{4}$ al. fyrir jarðarhundrað hvert, er jörðin er metin að dýrleika, og um jafnmikið fyrir hvert ár úr því, er hann lætur það farast fyrir; rennur fje þetta í sjód þess hrepps, er jörðin liggur í. Hreppsnefndin hefur sókn þess máls, en sýslumaður úrskurðar sektina, og má taka hana fjárnámi af jarðráðanda, ef hann býr innan þinghár, en af leiguliða ella, sem þá heldur því, sem henni nemur, inni af jarðarafgjöldunum.

5. grein.

Nú ráða tveir menn jörðum þeim, er land eiga saman, en skilur á um landamerki þeirra, skal þá sá, er þrætu vill ljúka, stefna hinum, ef hann býr innan þinghár þeirrar, sem jörð sakaraðila liggur í, en ella hans löglegum umboðsmanni, til að mæta að fjöggra náttu fresti frá birtingu stefnunnar á varnarþingi rjetta, en hið rjetta varnarþing er þar, sem sýslumaður ákveður innan þeirrar þinghár, sem jörð sakaraðila liggur í, og er leiguliði löglegur umboðsmaður varnaraðila, hafi hann ekki annan til nefnt innan þinghár.

6. grein.

Nú ráða fleiri menn einni jörð og skal þeim þá öllum stefut eða umboðsmönnum þeirra, en atkvæði hafa þeir allir samt, sem einn væri jarðráðandi.

7. grein.

Á þingi skal hvor þeirra, sem sókn og vörn hefur þessa máls, nefna fyrir sýslumanni 4 valinkunna óvilhalla menn fulltíða í gjörðardóm, en því næst skal hvor þeirra nefna úr dóminum 2 þeirra, er hinn kaus. Nú vill annarhvor málsaðila eigi úr nefna og skal hinn þá ryðja fyrir báða. Sýslumaður og þeir 4, sem eftir verða, skulu skipa gjörðardóminn. Er hann oddamaður dómsins og stýrir honum.

8. grein.

Nú mætir varnaraðili, en sakaraðili eigi og skal hann þá greiða varnaraðila 3 krónur fyrir hvern þann dag, er hann fer venjulegum dagleiðum fram og aptur heim til sín, enda sje stefna hans ónýt. Sje varnaraðili sá, er eigi mætir, skal sýslumaður fyrir hans hönd nefna menn í og úr gjörðardómi. Mæti hvorugur, fellur málið niður að sinni.

9. grein.

Þá er gjörðardómur er skipaður skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eftir atvikum og árstíma, þá er jörð er auð, svo glöggst megi sjá, hversu landi og landsnytjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur frá skipun gjörðardóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir, eftir atvikum, að málsaðilar hafi nægan tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem fong eru á, enda má og sýslumaður lengja frest þennan, reynist hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 18 mánuðir.

10. grein.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar og gjörðarmenn ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, vinna eið og rita nöfn sín undir lögákveðið eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu gjörðarmenn allir kynna sjer vandlega landsháttu og land það, er málsaðilar kalla sjer, hvor í sínu lagi. Því næst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni, sem lög og venja er til. Síðan skal heyja gjörðardóminn og setja þegar landamerki glögg, sem hann ákveður.

11. grein.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, skal hann senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja gjörðardóminn. Sje gjörðarmaður sá, er eigi mætir, skal oddamaður nefna annan í hans stað; skal gjörðarmaður skýra honum frá forföllum sínum svo snemma, að því verði við komið.

12. grein.

Gjörðardómi ræður atkvæðafjöldi og skal í honum ítarlega skýrt frá landamerkjum þeim, sem sett eru, og er hann fullnaðarúrslit þess máls og gilt eignarskjal, þegar uppfylltar eru ákvarðanir 2., 3. og 4. greinar. Álíti annarhvor málsaðila brotin lög á sjer með gjörðardómi, má hann áfrýja honum til ógildingar fyrir yfirdóm landsins innan 6 mánaða.

13. grein.

Gjörðarmenn skulu hafa 3 kr. fyrir hvern dag, er þeir eru að gjörðinni. Í dómnum skal borgunin ákveðin, og hvernig greiðslu hennar skal skipta meðal málsaðila, eptir atvikum, og er rjett að fullnægja honum sem öðrum dómi.

14. grein.

Hreppstjóri skal geyma vandlega landamerkjabók hreppsins, en glatist hún fyrir handvömm hans, þá skal hann skyldur á sinn kostnað að fá til aðra bók, og skrifa inn í hana öll landamerki eptir landamerkjabrjefunum. Allar breytingar, sem gjörðar kunna að verða á landamerkjum eða merkjasetningu í hreppnum eptir á, skal innfæra í landamerkjabók hreppsins.

15. grein.

Þegar landráðandi er umboðsmaður landssjóðsins eða prestur, skal hann greiða kostnað þann, fyrir umboðsjörðum eða prestakallajörðum, sem leiðir af lögum þessum, en fá hann aptur endurgoldinn af landssjóði.

13.

Frumvarp

til laga

um sóknargjald til prests.

(Frá þingmanni Dalamanna).

1. grein.

Preststíund af fasteign og lausafje, dagsverk, lambsfóður og offur til prests skulu af numin.

2. grein.

Í staðinn fyrir tekjur þær til prests, sem taldar eru í 1. grein, skal koma sóknargjald, sem árlega sje ákveðið fyrir hverja kirkjusókn.

3. grein.

Á tímabilinu frá fardögum til júlímánaðarloka á sóknarnefndin í hverri kirkjusókn ásamt sóknarprestinum fund með sjer til að ákveða sóknargjaldið fyrir það fardagaár, sem þá stendur yfir, eptir þessum reglum: Fyrst telur hún saman eptir framtali sóknarmanna haustið næsta á undan, öll fasteignar- og lausafjárhundruð í sókninni, sem preststíund hefur átt að gjaldast af hingað til, bætir þar við þeim fasteignar- og lausafjárhundruðum, sem undanþegin hafa verið tíund þessari hingað til, af þeirri hundradatölu, sem þá kemur fram, reiknar hún í sóknargjald $\frac{3}{10}$ áln. af hverju hundraði, breytir því næst álnatölunni í peningaverð eptir þá gildandi verðlagsskrár meðalverði.

Því næst telur hún offrin eptir sömu reglu og reiknar hvert á 8 álnir, leggur því næst saman álnatöluna, og breytir henni sömuleiðis í peningaverð eptir meðalverði sömu verðlagsskrár.

Að lokum telur hún hvört fyrir sig dagsverk og lambsfóður, sem greiðast hefðu átt árið áður presti, eptir þeirri reglu, sem hingað til hefur gilt, og reiknar hvört um sig til peningaverðs eptir því verði, sem á þeim er í sömu verðlagsskrá. Peningaupphæð sú, sem út kemur að þessum 4 upphæðum samanlögðum, er hið ákveðna sóknargjald til prests það ár, sem þá stendur yfir.

4. grein.

Verði ágreiningur milli sóknarprestss og sóknarnefndar um upphæð sóknargjaldsins, þá bera þeir hann undir stiptsyfirvöldin, og vilji annarhvor ekki hlíta þeirra úrskurði, þá undir landshöfðingja, sem leggur fullnaðarúrskurð á það mál, en gilda skal þó sú upphæð, sem sóknarpresturinn vill, fyrst um sinn, þangað til fullnaðarúrskurður er fenginn; lækki þá sóknargjaldið eptir úrskurðinum, verður það dregið frá sóknargjaldinu næsta ár á eptir. Nú verða prestaskipti á því ári, og er þá sá prestur, sem tekið hefur af hátt sóknargjald, skyldur að greiða eptirmanni sínum mismuninn.

5. grein.

Þá er búið er að ákveða þannig sóknargjaldið, sem segir í 3. og 4. gr.; jafnar sóknarnefndin því niður á alla sóknarmenn, sem eiga með sig sjálfir, að sóknarprestinum undanskildum, eptir efnahag og ástæðum.

Niðurföfnunarskráin skal frá því hún er samín liggja á kirkjustaðnum sóknarmönnum til sýnis til júlímánaðarloka.

6. grein.

Nú álitur einhver sóknarmaður, sem útlag er gjört til sóknargjalds, niðurföfnunina ranga, má hann þá fyrir lok júlímánaðar bera það mál brjeflega upp við sóknarnefndina. Sóknarnefndin sendir þá þegar allar umkvartanir yfir niðurföfnuninni sóknarprestinum, sem þá kallar saman fyrir lok ágústmánaðar sóknarnefndina ásamt safnaðarfulltrúanum og kærendum á fund, og reyna þeir að jafna ágreininginn, en komist ekki samningur á, þá ber safnaðarfulltrúi hann undir næsta hjeradsfund, sem leggur fullnaðarúrskurð á málið.

7. grein.

Sóknargjald er rjett goldið með sömu gjaldaurum og gildir eru í skatt til landssjóðsins. Það skal goldið á heimili sóknarprestssins fyrir næstu veturnætur, sje ekki

öðruvísi um samið, og hlúfast sóknarnefndin til, að það sje góðið sóknarprestinum skilvíslega í tæka tíð.

Astæður

fyrir lagafrumvarpi þessu.

Fyrir 1. grein.

Aðalgaflar við þær sóknartekjur presta, sem nú gílda eru:

1. Fyrir presta, að innheimtan er margbróttin og flékin, þar sem gjöldin eru 4 og ekki nærri því svo ákveðin sem skyldi, svo af þeim getur risið margvíslegur ágreiningur, og hinn ekki síður, að gjalddagi á þeim er ekki fyrir en undir lok fardagaársins, og dagsverkin verða ekki góðin í skileyri fyrir en á næsta fardagaári; því það er ekki ákveðið fyrir en á tíundardegi á haustin, hver dagsverki eigi að lúka, en það á að vinnaast um slátt. Gjaldþiggjandi verður því að vera án þeirra meiri hluta ársins eða jafnvel allt árið; því fæstir geta góðið tíund um samrímál. Þess utan vita þeir, sem reynt hafa, hvílikan vanda að lambsfóðrin setja presta í, þegar heyskortur verður, og fóðralömb eru rekin á hann löngu fyrir eiddaskíldaga; þó að hins sje ekki gætt, að margir fóðra svo illa, að prestur missir bæði fóðrið og haustlambið, og á ekki svo hægt með að koma fram ábyrgð á hendur þeim, sem fóðrar, þar sem vandi er að segja, hvort óþrif, uppráttarsótt og lungnaveiki, sem allt getur valdið hör og hördauda, er af iðri meðferð eða hefur legið í lambinu, því þó það sje sjaldnar, getur það einnig átt sjer stað.

2. Fyrir gjaldendur, að gjöldin koma ójafnt niður eftir efnahag og ástæðum; svo að hefði ekki verjan mýkt ójafnaðinn í hngsinn manna, mundi engin undir þeim þola. Að sönnu verður þetta sízt sagt um tíundina, nema að því leyti sem sumir eru undanþegnir henni, sem ekki ætti lengur að eiga sjer stað. Aftur ern dagsverkin óþarilegt gjald á fátæka menn, þar sem 5 álnir koma á 1/2 hundrað. Lambsfóðrin eru einnig eins og hvort annað fóður, sem tekið er af öðrum, versta gjald, sem lagt verður á nokkurn búanda, auk ójafnaðarins í báðum þessum gjöldum; þar sem sá sem hefur dálitla grásryt og tíundar 1/2 hundrað verður að gjalda jafnt eins og sá, sem tíundar 16 hundrað, í dagsverk í stað lausafártíundar, og auk þess fóðra lamb, þó hann eigi að eins 20 kindur, eins og sá sem á 1000 fjár. Öfrið er byggt á líkum grundvelli eins og skatturinn gamli, sem féngið hefur sinn dóm, og þó að því leyti ósamngjarnara, þar sem ekki er haft neitt tillit til fólksfjölda, enda munu dæmin gefast, að sumir lafi lengi á 19 hndr í framtali sínu.

Fyrir 2. grein.

Þessi grein segir, hvað koma skuli í staðinn, og til þess að upphæð sóknargjaldsins fylgist með, efnahag búanda, sem næst verður komið, þá þykir rjettast að ákveða það ákflaga.

Fyrir 3. grein.

Þegar þess er gætt, að sóknargjaldið er ekki einungis laun prests heldur lífsýr-ir hans, þá verður því ekki mótmælt að yfirgnæfandi ástæða er til þess, að hann fái að vita, að hverjum hann á aðgang með það undir eins um rjettir að haustinu, en þessu verður ekki komið við, nema því að eins, að upphæð þessi sje miðuð við framtal það, sem gjört er hæstið áður, nema sú breyting sje gjörð á, að menn telji fram til skatts að vorinu, sem hugsanlegt er að ekki yrði neitt óhagkvæmara; þetta virðist heldur ekki geta gjört neinn tilfinnanlegan ójöfnuð, þar sem einungis á að ákveða með því upphæðina,

sem sjaldnast breytist mikið á einu ári, en allt öðru máli væri að gegna, ef gjöldin ættu að leggjast á hvern einstakan, eptir því gjöldin eru nú hvort sem er sjaldnast goldin fyrir en árið eptir. Hin rjettasta undirstaða hlýtur að vera gjöld þau, sem nú eru til prests, að því einu undanskildu, að afnumdar eru undanþágurnar. Menn kynnu að halda, að með þessu yrði þyngt á gjaldendum, en bæði er það, að gjaldið má ekki lækka, og svo eru offerin reiknuð eins og þau mega gjaldast lægst að lögum, lambsfóðrin lægri í verðlags-skránni en þau eru manna á milli optast nær og eins dagsverkin, ef þau eru reiknuð 5 álnir, eða greiðanda er ætlað að leggja sjer fæði, ef hann vinnur, og að minnsta kosti verður gjaldið ljettbærara, þegar það er greitt á hentugasta tíma 3: að haustinu, og eptir efnahag.

Fyrir 4. grein.

Þessi grein ákveður hvernig að eigi að fara, verði ágreiningur um upphæð gjaldsins, og með því að niðurjöfnunin á að fara fram undir eins þar á eptir, þá verður naumast við komið að lagsæra það á því ári, ef það væri ákveðið of hátt, en það liggur í hlutarins eðli, að sóknarprestur ráði þar mestu, enda ólíklegt, að hann ákveði það of hátt, nema hann þykist hafa gildar ástæður, þegar hann verður að bæta það að fullu, ef svo fer, að því verður breytt.

Fyrir 5. grein.

Þær mótbáttur, sem ýmsir kunna að finna móti því að jafna sóknargjaldinu niður eptir efnahag og ástæðum, ættu að vera fullhraktar með því, að ef menn hugsa sjer, að fara ætti að gjalda presti, þar sem ekkert gjald hefði áður verið, þá mundi varla nokkur vera sá, er ekki álitir þenna grundvöll hinn eina rjetta. Allir vita, að gjald til sveitar-sjóðs er hið þyngsta gjald í flestum hreppum, og þó mun sjaldan við bera, að út af því risi þrætur, og engan hef jeg heyrt stinga upp á að leggja það öðruvísi á. Ekki verður heldur móti því borið með nokkurri ástæðu, að það er frjálslegasti gjaldmáti, þegar hverjum einum er gefinn kostur á að bera sig upp bæði fyrir sjálfan sig og aðra. Það verður naumast álitid, rjett að leggja sóknargjald á aðra en þá, sem eiga með sig sjálfir; því þó að dagsverk hafi verið lagt á vinnuhjú, þá virðist eðlilegast, að húsbóndi gjaldi bæði presti og kirkju fyrir skyldulið sitt, nema fyrir aukaverk.

Fyrir 6. grein.

Þessi grein hljóðar um hvernig slíta eigi ágreiningi út af niðurjöfnuninni á sóknargjaldinu, og virðist eðlilegast, að fyrst sje reynt að jafna hann heima í sókninni, en takist það ekki, þá að slíta honum á hjeradsfundi, sem vonandi er að sjaldnast þurfi til að koma.

Fyrir 7. grein.

Þessi grein ákveður, í hverju gjalda eigi, og er það í sama og nú er goldin tíund. Fyrir eindaganum eru áður færðar ástæður, og virðist eins rjett að orða það þannig eins og öðruvísi. Eðlilegast er, að sóknarprestur taki sjálfur á móti gjaldinu, en sóknarnefndin sje honum hjálpleg í að heimta það inn, ef til þess þarf að koma, bæði að það sje skilvíslega goldið, eða í gildum aurum og eins í tæka tíð.

Hjer er sleppt ákvörðun um það, að bækkja megi sóknargjaldið fram yfir hið lög-ákveðna; því ef sóknarmenn af einhverri ástæðu vilja gjöra betur við prest sinn, en lög ákveða, getur opt svo að borið, að þeir vilji gjöra það á einhvern annan hátt, en með hækkun sóknargjaldsins, og svo verður þeim ekki meinað að gjöra það á hvern helst hátt, sem þeir koma sjer saman um.

14.

Frumvarp

til laga

um bann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

1. grein.

Það er öllum bannað að flytja hingað til lands frá útlöndum sauðfjenað, nautgripi eður hesta.

2. grein.

Brot gegn þessum lögum varðar sektum, ekki lægri en 100 kr. fyrir skipstjóra þann, er fjenaðinn flytur, og jafnháum fyrir þann, sem fjenaðinn á. Sje fjenaðurinn sjúkur, þá væði það skipstjóra einföldu fangelsi, ekki skemur en 6 vikua, að flytja hann í land, og sektum að auki bæði hann og eiganda, ekki lægri en 200 kr.

Jón Ólafsson,

Benidikt Sveinsson,

Jón Jónsson.

flutningsmaður.

15.

Frumvarp

til laga

um breytingu á lögum frá 14. desemberm. 1877 um tekjuskatt af atvinnu.
(Frá hinum 3. konungkjörna þingmanni).

Frá tekjum þeim, er menn hafa af atvinnu sinni og eiga að lúka skatt af eptir lögum frá 14. desemberm. 1877, skal draga öll lögboðin gjöld, er á tekjunum liggja, og skattinn lúka af tekjum þeim, er þá verða eptir.

16.

Frumvarp

til laga

um breyting á tilskipun um stofnun búnaðarskóla á Íslandi dags. 12. febrúar 1872.

1. gr.

Landshöfðinginn gjörir binar nánari ákvarðanir um fyrirkomulag búnaðarskólanna og stjórn þeirra, eptir að hann um það efni er búinn að bera sig saman við amtsráð það, sem í hlut á.

2. gr.

Til að borga með kostnaðinn við búnaðarskólana skal á hverju ári jafna niður 10 aurum á hvert jarðarhundrað í landinu eptir jarðabókinni 1861.

3. gr.

Gjald þetta skulu ábúendur jarðanna greiða, og skal sýslumaður heimta það á manntalsþingum hvert ár, í fyrsta skipti 1883.

4. gr.

Hjer með eru úr lögum numdar 2., 3. og 4 gr. tilskipunar 12. febrúar 1872.

Friðrik Stefánsson.

Jón Jónsson,
flutningsmaður.

17.

Frumvarp

til laga

um nýtt læknishjerað.

(Breyting á lögum um aðra skipun á læknishjeruðum, dags. 15. okt. 1875).

(Frá þingmanni Barðstréðinga).

Í Flateyjarhreppi á Breiðafirði skal stofna nýtt læknishjerað, er nái yfir Vestur-eyjar, Hjarðarnes, Múlanes, Svínanes og Bæjarnes, og skal lækurinn í hjeraði þessu hafa aðsetur í Flatey.

18.

Frumvarp

til laga

um löggilding verzlunarstaðar við Kolbeinsárós í Skagafirði.

(Frá þingmönnum Skagfirðinga.)

Við Kolbeinsárós í Skagafirði skal vera löggildur verzlunarstaður.

19.

Frumvarp

til laga

um lækningar þeirra, er eigi hafa tekið próf í læknisfræði.

(Frá hinum 3. konungkjörna þingmanni).

1. grein.

Eigi varðar manni við lög, þótt hann, án þess að hafa tekið próf í læknisfræði, fáiast við lækningar, nema það fullsannist, að hann með þeim bafi gjört einhverjum skaða; en verði það fullsannað og brotið eigi heyrir undir hin almennu hegningarlög, skal hann lúka sekt, er þó eigi skal hærri vera, en 60 kr.

2. grein.

Þykist maður hafa tekið próf í læknisfræði, án þess þó að hafa gjört það, og fáiast við lækningar, skal hann sekt sæta þar fyrir, allt að 100 kr., eður einföldu fangelsi.

3. grein.

Með mál þau, er rísa út af lögum þessum, skal fara sem opinber lögreglumál. Sektirnar renni í landsjóð.

Frumvarp

til laga

um eptirlaun handa landlækni og forstöðumanni læknskólans Dr. Jóni Hjaltalín.
(Frá þingmanni Reykjavíkur).

Þegar landlækni og forstöðumanni læknskólans á Íslandi, Dr. Jóni Hjaltalín, verður veitt lausn frá tjeðum embættum, skulu honum á ári hverju greiddar 4800 krónur í eptirlaun.

Frumvarp

til laga

um breytingu á lögum um eptirlaun presta 27. febr. 1880.
(Frá þingmanni Barðstrendinga).

1. grein.

Eptirlaun presta skulu þjer eptir reiknuð eptir embættisaldri hans, og upphæð launa þeirra, er hann samkvæmt hinu síðasta brauðamati hafði árið áður en hann fjekk lausn frá prestsþjónustu, þannig að:

frá 0—5 ára þjónusta veiti	$\frac{1}{10}$	af launaupphæðinni eptir síðasta mati.
— 5—10 — — —	$\frac{2}{10}$	— — — — —
— 10—15 — — —	$\frac{3}{10}$	— — — — —
— 15—20 — — —	$\frac{4}{10}$	— — — — —
— 20—25 — — —	$\frac{5}{10}$	— — — — —
— 25—30 — — —	$\frac{6}{10}$	— — — — —
— 30—35 — — —	$\frac{7}{10}$	— — — — —
lengur en 35 — — —	$\frac{10}{10}$	— — — — —

Þjónnstuár presta skulu talin öll þau ár, er hann gegnir prestsembætti. Prestur, sjötugur að aldri, hefur rjett á, að fá lausn frá embætti með eptirlaunum samkvæmt lögum þessum.

2. grein.

Sá prestur, sem að ósjálfráðu slasast þannig, þegar hann er að gegna embætti sínu, að hann verður að sleppa prestskap, fær ávallt helming embættistekja sinna í eptirlaun.

3. grein.

Hjer með er úr lögum numin 2. og 3. grein í lögum um eptirlaun presta 27. febrúar, 1880.

4. grein.

Lög þessi öðlast gildi 6. júní 1882.

Frumvarp

til laga

um aðflutningsgjald af alls konar kaffibæti, svo sem möluðu kaffi, kaffirót, exportkaffi og þvíumlíku.

(Frá þingmanni Borgfirðinga).

1. grein.

Af hverju pundi kaffibætis, svo sem malaðs kaffis, kaffirótar, exportkaffis og þvíumlíkra efna, hverju nafni sem nefnist, skulu goldnir 10 aurar. Gjald þetta rennur í landssjóð.

2. grein.

Á vöruskrám skal tilgreint, hve nær og hve mikið af kaffibæti sje flutt með skipi hverju, og skal hver sá, sem frá útlöndum flytur varning þennan eða fær hann til fluttan, skyldur til að segja til, og leggja drængskap sinn við, hve mikið honum hafi flutzt af varningstegund þessari með hverri ferð frá útlöndum, eða hann sjálfur flutt hafi til landsins, og skal hann jafnframt greiða aðflutningsgjaldið, annaðhvort í peningum út í hönd, eða með framvísunarávisun, er hljóði upp á áreiðanlegan mann í Kaupmannahöfn, sem reikningshaldari tekur gildan. Gjaldheimtumenn fá 2 af hundrði í innheimtulaun.

3. grein.

Verði nokkur uppvís að því, að hafa leynt sannleikanum í þessu efni, skal hann sæta sektum frá 200—2000 króna.

4. grein.

Þeim, sem fyrstur með sannindum uppljóstrar broti gegn lögum þessum, svo að hinn sakfelldi verði uppvís að brotinu, ber allt að helmingi af upphæð sektarinnar. Hinn helmingurinn renni í landssjóð.

23.

Frumvarp

til laga

um friðun fugla.

(Frá þingmanni Barðstrenginga).

1. grein.

Á tímabilinu frá 1. apríl til 15. september að báðum þessum dögum meðtöldum skal öllum bannað að skjóta eða á annan hátt að drepa eða veiða rjúpur, hvort heldur í sinni landareign eða annara — frá 1. maí til 31. júlí, að báðum þessum dögum meðtöldum, skulu og friðlýstir allir aðrir fuglar, sem ekki eru undanskildir í lögum þessum, þar á meðal spörfuglar allir (passerini) og aðrir söngfuglar; en álkufugla og

máfatagundir má hver maður veiða í landareign sinni, þá er honum þykir best henta. Við lundaveiði skulu net og skot bönnuð.

2. grein.

Ernir, valir, uglur, hrafnar, hræ- og gripfuglar, kjóar, svartbakur, máfur og skúmur skulu ófriðhelgir, hvar sem þeir hittast, á hverjum tíma árs sem er; samt má eigi um varptímann að vorinn skjóta þá í landareign varpeiganda án samþykkis hans.

3. grein.

Fyrir hvern æðarfugl skal sá, er drepur, lúka 4 kr. sekt í fyrsta sinn, sem tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 50 kr., fyrir hverja álp 2 kr., og fyrir hvern annan fugl, sem friðlýstur er í lögum þessum, 50 auna, og hefur hann þar að auki fyrirgjört veiðinni og andvirði hennar; veiðivjolar og byssur skulu og upptækar, ef brotið er, optar en einu sinni gegn lögum þessum, og skal hinn saki þar á ofan bæta skaða allan, er af hefur hlotizt. Sektir fyrir að hafa drepð æðarfugl geta optir málavöxtum numið frá 4 til 40 kr., en fyrir að drepa aðra þá fugla, sem friðaðir eru, skulu sektir nema 20 kr. auk þess, sem veiðivjolar og byssur skulu þá jafnan upptækar.

4. grein.

Sekt sú, sem í tilskipun 20. júní 1849 er ákveðin fyrir að skjóta í friðlýstum eggverum, eða drepa þar æðarfugl og aðra fugla, getur optir málavöxtum numið allt að 100 kr., auk þess sem byssur og veiðivjolar skulu upptækar; þó er varpeigendum, en engum öðrum, heimilt að skjóta í sínu landi gripfugla þá, sem nefndir eru í 2. grein, á hverjum tíma árs sem er.

5. grein.

Sá, sem tekur egg eða dún í friðlýstum eggverum annara, skal sæta sömu sekt, og hefði hann skotið eða drepð þar æðarfugl, og bæti einnig skaða allan.

6. grein.

Nú býður einhver til kaups fugla, er drepnir hafa verið á tímabili því, sem til er tekið í 1. grein, og skal hann þá sæta sömu sekt og sá, er drepð hefur hina friðlýstu fugla, en sá, er kaupir, sæti hálfri sekt við þann, er selur.

7. grein.

Lögreglustjórar skulu sjá um, að hafnsögumenn gæti skyldu sinnar samkvæmt tilskipun 20. júní 1849, 17. grein.

8. grein.

Mál þau, er rísa út af brotum gegn því, sem fyrir er mælt í lögum þessum, eru opinber lögreglumál. Rennur þriðjungur sektarársins í sjóð hrepps þess, þar sem brotið er framið, en 2 þriðjungar bera uppljóstrarmanni.

Frumvarp

til laga

um leysing á sóknarbandi.

1. grein.

Hverjum þeim manni, er 16 vetra er og fermdur, skal heimilt að kjósa sjer annan prest en sóknarprest sinn, enda sje prestnr sá skipaður yfir einhvern söfnuð.

2. grein.

Semja skal maður við kjörprest sinn, hverja prestsþjónustu hann vill af honum þiggja. Síðan skýrir hann hjeraðsprófasti frá samningi þeirra, en prófastur aptur sóknarprestinum. Nú vill maður aptur hverfa til sóknarprests síns, og skal hann tjá það prófasti, en prófastur aptur sóknarpresti og kjörpresti.

3. grein.

Gefa skal sóknarleysingi sóknarpresti greinilegar skýrslur um öll þau prestsverk, er kjörprestur hefur fyrir hann gjört; en sóknarprestur er skyldur að geta þeirra í kirkjubók sinni, svo sem lög standa til. Skýrsla leysingja skal gefin eigi síðar en á 14 náttu fresti og skal henni fylgja vottorð frá kjörpresti. Prestsverka þeirra, er skylt er að rita í kirkjubók, skal kjörprestur geta í embættisbók sinni, en eigi skulu þau talin í ársskýrslu hans, nema ferming sje. Nú er sóknarpresti eigi skýrsla gefin á 14 náttu fresti, og verður leysingi um það sekur 2—10 kr. fyrir viku hverja, er skýrsla dregst, eptir ákvæðum valdsmanns, og renna sektirnar í hrepssjóð þar, er leysingi býr.

4. grein.

Nú fæðist leysingja barn, og skal skýra frá því presti þar í sókn, er barnið fæðist.

5. grein.

Til hjúskapar skal sóknarprestur brúðurinnar lýsa, enda skal og lýsa fyrir honum meinbugum og hjúskaparbanni, og gefur hann síðan hjónaefnunum greinilegt vottorð um lýsingarnar. En prestur sá, er saman vígir, skal að öðru leyti ábyrgjast, að hjónabandið sje löglega stofnað.

6. grein.

Þá er ófermdur maður, sem er fullra 16 ára að aldri, vill ráða sig í vist, skal hann fá til þess samþykki prests þess, er ætlazt er til að fermi hann (sbr. 1. gr. í tilsk. 26. janúar 1866).

7. grein.

Sáttatilaun þá, er lögboðin er, ef hjón vilja slíta sambúð eða skilja að fullu, skal kjörprestur þeirra gjöra, og gefa lögboðið vottorð um siðferði þeirra og hegðun; en geti kjörprestur eigi gefið nægilegt vottorð, skal sóknarprestur bæta því við, er á vantar.

8. grein.

Skyldur er sóknarprestur að semja og senda allar lögboðnar skýrslur um fæðingar, skírn, hjónavígslur og andlát, svo og gefa vottorð þau, er rituð eru upp úr kirkjubók, fyrir ferming utan, því um hana skal sá prestur skýrslu gefa og vottorð senda, er sjálfur fermt hefur.

9. grein.

Sóknarleysingja er rjett, að láta kjörprest sinn fremja skírn, hjónavígslu, skriptamál og altarisgöngu, flytja líkræðu og syngja yfir í sóknarkirkjunni, svo og jarða lík í kirkjugarðinum. Þó skal hann fengið hafa vissu um það hjá sóknarprestinum, að sjálfur hann þurfi eigi á kirkju að halda eða kirkjugarði til prestsverka á sama tíma.

Heimilt er kjörpresti að nota öll áhöld kirkjunnar til prestsþjónustu, svo sem messuskrúða, ljós, graftól, vín og bakstur; en skylt er honum að hafa meðhjálpara sóknar þeirrar viðstaddan þjónnstugjörðina.

10. grein.

Gjalda skal leysingi til sóknarkirkjunnar öll lögboðin gjöld, en sóknarpresti þau ein, er á fasteign liggja. Þó skulu sóknarprestar þeir, er nú eru, halda óskertum öllum fastatekjum sínum hjá leysingja, meðan þeir eru í sama brauði.

Arnþjótur Ólafsson Þorkell Bjarnason. Friðrik Stefánsson. Jón Ólafsson.
Stofningsmaður.

25.

Frumvarp

til laga

um lán handa búfræðingi Sveini Sveinssyni til stofnunar búnaðarskóla.

(Frá þingmanni Reykvíkinga).

1. grein.

Ráðherra Íslands veitist heimild til að veita búfræðing Sveini Sveinssyni lán úr landssjóði til að stofna búnaðarskóla hjer í suðurumdæminu, þó svo, að lánið nemi eigi meira en 25000 kr.

2. grein.

Sem veð fyrir láni þessu skal lántakandi setja jörð þá, er hann kaupir til skólastofnunarinnar, og alla áhöfn hennar.

3. grein.

Lánið er veitt leigulaust í 10 ár, en að þeim liðnum, skal lántakandi greiða á ári hverju leigu af láninu 4 af hundraði hverju, og að auki 1000 kr. til afdráttar láninu, unz það er borgað að fullu. Hin nánari skilyrði fyrir láni þessu kveður landsstjórnin á um.

4. grein.

Lántakandi skal skyldur til að taka til kennslu í búnaðarfræði að minnsta kosti 10 lærisveina á ári hverju gegn hæfilegri borgun, sem landstjórnin kveður á um. Land-

stjórnin kveður og á um ýmsar þær skyldur, sem lantakandi skal undirgangast viðvíkjandi kennslu þessari.

26.

Frumvarp

til laga

um breyting á 1. og 2. gr. laga um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

(Frá þingmanni Barðstrendinga):

1. grein.

Í Reykjavík skal stofna heilbrigðisráð, er skipað sje forstöðumanni læknaskólans, hinum fasta kennara við skólann og lækninum í 1. læknishjæraði.

2. grein.

Störf þau, sem eftir eldri lögum heyra undir verksvið landlæknisins, skulu falin heilbrigðisráðinu á hendur, og skiptir formaður ráðsins verkum milli þeirra þriggja

3. grein.

Forstöðumaður læknaskólans, sem jafnframt er formaður ráðsins, skal hafa 4000 kr. í laun á ári hverju.

4. grein.

Hinn fasti kennari, sem einnig hefur á hendi kennslu yfirsetukvenna, skal hafa í árleg laun 2400 kr. Hjæraðslæknirinn í fyrsta umdæmi, skal fyrir hlutdeild sína í ráðinu fá 50. kr. þóknun á ári.

5. grein.

Þegar landlæknisembættið losnar nú, skal það upphafið, og eru þá 1. og 2. gr. laga um læknaskóla 11. febr. 1876 numdar úr lögum.

27.

Frumvarp

til laga

um stofnun búnaðarskóla á Hólum í Hjaltadal.

1. gr.

Á Hólum í Hjaltadal skal stofna búnaðarskóla. Skal þar veita ungum mönnum verklega og bóklega menntun í þeim greinum, er snerta jarðyrkju, fjárrækt og landbústjórn.

2. gr.

Gjald það, sem er jafnað niður samkvæmt tilskipun um stofnun búnaðarskóla á Íslandi 12. febr. 1872, skal, að því leyti sem það er greitt í Húnavatns, Skagafjarðar, Eyjafjarðar og þingeyjarsýslum, leggjast til þessa skóla.

3. gr.

Því búnaðarskólagjaldi frá tjeðum sýslum, er safnast hefur í sjóð, má verja til skólahússbyggingar og til að kaupa húsgögn, rúmfatnað, jarðyrkjuverkfæri og önnur þau áhöld, sem nauðsyn er á.

4. gr.

Þar eð hið árlega búnaðarskólagjald af nefndum sýslum nægir eigi til hinna árlegu útgjalda, fær skólinn styrk af landsþjóði og af hlutaðeigandi sýslusjóðum (nema gjaldið verði nægilega bækkad með nýjum lögum).

5. gr.

Forstöðumaður og aðalkennari skólans skal vera reyndur búfræðingur.

6. gr.

Amtsráðið í norð-austur-umdæminu ræður hann og aðra kennara, og hefur einnig á hendi öll aðalumsráð og yfirumsjón skólans.

7. gr.

Landshöfðinginn hlutast til um, að samín verði reglugjörð handa skólanum.

Friðrik S. Stefánsson, Jón Jónsson.
flutningsmaður.

Á s t æ ð u r

fyrir frumvarpi til laga um stofnun búnaðarskóla á Hólum í Hjaltadal.

Eins og kunnugt er, þótti amtsráðinu í norð- austurumdæminu á fundi sínum í janúarmánuði þ. á. tími til kominn að fara að hugsa um, að koma hjer upp búnaðarskólum, og er brjef ráðsins til sýslunefndanna í amtinu prentað í Norðlingi V. 57—58. 29/181. Að tillögu þessari var gjörður góður rómur, og með því stóð á, að þá átti að selja jörðina Hóla í Hjaltadal, vildi sýslunefndin í Skagafjarðarsýslu eigi sleppa tækifærinu að ná í þessa ágætisjörð handa búnaðarskóla. Eins og sjá má af meðlögðu eptirriti af afsalsbrjefinu dags. 25. apríl þ. á., kostaði jörðin 13000 kr. auk 6 kúgilda á heima-jörðinni, er seljandi tók til sín, og má reikna þau 500 kr. (hvert á 13 kr. 89 a.), og enn fremur varð sýslunefndin að greiða manni, er hafði fengið vilyrði fyrir jörðinni, 500 kr. til þess að hann kæmi eigi í bága við nefndina; hefur jörðin þannig alls kostað 14000 kr., en þar af eiga 3000 kr. fyrst um sinn að standa óborgaðar, og meðan svo er, fær sýslunefndin eða búnaðarskólinn eigi umráð yfir hjáleigunni Hofi.

Í nefndu brjefi hefur amtsráðið gjört ráð fyrir, að landsþjóður legði búnaðarskólanum jarðir eða þá í þess stað tiltekna verðhæð, og enn fremur hefur amtsráðið lát-ið í ljósi, að það mundi verða ákveðið með lögum, frá hverjum hjeruðum búnaðarskóla-gjaldið yrði lagt til hvers skóla.

Það er því almenn ósk manna, að málið komi nú þegar fyrir alþingi, og með því tillögur sýslunefndanna komust eigi til amtsráðsins svo snemma, að ráðið gæti búið málið til þings, hefur sýslunefndin hjer í sýslu á fundi 27. f. m. falið mjer, að fá það í hendur þingmönnum sýslunnar til flutnings.

Jeg hef því samið bænarskrá til alþingis um það, að verð jarðarinnar Hóla verði veitt af landsþjóði, sem og frumvarp til laga um stofnun búnaðarskóla á Hólum, og vil jeg nú leyfa mjer að gjöra nokkrar athugasemdir við hinar einstöku greinir þess:

Við 1. grein.

Grein þessi ákveður, að skóla skuli stofna á Hólum, og er að öðru leyti sam-, hljóða 1. gr. tilsk. 1872.

Við 2. grein.

Að vísu hefur amtsráðið stungið upp á þremur skólum einum fyrir hverjar 2 sýslur amtsins, en bæði Vestursýslurnar og Akureyrarblöðin hafa hallazt að þeirri skoðun, að einn búfræðingaskóli mundi nægja fyrir hvern landsþjórdung, með því það er líklegt,

að með tímanum verði jafnvel í hverri sýsla stofnaður búandaskóli með fyrirmyndarbúi. Reyndar er það að sjá af 46. blaði Fróða 1881, að samkomulagsnefnd Eyfirðinga og Þingeyinga hafi verið á móti fjórðungsskóla, af því að samkomulagsnefnd Húnavetninga og Skagfirðinga hafi eigi gjört ráð fyrir fleiri en 24 lærisveinum alls í skólanum, en eftir menntunarfýsinninni þar nyrðra ætti skólinn að geta tekið á móti 40 lærisveinum einungis úr Eyjafirði og Þingeyjarsýslum, en það er hvorttveggja, að tala lærisveinanna er alls eigi bundin við fyrgreinda áætlun, heldur einkum við húsnæði, en bygging skóla-hússins er aptur bundin við efnahaginn, og líka er athugandi, að hin almenna menntun veitist á skólanum á Möðruvöllum, en nám á búnaðarskólanum lýtur yfir höfuð að verklegri kunnáttu og dugnaði. Því næst var álitid, að skólasetrid ætti helst að vera þar, sem fjölfarið er um, en jeg er hálfhræddur um, að mikill gestagangur væri skólanáminu fremur til ógagns.

Við 3. grein.

Eftir fyrnefndu bræfi amtráðsins átti skólasjóðurinn í byrjun þessa árs 10,640 kr., og árstekjurnar eru taldar 1560 kr. samtals 12, 200 kr. Þar af ber Norðlendinga-fjórðungi 79% eða 9,638 kr.

Við 4. grein.

Hið árlega búnaðarskólagjald í sýslum þeim, er hjer ræðir um, er 932 kr., en kennaralaun, endurbót og viðbót húsa og áhalda, hita og lýsing má telja 2432 kr. um árið. Vantar þá til 1500 kr. Þar upp í vona jeg að fengist 1000 kr. af landssjóði, en sýslurnar legðu til 500 kr.

Það er gjört ráð fyrir, að forstöðumaður skólans taki jörðina til ábúðar eða svo mikið af henni, sem hann vill og getur, og veiti námspiltunum sæði og þjónustu fyrir borgun frá þeim sjálfum. Verði verð jarðarinnar veitt af landssjóði, kemur afgjaldið af henni til inntektar, og þarf styrkinn þá þeim mun minni, en annars gengur afgjaldið til að borga með vexti af verðinu. Yrði helmingur jarðarverðsins gefinn, mætti verja hálfu afgjaldinu til afborgunar.

Færi svo, að ábúðarskatturinn yrði afnuminn eftir tillögu Þingeyinga (sjá 46. blað Fróða 1881 dalk 192), virðist mjer vel til fallið, að búnaðarskólagjaldið væri hækkað til 10 auro af hverju jarðarhundraði, til þess að eigi þyrfti að leggja búnaðarskólunum meina árlegan styrk af landssjóði (sbr. Norðling VI, 17—18 ¹²/₁₆ 81. fyrsta dalk). Nú eru á Norðurlandi 29823 jarðarhundruð, og gjörði þá 10 auro gjald af hverju hundruði 2982 kr. 30 a. Með þeim tekjum kæmust skólarnir í viðunanlegt horf, og gæti ef til vill veitt fátækum piltum styrk.

Við 5. grein.

Til skólastjóra álitum vjer búfræðing Jósep Björnsson á Hraunum einkar-vel fallian.

Við 6. grein.

Þar eð hinar föstu tekjur búnaðarskólanna eftir tilsk. 12. febr. 1872 eru undir umsjón amtráðsins, sýnist það eiga bezt við, að ráðið einuig hafi á bændi yfirstjóra þessara skóla. Það kom til umræðu, að það yrði ákveðið með lögum, að skólastjóri fengi laun sín beinlínis úr landssjóði, en með því það þótti rjettast, að hann væri ráðinn af skólastjórninni eða amtráðinu með rjetti til uppsagnar af beggia hálfu, virðist mjer það ekki eiga alls kostar vel við, og hef jeg því leyft mjer að sleppa því í frumvarpinn.

Meðal annars var það samþykkt, að stjórn skólans væri falin 5 mönnum, er kosnir væru, 4 af sýslunefndunum, sinn af hverri, og 1 af amtráðinu, en ef meðlimum

amtsráðsins yrði fjölgað, virðist tvísýnt, hvort það sje þörf á slíkum millilið milli skóla-
stjórans og amtsráðsins, og í öllu falli má ákveða um það í reglugjörðinni.

Skagafjarðarsýslu, Reynistað 24. júní 1881.

E. Briem.

28.

Tillaga

til þingsályktar.

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Norður-Múlasýslu.)

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að endurskoða lög um skipun
prestakalla dags 27. febr. 1880 og gjöra tillögur um breytingar á þeim.

29.

Frumvarp

til laga

um löggildingu verzlunarstaðar á Hesteyri við Hesteyrarfjörð innan Ísafjarðarsýslu.

(Frá 1. þingmanni Ísfirðinga).

Frá 1. degi aprílmánaðar árið 1882 skal Hesteyri við Hesteyrarfjörð vera lög-
giltur verzlunarstaður.

30.

Frumvarp

til laga

um breyting á tilskipun 27. janúar 1847.

(Frá 1. þingmanni Gullbringusýslu og þingmanni Barðstrenginga).

1. grein.

Fyrir hjónavígslu skal greiða minnst 10 álnir, fyrir fermingu minnst 15 álnir,
fyrir skírn minnst 5 álnir, borgun fyrir innleiðslu skal úr lögum numin. Borgun fyrir
fermingu greiðir sá, sem forsorgar barnið fermingarárið.

2. grein.

7. grein tilskipunar 27. jan. 1847 er úr lögum numin. Gjald til presta og kirkju
fyrir greptrun sveitarlima skal greiðast af sveitarsjóði eins og annar útfararkostnaður
þeirra.

31.

Frumvarp

til laga

um breyting á launum prófata.

(Frá 1. þingmanni Gullbringusýsiu og þingmanni Barðstrendinga).

1. grein.

Prófastar skulu fá laun fyrir vísitafuferðir og ritstörf úr landssjóði, 200 kr. hver.

2. grein.

Síðari málsgrein 5. greinar í tilskipun 27. janúar 1847 er hér með úr lögum numin.

32.

Frumvarp

til laga

um stofnun háskóla á Íslandi.

(Frá 2. þingmanni Norður-Múlasýslu).

1. grein.

Í Reykjavík skal stofna háskóla fyrir íslensk embættismannaefni.

2. grein.

Í skóla þessum skulu vera þrjár deildir. Skal í einni kennd guðfræði, annari lögfræði og í hinn þriðju læknisfræði. Auk þessa skal þar einnig kennd heimspeki og önnur vísindi, eptir því sem síðar verður ákveðið með lögum.

3. grein.

Tilhögun á kennslunni og kennandaskipunin í guðfræði, læknisfræði og heimspeki skal vera hin sama, sem nú er á prestaskólanum og læknaskólanum, þangað til öðruvísi verður ákveðið, og takast kennendur þeir, sem nú eru á menntastofnunum þessum, á hendur kennsluna, hver í sinni vísindagrein, en kennsluna í lögfræði skulu hafa á hendi tveir kennarar, og skal annar vera formaður deildar þeirrar.

4. grein.

Laun kennandanna í guðfræði, læknisfræði og heimspeki skulu vera hin sömu, og nú eru, en laun formanns lögfræðisdeildarinnar 4000 krónur, og hins kennarans 3000 krónur.

5. grein.

Landshöfðinginn semur reglugjörð fyrir skólann, eptir tillögum formanna deilda-
anna, enda sje skólinn beinlínis undir umsjón hans.

6. grein.

Fyrst um sinn skal kennslan í skólanum fara fram í alþingishúsinu.

Frumvarp

til laga

um sölu og veiting áfengra drykkja.

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Suður-Múlasýslu).

1. gr.

Enginn kaupmaður má eptirleiðis selja vínföng í smærra skamti, en hér greinir:

- 1) vín í flöskum með lakki eður innsigli fyrir: 6 þriggja pela flöskur, eða 12 flöskur smærri.
- 2) brennivín, romm, cognac og þvilíka drykki: 10 potta.
- 3) öl: hálf tunn, eður 50 þriggja pela flöskur eða 100 flöskur smærri.

Veitingamenn einir mega selja vín og aðra áfenga drykki í smærra skamti, og þeir einir mega selja þá drykki til neyzlu á staðnum.

2. gr.

Nú vill maður gjörast veitingamaður og sækir þá leyfi til hreppsnefndar eður bæjarstjórnar í því sveitarfélagi, er hann vill aðsetur í hafa. Hreppsnefnd (eður bæjarstjórn) skal á hreppamóti á vori bera það undir þá hreppsþúa, er atkvæði hafa í sveitarmálum, hvort leyfið skuli veita eður eigi. Sjeu tveir þriðjungar atkvæða með því að veita leyfið, þá skal það veitt, en ella eigi; þó veitist slíkt leyfi að eins fyrir eitt ár í senn, og verður að endurnýjast ár hvert, ef gilda skal.

3. gr.

Hreppsnefnd (eður bæjarstjórn) hefur rjett til að binda veitingaleyfið þeim nákvæmari reglum, er henni þykja nauðsynlegar, ef meiri hluti hreppsmanna, þeirra er á fundi eru, fela henni það eða samþykkja þær. Rjett er að hreppsnefnd (bæjarstjórn) kveði sektir á fyrir brót gegn reglum þessum.

4. gr.

Brót gegn þessum lögum varða sektum, eigi lægri en 25 krónum. Nú brýtur sami maður fleirum sinnum lög þessi og má þá frádæma honum verzlunar-rjett eður veitingar-rjett, auk þess að hann er sektaður.

Lög þessi öðlast gildi 1. júní 1882.

Fyrirspurn

til landshöfðingja.

(Frá 2. þingmanni Suður-Múlasýslu).

Hvernig skilur veitingavaldið ákvæði 7. gr. í lögum um stjórn safnaðamála, dags. 27. febr. 1880.

Nefndarálit

nm frumvarp til laga um breytingu á lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla.

Nefndin, sem hin heiðraða efri deild hefur fengið þetta mál til meðferðar, ræður til, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt fyrir sakir málavaxta þeirra, sem stjórnin hefur frá skýrt í ástæðunum fyrir frumvarpinu.

Reykjavík 11. júlím. 1881.

Jón Pjetursson. Benedikt Kristjánsson, Einar Ásmundsson.
framsögumaður.

Nefndarálit

í málinu: frumvarp til laga um breyting á tilsk. 15. des. 1865 1. og 2. grein.

Hin heiðraða efri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til að hugleiða mál þetta og höfum vjer rætt það á fundum.

Nefndin var á þeirri skoðun, að mál þetta væri of snemma upp borið, með því brauðaskipunarmálið virðist enn eigi komið á fastan fót, þótt lög 27. febr. 1880 hafi fengið gildi. Er ljósastur vottur þess hinar mörgu áskoranir, sem til þingsins hafa komið úr mörgum kjördæmum landsins, um endurskoðun og breytingu tjedra laga, auk frumvarps stjórnariðnar sjálfrar, sem nefndinni einnig hefur verið fengið til meðferðar.

Fyrir því álitur nefndin, að fyrir ekki muni koma, að veita ráðgjafa Íslands að svo stöddu heimild þá, sem 3. grein frumvarpsins ræðir um til að láta endurskoða brauðamatsgjörðina 6. júlí 1870. Og leiðir þar af, að eigi mundi við eiga að lögleiða nýja flokkaskipun brauðanna, eða aðra ákvörðun um veitingu þeirra, eins og farið er fram á í 1. og 2. gr. frumvarpsins.

Af ástæðum þeim, sem þegar eru talðar, leyfir nefndin sjer að leggja það til, að hin heiðraða efri deild hafni þessu frumvarpi.

Alþingi 11. júlím. 1881.

Jón Pjetursson. Benedikt Kristjánsson, Einar Ásmundsson.
framsögumaður.

Uppástunga

til þingsályktunar.

(Frá þingmanni Mýramanna).

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að rannsaka aðgjörðir og fram-

kvæmdir landstjórnarinnar viðvíkjandi þvergirðingum kaupmanns H. Th. A. Thomsens í Ellidaánum, samkvæmt þingsályktun 1879, og koma fram með tillögum um það efni, og að gefa nefnd þessari rjett á að heimta skýrslur, er nauðsynlegar eru í þessu tilliti, bæði frá embættismönnum og einstökum mönnum, sem nefndin síðar leggi fyrir deildinu ásamt tillögum um málið.

38.

Frumvarp

til laga

um búnaðarskóla í vesturumdæminu.

(Frá þingmanni Barðstrendinga).

1. grein.

Í vesturumdæminu skal stofna búnaðarskóla handa íbúum þess.

2. grein.

Kennendur við skólann skulu vera tveir, þ. e. yfirkennari með 2000 kr. launum og 2. kennari (gagnfræðingur) með 1200 kr. í laun á ári.

3. grein.

Fje það, er þarf til að kaupa bújörð handa skólanum, til skólahúss og viðhalds þess og til að launa kennurum skólans, greiðist úr landssjóði að svo miklu leyti, sem búnaðarskólasjóður vesturamtsins og árgjald til hans eigi hrökkva til.

4. grein.

Alla áhöfn á jörðina og búasáhöld öll kosta með samþykki amtsráðsins þeir sýslu-sjóðir í vesturumdæminu, sem þegar hafa skuldbundið sig til þess, eða hjer eptir kunna að gjöra það, enda hafa íbúar sýslna þessara forgangsriett að skólanum.

5. grein.

Yfirkennarinn skal vera búhöldur skólans.

6. grein.

Amtsráðið í vesturumdæminu semur reglugjörð fyrir skólann og skipar fyrir um stjórn hans og annað fyrirkomulag, undir yfirumsjón langshöfðingja, er veitir embættin við skólann.

39.

Frumvarp

til

fjáraukalaga fyrir 1878 og 1879.

(lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1878 og 1879, veitast 10,782 kr. til þeirra útgjalda, sem nefnd eru í 2.—7. gr. hjer á eptir.

2. gr.

Auk þeirra útgjalda, sem talin eru í 9. gr. fjárlaganna til kostnaðar við alþingi 1879, veitast 4,361 kr. 96 aur. til kostnaðar við alþingi 1877.

3. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimtu- og reikningsmála, og við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til vegabóta	397 kr. 19 a.
2. C. 8. til vitans á Reykjanesi	236 — 3 -
	<u>633 kr. 22 a.</u>

4. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 12. gr. fjárlaganna til póststjórnarinnar, veitast í 2. útgjaldalið til flutnings pósta 3,460 kr. 50 aur. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 13. gr. fjárlaganna til kirkju- og kennslumálefna, veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. B. III. c. 7. til ýmislegra útgjalda við hinn lærða skóla . . .	136 kr. 32 a.
2. C. 2. til amtsbókasafnsins á Stykkishólmi	200 — -
3. C. 4. til kvennaskólans í Skagafjarðarsýslu	400 — -
	<u>736 — 32 -</u>

6. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 14. gr. fjárlaganna til eptirlauna og styrktarfjár, veitast fyrir fjárhagstímabilið 117 kr. 50 aur.

7. gr.

Sem viðbót við fjö það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, veitast fyrir fjárhagstímabilið 1,472 kr. 50 aur.

A t h u g a s e m d i r

við lagafrumvarp þetta.

Um 2. gr.

Upphæð sú, sem hjer er talin, eru óborguð útgjöld við tíðindi frá alþingi 1877, sem eigi voru greidd af hendi fyr en á árinu 1878.

Um 3. gr.

Upphæðir þær, sem hjer eru taldar, eru goldnar fram yfir það, sem veitt var til vegabóta og til vitans á Reykjanesi. Að því leyti, er snertir hina síðarnefndu upphæð, skal vísað til athugasemdanna við frumvarp til laga um samþykkt á reikningnum um tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879.

Um 4. gr.

Eptir því sem póstgöngur á Íslandi aukast, fara útgjöldin til flutnings pósta stöðugt vaxandi. Af þessu hefur það orsakast, að goldið hefur verið fram yfir það, sem veitt var, á árinu 1878 1,430 kr. 14 a.

- — 1879 2,030 — 36 —

Um 5. gr.

1. Í fjáráukalögum fyrir árin 1878 og 1879, 10. oktbr. 1879, voru veittar sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir tjeð ár, 13. gr. B., III. c. 7, 1,560 kr. meðal annars til þess að fá nýja ofna í skólahúsið. Fram yfir það, sem þannig var veitt, hafa verið goldnar 136 kr. 32 aurar, og er það komið til af því, að það þótti haganlegt samkvæmt tillögum landshöfðingja, að kaupa lopthreinsandi ofna, en við þetta varð kostnaðurinn nokkuð meiri, en gjört hafði verið ráð fyrir í upphafi.

2. og 3. Styrktarfe það, sem hjer er talið til amtsbókasafnsins á Stykkishólmi og til kvennaskólans í Skagafjarðarsýslu, hefur landshöfðingi veitt af þeirri upphæð, sem veitt var í 15. gr. fjárlaganna til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, en samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna við reikninginn fyrir 1878 eru þessar upphæðir fluttar yfir á 12. gr. fjárlaganna C. 2. og 4., og er því stungið upp á, að þær verði veittar sem viðbót við útgjöldin á þessum liðum.

Um 6. gr.

Upphæð sú, sem hjer er talin, eru óborguð útgjöld, sem sje	
óborguð eptirlaun kammeráðs S. Gunnlögssens (greidd 1878)	24 kr. 4 aur.
— — til ekkju sýslumanns Ottesens (greidd 1879)	28 — 65 —
— — til ekkju sýslumanns B. Magnússonar og óborgaður	
styrkur til þriggja barna hennar (greitt 1879)	64 — 85 —
	samtals. 117 kr. 50 aur.

Um 7. gr.

Upphæð sú upp á 1,472 kr. 50 aur., sem hjer er til færð, er goldin fram yfir þann helming, sem landshöfðingi hefur umráðin yfir af því fje, sem veitt er til vísindalegra og verklegra fyrirtækja.

40.

Frumvarp

til

fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881.
(lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1880 og 1881, veitast 47,672 kr. 85 aur. til þeirra útgjalda, sem talin eru í 2.—6. gr.

2. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimta og reikningamála, svo og til dómgæzlu og lögreglustjórnarinnar og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til gufuskipferða	12,304 kr. 50 aur.
2. C. 7. til vitans á Reykjanesi	1,480 — " —
	13,784 kr. 50 aur.

3. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 12. gr. C. 1. fjárlaganna til stiptsbókasafnsins, veitast 5,000 kr. fyrir fjárhagstímabilið.

4. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna, veitast 2,000 kr. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 16. gr. fjárlaganna, veitast 1,888 kr. 35 aur. fyrir fjárbagstímabilið.

6. gr.

Stjórninni veitist heimild til, af því, sem ætlað er á að um fram verði á fjárhagstímabilinu, að greiða þá upphæð, sem útgjöldin við bygginguna á húsinu fyrir alþingi og söfn landsins fara fram úr því, sem samkvæmt 4. gr. fjárlaganna má verja af viðlagasjóðnum til þessa augnamiðs, þó eigi meir en 25,000 kr.

A t h u g a s e m d i r

við lagafrumvarp þetta.

Á frumvarpi því til fjárlaga fyrir árin 1880 og 1881, sem stjórnin lagði fyrir alþingi 1879, gjörði þingið meðal annars þá breyting, að það felldi úr frumvarpinu 8. gr. þar sem talin voru útgjöldin til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands, 12,400 kr. fyrir hvort árið, og til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi, 2,000 kr. fyrir árið 1881. Í stað þessa var hin fyrnefnda af þessum upphæðum á fjárlagafrumvarpi því, sem alþingi fjellst á, dregin frá tillaginu úr ríkissjóðnum, sem talið er með tekjunum á fjárhagstímabilinu í 6. gr., en útgjöldin til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi, 1881 komu hvergi fram í frumvarpinu, þar sem þingið virðist hafa gengið út frá því, að til þess að útgjald þetta gæti orðið dregið frá tillaginu úr ríkissjóðnum útheimtist samkvæmt 25. gr. í stjórnarskrá um hin sjerstaklegu málafni Íslands, 5 jan. 1874, að upphæð þessi væri ákveðin með sjerstaklegum konungsúrskurði. Stjórnarráðið gat að visu eigi fallizt á þessa skoðun, með því það þótti eflaust, að næg heimild væri fyrir tjeðu útgjaldi í konungsúrskurði þeim, sem heimilaði stjórnarráðinu, að leggja fyrir alþingi fjárlagafrumvarpið, þar sem útgjaldið var til fært, en til þess að taka allan efa af um þetta, fann stjórnarráðið þó tilefni til, um leið og það lagði fjárlagafrumvarp það, sem alþingi hafði fallizt á, fyrir konung til staðfestingar, að útvega sjerstaklegan konungsúrskurð fyrir því, að verja megi 2,000 kr. til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi á þessu ári, og kemur upphæð þessi til útgjalda samkvæmt þessu á yfirstandandi fjárhagstímabili. Með því tjeð útgjald eigi veitist af alþingi, en það hefur hingað til verið fært til meðal útgjalda, og verður framvegis dregið frá tillaginu frá ríkissjóðnum, samkvæmt breytingu þeirri, sem alþingið hefur gjört á formi fjárlaganna, er það eigi talið í þessu frumvarpi.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skal þess getið, sem hjer segir:

Um 2. gr.

1. Upphæð sú, sem hjer er talin, eru eptirstöðvar frá 1879. Upphæðin hefur eigi orðið útborguð á sjálfu reikningsárinu, þar eð danska póststjórnin, sem stöð fyrir gufuskipferðunum kring um strendur landsins og hafði á hendi reikningsfærslu þeim viðvikjandi, eigi hefur getað gjört upp reikninginn yfir útgjöld þau, sem því voru samfara, fyr en á árinu 1880, en landssjóðurinn átti að borga helming þeirra, þó eigi fram yfir 15,000.

2. Aukafjárveiting sú sem hjer er stungið upp á, liðast í sundur á þessa leið:

a. viðbót við laun vitamannsins fyrir síðara missiri ársins 1881	200 kr.
b. til þess að byggja hesthús og fjós, og smiðju við vitamannshúsið, og til nauðsynlegustu smíðatóla	770 —

c. til þess að bæta veginn milli vitamannshússins og vitans, og veginn milli

Reykjaness og Hafna 510 —

Um a. Í athugasemdunum við fjárlagafrumvarpið fyrir árin 1882 og 1883, sem skírskotað skal til, er það tekið fram, að laun þau upp á 800 kr. á ári, sem vitamaðurinn hefur, muni eigi hrökkva til viðurværis fyrir hann og hyski hans; er því stungið upp á því, að laun hans fyrir fjárhagstímabilið, sem í hönd fer, verði hækkuð til 1,200 kr. á ári. Landshöfðingi hefur álitid það æskilegt, að láta launahækkunina byrja 1. júlí þ. á., og lagt til, að samþykkis fjárveitingarvaldsins yrði leitað til þessa. Með því stjórnarráðið fyrir silt leyti verður að álíta það sanngjarnt, að bætt verði úr því sem fyrst, að launin eigi nægja, hefur það fundið ástæðu til að taka uppástungu þessa til greina.

Um b. Eptir því, sem landshöfðingi hefur skýrt frá, má álíta það nauðsynlegt, að byggt verði hús við vitamannshúsið, þar sem haft sje hesthús, fjós og smiðja. Í þessu tilliti skal þess getið, að vitamaðurinn getur eigi án þess verið, að hafa hest til þess að flytja nauðsynjar þær, sem hann verður að sækja annaðhvort á næstu bæi, sem eru í 2 eða 3 mílna fjarlægð, eða á næsta verzlunarstað, Keflavík, en þangað er helmingi lengra frá Reykjanesi, og við þetta bætist, að nauðsyn er á því, að geta hýst 1 eða 2 hesta um vetrartíma, t. d. þegar eptirlitið með vitanum fer fram. Með því vonandi er, að það muni takast, eins og gjört hefur verið ráð fyrir áður, að rækta upp tün við vitamannshúsið, þó það eigi enn hafi heppnast, er það rjettast, að hesthúsið verði byggt svo, að þar sje rúm bæði fyrir tvo hesta og eina kú. Í húsinu verður þar að auki að vera smiðja til þess að minni háttar aðgjörðir á vitanum geti fram farið. Vitamaðurinn ætlast á, að kostnaðurinn við bygginguna á húsinu, sem verður að vera 7½ al. á lengd og 5½ al. á breidd, og skyldi byggjast úr íslenzku grjóti, muni hlaupa 710 kr., og að smiðjan og nauðsynlegustu smiðatöl muui kosta 60 kr.

Um c. Vegagjörð sú, sem hjer ræðir um, er í því fólgin, að settar verði 75 vörður með fram veginum til Hafna, að 1000 faðmar verði ruddir af þessum vegi, sjer í lagi um hraunið á Hafnarbjargi og kring um Reykjanes, og að vegurinn milli vitamannshússins og vitans verði lagður um. Nokkuð af þessu verki var þegar unnið í fyrra-summar með samþykki stjórnarráðsins, og voru útgjöldin við það, 240 kr., greidd upp á tilvonandi aukafjárveiting, og í þeirri von, að þeirrar fjárveitingar, sem farið er fram á, eigi verði synjað, hefur stjórnarráðið veitt landshöfðingja heimild til, að láta byrja á vegagjörð þeirri, sem eptir er. Með því landshöfðingi hefur leitt athygli stjórnarráðsins að því, að það sje nauðsynlegt, að setja þrumuleiði á vitann, hefur stjórnarráðið gjört ráðstöfun til, að þrumuleiðir verði sendur þangað, og er landshöfðingja falið á hendur, að gjöra breytingaruppástungu við frumvarp þetta, til þess að fá það fje veitt, sem kostnaðurinn hleypur við kaupin og flutninginn á þrumuleiðinum, og við það að setja hann á vitann.

Um 3. gr.

Fje það, sem hjer er stungið upp á, er ætlað til að verði haft til þess að kaupa bókaskápa, borð og fl. til hinna nýju hífýla stíptsbókasafnsins í alþingisbyggingunni. Landshöfðingi hefur getið þess, að útgjöldin, sem í hinni upphaflegu áætlun voru talin 5,760 kr., engan veginn muni fara fram úr 4,000 til 5,000 kr.

Um 4. gr.

Við meðferðina á fjárlagafrumvarpinu fyrir 1880 og 1881 færði alþingi niður upphæð þá, sem stjórnin hafði stungið upp á til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, frá 8000 kr. til 6000 kr. fyrir fjárhagstímabilið. Bæði landshöfðinginn og stjórnarráðið, sem hafa sinn helminginn hvort til umráða af þessu fje, hafa nú reynslu fyrir sjer um það, að upphæðin, eins og hún hefur verið minnkuð, sje alveg ónóg, til þess að fullnægja þörf

þeirri á styrk til þessara augnamiða, sem ætlazt er til að bætt yrði úr með fjárveitingunni. Í byrjun þessa árs var því nær allt það fje á enda, sem veitt hafði verið, og hefur áheyrsla þó eigi orðið veitt öllum þeim bænarskrám um styrk af þessu fje, sem til þess voru fallnar, að þær hefðu verið teknar til greina. Út af þessu og vegna þess, að fleiri bænarskrár um styrk eru þegar komnar til landshöfðingja, sem það væri mjög æskilegt að yrði veitt áheyrn, og búast má við því, að fleiri komi áður en árið er á enda, hefur landshöfðingi lagt það til, að stungið verði upp á því, að veittar verði 2000 kr. í viðbót fyrir fjárhagstímabilið við fje það, sem talið er á fjárlögunum, og hefur hann getið þess, að 8000 kr. sje það minnsta, sem nokkurn veginn verði komið af með á fjárhagstímabilinu, til þess að fullnægja þeirri þörf, sem á því er, að menn geti fengið styrk af þessu fje, og hefur stjórnarráðið fundið sjer skylt að taka tillögur þessar til greina.

Um 5. gr.

Samkvæmt tillögum landshöfðingja fjellst stjórnin á það í brjefi 3. marz f. á., að kostnaðurinn við útför Jóns Sigurðssonar heitins og konu hans á Íslandi yrði goldinn úr landssjóði upp á tilvonandi aukafjárveiting. Landshöfðingi hefur nú skýrt frá, að útfararkostnaðurinn hafi hlaupið alls 1,888 kr. 35 aura, og er því hjer stungið upp á, að þessi upphæð verði veitt í viðbót við það, sem talið er í 16. gr. fjárlaganna.

Um 6. gr.

Landshöfðingi hefur skýrt frá því, að útgjöldin við byggingu á húsi fyrir alþingi og söfn landsins muni fara fram úr þeim 100,000 kr., sem í 4. gr. fjárlaganna voru ætlaðar til þessa af viðlagasjóðnum, Samkvæmt því, sem stjórnarráðinu hefur verið skýrt frá, má álíta, að þetta hafi orsakast sumpart af því, að nefnd sú sem sett var til þess að velja hæfilegt byggingarstæði, og hafa eptirlit með byggingunni, gjörði breytingu á því, sem upphaflega hafði verið ákveðið um byggingarstæðið, eptir að tekið var til starfa, en við þetta varð sá kostnaður, sem varið hafði verið til starfa við þann fyrst tiltekna grundvöll, til einkis gagns, og sumpart af því, að það þótti æskilegt, að gjöra breytingar á þeirri byggingartilhögun, sem áætluuin var byggð á, svo og einnig af því, að áætlunin eigi var nákvæm; enn fremur hefur verkið orðið dýrara vegna þess, að vinnulaunin voru svo há í fyrra-sumar, og veturinn hefur verið svo harður. Samkvæmt greinilegri áætlun, sem verkstjóri Bald hefur samið um kostnað þann, sem eptir stendur, hefur landshöfðingi gízkað á, að útgjaldaaukiinn muni nema alls 25,000 kr., sem hjer er stungið upp á að verði veittar, en landshöfðingja verður þó falið á hendur, að gjöra breytingaruppástungur á þessari upphæð samkvæmt þeirri raun, sem á verður eptir því, sem verkið nær fram að ganga. Sömuleiðis hefur stjórnarráðinu virzt ástæða til, að fela landshöfðingja, að gjöra breytingaruppástungur við frumvarp þetta, til þess að fá veitingu fyrir því fje, sem með þarf til útgjaldanna við húsbúnaðinn á herbergjum þeim, sem ætluð eru alþingi. Stjórnarráðið álítur það rjettast, að útgjöld þessi, sem að mestu leyti þegar eru látin út með samþykki þess í von um aukafjárveiting, verði tekin af því fje, sem gjört er ráð fyrir að umfram verði á fjárhagstímabilinu, og sem samkvæmt 17. gr. fjárlaganna átti að leggja til viðlagasjóðsins, með því eigi virðist vera ástæða til, að grípa til iunskriptarskirteina viðlagasjóðsins frekar, en gjört er í 4. gr. fjárlaganna.

Frumvarp

til laga

um afnám ábúðarskatts og niðurfærslu á lausafjárskatti.

(Frá 1. þingmanni Eyfirdinga og 2. þingmanni Norður-Múlasýslu).

Skattur sá, sem lagður er á ábúð og afnot jarða í 2. gr. laga 14. desbr. 1877 um skatt á ábúð o. s. frv., er úr lögum tekinn, og skattur á lausafje í 3. gr. sömu laga skal færður niður í 20 auru af tíundskyldu hundraði hverju.

Frumvarp

til laga

um lausafjargjald vinnuhjúa til presta.

(Frá 1. þingmanni Rangvellinga).

1. grein.

Vinnuhjú, sem tíunda lausafje, er eigi nemur skiptitífund, skulu greiða sóknarpresti sínum $\frac{1}{4}$ al. fyrir hvert hálf hundrad. Gjald þetta greiðist í peningum eptir meðalverði verðlagsskrárinnar í hvers árs fardögum.

2. grein.

Dagsverk vinnuhjúa til prests og hálfur ljóstollur þeirra til kirkju skal hjer með úr lögum numið.

3. grein.

Lög þessi öðlast gildi 12. dag júnímánaðar 1882.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um, að gefinn verði eptir nokkur hluti af skuldakröfum landssjóðsins hjá ýmsum hreppum í Snæfellsnessýslu út af kornlánum, sem þeim hafa verið veitt.

Nefndin hefur á fundum sínum íhugað þetta mál, og þó hún játi, að slík uppgjöf á skuldum til landssjóðs, eins og sú, sem hjer ræðir um, sje mjög ísjárverð, þar eð af því leiðir tekjumissi fyrir landssjóðinn, þá hefur nefndin samt sem áður komizt að þeirri sannfæringu, að fátækt þeirra hreppa, sem skuld þessi hvílir á, sje svo mikil, að lítil sem engin líkindi eru til, að þeim auðnist að lúka skuldum þessum með áföllnum leigum að fullu; en á hinn bóginn virðist nauðsynlegt að gjöra út um endurborgun lánsins á þann hátt, að landsjóður nái því, sem auðið er af skuldinni, þar eð að því lengur sem þetta dregst, þá leiðir þar af, að endurborgunin lendir á þeim mönnum, sem engan hluta áttu í lántökunni í fyrstu.

Örbyrgð hreppa þessara er að vísu svo mikil, að þeim veitir mjög svo erfitt að borga jafnvel nokkurn hluta skuldarinnar, því fæstir eru þar svo öfnum búnir, að þeir

geti talizt bjargálmenn, en þó svo sje, treystist nefndin ekki til að fara fram á uppgjöf á öllu láninu, með því líka að eigi er óhugsandi, að þeim auðnist að greiða það, sem áskilið er í frumvarpinu, einkum með þeim borgunarmáta, sem þar er farið fram á, nl. $\frac{1}{10}$ af helmingi lánsins árlega, svo að auk leigna af láninu fyrir 1878 og 1879, sem taldar eru að sjeu 248 kr. 14 a., sje helmingur skuldarinnar 1,775 kr. 84 a. borgaður að fullu á árinu 1886.

Nefndin ræður því hinni heiðruðu deild til að aðhyllast frumvarpið óbreytt.

Alþingi 13. júlí 1881.

Holger Clausen.

Eiríkur Kúld,
formaður og framsögumaður.

Egill Egilsson,
skrifari.

44.

Frumvarp

til laga

um að nema úr lögum ákvörðun í tilskipun um veiði á Íslandi 20. júní 1849.

(Frá 1. og 2. þingmanni Gullbringu- og Kjósarsýslu).

Þessi ákvörðun í tilskipun 20. júní 1849, 14. gr.: „herskipaskot í konungspjónustu eru undanskilin banni þessu“, skal úr lögum numin.“

45.

Frumvarp

til laga

um tíundargjald til prests og kirkju og dagsverk.

(Frá 1. þingmanni Kjósar- og Gullbringus., þingmanni Dalamanna og Barðstrenginga).

1. grein.

Tíund af fasteign til prests og kirkju skal vera af numin.

2. grein.

Af öllum jörðum, sem metnar eru til dýrleika, hvort heldur eru bændaeignir, eignir kirkna eða prestakalla, þjóðeignir, eignir fátækra eða stofnana, eða hverju nafni sem nefnast, skal sá, er á jörðunni býr, eða hefur hana til afnota, greiða $\frac{3}{10}$ álnar á landsvísu af hundraði hverju til sóknarprestis síns, og jafnmikið til sóknarkirkju sinnar.

3. grein.

Dagsverk skal hver sá greiða, sem eigi greiðir lausafjártíund, en er sjálfum sjer ráðandi og á sjálfur arð vinnu sinnar. Þeir sem greiða offur, en eiga ekkert tíundarbært lausafje, eru undanþegnir dagsverks-gjaldi.

4. grein.

Gjöld þessi greiðast í sömu aurum og gjöld til landssjóðs.

5. grein.

Nær sem hlutaðeigandi prestur óskar þess, ber hlutaðeigandi hreppstjóra að inn-

heimta þessi og önnur föst gjöld af sóknum til prests og kirkju og standa presti og kirkjuráðanda skil á, og bera honum fyrir það 6 af hundraði.

6. grein.

Gjöld þessi hafa sama forgöngurjett og önnur gjöld til prests og kirkju.

7. grein.

Með lögum þessum eru úr gildi gengnar þær lagaákvæðanir og landsvenjur, er að undanfögnu hafa gilt í þessu efni.

46.

Frumvarp

til laga

um að söfnuðir taki að sjer umsjón og fjárhald kirkna.

(Frá þingmanni Norður-Þingeyinga).

1. grein.

Þegar tveir hlutir sóknarmanna í einhverri sókn, sem til kirkju gjalda, óska, að söfnuðurinn taki að sjer umsjón og fjárhald kirkjunnar, og eigandi eða umráðamaður hennar er fús til að láta það af hendi, skal afhenda kirkjuna söfnuðinum að fengnu samþykki hjeradsfundar og biskups. Svo má og svipta sóknarprest fjárhaldi ljenskirkju og afhenda kirkjuna söfnuðinum, þótt presturinn ekki sje því samþykkur, ef hjeradsfundur og biskup álíta hann óhæfan til að sjá um fje kirkjunnar.

2. grein.

Nú vill eigandi eða fjárráðamaður kirkju selja af hendi umsjón hennar og fjárráð, og er kirkjuráðanda rjett að bera það mál upp við hjeradsprófastinn. Skal þá prófastur sjá um, að haldinn verði almennur safnaðarfundur í sókninni og málið borið upp á honum. Verði tveir hlutir atkvæða sóknarmanna, þeirra er til kirkju gjalda, með því, að söfnuðurinn taki við fjármálum kirkjunnar og umsjón, fer nm það mál sem segir í 1. grein, ella er málið fallið að sinni.

3. grein.

Þegar kirkja er afhent söfnuði, skal prófastur með tveim óvilhóllum úttektarmönnum gjöra nákvæma úttekt á kirkjunni, eignum hennar, áhöldum og gripum. Skulu úttektarmenn meta sanngjarnt álag á kirkjuna og það, sem henni fylgir, ef þeim virðist þess þörf. Greiðir sá, er kirkju hefur haldið, álagið að þeim hlut, er sjóður kirkjunnar eigi vinnst til, í hendur sóknarnefndinni, er tekur við kirkjunni og fje hennar fyrir hönd safnaðarins.

Nú er kirkja í skuld við forráðamann sinn og úttektarmenn gjöra álag á hana, og skal þá forráðamaður hennar eigi að síður greiða álagið; en úttektarmenn meta, að hve miklu leyti skuldina skuli endurgjalda af tekjum kirkjunnar eptirleidis. Hafi lán verið tekið af almannaþje til að byggja kirkju, skal greiða á sama hátt það, sem ógreitt er af vöxtum og afborgun.

Ef hinn fyrverandi forráðamaður kirkjunnar eða sóknarnefnd er óánægð með úttektina, má skjóta henni til yfirúttektar.

Heimilt er sóknarnefnd að taka við kirkju, án þess að regluleg úttekt sje gjörð.

4. grein.

Söfnuðir þeir, sem taka að sjer umsjón og fjárhald kirkna, gangast undir allar þær skyldur, sem legið hafa á eigendum þeirra eða forráðamönnum. Skal sóknarnefndin fyrir hönd safnaðarins heimta kirkjutekjurnar saman, svo sem lög standa til, og koma kirkjusjóðnum á vöxtu. Fyrir innheimtu og ómak sitt skal sóknarnefndin fá 6 af 100 af árstekjum kirkjunnar. Þá er sóknarnefnd hefur tekið við fjárhaldi kirkju, skulu skoðunarlaun kirkju og kirkjureikninga niður falla.

47.

Frumvarp

til

viðaukalaga við tilskipun 4. maí 1872.

(Frá þingmanni Borgfirðinga, 2. þingmanni Norður-Múlasýslu, 2. þingmanni Suður-Múlasýslu, 1. þingmanni Húnavetninga, þingmanni Barðstrendinga, þingmanni Vestur-Skaptfellinga, 2. þingmanni Gullbringu- og Kjósarsýslu, 1. þingmanni Árnesinga og þingmanni Dalamanna).

1. gr.

Heimilt skal hreppsnefndum, að afliðnum haustrjettum, að setja á hey bænda í hverjum hreppi, og skulu þær hafa fullnaðarúrskurð í þessu efni.

2. gr.

Setja skulu hreppsnefndarmenn á hey hver hjá öðrum; þó hefur sá hreppsnefndarmaður, sem sett er á hjá, ekkert atkvæði um heybygðir sjálfs sin.

3. gr.

Sýni nokkur hreppsbúi mótpróa gegn því, sem hreppsnefndir skipa fyrir í þessu efni, sætir hann dagsektum, sem ekki mega fara fram úr 2 kr. á dag. Sektirnar renna í hreppssjóð. Mál um afbrigði gegn lögum þessum eru opinber lögreglumál.

48.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Frá 1. þingmanni Rangæinga).

Efri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að íhuga yfistandandi óáran og þar af fljótandi hættulegar afleiðingar, og koma fram með tillögur þær, sem nauðsynlegar virðast.

Tillaga

yfirskoðunarmanna.

Alþingi 1879 fól okkur á hendur með þingsályktun:

- a, að rannsaka, hvernig framfylgt hafi verið fyrir mælum stöðulaganna 2. janúar 1871, 5. gr., er segir: „skal talið með hinum sjerstaklegu tekjum Íslands það endurgjald o. s. frv.;
- b, að rannsaka reikninga styrktarsjóðsins frá upphafi, heimta nauðsynlegar skýrslur og ákveða, hve miklu fje af sjóðnum hafi verið varið fyrir utan hinn upprunalega tilgang haus og gjöra um það fullnaðartillögu til næsta þings og jafnframt ákveða, hvort höfða skuli mál út af fjárvörzlu sjóðs þessa;
- c, að ákveða, af hve miklu fje landssjóðurinn hafi farið varhluta við það, að lesta-gjaldið af póstgufuskipunum hefur verið dregið frá árstillaginu úr ríkissjóði og gjöra fullnaðar-tillögu um það til næsta þings, hvort höfða skuli mál út af frádrætti þessum.

Samkvæmt umboði því, sem okkur þannig hefur verið veitt af þinginu, skulum við geta þess, er hjer fer á eptir.

ad a. Í brjefi dagsettu 7. febr. f. á. skoruðum við á landshöfðingja, að láta okkur í tje skrá yfir þær upphæðir, sem eptir lögum 2. janúar 1871, 5. gr., eiga að renna í lands-sjóð (fjárlögin 1.—5. gr.), en sem hafa verið greiddar í ríkissjóð af þeirri ástæðu, að þær voru komnar í gjalddaga fyrir 1. apríl 1871, þótt þær ekki hafi verið goldnar fyrir en eptir 1. apríl 1871. Þessari áskorun okkar svaraði landshöfðingi 10. s. m. þannig:

Landshöfðinginn

yfir
Íslandi.

Reykjavík, 10. dag febr. mán. 1880.

Í heiðruðu brjefi frá 7. p. m. hafa endurskoðendurnir samkvæmt ályktun alþingis, er felur þeim „að rannsaka, hvernig framfylgt hafi verið fyrir mælum stöðulaganna 2. jan. 1871, 5. gr., er segir „skal talið með hinum sjerstaklegu tekjum Íslands það endurgjald o. s. frv.“ „skorað á mig að gefa skrá yfir þær upphæðir, sem eptir hinum nefndu fyrir mælum eiga að renna í landssjóð (fjárlögin 1.—5. gr.), en sem hafa verið greiddar í ríkissjóð af þeirri ástæðu, að þær voru komnar í gjalddaga fyrir 1. apríl 1871, þótt þær hafi ekki verið goldnar fyrir en eptir 1. apríl 1871.

Í þessu tilliti vil jeg skírskota til svars míns upp á 17. athugasgrein endurskoðendanna við landsreikninginu 1876 (sbr. svar mitt á 9.—11. bls.) og hefur eptir því viðskiptum þeim milli ríkissjóðs og hins íslenzka landssjóðs, sem nefnd eru í lögum frá 2. janúar 1871, 5. gr., verið að fullu lokið áður en stjórnarskrá um hin sjerstöku málefni Íslands frá 5. janúar 1874 veitti alþingi hlutdeild í fjárveitingarvaldinu, sem og til brjefs ráðgjafans frá 24. ágúst 1878, sem endurskoðendunum hefur verið birt 7. okt. s. á.

Þótt jeg samkvæmt þessu sje á þeirri skoðun, að stjórnarskráin 5. janúar 1874 heimili ekki alþingi neinn rjett til hinnar fyrnefndu rannsókna, hef jeg, bæði vegna þess, að úrlausn þessarar spurningar eptir eðli málsins ber undir ráðgjafann, og vegna þess, að jeg hef ekki skýrslur þær undir höndum, sem endurskoðendurnir óska eptir, í

dag beðizt leiðbeiningar ráðgjafans um, að hve miklu leyti og hvernig fyrnefnda ósk yfirskoðendanna beri að taka til greiða.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til
yfirskoðenda landsreikninganna 1878 og 1879.

Hinn 15. maí s. á. barst okkur enn fremur svo látandi brjef frá landshöfðingi-
anum um þetta sama málefni.

Landshöfðinginn
yfir
Íslandi.

Reykjavík, 15. maímán. 1880.

Hinn 15. f. m. hefur ráðgjafinn fyrir Ísland ritað mjer á þessa leið:

Í þóknanlegu brjefi frá 10. febr. þ. á. hafið þjer, herra landshöfðingi, skýrt ráð-
gjafanum frá, að yfirskoðunarmenn þeir, er alþingi hefur kosið til að rannsaka reikning-
ana yfir tekjur og gjöld Íslands árin 1878 og 1879 hafi með skírskotun til þingsálykt-
unar, er felur þeim að rannsaka, hvernig framfylgt hafi verið fyrir mælum stöðulaganna
frá 2. janúar 1871, 5. gr., er segir: «skal talið með hinum sjerstaklegu tekjum Íslands
það endurgjald, vextir af láni og borgun upp í lán eða því um líkt, sem hvílir á is-
lenzkum sveitarfélögum, stofnunum, embættum eða gjaldþegnum ríkissjóðnum til handa»,
farið þess á leit, að þeim yrði látin í tje skrá yfir þær upphæðir, sem eptir lögum
þessum eiga að renna í landssjóð (fjárll. 1.—5. gr.), en sem hafa verið greiddar í ríkis-
sjóð af þeirri ástæðu, að þær voru komnar í gjalddaga fyrir 1. apríl 1871, þótt þær
ekki hafi verið goldnar fyr en eptir 1. apríl 1871. Næst því að senda eptirrit brjefs
þess, er þjer hafið svarað til bráðabyrgða upp á þessa áskorun, hafið þjer beðizt leið-
beiningar ráðgjafans til þess að geta samið fullnaðarsvarið.

Út af þessu vill ráðgjafinn ekki skjóta á frest að tjá yður til þóknanlegrar
leiðbeiningar og birtingar fyrir yfirskoðunarmönnum, að þar eð slík rannsókn, sem
þingsályktunin ræðir um, fer út fyrir verkahring þann, er yfirskoðunarmönnum er
markaður með 26. gr. stjórnskrár um hin sjerstöku málefni Íslands frá 5. jan. 1874,
og með því að þessi verkahringur eptir hlutarins eðli alls ekki getur við þingsályktunina
orðið rýmkaður út yfir hin settu takmörk, þá hefur beiðni yfirskoðunarmannanna ekki
getað orðið tekin til greina; en að öðru leyti má í hinum dönsku ríkisreikningum fyrir
1870—71 og 1871—72 í sambandi við athugasemdir ríkisyfirskoðandanna við þá finna
hinn nauðsynlega stuðning til að fá upplýsingu um það, hvernig hlýtt hafi verið lögun-
um frá 2. jan. 1871, 5. gr., í þeim atriðum, er þingsályktunin ræðir um.

Út af orðum þeim, er yfirskoðunarmennirnir hafa komið að áskorun sinni, finnur
ráðgjafinn enn fremur ástæðu til að geta þess, að eptir þeim skilningi á fyrir mælum
2. greinar laga 2. jan. 1871, sem ráðgjafaþrjef frá 24. ágúst 1878 hefur látið í ljósi,
og sem ráðgjafinn framvegis verður að álíta rjettan, verður eigi viðurkennt, að greiddar
hafi verið samkvæmt fyrir mælum þessum aðrar upphæðir í ríkissjóð, en þær, er með
rjettu áttu í hann að renna.

Þetta er tjáð yfirskoðunarmönnunum til þóknanlegrar leiðbeiningar.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til

yfirskoðnarmanna landsreikninganna.

Vegna þessara undirtekta stjórnarinnar undir áskorun okkar um að fá skýringar þær, sem nauðsynlegar eru til að gela fullnægt ályktun alþingis um þetta málefni, höfum við ekki getað rannsakað það ítarlegar, en við þegar höfum leitast við í athugasgreinum okkar við landsreikninginn 1876.

ad b. Í brjefi dagsettu 7. febr. f. á. skoruðum við á landshöfðingjann að láta okkur í tje skrá yfir upphæðir þær, sem frá upphafi hafa verið greiddar úr styrktarsjóðnum, og skýrslu um það, til hvers þeim hafi verið varið. Svör landshöfðingja upp á þessa áskorun okkar eru svo látandi:

Landshöfðinginn

yfir

Íslandi.

Reykjavík 10. febr. mán. 1880.

Í heiðruðu brjefi frá 7. þ. m. hafa yfirskoðendurnir samkvæmt ályktun alþingis, er felur þeim að rannsaka reikninga styrktarsjóðsins frá upphafi, heimta nauðsynlegar skýrslur og ákveða, hve miklu fjö af sjóðnum hafi verið varið fyrir utan hinn npprunalega tilgang hans o. s. frv. skorað á mig að láta sjer í tje skrá yfir upphæðir þær, sem frá upphafi hafa verið greiddar úr sjóðnum, og til hvers þeim hafi verið varið.

Sökum þessa vil jeg þjónustusamlega skýra frá, að þótt jeg fái ekki betur sjeð, en að þáttur sá í veitingarvaldinu, sem alþingi með stjórnarskránni frá 5. janúar 1874 er veittur, ekki heimili því neiua kröfu til að fá skilagrein fyrir því, hvernig styrktarsjóðnum hefur verið varið á timanum á undan 1. janúar 1876, nje heldur gefi því ástæðu til að líta eptir þessu, þá hef jeg ætlað, að eptir eðli málsins bæri ráðgjafanum úrlausn þessarar spurningar, og þar eð jeg þess utan eigi hef undir höndum aðrar skýrslur um styrktarsjóðinn fyrir 1. janúar 1876 en þær, sem hinum heiðruðu yfirskoðöndum einnig eru auðfengnar í Alþingistíðindunum 1877 I. p. 62—87, þá hefi jeg í dag beðið ráðgjafann leiðbeiningar um, að hve miklu leyti og hvernig beri að taka þessa áskorun yfirskoðandanna til greina.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til

yfirskoðanda landsreikninganna 1878 og 1879.

Landshöfðinginn

yfir

Íslandi.

Reykjavík 20. d. maí mán. 1880.

Ráðgjafinn fyrir Ísland hefur 16. f. m. ritað mjer á þessa leið:

«Í þóknanlegu bræfi frá 10. febr. þ. á. hafið þjer, herra lándshöfðingi, tjáð ráðgjafanum, að yfirskoðunarmenn þeir, er alþing hafi kosið til að rannsaka landsreikningana 1878 og 1879, hafi með skírskotun til ályktunar alþingis, er felur þeim «að rannsaka reikninga styrktarsjóðsins frá upphafi, heimta nauðsynlegar skýrslur og ákveða, hve miklu af sjóðnum hafi verið varið fyrir utan hinn upprunalega tilgang hans og gjöra um það fullnaðartillögu til næsta þings, og jafnframt ákveða, hvort höfða skuli «mál útaf fjárvörzlu sjóðs þessa» — skorað á yður að láta sjer í tje skrá yfir þær upphæðir, sem frá upphafi hafi verið greiddur úr styrktarsjóðnum.

Þjer hafið þvínæst, jafnframt og þjer senduð hingað eptirrit eptir bráðabyrgðarsvari yðar, farið þess á leit, að ráðgjafinn vildi veita yður leiðbeiningu til þess að semja fullnaðarsvar til áskorunar yfirskoðunarmannanna.

Sökum þessa lætur ráðgjafinn því eigi frestað, að tjá yður til þóknanlegrar leiðbeiningar og birtingar fyrir yfirskoðunarmönnum, að rannsókn reikninga styrktarsjóðsins liggur fyrir utan verkahring yfirskoðunarmannanna, sem eptir eðli sínu ekki getur við þingsályktunina orðið rýnkaður út yfir þau takmörk, er 26. gr. stjórnarskrárinnar setur; en að öðru leyti finnst í alþingistíðindunum fyrir 1877, eins og þjer, herra lándshöfðingi, hafið bent á í bráðabyrgðarsvari yðar, fullkomin reikningsskil fyrir sjóði þessum, frá stofnun hans og til 1877.

Þar eð það enn fremur er ljóst af umræðunum á alþingi, að þingið hefur í þinni umræddu ályktun einnig átt við hinn fyrveranda kollektusjóð, vil jeg, að því er þennan sjóð snertir benda á upplýsingar þær, sem finna má í lagasafni fyrir Ísland 1857, bls. 132 o. flg., og í annan stað geta þess, að ráðgjafinn verður að halda fastri þeirri skoðun, er stjórnin áður hefur látið í ljósi (sbr. einkum konungl. auglýsing til alþingis 27. maí 1859, 6. atriði, bls. 578 í lagasafninu) að eigi sje ástæða til að hefja nákvæmari rannsókn um þetta efni, sem á sínum tíma hefur verið nákvæmlega íhugað og rætt af stjórnarvöldum þeim, er hlut eiga að máli, og því næst hefur verið ráðið til lykta með konungsúrskurði frá 25. júlí 1844. Ráðgjafinn verður því fremur að hafa þessa skoðun, sem enginn efi getur leikið á því, að dómstólarnir, ef spursmálið um endurreisn kollektusjóðsins kæmi fyrir þá, yrðu að skoða úrslit þau, sem ráðin eru með konungsúrskurði frá 25. júlí 1844, sem óraskanleg, því að þau eru gjörð af ótakmörkuðum einvaldskonungi, og getur enginn efi á því verið, að hann helur samkvæmt þá gildandi stjórnarlögum, haft vald til að ráða málinu þannig til lykta, að það hefði bindandi áhrif bæði fyrir Danmörk og Ísland».

Þetta er hjer með tjáð yfirskoðunarmönnum til þóknanlegrar leiðbeiningar.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til

yfirskoðunarmanna landsreikninganna 1878 og 1879.

Með því að stjórnin þannig hefur færzt undan að láta okkur í tje skýringar þær, sem þingið 1879 veitti okkur heimild til að krefjast, og sem nauðsynlegar eru til þess, að yfirskoðunarmennirnir geti látið uppi fullnaðartillögu þá, sem þingið hefur óskað eptir, höfum við heldur ekki í þessu efni getað fullnægt ályktun þingsins.

ad c. Í lögum um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu 2. janúar 1871, 6. gr., segir,

að gjöldin til pósthferða milli Danmerkur og Íslands skuli greidd úr ríkissjóði, en síðan er bætt við :

•Ef nokkurt gjald verður lagt á þessar pósthferðir til hins sjerstaklega sjóðs Íslands, verður jafnmikið dregið af árstillagi því, sem ákveðið er handa Íslandi í 5. gr. •

Í lagagreininni, eins og hún er orðuð, virðist þannig gjört ráð fyrir, að heimildin til þess að skerða árstillagið úr ríkissjóði vegna pósthferðanna milli Danmerkur og Íslands, sje bundið tveim skilyrðum :

1, að eitthvert *nýtt* gjald, sem ekki var þegar lögboðið, þá er lögin 2. janúar 1871 öðluðust gildi, verði lagt á pósthferðir þessar, sbr. orðin : *•ef nokkurt gjald verður lagt á þessar pósthferðir ; og*

2, að gjald þetta sje lagt á *pósthferðirnar* sjálfar sem sjerstakt gjald, er hvíli á þeim. Að því er við fáum sjöð, á hvorugt þetta skilyrði við um gjald það, sem árlega hefur verið dregið frá tillaginu úr ríkissjóði, síðan lögin 2. janúar 1871 öðluðust gildi, sem sje: gjaldið fyrir leiðarbrjef handa pósthgufuskipunum, því það er hvorttveggja, að þetta gjald er miklu eldra en lögin 2. janúar 1871, þar sem það er boðið með lögum 15. apríl 1854 4. gr., enda hvíldi það alls eigi á sjálfum pósthferðunum, því samkvæmt nefndri lagagrein bar að eins að kaupa leiðarbrjef handa þeim skipum, sem höfð voru til verzlunar hjer á landi og til að flytja vörur hingað eða hjeðan. Þess vegna þurfti ekki að kaupa leiðarbrjef handa pósthgufuskipunum vegna pósthflutninganna, heldur vegna þess að þau jafnframt voru höfð til vörufutninga, og gjaldið fyrir leiðarbrjef hefur þannig aldrei snert aðalerindi pósthgufuskipanna, pósthflutningana, heldur að eins aukastarf þeirra, vörufutningana. Við verðum því að halda því fram, að ekkert gjald til hins sjerstaklega sjóðs Íslands hafi nokkurn tíma verið lagt á *þessar pósthferðir*, heldur öllu fremur, að stjórnin eða löggjafarvalðið í Danmörku, með því að draga lestagjaldið af pósthgufuskipunum frá árstillaginu úr ríkissjóði, hafi lagt á landssjóð gjald til pósthferðanna milli Danmerkur og Íslands, enda ljet landshöfðinginn það á sjer heyra á alþingi 1879, að það megi *•skoda það (lestagjaldið af pósthgufuskipunum) sem tillag, er Ísland borgar fyrir pósthkipsferðir milli Íslands og Danmerkur. Ríkissjóðurinn borgar 40,000, en Ísland 7,156.* (Alp.tíð. 1879, II, bls. 106, 2. dálkur). En eptir skýlausum fyrirmælum laganna 2. janúar 1871, 6. gr., á ríkissjóðurinn einn að kosta pósthferðirnar.

Eins og niðurlagsákvörðunin í nýnefndri lagagrein er orðuð, veitir hún þannig enga heimild til að draga lestagjaldið af pósthgufuskipunum frá árstillaginu úr ríkissjóði, og að okkar ætlun verður niðurstaðan hin sama, þegar litið er á, hvernig ákvörðun þessi er til orðin. Í ástæðum stjórnarinnar fyrir frumvarpi til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, sem lagt var fyrir alþingi 1869, segir (Alp.tíð. 1869, II, 18), að umræðurnar á ríkisþinginu hafi gefið tilefni til þess, að 6. greinin var tekin inn í frumvarpið, og af *•Rigsdagstíðinden*. 1868—1869 sjest, að í frumvarpi því til laga um stöðu Íslands í ríkinu, sem lagt var fyrir fólksþingið baustið 1868, var ekki minnzt á kostnaðinn af pósthferðunum milli Danmerkur og Íslands og þá heldur ekki á neinn frádrátt frá árstillaginu úr ríkissjóði vegna pósthferðanna, en 2 þingmenn í fólksþinginu komu fram með þá viðaukauppstungu við 1. grein frumvarpsins, að meðan ríkissjóður veitir tillag til reglulegra gufuskipferða milli Danmerkur og Íslands til pósthflutninga, skyldi pósthgufuskipið vera undanþegið að greiða lestagjald á Íslandi. Þessi viðaukauppstunga var samþykkt við 2. umræðu um frumvarpið í fólksþinginu, en við 3. umræðu gjörði dómsmálaráðberrann breytingaruppstungu við þennan viðauka, er hljóðaði svo : *•Af skipum*

þeim, sem notuð eru til reglulegra pósthutninga milli Danmerkur og Íslands, skal þó ekki greiða neitt lestagjald eptirleiðis, og þannig orðuð var ákvörðunin samþykkt við 3. umræðu í fólksþingiinu. Hefði ákvörðunin verið tekin þannig hljóðandi í lögin, þá hefði enginn vafi verið á, að lestargjaldið af pósthutufuskipunum hefði átt að dragast frá árstillinginu úr ríkissjóði, en þegar frumvarpið kom til landsþingsins, þá samdi landsþingið nýtt frumvarp, sem í mörgum atriðum var mjög frábrugðið frumvarpi fólksþingsins, og svo var og um ákvörðunina um frádrátt lestargjaldsins. Í frumvarpi landsþingsins var hún felld úr, en í staðinn var í 2. gr. frumvarpsins, þar sem talin voru upp hin sjerstaklegn mál Íslands, sett svo látandi ákvörðun:

„11. Pósthutirnar á Íslandi og umhverfis strendur þess, — aptur á móti má ekki leggja neitt gjald til Íslands á hinar opinberu póstsamgöngur við Danmörku, sem hún kostar og stjórna.“

Hefði landsþingið ætlað til, að lestargjaldið af pósthutufuskipunum væri dregið frá árstillinginu úr ríkissjóði, þá hefði ekki verið nein ástæða fyrir landsþingið til að breyta hinni ljósu ákvörðun um það í frumvarpi fólksþingsins, en það virðist auðsætt, að breyting landsþingsins er efnishreyting, og að landsþingið ekki hefur viljað hreifa við lestargjaldinu, heldur að eins viljað girða fyrir, að neitt gjald til landssjóðs yrði síðar meir lagt á pósthutirnar milli Danmerkur og Íslands, enda hefur það ef til vill þótt eiga miður vel við, að breyta íslenskum skattgjaldslögum (lögum 15. apríl 1854, 4. gr.) með stjórnarskipunarlögum.

Fólksþingið fjellast á þessa ákvörðun landsþingsins að efninu til, en flutti hana á annan stað í frumvarpinu og vjek lítið eitt við orðunum, en eins og kunnugt er, varð frumvarpið ekki útrætt að því sinni í ríkisþingiinu. Í frumvarpi því, sem áður var nefnt og lagt var fyrir alþingi 1869, er ákvörðunin í 6. gr. löguð eptir umræðunum á ríkisþingiinu, og segir þar: „Þó má ekki *setja neitt gjald upp á hann*“ (þ. e. ríkissjóð) til hins sjerstaklega sjóðs Íslands út af pósthuturum þessum, og virðast þau orð enn ljósar benda á, að hjer sje að ræða um nýtt gjald, en ekki um gjald, sem þegar hvíldi á vöruhutningum hingað til lands eða hjeðan, enda gat slíkt gjald aldrei hvílt á ríkissjóðnum, nema því að eins að hann ræki verzlun hjer á landi, sem trauðlega mun hafa verið gjört ráð fyrir. Loks var optnefndri ákvörðun nokkuð vikið við í frumvarpi því, sem var lagt fyrir ríkisþingið haustið 1870, og er bún orðuð þar eins og í lögunum 2. janúar 1871.

Að því leyti, sem fjárlögin fyrir árin 1876 og 1877 og fjárlögin fyrir árin 1878 og 1879 gjöra ráð fyrir, að frá árstillinginu úr ríkissjóði verði dregin fjárupphæð, er samsvari lestargjaldinu af pósthutufuskipunum, þá er það vitaskuld, að þessi afdráttur er bundinn því skilyrði, að hann sje heimilaður í lögum, enda var sá fyrirvari þegar tekinn á alþingi 1875 (sbr. Alþið. 1875, bls. 58), að landið að svo stöddu og til bráðabyrgða verði að láta sjer þennan frádrátt lynda, þó hann sje ekki lögum samkvæmur, eins og alþingi líka optar en einu sinni hefur látið þá ósk sína í ljósi, að úrskurðar dómstólanna verði leitað um þennan ágreining.

Á árunum frá 1. apríl 1871 til 31. desbr. 1879 hefur lestargjaldið af pósthutufuskipunum, sem dregið hefur verið frá árstillinginu úr ríkissjóði, numið:

1. apr. 1871 til 31. marz 1872	1988 kr.
— — 1872 — — — 1873	1988 —
— — 1873 — — desbr. 1873	1704 —
	flýtt 5680 —

	flutt	5680 kr.
árið 1874	1988	—
— 1875	1988	—
— 1876	5392	—
— 1877	9074	—
— 1878	7886	—
— 1879	7156	—
	Samtals	39164 kr.

Frá þessari fjárupphæð virðist sanngjarnt, sökum góðra undirtekta stjórnarinnar og ríkispingsins í Danmörku undir strandsiglingamálið, að dregið sje lestagjaldið af strandsiglingaskipunum, sem nam:

árið 1876	884 kr.	
— 1877	1326	—
— 1878	1326	—
— 1879	1326	—
		4862 kr.
	Eptir	34302 kr.

sem eptir okkar skilningi á lögum 2. janúar 1871, 6. gr., eru dregnar frá árstillinginu úr ríkissjóði án lagabeimildar. Leggjum við því til,

að þingið skori á ráðherra Íslands að heimta þessar 34302 kr. úr ríkissjóði, ef þörf gjörist með lögsókn gegn fjármálastjórn Danmerkur.

Reykjavík 1. júlí 1881.

Grimur Thomsen. Magnús Stephensen.

Til
alþingis 1881.

50.

Frumvarp

til laga

um aðflutningsgjald á kaffi, kaffibæti, sykri og sírópi.

(Frá 1. þingmanni Eyfirdinga og 2. þingmanni Norður-Múlasýslu).

1. gr.

Af hverju kaffipundi, hvort það er malað eður ómalað, og af hverju pundi kaffibætis, hverju nafni sem nefnist, skal aðflutningsgjald gjalda, 3 aura af pundi.

2. gr.

Af allskonar sykri, svo sem steinsykri (kandis), hvítasykri, púðursykri, svo og af sírópi skal aðflutningstoll gjalda 2 aura af pundi hverju.

3. gr.

Á tollskrár þeim og varningsskrám, er skip skulu með sjer bafa samkv. 8. gr. í lögum 15. apríl 1854, skal jafnan tilgreint, hve mikið kaffi, kaffibæti, sykur og síróp sje aðflutt með skipi hverju. Svo skal og hver sá, er fær aðflutt nokkuð af vörum þessum, skyldur til að segja hvert siun, hverja vöru og hversu mikla hann fengið hafi með

skipi hverju frá útlöndum, og skal hann leggja það undir þegnskap sinn, að hann satt segi. Þetta þegnskaparvottorð sitt er manni skylt að senda lögreglustjóra þegar, er hann hefur tekið við vörunni, og inna þegar tollinn af hendi. Tollurinn rennur í landssjóð. Gjaldheimtumenn fá 2 af 100 í gjaldheimtukaup.

4. gr.

Lögreglustjórar eru gjaldheimtumenn, hver þeirra í umdæmi sínu. Hvert sinn er lögreglustjóri kveður á um tollhæðina, skal hann fara eptir tollskrá þeirri eður varningsskrá, er getur í 3. gr að skip hvert skal með sjer hafa, svo og eptir þegnskaparvottorði, er segir í sömu grein að hver sá maður gefa skuli, er fær aðflutta frá útlöndum nokkra tollskylda vöru eptir lögum þessum. Rjett er lögreglustjóra, hvert sinn er hann vill, að heimta af kaupmönnum, verzlanstjórum og þeim mönnum öðrum, er búsettir eru í umdæmi hans og hann hyggur fengið hafi tollskylda vöru frá útlöndum, skýrslu þeirra, hvort svo sje eða eigi, og sje svo, skal maður tilgreina, hver vara hafi verið og hve mikil.

5. gr.

Nákvæmar gætur skulu lögreglustjórar á hafa, hvort eigi sje aðflutt meira kaffi, kaffibætir, sykur eða siróp en á tollskrá eða vöruskrá stendur, og er þeim skylt, að gjöra nægilega rannsókn, einkum, ef skrá er ógreinileg um vörur þessar eða þeim þykir framtal hennar uggvænlegt.

6. gr.

Nú ber þegnskaparvottorði manns eigi saman við vöruskrá skips eða tollskrá og skal lögreglustjóri jafnan fara eptir þegnskaparvottorði, ef það telur vöru meiri, en á skrá stendur. En telji þegnskaparvottorð vöru minni, en á skrá stendur, og verði sú raun á, að nokkuð hafi eyðzt af vörunni, ónýtt orðið eða á einhvern hátt farið forgörðum á leiðinni frá útlöndum, áður varan kom í hönd viðtakanda, og skal þá svo toll greiða, sem þegnskaparvottorð telur vöru, hver hún sje og hve mikil; enda votti lögreglustjóri, að hann hafi eigi ástæðu til að rengja vottorðið. Rjett er og viðtakanda, ef hann hyggur varning sinn eyddan á einhvern hátt, að beiða lögreglustjóra að líta á skemmdir og hve mikilli vöru maður tekur við.

7. gr.

Nú verður maður sannur að því, að hafa farið með ósannindi, þá er hann skyldi satt segja, eptir 3. og 4. gr., og verður hann um það sekur 200 til 2000 kr.

8. gr.

Greiða skal manni þeim, er fyrstur uppljóstar með sannindum broti gegn lögum þessum, allt að hálfri upphæð sektar, enda verði hinn sótti sannur að sök. Hinn hluti sektar hverfur í landssjóð.

9. gr.

Með mál um afbrigði laga þessara skal farið sem opinber lögreglumál.

51.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Frá Sighvati Árnasyni og Skúla Þorvarðarsyni. 1. og 2. þingmanni Rangæinga).

Efri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að íhuga jarðabókina frá 1. apríl 1861, og koma fram með tillögur um breytingar þær til umbóta á jarðabókinni, sem nauðsynlegar virðast.

Frumvarp

til laga

um breyting á tilsk. um póstmál 26. febr. 1872 og lögum 15. okt. 1875 um breyting á sömu tilskipun.

(Frá 2. þingmanni Suður-Múlasýslu og 1. þingmanni Ísafirðinga).

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Suður-Múlasýslu)

1. gr.

Sendingar, sem eru prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, mega vega allt að 5 pd.

2. gr.

Böggulsendingar, sem sendar eru með póstskipunum hafna á milli á Íslandi og ekki þarf að senda neitt yfir land, mega vega allt að 10 pd.

3. gr.

Burðareyrir fyrir krossbandssendingar þær, sem getið er um í 1. gr., skal vera 3 aurar fyrir hver 10 kvint eða minni þunga.

Burðareyrir fyrir böggulsendingar þær, sem um getur í 2. gr. hjer að ofan, skal vera 10 aurar fyrir hvert pund og 5 aurar að auki ábyrgðargjald fyrir hverjar 100 kr. eða minna af verði sendingarinnar, ef verð er til tekið.

4. gr.

Með ferðum landpóstanna frá því í nóvember og til þess í marz eru póstmenn eigi skyldir að taka böggla til flutnings þyngri en eitt pund, frammar en þeim þykja hentugleikar leyfa, nema prentað mál í krossbandi.

Allar eldri ákvarðanir, sem koma í bága við þessi lög, eru hjer með úr lögum numdar.

Nefndarálit

í málinu: frumvarp til laga um skyldu presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag og stofnun prestaekknasjóðs.

Hin heiðraða efri deild hefur kosið oss í nefnd til að íhuga þetta mál, og hefur nefndin rætt það á fundum og komið sjer saman um nokkrar smávegis breytingar á því, sem þó ekki eru verulegar efnisbreytingar, heldur ýmist orðabreytingar, eða miða til að skýra það, sem þótti nokkuð óljóst í frumvarpinu. Nefndin hefur þó klotnað í tvennt, og minni hlutinn komizt til þeirrar niðurstöðu, að ráða til að hafna frumvarpinu af þeim ástæðum, sem til færðar eru í ágreiningsatkvæði hans, og sem virðast einkum lúta að því, að frumvarpið sje ekki byggt á nógu reikningslegri undirstöðu, sjer í lagi að því er snertir aldursmun hjóna. Þar á móti er það álit meiri hlutans, að grundvöllur lagafrumvarpsins sje óbrotinn og eðlilegur, þar sem hann byggist á mismunandi tekjuhæð brauðanna,

og með því hann telur það verulega rjettarþót fyrir prestaekkjurnar, án þess það leggi prestunum of þunga byrði á herðar, ræður hann hinni heiðruðu þingdeild mikillega til að aðhyllast frumvarpið.

Þær breytingar, sem nefndin ræður til að gjöra á frumvarpinu eru þessar:

Við 2. grein: Orðin: «á tilhlýðilegan hátt» falli burt.

Við 3. grein: Í staðinn fyrir: «í þann tíma» komi: «í hvert sinn»;

fyrir: «fjárstyrkur sá» «fjárstyrk þann»;

fyrir: «ákveðinn» «ákveða»;

fyrir: «á þá leið að hann sje» «sem nú skal greina».

Aptan við greinina bætist: «þó má landshöfðingi leyfa hlutaðeigandi presti, ef honum þykir eitthvað sjerlegt mæla með því, að sjá ekkju sinni borgið með því, að greiða árgjald eptir öðrum brauðaflokki en þeim, sem brauð hans er í».

Við 4. grein: Í staðinn fyrir orðin: «eða fái einhver — nýtt brauð» komi: «eða prestur fái annað brauð».

Aptan við greinina bætist: «nema hann hafi fengið leyfi það, sem getið er um í niðurlagi 3. greinar».

Við 5. grein: Fyrir: «árstillag» komi: «árgjald», og fyrir «tillag» «gjald» (Svo skulu orð þessi breytast í frumvarpinu, þar sem þau koma fyrir).

Fyrir: «eitt ár í senn» komi: «ár hvert»;

fyrir: «þegar gjalda skal tillag» komi: «þegar gjald skal greiða»;

fyrir: «gegn» komi: «með»;

fyrir: «áhöfn prestsetursins» komi: «eigum sínum»;

fyrir: «upphæð» komi: «fjárhæð».

Orðið: «smámsaman» falli burt.

Fyrir orðin: «fyrir eitt ár í senn» komi: «ár hvert».

Við 6. grein: Í staðinn fyrir: «ásamt leigum» komi: «svo og leigur»;

fyrir orðin: «Sje vanhirt . . tíma» komi: «Nú kemur eigi borgun fram í gjalddaga» og «og» bætist inn í á undan «má»;

fyrir: «halda henni inni» komi: «taka hana af»;

Við 7. grein: Byrjun greinarinnar orðist svo: «Fjárstyrk skal telja».

Annar liður orðist svo: «Nú missir ekkja fjárstyrk fyrir þá sök að hún giptist, og fær hún hann aptur, ef hún að nýju verður ekkja».

Á eptir orðunum: «borgið með» bætist við «ef hann er meiri; sje hann jafn eða minni, heldur hún rjetti sínum óskertum, og seinni maður hennar er laus við þá skyldu að sjá henni fyrir lífsfje».

Í staðinn fyrir «skuldareiganda» komi: «skuldheimtumanns».

Við 8. grein: Fyrir: «upphæð» komi: «fjárhæð»;

fyrir «tillag» komi: «það»;

fyrir: «Um það tímabil, sem nefnt var» komi: «svo mörg ár, sem fyr segir».

Við 14. grein: Í staðinn fyrir orðin: «koma til framkvæmdar samkvæmt 1. gr.» setjast: «öðlast gildi, og nýr prestur kemur til brauðs, samkvæmt 1. gr., þar sem prostsekkja er fyrir, er nýtur ákveðins hluta af föstum tekjum þess. Borg-

ar landssjóður þeim eptirlaun þeirra með þeirri fjárhæð, sem þau voru að meðaltali fimm síðustu árin á undan.

Alþingi 14. dag júlímán. 1881.

P. Pjetursson, Sigurður Melsted.
formaður og framsögumaður.

Agreiningstillaga minni hlutans.

Þótt jeg kannist við, að tilgangur þessa lagafrumvarps sje góður, og að hinn heiðraði meiri hluti nefndar þeirrar, sem kosin var til að íhuga það, hafi gjört við það ýmsar breytingar, sem til bóta horfir, hef jeg samt ekki getað komizt til þeirrar sannfæringar, að æskilegt sje, að frumvarpið með breytingum þeim, sem meiri hlutinn ræður til, verði að lögum. Yfir höfuð aðhyllist jeg þá skoðun, að slík lög, sem hjer ræðir um, hværnig sem þau eru úr garði gjörð, gangi of nærri eignarforræði embættismanna, og hvað helst presta; en aðalgalla frumvarpsins tel jeg þá, 1. að það er ekki byggt á neinni reikningslegri líkindaundirstöðu, og þess vegna veldur mjög miklum ójöfnuði innbyrðis milli presta þeirra, sem sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og 2. að frumvarpið er eigi eindregið byggt á einum og sama lagalegum grundvelli, og blandast því ósamkynja ákvæði saman í því.

Minni hlutinn leyfir sjer því að leggja það til, að frumvarpinu verði hafnað.

Alþingi 14. d. júlímán. 1881.

Benidikt Kristjánsson.

54.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um borgun handa hreppstjórum og öðrum, sem hafðir eru til að fremja rjettargjörðir.

Hin heiðraða efri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til að íhuga frumvarp þetta, og höfum vjer rætt það á fundum, og er álit vort á þessa leið.

Nefndin álitur, að í frumvarpinu liggi nokkur umbót á kjörum hreppstjóra og annara rjettarþjóna, og að breytingar þær á nügildandi lögum, sem frumvarpið gjörir á borgun fyrir aukaverk þau, sem nefnd eru, sjeu yfir höfuð ekki óaðgengilegar eptir kringumstæðum, og hefur hún að því leyti fallizt á frumvarpið með litlum breytingum sem eru næstum að öllu leyti orðabreytingar.

En þegar litið er á störf hreppstjóra yfir höfuð að tala, álitur nefndin þessar umbætur mikils til ónógar til að fullnægja þeirri rjettlætis- og sanngirnis-kröfu, sem liggur til grundvallar fyrir launum hreppstjóra.

Það hefur lengi staðið til, eins og kunnugt er, að hreppstjórar fengju einhver laun fyrir störf sín, en ávallt farizt fyrir, þrátt fyrir viðurkenningu manna, utanþings og

innan, um nauðsyn þess, og að það væri í alla staði sanngjarnt, og nú eru hreppstjórar þar á ofan með hinni nýju skattalöggjöf sviptir þeirri litlu þóknun, sem þeir áður höfðu sem rjettarþjónar, er hvíldi í því, að þeir voru undanþegnir gjöldum í landssjóðinn, hin- um svo kölluðu manntalsbókargjöldum.

Það liggur í augum uppi, að hreppstjórar eru ómissanlegur liður landstjórnarinn- ar, þar sem þeir eru bæði lögregluþjónar í sveitunum, sem þeir hafa opt og einatt mikið ómak fyrir, og sá liður landsstjórnarinnar, sem á að undirbúa hinn aðallega og áreiðan- lega grundvöll undir hin almennu gjöld til landssjóðs, sömuleiðis til prests og kirkju, fá- tækra og ýmsra annara þarfa. Störf þessi eru óneitanlega talsvert vandasöm og marg- brotin, því þau hafa í för með sjer æði-miklar áriðandi skýrslur og fl., sem kunnugt er, sem útkrefur allt yfir höfuð mikla tímatöf. Og því heldur sem nauðsynlegt er, og í alla staði ómissandi, að skýrslur þessar, sem eru máttarstólpar í hendi valdstjórnarinnar og annara, til að byggja á hinar almennu tekjur, sjeu í alla staði áreiðanlegar og vel af hendi leystar, sem er þó alls ekki hægðarleikur, þegar litid er á lausafjárframtalið og fl., og ekki heldur vinsælt verk, ef örugglega er að því gengið, er mjög áriðandi, að í stöðu þessari geti haldizt þeir einir, sem eru bezt fallnir til hennar. En reynslan hefur sýnt sem eðlilegt er, að hreppstjórar hafa hver af öðrum sagt þessum starfa af sjer að þrem- ur og fjórum árum liðnum, sem hefur haft þá eðlilegu afleiðingu, að í þessa stöðu hefur mátt til að skipa þeim mönnum, sem litla eða enga hæfilegleika hafa haft til að geta leyst af hendi slíkt vandaverk.

Af þessum ástæðum álitur nefndin bæði nauðsynlegt og sanngjarnt, að hrepp- stjórar fái á parti þóknun úr landssjóði, fyrir ómak og tímatafir, sem á þeim hvíla, fyrir utan aukaverk þau, sem frumvarpið ræðir um, og sem nefndin hefur í alla staði viljað leitast við að hafa svo væga, sem unnt er eptir kringumstæðum, til að þræða meðalveg í tilliti til þeirra uppástungna, sem bæði fyr og seinna hafa komið fram um laun hrepp- stjóra. Sömuleiðis hefur nefndin leitast við að liða þóknun þessa nákvæmlega í sundur eptir búenda fjölda hreppanna, því þar í liggur mest sá mismunandi örðugleiki sem er á verkahring þeirra, og hefur komizt að þeirri niðurstöðu, að þóknun þessi nemi 1 kr. fyr- ir hvern innanhrepps búanda, sem býr á 5 hundruðum jarðar og þar yfir, eptir gildaudi jarðamati.

Nefndin var á einu máli um það, að ekki þyrfti að hafa nema einn hreppstjóra í sama hreppi, þó hún tæki ekki neina ákvörðun um það inn í frumvarpið. En af því víða er svo ástatt, að 2 hreppstjórar eru í sama hreppi, áleit nefndin þörf á að taka fram, hvernig þóknun þessari skuli skipta á milli þeirra, meðan svo stendur, og komzt að þeirri niðurstöðu, að sá hreppstjórinn, sem er formaður undirskattanefndar hafi $\frac{2}{3}$ af þóknun þessari, en hinn þriðjung af þeirri ástæðu, að skattanefndarformaðurinn hefur að auki þau störf á hendi, sem hvíla á undirskattanefndum, og er að jafnaði sá, sem hefur meiri eða mest allan veg og vanda af hreppstjórastörfunum.

Af þessum ástæðum er það samhuga álit nefndarinnar að ráða hinni heiðruðu efri deild til að fallast á frumvarpið með eptirfylgjandi orðabreytingum, og í tilbót nýrri grein sem sje 1. gr., og að tala greinanna breytist eptir þessu, greinin er svo látandi:

1. gr. (ný grein).

1. „Til hreppstjóra í hverjum hrepp skal ár hvert greiða af landssjóði þóknun, er nemi 1 kr. fyrir hvern búandi mann innan hrepps, sem býr á jörð eða jarðarparti, er metinn sje til dýrleika eigi minna en 5 hundruð eptir gildandi jarðamati.

Þóknun þessa fyrir hvert umliðið fardagaár skal sýslumaður greiða hreppstjóra á manntalsþingi af tekjum landssjóðsins, móti lögmætri kvittun.

Nú eru 2 hreppstjórar í sama hrepp, og skal þá þóknuninni skipt milli þeirra á þann hátt, að sá hreppstjóranna, sem er formaður undirskattanefndar, fái tvo bluti, en hinn þriðjung.

2. við 1. gr. frumv. (sem verður þá 2. gr.) í staðinn fyrir orðin: «sem birting fer fram hjá» komi: «sem birt er».
3. við sömu grein í staðinn fyrir orðin: «því sem nefnd var» komi: «þessu».
4. við 5. gr. frumv. (sem sje 6. gr.) í staðinn fyrir: « $\frac{1}{4}$ » komi: « $\frac{1}{3}$ ».
5. við 6. gr. frumv. (sem sje 7. gr.) í staðinn fyrir orðið: «ella» komi: «annars».
6. við 7. gr. frumv. (sem sje 3. gr.) í fyrstu málsgrein í staðinn fyrir orðin: «af úttektarmönnum» komi: «úttektarmanni».
7. við sömu grein í staðinn fyrir orðin: «sem lengst hefur verið hreppstjóri hafa þetta starf á hendi» komi: «sem lengur hefur verið hreppstjóri, hafa þetta starf á hendi, eða hinn eldri, ef báðir hafa jafnlengi verið».

Alþingi 13. dag júlímán. 1881.

Sighvatur Árnason, Einar Ásmundsson. Stefán Eiríksson.
framsögumaður.

55.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um gjald fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala.

Aðaltilgangur stjórnarfrumvarps þess, sem undirritaðri nefnd hefur verið falið að segja álit sitt um, er sá, að færa niður gjaldið til landssjóðs fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala, að því er snertir útlend strandsiglingaskip, og þá sjer í lagi póstgufuskipin; jafnframt er ráðgjört að hækka nefnt gjald af öðrum kaupskipum, en þó einkum af fiskiskipum.

Að því leyti sem frumvarpið þannig fer fram á breyting á skattgjaldi, sem í rúma hálfa öld hefur greitt verið umkvörtunarlaust, verður nefndin að vera á því máli, að ekki beri að breyta slíku skattgjaldi, nema brýna nauðsyn beri til, en nefndin fær ekki sjeð, að slík brýn nauðsyn sje hjer fyrir hendi. Þó að gjaldið fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala nú renni í landssjóð, virðist ekkert óeðlilegt í því, að það sje greitt í hverju því lögsagnarumdæmi, þar sem skjölín eru skoðuð, því gjaldið er borgun fyrir embættisverk, og það er í sjálfu sjer eðlilegt, að þetta gjald, eins og önnur sams konar gjöld, sje greitt í hvert skipti, sem embættisverkið er gjört, enda mundi, að nefndarinnar ætlun, hætt við, að ekki yrði hart gengið eptir, að skjöl skipa væru rannsökuð, einkum á þeim höfnum, sem eru fjarlæggar heimili lögreglustjóra, ef ekkert gjald ætti að heimta fyrir rannsóknina. Nefndin skal að vísu játa, að gjald þetta kann að vera nokkuð tilfinnanlegt fyrir stór skip, sem í sömu ferð hingað til lands koma við í mörgum lögsagnarumdæmum, og þó sjer í lagi fyrir póstgufuskipin, en eins og nefndinni virðist ísjárvert nú að hækka gjaldið fyrir afgreiðslu skipa, eptir að nýbúið er að af nema með öllu lestagjaldið, þannig má ganga að því vísu, að því er póstgufuskipin snertir, að útgjörðarmenn þeirra einmitt hafi tekið tillit til afgreiðslugjaldsins, þegar þeir gjörðu samning sinn við stjórnina um póstferðirnar og áskildu borgunina fyrir þær.

Með því að nefndin þannig álitur óþarft og ótíltækilegt, að minnsta kosti fyrst

um sinn, að breyta gjaldinu fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala, þykir henni ónauðsynlegt að fara ítarlegar inn í hinar einstöku ákvarðanir frumvarpsins, enda var undir síðustu nmræðu um málið hjer í deildinni nóg samlega sýnt fram á, að þær væru að mörgu leyti óaðgengilegar.

Samkvæmt því, sem að framan er tekið fram, leyfir nefndin sjer að ráða hinni háttvirtu deild frá að fallast á stjórnarfrumvarp það, sem hjer er um að ræða.

Alþingi 15. júlímán. 1881.

Árni Thorsteinsen,
formaður.

Magnús Stephensen,
skrifari og framsögnumaður.

Stefán Eiríksson.

56.

Nefndarálit

um frumvarp til laga, að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

Eptir að vjer höfum íhugað mál þetta, verður álit vort á þessa leið:

Meiri bluti nefndarinnar er mótfallinn almennri sölu á landseignum og þar eð ástæður þær, er skoðun þessi byggist á, hafa optlega verið teknar fram af þeim, er henni fylgja, skulu þær eigi tilfærðar að sinni, en minni bluti nefndarinnar (Ásgeir Einarsson) þar á móti áltur sölu þjóðjarðanna sem fremur gagnsama fyrir landið sjálft og landsbúa engu síður.

Þar eð alls eigi er álit meiri hlutans, að ekki skuli selja einstakar jarðir, sem undantekning frá aðalreglunni, þegar að öðru leyti sjerstakar ástæður mæla fram með því, að slík jörð sje seld, hefur öll nefndin getað fylgt að í því að rannsaka stjórnarfrumvarpið.

Frumvarpið, sem byggist á auglýsingu landshöfðingja dags. 17. nóvbr. 1879 og sem aptur er samkvæm uppástungu alþingis 1879, gjörir ráð fyrir, að einungis ábúandinn skuli fá jörðina keypta. Þetta á að vera til þess, að jörðin komizt í sjálfsábnð, og er helzta ástæðan til þess, að þau rúm 8000 hndr., sem landssjóðurinn á í jörðum, sjeu seld. Þessum tilgangi verður að eins náð með fyrstn, en af því að ábúandinn á frjálst með að selja jörðina hvenær sem hann vill, og jafnvel þegar með fyrsta getur keypt hana fyrir aðra, án þess að seljandi fái að vita það, er auðsjeð, að engin trygging er, þegar fram liða stundir, fyrir því, að sjálfsábúð aukist með vissu, þótt ráð megi líka gjöra fyrir því, að annaðhvort erfingjar eða menn, sem kaupa jörðina, á stundum síðar kunni að geta notað hana til ábúðar.

Eptir þeim skýrslum, er vjer höfum í höndum, eru ábúendur að Hlíð, Þverá og Vík þær ekkjur og þeir meun, sem taldir eru að hafa falað jarðir, en að Bolhrauni, sem er eyðijörð, er enginn fastur ábúandi, heldur er hún í 5 ára leigumála frá 1879 að telja. Eigi sjest það heldur, að leigjandi þessi hafi í áformi að byggja jörðina upp að nýju. Bolhraunafjara, sem leigjandinn einnig falar til kaups, er leigð öðrum, og loks bætist þar við, að Bolhraunafjara er eign Þykkvabæjarklausturskirkju (sbr. skýrslu umboðsmanns 23. ágúst 1880). Að selja kirkju-fjörur með landseignum álitum vjer ekki vera ráðlegt.

1. Jörðin Vík er 46,1 hndr.

Eptir afgjaldinu, sem lagarentu má meta hana á um 3,800 kr.

Umboðsmaður metur hana á 5,100 —

og á það fellst sýslunefndin 1880. Umboðsmaður vill hækka leigumálann upp í 260 álna landskuld eptir meðalalin, en áður var hún 2 hndr., og annað hundraðið goldið með 16 aur. fyrir alin.

Amtráðið hefur þar á móti álitid, að rjett væri, að aðhyllast mat sýslunefndarinnar 29. apríl 1878 um afgjald af Vík, og er þar gjört ráð fyrir, að Vík muni geta svarað til 460 ál. landskuldar og 120 ál. í leigur, og á þessu mati er frumvarpið byggt. Sýslunefndin telur samt sjálf mat þetta sem ágizkun, og að leita þurfi um það ítarlegri upplýsinga. Frumvarpið hefur tekið þessa upphæð eða 580 ál. landskuld og leigur og verður eptir því kaupverðið 7,370 —
Það er 3,570 kr. meira en ef gjaldi því, sem greitt er, væri snúið í höfuðstól með lagarentu.

2. Þverá.

Eptir afgjaldinu sem lagarentu má meta hana um 1,350 —

Umboðsmaður vill meta hana 1700 og frumvarpið 1,727 —

mismunur 377 kr.

3. Hlíð.

Eptir afgjaldinu, sem lagarentu má meta hana um 1,500 —

Skýrsla umboðsmanns 1950 kr., í frumvarpinu er hún verðlögð 1,960 —

Mismunur 460 kr.

Árið 1878 telja umboðsmaður og sýslunefnd jörð þessa hæfilega leigða með 1 hndr. landskuld og 40 pnd. smjörs, og að jörðin framfæri 24 hndr., hafi afriðtt góðan, en erfiðan.

Beiðni ábúandans í Hlíð, sem umboðsmaður getur um sem dagsetta 20. apríl 1880, finnst ekki og hefur ekki fylgt hingað með skjölunum.

Hinir ábúendurnir fala jarðirnar fyrir sanngjarnt verð, en hafa ekki tiltekið hið hæsta verð, sem þeir vilji ganga að. Það litur svo út, sem að stjórnin í frumvarpinu hafi látið sjer nægja, að verðsetja jarðirnar til hins mesta, er tilnefnt er af þeim, er hafa fengizt við matið, en þar á móti er engin trygging fyrir því, að kaupendur fáiast að jörðunum með því verði, sem á þær er sett, en það virðist þó eiga að vera skilyrði fyrir því, að frumvarp þetta verði samþykkt.

Landssjóðurinn er ekki til neyddur að selja jarðirnar; hann þarf ekki þeirra peninga við, sem stendur, og það er því einungis ábúendum í hag, að svo miklum kostnaði og starfi er varið til þess að finna hið sanna verð jarðanna.

Sje nú litið á skýrslurnar, geta menn fjótt sjed, að mat á verðinu er mjög erfitt og komið undir álitum hvers einstaks, eða þeim augum, með hverjum á er litið. Þannig er það svo mikið fram yfir afgjaldsverðið, sem þessar 4 jarðir eiga að seljast fyrir, að vjer efumst um, að ábúendurnir vilji kaupa þær fyrir það verð; aðrir kaupendur greiða tæplega eins hátt verð, af því jarðirnar eru í lífsábúð og þá munu ábúendur heldur draga úr að gefa talsvert hærri verð, en jörðin svarar til.

Menn hafa hingað til gjört ráð fyrir, að þjóðjarðasalan færi fram, eins og hver önnur kaup fyrir borgun út í hönd með meiri eða minni gjaldfresti. Frumvarpið fer því fram í ástæðunum, að sem næst helmingur jarðanna sje seldur gegn ævarandi ár-

gjaldi, helmingur gegn borgun út í hönd og með gjaldfresti, ásamt vöxtum. Ástæða sú, sem til er færð fyrir árgjaldinu, er eptir skoðun meiri hluta nefndarinnar álitleg, en hitt er miður skiljanlegt, að það skuli leiða til þess, að byrjað sje á margbreyttu fyrirkomulagi, sem hvorki er það eina eða annað, en sem mundi fæla kaupendurna frá kaupunum miklu meira, en hrein sala fyrir kaupverð eða ævarandi árgjald að öllu leyti.

Þess skal getið, að helmingasala til árgjalds og kaupverðs t. a. m. fyrir Vík verður þannig fyrir ábúendur:

árgjald 320 ál. á 53 $\frac{1}{3}$ eyr. 170 kr. 66 a.

þeir greiða nú í afgang af allri jörðinni . . . 152 — 32 -

og eiga, auk þess að leigumáli er þyngdur, að sjá af 3562 kr. sem kaupverði. Ársvextir þar af eru 142 kr. 48 a.

Nokkuð líkt á sjer stað með hinar tvær jarðirnar, þótt það sje ekki eins gífurlegt.

Öll nefndin er á því, að það ekki verði rjettlætt, að láta jarðirnar falar ábúendunum einum, heldur verði að selja þær þeim, sem mest býður, hver sem svo hlut á að máli, fyrir söluverð eða ævarandi árgjald. Með því móti næst hið sanna verð jarðanna. En ef á að selja þær gegn ævarandi árgjaldi, verður tæplega gjört ráð fyrir sölu, nema því að eins, að jarðirnar sjeu boðnar fram, þegar þær eru lausar við ábúð. Þetta á að nokkru leyti einnig stað, ef jarðirnar á að selja, þar eð lífsábúð er á þeim.

Nefndin hefur gjört sjer allt far um, að kynna sjer hinar aðrar falanir á jarðakaupum, sem fram eru komnar, og skýrslur þær, er lúta þar að.

Þar eð ekkert frumvarp er lagt fyrir þingið um, að selja þessar jarðir og nefndin ekki finnur ástæðu til þess að semja slíkt frumvarp og leggja það fram sjerstaklega til meðferðar, er þó ekki gæti orðið samfara því frumvarpi, sem nú er fyrir, leiðir hún hjá sjer, að skýra frá rannsóknnum sínum í þessu efni, nema í þeim aðalatriðum, að verðlag það, sem á jarðirnar hefur verið sett, sýnist ekki að geta gefið sannan mælikvarða fyrir kaupverðinu, að á stöku stöðum hafa að eins beztu jarðirnar verið falaðar, og að það jafnvel ekki eru reglulegir ábúendur, sem hafa falað sumar þeirra.

Þess skal getið, að það virðist heppilegra, að annaðhvort stjórnin eða þingmenn leggi fram frumvarp til sölu á einstöku jörðum, áður en farið er að rannsaka, hvort ástæða sje til að selja jarðirnar. Svo er það og nauðsynlegt, að skorað sje á þá, sem fala jarðirnar, að lýsa því yfir, hvort að þeir vilji ganga að því verði, sem matið er á jarðirnar, og ætti það að gjöra áður en leitað er samþykkis með lögum til að selja jörðina, annars er það tilgangslaust, að semja slík lög.

Af þeim ástæðum, sem taldar hafa verið hjer að framan, er það tillaga nefndarinnar, að:

ráða frá því, að frumvarpið verði samþykkt.

Alþingi 14. júlí 1881.

Á. Thorsteinson,
framsögumaður.

St. Eiríksson.

Á. Einarsson.

Frumvarp

til

laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum
1878 og 1879.

I. Tekjur.	Fjárveiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Tekjur af ljenssýslum	10,640		7,660	
2. Lögþingisskrifaralaun	128	06	80	92
3. Tekjur af umboðssýslu-gjöldum	3,660		2,056	39
4. Konungstfundir	15,292		14,175	
5. Lögmannstollur	1,908		1,229	47
6. Nafnbótaskattur	400		92	
7. Erfðafjárskattur	4,242		5,479	56
8. Gjöld af fasteignarsölum	1,188		1,598	23
9. Gjöld fyrir leyfisbrjef	1,200		2,583	50
10. Spítalagjald	12,000		16,800	80
11. Gjöld af verzlun á Íslandi	71,668		101,354	67
12. Aðflutningsgjald	196,000		252,386	25
13. Tekjur af pósthæðunum	19,000		18,574	14
14. Óvissar tekjur	1,200		6,217	06
15. Tekjur af fasteignum landssjóðsins	64,326		78,785	99
16. Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn	45,415	20	49,022	43
Borgað upp í lán, veiting: 15,281 kr. 60 a.; reikningur: 17,924 kr. 3 a.				
17. Tekjur af hinum íslenska styrktarsjóði, veiting 3,532 kr.; reikningur 4,495 kr. 35 a.				
18. Borguð lán og skyndilán	1,562		1,131	70
19. Aukatekjur eptir lögum 14. des. 1877 um laun sýslumanna og bæjarfógeta, sbr. fjárlögin 18. gr.			21,592	21
20. Vitagjald eptir lögum 14. apríl 1878, sbr. fjárl. 18. gr.			6,250	95
21. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.			45,684	04
22. Húsaskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.			1,940	95
23. Tekjuskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.			11,632	02
24. Tillag úr rikissjóði	188,332		184,958	
Samtals	638,161	26	831,286	28

II. Gjöld.

	Fjárveiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi	26,800		26,800	
2. Til kostnaðar við alþingi 1879	32,000		36,817	47
3. Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, svo og við dómgæzluna og lögreglustjórnina:				
A. Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál	48,200		49,716	27
B. Dómgæzla og lögreglustjórn	44,112		129,982	91
C. Ýmisleg útgjöld	102,344	66	103,061	32
4. Til útgjalda við læknaskipunina	80,148		72,226	23
5. Við pósthjórnina	28,989		32,406	24
6. Til kirkju- og kennslumálefna:				
A. Í þarfir andlegu stjettarinnar	32,264		33,901	49
B. Kennslumálefni	106,576		104,823	89
C. Ýmisleg útgjöld	31,000		31,600	
7. Eptirlaun og styrktarfje	47,500		49,269	89
8. Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja	10,000		11,472	50
9. Til útgjalda, sem upp á kunna að koma	8,000		7,589	06
10. Til að reisa skólahús á Möðruvöllum, sbr. lög 7. nóv. 1879			27,564	50
11. Afgangur	40,227	60	114,054	51
Samtals	638,161	26	831,286	28

Innstæðufje viðlagasjóðsins var 31. desbr. 1879: 677,693 kr. 32 a.

Athugasemdir

við lagafrumvarp þetta.

Í athugasemdum þeim, sem hjer fara á eftir, eru greindar allar þær skýringar, er ætla má að alþingi þurfi á að halda við umræðurnar um lagafrumvarp nm samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879., eins og einnig voru gjörðar athugasemdir við tilsvareandi lagafrumvarp fyrir fjárhagstímabilið 1876 og 1877. Í athugasemdunum er því gjörð grein fyrir tekjum og útgjöldum þeim, sem fallið hafa í hverri tekju- og útgjaldagrein á fjárhagstímabilinu, að því viðbættu, að hve miklu leyti og hvernig tekjur og útgjöld hafa jafnast niður á hvort reikningsár, og hversu mikil upphæð var óborguð við lok fjárhagstímabilsins; enn fremur er skýrt frá breytingum þeim á ársreikningnum, sem gjörðar hafa verið samkvæmt áliti yfirskoðunar-manna og tillögum þeirra, og frá upphæðum þeim, sem samkvæmt tillögum þeirra hefur þótt ástæða til að taka upp í frumvarpið til fjáráukalaga fyrir það fjárhagstímabil, sem hjer ræðir um. En að því, er snertir þær tillögur yfirskoðunarmannanna, er eigi hefur orðið fallizt á, ætlaði stjórnarráðið, að það gæti leitt hjá sjer, að geta um þær sjerstaklega — að fáum undanteknum, einkum þar sem landshöfðinginn hefur vísað um svar til stjórnarráðsins —, og skal um þær skírskotað til svara landshöfðingjans upp á þær athugasgreinir, sem þar að lúta, um hvern ársreikninginn fyrir sig.

Að því, er form lagafrumvarpsins snertir, skal þess getið, að stjórnarráðið hefur álitið óhentugt, að liða lagafrumvarpið í sundur frekar en gjört er í lögum 10. okt. 1879 um samþykkt á reikningnum um tekjur og gjöld Íslands árin 1876 og 1877, þar eð við það mundi missast yfirlitið yfir þær tekjur, er heyra til sama flokks, og þau gjöld, er ganga til hveirrar greinar fyrir sig í umboðsstjórninni. Til þess samt að verða við ósk þeirri, er seinasta alþingi ljet í ljósi í þingsályktun um landsreikningana fyrir árin 1876 og 1877, er yfirlit það, er hjer fer á eftir, og sem þræðir fjárlögin lið fyrir lið, lagt með frumvarpinu sem fylgiskjal, en um leið er í athugasemdunum vísað til þeirra tekju- og gjalda-greina, sem í yfirlitinu standa undir sama tölulið.

I. Tekjur.

1. Tekjur af ljenssýslum. Eftir að lög um laun sýslumanna og bæjarfógeta frá 14. desb. 1877 hafa öðlazt gildi 6. júní 1878, eru þessi gjöld fallin burtu, og verða því eigi reiknuð meðal tekjanna nema fyrir árið 1878.

Gjald þetta nam, samkvæmt fjárlögunum 2. gr. 1, fyrir árið 1878	. .	5,320 kr.
Eptir reikningi fyrir árið 1877 voru útistandandi		2,340 —
		samtals 7,660 kr.

Af þessu er borgað árið 1878	6,200 kr.	
og árið 1879	1,460 —	
	<u> </u>	7,660 —

2. Lögþingisskrifaralaun. Með lögum 14. desb. 1877 um skatt á afnotum jarða og á lausafje eru öll manntalsbókargjöld af numin, og eru því þessi gjöld og eins þær tekjur, sem nefndar eru við 3., 4. og 5. gr., að eins innkallaðar fyrir árið 1878.
Eptir fjárlögunum 2. gr., 2. voru lögþingisskrifara launin árið 1878	64 kr. 6 a.
Ógoldið fyrir árið 1877	<u>23 — 60 -</u>
samtals	87 — 66 -

Af þessu borgað árið 1878	74 kr. 18 a.
og árið 1879	6 — 74 - 80 — 92 -
	<u>Eftirstöðvar</u> 6 — 74 -

3. Tekjur af umboðssýslu-gjöldum hafa (smbr. fjárlögin
§ 2, 3) árið 1878 numið 2,056 — 39 —
sem borgast hafa á nefndu reikningsári.

4. Konungstíund hefur samkvæmt fjárlögunum 2. gr. 4., fyrir		
árið 1878 numið	8,873	— 22 -
ógoldið fyrir árið 1877	5,301	— 78 -
samtals	14,175	— * -

Af þessu borgað árið 1878	9,451 kr. 13 a.
ög árið 1879	4,723 — 87 - 14,175 — . -

5. Lögmannstollur o. fl. hefur samkvæmt fjárlögunum 2. gr. 5	
fyrir árið 1878 numið	924 — 18 -
ógoldið fyrir árið 1877	371 — 66 -
samtals	<u>1,295 — 84 -</u>

Af þessu borgað árið 1878	953 kr. 78 a.		
og árið 1879	275 — 69 -	1,229 — 47 -	
	<u>Eptirstöðvar</u>	66 — 37 -	

6. Nafnbótaskattur hefur samkvæmt fjárlögunum 2. gr. 6, numið alls:

fyrir árið 1878	46 kr.	
— — 1879	40 —	
ógoldið frá árinu 1877	46 —	
		<u>132 kr.</u>

Af þessu borgað árið 1878	46 kr.	
árið 1879	46 —	
		<u>92 —</u>
	Eptirstöðvar	40 kr.

Eptir tillögum yfirskoðunarmanna 1879, 5, eru eptirstöðvarnar hækkaðar upp í 64 krónur, jafnvel þó þá fyrst verði sannað, að þessi breyting sje rjett, þegar endurskoðun umboðsstjórnarinnar er lokið.

7. Erfðafjárskattur; smbr. fjárlögin 2. gr. 7.

Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1878 hafa þessar tekjur numið alls 1498 kr. 18 a. sbr. athugagrein endurskoðunarmanna og svar landshöfðingja 1878. $\div 9 = 73 -$

		1488 kr. 45 a.
Árið 1879	1859 —	17 -
ógoldið frá árinu 1877	2134 —	78 -
		<u>5482 kr. 40 a.</u>

Af þessu borgað árið 1878	2977 kr. 2 a.	
og árið 1879	2502 —	54 -
		<u>5479 kr. 56 a.</u>
	Eptirstöðvar	2 — 84 a.

8. Gjöld af fasteignarsölum; sbr. fjárlögin 2. gr. 8.

Gjöld þessi hafa eptir reikningnum fyrir 1878

numið alls	725 kr. 15 a.	
og fyrir árið 1879	687 —	57 -
ógoldið frá 1877	185 —	51 -
		<u>1598 — 23 -</u>

Af þessu goldið árið 1878	822 kr. 64 a.	
og árið 1879	775 —	59 -
		<u>1598 — 23 -</u>

9. Gjöld fyrir leyfisbrjef og veitingarbrjef; sbr. fjárlögin § 2, 9.

Gjöld þessi hafa árið 1878 numið 1239 kr. 10 a.

Allt goldið, og árið 1879	1344 —	40 -
		<u>2583 kr. 50 a.</u>

10. Spítalagjald, sbr. fjárlögin 2. gr. 10.

Gjald þetta hefur samkvæmt reikningnum fyrir árið

1878 numið	7478 kr. 36 a.
fyrir árið 1779	7409 — 9 -
þar við bætist eptir athugasgrein endurskoðunarmanna	
9. og svari landshöfðingjans	— 21 -
ógoldið frá fyrra ári	3331 — 8 -
	18,218 kr. 74 a.

Af þessu er borgað fyrir árið 1878	8465 kr. 91 a.
og árið 1879	8334 — 68 -
enn fremur áður nefndir	— 21 -
	16300 — 80 a.

Eptirstöðvar 1417 kr. 94 -

11. Gjöld af verzlun á Íslandi, sbr. fjárlögin 2. gr. 11.

Gjöld þessi hafa samkvæmt reikningnum fyrir árið

1878 numið alls	48594 kr. 4 a.
Hjer frá dregst gjald fyrir sjóleiðarbrjef, sem borgað	
var aptur árið 1879	174 — . -
	verður eptir 48420 — 4 a.
Eptir reikningi fyrir árið 1879	54047 — 5 -
óborgað frá árinu 1877	833 — 58 -
	103,300 kr 67 a.

Af þessu borgað árið 1878	48812 kr. 56 a.
árið 1879	52542 — 11 -
	101,354 — 67 a.

Eptirstöðvar 1946 kr. a.

12. Aðflutningsgjald, sbr. fjárlögin 2. gr. 12.

Gjald þetta hefur eptir reikningnum fyrir árið 1878, numið:

a. aðflutningsgjald af áfengum drykkjum	98016 kr. 58 a.
en frá þessu dregst samkvæmt tillögu yfirskoð-	
unarmanna 12. 1878	69 — 93 -
	97946 kr. 65 a.
b. aðflutningsgjald af tóbaki	15446 — 36 -
samtals 1878	113,393 kr. 1 a.

Eptir reikningi fyrir árið 1879:

a. aðflutningsgjald af áfengum	
drykkjum	125793 kr. 7 a.
b. af tóbaki	16051 — 89 -
	141844 kr. 96 a.
	flyt 141844 kr. 96 a. 113,393 kr. 1 a.

fluttar 141,844 kr. 96 a. 113,393 kr. 1 a.

Samkvæmt tillögu yfirskoðunarmanna og svari
landshöfðingja 1879 skulu hjer frá dregnir

		• — 11 -	
	141,844 kr. 85 a.		
Ógoldið fyrir árið 1877	1,789 — 03 -	143,633 — 88 -	
		257,026 — 89 -	

sbr. tillögur yfirskoðunarmanna 12. árið 1878.

Af þessu er talið borgað árið 1878 . . . 109,123 kr. 47 a.

og samkvæmt nefndri tillögu yfirskoðunarmannanna 3 — 66 -

og árið 1879 143,259 kr. 23 a.

að frádregnum áður nefndum . . . — 11 -	143,259 — 12 -	252,386 — 25 -	
	Eptirstöðvar	4640 kr. 64 a.	

Af þessu eru eldri eptirstöðvar en fyrir fjárhagstímabilið

	• — 75 -
Verður eptir	4,639 kr. 89 a.

13. Tekjur af pósthæðunum, sbr. fjárlögin 2. gr. 13.

Eptir reikningnum fyrir árið 1878 voru
tekjur þessar

8,763 kr. 71 a.

og árið 1879 9,673 kr. 48 a.

Hjer við bætist samkvæmt athugasgrein yfirskoðunarmanna, 12. og svari landshöfðingja

136 — 95 a.	9,810 — 43 -	18,574 — 14 -

14. Óvissar tekjur, sbr. fjárlögin 2. gr. 14.

Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1878

hafa tekjur þessar verið 2,815 kr. 89 a.

og árið 1879 2,928 — 75 -

Ógoldið frá árinu 1877 626 — • -

6,370 kr. 64 a.

Við þetta eru samkvæmt athugasgrein yfirskoðunarmanna og svari landshöfðingja gjörðar þær breytingar, er nú skal greina:

a. að frá er dregið afgjaldið af

jörðinni Efri-Strönd fyrir árið

1878 14 kr. " a.

b. að frá eru dregnir þeir " — 21 -

sem um er getið við 10. tölul.

c. að frá eru dregnar. 3 — 66 -

sem um er getið við sama tölulið.	flyt	17 — 87 -	6,352 — 77 -

	fluttar	6,352 kr. 77 a.
Þar á móti eru taldar til þessarar tekjugreinar	202 — 68 -	
		6,555 kr. 45 -

sem hingað til hafa verið taldar á viðskiptaliðnum
sem ofborgað frá ýmsum reikningshöldurum,
en heyra undir óborguð gjöld frá árinu 1873

Af þessu er borgað árið 1878	3,044 kr. 73 a.	
en þar frá dragast áðurnefndar	17 — 87 -	
	3,026 — 86 -	
og árið 1879	2,987 — 52 -	
enn fremur áðurnefndar	202 — 68 -	
		6,217 kr. 06 a.
	Eptirstöðvar.	338 kr. 39 -

Til eptirstöðva af tekjum 31. desbr. 1879 er enn fremur samkvæmt
alþingisályktun taldar í reikningnum fyrir árið 1879. 221 kr. 18 a.

559 kr. 57 a.

en þessa upphæð, 221 kr. 18 a., ber samkvæmt athugasgrein yfirskoðunarmanna og
svari landshöfðingja að flytja yfir á tekjugrein 3. 1.

15. Tekjur af klausturs- og umboðsjörðum, sbr. fjárlögin 3. gr. 1.

Eptir reikningnum fyrir árið 1878 hafa tekjur
þessar numið 39,483 kr. 46 a.
að viðbættum tekjum af eyðijörðinni Efri-Strönd 14 — -

Útgjöldin voru árið 1878 39,497 kr. 46 a.
9,792 — 67 -

29,704 kr. 79 a.

Hjer frá dragast sem útistandandi hjá leiguliðum 29 — 73 -

29,675 kr. 06 a.

Tekjur árið 1879 40,376 kr. 18 a.
að frádregnum útgjöldum 9,381 — 82 -

30,994 — 36 -

Óborgaðar tekjur frá árinu 1877 18,282 kr. 08 a.
að frádregnum 190 — -

18,092 kr. 08 -

sem færðar eru til óvissra
útgjalda samkvæmt úrskurði
um tillögur yfirskoðunarmanna.

Hjer við bætast þær 221 — 18 a.

18,313 — 26 -

sem um er getið við 14. tölulið. flyt 78,982 kr. 68 a.

	fluttar	78,982 kr. 68 a.
Af þessu talið goldið fyrir árið 1878	34,434 kr. 41 a.	
að viðbættum tekjum af Efri-Strönd	14 — " -	
og árið 1879	37,026 — 71 -	
		71,475 — 12 -
	Eptirstöðvar	7,507 kr. 56 a.
Afgjaldið af Efri-Strönd fyrir árið 1878, sem í tillögum yfirskoðunarmanna, 14., er stungið upp á að flutt sje til tekjuliðar 3, 2 í fjárlögunum, er talið til þessa tekjuliðs samkvæmt reikningnum fyrir árið 1879 og fjárlögunum fyrir árin 1880—81.		
16. Tekjur af þeim jörðum, sem áður tilheyrðu lækna sjóðnum, tekjur af jörðunum Belgsholti og Belgsholtskoti o. fl., sbr. fjárlögin 3. gr. 2.		
Afgjald jarða þessara var árið 1878	1,216 kr. 25 a.	
— — — — — 1879	1,143 — 5 -	
		2,359 kr. 30 a.
Ógoldin er kvígildaleiga árið 1879 = 70 pd. af smjöri.		
17. Leigugjöld af Lundey og brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu, sbr. fjárlögin 3. gr. 3.		
Leigugjöld þessi voru árið 1878	2,005 kr.	
— — — — — 1879	2,005 —	
		4,010 kr.
18. Tekjur af kirkjum, sbr. fjárlögin 3. gr. 4.		
Tekjur þessar voru árið 1878	329 kr. 53 a.	
og 1879	663 — 30 -	
		992 kr. 83 a.
Af þessu borgað 1878	329 kr. 53 a.	
og 1879	612 — 4 -	
		941 — 57 -
	Eptirstöðvar	51 kr. 26 a.
19. Leigur af fje viðlagasjóðsins, sbr. fjárlögin 4. gr. 1.		
Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1878 hafa tekjur þessar verið	23,317 kr. 85 a.	
og árið 1879	25,362 — 30 -	
		48,680 kr. 15 a.
Samkvæmt svari upp á athugasemdir yfirskoðunarmanna fyrir 1879, 18. D., skulu hjer við gjörðar þær leiðrjettingar, er hjer segir:		
Tekjur fyrir árið 1878 teljast	23,476 kr. 57 a.	
og 1879	25,297 — 78 -	
		48,774 kr. 35 a.
Tekjueptirstöðvar frá 1877	115 — 80 -	
		48,880 kr. 15 a.
	flyt	48,880 kr. 15 a.

	fluttar	48,880 kr.	15 a.
Af þessu borgað árið 1878	23,367 kr.	65 a.	
og árið 1879	25,239 —	58 —	
		48,607 —	23 —
	Eptirstöðvar	272 kr.	92 a.
Viðvíkjandi fjárhag viðlagasjóðsins við lok fjárhagstímabilsins, skal vísað til þeirra athugasemda, sem seinna eru gjörðar við «afganginn».			
20. Leigur af andvirði seldra jarða, sbr. fjárlögin 4. gr. 2.			
Tekjur þessar hafa eptir reikningunum árlega numið	207 kr.	60 a.	
	samtals	415 kr.	20 a.
21. Tekjur af hinum íslenska styrktarsjóði, sbr. fjárlögin 4. gr. 3.			
Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1878 nema			
þessar tekjur	2,118 kr.	87 a.	
og fyrir árið 1879	2,376 —	48 —	
	samtals	4,495 kr.	35 a.
22. Borgað upp í lán sökum fjárkláðans, sbr. fjárlögin 5. gr. 1.			
Eptirstöðvar þessa láns eru borgaðar árið 1878	250 kr.	" a.	
og árið 1879 þær leigur, er eptir stöðu	117 —	70 —	
		367 kr.	70 a.
23. Borgað upp í lán til þess að endurreisa kirkju Möðruvalla-klausturs, sbr. fjárlögin 5. gr. 2.			
Eptir reikningnum fyrir árið 1878 er borgaður afgangur			
kirkjutekjanna	187 kr.	20 a.	
og árið 1879	144 —	80 —	
		332 kr.	" a.
24. Borgað upp í lán til að reisa kirkju á Eyri, sbr. fjárlögin 5. gr. 3.			
Eptir reikningunum er hið ákveðna gjald greitt á ári hverju	216 kr.		
	alls	432 kr.	
25. Tillag úr ríkissjóðnum, sbr. fjárlögin 6. gr.			
Þessar tekjur hafa fallið, sem hjer greinir:			
	fyrir árið 1878	árið 1879	
Fast árlegt tillag	60,000 kr.	60,000 kr.	
Aukatillag	40,000 —	40,000 —	
	alls 100,000 kr.	100,000 kr.	
Hjer frá dregst (sbr. fjárlögin 2. gr. 11):			
a. fyrir póstgufuskipið, sem fer milli Kaupmannahafnar og			
Reykjavíkur	6,560 kr.	6,272 kr.	
b. fyrir strandsiglingaskipið	1,326 —	884 —	
		7,886 —	7,156 —
	eptir verður	92,114 kr.	92,844 kr.
	samtals	184,958 kr.	

26. Aukatekjur eptir lögum 14. desbr. 1877 um laun sýslumanna og bæjarfógeta, sbr. fjárlögin, 18. gr.

Eptir reikningnum fyrir árið 1878 hafa tekjur þess-		
ar verið	8,223 kr. 58 a.	
En þar frá dragist sem of reiknað	142 — "	
	8,081 kr. 58 a.	
Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1879	13,590 — 14 -	
		21,671 kr. 72 a.
Af þessu borgað fyrir árið 1878	7,548 kr. 03 a.	
og árið 1879	14,044 — 18 -	
		21,592 — 21 -
	Eptirstöðvar	79 kr. 51 a.

27. Vitagjald eptir lögum 14. apríl 1878, sbr. fjárlögin, 18. gr.

Gjald þetta nam eptir reikningnum fyrir árið 1878:	43 kr. 20 a.	
(Vitinn var fyrst tekinn til afnota 1. des. 1878)		
og eptir reikningi fyrir árið 1879	6,500 — 52 -	
		6,543 — 72 -
Af þessu borgað árið 1878	43 kr. 20 a.	
og árið 1879	6,207 — 75 -	
		6,250 — 95 -
	Eptirstöðvar	292 kr. 77 a.

28. Skattur á ábúð og afnotum jarða og af lausafje eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárlögin, 18. gr.

Skattur þessi hefur árið 1879 numið	52,831 kr. 59 a.	
Af þessu borgað	45,684 — 04 -	
		Eptirstöðvar 7,147 kr. 55 a.

29. Húsaskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárlögin 18. gr.

Samkvæmt reikningnum fyrir árið 1879 hefur skattur þessi orðið alls	2,049 — 45 -	
þar af borgað	1,940 — 95	
		Eptirstöðvar 108 kr. 50 a.

30. Tekjuskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárlögin, 18. gr.

Skattur þessi hefur samkvæmt reikningnum árið		
1879 verið	14,703 kr. 50 a.	
en þar frá dragast samkvæmt athugasgrein yfirskoð-		
unarmanna 27. og svari landshöfðingja	10 — "	
		14,693 kr. 50 a.
Af þessu borgað	11,632 — 02 -	
		Eptirstöðvar 3,061 kr. 48 a.

	kr.	a.	kr.	a.
hefur upphæð sú verið greidd, er fjárlögin ákveða, sem er fyrir				
árið 1878	12,400			
og árið 1879	14,400			
			26.800	

	kr.	a.
a. útgjaldaeptirstöðvar fyrir árið 1877	4,361	96
b. þóknun fyrir endurskoðun landsreikninganna árin 1876 og 1877	1,863	62
	6,225	58

Árið 1879 hefur kostnaður til alþingis verið	30,591 89
	<u>36.817 47</u>

	árið 1878	árið 1879	samtals
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
A. 1. Laun	18,900	19,050	} 38,266 67
útgjalda-eptirstöðvar fyrir 1877	316 67	"	
— 2. Endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl.	3,594 58	3,617 89	} 7,762 47
útgjalda-eptirstöðvar fyrir 1877	550	"	
— 3. Þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun reikninga	1,600	1,600	3,200
— 4. Önnur útgjöld samkvæmt lögum 14. desbr. 1877	"	487 13	487 13
samtals	24,961 25	24,755 02	49,716 27

7—9. Útgjöld við dómgæzluna og lögreglustjórnina, sbr. fjárlögin 10. gr. B. 1.—3., fjárlögin fyrir 1878 og 1879, 10. okt. 1879, 4. gr. 3.; enn fremur lög 12. júlí 1878 og 2. nóv. 1877, sbr. fjárlögin 18. gr.

Til gjalda þessara hefur gengið:

	árið 1878	og árið 1879	samtals
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
7. B. 1. Lann	43,161 32	76,998 51	120,159 83
Eptir tillögum yfirskoðunarmanna 1878 27. B. I, 2. gr. 4., og 5. gr. 6 skal frá þessari upphæð dregið alls		578 47	
og samkvæmt svari upp á athugasgrein 1879 gjaldlið 30. B. I., sbr. tillögur yfirskoðunarmanna, fyrir Barðastrandarsýslu	315 kr. 73 a.		
og fyrir Árnes-, Rangárvalla, og Suður-Múlasýslu 3 — 38 -		319 11	
			897 58
		samtals	119,262 25

Þar á móti hefur eigi þótt ástæða til að taka til greina tillögur yfirskoðunarmanna fyrir 1878 með tilliti til launa handa sýslumanninum í Húnavatnssýslu, fyr en alþingi gæfist kostur á, að láta skoðun sína í ljósi um það, að hve miklu leyti það æski, að dómi þeim, er hinn konunglegi íslenski landsyfirjettur hefur uppkveðið 7. febr. þ. á. um umgetið mál, sem af viðkomandi sýslumanni er lagt undir úrskurð dómstólanna, yrði skotið til hæstarjettar, og hafa yfirskoðunarmenn fyrir árið 1879 eigi komið fram með tilsvarendi tillögur.

Eptirstöðvar voru eptir reikningi fyrir árið 1879 302 34

8. B. 2. Hegningarhúsið í Reykjavík:

	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Til þess hefur gengið árið 1878		3,116 93	
og — 1879	2163 34		
að frá dregnum (sbr. tillögur 1879 30 II, 2.)	4 84		
		2,158 50	
Enn fremur samkvæmt fjáráukalögum 10. október 1879		981 3	
			62,56 46

Það hefur eigi þótt neitt áhorfsmál, að fara að tillögum yfirskoðunarmanna, þó að hinni umboðslegu endurskoðun reikninga hegningarhússins væri eigi lokið.

9. B. 3. Önnur útgjöld hafa verið borguð þannig:

fyrir árið 1878 og 1879.

	kr. a.	kr. a.	kr. a.
1. Samkvæmt fjárlögum 10. gr. B. 3	1,597 66	1,365 42	2,963 18
2. — lögum 12. júlí 1877 um gjafsóknir	35	"	35
3. — lögum 2. nóv. 1877 um breytingu með tilliti til gjalda, erhvila á jafnaðarsjóðunum	490 25	975 77	1,466 02
	2,123 01	2,341 19	4,464 20

10—21. C. Ýms útgjöld, sbr. fjárlögin 10. gr. C. 1—10, fjáráukalög fyrir 1878 og 1879 4. gr., 4—5, og lög 9. október 1877, 3. gr.

Þessi útgjöld bafa verið:

	árið 1878		og 1879		samtals.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
10. C. 1. til útgáfu stjórnartíðindanna	1,380	08	1,393	83	2,773	91
11. - 2. endurgjald til embættismanna fyrir burðareyri undir embættisbrjef . .	794	25	1,080	82	1,875	07
12. - 3. til að gefa út Íslands lagasafn . .	262	34	"		262	34
Að því er snertir tillögur yfirskoðunarmanna um þennan gjaldlið, að það sje á ábyrgð stjórnarinnar, að þau bindi af lagasafninu komi út, sem fyrirfram er veittur styrkur til, skirskotar stjórnarráðið til þess, sem getið er um fyrirfram-borganir þessar í athugasemdum við frumvarp til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883, 9. gr. C. 9.						
13. C. 4. Brunabótagjald fyrir opinberar byggingar	677	06	520	19	1,197	25
Eptirstöðvar fyrir árið 1879 156 kr. 89 a.						
14. - 5. Til eflingar á jarðarækt og fiskiveiðum	4,999	66	4,999	66	9,999	32
15. - 6. Til vegabóta	15,340	20	15,056	99	30,397	19
Of borgað í þessum gjaldlið:						
árið 1878: 340 kr. 20 a.						
— 1879: 56 — 99 -						

397 kr. 19 a.

Upphæð þessi (397 kr. 19 a.), er samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna tekinn upp í frumvarp það, er lagt er fyrir alþingi um auka-fjárlög fyrir árin 1878 og 1879.

16. - 7. Gufuskipaferðir, sbr. fjáráukalög 10. okt. 1879, 4. gr. 4.	8,229	11	15,000		23,229	11
Eptirstöðvar fyrir 1879 12,304 kr 50 a.						
17. - 8. Til að byggja vita á Reykjanesi, sbr. fjáráukalög 10. október 1879 4. gr. 5.	19,389	52	2,627	16	22,016	68
og til kostnaðar við vitabaldið . .	1,573	61	2,035	84	3,609	45
flyt	52,645	83	42,714	49	95,360	32

	árið 1878	og 1879.	samtals.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar	52645 83	42714 49	95360 32
í fjárlögunum 10. gr. C. 8	kr. a.		
veittar	14000		
í fjáráukalögum 4. gr. 5.	11390 10		
	25390 10		
Eptir reikningunum			
hefur kostnaðurinn			
orðið	25626 13		
Um fram borgað . .	236 3		

Þessi upphæð var tekin upp á frumvarp það, er lagt var fyrir alþingi um fjáráukalög fyrir árin 1878 og 1879.

Þar sem yfirskoðunarmenn í tilögum sínum við reikningana fyrir árið 1879 álíta, að eigi sje ástæða til að bæta við slíku aukafjárlagi, þar eð ætla megi, að hermála-stjórnarráðið setji niður reikning sinn fyrir brúkun tjalda við, vitabygginguna, eða, ef til vill, alls eigi hirði um þá fjárupphæð, er hjer um ræðir (432 kr.), skal þess getið, að nefnd fjárupphæð er fyrir löngu borguð samkvæmt beinlínis tilmælum hermála-stjórnarráðsins sem þóknun fyrir hin leigðu tjöld, sem voru allsendis ónýtt og einkis virði, þegar þeim var aptur skilað. Þess skal og getið, að hefði landssjóðurinn borgað leigu af tjöldunum, og kostað aðgjörð þeirra, hefði það orðið allt að tvöfalt kostnaðarmeira eptir þeim upplýsingum, sem stjórnarráðið hefur fengið þar að lútandi.

	kr. a.	kr. a.	kr. a.
18. C. 9. Til dómkirkjunnar í Reykjavík . . .	3100	1900	5000
19. - 10. Þóknun til landbúnaðarlaganefndarinnar	1200	"	1200
20. - 11. Til að taka þátt í Uppsala hátíðinni	1132	"	1132
21. - 12. Önnur gjöld smk. lög 2. nóv. 1877, 3. gr.	369	"	369
	58446 83	44614 49	103061 32

22 og 23. Útgjöld við læknaskipunina, sbr. fjárlögin 12. gr., fjáráukalög 10. okt. 1879:

	kr.	a.	kr.	a.
22. 1. Laun: fyrir árið 1878	32,311	17		
— — 1879	32,438	•		
Óborgað frá árinu 1877	717	50		
			65466	67
23. 2. Önnur útgjöld árið 1878	2962	74		
og — 1879	3776	82		
útgjaldaeptirstöðvar frá 1877	20			
			6759	56

24—28. Útgjöld við póststjórnina, fjárlögin 12. gr., sbr. 2. gr. 13 og fjáráukalögin 10. okt. 1879, 6. gr.

Eins og reikningarnir bera með sjer á tekjudálki 13. gr., hafa tekjur af póstferðunum verið alls 18574 kr. 14 a.

Útgjöld hafa verið þessi:

	1878	1879	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
1. Laun	3,956	4,205	8,161
2. Flutningur pósta	10,030 14	10,630 36	20,660 50
3. Önnur útgjöld	1,511	1,312 20	2,823 20
4. Útgjöld, sem upp á kunna að koma . .	186 99	405 55	592 54
5. Þóknun fyrir frímerkjasölu	169	•	169
			15,853 13 16,553 11 = 32,406 24

Offborgun til flutnings pósta, samtals 3460 kr. 50 a., er tekin upp í frumvarp til fjáráukalaga fyrir árin 1878—1879.

29. Til kirkju og kennslumálefna, sbr. fjárlögin 13. gr. og fjáráukalög 10. okt. 1879, 7. gr.

A. Í þarfir andlegu stjettarinnar:

	1878.	1879.	
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
29. a. Laun	8,032	8,032	16,064
b. Önnur útgjöld:			
30. 1. Til fátækustu brauða, sbr. lög 10. okt. 1877	4,000	4,100	8,100
31. 2. Til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti	647 45	676 85	1,324 30
Eptirstöðvar fyrir 1878 21 kr. 60 a.			
32. 3. Til prestaekkna og barna og styrkur handa fátækum uppgjafaprestum og ekkjum þeirra	2450	2,500	4,950
fyrir 1878 eptirstöðvar . . . 50 kr.			
33. 4. endurgjald fyrir skrifstofukostnað handa biskupi	1,000	1,000	2,000
			flyt 16,129 45 16,308 85 32,438 30

	1878.		1879.			
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
fluttar	16,129	45	16,308	85	32,438	30
34. 5. Endurgjald fyrir tekjumissi handa prestinum á Vestmannaeyjum, samkvæmt lögum 14. desbr. 1877	.	.	1,443	19	1,443	19
35. sömul. handa prestinum í Goðdölum, samkvæmt lögum s. d.	.	.	20	.	20	.
	16,129	45	17,772	04	33,901	49

B. Kennslumálefni.

I. Prestaskólinn:

	1878.		1879.		samtdals.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
36. a. Laun	10,700	.	10,700	.	21,400	.
37. b. Önnur útgjöld:						
1. húsaleiga hver upp á 80 kr.	680	.	760	.	1,440	.
38. 2. 1 ölmusa	200	.	200	.	400	.
39. 3. Til tímakennslu	130	.	100	.	230	.
40. 4. Til bókakaupa	248	52	300	.	548	52
41. 5. Ljós og eldiviður	97	76	74	23	171	99
42. 6. Til umsjónar	100	.	100	.	200	.
43. 7. Ýms útgjöld	56	67	107	13	163	80
	12,212	95	12,341	36	24,554	31

II. Læknaskólinn:

	1878.		1879.		samtdals.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
44. a. Laun	2,600	.	2,600	.	5,200	.
45. b. Önnur gjöld						
1. 3 ölmusur 200 kr.	575	.	600	.	1,175	.
46. 3. Eldiviður, áböld, ljós o. fl.	106	12	175	.	281	12
47. 3. Til að kaupa bækur og verkfæri	244	41	299	01	543	42
48. 5. Ferðastyrkur handa læknaefnum	450	.	300	.	750	.
49. 6. Húsaleiga til 3 lærisveina 80 kr.	240	.	240	.	480	.

III. Hinn lærði skóli.

	1878.		1879.		samtdals.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
50. a. Laun	16,116	67	17,533	82	33,650	49
51. b. 1. Umsjón	1,000	.	512	50	1,512	50
52. b. 2. Til aðstoðar	2,320	.	2,302	49	4,622	49
53. c. Önnur útgjöld: 1 til bókakaupa	562	59	600	.	1,162	59
54. - 2. Ljós og eldiviður	1,099	61	1,035	70	2,135	31
55. - 3. Til skólahússins utanstokks						
og innan	1,488	20	1,498	82	2,987	02
56. - 4. Tímakennsla	1,013	43	1,264	92	2,278	35
flyt	23,600	50	27,748	25	48,348	75

1878.		1879.		samtals.	
kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
23,600	50	24,748	25	48,348	75

fluttar.

Í síðastnefndum útgjaldalið, sem ætlaðar eru 1,000 kr. samkvæmt fjárlögunum 13 gr. B. III. 4 og 300 kr. samkvæmt aukafjárlögum 10. okt. 1879, 7. gr., samtals 1,300 kr., hefur verið um fram borgað 978 kr. 35 a., og kemur þetta til bæði af því, að eitt kennara-embætti stóð óveitt allt skólaárið 1878—79, en það hafði í för með sér talsverða lækkun á launaliðnum, sbr. hér að framan, — og í öðru lagi af breytingu þeirri, er með alþingis ályktun var gjörð á umsjóninni við skólann. — Af greindum ástæðum má það álitast ónaðsynlegt, að leita auka-fjárveitingar fyrir því, sem þannig er borgað um of.

57. - 5. Ölmusur 8,000 8,000 16,000

Í reikningnum fyrir árið 1878 er á þessum lið talið til útgjalda 5,950 kr. með þeirri athugasemd, að öll upphæðin 8,000 kr. hafi reyndar verið borguð á reikningsárinu, en upp í það hafi gengið 2,050 kr., sem samkvæmt skóla-reikningnum voru í sjóði frá fyrra reikningsári. En þessi fjárupphæð hefur aldrei verið færð landsjóðnum til útgjalda, og kemar það því til af vangáti, að útgjöldin fyrir 1878 eru talin að eins 5,950 kr. í staðinn fyrir alla upphæðina 8,000 kr.

flut 31,600 50 32,748 25 64,348 75

	1878.	1879.	samtals.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar	31,600 50	32,748 25	64,348 75
58. - 6. Þóknun til læknis	100	100	200
59. - 7. Ýms gjöld	1,286 54	1,227 40	2,513 94
60. - 8. Fyrir prestsverk við skólann	48	48	96
61. - 9. Stofnuð 10 ný heimasveina- pláss	985 03	"	985 03
62. - 10. Ferðastyrkur handa fátækum skólasveinum, sem eiga heima langt frá skólanum	1,000	1,000	2,000
63. - Ýms útgjöld, sbr. fjárau- lög 10. okt. 1879, 7. gr 6.	"	1,696 32	1,696 32
	35,020 07	36,819 97	71,840 04

Í nefndum lögum var veitt fjárupphæð 1,560 kr. Of borgað hefur þannig verið 136 kr. 32 a., sem er tekið upp í fjárukalagafrumvarpið fyrir árin 1878 og 1879, sem lagt er fyrir alþingi.

	kr. a.
64. IV. Til að reisa gagnfræða-skólahús á Möðruvöllum, sbr. lög 7. nóv. 1879 og fjárlögin 18. gr., hefur samkvæmt reikn- ingnum fyrir árið 1879 gengið	27,564 50

	1878.	1879.	samtals.
	kr.	kr.	kr.
65. C. 1. Stíptsbókasafnið	400	400	800
66. - 2. Amtsbókasafnið á Akureyri og Stykkishólmi	400	200	600
Samkvæmt tillögum endurskoð- unarmanna eru þær 200 kr., er veittar voru amtsbókasafninu á Stykkishólmi, taldar til þessa gjald- liðs, og teknar upp í fjárukalaga- frumvarp það fyrir árin 1878 og 1879, sem lagt er fyrir alþingi.			
67. - 3. Kvinnaskólinn í Reykjavík	400	400	800
68. - 4. Kvinnaskólarnir í Eyjafirði og Skaga- firði	400	400	800

Samkvæmt tillögum yfirskoðunar-
manna er styrkur sá (200 kr. ár-
lega, alls 400 kr.), er veittur var

flyt	1,600	1,400	3,000

	1878. kr.	1879. kr.	samtals. kr.
fluttar	1,600	1,400	3,000

kvennaskólanum í Skagafirði, talinn til þessa gjaldliðs, og tekinn upp í fjárukalagafrumvarp það fyrir 1878 og 1879, sem lagt er fyrir alþingi.

69. - 5. Forngripasafnið	500	500	1,000
70. - 6. Veitt barnaskólum, sbr. aukafjárlög 10. okt. 1879, 7. gr. 7.	1,100	1,500	2,600
71. - 7. Til að kaupa bóka- og handritasafni Jóns Sigurðssonar	25,000	"	25,000
	<u>28,200</u>	<u>3,400</u>	<u>31,600</u>

72. Eptilaun og styrktarfje, fjárlögin 14. gr., sbr. fjárukalög 10. okt. 1879, 8. gr.

	kr.	a.	kr.	a.
Til þessa er borgað fyrir árið 1878	23,378	71		
og — — — 1879	25,891	18		
			<u>49,269</u>	<u>89</u>

Eptir standa 300 kr. 75 a.

Samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna eru af nefndri upphæð 24 kr. + 93 kr. 50 a., samtals 117 kr. 50 a., teknar upp í fjárukalagafrumvarp fyrir 1878 og 1879, sem lagt verður fyrir alþingi.

73. Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, fjárlögin 15. gr.

	kr.	a.
er borgað samkvæmt reikningnum fyrir 1878	7,062	50
og — 1879	5,010	
	<u>12,072</u>	<u>50</u>

En af þessari fjárupphæð eru samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna fluttar yfir til 13. gr. C. 2. og 4. (sbr. 66. og 68. lið að framan)

600

11,472 50

Of borgaðar 1,472 kr. 50 a. eru teknar upp í fjárukalagafrumvarp fyrir 1878 og 1879, sem lagt er fyrir alþingi.

74. Til óvissra útgjalda, sem upp á kenna að koma, fjárlögin 16. gr.,	kr.	a.	kr.	a.
er borgað samkvæmt reikningnum fyrir 1878	3,937	50		
og fyrir 1879	3,655	6		
	7,592	56		

Samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna, sbr. svar landshöfðingja, skal hjer frá dregið og talið til á viðskiptaliðnum 3 50 7,589 6

sem landssjóði verða endurgoldnar í millireikningnum við aðal-fjárhirzlu rikisins.

75. Afgangur, fjárlögin 17. gr.

	kr.	a.	kr.	a.
Tekjur alls árið 1878	363,949	49		
og — 1879	466,997	27		
	830,946	76		

Hjer við skal bætt, samkvæmt því, sem um er getið við I.
 13. og 14., 136 kr. 95 a. + 202 kr. 68 a. =
 339 kr. 63 a., en frá draga, sbr. að framan I.,
 12. " kr. 11 a. 339 52

Tekjur samtals 831,286 28

Útgjöld voru alls árið 1878	329,306	16
og — 1879	386,781	53
	716,087	69

kr. a.
 Við þessa upphæð skal leggja, sbr. II., 57. . . 2,050
 en draga frá, sbr. hjer að framan:

	kr.	a.		
II., 7.	897	58		
II., 8.	4	84		
II., 74.	3	50		
	905	92		
	1,144	08		
Útgjöld samtals	717,231	77		
Afgangur því	114,054	51		

Samkvæmt fjárlögunum 17. gr. skal leggja afganginn til viðlagasjóðsins, sem sumpart er fölginn í innstæðum, er gefa leigu, sumpart í því, sem er til í peningum í landssjóði. Af þessari ástæðu er í reikningi þessum fyrir fjárhagstímabilið bæði skýrt frá fjárhagi viðlagasjóðsins við byrjun fjárhagstímabilsins og við lok þess, og frá því, hvað til var í landssjóði þ. 31. des. 1879, og skal um þetta gjöra þær athugasemdir, er hjer fara á eftir.

kr. a.

Samkvæmt lögum um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands
árin 1876 og 1877, 10. okt. 1879, var arðberandi innstæða viðlagasjóðs-
ins 31. des. 1877 411,634 14

kr. a.

auk arðberandi fjár lækna sjóðsins s. d. 166,509 65

Við samningu laganna hefur þess ekki verið gætt, að eftir
athugasgrein yfirskodunarmanna við landsreikninginn fyrir árið
1877 var það, sem lækna sjóðurinn átti til, í rauninni að eins 166,463 65

og að af þessari upphæð var, sbr. svar landshöfðingjans upp á
þessu athugasgrein, útistandandi eptirstöðvar og í peningum
alls 159 61

arðberandi eignir hins fyrverandi lækna sjóðs voru þannig . . . ——— 166,304 4

Að meðreiknuðum lækna sjóðnum var hið arðberandi fje viðlagasjóðsins
31. des. 1877 577,938 18

í staðinn fyrir 578,143 kr. 79 a., sem til er fært í nefndum lögum 10.
okt. 1879, og verður að gjöra leiðrjetting þessa í lögum um samþykkt
á reikningnum yfir tekjur og gjöld Íslands fyrir árin 1878 og 1879,
hvers vegna leiðrjetting þessi er tekin upp í frumvarpið til nefndra laga
hjer að framan, sbr. athugasgreinir yfirskodunarmanna við reikninginn
fyrir árið 1879, 18. lið, og svar landshöfðingja hjer að lútandi.

Árið 1878 bættust viðlagasjóðnum þessir arðberandi fjármunir:

kr. a.

1. keypt fyrir 39,089 kr. 48 a. rikisskuldabréf, hljóðandi upp á 42,800
2. — fyrir 2,669 kr. 54 a. rikisskuldabréf, sem hljóða upp á 3,000

45,800

3. lánað gegn veði í fasteignum og uppsögn með $\frac{1}{2}$ árs
fyrirvara 19,150

4. lánað með árlegri afborgun 10,100

5. lánað leigulaust til að borga kostnað við fjárkláðann í suður-
og vesturamtinu, sem skyndilán 800

75,850

Aptur á móti verður dregið frá á árinu 1878 16,362 76

59,487 24

Af þessari upphæð eru 13,862 kr. borgaðar aptur af lánum
af innstæðum viðlagasjóðsins, en 2,500 kr. eru komnar inn
fyrir uppsegjanlegt rikisskuldabréf.

Árið 1879 bættust viðlagasjóðnum arðberandi fjár-
munir er nú skal greina:

flyt 59,487 24 577,938 18

	kr.	a.	kr.	a.
fluttar	59,487	24	577,938,	18
1. Fyrir lán til einstakra manna gegn veði í fast- eignum, og uppsögn með $\frac{1}{2}$ árs fyrirvara . . .	18,700			
2. Fyrir lán með fastri árlegri afborgun . . .	39,272	10		
	57,972	10		
En aptur var borgað upp í innstæður sjóðsins . . .	15,704	20		
			42,267	90
Panuig jókst viðlagasjóðurinn á fjárhagstimabilinu alls um			101,755	14
og var 31. desbr. 1879 alls			679,693	32
Af þessari fjárupphæð skal samkvæmt fjáraukalögunum fyrir árin 1878 og 1879 10. okt. 1879, 2 gr., draga frá			2,000	
			677,693	32

	kr.	a.
Arðberandi eigur viðlagasjóðsins eru þær, er nú skal greina:		
1. Innskriptarskírteini	360,600	
2. Ríkisskuldabréf með árl. leigu 4 af hundraði	3,106	62
3. Veðskuldabréf með $\frac{1}{2}$ árs uppsagnarfresti (sbr. fjárauka- lögin fyrir árin 1877 og 78, 10. okt. 1879, 2 gr.) . . .	173,869	10
4. Skuldabréf, sem árlega er goldið upp í	132,645	83
5. Audvirðis-eptirstöðvar, sbr. fjárlögin 2. gr. 2	5,190	
6. Skyndilán til suður- og vesturumdæmisins sakir fjárkláðans	2,281	77
	677,693	32

Í athugasemdunum við frumvarp til laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og gjöld Íslands árin 1876 og 1877, sbr. Alptíð., I. bls. 176, var skýrt frá, að eigi hafi verið áskildar leigur af skyndiláni því sakir fjárkláðans, sem nefnt er við 6. tölulið, sem þá var 1,940 kr. 70 a., en árið 1878 er það aukið um 800 kr., og árið 1879 ern apturborgaðar 458 kr. 93 a., og því eptirstöðvar áður nefndar 2,281 kr. 77 a. Undir meðferð málsins á alþingi voru eugin mótmæli hafin gegn því, að skyndilán þetta væri veitt leigulaust, og eptir tillögum yfirskoðunarmanna, 19. tölulið, við reikninginn fyrir árið 1877 var samþykkt í alþingisályktun um tillögur í málinu: frumvarp til laga um samþykkt á áður nefndum reikningi, 6 tölulið, „að 500 kr til suðuramtsins til að útrýma fjárkláðanum flytjist úr viðskiptalíðnum yfir á viðlagasjóð, en vextir reiknist ekki.“; sjá Alþingistíðindi 1879 I, 552. Það verður eigi betur sjöð, en að alþingi þannig hafi fallið á þessar aðgjörðir, að nefnt skyndilán væri lánað leigulaust, og er það einnig samkvæmt hlutarins eðli; og samkvæmt þessu er skyndilánið hjér að framan talið sem ekki arðberandi eign, eins og vextir af þessari upphæð hafa heldur eigi orðið reiknaðir til tekja á fjárhagstimabilinu; sbr. athugasgrein yfirskoðunarmanna 19. fyrir árið 1878, og 20. fyrir árið 1879 með þar að lútandi tillögum, og enn fremur svar landshöfðingja.

	kr.	a.	kr.	a.
Landssjóðurinn átti í sjóði í peningum, samkvæmt reikningunum fyrir árin 1876 og 1877, 31. desember 1877	75,397	08		
Hjer við bætist áður nefndir peningar, sem í sjóði voru, og útistandandi eptirstöðvar, sem seinna voru borgaðar til lækna sjóðsins, og eru í reikningnum fyrir árin 1876 og 77 taldar meðal eigna þessa sjóðs	159	61		
			75,556	69
Afgangur fyrir fjárhagstímabilið 1878 og 1879 er, eins og áður er talið			114,054	51
			189,611	20

Af þessu fje er varið til að auka arðberandi fje viðlagasjóðsins:

	kr.	a.
a. Til að kaupa ríkisskuldabíjef 1878	39,259	02
b. Útlánað með hálfis árs uppsagnarfresti:		
	kr.	a.
árið 1878	19,150 kr. ÷ 6,100 =	13,050
árið 1879	18,700 kr. ÷ 5,084 =	13,616
		26,666
c. Útlánað með árlegum afborgunum:		
árið 1878 10,100 kr. *a. ÷ 7,762 kr. 76 a. =	2,337	24
árið 1879 39,272 kr. 10 a. ÷ 10,161 kr. 27 a. =	29,110	83
		31,448 07
d. Sem skyndilán sakir fjárkláðans 800 kr. — 458 kr. 93 a.	341	07
		97,714 16
Enn fremur fyrir 3/4 af Helgustaðanámunum og jörðinni Helgustöðum samkvæmt lögum 19. september 1879	16,000	
		113,714 16
Til í peningum 31. des. 1879		75,897 04

Með tilliti til þeirra áhrifa, sem lög þau, er nefnd eru í fjárlögunum 18. gr., og fjárlögin fyrir árin 1878 og 1879, 10. okt. 1879, hafa haft á tekjur og útgjöld lands- sjóðsins á fjárhagstímabilinu, skal hjer sett eptirfylgjandi yfirlit:

	kr.	a.	kr.	a.
1. Við lög um skatt af afnotum jarða og á lausafje 14. desbr. 1877 hafa tekjurnar í samanburði við það, sem veitt er í fjárlögunum, aukizt um upphæð tjeðs skatts 1879	45,684	04		
÷ þeirri upphæð, sem veitt var eptir fjárlögunum 2. gr., 2., 3. og 4.	10,494	03		
			35,190	01
			flyt	35,190 01

	fluttar	kr. a.
		35,190 1
(Hjer eru ekki teknar til greina tekjueptirstöðvar á nefudum tekjulið, og heldur ekki er það gjört að því leyti, er snertir þau lög, sem nefnd eru hjer á eptir undir 2—5).		
2. Við lög um húsaskatt frá 14. desbr. 1877 eru tekjurnar fyrir árið 1879 auknar um		1,940 95
3. Við lög um tekjuskatt, s. d.		11,632 2
		<u>48,762 98</u>
að frá dregnum gjöldum samkvæmt lögum þessum		487 13
		<u>48,275 85</u>
4. Við lög um vitagjald af skipum 14. apríl 1878	6,250 kr. 95 a.	
að fráðregnum þeim útgjöldum, sem ganga til að halda vitann, sbr. fjáráukalög 10. okt. 1879	3,609 — 45 -	
		<u>2,641 50</u>
	auknar tekjur	50,917 35
5. Við lög um laun sýslumanna og bæjarfógeta 14. des. 1877 eru tekjur sumpart auknar með aukatekjum, sem á fjárhagstímabilinu hafa numið	kr. a.	21,592 21
en frá þessari upphæð verður að draga sýslueptirgjöld eptir fjárlögunum 2. gr., 1. fyrir 1879		5,320
		<u>16,272 21</u>
sumpart útgjöld aukin um		91,588 60
		<u>75,316 39</u>
6. Við lög um gjafsóknir 12. júlí 1878 og lög um breytingu á þeim gjöldum, sem hvíla á jafnaðarsjóðunum 2. nóv. 1877, eru útgjöldin aukin		1,870 02
7. Við lög um stofnun gagnfræðaskóla á Möðruvöllum 14. des. 1877, sbr. lög 7. nóv. 1879		27,564 50
8. Við lög um skatta og gjöld á Vestmannaeyjum, 14. des. 1877		1,443 19
9. Við lög um rjettindi Ábæjarkirkju í Skagafirði, s. d.		20
10. Við fjáráukalög fyrir árin 1878 og 1879, 10. okt. 1879, veittust á fjárhagstímabilinu		41,391 84
en af þessu eru til útgjalda talið í þessum reikningi, auk þess, er veitt var til að halda vitann, sbr. hjer að framan		26,728 77
		<u>132, 942 87</u>

Aptur á móti er af þeim upphæðum, er fjárlögu veittu, sparað það, er hjer segir:

flýtt 132,942 87 50,917 35

	kr.	kr.	a.	kr.	a.
fluttar	133,942	87	50,917	35	
11. Samkvæmt lögum 2. nóv. 1877 um að af nema á- kvarðanirnar viðvíkjandi því að veita styrk úr landssjóði til útbýtingar fátækrameðulum	1,600				
12. Samkvæmt lögum 14. des. 1877 um það, að land- sjóður verði undan þeginn að borga laun lögreglu- þjónum í Reykjavík	744				
13. Samkvæmt lögum 27. febr. 1878 um að nema úr gildi konungs-úrskurð, 13. marz 1833	600				
		2,944			
			129,998	87	
Hafa útgjöld þannig aukizt umfram aukning tekjanna um			79,081	52	
Tekjueptirstöðvar 31. des. 1879 urðu eptir reikningi hjer að framan fyrir fjárbagstímabilið, og athugasemdunum þar við, alls			27,004	31	
Útgjaldaeptirstöðvar sama tíma			13,086	8	

Yfirlit

yfir

tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878—79.

	Veiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Tekjur				
1. Tekjur af ljenssýslum	10,640		7,660	
2. Lögþingisskrifaralaun	128	6	80	92
3. Tekjur af umboðssýslugjöldum	3,660		2,056	39
4. Konungstíund	15,292		14,175	
5. Lögmannstollur	1,908		1,229	47
6. Nafnbótaskattur	400		92	
7. Erfðafjár-skattur	4,242		5,479	56
8. Gjöld af fasteignarsölum	1,188		1,598	23
9. Gjöld fyrir leyfisbrjef	1,200		2,583	50
10. Spítalagjald	12,000		16,800	80
11. Gjöld af verzlun á Íslandi	71,668		101,354	67
12. Aðflutningsgjald	196,000		252,386	25
13. Tekjur af póstferðunum	19,000		18,574	14
14. Óvissar tekjur	1,200		6,217	6
15. Afgjöld af umboðs- og klausturjörðum	56,690		71,475	12
16. Afgjöld af þeim jörðum, sem lækna sjóðurinn fyrrum átti, af Belgsholti og Belgsholts-koti	2,368		2,359	30
17. Leigugjöld: a. af Lundey, b. af brennisteinsnámunum í í Þingeyjarsýslu	3,868		4,010	
18. Tekjur af kirkjum	1,400		941	57
19. Leigur af innstæðufje viðlagasjóðsins	45,000		48,607	23
Borgað upp í lán: Veiting 15,281 kr. 60 a., reikningur: 17,924 kr. 03 a.				
20. Leigur af andvirði seldra jarða	415	20	415	20
21. Tekjur af hinum íslenska styrktarsjóði: Veiting 3,532 kr., reikningur: 4,495 kr. 35 a.	"		"	
22. Borgað upp í lán sakir fjárkláðans á Íslandi	250		367	70
23. Gjald upp í lán til þess að endurreisa kirkju Möðruvalla-klausturs	880		332	
24. Gjald upp í lán til að reisa kirkju á Eyri	432		432	
25. Tillag úr rikissjóði	188,333		184,958	
26. Aukatekjur eftir lögum 14. des. 1877 um laun sýslumanna og bæjarfógeta, sbr. fjárl. 18. gr.	"		21,592	21
flyt . .	638,161	26	765,778	32

	Veiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
fluttar	638,161	26	765,778	32
27. Vitagjald samk v. lögum 14. apríl 1878, sbr. fjárlög 18. gr.	"		6,250	95
28. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje samkv. lögum 14. des. 1877, sbr. fjárlög 18. gr.	"		45,684	4
29. Húsaskattur, samkv. lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	"		1,940	95
30. Tekjuskattur, samkv. lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	"		11,632	2
alls	638,161	26	831,286	28

II. Gjöld.

1. Til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi	26,800	26,800
2. Til kostnaðar við alþingi 1881	32,000	36,817 47
A. Til umboðsstjórnar, gjaldheimtu og reikningsmála:		
3. 1. Laun	37,800	38,266 67
4. 2. Endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl.	7,200	7,762 47
5. 3. Þóknun fyrir endurskoðun íslenzkra reikninga	3,200	3,200
6. 4. Önnur gjöld, sbr. lög 14. des. 1877 og fjárl. 18. gr.	"	487 13

B. Dómgæzla og lögreglustjórn.

7. 1. Laun	33,952	119,262	25
8. 2. Til hegningarhússins í Reykjavík	5,920	6,256	46
9. 3. Önnur gjöld	4,240	4,464	20

C. Ýmisleg útgjöld.

10.	1.	Til þess að gefa út Stjórnartíðindin	2,868	2,773	91
11.	2.	Endurgjald handa embættismönnum fyrir það, að þeir verða að borga undir embættisbrjef	4,000	1,875	7
12.	3.	Til þess að gefa út lagasafn fyrir Ísland	1,866	66	262 34
13.	4.	Brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar byggingar	1,410		1,197 25
14.	5.	Styrkur til jarðræktar og eflingar á sjávarútvegi	10,000		9,999 32
15.	6.	Til vegabóta	30,000		30,397 19
16.	7.	Til gufuskipsferða	30,000		23,229 11
17.	8.	Til að byggja vita á Reykjanesi	14,000		25,626 13
18.	9.	Til dómkirkjunnar í Reykjavík	5,000		5,000
19.	10.	Þóknun til landbúnaðarnefndarinnar, sem skipuð var með konungsúrskurði 4. nóv. 1871	1,200		1,200
20.	11.	Til að taka þátt í minningarhátíð háskólans í Uppsölum	2,000		1,132
21.	12.	Önnur útgjöld, samkv. lögum 2. nóv. 1877, 3. gr.	.		369
22.		Til útgjalda við læknaSKIPUNINA:			
	1.	Laun	75,452		65,466 67
23.	2.	Önnur útgjöld	4,696		6,759 56

flyt 333,604 66 418,604 20

		Veiting.		Reikningur.	
		kr.	a.	kr.	a.
	fluttar	333,604	66	418,604	20
24.	Til póstmála:				
	1. Laun	8,220		8,161	
25.	2. Flotningur pósta	17,200		20,660	50
26.	3. Önnur útgjöld	3,000		2,823	20
27.	4. Útgjöld, sem upp á kunna að koma	400		592	54
28.	5. Þóknun handa póstafréiðslumönnum fyrir frímerkjasölu frá 1/1 75 --- 1/8 76	169		169	
29.	A Í þarfir andlegu stjettarinnar:				
	a. Laun	16,064		16,064	
30.	b. Önnur útgjöld:				
	1. Til hinna fátækustu brauða	8,000		8,100	
31.	2. Til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastípti	1,200		1,324	30
32.	3. Til prestsekkna og barna þeirra og styrkur handa fátækum uppgjafaprestum og prestsekkjum	5,000		4,950	
33.	4. Endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofukostnað	2,000		2,000	
34.	5. Endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi, samkvæmt lögum 14. des. 1877 (25)	"		1,443	19
35.	6. Endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi, samkvæmt lögum 14. desbr. 1877 (27)	"		20	
B. Kennslumálefni. I. Prestaskólinn:					
36.	a. Laun	21,400		21,400	
37.	b. Önnur útgjöld:				
	1. Húsaleiga handa 12 lærisveinum, 80 kr. handa hverjum	1,920		1,440	
38.	2. Ein ölmusa upp á 200 kr.	400		400	
39.	3. Til tímakennslu	200		230	
40.	4. Til bókakaupa	600		548	52
41.	5. Til eldiviðar, ljósa o. fl.	600		171	99
42.	6. Til umsjónar	200		200	
43.	7. Ýms útgjöld	240		163	80
II. Læknaskólinn:					
44.	a. Laun	5,200		5,200	
45.	b. Önnur gjöld:				
	1. 3 ölmusur upp á 200 kr.	1,200		1,175	
46.	2. Til eldiviðar, ljósa, áhalda o. fl.	400		281	12
47.	3. Til bókakaupa og verkfæra	600		543	42
48.	4. Ferðastyrkur handa læknaefnum	600		750	
49.	5. Húsaleiga handa 3 lærisveinum við læknaskólann, 80 kr. handa hverjum	480		480	
flyt		428,897	66	517,895	78

	Veiting.	Reikningur.	
		kr.	a.
fluttar	428,897 66	517,895	78
50. III. Hinn lærði skóli:			
a. Laun	36,400	33,650	49
51. b. 1. Til umsjónar	1,600	1,512	50
52. 2. Aðstoðarfje og handa söngkennara: 860 kr., fimleika-			
kennara 700 kr., dyraverði 760 kr. árlega	4,640	4,622	49
53. c. Önnur útgjöld:			
1. Til bókaþaua	1,200	1,162	59
54. 2. Til eldiviðar og ljósa	3,000	2,135	31
55. 3. Til skólahússins utanstokks og innan	3,000	2,987	2
56. 4. Tímakennsla	1,000	2,278	35
57. 5. Ölmusur	16,000	16 000	
58. 6. Þóknun handa lækni	200	200	
59. 7. Ýms útgjöld	2,400	2,513	94
60. 8. Fyrir prestsverk	96	96	
61. 9. Til að stofna 10 ný heimasveinspláss	1,000	985	3
62. 10. Ferðastyrkur handa fátækum lærisveinum, sem eiga			
heimili fjarri skólauum	2,000	2,000	
63. Eptir fjáráukalögum 10. okt. 1879, 7. gr. 6. ýms útgjöld .	"	1,696	32
64. IV. Til að reisa skólahús á Möðruvöllum, sbr. lög 7. nóv.			
1879.	"	27,564	50
65. C. 1. Til stíptsbókasafnsins	800	800	
66. 2. Til amtsbókasafnsins á Akureyri	400	600	
67. 3. Til kvennaskólans í Reykjavík	800	800	
68. 4. Til kvennaskólans á Munkaþverá	400	800	
69. 5. Til forngrípasafnsins: a. til að kaupa forngrípi 400 kr.,			
b. til umsjónar 100 kr. á ári hverju	1,000	1,000	
70. 6. Til barnaskóla, sbr. fjáráukalög 10. okt. 1879, 7. gr.	2,600	2,600	
71. 7. Til að kaupa bóka- og handritasafn Jóns Sigurðssonar	25,000	25,000	
72. Til eptirlauna og styrktarþjár	47,500	49,269	89
73. Til visindalegra og verklegra fyrirtækja	10,000	11,472	50
74. Til gjalda, sem upp á kunna að koma	8,000	7,589	6
75. Afgangur	40,227 60	114,054	51
Samtals	638,161 26	831,286	28

Nefndarálit

um frumvarp til laga um útflutningsgjald á fiski og lýsi.

Nefndin hefur ítarlega rætt mál þetta á fundum sínum, og eru allir nefndarmenn samþuga á því máli, að spítalagjald af sjávarafli, sem fyrir er mælt í tilsk. 12. febr. 1872, hefur bæði verið óvinsælt, með því það eigi hefur náð nema til þeirra, sem eru búfastir á Íslandi, en alls eigi til erlendra manna, er fiskiveiðar háfa stundað jafnvel innan landhelgi hjer við land, en eigi verkað afli sinn hjer á landi. Hjer að auki hefur greiðslu gjaldsins og innheimtunum verið svo ábótavant, að rjettur landssjóðsins hefur stórkostlega þótt fyrir borð borinn, eins og sjá má af ástæðunum fyrir frumvarpinu.

Af þessum ástæðum er nefndin einhuga á því, að rjett sje, að nema tilskipun 12. febr. 1872 úr lögum, og í hennar stað að fallast á, að lagt sje útflutningsgjald á útfluttan sjávarafli í sömu stefnu og frumvarpið til tekur.

En af skýrslum þeim, sem nefndin hefur aflið sjer um þær útfluttu vörur, er hjer ræðir um, hefur hún sannfærzt um það, að landssjóðnum muni aukast talsvert meiri tekjur en sem nemi spítalagjaldinu, — enda þótt innheimta þess hefði orðið áreiðanlegri en raun hefur á orðið, þar sem talið er, að gjaldið hafi mátt telja vangoldið meira en að helmingi við það, sem vera bar — þrátt fyrir það þótt útflutningsgjaldið væri nokkuð lægra en frumvarpið fer fram á, á flestum hinum útlendu tegundum, og hefur nefndin því stungið upp á að breyta upphæð gjaldsins úr 50 aurum í 30 aura, nema af sild, sem hún álitur rjett að sjeu 50 aurar. Aptur virtist nefndinni sanngjarnt, að einnig væri greitt útflutningsgjald bæði af hrognum og sundmaga þeim, er út er fluttur frá Íslandi, og eins áleit nefndin rjett eptir stefnu frumvarpsins, að greitt væri gjald bæði af niðursoðnum fiski og niðursoðnum laxi.

Enn fremur fann nefndin ástæðu til að breyta 1. og 3. gr. frumvarpsins til þess að girða fyrir mögulegan misskilning á lögnum og ljetta fyrir með eptirlitinu á því, að eigi yrði farið í kring um þau.

Nefndin leyfir sjer því að ráða hinni heiðruðu deild til að aðhyllast frumvarpið, eins og það liggur fyrir með þessum breytingum:

Við 1. gr. Síðari málsgrein:

Í stað orðanna: „skipið fer.“ — „er lokið.“ komi:

„Skipið fer þaðan hvort beldur til annars fiskistöðva hjer eða alveg burt frá landinu, eptir að veiðiskapnum er lokið, á hverjum stað sem er.“

2. gr. orðist þannig:

Útflutningsgjaldið skal greitt eins og hjer segir:

1. af hverju skpd. af saltfiski eða hertum fiski	30 aur.
2. af fiski sem flyzt út saltður, nýr eða hálfhertur, af hverjum 150 fiskum	30 —
3. af hverjum 100 pd. af sundmaga	30 —
4. af hverri tunnui af hrognum	30 —
5. af hverri tunnui lýsis	30 —
6. Af laxi, söltum, reyktum, nýjum eða niðursoðnum, sem og af niðursoðnum fiski af hverjum 100 pd.	30 —
7. Af hverri lagartunnui af sild, hvort sem sildin flyzt út i tunnum eða öðruvísi	50 —

3. gr. Í fyrstu málsgrein:

1. að milli orðanna: «leggur af stað frá» og «eða» bætist: «hvort heldur til annara veiðistöðva hjer».
2. að orðin í sömu málsgrein: «til utanferðar» falli burt.
3. Við enda sömu málsgreinar bætist: «annaðhvort í peningum eða ávísun á verzlunarhús í Kaupmannahöfn, er gjaldheimtumaður tekur gilt.

Ef breytingaruppástungur nefndarinnar við 2. gr. frumvarpsins ná samþykki deildariunar, þarf að bæta aptan við fyrirsögn þess þessum orðum: «og fleiru».

Alþingi 14. júlímán. 1881.

Eiríkur Kúld,
skrifari og framsögumaður.

Benedikt Sveinsson.
Þórarinn Bððvarsson,
formaður.

Egilsson.

Þórður Magnússon.

59.

Frumvarp

til laga

um löggilding verzlunarstaðar við Kolbeinsárós í Skagafirði.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 16. júlí).

Við Kolbeinsárós í Skagafirði skal vera löggildur verzlunarstaður

60.

Frumvarp

til

laga um bann gegn niðurskurði á hákarli á Húnaflóa innan línunnar milli Hornbjargs og Skagatáar.

(Frá þingmanni Strandasýslu).

Í stað sekta þeirra fyrir brot gegn fiskiveiðasamþykkt, sem ákveðnar eru í lögum dags. 14. desbr. 1877, má með samþykkt um fiskiveiðar á opnum skipum á Húnaflóa innan línunnar milli Hornbjargs og Skagatáar ákveða, að allur hákarlsafi, sem í land er fluttur á opnum skipum, frá 30. nóvember til 1. sunnudags í einmánuði, sje gjörður upptækur, ef nokkru af hákarlaskrokkum hefur verið sleppt í sjó, án þess lífsnaðsýn liggi við, og fellur hinn í land flutti afi í fátækra sjóð. Þó má ákveða þeim, er brotinu kemur upp, allt að helmingi hans.

Frumvarp

til laga

um breytingu á lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla o. fl.

(Frá 1. og 2. þingmanni Húnavetninga).

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Húnavetninga).

1. Holtastadasókn í Húnavatnssýslu sameinist Höskuldsstöðum; prestssetur í brauði þessu verði svo fljótt, sem því verður við komið, sett fyrir innan Laxá, en þó eigi innar en á Breiðavaði. Frá brauði þessu greiðist í landssjóð 150 kr.
2. Hjaltabakkasókn í Húnavatnssýslu sameinist Þingeyraklausturbrauði; prestssetur sje í Steinnesi; frá brauði þessu greiðist í landssjóð 200 kr.
3. Undirfells-prestakall haldi sjer, eins og það hefur verið að undanfögnu.
4. Tjarnar prestakall í Húnavatnssýslu fær frá fardögum 1882 þá 300 kr. uppbót, sem því er ákveðin við næstu prestaskipti.

Ástæður:

Á hjeradsfundi þeim í Húnavatnssýslu, er haldinn var 1878 til að undir búa nýja skipun prestakallanna, var það samþykkt að sameina Hofsprestakall og Höskuldsstaði, Holtastadasókn við Hjaltabakka og Undirfells-prestakall við Þingeyra, með því skilyrði, að prestssetrið væri á þjóðjörðunum Breiðabólstað eða Hnjúki. Með lögum um skipun prestakalla 27. febr. 1880 var þessi tilhögun ákveðin, að því undanskildu, að Hofi var haldið sem sjerstöku prestakalli og skilyrðinu um prestssetrið í Þingeyraprestakalli sleppt. En á hjeradsfundi í Húnavatnssýslu 15. sept. f. á. var sú uppástunga borin fram, að þar eð Hof hefði eigi verið sameinað við Höskuldsstaði, þá væri haganlegra að sameina Holtastadasókn við þá, og Hjaltabakka við Þingeyra, en láta Undirfells-prestakall halda sjer. Á hjeradsfundinum var því næst samþykkt í einu hljóði að leita um þetta efni á-lits allra hlutaðeigandi sóknarnefnda; álit allra sóknarnefndanna var samkvæmt uppástungu þessari, nema úr Holtastadasókn, því þar vildu menn heldur, að ákvörðun laganna hjeldist í þeirri von, að prestssetrið mundi verða flutt frá Hjaltabakka upp í Holtastadasókn. Það, sem meðfram gjörði þetta mál að miklu áhugamáli fyrir hina aðra hlutaðeigandi söfnuði, var það, að úr Undirfells-prestakalli vildu menn eigi eiga prest að sækja út í Þing; í Þingeyrasókn vildu menn með engu móti eiga prest að sækja fram að Undirfelli, eins og búast mátti við að mundi verða fyrst um sinn, þar eð áminnztu skilyrðium prestssetrið hafði verið sleppt í lögnum, en hinn núverandi prestur vildi eigi frá Undirfelli fara. Í Hjaltabakkasókn óttuðust menn sumpart fyrir, að prestsetrið kynni síðar að verða fært upp fyrir Blöndu, og sumpart að Hjaltabakka-prestakall, sem með Holtastadasókn er erfitt, og mun hafa, jafnvel eptir verðlagi næstliðinna ára, að eins 800 kr. tekjur, mundi verða ólífvanlegt og óútgengilegt brauð. Í Höskuldsstaðasókn vildu menn eigi vera mótfallnir því, sem hinum öðrum sóknum var mikið áhugamál, og sem þeir viðurkenndu að væri hagfelldara, jafnvel þó prestsetrið yrði flutt frá Höskuldsstöðum innar í sóknina t. d. að kirkjujörðinni Mýrum. Á hjeradsfundi, er haldinn var

í Húnavatnssýslu 15. júní þ. á., var það tekið fram, að Holtastaðasóknarmenn ættu yfir höfuð hægra með að sækja prest að Mýrum t. d., heldur en að Blöndudalshólum, eins og verið hefur, eða að Hjaltabakka, eins og nú er ákveðið, enda kvaðst safnaðarfulltrúinn úr Holtastaðasókn fyrir hennar hönd eigi vilja setja sig á móti þeirri breytingu á sóknaskipuninni, sem hinar aðrar sóknir óskuðu eptir, og var hún því næst samþykkt með 24 atkvæðum á móti 1 og 22 atkv. móti 2.

Viðvíkjandi gjaldi því, sem nefnt er í frumvarpi þessu að greiða skuli af umræddum brauðum í landssjóð samtals 350 kr., þá er það samkvæmt því, sem samþykkt var á hjeradsfundinum; en aptur á móti missir landssjóður 500 kr., sem nú er ákveðið að greiða skuli af hinu sameinaða Undirfells- og Þingeyrabrauði; þær 150 kr., sem landssjóður þannig missir í, áleit hjeradsfundurinn að alpingi eigi mundi líta á, með því að breytingin kæmi í veg fyrir að bæta upp Hjaltabakkabrauð, sem annars mundi reynast full þörf á; en þeim sem kynnu að álíta, að gjaldið af brauðunum mætti vera meira, er innan handar að gjöra uppástungu um það.

Þetta atriði þarf því á engan hátt að vera því til fyrirstöðu, að sú breyting á sóknaskipuninni komist á, sem hlutaðeigandi söfnuðir og hjeradsnefnd óskar eptir.

Að því er snertir 4. atriði frumvarpsins, þá hafa hlutaðeigandi sóknarmenn óskað þess, svo að þeir eigi þyrftu því að kviða, að missa þann sóknarprest, er þeir nú hafa, og sýslufundur í Húnavatnssýslu hefur mælt fram með því. Fyrir landssjóðinn mun það í raun og veru engin útgjöld vera, þar eð hlutaðeigandi prestur mun ætla sjer, ef þetta verður eigi veitt, að sækja í sumar um annað prestakall. Að vísu þykir honum leitt að sækja frá brauði því, er hann nú hefur, þar sem hann, eptir álitsgjörð manna, útnefndra af sýslumanni, hefur kostað yfir 3000 kr. til húsabóta, þúfnasljettunar og annara jarðabóta; en kostnaður sá, er veikindi hans hafa haft í för með sjer hin síðustu ár, knýja hann þó til að sækjast eptir meiri tekjum, en hann nú hefur.

62.

Frumvarp

til laga

um gistingar og vínfangaveitingar.

(Frá þingmanni Vestmáneyinga).

1. gr.

Enginn kaupmaður eða verzlunarmaður má selja minna í senn af nokkrum áfengum drykk eða nokkurri einni vintegund en þrjá pela, og enga áfenga drykki eða vínföng má hann veita í sölubúð sinni.

2. gr.

Enginn veitingamaður má selja áfenga drykki nema hann hafi í veitingahúsi sínu að minnsta kosti 6 rekkjur handa gestum, svo á sig komnar, að bæjarstjórn eða hreppsnefnd sú, sem hlut á að máli, álíti þær fullgildar.

3. gr.

Veitingamenn mega eigi taka í hús sín menn til vındrykkju eptir 11. stund að kveldi, og skulu þeir hafa hús sín lokuð fyrir þeim frá þeim tíma til miðs morguns. Allir aðkomumenn, sem eigi eru til næturgistingar hjá veitingamönnunum, skulu farnir úr húsum þeirra fyrir miðnætti.

4. gr.

Öllum verzlunarmönnum og veitingamönnum er bannað að selja áfenga drykki á helgum dögum.

5. gr.

Brot gegn lögum þessum varða 20—200 kr. sektum, og rennur sektarfjeð í sjóð þess kaupstaðar eða hrepps, þar sem lagabrotið er framið.

63.

Frumvarp

til viðauka við lög 27. febr. 1880

um eptirlaun presta.

(Samþykkt við 3. umræðu á fundi í neðri deild alþingis 16. júlí).

Tími sá, sem hlutaðeigandi prestur hefur þjónað sem aðstoðarprestur, skal talinn sem einn hluti af embættistíma hans, þegar ákveðin eru eptirlaun hans, og gildir þetta einnig um þá presta, sem þegar hafa fengið lausn, eptir að lög 27. febr. 1880 um eptirlaun presta öðluðust gildi.

64.

Frumvarp

til laga

um lækningar þeirra, er eigi hafa tekið próf í læknisfræði.

(Samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 16. júlí).

1. grein.

Eigi varðar manni við lög, þótt hann, án þess að hafa tekið próf í læknisfræði, fáið við lækningar, nema það fullsannist, að hann með þeim hafi gjört einhverjum skaða; en verði það fullsannað og brotið eigi heyri undir hin almennu hegningarlög, skal hann lúka sekt, er þó eigi skal hærri vera en 60 kr.

2. grein.

Þykist maður hafa tekið próf í læknisfræði, án þess þó að hafa gjört það, og fáiist við lækningar, skal hann sekt sæta þar fyrir, allt að 100 kr. eða einföldu fangelsi.

3. grein.

Með mál þau, er rísa út af lögum þessum, skal fara sem opinber lögreglumál. Sektirnar renni í landssjóð.

65.

Frumvarp

til laga

um breyting á lögum 27. febrúar 1880, um skipun prestakalla.

(Samþykkt í efri deild alþingis við 3. umræðu 15. júlí 1881).

1. grein.

Garpsdalsprestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 200 kr. á ári úr landssjóði.

2. grein.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið 1. gr. tjeðra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssjóði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ögurþinga-prestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal ur gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssjóði.

66.

Frumvarp

til laga.

um lækningar þeirra, er eigi hafa tekið próf í læknisfræði.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 16. júlí).

1. grein.

Eigi varðar manni við lög, þótt hann, án þess að hafa tekið próf í læknisfræði, fáiist við lækningar, nema það fullsannist, að hann með þeim hafi gjört einhverjum skaða; en verði það fullsannað og brotið eigi heyri undir hin almennu hegningarlög, skal hann lúka sekt, er þó eigi skal hærri vera, en 60 kr.

2. grein.

Þykist maður hafa tekið próf í læknisfræði, án þess þó að hafa gjört það, og fáiist við lækningar, skal hann sekt sæta þar fyrir, allt að 100 kr., eður einföldu fangelsi.

3. grein.

Með mál þau, er rísa út af lögum þessum, skal fara sem opinber lögreglumál. Sektirnar renni í landssjóð.

Nefndarálit.

Nefnd sú, er neðri deild alþingis skipaði til að íhuga frumvarp til laga um stofnun lánsfjeldags fyrir eigendur fasteigna, er á eitt sátt um það, að frumvarpið er í flestum atriðum sniðið eptir lögum 28. maí 1880 fyrir minni jarðeigendur Eydana, og hefur þetta fjelag, þótt ungt sje, vel gefizt eins og önnur þess konar fjelög hjá Dönum.

Sá kvíði kom fram hjá nefndinni, að erfitt mundi, að minnsta kosti í fyrstu, að gjöra skuldabref fjeldagsins (2. og 3. gr.) í peninga, og að fjelag þetta því hjer hjá oss ekki mundi geta ráðið bót á peningaeklu þeirri, sem menn almennt kvarta um; en bæði var það, að einn nefndarmaður, sem kunnugur er peningamarkaðinum erlendis, gjörði minna úr þessum kvíða, og lagði það til, að leigan af skuldabrefunum yrði ákveðin $4\frac{1}{2}$ af hundraði, með því varla mundi hjá því fara, að nógir peningar byðust, þegar stjórnin ábyrgðist leigu skuldabrefanna; nefndin aðhylltist þá þessa skoðun, í þeirri von, að þetta mundi verða til þess, að almenningi yrði eins ljúft að kaupa skuldabref fjeldagsins, eins og til dæmis kgl. skuldabref, er gefa lægri leigu. Afleiðingin yrði raunar sú, að þá yrðu einnig vextirnir, sem lántakendur greiða, að nema hærri upphæð en $4\frac{1}{2}\%$, en með hinum langa afborgunarfresti (45 ár) hugði nefndin að þetta yrði engin frágangssök fyrir neinn, sem hvort eð væri vildi í fjelag ganga, þar leigur og afborganir þó ekki mundu nema fullum 6%.

Sömuleiðis virtist nefndinni, að mun ætti að gjöra á lánum gegn jarðaveði og húsaveði jarðlausu. En af því of hart þótti gegn húseigendum, að þeir fengju minna lán, en móti helming af virðingarverði hússins, komst hún að þeirri niðurstöðu, að óhætt mundi hjer á landi, þar sem fæstar jarðir standa til svo mikilla bóta, að lána allt að $\frac{3}{5}$ af virðingarverði jarða. Þó mætti í statútu fjeldagsins, líkt og á sjer stað í statútu veðbankans í Höfn (Hypothekafdelingen i den danske Landmandsbank) setja stjórn fjeldagsins í sjálfs vald, eptir atvikum að lána $\frac{1}{2}$ eða $\frac{3}{5}$ jarðarveðsins. Þegar á það er litið, að með tímanum myndu jarðeigendur landsins ganga í fjelagið með upphæð, sem yrði 4 föld eða 5 föld við bluttekningu landsjóðs (200,000 kr.) gat nefndin ekki gengið að því, að stjórnin skipi formann fjeldagsstjórnar; heldur þótti henni nóg trygging í því, eins og á sjer stað við lánsfjelag Eydana frá 1880, að ráðherrann staðfesti kosningu formannsins, og skipi annan endurskoðunarmanninn. Að öðrum kosti mundi ráðherrann fá meira vald yfir fjelaginu, en samsvarar þeim hluta, er landssjóður hefur í fjelaginu, ef því vex fiskur um hrygg.

Hinar aðrar smábreytingar, sem nefndin leggur til, að gjörðar sjeu á frumvarpinu, eru að mestu orðabreytingar, og standa á þessari skrá er hjer fer á eptir.

í 2. gr.

2. Í staðinn fyrir: «4 af hundraði» komi: $4\frac{1}{2}$ af hundraði.

3. — — — «allt að því 2000 kr.» komi: «allt að 2000 kr.» og síðari málsgrein «árstyrkur 2000 kr.» falli burt.

4. Í staðinn fyrir: «lán upp á allt að 200000 kr.» komi: «allt að 200000 kr láni», og «allar» falli burt.

5. Í staðinn fyrir: «viðvíkjandi eignum þeim» komi: «um eignir þær», og fyrir: «eingöngu eru» «eru eingöngu».
6. Í staðinn fyrir: «megi taka leiguávísanir þær» komi: «sjeu skyldir að taka leigumiða þá», og fyrir «þær»: «þeir».
7. Í staðinn fyrir: «því, sem þeir hafa skuldbundið sig til» komi: «skuldbindingu sinni»; fyrir: «þar eptir» komi: «þvínæst».
- í 3. gr. fyrir: «en — tilliti» komi: «en þó eigi við hærri verði, en ákvæðisverði þeirra».
- í 4. gr. b. er — en; fyrir: «helmingi þeirrar eignar» komi: « $\frac{3}{5}$ gangverðs jarða og helmingi gangverðs húseigna, sem boðnar» o. s. frv.
- c. «virðingargjörðirnar — eru» komi: «virðingargjörðir og eptirlit með veðinu sje áreiðanlegt».
- e. fyrir: «helming» komi: « $\frac{3}{5}$ eða helming»; fyrir: «helmingurinn af virðingarverðinu» komi: «helmingurinn eða $\frac{3}{5}$ virðingarverðsins».
- Fyrir: «eignir þær — 1000000 kr. virði» komi: «eignir þær, sem landssjóður veðsetur, eru, hvað hina sameiginlegu ábyrgð (solidarisk) snertir, 1000000 kr virði».
- g. «skuli» í fyrstu línu flytjist ofan í 2. línu eptir «eru».
- Fyrir: «til þess — smámsaman» komi: «til afborgunar höfuðstóls»; fyrir: «viðlagasjóðsins» komi: «viðlagasjóðs þess».
- h. Fyrir: «oddviti — fjelagsins og» komi: «að fulltrúarnir kjósi stjórn fjelagsins alla og annan endurskoðunarmanninn, en að oddviti fjelagsstjórnarinnar sje staðfestingu ráðherrans háður, sem einnig kjósi hinn».
- Fyrir: «skyld til að» komi: «skyld að»; fyrir: «árlega» komi: «á ári hverju».
- l. Fyrir: «skyld til að» komi: «skyld að»; fyrir: «viðvíkjandi lögum» komi: «um hagi», fyrir: «landshöfðingi megi» komi: «landshöfðingja sje heimilt»; fyrir: «láta» komi: «að láta».
- k. fyrir: «samþykktunum» komi: «sjálfum samþykktunum».

5. gr.

Fyrir: «hverju hundraði» komi: «hundraði».

Grímur Thomsen, Egilsson, Tryggvi Gunnarsson. Holger Clausen.
form. og framsögum. skrifari. Ólafur Pálsson.

68.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um friðun fugla.

Frumvarp þetta, sem oss hefur verið falið á hendur að segja álit vort um, virðist oss hafa svo þýðingarmikla rjettarbót í för með sjer, að vjer erum einhuga á því að ráða hinni heiðruðu deild til, að aðhyllast það að aðalefninu til.

Að vísu hefur nefndin komizt að þeirri niðurstöðu, að hentara sje, að gjöra við það nokkrar breytingar, sem þó eru flestar fremur til skýringar, en að þær geti talizt

verulegar efnisbreytingar. Nefndin hjelt, að tímatakmark það, sem til er tekið í 1. gr. frumvarpsins, mundi, ef til vill, um of þröngva að veiðirjettinum, og stíngur því upp á, að stytta það að nokkru. Þar eð nefndin áleit nauðsynlegt og betur við eiga, að tekið væri inn í lög þessi bann gegn of mikilli eggjatöku frá hinum friðuðu fuglum, hefur hún stungið upp á, að bæta inn í frumvarpið nýrri grein í þá átt, og verður hún þá 3. gr.

Með því að tilsk. 20. júní 1849 hefur ákveðið sektir fyrir æðarfugladráp í líku hlutfalli og frumvarpsins 3. gr. fer fram á, ætla nefndin eigi þörf á, að til taka þær nákvæmar í þessum lögum, og álitur nægilegt, að ákveða sektir þær, sem tilteknar eru í 3. gr. (sem nú verður 4. gr.) fyrir ólöglega veiði hinna annara fugla á tímabili því, sem þeir eru friðaðir.

Með skírskotun til tilsk. 20. júní 1849 álitur nefndin 4. og 5. gr. frumvarpsins óþarfar í þessum lögum.

Á 6. gr. (sem nú verður 5. gr.) virtist nefndinni ástæða til að gjöra þá breytingu, að fella burt fyrri hluta hennar, með því að sú ákvörðun felst í 1. gr.

7. gr. frumvarpsins verður 6. gr. og 8. gr. verður 7. gr., og álitur nefndin rjett, að balda þeim óbreyttum.

Nefndin ræður því hinni heiðruðu deild til að aðhyllast frumvarpið með þeim breytingum, sem hjer segir:

1. gr. frumvarpsins orðist þannig:

Æðarfuglar, kriur og spörfuglar allir, svo sem snjótitlingar, þúfútitlingar, máriuerlur, steindeplar og prestir, skulu hjer eptir hvervetna friðhelgir á hverjum tíma árs sem er, en allir aðrir fuglar, sem lög þessi eigi þiggja undan, skulu friðhelgir að eins á tímabilinu frá 1. maí til 20. ágúst. Bjargfugl allan, svo sem máfategundir, álkufugla, fýla og skarfa má hver maður veiða í landi sínu, þá er honum þykir best henta. Við lundaveiði skulu net og skot bönnuð.

2. gr. Hræ- og gripfuglar, svo sem ernir, valir, smirlar, kjóar, skúmar, svartbakar, máfar, hrafnar og uglur, skulu, hvar sem þeir hittast, nema tamdir valir sjeu, ófriðhelgir á hverjum tíma árs, sem er. Samt má eigi skjóta þá í friðlýstu varplandi um varptímann án samþykkis varpeiganda. Egg þessara fugla eru ófriðhelg.

3. gr. (ný grein). Egg þeirra fugla, er getið er um í 1. gr., má eigi taka nema í varplöndum, og þar þó því að eins, að varp geti vaxið en eigi þverrað fyrir þá sök.

4. og 5. gr. frumvarpsins falli burt.

4. gr. Hvað friðhelgi æðarfugls snertir, skal farið eptir tilsk. 20. júní 1849; en fyrir hvern annan fugl, sem friðlýstur er í lögum þessum, skal sá, er brotlegur verður, gjalda 50 aura sekt, sem tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 20 kr., auk þess skal veiðin ávallt upptæk.

5. gr. (sbr. frumvarpsins 6. gr.). Hver sá er kaupir fugla þá, er friðaðir eru í lögum þessum á friðhelgistímabilinu, skal sæta hálfu minni sekt en sá, er veiddi.

6. gr. (frumvarpsins 7. grein) óbreytt.

7. gr. (frumvarpsins 8. grein) óbreytt.

Alþingi 15. júlí 1881.

Eiríkur Kúld,
formaður og framsögumaður.

Þorvarður Kjerúlf,
skrifari.

Friðrik S. Stefánsson.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um kosningu presta.

Hin heiðraða neðri deild alþingis kaus oss, sem hjer ritum nöfn vor undir, til að hugleiða og segja álit vort um frumvarp til laga um kosningu presta.

Mál þetta höfum vjer rætt á fundum, og leizt oss, að það þyrfti breytinga að mun, og eru breytingar þær, er vjer höfum gjört við frumvarp þetta, einkum fölgjar í tvennu: 1. Vjer höfum lagt prestakosningarnar í hendur sóknarnefndanna í stað þess, sem í frumvarpinu var ákveðið, að í henni skyldu taka þátt allir búandi meun í söfnuðinum. 2. Vjer höfum látið veitingarvaldið eiga sinn þátt í brauðaveitingunum þannig, að það geti jafnan valið milli tveggja eða þriggja manna, sem kosnir hafa verið. Þau brauð, er færri sækja um en þrír, skipar veitingarvaldið hjer eptir eins og hingað til, af því að öðru varð eigi komið við eptir þeirri stefnu, er vjer tókum í málinu. Reykjavíkurbrauðið þótti oss rjettast að skipað væri á sama hátt og verið hefur.

Verði frumvarpið með breytingum vorum að lögum, vonum vjer, að gætilegt, en þó mikilsvarðandi frelsisspor sje stigið söfnuðunum á Íslandi til handa.

Breytingartillögur

við frumvarp til laga um kosningu presta.

I. Við 1. gr.

1. Í staðinn fyrir: «sóknarmönnum» komi: «sóknarnefnd».
2. — — —: «prestaköll» —: «brauð».
3. — — —: «meðal þeirra» —: «af þeim».
4. — — —: «kallið» —: «það».

II. 5. Í staðinn fyrir 2. og 3. gr. frumvarpsius komi svo látandi greinir:

2. gr.

Þá er liðnar eru 6 vikur frá auglýsing um að brauð sje laust, skal veitingarvaldið senda skrá yfir umsækjendur brauðsins áleiðis til sóknarnefndar í brauðinu, ef ein er sókn, en til nefndar í heimasókn, ef fleiri eru sóknir.

3. gr.

Sóknarnefnd eða sóknarnefndir skulu eiga kjörfund með sjer á 7 náttu fresti frá þeim degi, er skrá kom þeim í hönd, nema nauðsyn banni. Ef sóknarnefndir eru fleiri en ein, skal nefndin í heimasókninni annast um að boða hinar nefndirnar á kjörfund í tæka tíð. Ef sókn er ein í brauði, skal sóknarnefndin kveðja með sjer 4 hina beztu bændur í sókninni til kjörfundar, og hafa þeir sama rjett sem nefndarmenn. Ávallt skal kirkjubónda til kveðja, hvort sókn er ein eða fleiri, og hefur hann atkvæðisrjett sem aðrir nefndarmenn. Af ræður atkvæða.

4. gr.

Nú eru umsækjendur 3, og er kjörfundarmönnum rjett 2 til að kjósa, en sjeu umsækjendur fleiri, skulu jafnan 3 til kosnir. Rjett er og kjörfundarmönnum að kveða á hvern umsækjanda þeir helzt kjósi og hvern næstan. Sæki færri en þrír um brauðið, skal kjörfundur engan til nefna, og fer um veiting þess sem nú er titt.

5. gr.

Nú er kjörfundarmönnum kunnugt, að fleiri eru umsækendur rjettir en á skrá standa eftir 1. gr., og er þeim rjett þá til að kjósa. En hver sá er umsækjandi rjettur, ef umsóknarbrjef hans er fyrir kjördag komið áleiðis annaðhvort á kjörfundinn eða til prófasts, enda hafi hann lögboðinn hæfileika til prestskapar. Kosningar sínar skulu sóknarnefndir senda hið bráðasta áleiðis til veitingarvaldsins.

6. gr.

Veitingarvaldið skal brauð veita einhverjum þeirra, er til eru kosnir, en engum öðrum, nema þá, er færri sækja en þrír (sbr. 4. gr.).

7. gr.

Lög þessi ná ekki til Reykjavíkurbrauðsins.

Alþingi 16. júlí 1881.

Arnlfótur Ólafsson,
skrifari.

Grímur Thomsen,
formaður.

Þorkell Bjarnason,
framsögumaður.

70.

Frumvarp

til laga um leiguburð af peningaláni.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 18. júlí).

1. grein.

Leiguburður af peningaláni er frjáls.

2. grein.

1. og 3. gr. í tilsk. 27. maí 1859 er hjer með úr lögum numin.

71.

Frumvarp

til laga um nýjan þingstað í Þingvallahreppi í Árnessýslu. (Frá 1. þingmanni Árnesinga).

1. gr.

Þingvallahreppur í Árnessýslu skal vera þinghá út af fyrir sig.

2. gr.

Hreppsþúar eru skyldir að sjá fyrir nógu stóru og góðu þinghúsi fyrir alla hreppsþúa á Þingvöllum við Öxará.

3. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1882.

72.

Frumvarp

til laga

um bæjarstjórn á Akureyri.

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Eyfirðinga).

1. grein.

Málefnum kaupstaðarins skal stjórnað af bæjarstjórn; í hana skulu kosnir bæjarfulltrúar, og er bæjarfógeti oddviti stjórnarinnar og hefur atkvæðisrjett á fundum.

2. grein.

Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir, og bæjarmálefna yfir höfuð, er á hendi oddvitans. Ef bæjarstjórninni þykir þess við þurfa eða henni virðist það hagfellt í einstöku tilfellum, má hún fela einum eða fleiri úr sínum flokki á hendur, að framkvæma sjerstök bæjarstörf eptir þeim reglum, sem hún sjálf kemur sjer saman um.

Allir bæjarfulltrúar eru skyldir að taka að sjer þau sjerstöku bæjarstörf, sem þeim verða falin á hendur.

3. grein.

Fulltrúar kaupstaðarins skulu vera 6; þó má landshöfðingi breyta tölu fulltrúanna, ef þörf gjörist, eptir tillögu bæjarstjórnarinnar; skulu þeir kosnir af þeim bæjarbúum, sem kosningarrjett hafa eptir þessum lögum.

4. grein.

Kosningarrjett hafa, með þeim undantekningum, sem gjörðar eru í 6. grein, allir þeir bæjarbúar, karlar sem konur, er orðnir eru 25 ára, eru eigi vistráðin vinnuhjú annara og hafa átt heima í kaupstaðnum síðasta árið, þegar þeir að minnsta kosti borga 4 kr. í bæjargjald á ári.

5. grein.

Kjörgengur er hver sá, sem kosningarrjett hefur eptir næstu grein á undan.

6. grein.

Enginn sá getur tekið þátt í kosning bæjarfulltrúa, eða orðið kosinn, sem sekur er orðinn að lagadómi um nokkurt það brot, sem svívirðilegt er að almennings áliti, eða ákærður hefur verið um slíkt brot, nema hann með dómi, er eigi verður raskað, hafi verið dæmdur alsýkn sakar; eigi heldur sá, sem settur er undir fjárgæzlu annara, eða ef bú hans er tekið upp sem þrotabú, eða sje nokkurt það mál honum á hendi, að

tekin sjeu fyrir þá skuld af honum öll fjárforráð að lögum. Eigi skal þó bæjarfulltrúi víkja úr fulltrúasæti, þótt hann missi einhvern þann hæfilegleika, sem getur um í 4. grein.

Fæður og afkomendur mega eigi eiga setu í bæjarstjórninni í senn.

Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn, áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort beiðni hans skuli taka til greina. Bæjarstjórnin ákveður enn fremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá, eða honum skuli víkið úr bæjarstjórninni um stund sökum atvika, sem svipta hann kjörgengi. Hið sama skal og gilda, ef bæjarfulltrúi vanrækir eða færir undan að gjöra það, er hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til, að hann fari frá. Þó má sá, sem víkið er úr bæjarstjórn gegu vilja hans, bera kæru sína undir almennan bæjarfund, er bæjarfógeti kveður til alla þá, er hafa kosningarrjett og kjörgengi eptir 4. og 5. gr., og leggur fundurinn með atkvæðagreiðslu endilegan úrskurð á málið.

7. grein.

Bæjarfulltrúar skulu kosnir til þriggja ára. Af þeim, sem kjörnir eru í fyrsta skipti, fara tveir frá að ári liðnu og síðan tveir ár hvert. Skal það, hverjir frá fara fyrstu tvö árin, vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi á komið, skal hlutkesti ráða. Ef einhver fulltrúi fer frá, hverjar helst sakir sem til þess eru, áður 3 ár eru liðin frá kosningu hans, skal þegar kjósa annan í hans stað, og hefur sá fulltrúasýslu á hendi, að eins um þann tíma, er vantaði upp á, að hinn hefði verið 3 ár, er frá fór. Kjósa má jafnan þann að nýju, er frá fer, en hafi hann gegnt fulltrúastörfum samfleytt í 3 ár eða lengur, er hann eigi skyldur að takast þá sýslu á hendur aptur, fyr en eptir jafnlangan tíma, og hann hafði áður verið fulltrúi. Svo má og hver sextugur maður eða eldri, skorast undan fulltrúa kosningu.

8. grein.

Fulltrúakosningar skulu fram fara einhvern hinn fyrsta virkan dag eptir nýár, nema þegar svo stendur á, að kjósa þarf aukreitiss. Svo skal kosning undir búa, að skrá sje samín um þá, sem kosningarrjett hafa; þá skrá skal kjörstjórnin semja, en þessir eru kjörstjórar: bæjarfógetinn, og tveir fulltrúanna, er þeir sjálfir til þess kjósa. Þegar semja skal kjörskrá, skal bæði gjaldkeri bæjarins og aðrir bæjarfulltrúar vera kjörstjórninni til aðstoðar, ef þörf gjörir. Skráin skal liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis á hentugum stað um 14 daga á undan kjördegi. Mótbárur gegn kjörskránni, sem lúta að því, að nokkur sje of eða van talinn, á að tilkynna bæjarfógeta að minnsta kosti 3 dögum á undan kjördegi, svo að kjörstjórnin geti þann dag lagt úrskurð sinn á málið; en að öðrum kosti missir hlutaðeigandi rjett sinn í því efni.

9. grein.

Formaður kjörstjórnarinnar skal boða stund og stað, er kosningar skulu fram fara, að minnsta kosti 8 dögum á undan, með auglýsingarbrjefi; skal kjörfundurinn haldinn fyrir opnum dyrum; skulu þá allir kjósendur, er neyta vilja kosningarrjettar síns, koma sjálfir á kjörfund og lýsa yfir því, annaðhvort munnlega fyrir kjörstjórninni, eða á sedli, hvern þeir vilji kjósa.

Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin bíða hálfa stund áður en hún slítur kosningarfundinum, til þess

að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, fái með þessu móti tækifæri til að neyta kosningarrjettar síns. Þegar öll atkvæði eru bókud, les formaður kjörstjórnarinnar þau upp, en hinir tveir kjörstjórnarnir rita þau upp og telja saman; þar eftir skal nefna kosinn sem fulltrúa þann, er flest hefur fengið atkvæði. Nú hafa tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, og skal þá hlutkesti ráða.

10. grein.

Þegar kjósa á fleiri en einn fulltrúa í senn, skal hver þeirra kjörinn sjer í lagi, á þann hátt, sem áður er fyrir mælt.

11. grein.

Sá, sem hefur eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin, eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan 8 daga, eftir að kosning hefur farið fram, eigi unkvörtun hans að verða tek-in til greina. Innan 14 daga frá því, að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álits kjörstjórnarinnar.

12. grein.

Sá, sem kosinn er fulltrúi sendir bæjarfógeta skriflegt heit, og skuldbindur hann sig í því, samkvæmt borgaræiði sínum, en hafi hann eigi unnið borgaræið, lofar hann með eiði, að gegna dyggilega öllum þeim skyldum, er staða hans leggur honum á herðar, bæði við konung og fósturjörð sína, og einkum við fjelag það, er hefur kosið hann til að taka þátt í stjórn bæjarmálefna sinna.

13. grein

Oddviti bæjarstjórnarinnar, eða í forföllum hans varaoddviti, er valinn sje af bæjarstjórninni í byrjun hvers árs, stjórnar umræðum á fundum, og sjer um, að það, sem ályktað er, verði rjett ritað í gjörðabókina.

Til þess lögmæt ákvörðun sje gjörð um nokkurt það atriði, sem snertir eignir og stofnanir, tekjur og gjöld bæjarins, verður, auk oddvita, minnst helmingur bæjarfulltrúa að vera á fundi. Atkvæðafjöldi skal ávallt ráða. Sje jafnmörg atkvæði með og mót, fellur atkvæðisefnið, nema við kosningar, því þá ræður hlutkesti. Fundir bæjarstjórnarinnar skulu fara fram í heyranda hljóði. Einstök mál má þó ræða innan luktra dyra, þegar bæjarstjórnin ályktar það.

Það skal kunngjört bæjarbúum, hvenær og hvar bæjarstjórnin heldur almenna fundi. Aukafundi má halda, þegar oddvita þykir nauðsyn bera til, eða minnst helmingur bæjarstjórnarinnar æskir þess

Oddviti skal á undan fundum, að svo miklu leyti sem unnt er, skýra bæjarfulltrúum frá því, hver málefni komi fyrir. Allir þeir bæjarfulltrúar, sem eru á fundi, skulu rita nöfn sín undir gjörðabókina við fundarlok, og á sjerhver í bæjarstjórninni rjett á, að fá ágreiningsatkvæði sitt stuttlega bókað.

14. grein.

Virðist bæjarfógeta, að einhver ákvörðun bæjarstjórnarinnar gangi út fyrir vald hennar, eður að ákvörðun sje gagnstæð lögum eða skadleg fyrir kaupstaðinn, eða að hún miði til að færast undan skyldum þeirra, er á kaupstaðnum hvíla, má hann fella

ályktunina úr gildi að sinni með því að rita atkvæði sitt í gjörðabókina. Um þetta skal hann, svo fljótt sem verða má, senda amtmanni skýrslu, og leggur hann þá úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslu þeirri, er bæjarfógeti sendir til amtmanns, skal ávallt jafnframt senda bæjarstjórninni, svo að hún geti gjört athugasemdir sínar við hana, áður en skýrslan fer til amtmanns.

15. grein.

Í öllum þeim málum, er snerta uppeldi og uppfræðing barna, hefur hlutaðeigandi prestur sæti og atkvæði á fundum bæjarstjórnarinnar.

16. grein.

Bæjarstjórnin kýs tvo bæjarfulltrúa í byggingarnefnd þá, er sett var með opnu bræfi 6. janúarmánaðar 1857, í stað þeirra, er áður skyldu kosnir af þeim, er lóð eiga í kaupstaðnum.

17. grein.

Bæjarstjórnin kýs bæjargjaldkera, sem veita má allt að 50 króna þóknun árlega; skal hann skyldur að hafa starf sitt á hendi að minnsta kosti um 3 ár, nema að beri einhver þau atvik, er aptri honum frá því, eða bæjarstjórninni þyki ráðlegga að fá öðrum manni sýslu hans í hendur, áður en sá tími sje liðinn.

18. grein.

Bæjarstjórnin setur embættismenn og sýslunarmenn bæjarins og veitir þeim lausn. Lögregluþjóna, næturverði og fangaverði setur bæjarstjórnin eptir tillögu bæjarfógeta, en hann getur veitt þeim lausn án samþykkis bæjarfulltrúanna.

19. grein.

Reikningsár kaupstaðarins er frá nýjári til nýjárs. Innan 1. dags októbermánaðar ár hvert skal bæjarstjórnin semja áætlun yfir tekjur og gjöld kaupstaðarins hið næsta ár. Í áætluninni skal skýrt frá fje því, sem til er til þess að borga með gjöldin, án þess að skattur sje lagður á bæjarbúa. Þegar allar slíkar tekjur eru taldar, skal til eiginlegra bæjarþarfa jafna 20 aurum á hvern ferhyrningsfaðm af húsagrunnum, og $\frac{1}{3}$ eyris á hvern $\square$ faðm af óbyggðri útmældri lóð í kaupstaðnum. Það sem ennfremur þarf til framfæris þarfamönnum og til eiginlegra bæjarþarfa jafnist niður á bæjarbúa eptir efnum og ástæðum.

Áætlun þá, sem þannig er samin, skal ræða í bæjarstjórninni á tveim fundum með 8 daga millibili. Við aðra umræðu skal bæjarstjórnin íhuga áætlunina grein fyrir grein, og greiða atkvæði um hverja grein fyrir sig. Skal áætlunin, í þeirri mynd, sem bæjarstjórnin þá samþykkir hana, vera regla fyrir hæð bæjargjalda og fjárstjórn allri á næsta ári.

Eigi má nokkurt ár leggja hærri bæjargjöld samtals á bæjarbúa, en sem svari meðaltali allra bæjargjalda þrjú hin síðustu ár, að fimtungi við bættum.

20. grein.

Niðurföfnun eptir efnum og ástæðum nær til allra, sem hafa fast aðsetur í bæn-um. Þeir skulu greiða þar fullt gjald, eptir öllum efnahag sínum, nema þeir á gjaldár-

inu hafi líka haft fast aðsetur annarstaðar; sje svo, þá má ekki leggja hærra gjald á þá en samsvari þeim tíma, er þeir hafa haft aðsetur í kaupstaðnum. Ef einhver hefur haft fast aðsetur í bænum skemmri tíma en fjóra mánuði, þá kemur það ekki til greina.

21. grein.

Þriggja manna nefnd skal jafna niður á bæjarbúa útsvari því, er á þá er lagt eptir efnum og ástæðum með áætlun bæjarstjórnarinnar (sbr. 19. gr.). Um kosningarjett og kjörgengi til þessarar niðurfjöfnunarnefndar gildir hið sama, sem á er kveðið um kosningarjett og kjörgengi til bæjarstjórnar. Nefndarmenn skulu kosnir til þriggja ára, og skal kosning fram fara í septembermánuði. Af þeim, sem kosnir eru í fyrsta skipti, fer einn frá að ári liðnu, og síðan einn ár hvert. Skal það, hverjir frá fara fyrstu 2 ár in vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi við komið, skal hlutkesti ráða. Um kosningaraðferðina í nefnd þessa gildir hið sama, sem fyr segir um kosning í bæjarstjórn, að svo miklu leyti sem við getur átt.

Enginn, sem skyldur er að taka móti kosning í bæjarstjórnina, getur skorazt undan að taka móti kosning í niðurfjöfnunarnefndina, nema bæjarfulltrúarnir. Hver sá, er verið hefur 3 ár samfleytt í nefndinni, er og undan þeginn starfa þessum jafnlangan tíma.

Niðurfjöfnunarnefndin kys sjer sjálf oddvita úr sínum flokki.

22. grein.

Niðurfjöfnunarnefndin jafnar niður hinum árlegu gjöldum í nóvembermánuði samkvæmt áætluninni. Niðurfjöfnunarskráin og skrá um önnur bæjargjöld hvers eins skal liggja öllum til sýnis í 14 daga fyrir árslok, annaðhvort á bæjarþingsstofunni eða á öðrum hentugum stað, eptir að búið er að birta það opinberlega. Bæjarstjórnin má ákveða, að auka-niðurfjöfnun skuli fram fara í síðari hluta júnímánaðar ár hvert, og skulu skattar þá lagðir á þá, sem flutt hafa sig til kaupstaðarins, eptir að aðalniðurfjöfnunin fór fram og skyldir eru að greiða skatt samkvæmt 20. grein. Þessi auka-niðurfjöfnun skal liggja öllum til sýnis í 14 daga, eins og sagt er að framan.

Kæur gegn hinn framlögðu niðurfjöfnun skulu innan 14 daga, frá því niðurfjöfnunarskráin hefur verið til sýnis, sendar skriflega niðurfjöfnunarnefndinni. Innan 14 daga þar á eptir skal nefnd þessi skriflega tilkynna kærandanum, hvort nokkur, og þá hver breyting geti orðið á niðurfjöfnuninni. Ályktan þá, sem niðurfjöfnunarnefndin hefur gjört, má svo innan 14 daga þar á eptir bera upp fyrir bæjarstjórninni, sem leggur úrskurð sinn á málið innan hálfes mánaðar. Mótmæli, sem koma fram eptir hinn ákveðna tíma, verða eigi tekin til greina.

Sjerhverjum, sem settur er í bæjargjald, er heimilt að kvarta yfir skattgjaldi því, sem lagt hefur verið, ekki að eins á hann sjálfan, heldur einnig á aðra, sem á niðurfjöfnunarskránni standa, sem og líka yfir því, ef einhverjum er sleppt úr henni. Ef kvartað er yfir gjaldi annars manns, eða yfir því, að einhverjum sje sleppt, skal þeim manni gefinn kostur á, að segja álit sitt um það efni, áður en úr þessu er skorið af niðurfjöfnunarnefndinni eða bæjarstjórninni.

Ekkert bæjargjald má bæjarstjórnin lækka eða hækka, nema svo reynist, að það hafi verið sett að minnsta kosti 10% annaðhvort of hátt eða of lágt. Eigi má bæjarstjórnin heldur jafna gjaldi á neinn mann, sem sleppt hefur verið úr niðurfjöfnunarskránni

nema gjald hans geti numið í hið minnsta því lægsta gjaldi, sem þegar hefur verið lagt á einhvern annan á niðurjöfnunarskránni.

Enginn getur með því að bera sig upp við bæjarstjórnina um skattgjald sitt komið hjá því, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga; en verði gjaldinu breytt, skal það, sem ofgildið er, greiða aptur úr bæjarsjóði.

23. grein.

Ef ágreiningur verður milli Akureyrar og annars íslensks sveitarfélags um, hvernig skipta eigi milli þeirra skattgjaldi einhvers manns, skal landshöfðingi skera úr því. Verði þessi ágreiningur milli sveitarfélags í Danmörku og á Íslandi skal ráðgjafinn fyrir Ísland leggja úrskurð sinn á málið. Ef nokkur þykist ekki vera skattskyldur í bænum, má hann leita um það dóms og laga.

24. grein.

Öll bæjargjöld, sem greiða ber samkvæmt niðurjöfnuninni, skulu goldin fyrir 1. apríl og 1. október ár hvert með belmingi í hvort skipti, og ber bæjargjaldkera að innheimta þau. Sjeu þau eigi greidd innan mánaðar frá gjalddaga ber að taka þau lögtaki.

25. grein.

Öll gjöld og útistandandi skuldir innheimtir gjaldkeri. Bæjarsjóðsins geymir hann, og skal hann, að minnsta kosti eitt sinn á hverjum 3 mánuðum, gefa bæjarstjórn nákvæma sjóðsskýrslu, er sýni, bæði hvað goldið hafi í bæjarsjóð, og hvað úr bonum hafi verið borgað. Eigi má bæjargjaldkeri neitt greiða úr bæjarsjóði, nema eftir ávísun frá bæjarstjórninni, og skal hún undirskrifa allar ávísanir á fundi.

26. grein.

Bæjarstjórnin og sjerstaklega bæjarfógeti skal hafa nákvæmar gætur á fjárstjórn kaupstaðarins, og því sjá um, að skattar og aðrar tekjur sjeu rjett heimtar og í tækan tíma, og teknar lögtaki, ef þess þarf við; enn fremur gæta þess, að geymt sje og eftir atvikum ávaxtað fje bæjarins, þangað til á því þarf að halda til þess að borga útgjöld hans.

Bæjarstjórnin skal hafa ábyrgð á innstæðum, skuldabréfum og öðrum eignum kaupstaðarins.

27. grein.

Fyrir opinber undirboðsþing, sem bærinn lætur halda á vegavinnu, aðgjörðum á skólum og fátækrahúsum, á því, að útvega verknað og varning í þarfir bæjarins, og öðru þess konar, skal ekki goldið neitt.

28. grein.

Þó bæjarstjórnin eigi rjett á að gjöra ályktanir bæjarins vegna um það, er fjárhagsefni snertir, þá verður að undanskilja þær ráðstafanir, sem eru öldungis sjerstaklegar eða miklu varða fyrir bæinn um langan tíma.

Til þess má telja að taka fje að láni eða lengja tíma þann, er borga skal á lánsfje, sem þegar er fengið; að veita laun eða hækka þau, ef meiru nemur en 100 krónum; sömuleiðis eptirlaun, þegar þau nema meiru, en nú var sagt, að veita gefins fjárstyrk,

er meiru nemi en 60 krónum; að afsala fasteignir kaupstaðarins, og því einnig að úthluta kaupstaðarjörðum, svo að þær verði eign einstakra manna, er aptur á móti lúka á ári hverju ákveðnu gjaldi í bæjarsjóð; að byggja kaupstaðarjarðir um lengri tíma en 10 ár, eða á annan hátt en við opinbert uppboð; að kaupa hús eða land undir kaupstaðinn; að færast í fang byggingarstörf, sem ekki verða framkvæmd nema auknar sjeu álögur þær, er bæjarmenn um 3 undanfarin ár hafa galdið að meðaltali; að gjöra slíkar sættir til þess að komast hjá málaferlum, að á kaupstaðinn leggist nokkur skuldbinding, eða að slakað sje nokkuð til um rjett hans.

Þegar eitthvað af þessu kemur fyrir, svo að bæjarstjórnin eigi má skera úr, skal amtmaður, ef bráðs úrskurðar þarf við og bæjarstjórnin er því samþykk, og honum eigi heldur virðist það ísjárvert, hafa vald til að gjöra út um þessi mál; en að öðrum kosti á að senda landshöfðingja málið til úrskurðar með álitsskjölum allra, er hlut eiga að, og þar á meðal amtmannsins.

29. grein.

Þegar við lok hvers reikningsárs skal gjaldkeri semja reikning yfir allar tekjur og gjöld kaupstaðarins hið umliðna árið, og senda bæjarfógetanum fyrir lok janúarmánaðar; lætur bæjarfógetinn reikning þenna liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis, og skal um þetta, og um hvernig slíkt sje birt, farið að á sama hátt og fyrir er mælt að framan í 22. grein um niðurjöfnunina. Reikningurinn sje því næst vandlega yfirfarinn af skoðunarmanni, er kosinn sje af kaupstaðarbúum þeim, er samkvæmt 4. grein hafa kosningar-rjett; skal hann kjörinn á sama hátt og fulltrúarnir, og hafa það starf á hendi um 3 ár eins og þeir. Skoðunarmaður skal hafa lokið rannsókn sinni á reikningnum innan mánaðar frá því hann fjekk hann. Þegar gjaldkeri er búinn að svara athugasemdum hans, en það skal hann hafa gjört innan hálfis mánaðar, skal reikningurinn, ásamt athugasemdum skoðunarmanns og svari gjaldkera, sendur amtmanni, og á hann að leggja úrskurð sinn á reikninginn.

Þegar búið er að endurskoða og leggja úrskurð á reikning gjaldkera, á að birta á prenti ágrip af honum, er bæjarfógetinn semji; á ágrip það að vera svo fullkomið, að til sjeu greind sjer í lagi öll aðalatriði í tekjum og gjöldum kaupstaðarins.

73.

Fyrirspurn

til landshöfðingja.

(Frá 1. þingmanni Eyfirdinga).

Hver hefur árangur orðið af þeirri álykt neðri deildar alþingis 1879, er hún skoraði á landshöfðingja að gjöra nauðsynlegar ráðstafanir til þess, að forstöðumaður prestaskólans og kennarar láti sem allra fyrst prenta fyrirlestra sína sem handrit, nema þeir heldur kjósi að gefa út á fjárhagstímabilinu 1880—81 kennslubók í kennslugreinum sínum.

74.

Frumvarp

til laga um skyldu presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

1. gr.

Hver sá, sem vígist til sóknarprests, eptir að lög þessi hafa öðlzt gildi, er skyldur að sjá konu sinni borgið eptir sinn dag með fjárstyrk æfilangt úr hinum íslenska prestsekknasjóði eptir reglum þeim, sem á eptir fara.

2. gr.

Landshöfðinginn skal gæta þess, að skyldum presta til að sjá ekkjum sínum borgið verði fullnægt, og getur, ef á þarf að halda, þröngvað blutaðeiganda til þess með sekt.

3. gr.

Eptir tekjum þeim, sem prestaköllin eru metin til í brauðamati því, sem í hvert sinn er staðfest af konungi, skal fjárstyrk þann, sem prestar eru skyldir til að sjá ekkjum sínum borgið með, ákveða sem nú skal greina:

100 kr. af brauðum, sem eru metin upp á allt að því 1200 kr.,

150 kr. af brauðum, sem eru metin yfir 1200 kr. til 1800 kr., og

200 kr. af brauðum yfir 1800 kr.

4. gr.

Verði prestakall við endurskoðun á brauðamatinu metið hærra, en áður, eða prestur fái nýtt brauð, sem metið er hærra, en það sem hann hafði, er hann skyldur til að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með fjárstyrk, sem samavari tekjuaukanum.

5. gr.

Fyrir ábyrgðina skal greiða annaðhvort árgjald æfilangt, eða gjald í eitt skipti fyrir öll.

Árgjöldin, sem greiðast æfilangt fyrir fram fyrir ár hvert, skulu vera 20 kr., 30 kr. og 40 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn.

Þegar gjald skal greiða í eitt skipti fyrir öll, skal það vera 300 kr., 450 kr. og 600 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn, og skal greiða það af hendi um leið og ábyrgðin er tekin. Þó má greiða gjaldið á þann hátt, að hlutareigandi, í stað þess að borga það í peningum, gefi út skuldabréf fyrir því með veði í tekjum brauðsins og eigum sínum og með löglegum vöxtum, og með því skilyrði, að upphæð skuldabréfsins borgist á 10 árum, einn tíundi partur á ári hverju. Það, sem borga á upp í skuldina, og leigurnar af skuldabréfinu skal greiða fyrir fram ár hvert.

6. gr.

Stjórn ekknasjóðsins hefur gætur á, að gjöld hlutareigandanna verði greidd á gjalddaga, svo og leigur. Nú kemur eigi borgun fram í gjalddaga, og má taka upphæðina lögtaki samkvæmt því, sem fyrir er mælt í opnu bræfi 2. apríl 1841, eða taka hana af þeirri tekjuviðbót, sem hlutareiganda kann að vera lögð úr landssjóði.

Það, sem einhver hlutareigandi er í skuld um við ekkjusjóðinn við lát sitt fyrir ábyrgð þá, er sjóðurinn hefur á hendur tekizt, skal goldið úr búi hans. Sje búið gjaldþrota, skal það, sem á vantar, dregið af fjárstyrk ekkjunnar, þangað til skuldin við ekknasjóðinn er að fullu borguð.

7. gr.

Fjárstyrk skal telja frá þeim degi, er sá ljezt, er hafði sjeð ekkju sinni borgið, og þar til hún deyr. Skal styrkurinn goldinn 1. apríl og 1. október á ári hverju fyrir það tímabil, sem þá er liðið.

Ef prestsekkja, sem nýtur fjárstyrks af ekknasjóðnum, giptist presti, skal fjárstyrkur sá, sem hún þegar á tilkall til, dreginn frá þeirri upphæð, sem hann samkvæmt þessum lögum er skyldur til að sjá henni borgið með, ef hann er meiri; sje hann jafn eða minni, heldur hún rjetti sínum óskertum, og seinni maður hennar er laus við þá skyldu, að sjá henni fyrir lífsfje.

Eigi má öðrum selja fjárstyrkinn, og er hann undanþeginn hvers konar lögsókn af hálfu skuldheimtumanns.

8. gr.

Þegar prestur fær lausn frá embætti sínu með eptirlaunum, helst skylda hans, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með þeim fjárstyrk, sem ákveðinn er; en þá skal færa niður árgjaldið um helming við þá fjárhæð, sem tiltekin er í 3. gr., ef hann hefur goldið árgjaldið að minnsta kosti í 10 ár, áður en hann fjekk lausn; að öðrum kosti verður árgjaldið eigi fært niður, fyr en hann hefur goldið það svo mörg ár, sem fyr segir.

9. gr.

Hafi hlutareigandi fengið skilnaðardóm frá konu sinni, er honum heimilt að losast við tillagagreiðslu sína til ekknasjóðsins. Hafi hann sjeð fyrir ekkju sinni með gjaldi í eitt skipti fyrir öll, getur hann heimtað, þá er hann skilur við sjóðinn, að helmingur gjaldsins verði sjer endurgoldinn leigulaust, eða dreginn frá því, sem hann enn er í skuld um við ekknasjóðinn.

Verði hjónaskilnaður gjörður með leyfisbræfi, er það komið undir samkomulagi hjónanna á milli, hvort manninum sje leyfilegt, að losast við ábyrgðina. Sje eigi svo ákveðið með berum orðum, við helzt ábyrgðin.

10. gr.

Það er skilyrði fyrir því, að gjörast hlutareigandi í ekknasjóðnum, að sá, sem vill sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk, útvegi læknisvottorð fyrir því, að lífi hans sje engin bráð hætta búin, og að hann sanni með skírnavottorði, að hann eigi sje sextugur að aldri.

11. gr.

Enginn prestur má gefa í hjónaband annan prest, sem eptir 1. gr. þessara laga er skyldur að sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, nema það fyrir fram sje sannað með vottorði frá stjórn ekknasjóðsins, að skyldu þessari sje fullnægt, og liggur við 100 kr. sekt til prestsekknasjóðsins, ef út af þessu er brugðið.

12. gr.

Stofna skal sjerstakan sjóð, sem er samtengdur landssjóði, og sem nefnist prestsekknasjóður; skal í þann sjóð greiða og úr honum borga öll þau gjöld, er snerta fjárstyrk, sem prestsekkjum er sjeð borgið með.

Til þess að borga með fjárstyrk þann, sem ekknasjóðnum ber að greiða, má árlega verja gjöldum þeim, sem falla til á því reikningsári, og leigunum af innstæðufje sjóðsins. Hrökkvi tekjur þessar eigi til, skal landssjóður leggja til það sem ávantar, en það, sem umfram kann að verða af tekjunum, skal leggja til innstæðufjár sjóðsins.

Fje sjóðsins skal ávaxta eptir þeim reglum, sem farið er eptir, þegar fje viðlaga-sjóðsins er ávaxtað.

13. gr.

Stjórn prestsekknasjóðsins skal falin stiptyfirvöldunum á hendur; landfógeti hefur á hendi reikoingsfærsluna við hann.

Reikningsárið nær frá 1. janúar til 31. desember. Reikningurinn skal lagður undir hina sömu umboðslegu endurskoðun og hinir aðrir sjerstöku reikningar landsins, og skal landshöfðingi úrskurða hann; landshöfðingi setur einnig hinar nánari reglur fyrir stjórn sjóðsins.

14. gr.

Skylda sú, er samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvilir á prestaköllunum til þess að greiða eptirlaun til prestsekkna, fellur niður jafnótt og lög þessi öðlast gildi og nýr prestur kemur til brandis, samkvæmt 1. gr. Samt skal ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðum sínum, framvegis heimilt samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750, að taka einhverja af kirkjujörðum kallsins til ábúðar fyrir venjulegt afgjald.

15. gr.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilsk. 3. maí 1743, hvilir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum brauðum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

16. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

75.

Frumvarp

til laga um borgun handa hreppstjórum og öðrum, sem hafðir eru til að fremja rjettargjörðir.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

1. gr.

Til hreppstjóra í hverjum hrepp skal ár hvert greiða af landssjóði þóknun, er nemi

1 kr. fyrir hvern búandi mann innan hrepps, sem býr á jörð eða jarðarparti, er metinn sje til dýrleika eigi minna en 5 hundruð eptir gildandi jarðamati.

Þóknun þessa fyrir hvert umliðið fardagaár skal sýslumaður greiða hreppstjóra á manntalsþingi af tekjum landssjóðsins, móti lögmætri kvittun.

Nú eru 2 hreppstjórar í sama hrepp, og skal þá þóknuninni skipt milli þeirra á þann hátt, að sá hreppstjóranna, sem er formaður undirskattanefndar, fái tvo hluti, en hinn þriðjung.

2. gr.

Fyrir birting á fyrirkalli, stefnu, dómi, uppsögn, málskröfu eða öðrum þess konar tilkynningum, skal greiða 1 kr. fyrir hvern þann, sem birt er, og skal gjaldinu skipt jafnt milli stefnuvottanna. Í hjúamálum, og í skuldamálum, sem eigi nema 50 kr., skal að eins greiða helming af gjaldi þessu.

3. gr.

Þurfi stefnuvottarnir, til þess að birta eitthvað, að ferðast meir en 1 mílu á landi eða $\frac{1}{2}$ mílu á sjó, talið fyrir hvorn nm sig frá bústað hans til birtingarstaðarins, skal greiða hvorum þeirra 50 aur. fyrir hverja mílu á landi eða hverja $\frac{1}{2}$ mílu á sjó. Þóknun þessi, sem greiðist bæði fyrir ferðina fram og aptur, má þó eigi fara fram úr 2 kr. fyrir hvorn stefnuvottinn. Sje sá staður, þar sem birting skal fram fara, svo langt burtu, að vottarnir verði að vera í burtu frá heimilum sínum meir en 10 stundir, til þess að framkvæma verk þetta, bera hvorum þeirra 3 kr. á dag í fæðispeninga.

4. gr.

Fyrir að lesa upp eða festa upp auglýsingu um skipti, uppboð eða aðrar slíkar ráðstafanir við kirkju eða á öðrum opinberum stað, skal greiða hreppstjóranum 50 aura fyrir hvern stað, sem heimtað er að gjörð þessi skuli fara fram á. Hið sama gjald greiðist, ef þess er krafist, að eitthvað annað verði lesið upp við kirkju, sem hreppstjóri elgi samkvæmt stöðu sinni er skyldur til að lesa upp. Ef hreppstjóri þarf að ferðast, til þess að framkvæma slíka gjörð, skal borga honum þóknun þá, sem ákveðin er í 2. gr. Þó ber honum eigi, hvernig sem á stendur, endurgjald fyrir ferðakostnað og auglýsingar við hans eigin sóknarkirkju eptir að guðsþjónusta hefur fram farið.

5. gr.

Fyrir fjárnáms-gjörðir bera hreppstjóra 50 aurar af hverjum, sem fjárnám fer fram hjá. Til hvers vottar, sem hafður er við slíka gjörð, skal greiða 25 aura.

Þegar hreppstjóri eptir skipun sýslumannsins sem umboðsmaður hans og á hans ábyrð fremur einhverja aðra fúgetagjörð, fær hann gjald það, sem ákveðið er í aukatekjureglugjörðinni, 17. gr., fyrir þess konar gjörðir, ef það eigi fer fram úr 4 kr. Sje það meira en 4 kr., fellur það sem umfram er til landssjóðs. Fyrir gjörðir þær, sem nefndar eru í þessari grein, ber hreppstjóranum sama endurgjald fyrir ferðakostnað, sem að framan er ákveðið handa stefnuvottunum.

6. gr.

Haldi hreppstjórinn í forföllum sýslumanns og í hans umboði litilfjörleg uppboð, falla uppboðslaun þau, sem ákveðin eru í 41. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, til hans óskipt, þó því að eins, að upphæð uppboðsins fari eigi fram úr 200 kr. Sýslumaður skal sjálfur halda þau uppboð, sem ætla má að hlaupi meira en 200 kr.

Þegar breppstjóri selur við opinbert uppboð óskila-fje, sem árangurslaust hefur verið lýst, og sem fódrað hefur verið um lögboðinn tíma, greiðist honum í laun $\frac{1}{3}$ af uppboðsupphæðinni, en af henni skal eigi telja nein frekari uppboðslaun.

7. gr.

Þegar hreppstjóri fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir uppskriftar- og virðingargjörðum til leiðbeiningar við skipti eður uppboð, fær hann fyrir þetta verk sitt 3 kr. fyrir hvern dag, (sbr. aukatekjureglugjörð, 10. septbr. 1830, 15. gr.), sem gjörðin stendur yfir, og þar að auki endurgjald fyrir ferðakostnað samkvæmt þeim reglum, sem settar eru í 2. gr.

Sama borgun greiðist, þegar hreppstjóri annars fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir skoðunar- eða virðingargjörð, eða er hafður við áreiðar- eða aðrar slíkar gjörðir.

8. gr.

Fyrir úttekt greiðist hverjum úttektarmanni 2 kr. fyrir hvern dag, sem gjörðin stendur yfir. Þóknunin telst eftir ákvörðuninni í 15. gr. í aukatekjureglugjörðinni. Fyrir skoðun- eða virðingargjörð yfir fasteign, hvort heldur gjörðin miðar til að útvega upplýsing um verð jarðarinnar til veðsetningar, eða til skiptaúthlutunar eða til leiðbeiningar við uppboð, ellegar til notkunar við rjettarþrætu, eða til hvers annars, sem vera má, skal greiða hverjum af skoðunar- eða virðingarmönnum 2 kr., og þeim, sem ritar það, sem fram fer, enn fremur 1 kr. Hreppstjórinn er skyldur til að rita gjörðina; sju báðir virðingarmennirnir hreppstjórar, skal sá af þeim, sem lengur hefur verið hreppstjóri, hafa þetta starf á hendi, eða hinn eldri, ef báðir hafa jafnlengi verið. Fyrir skipti á jörðum og húsum greiðist hið sama. Fyrir skoðun og virðingu á lausafje borgast 2 kr. til jafnra skipta milli virðingarmannanna. Ef svo stendur á, að helmingi fleiri menn eru við hafðir til skoðunar eða virðingar, ber hverjum þeirra hin sama borgun, sem goldin er, þegar 2 menn fremja gjörðina.

Fyrir að staðfesta með eiði í rjettinum gjörðir, sem getið er um í þessari grein, borgast eigi sjerstakt gjald. Ferðakostnaður skal endurgoldinn virðingarmönnum samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 2. gr., bæði fyrir ferðina til þess staðar, þar sem gjörðin skal framín, og fyrir ferðina til þess staðar, þar sem eiðfesting fram fer.

9. gr.

Sem gjald til vottanna við fógeta-, uppboðs- eða skiptarjettinn skal greiða 50 aura hvorum fyrir hvert rjettarhald, ef það stendur eigi yfir lengur en 8 stundir. Ef rjettarhaldið stendur lengur yfir en 8 stundir samfleytt, telst gjaldið fyrir $1\frac{1}{2}$ dag.

10. gr.

Rjettarvottum við meðferð dómsmála borgast 1 kr. til jafnra skipta fyrir hvert rjettarhald, sem málið er til meðferðar. Í einkamálum greiðist gjald þetta í fyrsta skipti ásamt með gjaldinu fyrir fyrirtekt málsins; fyrir hvert rjettarhald seinna í málinu skal sá greiða gjaldið, sem fær málinu frestað. Í opinberum málum greiðist gjald þetta fyrir hvert rjettarhald án tillits til þess, hvað mörg mál eru til meðferðar við það rjettarhald. Þingvottar við manntalsþingin eru skyldir til að hafa starfa pennan á hendi kauplaust.

11. gr.

Þeir menn, sem notarius publicus hefur sem votta við notarialstörf, fá hvor um sig 50 aura fyrir hverja gjörð.

12. gr.

Fyrir flutning fanga og annan kostnað við hapt á þeim greiðist breppstjóra endurgjald eftir ákvörðun yfirvaldsins.

13. gr.

Gjöld þau, sem getið er um í þessum lögum, greiðast einnig í opinberum málum og gjafsóknarmálum.

Í einkamálum er gjörðarbeiðandinn skyldur að greiða gjaldið áður, en gjörðin fer fram. Verði gjaldið eigi greitt fyrirfram, hefur hlutadeigandi lögtaksrjett að gjaldinu um 2 ár eftir að gjörðin var framin. Hlutadeigandi rjettarþjónn gefur út fjárnámsskipunina, og fer fjárnámið fram eftir reglum þeim, sem ákveðnar eru í opnu brjefi 2. apríl 1841.

Í opinberum og gjafsóknarmálum greiðast þau gjöld, sem hjer ræðir um, eftir hinum gildandi reglum fyrir fram úr landssjóði gegn endurgjaldi hjá þeim, sem dæmdur verður í málskostnað með endilegum dómi.

14. gr.

Það, sem fyrir er mælt í aukatekjureglugjörð fyrir rjettarins þjóna, 10. septbr. 1830, VIII. kap., 63.—75. gr., er úr gildi numið.

15. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. janúar 1882.

76.

Tillaga

til þingsályktar um safn af gildandi lögum hjer.

(Frá 1. þingmanni Eyfirðinga, 1. þingmanni Suður-Múlasýslu, 1. þingmanni Skagfirðinga og 1. þingmanni Norður-Múlasýslu)

Alþingi skorar á landshöfðingja, að hann hlutist til um, að safnað verði saman öllum þeim lögum og lagagreinum, er gildandi eru hjer á landi og eigi standa í lögbók vorri (Jónsbók).

77.

Nefndarálit

í málinu: frumvarp til laga um, að söfnuðir taki að sjer umsjón og fjárhald kirkna.

Hin heiðraða efri deild alþingis hefur kosið oss til að íhuga málefni þetta, og erum vjer samþykkir aðalstefnu frumvarpsins; en leyfum oss að eins að leggja það til, að hin heiðraða deild fallist á þær breytingar á því, sem nefndinni hefur virzt borfa til bóta, og eru þær þessar:

Við 1. gr.

1. Á eftir orðinu: „óska“ bætist inn í: „á almennum safnaðarfundi“.

Við 3. gr.

2. Á eftir orðunum í 2. málsgrein: „af tekjum kirkjunnar eptirleiðis“ bætist inn í: „Mat þetta liggur undir samþykki biskups“.
3. Á eftir síðustu málsgrein bætist inn í: „ef samþykki hjeraðsprófasts kemur til, og hann afhendi kirkjuna“.

Við 4. gr.

4. Eftir orðin: „eða fjárráðamönnum“ bætist inn í: „að því er kemur til endurbyggingar kirkju, viðhalds og hirðingar“.
5. Orðin í niðurlagi greinarinnar: „kirkju og“ falli úr.
6. Aptan við greinina bætist: „Vísitazfúlaun prófasta greiðast hjer eptir úr lands-sjóði“.

Alþingi, 19. júlí 1881.

P. Pjetursson. Sighvatur Árnason, Benidikt Kristjánsson.
framsögumaður.

78.

Frumvarp

til laga um leysing á sóknarbandi.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 18. júlí).

1. grein.

Hverjum þeim manni, er 16 vetra er og fermdur, skal heimilt að kjósa sjer annan prest en sóknarprest sinn.

2. grein.

Semja skal maður við kjörprest sinn, hverja prestþjónustu hann vill af honum þiggja. Síðan skýrir hann hjeraðsprófasti frá samningi þeirra, en prófastur aptur sóknarprestinum. Nú vill maður aptur hverfa til sóknarprests síns, og skal hann tjá það prófasti, en prófastur aptur sóknarpresti og kjörpresti.

3. grein.

Gefa skal sóknarleysingi sóknarpresti greinilegar skýrslur um öll þau prestsverk, er kjörprestur hefur fyrir hann gjört; en sóknarprestur er skyldur að geta þeirra í kirkjubók sinni, svo sem lög standa til. Skýrsla leysingja skal gefin eigi síðar en á 14 náttu fresti, og skal henni fylgja vottorð frá kjörpresti. Prestverka þeirra, er skylt er að rita í kirkjubók, skal kjörprestur geta í embættisbók sinni, en eigi skulu þau talin í árs-skýrslu hans, nema fering sje. Nú er sóknarpresti eigi skýrsla gefin á 14 náttu fresti, og verður leysingi um það sekur 2—10 kr. fyrir viku hverja, er skýrsla dregst, eptir ákvæðum sýslumanns, og renna sektirnar í hreppssjóð þar, er leysingi býr.

4. grein.

Nú fæðist leysingja barn, og skal skýra frá því presti þar í sókn, er barnið fæðist.

5. grein.

Til hjúskapar skal sóknarprestur brúðarinnar lýsa, enda skal og lýsa fyrir honum meiubugum og hjúskaparbanni, og gefur hann síðan hjónaefnunum greinilegt vottorð um lýsingarnar. En að öðru leyti fer um ábyrgð prests þess, er saman vígir, á lögmæti hjónabandsins sem lög standa til.

6. grein.

Þá er ófermdur maður, sem er fullra 16 ára að aldri, vill ráða sig í vist, skal hann fá til þess samþykki prests þess, er ætlazt er til að fermi hann (sbr. 1. gr. í tilsk. 26. janúar 1866).

7. grein.

Sáttatilraun þá, er lögboðin er, ef hjón vilja slíta sambúð eða skilja að fullu, skal kjörprestur þeirra gjöra, og gefa lögboðið vottorð um siðferði þeirra og hegðun; en geti kjörprestur eigi gefið nægilegt vottorð, skal sóknarprestur bæta því við, er á vantar.

8. grein.

Skyldur er sóknarprestur að semja og senda allar lögboðnar skýrslur um fæðingar, skírn, hjónavígslur og andlát, svo og gefa vottorð þau, er rituð eru upp úr kirkjubók, fyrir ferming utan, því um hana skal sá prestur skýrslu gefa og vottorð senda, er sjálfur fermt hefur.

9. grein.

Sóknarleysingja er rjett, að láta kjörprest sinn fremja skírn, ferming, hjónavígslu, skriptamál og altarisgöngu, flytja líkræðu og syngja yfir í sóknarkirkjunni, svo og jarða lík í kirkjugarðinum. Þó skal hann fengið hafa vissu um það hjá sóknarprestinum, að sjálfur hann þurfi eigi á kirkju að balda eða kirkjugarði til prestsverka á sama tíma.

Heimilt er kjörpresti að nota öll áhöld kirkjunnar til prestsþjónustu, svo sem messuskrúða, ljós, graftól, vín og bakstur; en skylt er honum að hafa meðhjálpara sóknar þeirrar viðstöddan þjónustugjörðina.

10. grein.

Gjalda skal leysingi til sóknarkirkjunnar öll lögboðin gjöld, og sóknarpresti allar fastar tekjur.

79.

Frumvarp

til laga um sölu á fangelsinu í Húsavík.

(Frá 1. þingmanni Eyfirðinga).

Fangelsið í Húsavík skal selt við almennt uppboð og andvirði þess renna í jafnaðarsjóð norður- og austuramtsins.

Frumvarp

til laga um afnám amtmannaembættanna.
(Flutningsmaður 2. þingmaður Suður-Múlasýslu).

1. gr.

Amtmannaembættin skulu lögð niður sem sjerstök embætti.

2. gr.

Þau leyfisbrjef, sem amtmenn hafa haft til útbýtingar, skulu eptirleiðis vera til afhendingar hjá landritaranum, bæjarfógetunum á Ísafirði og Akureyri, og sýslumanninum í Suður-Múlasýslu. Öðrum störfum beggja þeirra amtmanna, er hingað til hafa verið, skiptir landshöfðingi milli landfógeta og landritara, að svo miklu leyti sem þau falla ekki niður af sjálfu sjer. Eptirleiðis úrskurðar landshöfðingi þau mál öll, er úrslit þeirra hafa áður legið undir amtmenn, hvort heldur til fullnaðar eður bráðabyrgða. Úrskurðum landshöfðingja á ágreiningi milli sveita nm framfærslu þurfamanna má skjóta til hjeradsdóms og yfirdómsins, en fyrst um sinn verður að una við úrskurð landshöfðingja. Oddvitastörfu í amtsráðunum felur landshöfðingi einhverjum sýslumanni.

Arnlfótur Ólafsson. Jón Jónsson. Jón Ólafsson. Þorkell Bjarnason. Þorvarður Kjerulf.
Friðrik Stefánsson.

Nefndarálit.

í málinu um frumvavp til laga um breytingu á tilskipun 12. febr. 1872 um stofnun búnaðarskóla á Íslandi.

Að ihuguðum þeim bænarskrám, sem til þingsins hafa komið um stofnun búnaðarskóla í öllum landsfjórðungum, og með sjerstöku tilliti til þess dráttar, sem á framkvæmdinni í þessu efni mundi verða, ef eptir því ætti að bíða, að búnaðarskólasjóðirnir yrðu af eigin rammleik færir um, að stofnsetja þessa fyrirhuguðu skóla, komst nefndin samhuga að þeirri niðurstöðu, að ekki yrði hjá því komizt, að landssjóður hlypi undir bagga með búnaðarskólasjóðunum.

En allt um það þorði nefndin að svo stöddu hvorki að leggja það til, að hærri gjald yrði lagt á landsbúa til búnaðarskólanna, en það sem ákveðið er með tilsk. 12. febr. 1872 (3¹/₂ s. á hvert fasteignarhundrað) nje að landssjóður legði skólunum fje að gjöf. Heldur varð hún á eitt sátt um það, að amtsráðunum, sem nú hafa yfirstjórn búnaðarskólasjóðanna á hendi, veittist lán úr landssjóði til þess að koma skólunum á legg, með þeim vægustu kjörum, sem unnt er, sem sje 6% á ári í 28 ár í afborgun og vexti. Nefndin gat varla hugsað sjer, að stofnun allra skólanna verði á næsta fjárhagstímabili (1882 og 1883) lengra á yeg komin en svo, að hæfilegar skólajarðir og skólahús verði

þá fengin; og yrði það þá, að því er snertir fyrirkomulag skólanna, íhugunarmál, hvað búnaðarskólasjóðirnir í þessu efni brökkva með því liðsinni, sem vænta má af hálfu sýslunefnda, amtsráða og einstakra sjóða og samskota (sjá t. d. tillögu Skagfirðinga og Vestfirðinga, eptirrit úr gjörðabók Suður-Múlasýslu).

Loks var nefndin samhuga um það, að best mundi henta og samkvæmast væri tilgangi skólanna og sambandi þeirra hvers við sitt umdæmi, að þeir væru undir yfirmsjón amtsráðanna, sem einnig ætti að bera ábyrgðina af lánunum úr landssjóði, sem þótt víst upphæðartakmark sje sett, þar fyrir eigi mundu fara fram úr því, er þörfin útheimtir.

Samkvæmt þessu dirfist nefndin, í stað þeirra 2 lagafrumvarpa, er henni voru fengin til meðferðar, að leggja fyrir hina heiðruðu deild lagafrumvrrp það, er hjer fer á eptir:

1. gr.

Amtsráðum landsins veitist lán úr landssjóði til stofnunar búnaðarskóla, síns í hverjum landsfjórðungi:

1. amtsráði norður- og austurumdæmisins allt að	50,000 kr.
2. ——— vesturumdæmisins	25,000 —
3. ——— suðurumdæmisins	25,000 —
alls allt að	100,000 kr.

2. gr.

Lán þessi ávaxtast og endurborgast með 6% í 28 ár.

3. gr.

Skólastofnanir þessar standa undir yfirmsjón hlutaðeigandi amtsráða.

Grímur Thomsen. Friðrik S. Stefánsson. Guðmundur Einarsson.

formaður og framsögumaður.

Lárus Blöndal. Halldór Kr. Friðriksson, Tryggvi Gunnarsson. Þorkell Bjarnason. skrifari.

82.

Frumvarp

til laga um skyldu presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. gr.

Hver sá, sem vígist til sóknarprests, eptir að lög þessi hafa öðlzt gildi, er skyldur að sjá konu sinni borgið eptir sinn dag með fjárstyrk æðlangt úr hinum íslenska prestsekknasjóði eptir reglum þeim, sem á eptir fara.

2. gr.

Landshöfðinginn skal gæta þess, að skyldum presta til að sjá ekkjum sínum

borgið verði fullnægt, og getur, ef á þarf að halda, þröngvað blutaðeiganda til þess með sekt.

3. gr.

Eftir tekjum þeim, sem prestaköllin eru metin til í brauðamati því, sem í hvert sinn er staðfest af konungi, skal fjárstyrk þann, sem prestar eru skyldir til að sjá ekkjum sínum borgið með, ákveða sem nú skal greina:

100 kr. af brauðum, sem eru metin upp á allt að því 1200 kr.,

150 kr. af brauðum, sem eru metin yfir 1200 kr. til 1800 kr., og

200 kr. af brauðum yfir 1800 kr.

4. gr.

Verði prestakall við endurskoðun á brauðamatinu metið hærra, en áður, eða prestur fái nýtt brauð, sem metið er hærra en það, sem hann hafði, er hann skyldur til að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með fjárstyrk, sem samsvari tekjuaukanum.

5. gr.

Fyrir ábyrgðina skal greiða annaðhvort árgjald æfilangt, eða gjald í eitt skipti fyrir öll.

Árgjöldin, sem greiðast æfilangt fyrir fram fyrir ár hvert, skulu vera 20 kr., 30 kr. og 40 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn.

Þegar gjald skal greiða í eitt skipti fyrir öll, skal það vera 300 kr., 450 kr. og 600 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn, og skal greiða það af hendi um leið og ábyrgðin er tekin. Þó má greiða gjaldið á þann hátt, að hlutareigandi, í stað þess að borga það í peningum, gefi út skuldabrief fyrir því með veði í tekjum brauðsins og eigum sínum og með löglegum vöxtum, og með því skilyrði, að upphæð skuldabriefsins borgist á 10 árum, einn tíundi partur á ári hverju. Það, sem borga á upp í skuldina, og leigurnar af skuldabriefinu, skal greiða fyrir fram ár hvert.

6. gr.

Stjórn ekknasjóðsins hefur gætur á, að gjöld hlutareigandanna verði greidd á gjalddaga, svo og leigur. Nú kemur eigi borgun fram í gjalddaga, og má taka upphæðina lögtaki samkvæmt því, sem fyrir er mælt í opnu brjefi 2. apríl 1841, eða taka hana af þeirri tekjuviðbót, sem hlutareiganda kann að vera lögð úr landssjóði.

Það, sem einhver hlutareigandi er í skuld um við ekkjusjóðinn við lát sitt fyrir ábyrgð þá, er sjóðurinn hefur á hendur tekizt, skal goldið úr búi hans. Sje búið gjaldþrota, skal það, sem á vantar, dregið af fjárstyrk ekkjunnar, þangað til skuldin við ekknasjóðinn er að fullu borguð.

7. gr.

Fjárstyrk skal telja frá þeim degi, er sá ljezt, er hafði sjeð ekkju sinni borgið, og þar til hún deyr. Skal styrkurinn goldinn 1. apríl og 1. október á ári hverju fyrir það tímabil, sem þá er liðið.

Ef prestsekkja, sem nýtur fjárstyrks af ekknasjóðnum, giptist presti, skal fjárstyrkur sá, sem hún þegar á tilkall til, dreginn frá þeirri upphæð, sem hann samkvæmt

Þessum lögum er skyldur til að sjá henni borgið með, ef hann er meiri; sje hann jafn eða minni, heldur hún rjetti sínum óskertum, og seinni maður hennar er laus við þá skyldu, að sjá henni fyrir lífsfje.

Eigi má öðrum selja fjárstyrkinn, og er hann undanþeginn hvers konar lögsókn af hálfu skuldheimtumanns.

8. gr.

Þegar prestur fær lausn frá embætti sínu með eptirlaunum, helzt skylda hans, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með þeim fjárstyrk, sem ákveðinn er; en þá skal færa niður árgjaldið um helming við þá fjárhæð, sem tiltekin er í 3. gr., ef hann hefur galdið árgjaldið að minnsta kosti í 10 ár, áður en hann fjekk lausn; að öðrum kosti verður árgjaldið eigi fært niður, fyr en hann hefur galdið það svo mörg ár, sem fyr segir.

9. gr.

Hafi hlutareigandi fengið skilnaðardóm frá konu sinni, er honum heimilt að losast við tillagagreiðslu sína til ekknasjóðsins. Hafi hann sjeð fyrir ekkju sinni með gjaldi í eitt skipti fyrir öll, getur hann heimtað, þá er hann skilur við sjóðinn, að helmingur gjaldsins verði sjer endurgoldinn leigulaust, eða dreginn frá því, sem hann enn er í skuld um við ekknasjóðinn.

Verði hjónaskilnaður gjörður með leyfisbrjefi, er það komið undir samkómulagi hjónanna á milli, hvort manninum sje leyfilegt, að losast við ábyrgðina. Sje eigi svo ákveðið með berum orðum, við helzt ábyrgðin.

10. gr.

Það er skilyrði fyrir því, að gjörast hlutareigandi í ekknasjóðnum, að sá, sem vill sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk, útvegi læknisvottorð fyrir því, að lífi hans sje engin bráð hætta búin, og að hann sanni með skírnavottorði, að hann eigi sje sextugur að aldri.

11. gr.

Enginn prestur má gefa í hjónaband annan prest, sem eptir 1. gr. þessara laga er skyldur að sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, nema það fyrir fram sje sannað með vottorði frá stjórn ekknasjóðsins, að skyldu þessari sje fullnægt, og liggur við 100 kr. sekt til prestsekknasjóðsins, ef út af þessu er brugðið.

12. gr.

Stofna skal sjerstakan sjóð, sem er samtengdur landssjóði, og sem nefnist prestsekknasjóður; skal í þann sjóð greiða og úr honum borga öll þau gjöld, er snerta fjárstyrk, sem prestsekkjum er sjeð borgið með.

Til þess að borga með fjárstyrk þann, sem ekknasjóðnum ber að greiða, má árlega verja gjöldum þeim, sem falla til á því reikningsári, og leigunum af innstæðufje sjóðsins. Hrökkvi tekjur þessar eigi til, skal landssjóður leggja til það, sem á vantar, en það, sem umfram kann að verða af tekjunum, skal leggja til innstæðufjár sjóðsins.

Fje sjóðsins skal ávaxta eptir þeim reglum, sem farið er eptir, þegar fje viðlagasjóðsins er ávaxtað.

13. gr.

Stjórn prestsekknasjóðsins skal falin stiptsyfirvöldunum á hendur; landfógeti hefur á hendi reikningsfærsluna við hann.

Reikningsárið nær frá 1. janúar til 31. desember. Reikningurinn skal lagður undir hina sömu umboðslegu endurskoðun og hinir aðrir sjerstöku reikningar landsins, og skal landshöfðingi úrskurða hann; landshöfðingi setur einnig hinar nánari reglur fyrir stjórn sjóðsins.

14. gr.

Skylda sú, er samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvílir á prestaköllunum til þess að greiða eptirlaun til prestsekkna, fellur niður jafnótt og lög þessi öðlast gildi og nýr prestur kemur til brauðs, samkvæmt 1. gr. Samt skal ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðum sínum, framvegis heimilt samkvæmt konungsbræfi 5. júní 1750, að taka einhverja af kirkjujörðum kallsins til ábúðar fyrir venjulegt afgjald.

15. gr.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbræfi 5. júní 1750 og tilsk. 3. maí 1743, hvílir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum brauðum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

16. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

83.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um kosningarrjett kvenna

Hin heiðraða neðri deild hefur kosið oss undirritaða til að fhuga frumvarp til laga um kosningarrjett kvenna, og leyfum vjer oss nú að kveða upp álit vort um það á þessa leið.

Nefndin er sannfærð um, að allir muni viðurkenna, að rjettur sá, sem frumvarp þetta fer fram á að veita sjálfstæðum konum, leiði svo ljóslega af hlutarins eðli og kröfum þessara tíma, að óþarft sje að færa ástæður fyrir því; og þó nefndin fúslega játi, að kjörgengi kvenna eigi eðlilega að vera samfara kosningarrjetti þeirra, er meiri hluti nefndarinnar (Þorlákur Guðmundsson og Lárus Blöndal) eigi að síður á þeirri skoðun, að ekki sje að kvo stöddu fullnæg ástæða til að taka ákvörðun um það upp í lagaboð.

Samkvæmt þessu hefur meiri hluti nefndarinnar að eins gjört nokkrar orðabreytingar og viðauka við frumvarpið, og leyfum vjer oss hjer með að ráða hinni háttvirtu neðri deild að fallast á frumvarpið með þeim viðauka og breytingum, er hjer greinir:

1. Orðin: «standa fyrir búi eða» falli burt.
2. Fyrir orðin: «Þegar kjósa á» komi: «Þá er kjósa skal».
3. Eptir «hreppsnefnd» komi: «bæjarstjórn».
4. Fyrir orðin: «og á safnaðarfundum» komi: «í sóknarnefnd eða til hjeraðsfunda».

5. Fyrir orðin: «ef þær eru 25 ára og að öðru leyti» o. s. frv. komi: «ef þær að öðru leyti fullnægja hinum lögboðnu skilyrðum fyrir kosningarrjetti þessum».

Alþingi 20. júlí 1881.

Þorlákur Guðmundsson, Lárus Blöndal.
formaður og framsögumaður.

Agreiningsatkvæði.

Þegar ihugaðar eru ákvarðanir þær, sem löggjöf vor inniheldur um kosningarrjett og kjörgengi manna, virðist það ljóst, að konur eru útilokaðar frá að kjósa til alþingis og að sitja á því. Hin 17. grein stjórnarskrárinnar telur 5 flokka af mönnum, er hafa kosningarrjett, og er hver af þessum flokkum nefndur á þann hátt, að varla geti verið neinn vafi um, að hjer sje að eins átt við karlmenn.

Af þessu leiðir þá aptur, að ekki geti komið til tals, að konur hafi kosningarrjett og kjörgengi til bæjarstjórnarinnar í Reykjavík, því samkvæmt 5. gr. tilsk. 20. apríl 1872 eru þessi rjettindi bundin því skilyrði, að hlutaðeigandi sje «kaupstaðarbúi, sem kosningarrjett hefur til alþingis».

Aptur á móti segir í 3. gr. reglugjörðanna um stjórn bæjarmálefna á Akureyri og á Ísafirði frá 29. apríl 1862 og frá 26. janúar 1866: «Kosningarrjett hafa með þeim undantekningum, sem gjörðar eru í 5. gr., allir fullmyndugir menn», og í 5. gr. eru ekki undanteknir kvennmenn. Í 3. gr. tilskipunar um sveitarstjórn á Íslandi frá 4. maí 1872 eru hin áminnztu rjettindi heimiluð «hverjum búandi manni» og samkvæmt 4. gr. laga 27. febr. 1880 (A) «á hver sóknarmaður» kosningarrjett og kjörgengi til sóknar-nefnda.

Um hina síðast nefndu ákvörðun var það þegar í hitt eð fyrra tekið fram af merkum lögfræðingi að hún veitti konum og körlum jafnrjetti (sjá alþingistíðindi 1879, II, bls. 658), og um það virðist því ekki nauðsynlegt að gefa ný lög, þar á móti eru slík lög nauðsynleg í Reykjavík, ef konur eiga þar að njóta jafnrjettis við karlmenn, og að því er snertir önnur sveitarfjelög á landinu virðist rjettast að taka af allan vafa um rjett kvenna; þar að auki virðist það óeðlilegt, að ákvarðanir um kosningarrjett og kjörgengi í sveitarstjórnarmálum skulu vera mismunandi í ýmsum kjördæmum, og með því að það fer bezt á því, að reglur um kosningarrjett og kjörgengi kvenna og karla komi fram sem ein heild í sveitarstjórnarlögum eins og í safnaðarlögum, hef jeg samið eptirfylgjandi

Frumvarp

til laga um breyting á sveitar- og bæjarstjórnarlögum.

1.

Kosningarrjett og kjörgengi til hreppsnefndar eða bæjarstjórnar á hver maður, hvort sem það er heldur karlmaður eða kvennmaður, sem hefur óflekkad mannorð, er 25 ára að aldri, og er ekki öðrum háður sem hjú, ef hann síðasta árið hefur haft fast aðsetur í hreppnum eða kaupstaðnum og galdið til hans þarfa, stendur ekki í skuld fyrir þegina sveitarstyrk, og er fjár síns ráðandi.

2

Kjósa má jafnan þann að nýju, sem frá fer; en hafi hann gegnt fulltrúastörfum 3 ár eða lengur, er hann ekki skyldur til að taka aptur við kosningu, fyr en líðinn er jafnlangur tími, og hann hafði verið í hreppsnefndinni eða bæjarstjórninni. Eins skal sá, sem orðinn er sextugur, mega skorast undan kosningu.

3.

Með lögum þessum eru felldar úr gildi 3. og 4. grein reglugjörðar 29. ágúst 1862 um að gjöra verzlunarstaðinn Akureyri að kaupstað, 3. og 4. gr. reglugjörðar 26. janúar 1866 um að gjöra verzlunarstaðinn Ísafjörð að kaupstað, 5. grein tilskipunar 20. apríl 1872 um bæjarstjórn í kaupstaðnum Reykjavík, svo og 3. grein og niðurlag 5. gr. tilskipunar 4. maí 1872 um sveitarstjórn á Íslandi.

Alþingi 20. júlí 1881.

Jón Jónsson.

84.

Frumvarp

til laga um að skipta Kjósar- og Gullbringusýslu í 2 sýslufjölög.
(Frá 2. þingmanni Kjósar- og Gullbringusýslu).

1. gr.

Að því er snertir stjórn sveitarmálefna, skal Gullbringu- og Kjósarsýslu skipt í 2 sýslufjölög; skulu takmörk hvors sýslufjelags vera hin sömu og hin fornu takmörk sýslunnanna.

2. gr.

Í hvorn sýslufjelagi fyrir sig skal vera sýslunefnd, er hafi á hendi stjórn sveitarmálefna þeirra, sem varða sýslufjelagið samkvæmt tilsk. um sveitarstjórn á Íslandi 4. maí 1872. Í sýslunefndum þessum eiga sæti, samkvæmt lögum um breytingu á tilskipun um sveitarstjórn á Íslandi 4. maí 1872, dags. 9. jan. 1880, auk sýslumanns sem oddvita nefndanna, einn maður úr hverjum hreppi, er kosinn sje eptir þeim reglum, er settar hafa verið um kosningu sýslunefndarmanna.

3. gr.

Sjóði eða skuld þess sýslufjelags, sem nú er, skal skipt eptir samanlagðri tölu fasteignarhundraða og lausafjárhundraða í hinum nýju sýslufjölögum.

4. gr.

Landshöfðinginn gjörir ráðstafanir til þess, að lögum þessum verði framgengt svo fljótt sem verða má.

Ástæður

fyrir frumvarpinu.

Mál þetta hefur verið tvisvar borið upp í neðri deild alþingis nefnilega 1877 og 1879, en verið fellt þar af þeirri ástæðu, að engin skýrsla lægi fyrir frá sýslunefndinni um málið.

En nú hefur sýslunefndin tekið mál þetta til íhugunar 31. maí 1880 og komist að þeirri niðurstöðu, þá er hún hafði hugleitt allar skýrslur hjer að lútandi, að aðskilnaður þessi væri ráðlegur, og lýst því yfir, að hún vildi leggja meðmæli sín til þess, að málið næði fram að ganga á alþingi. Til hinnar sömu niðurstöðu komst og sýslufundur, er haldinn var í Hafnarfirði 28. júní 1881. Það sem einkum virðist mæla með aðskilnaði þessum er tvennt. 1. Með því gjald til sýslusjóðs er lagt á samanlögð fasteignar og lausafjárhundruð, kemur allt að helmingi meira gjald á hvern mann í Kjósarsýslu til sýslusjóðsins en í Gullbringusýslu, þar eð aðalatvinnuvegur Kjósarsýslu er landbúnaður, en Gullbringusýslubúar lifa mestmegnis á sjávarafli, og var hlutfallið á gjaldinu þannig, að samkvæmt fólkestali sýslanna 1879 varð sýslugjaldið á hvert mannsbarn í Kjósarsýslu árið 1880 hjer um bil $18\frac{2}{3}$ eyris, en í Gullbringusýslu $10\frac{1}{3}$ eyris. Í sama hlutfalli við fólkestöluna eru önnur þau gjöld, sem miðuð eru við hundruð fasteignar og lausafjár. 2. Með því að atvinnuvegir beggja sýslanna eru ólíkir, eru og þau mál, er varða hvort sýslufjelag fyrir sig, einatt sundurleit, og leiðir af því, að sýslunefndin verður á stundum eigi svo samhuga sem æskilegt væri um hin einstöku mál, en sýslunefndarmenn Kjósarsýslu meir en þriðjungi færri að tölu, verða að lúta í lægra haldi í atkvæðagreiðslunni. Sem dæmi upp á slík mál má nefna brúargjörð á Elliðaánnar, sem heita má að staðið hafi á dagskrá sýslunefndarinnar síðan hún varð til, en þó sýslunefndarmenn Kjósarsýslu hafi fylgt því máli af kappi, er því ekki ráðið enn til lykta, og vansjæð, að það nái nokkurn tíma fram að ganga, meðan báðar sýslurnar eru eitt sýslufjelag.

85.

Frumvarp

til laga um friðun hreindýra.

(Flutningsmaður: 1. þingmaður Norður-Múlasýslu).

1. gr.

Upp frá þessu skulu öll hreindýr hvervetna friðhelg frá 1. janúar til 1. ágúst ár hvert.

2. gr.

Nú gjörir einhver sig brotlegan gegn 1. gr. og varðar það 5 kr. sekt fyrir dýr hvert hið fyrsta sinn, er tvöfaldast fyrir brot hvert allt að 50 kr.

3. gr.

Sektir falla hálfar til hrepps þess, er brot er framið í og hálfar til uppljóstrar-manns. Dýr eru og upptæk fyrir brotsmanni; gjörir hreppstjóri það, og rennur andvirði dýranna, er seljast skulu við uppboð, í sveitarsjóð; hreppstjóri heimtir og sektar-fje af brotsmanni.

Frumvarp

til laga um afnám biskupsembættisins.
(Flutningsmaður 2. þingmaður Suður-Múlasýslu).

1. grein.

Þegar biskupsembættið losnar, skal það niður lagt sem sjerstakt embætti.

2. grein.

Dómprófasturinn skal taka biskupsvígslu, og skal hann síðan vígja presta og framkvæma öll þau kennimannlegu störf, sem biskupsembættinu hingað til hafa fylgt. Þeim umboðslegu, skrifstofulegu og reikningslegu störfum, sem nú hvíla á biskupi, skiptir landshöfðingi niður á landfógeta, landritara og hinn umboðslega endurskoðanda.

3. grein.

Á prestastefnunnni skal dómprófasturinn vera forseti, eptir að hann hefur fengið biskupsvígslu. Í synodalrjettinum skulu sitja forstjóri yfirdómsins, dómprófasturinn og 2 prestvígðir menn, er prestastefnan kys sjötta hvert ár fyrir næsta 6 ára tímabil. Öðrum störfum stiptsyfirvaldanna skiptir landshöfðingi milli landfógeta og landritara að svo miklu leyti sem hann gegnir þeim ekki sjálfur.

4. grein.

Landshöfðingi felur eptir tillögum prestastefnunnar einum presti í landsfjórðungi hverjum eða öðrum manni þar til hæfum að framkvæma eptirlitsferðir þær, er nú hvíla á biskupi.

5. grein.

Dómprófasturinn skal eptirleiðis kosinn af prestastefnu fyrir allt landið. Hinir prófastarnir skulu eptirleiðis kosnir af prestum prófastsdæmisins; konungur staðfestir kosningu dómprófasts, en landshöfðingi kosningar hinna prófastanna.

Jón Ólafsson. Þorlákur Guðmundsson. Þorvarður Kjerulf. Egilsson.
Friðrik S. Stefánsson. Jón Jónsson.

Frumvarp

til laga um, að söfnuðir taki að sjer umsjón og fjárhald kirkna.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis)

1. gr.

Þegar tveir hlutir sóknarmanna í einhverri sókn, sem til kirkju gjalda, óska á almennum safnaðarfundum, að söfnuðirinn taki að sjer umsjón og fjárhald kirkjunnar, og eigandi eða umráðamaður hennar er fús til að láta það af hendi, skal afhenda kirkjuna söfnuðinum að fengnu samþykki hjeraðsfundar og biskups. Svo má og svipta sóknar-

prest fjárhaldi ljenskirkju og afhenda kirkjuna söfnuðinum, þótt presturinn ekki sje því samþykkur, ef hjeradsfundur og biskup álíta hann óhæfan til að sjá um fje kirkjunnar.

2. gr.

Nú vill eigandi eða fjárráðamaður kirkju selja af hendi umsjón hennar og fjárráð, og er kirkjuráðanda rjett að bera það mál upp við hjeradsprófastinn. Skal þá prófastur sjá um, að haldinn verði almennur safnaðarfundur í sókninni og málið borið upp á honum. Verði tveir hlutir atkvæða sóknarmanna, þeirra er til kirkju gjalda, með því, að söfnuðurinn taki við fjármálum kirkjunnar og umsjón, fer um það mál sem segir í 1. grein, ella er málið fallið að sinni.

3. gr.

Þegar kirkja er afhent söfnuði, skal prófastur með tveim óvilhöllum úttektarmönnum gjöra nákvæma úttekt á kirkjunni, eignum hennar, áhöldum og gripum. Skulu úttektarmenn meta sanngjarnt álag á kirkjuna og það, sem henni fylgir, ef þeim virðist þess þörf. Greiðir sá, er kirkju hefur haldið, álagið að þeim hlut, er sjóður kirkjunnar eigi vinnst til, í hendur sóknarnefndinni, er tekur við kirkjunni og fje hennar fyrir hönd safnaðarins.

Nú er kirkja í skuld við forráðamann sinn og úttektarmenn gjöra álag á hana, og skal þá forráðamaður hennar eigi að síður greiða álagið; en úttektarmenn meta, að hve miklu leyti skuldina skuli endurgjalda af tekjum kirkjunnar eptirleiðis. Mat þetta liggur undir samþykki biskups. Hafi lán verið tekið af almannaþje til að byggja kirkju, skal greiða á sama hátt það, sem ógreitt er af vöxtum og afborgun.

Ef hinn fyrverandi forráðamaður kirkjunnar eða sóknarnefnd er óánægð með úttektina, má skjóta henni til yfirúttektar.

Heimilt er sóknarnefnd að taka við kirkju, án þess að regluleg úttekt sje gjörð, ef samþykki hjeradsprófasts kemur til, og hann afhendir kirkjuna.

4. gr.

Söfnuðir þeir, sem taka að sjer umsjón og fjárhald kirkna, gangast undir allar þær skyldur, sem legið hafa á eigendum þeirra eða forráðamönnum, að því er kemur til endurbyggingar kirkju, viðhalds og hirðingar. Skal sóknarnefndin fyrir hönd safnaðarins heimta kirkjutekjurnar saman, svo sem lög standa til, og koma kirkjusjóðnum á vöxtu. Fyrir innheimtu og ómak sitt skal sóknarnefndin fá 6 af 100 af árstekjum kirkjunnar. Þá er sóknarnefnd hefur tekið við fjárhaldi kirkju, skulu skoðunarlaun kirkjureikninga niður falla. Visitaziulaun prófaste greiðast hjer eptir úr landssjóði.

88.

Frumvarp

til laga um borgun til hreppstjóra og annara, sem gjöra rjettarverk.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. gr.

Til hreppstjóra í hverjum hrepp skal ár hvert greiða af landssjóði þóknun, er nemi

1 kr. fyrir hvern búandi mann innan hrepps, sem býr á jörð eða jarðarparti, er metinn sja til dýrleika eigi minna en 5 hundruð eptir gildandi jarðamati.

Þóknun þessa fyrir hvert umliðið fardagaár skal sýslumaður greiða hreppstjóra á manntalsþingi af tekjum landssjóðsins, móti lögmætri kvittun.

Nú eru 2 hreppstjórar í sama hrepp, og skal þá þóknuninni skipt milli þeirra á þann hátt, að sá hreppstjóranna, sem er formaður undirskattanefndar, fái tvo hluti, en hinn þriðjung.

2. gr.

Fyrir birting á fyrirkalli, stefnu, dómi, uppsögn, málskröfu eða öðrum þess konar tilkynningum, skal greiða 1 kr. fyrir hvern þann, sem birt er, og skal gjaldinu skipt jafnt milli stefnuvottanna. Í hjúamálum, og í skuldamálum, sem eigi nema 50 kr., skal að eins greiða helming af gjaldi þessu.

3. gr.

Þurfi stefnuvottarnir, til þess að birta eitthvað, að ferðast meir en 1 mílu á landi eða $\frac{1}{2}$ mílu á sjó, talið fyrir hvorn um sig frá bústað hans til birtingarstaðarins, skal greiða hvorum þeirra 50 aur. fyrir hverja mílu á landi eða hverja $\frac{1}{2}$ mílu á sjó. Þóknun þessi, sem greiðist bæði fyrir ferðina fram og aptur, má þó eigi fara fram úr 2 kr. fyrir hvorn stefnuvottinn. Sje sá staður, þar sem birting skal fram fara, svo langt burtu, að vottarnir verði að vera í burtu frá heimilum sínum meir en 10 stundir, til þess að framkvæma verk þetta, bera hvorum þeirra 3 kr. á dag í fæðispeninga.

4. gr.

Fyrir að lesa upp eða festa upp auglýsingu um skipti, uppboð eða aðrar slíkar ráðstafunir við kirkju eða á öðrum opinberum stað, skal greiða hreppstjóranum 50 aura fyrir hvern stað, sem heimtað er að gjörð þessi skuli fara fram á. Hið sama gjald greiðist, ef þess er krafist, að eitthvað annað verði lesið upp við kirkju, sem hreppstjóri eigi samkvæmt stöðu sinni er skyldur til að lesa upp. Ef hreppstjóri þarf að ferðast, til þess að framkvæma slíka gjörð, skal borga honum þóknun þá, sem ákveðin er í 3. gr. Þó ber honum eigi, hvernig sem á stendur, endurgjald fyrir ferðakostnað og auglýsingar við hans eigin sóknarkirkju eptir að guðsþjónusta hefur fram farið.

5. gr.

Fyrir fjárnáms-gjörðir bera hreppstjóra 50 aurar af hverjum, sem fjárnám fer fram hjá. Til hvers vottar, sem hafður er við slíka gjörð, skal greiða 25 aura.

Þegar hreppstjóri eptir skipun sýslumannsins sem umboðsmaður hans og á hans ábyrgð fremur einhverja aðra fúgetagjörð, fær hann gjald það, sem ákveðið er í aukatekjureglugjörðinni, 17. gr., fyrir þess konar gjörðir, ef það eigi fer fram úr 4 kr. Sje það meira en 4 kr., fellur það, sem umfram er, til landssjóðs. Fyrir gjörðir þær, sem nefndar eru í þessari grein, ber hreppstjóranum sama endurgjald fyrir ferðakostnað, sem að framan er ákveðið handa stefnuvottunum.

6. gr.

Haldi hreppstjórinn í forföllum sýslumanns og í hans umboði lítillfjórleg uppboð, falla uppboðslaun þau, sem ákveðin eru í 41. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, til hans óskipt, þó því að eins, að upphæð uppboðsins fari eigi fram úr 200 kr. Sýslumaður skal sjálfur halda þau uppboð, sem ætla má að hlaupi meira en 200 kr.

Þegar hreppstjóri selur við opinbert uppboð óskila-fje, sem árangurslaust hefur verið lýst, og sem fódrað hefur verið um lögboðinn tíma, greiðist honum í laun $\frac{1}{3}$ af uppboðsupphæðinni, en af henni skal eigi telja nein frekari uppboðslaun.

7. gr.

Þegar hreppstjóri fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir uppskriftar- og virðingargjörðum til leiðbeiningar við skipti eður uppboð, fær hann fyrir þetta verk sitt fyrir fjárhæð gjörðarinnar

allt að 200 kr.	1 kr.
yfir 200 kr. allt að 600 kr. . . .	2 —
— 600 — — — 1200 — . . .	3 —
— 1200 —	5 —

Þar að auki endurgjald fyrir ferðakostnað samkvæmt þeim reglum, sem settar eru í 3. grein.

Þegar hreppstjóri annars fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir öðrum skoðunar- eða virðingargjörðum, eða er hafður við áreiðar- eður aðrar slíkar gjörðir, fær hann sömu borgun, ef að starfið miðar að því, að fá fjárhæð ákveðna með mati, en að öðrum kosti 3 krónur.

8. gr.

Fyrir úttekt greiðist hverjum úttektarmanni 2 kr. fyrir hvern dag, sem gjörðin stendur yfir. Þóknunin telst eptir ákvörðuninni í 15. gr. í aukatekjureglugjörðinni. Fyrir skoðunar- eða virðingargjörð yfir fasteign, hvort heldur gjörðin miðar til að útvega upplýsing um verð jarðarinnar til veðsetningar, eða til skiptaúthlutunar eða til leiðbeiningar við uppboð, ellegar til notkunar við rjettarþrætu, eða til hvers annars, sem vera má, skal greiða hverjum af skoðunar- eða virðingarmönnum 2 kr., og þeim, sem ritar það, sem fram fer, enn fremur 1 kr. Hreppstjórinn er skyldur til að rita gjörðina; sjeu báðir virðingarmennirnir hreppstjórar, skal sá af þeim, sem lengur hefur verið hreppstjóri, hafa þetta starf á hendi, eða hinn eldri, ef báðir hafa jafn lengi verið. Fyrir skipti á jörðum og húsum greiðist hið sama. Fyrir skoðun og virðingu á lausafje borgast 2 kr. til jafnra skipta milli virðingarmannanna. Ef svo stendur á, að helmingi fleiri menn eru við hafðir til skoðunar eða virðingar, ber hverjum þeirra hin sama borgun, sem goldin er, þegar 2 menn fremja gjörðina.

Fyrir að staðfesta með eiði í rjettinum gjörðir, sem getið er um í þessari grein, borgast eigi sjerstakt gjald. Ferðakostnaður skal endurgoldinn virðingarmönnum samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 3. gr., bæði fyrir ferðina til þess staðar, þar sem gjörðin skal framín, og fyrir ferðina til þess staðar, þar sem eiðfesting fram fer.

9. gr.

Sem gjald til vottanna við fógeta-, uppboðs- eða skiptarjettinn skal greiða 50 aura hvorum fyrir hvert rjettarhald, ef það stendur eigi yfir lengur en 8 stundir. Ef rjettarhaldið stendur lengur yfir en 8 stundir samfleytt, telst gjaldið fyrir $1\frac{1}{2}$ dag.

10. gr.

Rjettarvottum við meðferð dómsmála borgast 1 kr. til jafnra skipta fyrir hvert rjettarhald, sem málið er til meðferðar. Í einkamálum greiðist gjald þetta í fyrsta skipti ásamt með gjaldinu fyrir fyrirtækt málsins; fyrir hvert rjettarhald seinna í málinu skal sá greiða gjaldið, sem fær málinu frestað. Í opinberum málum greiðist gjald þetta fyrir

hvert rjetthald án tillits til þess, hvað mörg mál eru til meðferðar við það rjetthald. Þingvottar við manntalsþingin eru skyldir til að hafa starfa þennan á hendi kauplaust.

11. gr.

Þeir menn, sem notarius publicus hefur sem votta við notarialstörf, fá hvor um sig 50 aura fyrir hverja gjörð.

12. gr.

Fyrir flutning fanga og annan kostnað við hapt á þeim greiðist hreppstjóra endurgjald eftir ákvörðun yfirvaldsins.

13. gr.

Gjöld þau, sem getið er um í þessum lögum, greiðast einnig í opinberum málum og gjafsóknarmálum.

Í einkamálum er gjörðarbeiðandinn skyldur að greiða gjaldið áður, en gjörðin fer fram. Verði gjaldið eigi greitt fyrir fram, hefur blutaðeigandi lögtaksrjett að gjaldinu um 2 ár, eftir að gjörðin var framin. Hlutaðeigandi rjettharþjónn gefur út fjárnámsskipunina, og fer fjárnámið fram eftir reglum þeim, sem ákveðnar eru í opnu bræfi 2. apríl 1841.

Í opinberum og gjafsóknarmálum greiðast þau gjöld, sem hjer ræðir um, eftir hinum gildandi reglum fyrir fram úr landssjóði gegn endurgjaldi hjá þeim, sem dæmdur verður í málskostnað með endilegum dómi.

14. gr.

Það, sem fyrir er mælt í aukatekjureglugjörð fyrir rjettharins þjóna, 10. septbr. 1830, VIII. kap., 63.—75. gr., er úr gildi numið.

15. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. janúar 1882.

89.

Nefndarálit

um frumvarp til viðaukalaga við tilsk. 4. maí 1872.

Hin heiðraða neðri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til að ihuga frumvarp til viðaukalaga við tilsk. 4. maí 1872.

Vjer erum fyllilega sannfærðir um, að mikil nauðsyn sje á að fá að lögum því fyrirkomulagi komið á, að hreppsnefndir hafi lagaskyldu til að vara hreppsþúa við, að þeir ofsetji eigi á fódurbyrgðir sínar; en þegar vjer förum að hugsa um, hvernig þessu ætti að koma fyrir svo, að eigi væri á aðra hlið gengið of nærri eignarrjettinum, og á hinn bóginn, að lagaákvæðanirnar væru svo ákveðnar, að þær veitti nokkurt aðhald til, að hreppsþúar færi að tillögum hreppsnefnda með peningsásetningu á fódur, þá fundum vjer að vandaðist málið, og að frumvarpið, sem oss var fengið til meðferðar, færi fæti lengra en góðu hófi gegndi. Vjer höfum því breytt 3. gr. á þann hátt, að oss virðist að nokkuð aðhald fáiist til að varna heimskulegri ásetningu, án þess þó að of nærri sje

gengið eignar- eða umráðarjetti hlutadeiganda. Vjer ráðum því til, að svo felldar breytingar sjeu gjörðar við frumvarpið:

1. Í stað fyrstu greinar komi svo látandi grein (1. gr.):
 „Skytt er hreppsnefndum, að hafa að haustnóttum eptirlit með fódurbyrgðum hreppsbúa fyrir pening þann, er þeir ætla að setja á vetur.“
2. Í stað annarar greinar komi svo látandi grein (2. gr.):
 „Hreppsnefndarmenn skulu segja álit sitt um fódurbyrgðir sjálfra sín sem annara, en þá hefur sá þeirra, sem um er rætt, ekkert atkvæði.“
3. Í stað þriðju greinar komi svo látandi grein (3. gr.):
 „Nú hefur hreppsnefnd, að afiðnum haustnóttum, litið eptir fódurbyrgðum hjá hreppsbúum og áminnt einn eða fleiri hreppsbúa um, að eigi hafi þeir nægar fódurbyrgðir eptir peningsfjölda, en þeir fara sínu fram, enda reynist síðar svo, að þeir komast í fódurskort þann, er þeir fá eigi úr bætt, og skulu þeim þá tveir kostir fyrir hendi, annar sá, að skera af heyjum eptir fyrirskipun hreppsnefndar eða sæta sektum ella, ef þeir fella fjenað sinn úr hor, allt að 100 kr.“
4. „4. grein (ný grein). Sektirnar renna í hreppssjóð og má taka þær lögtaki eptir gildandi reglum um opinber gjöld.“

Alþingi 22. júlí 1881.

Grimur Thomsen,
skrifari.

G. Einarsson,
framsögumaður.

Þ. Kjerulf.

90.

Frumvarp

til laga um nýtt læknisumdæmi á Seyðisfirði.

(Flutningsmaður: 2. þingmaður Norður-Múlasýslu).

Hjer eptir skulu Desjarmýrar-, Klippstaðar-, Dvergasteins- og Fjarðarsóknir vera sjerstakt læknisumdæmi; skal læknirinn sitja á Seyðisfirði, og laun hans vera 1500 kr.

91.

Frumvarp

til laga um breyting á lögum 27. febrúar 1880, um skipun prestakalla.

(Samþykkt í neðri deild alþingis við 2. umræðu 22. júlí 1881).

1. grein.

Garpsdalsprestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 200 kr. á ári úr landssjóði.

2. grein.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið 1. gr. tjeðra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssejði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ögurþinga-prestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal úr gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssejði, og jörðin Hestur til leigulausra afnota, þegar næstu prestaskipti verða í Vatnsfjarðarprestakalli, og dragist jafnmikið og nemur afgjaldinu frá því, sem greiðast á frá Vatnsfjarðarprestakalli.

92.

Frumvarp

til viðaukalaga við lög 27. febr. 1880 um stjórn safnaðarmála og skipun sóknarnefuda og hjeradsfunda.

(Frá 2. þingmanni Eyfirdinga og þingmanni Norðurþingeyinga, flutningsmanni).

Rjett er, að hjeradsfundur ákveði safnaðarfulltrúum 2 kr. í fæðispeninga um hvern dag, er þeir verja til að sækja hjeradsfund. Því fje, sem hjeradsfundur þannig ákveður, skal hann jafna niður á allar sóknir prófastsdæmisins eptir manntali sóknanna, svo sem það var á nýári næsta á undan; en sóknarnefnd í hverri sókn skal aptur jafna gjaldi þessu niður innan sóknar á alla þá, er atkvæðisrjett hafa á safnaðarfundi í sókninni.

Gjaldið skal senda prófasti, er útbýtir því til safnaðarfulltrúanna og leggur fram á næsta hjeradsfundi reikning um það.

93.

Frumvarp

til laga um tollvöru-geymslu.

(Þingmaður Snæfellinga flutningsmaður; 2. þingmaður Suður-Múlasýslu).

1. grein.

Heimilt er kaupmanni að flytja vínföng og tóbak í land, án þess að greiða toll af, ef hann hefur herbergi það, er sýslumaður eða hans umboðsmaður álitur full tryggt til að geyma vínföngin og tóbakið í, og hafi sýslumaður eða hans umboðsmaður lykil að og innsigli dyrnar. Rjett á kaupmaður á, að fá teknar minnst 5 tunnur út í einu af vínföngum eða 100 pund af tóbaki, og skal sýslumaður eða umboðsmaður hans opna herbergið, sjá eptir, hvað mikið út er tekið og innsigla herbergið aptur, ef þar eru ótolluð vínföng eða tóbak eptir inni. Kaupmaður skal í hvert sinn greiða sýslumanni toll af því, sem út er tekið úr herberginu.

2. grein.

Nú verður innsigli rofið af dyrum herbergisins, og skal þá kaupmaður þegar greiða toll af öllum þeim tollskyldu vörum, er þar voru inni.

3. grein.

Þær eldri laga-ákvarðanir, sem koma í hága við þessi lög, eru hjer með numin úr gildi.

94.

Frumvarp

til laga

um breyting á 1. og 2. gr. laga um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

(Samþykkt í neðri deild alþingis við 3. umræðu 19. júlí).

1. grein.

Í Reykjavík skal stofna heilbrigðisráð, er skipað sje forstöðumanni læknaskólans, binum fasta kennara við skólann og lækninum í 1. læknishjæraði.

2. grein.

Störf þau, sem eptir eldri lögum beyra undir verkvið landlæknisins, skulu falin heilbrigðisráðinu á hendur, og skiptir formaður ráðsins verkum milli þeirra þriggja.

3. grein.

Forstöðumaður læknaskólans, sem jafnframt er formaður ráðsins, skal hafa 3000 kr. í laun á ári hverju.

4. grein.

Hinn fasti kennari, sem einnig hefur á hendi kennslu yfirsetukvenna, skal hafa í árleg laun 2400 kr.

5. grein.

Þegar landlæknisembættið losnar nú, skal það upphafið, og eru þá 1. og 2. gr. laga um læknaskóla 11. febr. 1876 numdar úr lögum.

95.

Tillaga

til þingsályktar.

(Frá 2. þingmanni Norður-Múlasýslu).

Alþingi skorar á landshöfðingja, að hann sjái svo fyrir, að umsækjendur brauða leiti meðmæla sóknarnefnda þeirra, er hlut eiga að máli, jafnframt og þeir sækja um brauð, svo meðmælin komi veitingarvaldinu til handa, áður en brauð sjeu veitt, og að brauð skuli vera óveitt í 10 vikur, taldar frá auglýsingunni um, að þau sjeu laus.

96.

Frumvarp

til

laga um víxlbrjef fyrir Ísland.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. KAFLI.Um trasseruð víxlbrjef.

1. ka p í t u l i.

Um formið á víxlbrjefum.

1. gr.

Víxlbrjef skal innihalda:

að það með berum orðum sje kallað víxlbrjef í sjálfum textanum, eða, ef víxlbrjefið er samið á framandi tungumáli, samsvarandi orðatiltæki á því máli;
 þá upphæð, sem borga á (víxlbrjefsupphæðina);
 nafn þess, sem á að taka við borguninni (víxlbrjefsmóttakandi, remittent);
 nafn þess, sem á að innleysa víxlbrjefið (víxlbrjefsborgandi, trassat);
 hvenær og hvar víxlbrjefið sje gefið út;
 hvar borgun skuli greiddast;
 undirskript þess, sem gefur út víxlbrjefið (víxlbrjefsgefandi, víxlbrjefsútgefandi, trassent).

2. gr.

Víxlbrjef getur hljóðað upp á borgun til útgefandans sjálfs (víxlbrjef til eigin ráðstöfunar).

Ef trasserað víxlbrjef hljóðar upp á, að útgefandinn sjálfur eigi að innleysa það (trasserað eigið víxlbrjef), verður það skoðað sem eigið víxlbrjef (95. gr.).

3. gr.

Gjaldldagi skal vera einn og hinn sami fyrir alla víxlbrjefsupphæðina.

Víxlbrjefið getur að eins hljóðað upp á borgun:

á tilteknum degi;

þegar það er sýnt (við sýning, a vista);

á tilteknum tíma eftir að það er sýnt (eftir sýning, a viso); eða

á tilteknum tíma eftir að það er út gefið (a dato).

Sje gjalddagi ekki tiltekinn, verður víxlbrjefið álitíð, sem borgast ætti, þegar það er sýnt.

4. gr.

Víxlbrjef getur hljóðað upp á borgun á öðrum stað, en þar sem víxlbrjefsborgandi er búsettur (domicilierað, víxlbrjef).

Sje sjerstakur borgunarstaður eigi tiltekinn, er borgunarstaður sá staður, sem tilgreindur er við nafn víxlbrjefsborgandans, og einnig er álitinn sem bústaður hans.

5. gr.

Sje skjalið eigi lagað samkvæmt því, sem fyrir er mælt að framan, hefur það eigi víxlbrjefarjett. Yfirlýsingar þær, sem ritaðar eru á slíkt skjal, svo sem viðtaka, afsal eður ábyrgð, veita heldur eigi nein víxlbrjefarjettindi.

6. gr.

Sje víxlbrjefsupphæðin nefnd fleirum sinnum, en eigi hin sama í hvert skipti, þá gildir hin minnsta.

7. gr.

Sje í víxlbrjefi gefið loforð um leigur, skal álíta það sem óskráð.

2. ka p í t u l i.

Um ábyrgð útgefandans.

8. gr.

Útgefandinn hefur samkvæmt víxlbrjefarjetti ábyrgð á því, að víxlbrjefið verði tekið gilt, og á borgun þess.

3. ka p í t u l i.

Um afsal víxlbrjefsins (endossement, giro).

9. gr.

Víxlbrjef má selja öðrum (endossatar) í hendur með afsali, þótt eigi sje neitt ákveðið hjer um í víxlbrjefinu. Nú hefur útgefandi í sjálfum texta víxlbrjefsins með orðunum „eigi til ráðstöfunar“ eða því um líku hannað afsal þess, og veitir afsalið þá engin víxlbrjefarjettindi.

10. gr.

Við afsalið ganga öll þau rjettindi, sem víxlbrjefi fylgja, yfir á þann, sem það er afsalað, og þar á meðal rjetturinn til þess að afsala aptur víxlbrjefið. Víxlbrjefið má einnig afsala útgefanda, víxlbrjefsborganda, viðtökumanni eða þeim, sem áður hefur afsalað það, og mega þeir afsala öðrum það aptur.

11. gr.

Afsalið skal rita á sjálft víxlbrjefið eða á endurrit af því (kopí) eða á miða (allonge), sem er festur við víxlbrjefið eða endurritið.

12. gr.

Afsal getur annaðhvort verið á þá leið, að afsalandi (endossement) ritar á víxlbrjefið nafn þess, er hann afsalar víxlbrjefið, og skrifar sitt eigið nafn undir (fullkomið endossement), eða með því móti, að afsalandinn einungis ritar sitt nafn aptan á víxlbrjefið eða endurritið eða á miðann, sem viðfestur er (endossement in blanco).

13. gr.

Víxlbrjefseigandinn getur útfyllt eyðuafsal (blanco-endossement) með því að bæta við nafni einhvers, sem víxlbrjefið er afsalað.

14. gr.

Sjerhver afsalandi hefur ábyrgð samkvæmt víxlbrjefarjetti á viðtöku og borgun víxlbrjefsins gagnvart öllum þeim, sem síðar eignast víxlbrjefið, nema því að eins að hann, þá er hann afsalaði víxlbrjefið, með orðunum „án skuldbindingar“, „án ábyrgðar“, „án obligo“, „án retur“, eða því um líku beinlínis hafi áskilið sjer að vera laus við slíka ábyrgð.

15. gr.

Sje í afsali beinlínis bannað að afsala víxlbrjef á ný, og það samt sje gjört, hafa seinni víxlbrjefaeigendur eigi víxlbrjefarjett gagnvart þeim afsalanda, sem bannaði afsalið.

16. gr.

Afsal, sem einungis hefur inni að balda umboð eða heimild til þess að innheimta upphæðina eða því um líkt (procura-endossement), veitir eigi eignarrjett yfir víxlbrjefinu, en gefur umboðsmanninum um að eins heimild til þess að gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf til þess, að varðveita víxlbrjefarjettinn, og til þess að ganga eptir víxlbrjefsupphæðinni að lögum og taka við henni, og svo einnig til að afsala víxlbrjefið með nýju umboðsafsali, sje það eigi beinlínis bannað í afsalinu.

4. kapítuli.

Um sýning víxlbrjefs til viðtöku.

17. gr.

Sjerhverjum þeim, sem víxlbrjef hefur í höndum, er heimilt þegar í stað að sýna það fram til viðtöku, og, fáiast viðtaka eigi innan þess tíma, sem ákveðinn er í 21. gr., að láta afsagnargjörð fram fara sökum viðtökubrests (de non acceptatione). Sje nokkuð um samið, sem kemur í bága hjer við, þá hefur það engin áhrif á víxlbrjefarjettinn.

18. gr.

Ef annar borgunarstaður er tiltekinn í víxlbrjefinu en þar, sem víxlbrjefsborgandi er búsettur, og hafi útgefandi eigi tilgreint í víxlbrjefinu, hver eigi að annast nm borgunina á hinum staðnum, skal víxlbrjefið sýnt víxlbrjefsborganda til viðtöku fyrir gjalddaga og fáiast eigi slík viðtaka, afsagnargjörð fram fara. Sje þetta vanhirt, týnist víxlbrjefsarjettur gagnvart útgefanda og afsalendum.

19. gr.

Hljóði víxlbrjef upp á borgun eptir sýning, skal sýna það fram til viðtöku innan þess tíma, sem tilgreindur er í texta víxlbrjefsins, eða, sje þetta eigi tilgreint, innan 6 mánaða frá dagsetningu víxlbrjefsins, ef það er útgefið bæði frá og til einhvers staðar á Íslandi, og innan árs, sje það útgefið frá eða til einhvers annars staðar. Verði víxlbrjefið eigi tekið gilt eða viðtaka eigi dagsett, skal afsegja (protestera) víxlbrjefið, áður en fresturinn til þess að sýna það fram er útlaupinn, og er þá gjalddagi talinn frá afsagnardeginum. Sje það vanhirt, sem bjer er fyrirskipað, týnist víxlbrjefarjettur gagnvart útgefanda og afsalendum.

Hafi afsalandi, þá er hann afsalaði slíkt víxlbrjef, tiltekið sjerstakan sýningarfrest, er hann laus við ábyrgð eptir víxlbrjefarjetti, ef fresturinn er látinn hjá líða.

Gagnvart þeim viðtökumanni, sem eigi hefur dagsett viðtökuna, skal gjalddagi talinn frá síðasta degi, er sýna mátti fram víxlbrjefið, hafi afsagnargjörð eigi fram farið.

20. gr.

Hvervetna þá er afsagnargjörð hefur fram farið sökum viðtökubrests, skal það tilkynnt (notification) á þann hátt og með þeim ábyrgðarhluta, sem fyrir er mælt um í 45.—47. gr.

5. ka pít uli.

Um viðtöku víxlbrjefs.

21. gr.

Þegar víxlbrjef er sýnt fram til viðtöku, skal innan sólarhrings svarað skýlaust, hvort það verði tekið gilt eða ekki. Fáist eigi svar innan þess tíma, skal svo álíta, að viðtöku sje synjað.

Viðtökuna skal rita á víxlbrjefið, og skal viðtökumaður rita nafn sitt undir. Það er og gild viðtaka, ef viðtökumaður að eins ritar nafn sitt framan á víxlbrjefið.

Það er ógilt, að draga út, breyta eða kalla aptur viðtöku, eptir að búið er að rita hana á víxlbrjefið.

22. gr.

Víxlbrjefið skal tekið gilt eptir því, sem það hljóðar, án nokkurs skilyrðis eða fyrirvara; samt má takmarka viðtökuna við nokkurn hluta af víxlbrjefsupphæðinni. Verði aðrar takmarkanir settar eða aðrir skilmálar, skal álíta það sem óritað.

23. gr.

Sá, sem hefur tekið víxlbrjef gilt, hefur eptir víxlbrjefarjetti ábyrgð á því, að sú upphæð, sem gengizt er undir, verði borguð á gjalddaga.

Viðtökumaður er samkvæmt viðtöku sinni einnig skuldbundinn gagnvart útgefandanum eptir víxlbrjefarjetti. Aptur á móti hefur viðtökumaður eigi víxlbrjefarjett gagnvart útgefandanum.

24. gr.

Ef víxlbrjef hljóðar upp á borgun annarstaðar en þar, sem víxlbrjefsborgandi er

búsettur, og hafi útgefandinn eigi tilgreint á víxlbrjefinu, hver annast eigi um borgunina á þeim stað, skal viðtökumaður bæta því við á víxlbrjefið. Láti hann það ógjört, verður svo álitid, sem bann sjálfur vilji innleysa víxlbrjefið á borgunarstaðnum.

6. ka pít uli.

Um fullnaðargjörð fyrir það, að viðtöku er synjað eða viðtaka eigi er fullnægjandi.

25. gr.

Verði víxlbrjef eigi tekið gilt innan þess frests, sem ákveðinn er í 21. gr., eða nái viðtakan að eins til nokkurs hluta af upphæð víxlbrjefsins, hefur víxlbrjefseigandinn, eptir að afsagnargjörð hefur fram farið, heimild til með víxlbrjefarjetti að krefjast tryggingar hjá hverjum sem vera skal af afsalendunum eða hjá útgefanda fyrir borgun víxlbrjefsupphæðarinnar á gjalddaga eða þeirrar upphæðar, sem eigi er gengizt undir, ásamt þeim kostnaði, sem af því hefur hlotizt, að viðtaka hefur brugðizt eða eigi verið fullnægjandi, og skal hann þá láta af hendi afsagnargjörðina.

26. gr.

Sjerhver afsalandi hefur sömuleiðis heimild til í notum afsagnargjörðar þeirrar, sem fram hefur farið, af því viðtaka hefur brugðizt eða verið ófullkomin, að krefjast tryggingar hjá hverjum sem vera skal af hinum fyrri afsalendum eða hjá útgefanda, gegn því að láta af hendi afsagnargjörðina.

27. grein.

Hafi víxlbrjefsskuldari sett einhverjum þeim, sem fyrir aptan hann stendur á víxlbrjefinu, veð, þá kemur það veð einnig hinum öðrum að notum, sem eru fyrir aptan hann, ef þeir krefjast þess. Enginn af þeim, sem standa fyrir aptan þann, sem veðið setti, getur krafizt frekara veðs hjá nokkrum víxlbrjefsskuldara, nema sýnt sje, að það veð, sem þegar er sett, sje eigi nægilegt.

28. gr.

Vilji víxlbrjefsborgandi eptir afsögnina veita fullkomna viðtöku, og endurgjaldi bann kostnað þann, sem hlotizt hefur af viðtökubrestinum, getur sá, sem lagði fram víxlbrjefið, eigi skorazt undan, að taka á móti viðtökunni, ef víxlbrjefið enn er hjá honum. Þegar viðtaka þannig er veitt, fellur niður heimildin til þess að krefjast veðs. Hafi þegar verið búið að setja slíkt veð, skal því skilað aptur. Sömuleiðis skal skila aptur veði, sem sett hefur verið, sje mál eigi höfðað gegn þeim, sem veðið befur sett, innan árs frá gjalddaga víxlbrjefsins, til þess það verði borgað, og sömuleiðis, ef víxlbrjefið er borgað eða skuldbindingin eptir víxlbrjefarjetti á annan hátt er fallin niður.

29. gr.

Hafi sá víxlbrjefið í höndum, er sökum afsagnar út af því, að viðtöku var synjað, hefur heimild til þess að fá veð samkvæmt 25. eða 26. gr., getur hann, án þess að bíða gjalddaga, í stað veðsins þegar í stað krafizt borgunar á víxlbrjefsupphæðinni eða þeirri upphæð, sem eigi var gengizt við, svo og fyrir kostnað þann, sem hlotizt hefur af synjun viðtökunnar, og þóknunar samkvæmt 50.—52. gr. Samt má víxlbrjefsskuldari draga frá

víxlbrjefsupphæðinni eða þeirri upphæð, sem eigi var gengizt við, 5 af hunraði í árlega leigu fyrir þann tíma, sem eftir er til gjalddaga.

Krefjist víxlbrjefseigandi veðs, en víxlbrjefsskuldari kýs heldur að innleysa víxlbrjefið þegar í stað með þeim skilmálum, sem nefndir voru, er honum það frjálst.

30. gr.

Nú er sá, sem tekið hefur víxlbrjef gilt, orðinn gjaldþrota fyrir gjalddaga eða ef gjört hefur verið hjá honum fjárnám, og þá reynzt, að hann hefur eigi efni til að borga skuldir sínar, eða hefur hann, ef hann er verzlunarmaður, hætt fjárgreiðslum sínum, og ef hann þá ekki, eftir að sá, sem hefur víxlbrjefið í höndum, í tilefni af þessu hefur krafizt þess, hefur sett veð til tryggingar því, að víxlbrjefið verði innleyst á gjalddaga, hefur eigandi þess og afsalendur, þegar þessar kringumstæður sannast með afsögn, heimild til að krefjast veðs samkvæmt 25.—27. gr. hjá hinum fyrri afsalendum eða hjá útgefanda, og skal þá afsagnargjörðin látin af hendi.

Um slíka afsagnargjörð skal tilkynning gefin á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt um í 45.—47. gr.

7. ka pítuli.

Um gjalddaga víxlbrjefs og borgun þess.

31. gr.

Víxlbrjef skal innleyst á gjalddaga, og frestunardagar eiga sjer þannig eigi stað.

32. gr.

Víxlbrjef, sem hljóðar upp á borgun við sýning, skal innleyst, þá er það er sýnt fram. Um það, innan hvers tíma sýna skuli fram þess konar víxlbrjef, til þess það verði borgað, og um afleiðingarnar af því, að þetta er vanhirt, gildir það, sem fyrir er mælt í 19. gr. um sýning víxlbrjefa til viðtöku, er þau hljóða upp á borgun eftir sýning.

33. gr.

Sje svo ákveðið, að gjalddagi víxlbrjefs skuli vera í byrjun mánaðar, skal það innleyst hinn fyrsta dag mánaðar. Við miðjan mánuð skilst 15. dagur mánaðar, og við mánaðarlok síðasti dagur mánaðar.

Ef gjalddagi víxlbrjefs er miðaður við ákveðna dagatölu eftir að það var útgefið eða eftir að það var sýnt, skal hvorki dagsetningardagur nje framsýningardagur talinn með. Hálfur mánuður telst sem 15 dagar; sje borgunartíminn miðaður við einn eða fleiri heila mánuði, og hálfan mánuð, skal hálfí mánuðurinn síðast talinn.

34. gr.

Sje víxlbrjef útgefið einhverstaðar þar, sem tímatal eftir gömlum stýl er við haft, skal svo álíta, sem tímabil þau, er nefnd eru í víxlbrjefinu, sjeu miðuð við gamlan stýl, nema það sjáist af víxlbrjefinu, að ekki eigi svo að vera.

35. gr.

Víxlbrjef skal borga í þeim peningum, sem það hljóðar upp á. Sjeu þeir peningar eigi gjaldgengir á borgunarstaðnum, og hafi útgefandi eigi með orðinu „effectiv“.

eða með samsvarandi orðatiltæki sjerstaklega ákveðið, að borgun skuli greiddast í hinum útlendu peningum, má borga upphæðina í innlendum peningum eptir því verðlagi, sem víxlbrjef, er miðuð eru við hina útlendu peninga og borgun við sýning, verða keypt fyrir á þeim tíma, er víxlbrjefið er innleyst, á þeim stað, þar sem borgun er greidd, eða á hinum næsta innlenda víxlbrjefastað.

36. gr.

Innleysi viðtökumaður eigi víxlbrjefið, þá er það á gjalddaga eða eptir gjalddaga er sýnt honum til borgunar, er hann skyldur að greiða 6 af hundraði í leigu á ári af víxlbrjefsupphæðinni frá sýningardegi, og fullt endurgjald fyrir kostnað þann, sem víxlbrjefseigandi hefur haft af drættinum. Eigi að greiða borgun eptir víxlbrjefa-verðlagi, og sje það fallið eptir framsýningu víxlbrjefsins, skal farið eptir því verðlagi, sem var í gildi á framsýningardeginum; samt getur víxlbrjefseigandinn, ef hann hefur dregið að sýna fram víxlbrjefið, eigi talið til hærri verðlags en þess, sem var í gildi á gjalddaga.

37. gr.

Víxlbrjefseigandi getur ekki skorast undan að taka á móti því, sem honum verður borgað upp í víxlbrjefsupphæðina.

38. gr.

Víxlbrjefaskuldari er eigi skyldur til að borga, nema víxlbrjefið sje fengið honum í hendur með áritaðri kvittun. Borgi hann nokkuð af víxlbrjefsupphæðinni, skal það, sem hann hefur borgað, ritað á víxlbrjefið, og ef þess er krafist, skal veita honum sjerstaka kvittun á endurriti af víxlbrjefinu.

39. gr.

Þá er gjalddagi er kominn, hefur handhafi víxlbrjefsins heimild til að innheimta og taka á móti borgun fyrir víxlbrjefið, ef það sjest af innihaldi textans, eða af fullkomnum afsölum eða eyðuafsölum, sem á tilhlýðilegan hátt taka við hvert af öðru og ná til hans, að hann sje eigandi víxlbrjefsins. Sá, sem þá innleysir víxlbrjefið, er eigi skyldur til að rannasaka, hvort afsölin sjeu rjett.

40. gr.

Verði víxlbrjef innleyst fyrir gjalddaga, og það reynist síðan, að borgun sje greidd þeim, sem ólöglega hafði víxlbrjefið í höndum, skal sá, sem víxlbrjefið innleysti, ábyrgjast þann skaða, sem af því hlýzt.

8. k a p í t u l i.

Um fullnaðarkröfu sökum borgunarbrests.

41. gr.

Vilji víxlbrjefseigandi varðveita rjett sinn til fullnaðarkröfu fyrir borgunarbrest gagnvart útgefanda og afsalendum, skal hann, þegar víxlbrjefið er komið í gjalddaga, hvort það áður hefur verið tekið gilt eða ekki, leggja það fram fyrir víxlbrjefsborganda og krefjast borgunar, og, ef hann þá eigi borgar alla upphæðina, láta afsagnargjörð (de non solutione) fram fara á gjalldeginum, eða í síðasta lagi á öðrum virkum degi þar

á eftir. Samt er þessi sýning og afsagnargjörð óþörf, ef afsagnargjörð sökum viðtökubrests áður hefur fram farið, og víxlbrjefið þar að auki er innlest samkvæmt 29. gr., eða mál höfðað til þess að fá það innlest samkvæmt sömu grein.

42. gr.

Áskorun um að afsagnargjörð eigi skuli fram fara («án afsagnar», «án kostnaðar» eða því um líkt) af nemur skylduna til þess, að láta afsagnargjörð fram fara, en eigi skylduna til þess að sýna fram víxlbrjefið á rjettum tíma, til þess það verði borgað. Bregðist borgun, er víxlbrjefseigandi skyldur til að skýra frá því á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt um í 45.—47. gr. Ef víxlbrjefsskuldari ber það fyrir, að sýning eigi hafi átt sjer stað á rjettum tíma, ber honum að sanna það. Eigi er hann undanþeginn þeirri skyldu að endurgjalda afsagnarkostnað, ef afsagnargjörð hefur fram farið þrátt fyrir áskorunina.

43. gr.

Eigi að borga víxlbrjefið á öðrum stað en þar, sem víxlbrjefsborgandi er búsettur, skal það á borgunarstaðnum lagt fram fyrir þann, sem á að annast um borgunina (domiciliatus), eða, ef hann eigi er nefndur í víxlbrjefinu, fyrir viðtökumanninn sjálfan. Fáist eigi borgun, eða sá, sem fram leggja á víxlbrjefið fyrir, hittist eigi á borgunarstaðnum, skal víxlbrjefseigandinn, ef hann vill varðveita rjett sinn til fullnaðarkröfu gagnvart útgefandanum og afsalendunum, láta afsagnargjörð þar fram fara samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 41. gr. Eigi annar að annast um borgunina en viðtökumaðurinn, og vanhirðir víxlbrjefseigandi að láta afsagnargjörð fram fara hjá honum, týnist víxlbrjefarjetturinn einnig gagnvart viðtökumanninum.

44. gr.

Til þess að varðveita víxlbrjefarjett gagnvart viðtökumanni útheimtist hvorki sýning víxlbrjefsins til borgunar nje afsagnargjörð, nema þegar svo stendur á, sem getið er um í 43. gr.

45. gr.

Handhafi víxlbrjefs, sem afsagt er vegna borgunarbrests, skal innan tveggja virkra daga frá þeim degi, er afsagnargjörðin fór fram, gefa skriflega tilkynning (notifikation) um afsögnina þeim næsta fyrir framan hann, er staðareinkenni er tilgreint við á víxlbrjefinu.

Skyldu þessari má álíta fullnægt, þegar skrifleg tilkynning er látin á póstinn innan fyrnefnds frests, eða hún send af stað á annan tilhlýðilegan hátt, þar sem enginn póstur gengur.

Sjerhver afsalandi, sem hefur fengið tilkynningu um afsögnina, er skyldur til innan tveggja virkra daga, eftir að hann hefur fengið tilkynninguna, á sama hátt að gefa tilkynning þeim næsta fyrir framan hann, er staðareinkenni er tilgreint við á víxlbrjefinu. Sömuleiðis er sá útgefandi, sem hefur fengið tilkynningu um, að víxlbrjef, sem á að innleysa á öðrum stað en þar sem víxlbrjefsborgandinn er búsettur, sje afsagt hjá þeim, sem á að annast um borgunina, skyldur til að tilkynna það viðtökumanni.

46. gr.

Sá, sem vanhirðir að gefa þá tilkynningu, sem fyrir er mælt um í 45. gr., hefur ábyrgð á því tjóni, sem leiðir af þessari vanhirðingu, gagnvart þeim, sem standa fyrir framan hann á víxlbrjefinu, og þannig er gengið fram hjá. Hann getur eigi krafizt endur-

gjalds hjá þeim fyrir kostnað sinn, en hefur eð eins tilkall til víxlbrjefsupphæðarinnar auk 5 af hundraði í leigu á ári frá þeim degi, er mál er höfðað til þess víxlbrjefið verði borgað.

47. gr.

Sýni sá, sem gefa átti tilkynningu, fram vottorð póststjórnarinnar um, að hann hafi skilað á póstin brjefi til þess hlutaðeiganda, sem stendur fyrir framan hann á víxlbrjefinu, gildir það sem sönnun fyrir því, að tilkynning hafi verið send honum á þeim tíma, sem vottorð póststjórnarinnar segir til, nema það sannist, að brjefið hafi verið annars innihalds.

48. gr.

Sjerhver víxlbrjefsskuldari hefur rjett til að heimta, að víxlbrjefseigandi láti af hendi hið afsagða víxlbrjef með áritaðri kvittun og afsagnargjörðina, ef hann borgar víxlbrjefsupphæðina ásamt leigum og kostnaði.

49. gr.

Málssókn til fullnaðargjörðar sökum borgunarbrests má höfða á sama tíma gegn fleiri víxlbrjefsskuldurum eða þeim öllum, eða gegn hverjum þeirra, sem vera skal, út af fyrir sig. Víxlbrjefseigandi er ekki bundinn við þá röð, er afsölin hafa farið fram í, eða við þann, sem hann einu sinni hefur tekið fyrir.

Hafi víxlbrjefseigandi strykað út nafn útgefandans eða einhvers afsalanda á víxlbrjefinu, eða hafi það verið strykað út með hans samþykki, er sá víxlbrjefsskuldari, sem í hlut á, og allir þeir, sem standa fyrir aptan hann, lausir við víxlbrjefaábyrgð.

50. gr.

Þegar krafizt er fullnaðargjörðar sökum borgunarbrests, getur víxlbrjefseigandi heimtað:

- víxlbrjefsupphæð þá, sem óborguð er, ásamt með 6 af hundraði í vöxtu á ári frá gjalddaga víxlbrjefsins;
- endurgjald fyrir kostnað við afsagnargjörð, burðargjald og önnur nauðsynleg útgjöld; og
- enn fremur þóknun, er sje $\frac{1}{8}$ af hverju hundraði af víxlbrjefsupphæðinni.

51. gr.

Hljóði víxlbrjefið upp á útlenda peninga, skal með tilliti til borgunar í innlendum peningum farið að, eins og fyrir er mælt í 35. gr.; samt skal borgun, ef verð er fallið eptir gjalddaga víxlbrjefsins, greidd eptir því verðlagi, sem þá var gildandi.

52. gr.

Hafi afsalandi með svo felldu móti innleyst víxlbrjefið, nær fullnaðarkrafa hans yfir:

- alla þá upphæð, er hann samkvæmt 50. og 51. gr. hefur verið neyddur til að borga, auk 6 af hundraði í vöxtu á ári af þeirri upphæð frá borgunardegi;
- endurgjald fyrir nauðsynleg útgjöld, sem hann sjálfur hefur haft; og
- enn fremur þóknun, er sje $\frac{1}{8}$ af hverju hundraði af víxlbrjefsupphæðinni.

Heimildin til þess að reikna sjer þóknunargjald hverfur, þá er samanlögð upphæð þóknunargjaldanna þegar er orðin 2 af hverju hundraði af víxlbrjefsupphæðinni.

53. gr.

Fullnaðarkröfuna má taka upp í nýtt víxlbrjef, sem sje gefið út upp á þann, sem borgunar er krafizt hjá (rekambiovíxlbrjef, gagnvíxlbrjef). Má þá bæta við upphæð kröfunnar gjaldi til miðils og stimpilgjaldi, ef slíkt gjald ber að greiða.

Þess konar víxlbrjef skal hljóða upp á borgun við sýningu, og gefa það út beinlínis (a drittura).

54. gr.

Sá, sem fullnaðargjörðar er krafizt hjá, er ekki skyldur til að borga, nema því að eins að afsagnargjörðin og kvittaður reikningur yfir það, sem goldið er (returreikningur), sje fenginn honum í hendur ásamt með víxlbrjefinu.

55. grein.

Sjerhver afsalandi, sem hefur fullnægt einhverjum af þeim, sem fyrir aptan bann standa á víxlbrjefinu, má stryka út sitt eigið afsal og þau afsöl, sem á eptir fylgja.

9. ka pítuli.

Um viðtöku eða borgun víxlbrjefs eptir áskorun eða fyrir milligöngu.

56. gr.

Sje á víxlbrjef, sem afsagt er sökum þess að viðtaka eigi hefur fengizt eða verið tryggjandi, rituð áskorun til einhvers á borgunarstaðnum, eða ef ákvörðunin í 18. gr. á við um víxlbrjefið, til einhvers á sýningarstaðnum um, að taka víxlbrjefið gilt í viðlögum (neyðaráskorun), þá skal, áður en krafizt verður fullnaðargjörðar sökum afsagnarinnar, heimta viðtöku hjá þeim, sem þannig er skorað á (neyðaradressat), og ef hann synjar um viðtöku, skal afsagnargjörð einnig fram fara hjá honum. Sjeu fleiri af þeim, sem skorað er á í viðlögum, fúsir til að veita viðtöku, gengur sá fyrir, sem leysir út flesta víxlbrjefsskuldara.

57. gr.

Verði víxlbrjefinu eigi viðtaka veitt af neinum af þeim, sem nefndir eru í 56. gr. og skorað var á í viðlögum, getur einhver annar (intervenient), eptir að afsagnargjörð hefur fram farið, veitt víxlbrjefinu viðtöku í virðingarskyni við útgefandann eða einhvern af afsalendunum; víxlbrjefseigandinn er samt eigi skyldur til að taka á móti slíkri viðtöku, nema víxlbrjefsborgandi bjóði hana fram. Ef einhver, sem skorað er á í viðlögum, einnig býðst til að veita víxlbrjefinu viðtöku, og hann leysir út jafnmarga víxlbrjefsskuldara, þá gengur hann fyrir.

58. gr.

Þegar maður, sem skorað hefur verið á í viðlögum, eða milligöngumaður tekur víxlbrjef gilt, skal sú viðtaka rituð á sjálfst víxlbrjefið; samt má, þar sem frumrituð neyðaráskorun eða frumritað afsal stendur á endurriti, rita viðtöku eptir áskorun eða í virðingarskyni við afsalandan á endurritið. Ef eigi sjest af viðtökunni sjálfri eða af henni í sambandi við neyðaráskorunina, fyrir hvers hönd viðtaka er veitt, skal svo álíta, að það sje fyrir hönd útgefanda.

59. gr.

Sá, sem tekur víxlbrjef gilt eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður, á tilkall til gegn því að borga afsagnarkostnaðinn, að fá framselda afsagnargjörð þá, sem fram hefur farið sökum þess, að viðtaka hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi, og skal viðtaka hans sjálfs vera rituð á afsagnargjörðina, og hve nær hann hafi tekið víxlbrjefið gilt. Skal hann í síðasta lagi annan virkan dag eptir viðtökudaginn með pósti, eða, þar sem póstur ekki gengur, á annan tilhlýðilegan hátt, senda þeim afsagnargjörðina, fyrir hvers hönd gengizt hefur verið undir víxlbrjefið. Sje þessa eigi gætt, ábyrgist hann þann skaða, sem af því hlýzt.

60. gr.

Sá, sem tekið hefur gilt víxlbrjef eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður, hefur eins og hver annar viðtökumaður ábyrgð á borgun víxlbrjefsins til sjerhvers af þeim, sem standa fyrir aptan þann, sem hann hefur tekið víxlbrjefið gilt fyrir, svo framarlega sem víxlbrjefið ásamt með fyrirfarandi afsagnargjörð sje sýnt honum til borgunar innan þess frests, sem ákveðinn er í 62. gr.

61. gr.

Hafi sá, sem skorað er á í viðlögum, eða einhver milligöngumaður tekið víxlbrjef gilt, hefur hvorki víxlbrjefseigandinn nje nokkur annar af þeim, sem standa fyrir aptan þann, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir, heimtingu á fullnaðargjaldi fyrir það, að viðtaka hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi. Aptur á móti hefur sá, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir, slíka fullnaðarkröfu, og sömuleiðis þeir, sem standa fyrir framan hann á víxlbrjefinu.

62. gr.

Sje neyðaráskorun eða milligönguviðtaka rituð á víxlbrjef, sem afsagt er vegna borgunarbrests, og hljóði neyðaráskorunin eða milligönguviðtakau upp á borgunarstaðinn, skal sýna fram víxlbrjefið til borgunar ásamt með afsagnargjörðinni í síðasta lagi annan virkan dag eptir gjalddaga, og ef borgun eigi fæst, skal afsegja víxlbrjefið hjá öllum þeim, sem skorað var á í viðlögum, og þeim, sem tekið hefur víxlbrjefið gilt sem milligöngumaður. Sje þetta vanhirt, missir víxlbrjefseigandi fullnaðarkröfu sína gagnvart hverjum þeim víxlbrjefsskuldara, sem hefði orðið leystur út við borgun víxlbrjefsins. Hið sama er, ef víxlbrjefseigandinn skorast undan að taka við borgun, sem býðst honum í virðingarskyni við einhvern víxlbrjefsskuldara.

63. gr.

Sjerhver sá, sem eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður borgar víxlbrjefsupphæðina með leigum, og endurgeldur kostnað þann, sem hlotizt hefur af afsögninni, má heimta framselt víxlbrjefið og afsagnargjörðina, og skal þar á ritað, að borgun sje af hendi greidd, og fyrir hvers hönd borgað sje, og fær hann þá rjett víxlbrjefseigandans gegn þeim, fyrir hvers hönd hann hefur borgað, gegn þeim, sem fyrir framan hann standa á víxlbrjefinu, og gegn viðtökumanninum.

64. gr.

Þjóðist fleiri til að borga, eptir að afsögn hefur fram farið, gengur sá fyrir, sem leysir út flesta víxlbrjefsskuldarana. Nú kemur nokkur fram með borgun, þótt það sjáist af víxlbrjefinu eða afsögninni, að annar, sem hafði boðizt til að borga, hafi staðið

nær til þess að innleysa víxlbrjefið, og hefur hann þá enga fullnaðarkröfu gegn þeim víxlbrjefsskuldurum, sem leystir hefðu orðið út, ef hinn hefði borgað.

65. gr.

Nú hefur nokkur eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður tekið víxlbrjef gilt, en hindrast frá að borga vegna þess, að annar innleysir víxlbrjefið, og hefur hann þá heimtingu á að fá hjá honum $\frac{1}{3}$ af hundraði í þóknun.

10. ka p í t u l i.

Um dúplíköt og endurrit af víxlbrjefum.

66. gr.

Víxlbrjef má út gefa í fleiri exemplörum (dúplíköt), og skal í texta hvers fyrir sig tilgreint, hvert það sje í röðinni, hið fyrsta, annað, þriðja, o. s. frv. (prima, secunda, tertia o. s. fr.), en að öðru leyti eru þau samhljóða. Sjeu exemplörin eigi þannig einkennd, gildir hvert þeirra sem víxlbrjef út af fyrir sig, sem gefið er út í einu exemplari (solavíxlbrjef).

67. gr.

Bæði sá, sem víxlbrjef er gefið út til, og þeir, sem seinna eignast það, geta af útgefandanum heimtað dúplíköt af víxlbrjefinu, ef þeir endurgjalda kostnaðinn við það. Sá, sem síðar eignast víxlbrjefið, getur einnig mælt til hins sama hjá þeim, sem er næstur fyrir framan hann á víxlbrjefinu, og hann aptur hjá þeim, sem er á undan honum, og svo hver af öðrum, þangað til komið er að útgefandanum. Afsalendurnir eru skyldir til að taka afsölin upp á dúplíkötin í þeirri röð sem þau standa.

68. gr.

Verði eitthvert exemplar af víxlbrjefinu innleyst, eru hin ógild. Samt hefur viðtökumaður framvegis ábyrgð á sjerhverju exemplari, sem gengur manna á milli, eptir að búið er að borga, og viðtaka hans er rituð á. Sömuleiðis hefur sá afsalandi, sem hefur afsalað ýmsum mönnum víxlbrjefaexemplör, og seinni afsalendur þeirra ábyrgð á sjerhverju exemplari, sem gengur manna milli, eptir að búið er að borga, og afsal þeirra er ritað á.

69. gr.

Sje eitthvert exemplar af víxlbrjefinu sent fram til viðtöku, skal, þegar annað exemplar er afsalað, geta þess á því exemplari, hjá hverjum það exemplar sje, sem sent var til viðtöku. Sá, sem hefur þetta exemplar til geymslu, er skyldur til að láta það af hendi við þann, sem samkvæmt 39. gr. eða á annan hátt sannar heimildir sínar til þess að fá það framselt.

70. gr.

Handhafi víxlbrjefsdúplíkats, sem tilgreint er á, hjá hverjum það exemplar sje, sem sent var til viðtöku, hefur eigi heimild til að krefjast fullnaðargjalds fyrir það, að viðtaka eða borgun hefur eigi fengizt, fyr en hann hefur sannað með afsagnargjörð, að hann hafi eigi getað fengið tjeð exemplar framselt og hann heldur eigi bafi getað fengið viðtöku eða borgun eptir dúplíkatinu.

71. gr.

Sje tekið endurrit af víxlbrjefi í þeim tilgangi að rita á það afsal, skal endurritið einnig hafa inni að halda afskript af afsölum þeim, sem þegar standa á víxlbrjefinu, og öðru, sem á það er ritað. Á endurritið skal rita athugasemd um, hvað langt afskriptin nái, eða, hvar hin frumritaða afsöl byrji, og sömuleiðis hjá hverjum hið frumritaða víxlbrjef sje.

72. gr.

Sá, sem hefur hið frumritaða víxlbrjef í vörzlum, er skyldur að láta það af hendi við þann, sem samkvæmt 39. gr. eða á annan hátt sannar heimildir sínar til þess að fá það framselt. Sá, sem hefur endurritið af víxlbrjefinu í höndum, og geti hann eigi fengið hið frumritaða víxlbrjef framselt, hefur heimild til, eftir að afsagnargjörð hefur framfarið sökum synjunar um framsal víxlbrjefsins, að krefjast fullnaðargjalds hjá þeim afsalendum, sem bafa ritað frumrituð afsöl sín á endurritið.

11. ka p í t u l i.

Um víxlbrjef, sem glatazt hafa.

73. gr.

Ef víxlbrjef glatast, má dæma það ógilt samkvæmt reglum þeim, sem annars gilda um ógildingardóma.

74. gr.

Þegar stefna í ógildingarmálinu er löglega kunngjörð, er útgefandinn skyldur til að gefa út nýtt víxlbrjef. Hafi hið glataða víxlbrjef verið tekið gilt, er viðtökumaður, þegar gjalddagi er kominn, skyldur til að greiða af hendi borgun við þann, sem sannar heimildir sínar til þess að taka við borguninni. Samt skal, þegar svo á stendur, setja útgefandanum eða viðtökumanni nægilega trygging, þangað til víxlbrjefið verður dæmt ógilt, eða ábyrgð þeirra eftir hinu glataða víxlbrjefi er fallin niður á annan hátt.

75. gr.

Sje víxlbrjefarjetturinn undir því kominn, að víxlbrjefið innan tiltekins tíma verði sýnt fram eða afsagt, getur sá, sem víxlbrjefið hefur glatazt fyrir, varðveitt rjettindi þau, sem honum eru veitt í 74. gr. gegn útgefandanum og viðtökumanninum, með því áður en afsagnarfresturinn er liðinn að láta afsagnargjörð fram fara út af því, að víxlbrjefið hefur glatazt. Sú afsögn skal tilkynnt hinum nefndu víxlbrjefsskuldurum á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt um í 45.—47. gr.

76. gr.

Sá, sem víxlbrjef hefur í höndum með þeim heimildum, sem getið er um í 39. gr., er eigi skyldur að láta það af hendi við þann, sem það hefur glatazt fyrir, nema það sannist, að hann eigi hafi fengið það með rjettu móti, eða hann hafi sýnt stórkostlegt gáleysi.

12. ka p í t u l i.

Um fyrning víxlbrjefa.

77. gr.

Víxlbrjefskrafan gegn viðtökumanninum fyrnist á þremur árum, sem teljast frá gjalddaga víxlbrjefsins. Eigi að borga víxlbrjefið við sýningu, skal telja frá því, að sá frestur er liðinn, sem ákveðinn er í 32. gr., eða, ef víxlbrjefið hefur áður verið sýnt fram til borgunar, frá þeim degi, er víxlbrjefið var sýnt.

78. gr.

Fullnaðarkrafa sú, sem víxlbrjefseigandi á samkvæmt 29. eða 50. gr., fyrnist gagnvart útgefandanum og afsalendunum á sex mánuðum frá gjalddaga, eigi að borga víxlbrjefið á Íslandi, og á einu ári frá gjalddaga, ef víxlbrjefið á að borgast á einhverjum öðrum stað.

79. gr.

Fullnaðarkrafa sú, sem sá afsalandi á, er hefur innleyst víxlbrjef, fyrnist gagnvart útgefandanum og fyrri afsalendum á sex mánuðum, ef sá afsalandi, sem hefur innleyst víxlbrjefið, býr á Íslandi, og á einu ári, ef hann býr á einhverjum öðrum stað; og ef hann hefur innleyst víxlbrjefið án þess að hefja málssókn, skal talið frá borgunardeginum, en ella frá þeim degi, þá er stefnan í víxlbrjefamálinu var honum birt, eða sagt var til víxlbrjefskröfunnar í búi hans, sem tekið hefur verið til opinberra skipta.

80. gr.

Fyrning víxlbrjefs verður rofin með birtingu stefnu eða með því að segja til víxlbrjefskröfunnar í búi skuldarans, sem tekið hefur verið til opinberra skipta, og svo með því að sá, sem slík málssókn er hafin gegn, stefnir einhverjum, sem stendur fyrir framan hann á víxlbrjefinu, málssóknarinnar vegna (litis denunciatio). Sá, sem hefur tekið á móti slíkn fyrirkalli, getur rofið fyrningu þá, sem fyrir er mælt um í 77. gr., með því sömnleiðis að stefna viðtökumanninum málssóknarinnar vegna.

Fyrningin verður ekki rofin gagnvart öðrum víxlbrjefsskuldurum, en þeim, sem einhverri af fyrnefndum gjörðum eru beint að; en fyrningarrofið kemur öllum þeim að notum, sem standa fyrir framan þann, sem rofið hefur fyrninguna.

Hafi fyrningarrof átt sjer stað, án þess að víxlbrjefsmálssóknin verði til lykta leidd, byrjar nýr fyrningarfrestur aptur frá þeim degi, er málið síðast var fyrir í rjettinum.

13. ka p í t u l i.

Um það, hvernig afsagnargjörð skuli fram fara.

81. gr.

Notarius publicus eða annar, sem að lögum hefur heimild til þess, skal framkvæma afsagnargjörðir, og skulu þær bókaðar.

82. gr.

Afsaguargjörðin skal hafa inni að halda: afskript af víxlbrjefinu eða endurritinu af því ásamt öllu því, sem þar á er ritað, tilmæli eða kröfu gjörðarbeiðandans, það svar, sem sá gefur, er afsögnin er gjörð hjá, eða athugasemd um, að svar hafi eigi fengizt, eða að hann hafi eigi fundizt, hvar og á hverjum tíma afsaguargjörðin fer fram, og að endingu undirskript þess, sem fremur afsaguargjörðina.

Um afsaguargjörð þá, sem fram hefur farið, skal rita athugasemd á víxlbrjefið eða víxlbrjefsundurritið.

83. gr.

Sje víxlbrjefs-afsagnar krafizt hjá fleirum á sama stað, þarf ekki meira en eina afsaguargjörð.

14. ka pítuli.

Um það, hvernig beita eigi útlendum lögum.

84. gr.

Hæfilegleik útlendings til þess að gangast undir víxlbrjefaskuldbindingar skal dæma um eftir lögum þess lands, sem hann er frá. Sje hann eigi samkvæmt þeim lögum fær um það, og gangist hann undir slíka skuldbindingu hjer í landi, þá hefur hann samt ábyrgð á henni að svo miklu leyti, sem hann eftir þeim lögum, sem hjer gilda, getur gengizt undir víxlbrjefaskuldbindingar.

85. gr.

Um það, hvort form víxlbrjefsskuldbindingarinnar sje gilt, skal dæma eftir þeim lögum, sem gilda þar, sem gengizt er undir slíka skuldbindingu. En ef víxlbrjefaskuldbindingar þær, sem gengizt er undir í útlöndum, fullnægja því, sem heimtað er í þessum lögum, eru þær yfirlýsingar, sem síðar meir verða ritaðar á víxlbrjefið hjer í landi, gildar, enda þótt skuldbindingum þeim, sem gengizt hefur verið undir í útlöndum, hafi verið ábótavant í einhverju eftir hinum útlendu lögum. Sömu leiðis eru þær víxlbrjefaskuldbindingar, sem innlendur maður gengst undir í útlöndum gagnvart islenzkum, dönskum, norskum eða sænskum manni, gildar, svo framarlega sem þær fullnægja því, sem fyrir er mælt í þessum lögum.

86. gr.

Um það, hverja aðferð hafa skuli við þær gjörðir, sem fremja skal á útlendum stað til þess að koma víxlbrjefarjetti fram eða varðveita hann, ráða þau lög, er á þeim stað gilda.

15. ka pítuli.

Ýmislegar ákvarðanir.

87. gr.

Víxlbrjefaskuldarar hafa einn fyrir alla og allir fyrir einn ábyrgð á víxlbrjefsskuldbindingunni.

Sá eða þeir, sem hafa ritað á víxlbrjefsskuldbindingu, að þeir gangi í borgun (aval) fyrir einhvern, og sá, sem þannig gengið er í borgun fyrir, hafa einnig allir fyrir einn og einn fyrir alla ábyrgð á skuldbindingunni.

88. gr.

Komi fyrir á víxlbrjefinu undirskriptir, sem eru falsaðar eða ritaðar af þeim, sem eigi að lögum geta gengizt undir víxlbrjefaskuldbindingar, eða sjeu á því undirskriptir, sem annara orsaka vegna eigi eru skuldbindandi fyrir þá, í hverra nafni þær eru ritaðar breytist eigi við það í neinu ábyrgð hinna víxlbrjefsskuldaranna.

89. gr.

Framsýning víxlbrjefsins til viðtöku eða borgunar, afsagnargjörðir og allar aðrar gjörðir, er snerta víxlbrjefarjett og framkvæma skal hjá einhverjum, skulu, nema öðruvísi verði um samið, fram fara milli dagmála og stundar eptir miðaptan í þeim hóbýlum, þar sem hann rekur atvinnu sína eða á heimili hans, hafi hann eigi atvinnuhóbýli. Sje sá eigi við, er afsagnargjörð skal fram fara hjá, má fremja hana á eða við atvinnuhóbýli hans eða heimili. Sje eigi kunnugt um atvinnuhóbýli hans eða heimili, og geti sá, sem afsagnargjörðina framkvæmir, heldur eigi fengið vísbending um það hjá lögreglustjórninni á staðnum, skal þessa getið í afsagnargjörðinni.

90. gr.

Eigi að telja gjalddaga eða önnur tímabil, sem getið er um í þessum lögum, eptir vikum, mánuðum eða árum, er sá dagur álitinn gjalddagi eða lokadagur, sem er samnefndur í vikunni eða er sá sami í röðinni í mánuðinum, og sá dagur, sem talið er frá. Sje eigi til í þeim mánuði, sem tímabilið endar með, samsvarandi dagur, þá er síðasti dagur mánaðar talinn gjalddagi eða lokadagur.

91. gr.

Beri gjalddagi víxlbrjefs upp á sunnudag eða annan almennan helgidag, verður næsti virkur dagur álitinn sem gjalddagi. Beri sá tími, er gjörð, er að víxlbrjefarjetti lýtur, í síðasta lagi skal fram fara, upp á sunnudag eða annan almennan helgidag, má framkvæma gjörðina næstan virkan dag. Sömu leiðis verða dúplíkot af víxlbrjefum, viðtökur og því um líkt að eins heimt á virkum dögum.

92. gr.

Verði einhverjum það ómögulegt, að framkvæma þá gjörð, sem útheimtist til þess að varðveita víxlbrjefarjettinn, annaðhvort fyrir sakir einhvers lagaboðs (moratoria og því um líks) eða vegna þess að almennar samgöngur tálmast, eða annar því líkur óvenjulegur atburður vill til, þá heldur hann rjetti sínum, nema þegar svo er ástatt, sem segir fyrir um í 12. kápítula, ef hann tafarlaust, þá er slíkri tálmun er lokið, gjörir það, sem honum bar að framkvæma.

93. gr.

Nú hefur víxlbrjefskrafa fyrnzt, eða víxlbrjefarjettur tapazt sökum þess, að vanhírt hefur verið að fara eptir því, sem skipað er fyrir um til þess að varðveita hann, og er víxlbrjefseigandanum þá samt eigi fyrirmunað, að höfða mál á hendur víxlbrjefsskuldara, til þess að borga sem venjulega skuldakröfu það, sem hann mundi ábatast á kostnað víxlbrjefseigandans, ef krafan fjelli gjörsamlega niður.

94. gr.

Að því leyti, er snertir þær reglur, sem farið skal eptir í víxlbrjefamálum, til þses að flýta fyrir málsúrslitum, gildir það, sem sjerstaklega verður fyrir skipað hjer um.

II. KAFLI.

Um eigin víxlbrjef.

95. gr.

Það, sem í þessum lögum er fyrir mælt um trasseruð víxlbrjef, gildir einnig um víxlbrjef, sem hljóða upp á, að víxlbrjefsúttefandinn sjálfur innleysi þau (eigin víxlbrjef), þó með þeim undantekningum, sem leiðir af því, að úttefandinn hefur þær sömu skuldbindingar og væri hann viðtökumaður, og að eigi útheimtist, að þessum víxlbrjefum sje sjerstök viðtaka veitt, og svo að það, sem ákveðið er í 10. kapitula um víxlbrjefadúplíköt, eigi á við um þau. Eigi má heldur gefa út þess konar víxlbrjef til eigin ráðstöfunar.

96. gr.

Lög þessi öðlast gildi þann Frá sama tíma skal tilskipun um trasseruð víxlbrjef 18. maí 1825 úr gildi numin. Þó skal framvegis farið eptir þessari tilskipun að því leyti, er snertir víxlbrjef, sem úttefin eru, áður en þessi lög öðlast gildi.

A t h u g a s e m d i r v i ð t j e ð l a g a f r u m v a r p.

Frumvarp þetta er, að undanteknu því, sem fyrir er mælt í 19., 78. og 79. gr. um ýmsa fresti, og því, sem fyrir er mælt í 96. gr. um það, hvenær lögin skulu öðlast gildi, samhljóða víxlbrjefalögum fyrir Danmörk 7. maí 1880, sem eru orðin gild frá byrjun þessa árs.

Þrátt fyrir það að víxlbrjef nú sem stendur eru lítið notuð í viðskiptum manna á milli á Íslandi, hefur stjórnin þó fundið sjer skylt, að fara þess á leit við alþingi, að sett verði önnur lög, samhljóða hinum nýju víxlbrjefalögum fyrir Danmörk, í stað hinnar núgildandi tilsk. um trasseruð víxlbrjef 18. maí 1825, sem er lögleidd á Íslandi með kanselibrjefi 17. marz 1827, og eru til þess þær ástæður, sem nú skal segja.

Með víxlbrjefalögum fyrir Danmörk, 7. maí 1880, er að svo miklu leyti, sem lög þessi ná yfir, komið samhljóðun milli danskra, norskra og sænskra víxlbrjefalaga. Í Norvegi og Svíaríki hafa nefnilega sömuleiðis víxlbrjefalög, dagsett 7. maí 1880, öðlast gildi frá byrjun þessa árs, og eru norsku lögin, að undanteknu því, sem fyrir er mælt í 96. gr. um það, hvenær lögin skuli öðlast gildi, alveg samhljóða dönsku lögunum bæði að orðaskipun og innihaldi, en sænsku lögin eru mjög lík dönsku og norsku lögunum, og að eins frábrugðin í því, að ákvörðuninni í 80 gr. um fyrningar-rof á víxlbrjefum með stefnu málssóknarinnar vegna (*litis denunciatio*) er sleppt, af því að þetta kemur ekki heim við þær málafærslureglur í einkamálum, sem gilda í Svíaríki, og svo í því, að í sænsku lögunum eru eigi neinar ákvarðanir, sem samsvara fyrnefndri 96. gr. í hinum tveim lögunum, en þær ákvarðanir, sem hjer að lúta, eru að því leyti, er Svíaríki snertir, teknar upp í sjerstök löggildingarlög.

Þar sem löggjafarnir nú á tímum gjöra sjer svo mjög far um að kom asamhljóðun á um víxlbrjefalöggjöfina, hefur stjórnarráðinu virzt það bæði eðlilegt og æskilegt, að víxlbrjefalög Íslands gætu orðið sem líkust þeim lögum, er um þetta efni gilda í hinum norðurlöndunum, sem Ísland er eðlilega samtengt við að því, er lagasetningu, þjóðerni og almenn viðskipti snertir.

Það má sumsje eflaust ráð fyrir því gjöra, að eptir því sem íslenska verzlunin magnast, verði nauðsyn á að nota víxlbrjef í viðskiptum manna á milli, og muni það reynast, að þörfin á því verði hvað mest einmitt í viðskiptum Íslands við Danmörk og Norveg. En það ætti þá mjög illa við og gæti opt og tíðum valdið slæmum ágreiningi, ef önnur víxlbrjefalög giltu á Íslandi, en á þeim stöðum, sem nefndir voru, og Ísland hefur svo mikil verzlunarviðskipti við, og hjer við bætist, að segja má, að tilsk. 18. maí 1825 sje í fleirum verulegum atriðum eigi lengur við hæfi þessara tíma.

Eins og hin löggefandi þing í Danmörk, Norvegi og Svíaríki hafa álitid svo mikið í það varið, að sameiginleg víxlbrjefalög fyrir norðurlönd kæmust á, að þau ættu, til þess því yrði framgengt, að leiða það hjá sjer, að gjöra breytingar á lagafrumvörpum þeim, sem stjórnirnar í tjeðum löndum lögðu fyrir þau, og sem voru samhljóða innbyrðis, þannig væntir stjórnarráðið þess, að hin sama skoðun ráði meðferð alþingis á frumvarpi því, sem hjer ræðir um.

Eptir hinni ýtarlegu skýrslu, sem álitsskjal það hefur inni að halda, sem hinar þrjár nefndir, er falið hafði verið á hendur að semja frumvarp til sameiginlegra víxlbrjefalaga fyrir norðurlönd, ljetu fylgja frumvarpinu, skal þess getið, sem hjer kemur, til þess að gjöra grein fyrir því, hvernig þau lög hafi myndast, sem hjer eru lögð fyrir alþingi.

Upptökin til þess, að farið var að búa til sameiginleg víxlbrjefalög fyrir norðurlönd, komu frá Svíaríki. Með sænskum konungsúrskurði, 23. oktbr. 1879, var ríkisráð-

gjafanum, sem stóð fyrir dómsmálastjórnardeildinni, falið á hendur, að leita til samninga við dómsmálaráðgjafann í Danmörk og dómsmála-stjórnardeildina í Norvegi, til þess að ráðgast um, hvort koma mætti á samvinnu í þeim tilgangi, að búa til víxlbrjefalög, sem væru sama innihalds, fyrir Svíaríki, Norveg og Danmörk, og skyldi þetta vera byrjun til þess að koma verzlunarlöggjöf hinna þriggja ríkja í nánari samhljóðun innbyrðis. Með því tilmælum þessum var vel tekið af hálfu dönsku og norsku stjórnarinnar, kom mönnum saman um eptir uppástungu dómsmálaráðgjafans danska, að leggja hin þjóðverskú víxlbrjefalög til grundvallar við hina fyrirhuguðu lagasetning, og rjeð það að nokkru leyti úrslitum hjer, að þjóðversku lögin bafa í sjálfu sjer þá kosti til að bera, að ætla megi, að þau gætu haft áhrif á þær endurbætur, sem gjörðar kynnu að verða á víxlbrjefalöggjöfinni seinna meir. Fyrir því voru nefndir settar fyrst á árinu 1877 í hinum þremur löndum; voru í hverri nefnd tveir lögfræðingar og einn verzlunarmaður, og var þeim sett það ætlunarverk, að semja frumvarp til víxlbrjefalaga fyrir land það, sem í hlut átti; skyldi hver nefnd leggja til grundvallar hin þjóðversku víxlbrjefalög, og hafa frumvarpið, svo sem unnt væri, í samhljóðun við frumvörp þau um sama efni, sem nefndirnar fyrir hin tvö löndin jafnframt kynnu að semja, og til þess að þessu yrði framgengt, var nefndarmönnum falið á hendur, að halda fundi með nefndarmönnum frá hinum tveim löndunum. Eptir að hinar þrjár nefndir síðan höfðu haldið sameiginlega fundi, sumpart í Stokkhólmi og sumpart í Kaupmannahöfn, var frumvarp til víxlbrjefalaga í dönskum, (norskum) og sænskum texta samþykkt í desbrm. 1877 á fundinum í Kaupmannahöfn, og var frumvarp þetta í júním. 1878 sent hlutaðeigandi landsstjórnun, eptir að formenn nefndanna höfðu endurskoðað það.

Samkvæmt ákvörðununum um stjórnarform Svíaríkis var frumvarpið að því leyti, er það land snerti, borið undir álit hæstarjettar þar, og gáfu athugasemdir tjeðs rjettar tilefni til þess, að forstjóri hinnar sænsku dómsmála-stjórnardeildar í ágústm. 1879 sendi dönsku og norsku stjórninni uppástungur um þær breytingar á nefndarfrumvarpinu, sem nauðsyn þótti á, til þess stungið yrði upp á því, að það mætti verða að lögum í Svíaríki, og var þess jafnframt farið á leit, að samsvarandi breytingar yrðu teknar upp í frumvarpið að því leyti, er Danmörk og Norveg snerti. Á fundi, sem haldinn var í Kristíaníu, ræddi danska nefndin og norska nefndin ásamt með sænskum mönnum, sem til þess voru kosnir, breytingar þær, sem stungið hafði verið upp á, og fjellust menn þá á endurskoðað frumvarp til víxlbrjefalaga, sem sænska stjórnin einnig aðhylltist. Frumvörpin voru síðan rædd og samþykkt á löggjafarþingum hinna þriggja ríkja, og komu þau, eins og sagt hefur verið, út sem lög 7. maí f. á.

Þar sem tilsk. 1825 hefur inni að halda ákvarðanirnar um málsfærslu í víxlbrjefamálum og um formið á víxlbrjefaafsögnum, þótti það hagfelldara, meðal annars af því, að þessi atriði eigi urðu höfð eins, vegna þess að málsfærslulöggjöfin eigi er hin sama í hinum þremur norðurlandaríkjum, að sleppa hjer að lútandi ákvörðunum í víxlbrjefalögum norðurlanda, og láta þær koma út sem sjerstök lög. Í líkingu við þetta er lagt fyrir alþingi um leið og þetta lagafrumvarp frumvarp til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir.

Til skýringar því, að hverju leyti hinar einstöku ákvarðanir lagafrumvarpsins sjeu frábrugðnar hinum núgildandi víxlbrjefalögum, skal þess getið, sem hjer segir.

I. KAFLI.

Um trasseruð víxlbrjef.

1. ka p í t u l i.

Um formið á víxlbrjefum.

Í þessum kapitula eru ákveðnir þeir eiginlegleikar, sem víxlbrjef verður að hafa, til þess það verði álitid gílt, og er frumvarpið í þessu tilliti mjög sniðid eptir þjóðverskum víxlbrjefalögum, og að eins brugðid út af þeim í einstökum minni háttar atriðum. Ef menn bera ákvarðanir frumvarpsins saman við núgildandi lög, má sjá, að þær yfir höfuð miða til að veita hlutaðeigendum meira frelsi með tilliti til fyrirkomulagsins á víxlbrjefum, þar sem frumvarpið fellir úr gildi nokkur fyrirmæli núgildandi laga, sem álíta má sumpart sem óþarfar takmarkanir á sjálfræði manna til þess að ráða samningum sínum, sumpart sem formlegar ákvarðanir, sem ekki eru til neins verulegs gagns, og sumpart sem óþarfar leiðbeiningar til þess að við bafa þá forsjálni, sem menn hvort sem er eigi mnndu leiða hjá sjer að gæta, ef á þyrfti að halda.

Um 1. gr.

Fyrirmæli greinarinnar um það, sem víxlbrjef á inni að halda, eru frábrugðin gildandi lögum að því leyti, sem hjer er heimtað, að það skuli tilgreint, hvar borgun skuli greiðast, en samkvæmt 4. gr. 2. lið nægir það þó í þessu tilliti, að staður sje tilgreindur við nafn víxlbrjefsborgandans. Apter á móti lætur hin samsvarandi ákvörðun í tilsk. 1825, 7. gr., það að eins vera lagareglu, að bústaður víxlbrjefsborgandans, sem eigi þarf beinlínis að vera tilgreindur, skuli álitast sem borgunarstaður, sje annað ekki tiltekið. Greinin nemur úr gildi það, sem ákveðid er í tilsk. 1825, 5. og 7. gr. 3. staflid, að tekið skuli fram í víxlbrjefum, sem hljóða upp á borgun til annars manns, en útgefandans sjálfs, hvort útgefandinn hafi fengið borgun fyrir víxlbrjefid, og að nefna skuli víxlbrjefsupphæðina tveim sinnum. — Þar sem þess er krafizt, að tilgreina skuli í víxlbrjefinu nafn þess, sem á að taka við borguninni, tekur greinin það af, að gefa megi út víxlbrjef, sem hljóða upp á handhafa víxlbrjefsins, sbr. tilsk. 1825, 6. gr. Þetta þykir sumsje óráðlegt að því leyti, er snertir eigin víxlbrjef, eptir þeim reglum, sem um bankseðla gilda, enda gengur löggjöf nýrri tíma í þá stefnu, að banna að láta víxlbrjef hljóða upp á handhafana, einnig að því leyti, er trasseruð víxlbrjef snertir. Þar sem greinin eigi hefur heimtað distantia loci, falla að endingu úr gildi fyrirmæli tilsk. 1825, 1. gr., um það, að trasseruð víxlbrjef skuli hljóða upp á borgun á öðrum stað, en þar, sem þau eru útgefin.

Um 2. gr.

Gagnstætt því, sem ákveðid er í tilsk. 1825, 2. gr., leyfir þessi grein, að gefa út trasseruð eigin víxlbrjef, og er svo fyrir mælt, að þess konar víxlbrjef skuli skoðuð sem eigin víxlbrjef. Þess skal getið, að núgildandi lög eigi veita heimild til þess að gefa út eigin víxlbrjef, sbr. tilsk. 1825, 2. gr., en eptir þessu lagafrumvarpi verða þau leyfð, sbr. 95. gr. og það, sem síðar mun sagt verða um þetta.

Um 3. gr.

Gagnstætt tilsk. 1825, 9. gr., er málsþörtunum samkvæmt þessari grein frjálst, að ákveða svo langan borgunarfrest fyrir víxlbrjefið, sem þeir vilja, og eru það einnig nýmæli, að gjalddagi skuli vera einn og hinn sami fyrir alla víxlbrjefsupphæðina; er þetta ákveðið til þess, að meðferðin á víxlbrjefum verði því vafningsminni.

Um 4. gr.

Sbr. athugasemdina við 1. gr. um staðareinkenni við nafn víxlbrjefsborgandans sem nauðsynlegt atriði í innihaldi víxlbrjefsins.

Um 5. gr.

Með tilliti til fleiri ákvarðana í nógildandi lögum um lögun víxlbrjefa hefur efi á því leikið, hverjar afleiðingar það skuli hafa, ef þessara ákvarðana er eigi gætt. Efasemdir þessar hverfa eptir þessari grein, sem ákveður, að hvorki það skjal, sem eigi er lagað samkvæmt því, sem fyrir er mælt að framan, nje þær yfirlýsingar, sem ritaðar eru á það, skuli veita víxlbrjefarjettindi.

Um 6. gr.

Sje víxlbrjefsupphæðin nefnd fleirum sinnum, en eigi hin sama í hvert skipti, skal samkvæmt þessari grein ávallt sú minnsta gilda, en samkvæmt nógildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 7. gr., gildir hið gagnstæða, ef það verður sannað, að það sje stærri upphæðin, sem í raun og veru var átt við.

Um 7. gr.

Þessi grein hefur inni að halda nýmæli, sem virðast samkvæm eðli víxlbrjefa.

2. ka p í t u l i.

Um ábyrgð útgefandans.

Um 8. gr.

Þessi grein hefur eigi annað að innihalda en það, sem er almenn gildandi víxlbrjefalög, og er það að því leyti, er Ísland snertir, innifalið í því, sem sagt er í tilsk. 1825, 44. gr., sbr. 47. gr. og 59. gr.

3. ka p í t u l i.

Um afsal víxlbrjefsins

(endossement, giro).

Um 9.—16. gr.

Ákvarðanirnar í þessum kapitula eru yfir böfuð samhljóða því, sem fyrir er mælt í gildandi lögum, eða því, sem þó verður skoðað sem gildandi lög, án þess það beinlínis

sje tekið þar fram. Þó skal þess getið, að sú regla í tilsk. 1825, 14. gr., að sá, sem kaupir víxlbrjef fyrir bönd annars, og afsalar honum víxlbrjefið, eigi verður víxlbrjefs-skuldari gagnvart þeim, sem hann keypti víxlbrjefið fyrir, nema hann hafi skuldbundið sig til að gangast undir sömu ábyrgð og hinn, er af numin með 14. gr. frumvarpsins, sem skilyrðislaust heimtar, að afsalandi verði við afsalið að áskilja sjer, að vera laus við ábyrgð, vilji hann komast hjá henni. Þar að auki skal þess getið, að af því ekkert er um það sagt í frumvarpinu, þá leiðir þar af, að eigi þarf að taka það fram í afsalinu, að afsalandi hafi fengið borgun, og að 16. gr. samanborin við 12. gr. sýnir, að ávallt er gjört ráð fyrir því, að afsalið sje fullkomið.

4. ka p í t u l i.

Um sýning víxlbrjefs til viðtöku.

Með ákvörðununum í þessum kapitula er engin takmörkun gjörd á þeirri heimild, sem eptir nú gildandi lögum er til þess að framsýna víxlbrjef til viðtöku, sjá 17. gr. frumvarpsins, sbr. við 19. gr. í tilsk. 1825, en aptur á móti á skyldan til þess að sýna fram víxlbrjef til viðtöku, sem eptir tilsk. 1825, 27. og 28. gr., nær til allra víxlbrjefa, sjer hjer að eins stað í þeim tilfellum, þar sem hún má álitast nauðsynleg af því, að víxlbrjefið er sjerstaklegs eðlis. Að því leyti, er snertir víxlbrjef, sem hljóða upp á borgun á tilteknum degi eða á tilteknum tíma, eptir að þau eru útgefin, er að eins nauðsyn á þessu, þegar þau eiga að borgast á öðrum stað, en þar sem víxlbrjefsborgandi er búsettur, og útgefandinn eigi í víxlbrjefinu hefur tilgreint, hver annast eigi um borgunina á hinum tiltekna borgunarstað, og er því að eins í þessu tilfelli svo fyrir mál í frumvarpinu, að víxlbrjefaeigendurnir skuli sýna fram víxlbrjefin til viðtöku, sbr. 18. gr. Að því leyti, er snertir víxlbrjef, sem hljóða upp á borgun á tilteknum tíma, eptir að þau eru sýnd, er sömuleiðis nauðsynlegt, að það sje gjört að skyldu, að sýna fram víxlbrjefið til viðtöku, til þess að hafa takmark, er talið verði frá til gjalddaga. Hjer er því fyrir-mælum nú gildandi laga um skyldu víxlbrjefseigandans, til þess að sýna fram víxlbrjefið til viðtöku, haldið, sbr. 19. gr. Verði viðtöku synjað í þeim tilfellum, þar sem sýning víxlbrjefsins er fyrirskipuð, skal afsagnargjörð fram fara, og ef það er vanbirt, að sýna fram víxlbrjefið eða láta afsagnargjörð fram fara, þá týnist víxlbrjefarjetturinn gagnvart útgefanda og afsalendum.

Um hinar einstöku greinir skal þess að öðru leyti getið, sem hjer kemur.

Um 17. gr.

Það eru nýmæli, sem ákveðið er í 2. lið greinarinnar, að sje nokkuð um samið, sem kemur í bága við þá heimild, sem víxlbrjefseigandinn hefur til þess að sýna fram víxlbrjefið til viðtöku, þá hafi það engin áhrif á víxlbrjefsrjettinn, og virðist þetta þegar leiða af því, sem heimildin til þess að sýna víxlbrjefið fram er byggð á, og af aðalskyldu útgefandans samkvæmt 8. gr.

Um 18. gr.

Í því tilfelli, sem þjer ræðir um, skal sýna fram víxlbrjefið til viðtöku svo tímanlega, að það, eins og hjer er fyrir mælt, verði afsagt sökum viðtökubrests fyrir gjalddaga. Með tilliti til þess tíma, er víxlbrjefið skal sýnt fram, verður því að hafa það fyrir augum, að víxlbrjefsborgandinn samkvæmt 21. gr. hefur sólarhring til þess að hugsa sig um, hvort hann vilji taka víxlbrjefið gilt eða ekki.

Um 19. gr.

Í víxlbrjefalögum norðurlanda 7. maí 1880 er svo ákveðið, að víxlbrjef, sem hljóðar upp á borgun eptir sýning, skuli, nema öðruvísi sje fyrir skipað í texta víxlbrjefsins, sýnt fram til viðtöku innan 6 mánaða frá þeim degi, er það er dagsett, ef það er gefið út frá eða til einhvers staðar í norðurláfunni, að undanteknu Íslandi og Færeyjum, og innan árs, ef það er gefið út frá eða til tjedra landa eða nokkurs staðar fyrir utan norðurláfunna. Í líkingu við þetta virðist mega ákveða fyrir Ísland, að fresturinn skuli vera 1 ár, of víxlbrjefið er útgefið frá eða til einhvers staðar fyrir utan Ísland, en hins vegar þykir það nægja, að láta frestinn vera 6 mánuði, ef víxlbrjefið er útgefið bæði frá og til einhvers staðar á Íslandi. Hinar nú gildandi ákvarðanir, sem eru frábrugðnar þessu, standa í 28. gr. tilsk. 1825. Að öðru leyti skal eptir því, sem fyrir er mælt í greininni, ekki að eins sýningin, heldur einnig afsögnin fram fara, áður en hinir ákveðnu frestir eru úthlaupnir.

Af þeim ástæðum, sem skyldan til þess að sýna fram víxlbrjef til viðtöku í þessu tilfelli byggist á, er svo fyrir mælt í greininni, að afsögn skuli fram fara, enda þótt víxlbrjefsborgandinn sje fús á að taka víxlbrjefið gilt, ef hann eigi vill dagsetja viðtöku sína. Þegar viðtaka eigi er veitt, eða hún eigi dagsett, þá hafa menn ekkert víst að ganga eptir, til þess að reikna út gjalddagann. Er því svo fyrir mælt, að gjalddagi, þegar svo stendur á, skuli talinn frá afsagnardeginum, og er þar að auki í síðasta kafla greinarninnar ákveðið, að gjalddagi gagnvart þeim viðtökumanni, er eigi hefur dagsett viðtöku sína, skuli talinn frá síðasta degi, er sýna mátti fram víxlbrjefið, hafi afsagnargjörð eigi fram farið.

Um 20. gr.

Þar sem frumvarpið að eins hefur gjört það að skyldu, að sýna fram víxlbrjefið til viðtöku þegar svo stendur á, sem getið er um í 18. og 19. gr., þá er, þegar öðruvísi er ástatt, engin nauðsyn á, að láta afsagnargjörð sökum borgunarbrests fram fara, til þess að varðveita víxlbrjefarjettinn, enda þótt víxlbrjefið sje sýnt fram til viðtöku, og hún eigi hafi fengizt. Aftur á móti er svo ákveðið í frumvarpinu, að hvervetna þá er afsagnargjörð hefur fram farið sökum viðtökubrests, — en eigi sökum dagsetningarleysis — þá skuli það tilkynnt, nema því að eins að viðtaka hafi verið veitt eptir á samkvæmt 28. gr. Þessi tilkynningarskylda er samt sem áður hvorki svo yfgrípsamikil eða svo ströng eins og sú, sem ákveðin er í tilsk. 1825, 34. og 35. gr., og sjer í lagi hefur það, að tilkynningin er vanhirt, eigi þá afleiðing, að víxlbrjefarjetturinn týnist. Um þetta skal að öðru leyti vísað til 45.—47. gr. og þess, sem sagt mun verða um þær greinir.

5. ka p í t u l i.

Um viðtöku víxlbrjefs.

Um 21. gr.

Það, sem hjer er mælt fyrir um, að víxlbrjefsborgandinn hafi sólarhring til þess að hugsa sig um, og að það sje ógilt, að draga út, breyta eða kalla aptur viðtöku, eptir að búið er að rita hana á víxlbrjefið, er samhljóða ákvörðununum í tilsk. 1825, 29. og 26. gr., sbr. þó 42 gr. Hið sama er og um það, sem ákveðið er í 2. kafla greinarinnar, 1. lið, um form viðtökunnar. Það eru aptur á móti nýmæli, sem ákveðið er næst þar á eptir, að það einnig sje gild viðtaka, ef viðtökumaður að eins ritar nafn sitt framan á víxlbrjefið, sbr. tilsk. 1825, 24. gr., og er ákvörðun þessi tekin upp í víxlbrjefalögin fyrir norðurlönd, af því hún finnst í þjóðversku víxlbrjefalögunum, og af því, að eigi verður sjeð, að áritun víxlbrjefsskuldarans framan á víxlbrjefið geti þýtt annað, en að hann taki það gilt.

22. gr.

hefur eigi annað inni að balda en það, sem þegar eru gildandi lög, sbr. tilsk. 1825, 25. gr., 1. og 2. lið. Þó fellur úr gildi ákvörðunin í tilsk. 1825, 25. gr. 3. lið um afleiðingarnar af því, að sá, sem sýnir fram víxlbrjefið, samþykkist viðtöku, sem bundin er skilmálum.

23. og 24. gr.

eru samhljóða nú gildandi lögum. Með því það liggur fyrir utan ætlunarverk víxlbrjefalaganna, eru eigi teknar upp í frumvarpið neinar ákvarðanir, er samsvara því, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 21. og 22. gr., og í 23. og 38. gr. 3. lið, er standa í sambandi hjer við, viðvikjandi þeirri stöðu, er útgefandinn og viðtökumaður standa í hvor til annars, að því leyti það eigi snertir víxlbrjefarjett,

6. ka p í t u l i.

Um fullnaðargjörð fyrir það, að viðtöku er synjað eða viðtaka eigi er fullnægjandi.

Um 25.—29. gr.

Með því útgefandinn og afsalendurnir hafa ábyrgð gagnvart víxlbrjefseigandanum eigi að eins á því, að víxlbrjefið verði borgað á gjalddaga, heldur einnig á því, að það verði tekið gilt, ef víxlbrjefseigandinn notar heimild sína til þess að krefjast þess, (8. og 10. gr. frumvarpsins, sbr. 17. gr.), er þeirri reglu gildandi laga (sbr. tilsk. 1825, 44. gr.) haldið í 29. gr. frumvarpsins, að synjun viðtöku að öllu eða að nokkru leyti heimili víxlbrjefseigandanum, að gjöra þegar kröfu um fullnaðargjörð samkvæmt víxlbrjefarjetti gildandi eptir framfarna afsagnargjörð, til þess víxlbrjefið verði borgað, þótt það eigi enn sje komið í gjalddaga, en greinin hefur þó þau nýmæli inni að halda, sem eru samsvarandi hlutarins eðli, að víxlbrjefsskuldarinn geti dregið frá víxlbrjefsupphæðinni eða þeirri upphæð, sem eigi er gengizt við, 5 af hundraði í árlega leigu fyrir þann tíma, sem eptir er til gjalddaga. En með því borgunarkrafan ætlast til, að hlutaðeigandi hafi víxlbrjefið í höndum, hefur það þótt við eiga, jafnframt þessu að leiða í lög fullnaðargjörð með veð-

setningu, eins og á sjer stað í fleiri framandi lögum, og þar á meðal í hinum þjóðversku víxlbrjefalögum. Það getur sumsje staðið svo á, að víxlbrjefseigandinn sjálfur geti eigi fullnægt þeim skilyrðum, sem nefnd voru fyrir því, að krefjast þeirra fullnaðargjörðar, sem lengra fer, svo sem t. a. m. ef víxlbrjefið hefir glatazt.

En það getur þar að auki komið fyrir í öðrum tilfellum, að fullnaðargjörð með veðsetningu geti komið að haldi. Þannig gæti það verið æskilegt fyrir einhvern af þeim, sem standa fyrir framan víxlbrjefseigandann á víxlbrjefinu, að leita sjer tryggingar til bráðabyrgða með þessu móti, og það kynni einnig, t. a. m. þegar peningaækla er, að vera víxlbrjefseigandanum sjálfum í hag, að veita umliðun með borgun, ef honum að eins yrði sett nægilegt veð. Eptir nppástungunni á bæði víxlbrjefseigandinn (25. gr.) og sjerhver afsalandi (26. gr.) að hafa heimild til þess, að krefjast tryggingar, og er þetta einungis bundið þeim skilmála, að afsagnargjörð sú, sem fram hefur farið sökum þess að viðtaka hefur brugðizt eða eigi hefur verið tryggjandi, verði látin af hendi við þann, sem skuldbinding til fullnaðargjörðar eptir víxlbrjefarjetti hvílir á, og sem tryggingar-kröfunni er beint að. Hjer við er þó að athuga, að frumvarpið til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir hefur í 10. gr. þá ákvörðun inni að halda, að eigi megi láta öðrum en gjörðarbeiðandanum í tje útskrift af afsagnargjörðinni. Tryggingin verður að ná yfir borgun víxlbrjefsupphæðarinnar á gjalddaga, eða þeirrar upphæðar, sem eigi er gengizt við, ásamt með kostnaði þeim, sem hlotizt hefur af því, að viðtaka hefur brugðizt eða eigi verið fullkomin. Frumvarpið gengur út frá þeirri grundvallarreglu, að þegar búið sje að setja veð, þá verði eigi frekari tryggingar krafizt hjá öðrum en sjálfum þeim, sem trygginguna hefur sett, eða þeim, sem fyrir framan hann kunna að standa á víxlbrjefinu. Í 27. gr. er sumsje svo fyrir mælt annars vegar, að það veð, sem einhver víxlbrjefsskuldari hefur sett, losi alla hina víxlbrjefsskuldarana undan því að setja þeim trygging, sem standa fyrir aptan þann, sem veðið setti, og hins vegar, að veðið komi öllum hinum öðrum að notum, sem eru fyrir aptan hann, ef þeir krefjast þess. Í 28. gr. er fyrir mælt um það, að heimildin til þess að krefjast veðs geti fallið niður, og um skylduna til þess að skila veði aptur. Það leiðir af því, sem tryggingarkrafan byggist á, að veðinu skuli skilað aptur, þegar víxlbrjefsborgandinn, eptir að afsögn hefur fram farið, veitir fullkomna viðtöku, og borgar kostnað þann, sem hlotizt hefur af því, að hann áður synjaði viðtöku, og það leiðir sjálfsgat af blutarins eðli, að veðsetningin falli niður, þegar víxlbrjefsskuldbindingunni er fullnægt með því, að víxlbrjefið verður innleyst, eða á annan hátt. Jafnframt er í frumvarpinu eins og í þjóðversku víxlbrjefalögum ákveðinn sjerstakur fyrningarfrestur, þar sem svo er fyrir mælt, að veði skuli skilað aptur, sem sett hefur verið, sje mál eigi höfðað gegn þeim, sem veðið hefur sett, innan árs frá gjalddaga víxlbrjefsins, til þess að það verði borgað, en þessi ákvörðun kemur að notum, þegar svo stendur á, að krafan um fullnaðargjörð gegn þeim, sem veð hefur sett, samkvæmt 78. og 79. gr. frumvarpsins fyrnist seinna en að ári liðnu frá gjalddaga.

30. gr.

samevarar ákvörðuninni í tilsk. 1825, 47. gr., en breytir henni samt í fleiri atriðum. Þannig nefnir frumvarpið fleiri tilfelli, þar sem viðtaka eigi er tryggjandi, og sem veita heimild til þess, að krefjast þeirrar tryggingar, sem hjer ræðir um, eptir að afsögn hefur fram farið. Því næst fer tryggingarkrafan eigi, eins og samkvæmt nú gildandi lögum, fram á, að heimta þegar í stað borgun víxlbrjefsins, heldur að eins að krjefjast tryggingar samkvæmt 25.—27. gr., eptir að skorað hefur verið árangurslaust á viðtökumanninn, að

setja veð, og skal þetta sannað með afsögn. Þessi nýmæli eru samhljóða hinum þjóðversku víxlbrjefalögum og byggjast á því, að það eigi verður með vissu sjeð fyr en á gjalddaga, hvort skyldan til þess að útvega borgun hjá viðtökumanninum hafi verið vanhirt.

7. ka pítuli.

Um gjalddaga víxlbrjefs og borgun þess.

Í þessum kapitula er rætt nm hina venjulega borgun á víxlbrjefi af hendi víxlbrjefsborganda (viðtökumanns) eða þess, sem annast á um borgunina, þegar víxlbrjef hljóðar upp á borgun á öðrum stað, en þar sem víxlbrjefsborgandinn er búsettur (domiciliatus), en í 8. kapitula (sbr. 29. gr.) er sagt fyrir um borgun víxlbrjefsins, þegar fullnaðargjörðar er krafizt, og í 9. kapitula um borgun víxlbrjefs fyrir milligöngu. Að öðru leyti hafa þó einstöku ákvarðanir í þessum kapitula þýðingu að því leyti, er kröfuna um fullnaðargjörð snertir, t. a. m. það, sem sagt er um rjettar heimildir til þess að heimta víxlbrjef borgað.

Um 31. gr.

Þessi grein fellir úr gildi það, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 52. gr. um frestunardaga. Það virðist eigi geta verið neinn efi á því, að víxlbrjefið eigi að veita heimild til þess að fá borgun á gjalddaga, með því það er gagnstætt eðli víxlbrjefsins, að raska að nauðsynjalausu því, sem víxlbrjefið sjálfst ákveður um gjalddaga. Frestunardagar eiga sjer því eigi stað í þjóðverskum víxlbrjefalögum, og heldur eigi í því nær öllum öðrum víxlbrjefalögum, en það mundi varða miklum erfiðleik í víxlbrjefa-viðskiptum manna á milli, ef lög væru með ýmsu móti í þessu efni. Undantekning frá þeirri reglu, að víxlbrjefið skuli innleyst á gjalddaga, er gjörð í 91. gr. frumvarpsins.

32. gr.

nemur úr gildi samkvæmt grundvallarreglu næstu greinar á undan það, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 55. gr., að víxlbrjefsborgandinn hafi sólarbrings-frest, að því leyti ersuertir víxlbrjef, sem hljóða upp á borgun við sýning. Þar að auki takmarkar greinin þann tíma, er slík víxlbrjef mega vera í veltu (sbr. tilsk. 1825, 28. gr.), þar sem hjer er fyrir mælt. að reglurnar í 19. gr. um sýning þeirra víxlbrjefa til viðtöku, er hljóða upp á borgun eptir sýning, skuli gilda um það, innan hvers tíma þau víxlbrjef skuli sýnd fram, sem hjer ræðir um, til þess þau verði borguð.

33. gr.

er samhljóða því, sem sumpart er ákveðið í tilsk. 1825, 48. gr. í niðurlaginu, sumpart er álitíð gildandi lög; samt er það nýmæli, að dagsetningardagur eða framsýningardagur skuli eigi talinn með, ef gjalddagi víxlbrjefs er miðaður við ákveðna dagatölu eptir að það var útgefið, eða eptir að það var sýnt, og er með þessu breyting gjörð á tilsk. 1825, 49. gr.

34. gr.

er samhljóða grundvallarreglum gildandi laga.

35. gr.

verður yfir höfuð að álíta samhljóða nú gildandi víxlbrjefalögum (sbr. tilsk. 1825, 45. gr. í niðurlaginu) og því, sem við gengst.

36. gr.

ákveður, hvað viðtökumaðurinn eigi að borga, ef hann eigi innleysir víxlbrjefið, á meðan að afsögn sökum borgunarbrests eigi hefur fram farið; en það fylgir af sjálfu sjer, að ábyrgð þá, sem hann bakar sjer, þegar slík afsögn er framfarin, verði að ákveða samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 50.—52. gr. frumvarpsins, þar sem aðalskuldarinn í því tilfelli eigi getur sloppið með að borga minna en það, sem krafizt verður af þeim, sem eru í veði fyrir honum. Þegar svo stendur á, sem í greininni er sagt, er eigi fundin ástæða til að veita víxlbrjefseigandanum þóknun, er hann venjulega mundi hafa af því ábata, sem hann eigi hefur neitt tillkall til, og að svo miklu leyti má álíta, að breyting sje gjörð á gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 56. gr., í niðurlaginu; en af þeirri gr., samanborinni við 45. gr., er almennt ráðið, að menn hefðu hinn sama rjett gagnvart viðtökumanninum, þó afsögn eigi hafi fram farið, eins og þó afsögn væri framfarin, að eins með þeim mismun, að eigi verði, eins og sjálfsagt er, krafizt endurgjalds fyrir afsagnarkostnað.

Að því leyti, sem víxlbrjefaleigurnar eru settar niður í 6 af hundraði, skal vísað til þess, sem getið mun verða um 50. gr. frumvarpsins. Að öðru leyti er innihald greinarinnar samhljóða þeim grundvallarreglum laganna, sem þegar eru í gildi.

37. gr.

er þegar gildandi lög, sbr. tilsk. 1825, 58. gr., og segir eins og hin eldri ákvörðun að eins fyrir um borgun upp í víxlbrjefsupphæðina, áður en afsögn sökum borgunarbrests hefur fram farið.

38. gr.

er samhljóða gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 50. gr.

39. gr.

er einnig samhljóða gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 65. gr. 1. lið og 12. gr. í niðurlaginu, sbr. 61. gr.

40. gr.

er samhljóða tilsk. 1825, 51. gr.

8. k a p í t u l i.

Um fullnaðarkröfu sökum borgunarbrests.

Um 41. gr.

Sbr. tilsk 1825, 59. gr. ásamt með 50. og 52 gr., sbr. 56. gr. Með þessari grein er breyting gjörð á því, sem fyrir mælt er í tilsk. 1825, 50. gr., að sýning víxlbrjefs, til þess það verði bogað, skuli fram fara einmitt á gjaldaga, þar sem hjer er svo ákveðið,

að það skuli nægja, að víxlbrjefið sje sýnt fram svo tímanlega, að afsagnargjörð verði látin fram fara í síðasta lagi á öðrum virkum degi eptir gjalddaga. Með þessari ákvörðun um afsagnarfrestinn er sömuleiðis breyting gjörð á tilsk. 1825, 54. gr., þar greinin er svo orðuð, að afsagnarfresturinn lengist, þegar helgidagar koma á milli. Sýning víxlbrjefsins til borgunar skal eiga sjer stað, hvort sem gengizt hefur verið undir víxlbrjefið áður eða eigi, en í tilsk. 1825, 50. gr., er að eins svo ákveðið, að víxlbrjefið skuli lagt fyrir viðtökumanninn til þess það verði borgað. Að orðunum þannig er breytt, er einkanlega af því sprottið, að frumvarpið gagnstætt nú gildandi lögum fer fram á, að gjöra það að skyldu, að sýna fram víxlbrjefið til borgunar einnig þegar svo stendur á, að afsagnargjörð sökum viðtökubrests hefur fram farið, nema því að eins að mál sje höfðað samkvæmt 29. gr., eptir að slík afsögn hefur fram farið, eða að víxlbrjefið sje innleyst samkvæmt þeirri grein. Sje þetta eigi gjört, og hafi víxlbrjefseigandinn þannig látið það hjá líða, eptir að afsögn sökum viðtökubrests hefur fram farið, að neyta rjettar síns til þess að krefjast borgunar, þá verða sumsje þeir, sem fullnaðarskuldbinding hvílir á, að skilja þessa aðferð hans svo, að hann þegjandi hafi lýst því yfir, að hann vilji biða gjalddaga, til þess að vita, hvort víxlbrjefsborgandi þá vilji borga. og er það því eðlilegt, að honum sje gjört að skyldu, að leita aptur til víxlbrjefsborgandans.

Um 42. gr.

Þessi grein sker úr þeirri spurningu, sem eigi er getið um í nú gildandi lögum, hverjar afleiðingar það skuli hafa, ef gjörð er áskorun um, að afsagnargjörð eigi skuli fram fara.

43. gr.

1. og annar liður þessarar greinar er samhljóða nú gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 56. gr. 2. lið, en þar sem greinin ákveður, að víxlbrjefarjetturinn týnist gagnvart viðtökumanninum, þegar annar en hann á að annast um borgun víxlbrjefsins, og víxlbrjefseigandinn vanhírdur, að láta afsagnargjörð fram fara hjá honum, þá er þetta breyting á nú gildandi lögum. sbr. tilsk. 1825, 56. gr. í niðurlaginu, þar sem undantekningarlaust er svo fyrir mælt, að afsögn sökum borgunarbrests eigi sje nauðsynleg, til þess að varðveita víxlbrjefarjettinn gagnvart viðtökumanninum. Með því viðtökumaður hefur orðið að sjá fyrir því, að sá, sem annast á um borgunina á hinum staðnum, hafi nægilegt fje fyrir höndum til þess að borga víxlbrjefið, virðist það ósanngjarnt, að leyfa víxlbrjefseigandanum að ganga fram hjá þeim, sem annast á um borgunina, og þannig neyða viðtökumanninn til þess að hafa tvöfalt fje til taks, til þess að innleysa sama víxlbrjefið. Viðtökumaðurinn á þess vegna ekki að vera skuldbundið samkvæmt víxlbrjefarjetti, nema það verði sannað á venjulegan hátt, að víxlbrjefið hafi verið árangurslaust lagt fram fyrir þann, sem annast átti um borgunina. Það er einungis víxlbrjefarjetturinn, sem týnist gagnvart viðtökumanni, en víxlbrjefseiganda er samkvæmt 93. gr. framvegis heimilt, að nota víxlbrjefið gegn viðtökumanninum sem almennt skuldabrief, ef hann hefur ekki orðið fyrir tjóni af vanhírðingunni.

44. gr.

segir fyrir um, að afsagnargjörð eigi útheimtist til þess að varðveita víxlbrjefarjettinn gagnvart viðtökumanninum, með þeirri undantekning, sem getið er um í 43. gr.

Um 45.—47. gr.

Í þessum greinum, sbr. 20., 30., 42. og 75. gr., er stungið upp á nýjum tilkynningarreglum, sem í því verulega eru samhljóða því, sem fyrir er mælt hér um í þjóðverskum víxlbrjefalögum, þar sem það annars vegar hefur þótt ísjárvert, að taka tilkynningarskylduna alveg af, en á hinn bóginn hefur eigi þótt ástæða til, að halda hinum ströngu reglum nú gildandi laga (sbr. tilsk. 1825, 34., 35. og 56. gr.), er heimta tilkynninguna sem nauðsynlegt skilyrði fyrir fullnaðarkröfunni.

Í 45. gr. 1. lið er gjörð breyting á því, sem ákveðið er í gildandi lögum um tilkynning þá, sem skal gefin um það, að borgun hafi brugðizt og um framfarna afsagnargjörð sökum borgunarbrests. Er eigi að eins breyting gjörð á þeim tíma, innan hvers slík tilkynning skal gefin, á þá leið, að það ávallt skuli gjört innan tveggja virkra daga frá þeim degi, er afsagnargjörðin fór fram, heldur er enn fremur gjörð sú mikilvæga breyting, að handhafi víxlbrjefsins nú að eins skuli gefa þeim næsta fyrir framan hann á víxlbrjefinu tilkynning, og þó ekki nema því að eins, að staðareinkenni sje tilgreint við nafn hans á víxlbrjefinu, en samkvæmt nú gildandi lögum skal tilkynning gefin hverjum einum, sem hann vill krefjast borgunar hjá. Það er sagt með berum orðum, að tilkynningin skuli vera skrifleg, og er þar að auki sagt svo fyrir í 2. kafla greinarinnar, að skyldunni til þess að gefa tjeða tilkynning sje fullnægt, þegar tilkynningin er látin á póstin innan fyrnefnds frests, eða send af stað á annan tilhlýðilegan hátt, þar sem enginn póstur gengur. Í 3. kafla greinarinnar er svo fyrir mælt, að sjerhver afsalandi, sem hefur fengið tilkynningu um afsögnina, sje skyldur til að gefa þeim, sem næstur er fyrir framan hann, tilkynning á sama hátt og sagt er í 1. kafla greinarinnar, og er með þessu gjörð breyting á tilsk. 1825, 34. gr. í niðurlaginu. Í samhljóðun við 43. gr. er í niðurlagi þessarar greinar ákveðið, að tilkynning skuli veitt viðtökumanni, sem gengizt hefur undir víxlbrjef, sem á að innleysa á öðrum stað, en þar sem víxlbrjefsborgandinn er búsettur, með því svo er álitid, að viðtökumaður standi í sömu stöðu til þess, sem annast á um borgunina á þeim stað, þar sem á að innleysa víxlbrjefid, sem útgefandinn til víxlbrjefsborgandans. Í greininni er svo komizt að orði, að tilkynningin sje tilkynning um afsögnina, en í því tilfelli, sem getid er í 42. gr., þar sem afsögn eigi hefur fram farið, er það vitaskuld, að tilkynningin eigi við það, að víxlbrjefid ekki hafi verið borgað.

46. gr. hefur inni að halda verulega breyting á nú gildandi lögum; samkvæmt þeim er afleiðingin af því að vanhírða tilkynninguna. sú sama, sem hlýzt af því, að afsögnin hafi verið vanhirt, nefnilega, að víxlbrjefsrjetturinn tapast nema gagnvart viðtökumanninum. Samkvæmt frumvarpinu verða afleiðingarnar að eins þær, sem getid er í greininni, og sem eru langt um yfirgripsminni.

47. gr. segir fyrir um sannanirnar fyrir því, að tilkynningarskyldunni hafi verið fullnægt, og er þjer með berum orðum tekið fram það, sem yfir höfuð má álíta sem gildandi lög.

48. gr.

er samhljóða nú gildandi lögum, en þar hefur samt eigi þótt nauðsyn á að taka það beinlínis fram.

49. gr.

er samhljóða því, sem eptir tilsk. 1825, 29. gr., sbr. við 44. gr. 2. og 3. lið, er gildandi lög.

50. gr.

Í þessari grein er ákveðið, hvað fyrsta fullnaðarkrafan af hálfu víxlbrjefseigandans, sem eigi fær víxlbrjefið borgað, nær yfir, og er með þessari ákvörðun gjörð veruleg breyting á fyrirmælum tilsk. 1825, 45. gr., þar sem víxlbrjefsleigurnar eru settar niður í 6 af hundraði og þóknunin niður í $\frac{1}{3}$ af hverju hundraði af víxlbrjefsupphæðinni; leigur þær, sem nú gilda, virðast óþarflega háar, og eins þóknunargjöldin, og er með þessari lækkun samhljóðun komið á við þjóðversku víxlbrjefalögin.

51. gr.

er að aðalefninu til samhljóða því, sem við gengist hefur í Danmörku, án þess að lög væru til um það.

Um 52. gr.

Í þessari grein eru eins og í þjóðversku víxlbrjefalögunum settar sjerstakar reglur um hinar seinni fullnaðarkröfur, en í nú gildandi lögum gildir hin sama regla bæði um þær og fyrstu fullnaðarkröfuna, sbr. tilsk. 1825, 45. gr.

Upphæð vaxtanna og þóknunargjaldsins er ákveðin á sama hátt eins og í 50. gr. Greinin leyfir eins og nú gildandi lög, að telja til kostnaðar á hverri hendi, sem víxlbrjefið kemst í á apturleið sinni, og gagnstætt nú gildandi lögum er einnig leyft, að leggja saman þóknunargjöldin, en þó svo, að hin samanlagða upphæð þeirra eigi fari fram úr 2 af hundraði, til þess þetta leyfi eigi verði vanbrúkað og þóknunargjöldin fari eigi fram úr hófi.

53. gr.

heimilar þeim, sem á tilkall til fullnaðargjalds, að koma því fram með því að gefa út gagnvíxlbrjef (rekambio víxlbrjef) upp á þann, sem skyldur er að greiða fullnaðargjaldið. Þessi ákvörðun er tekin upp eptir þjóðverskum víxlbrjefalögum. Þar eð sá, sem fullnaðarskuldbindingin hvílir á, verður að borga slíkt víxlbrjef, ef hann vill komast hjá að borga þann kostnaðarauka, sem mundi hljótask af því, að hann synjaði borgunar, er í síðasta lið greinarinnar gjört þeim, sem krefst fullnaðargjalds, að skyldu, að gjöra gagnvíxlbrjefið svo ódýrt, sem unnt er, til þess eigi að baka þeim, sem skuldbindingin hvílir á, óþarfan kostnað, og skal því þess konar víxlbrjef hljóða upp á borgun við sýningu, og gefa það út beinlínis án þess að nota nokkurn milligöngumann eða til taka borgun á öðrum stað, en þar sem víxlbrjefsborgandinn er búsettur.

54. gr.

er samhljóða því, sem er gildandi lög, sumpart samkvæmt tilsk. 1825, 61. gr. í niðurlaginu, sumpart án þess það beinlínis sje ákveðið.

55. gr.

hefur eigi annað að innihalda en það, sem er gildandi lög.

9. ka pítuli.

Um viðtöku eða borgun víxlbrjefs eptir áskorun eða fyrir milligöngu.

Aðalinntak þessa ka pítula er samhljóða þeim reglum, sem settar eru um þetta efni í tilsk. 1825, 37.—43. gr. og 57. gr., en frumvarpið fer samt langt um meir út í æsar, og breytir enn fremur gildandi lögum í ýmsum atriðum. Hin helzta breyting er sú, að 63. gr. frumvarpsins heimilar þeim, sem skorað hefur verið á í viðlögum, og innleyst hefur víxlbrjefið, hinn sama víxlbrjefarjett, sem milligöngumaðurinn hefur gagnvart áskoranda.

Um 56. gr.

Þessi grein takmarkar skylduna til þess að heimta viðtöku víxlbrjefs hjá þeim, sem skorað er á í viðlögum, við það tilfelli, að hann sje á borgunarstaðnum eða, ef ákvörðunin í 18. gr. á við um víxlbrjefið, á sýningarstaðnum, með því það hefur þótt ósanngjarnt, að skylda víxlbrjefseigandann til þess að heimta viðtöku á fleiri stöðum. Með þessu er að svo miklu leyti breyting gjörð á tilsk. 1825, 37. gr. Greinin er orðuð á þá leið, að útgefandinn geti jafnvel skorað á víxlbrjefsborgandann í viðlögum, en þetta hefur þýðingu að því leyti, að sá, sem skorað er á í viðlögum, samkvæmt 63. gr., hefur víxlbrjefarjett gagnvart áskorandanum, en víxlbrjefsborgandinn fær aptur á móti eigi víxlbrjefarjett gagnvart útgefandanum, þótt hann innleysi víxlbrjefið.

Um 57. gr.

Í þessari grein er fyrir mælt um milligöngu. Frumvarpið skoðar einnig þá sem milligöngumenn, sem skorað er á í viðlögum, og sem víxlbrjefseigandinn samkvæmt innihaldi greinarinnar næst á undan eigi er skyldur til að leggja víxlbrjefið fram fyrir, fyr en fullnaðarkröfu er beint að þeim, sem víxlbrjefaskuldbinding hvílir á, sökum þess að víxlbrjefsborgandinn synjar viðtöku. Það hefur eigi þótt ástæða til að taka upp í frumvarpið það, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 38. gr. 3. lið, að eigi sje leyfilegt, að taka á móti milligöngu fyrir hönd útgefandans, þegar víxlbrjefsborgandinn hefur synjað viðtöku, vegna þess að útgefandinn hefur tekið viðtökuumbodið aptur; sbr. það, sem getið er í niðurlagi 5. kap. frumvarpsins. Er þjer stungið upp á því, að gjöra víxlbrjefseigandanum að skyldu, að taka á móti milligöngu í öllum þeim tilfellum, þar sem víxlbrjefsborgandinn býðst til að taka víxlbrjefið gilt fyrir hönd útgefandans eða einhvers afsalanda, með því fyrirmæli nú gildandi laga í tilsk. 1825, 41. gr., virðast hvorki að vera víxlbrjefaeigendum nje útgefandanum í hag, að því leyti sem þar er útilokuð viðtaka í virðingarskyni af hálfu víxlbrjefaborgandans fyrir hönd útgefandans, þá er hann hefur gefið út víxlbrjefið fyrir eigin reikning.

Um 58. gr.

Það, sem fyrir er mælt í 1. lið, leiðir af því, sem ákveðið er í 21. gr. frumvarpsins, og hinni samhljóða ákvörðun í tilsk. 1825, 24. gr. 1. lið. 2. liður greinarinnar er samhljóða tilsk. 1825, 43. gr. Að öðru leyti verður að fara eptir því, sem fyrir er mælt í 21. og 22. gr. um almenna viðtöku víxlbrjefs. Þess vegna getur milligönguviðtaka að nokkru leyti eigi bundið víxlbrjefseigandann frekara, en ef sjálfur víxlbrjefsborgandinn, sbr. 28. gr., hefði látið hana í tje, eptir að afsögn var fram farin, nema milligönguviðtakan fylli út þá viðtöku að nokkru leyti, sem áður er veitt af hálfu víxlbrjefsborgandaus. Viðtöku að nokkru leyti af hálfu þess, sem skorað hefur verið á í viðlögum, mun víxlbrjefseigandinn aptur á móti vera skyldur til að taka gilda eptir 22. gr.

Um 59. gr.

Í nú gildandi lögum er eigi til nein ákvörðun, sem samsvarar þessari grein. Hún gjörir eptir fyrirmynd þjóðverskra og sænskra víxlbrjefalaga þeim, sem tekið hefur víxlbrjef gilt samkvæmt neyðaráskorun eða sem milligöngumaður, að skyldu, að tilkynna þeim, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir, um viðtökuna, og verður þetta gjört með því, að senda honum afsagnargjörð þá, sem fram hefur farið sökum viðtökubrests, og sem hann getur heimtað sjer framselda með áritun um viðtöku hans og um það, hvenær hann hafi tekið víxlbrjefið gilt, gegn því að endurgjalda afsagnarkostnaðinn.

Um 60. gr.

Í þessari grein er ákveðið, að sá, sem tekið hefur víxlbrjef gilt eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður, hafi eins og hver annar viðtökumaður ábyrgð á borgun víxlbrjefsins til sjerhvers af þeim, sem standa fyrir aptan þann, sem hann hefur tekið víxlbrjefið gilt fyrir, og hefur hann þess vegna eigi þessa ábyrgð gagnvart sjálfum þeim, sem hann tók víxlbrjefið gilt fyrir; þessi ákvörðun er samhljóða gildandi lögum, en reglan er þar samt eigi með berum orðum tekin fram að því leyti er þá snertir, sem skorað hefur verið á í viðlögum, og er eigi alveg rjett með tilliti til milligöngumanna, sbr. tilsk. 1825, 38. gr. Enn fremur er hjer svo fyrir mælt, eins og einnig nú er álitid að vera lögum samkvæmt, að þeir, sem tekið hafa víxlbrjef gilt eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumenn, að eins sjeu skyldir að borga, svo framarlega sem víxlbrjefið sje sýnt þeim til borgunar innan venjulegs afsagnarfrests (62. gr.), og er þar að auki beinlinis ákveðið, að afsagnargjörð sökum borgunarbrests skuli vera framkvæmd hjá víxlbrjefsborgandanum, sem er samkvæmt hlutarins eðli. Í greininni er það innifalið, og leiðir einnig af eðli þessarar viðtöku, að borgunarskyldan er að eins til vara eða í viðlögum, það er að segja, að hún fyrst kemur til, þá er víxlbrjefsborgandinn sjálfur eigi innleysir víxlbrjefið á gjalddaga.

Um 61. gr.

Með þessari grein er leyst úr því, sem er efamál eptir nú gildandi lögum, hver áhrif það skuli hafa, að einhver milligöngumaður taki víxlbrjef gilt, á fullnaðarkröfu víxlbrjefseigandaus og þeirra, sem fyrir framan hann eru, fyrir það, að viðtaka hefur brugðizt eða eigi er tryggjandi, gagnvart þeim, sem standa fyrir framan þann, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir í virðingarskyni; og er ákveðið, að heimtingin á fullnaðargjörð falli niður. Aptur á móti hefur sá, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir í virðingarskyni, og sömuleidis þeir, sem standa fyrir framan hann á víxlbrjefinu, og sem eigi verða leystir út við viðtökuna, slíka fullnaðarkröfu, er sem optast eigi fer fram á annað, en að trygging verði sett, sbr. 59. gr., með því skilyrðinu fyrir fullnaðarkröfu, sem fer fram á borgun, að hlutaðeigandi hafi víxlbrjefið í höndum, venjulega eigi verður fullnægt.

Um 62. gr.

Í tilsk. 1825, 57. gr. er ákveðið, að víxlbrjefseigandi eigi geti krafizt fullnaðargjörðar vegna borgunarbrests, nema hann eptir framfarna afsagnargjörð hjá víxlbrjefsborgandanum, sökum þess að borgun hefur brugðizt, hafi krafizt borgunar hjá þeim, sem með áritun á víxlbrjefið hefur verið skorað á í viðlögum, og látið afsögn fram fara út af því, að þeir hafi synjað borgunar. Hin sama regla er sett hjer í þessari grein, og

því með berum orðum bætt við, að hið sama sje, þegar milligönguviðtaka er rituð á víxlbrjef, en lætur samt þessa reglu að eins gilda um þær neyðaráskoranir og milligönguviðtökur, sem hljóða upp á borgunarstaðinn; þessi regla steudur í nánú sambandi við fyrirmæli greinarinnar um, að framsýning og afsögn hjá þeim, sem skorað hefur verið á í viðlögum, og þeim, sem tekið hefur víxlbrjefið gilt sem milligöngumaður, skuli fram fara innan þess frests, sem ákveðinn er í 41. gr., nefnilega í síðasta lagi á öðrum virkum degi eptir gjalddaga. Að vanhirding á því, að sýna fram víxlbrjefið og láta afsögn fram fara, samt að eins hafi þá afleiðing í för með sjer, að víxlbrjefarjetturinn tapist gagnvart þeim víxlbrjefsskuldurum, sem leystir hefðu orðið út við borgun víxlbrjefsins, er samhljóða því, sem álita má gildandi lög, þótt orðatiltækin sjeu nokkuð almenn í tilsk. 1825, 57. gr., sbr. 37. gr. Skal þess hjer getið, að víxlbrjefseigandinn þannig samkvæmt frumvarpinu þrátt fyrir vanhirdingu sína varðveitir rjett sinn gagnvart áskoranda (eða þeim, sem víxlbrjefið er tekið gilt fyrir í virðingar skyni), með því hann eptir 63. gr. frumvarpsins eigi er meðal þeirra, sem útleystir verða við borgun víxlbrjefsins, en þetta á sjer aptur á móti stað, eptir nú gildandi lögum, að því leyti er snertir áskorandann, þegar sá, sem skorað hefur verið á í viðlögum, innleysir víxlbrjefið. Niðurlag greinarinnar er samhljóða tilsk. 1825, 39. gr.

63. gr.

er að því leyti, er milligöngumanninn snertir, samhljóða gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 40. gr.; niðurlagsákvörðun þeirrar greinar, sem virðist að heimta tilýnning af hálfu milligöngumannsins um viðtökuna, þykir fullnægt með þeirri tilkynningu, sem víxlbrjefseigandinn hefur gefið. Greinin bætir því við, að sá milligöngumaður, sem innleysir víxlbrjef, geti einnig heimtað, að það sje rituð á víxlbrjefið, að borgun sje af hendi greidd, og fyrir hvers hönd borgað sje. Þessi áritun, sem eigi þarf fram að fara frammi fyrir notarius publicus, hefur þýðingu að því leyti er fullnaðargjörðina snertir. Það er nýmæli í greininni, að hin sama regla, sem gildir um milligöngumanninn, skuli gilda um þann, sem skorað er á í viðlögum, sbr. það, sem getið er að framan.

64. grein.

hefur inni að halda þau nýmæli þeim í hag, sem fullnaðarskuldbinding hvílir á, að ef fleiri bjóðist til að borga víxlbrjefið, eptir að afsögn hefur fram farið, þá skuli sá ganga fyrir, sem leysir út fiesta víxlbrjefsskuldarana með því að borga víxlbrjefið. Til þess að þessari ákvörðun verði komið við, er svo fyrir mælt í 2. lið greinarinnar, að sá, sem kemur fram með borgun, þótt það sjáist af víxlbrjefinu eða afsögninni, að annar, sem hafði boðizt til að borga, hafi staðið nær til þess að innleysa víxlbrjefið, hafi enga fullnaðarkröfu gegn þeim víxlbrjefsskuldurum, sem leystir hefðu orðið út, ef hinn hefði borgað.

65. grein.

hefur sömuleiðis inni að halda nýmæli, sem ekkert samsvarandi er til um í nú gildandi lögum, þar sem þjer er ákveðið, að sá, sem eptir neyðaráskorun eða sem milligöngumaður hefur tekið víxlbrjef gilt, en hindrast frá að borga vegna þess, að annar innleysir víxlbrjefið, hafi heimting á, að fá hjá honum $\frac{1}{3}$ af hundraði í þóknun. Þykir það sanngjarnt, að þessi þóknunarkrafa sje veitt slíkum viðtökumanni, með því hann vegna viðtökunnar hefur orðið að hafa fje til taks til að innleysa víxlbrjefið.

10. ka p í t u l i.

Um dúplíköt og endurrit af víxlbrjefum.

Það, sem fyrir mælt er í þessum ka p í t u l a, er í því verulega samhljóða tilsk. 1825, 15.—18., 20. og 61.—63. gr.

Um 66. gr.

Í þessari grein, sem er samsvarandi tilsk. 1825, 15. gr., þykir það óþarft, að endurtaka það, sem fyrir mælt er í niðurlagi þeirrar greinar, með því það leiðir af sjálfu sjer, að skaðabætur skuli koma fyrir, ef víxlbrjefsúplíkat hefur verið vanbrúkað.

Um 67. gr.

Eptir nú gildandi lögum getur það verið efasamt, hvort víxlbrjefseigandinn hafi nokkra heimting á, að krefjast dúplíkata af víxlbrjefinu. Samkvæmt þessari grein er þetta honum heimilt bæði gagnvart þeim, sem næstur er fyrir framan hann, og gagnvart útgefandanum.

Um 68. gr.

Ákvarðanir þessarar greinar má álíta sem gildandi víxlbrjefalög, þótt þær eigi beinlínis sjeu teknar fram í lögum, sbr. einnig tilsk. 1825, 61. gr.

Um 69. gr.

Fyrri staflíður í þessari grein er samhljóða 16. gr. í tilsk. 1825, og hinn síðari 20. gr. 1. lið í nefndri tilsk.

Um 70. gr.

Ef svo stendur á, að handhafi þess exemplars, sem sent er til viðtöku, skorast undan, að láta það af hendi við þann, sem hefur það exemplar í höndum, sem gengur manna á milli, er svo fyrir mælt í þessari grein, að sá, sem eigi getur fengið það exemplar framselt, sem sent er til viðtöku, hafi eigi heimild til þess að krefjast fullnaðargjalds, fyr en hann, auk hinna venjulegu afsagnargjörða, hafi sannað með sjerstakri afsagnargjörð, að hann hafi ekki getað fengið exemplarið framselt; þessi aðferð hefur að vísu opt áður verið viðhöfð, en er naumast eptir gildandi lögum skilyrði fyrir fullnaðargjörð. Vitaskuld er, að það er skilyrðið fyrir því, að koma þessari ákvörðun við, að á víxlbrjefið sje ritað samkvæmt 69. gr., hvar viðtöku-exemplarið sje. Í lagafrumvarpinu er eigi nein ákvörðun, sem samsvarar því, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 20. gr. 2. lið, að handhafi viðtöku-exemplarsins sje skyldur til í vissum tilfellum, að heimta víxlbrjefsupphæðina látna til geymslu.

Um 71. gr.

Það, sem fyrir mælt er í 1. lið greinarinnar, er gildandi víxlbrjefalög, þótt það eigi með berum orðum sje tekið fram í tilsk. 1825. 2. liður greinarinnar er samhljóða tilsk. 1825, 17. gr. 2. lið.

Um 72. gr.

1. liður greinarinnar er samhljóða tilsk. 1825, 20. gr. 1. lið í niðurlaginu. 2.

liður greinarinnar heimtar samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 70. gr., afsagnargjörð sökum synjunar um framsal víxlbrjefsins sem skilyrði fyrir því að geta krafist fullnaðargjalds, en aptur á móti er eigi í þessu tilfelli, eins og í 70. gr., heimtað, að afsögnin skuli fram fara hjá víxlbrjefsborgandanum, með því eigi verður ætlað til, að hann láti til borgun eptir endurriti. Að það yfir höfuð geti komið til tals, að krefjast fullnaðar eptir endurritinu eintómu, leiðir af 11. gr. frumvarpsins (tilsk. 1825, 17. gr.), en fullnaðargjörðin nær, eins og vitaskuld er, að eins til þeirra afsalanda, sem hafa ritað frumrituð afsöl sín á endurritið.

11. kaþítuli.

Um víxlbrjef, sem glatazt hafa.

Um 73. gr.

Það er nokkur efi á því, að hve miklu leyti dæma megi víxlbrjef ógild eptir nú gildandi lögum, sbr. tilsk. 1825, 62. gr. Í þessari grein er svo fyrir mælt, að dæma megi víxlbrjef ógilt, sem glatazt hefur, samkvæmt reglum þeim, sem annars gilda um ógildingardóma.

Um 74. og 75. gr.

Í nú gildandi lögum er lítið sagt fyrir um það tilfelli, að víxlbrjef glatast. Að svo miklu leyti sem eigi verður komið af með að gefa út dúplíköð, getur víxlbrjefseigandinn eptir gildandi lögum — að minnsta kosti í vissum tilfellum — fengið það víxlbrjef, sem glatazt hefur, dæmt ógilt, og krafist borgunar, eptir að ógildingardómurinn er fallinn; enn fremur má heimta, að víxlbrjefsupphæðin sje látin til geymslu í þjóðbankann í Kaupmannahöfn í því tilfelli, sem getið er í tilsk. 1825, 62. gr., sbr. einnig 20. gr. tilskipunarinnar, 2. lið, en rjettindi, sem fara fram yfir þetta, hefur víxlbrjefseigandinn eigi.

74. og 75. gr. frumvarpsins rýmkar nú um rjettindi þess, sem víxlbrjef hefur glatazt fyrir, og fellur við það niður fyrnefnd ákvörðun í tilsk. 1825, 62 gr.

74. gr. veitir þannig í fyrsta lagi víxlbrjefseigandanum, gegn því að hann setji trygging, heimild til, þá er stefna í ógildingarmálinu löglega er kunngjörð, að heimta af útgefandanum, að hann gefi út nýtt víxlbrjef, og á þetta við þau tilfelli, þar sem t. a. m. eigi verður heimtað endurrit af víxlbrjefi, sem glatazt hefur, samkvæmt 67. gr. frumvarpsins vegna þess, að víxlbrjefið hefur verið gefið út í einu exemplari (sem solavíxlbrjef). Í öðru lagi heimilar 2. liður greinarinnar þeim, sem sannar heimildir sínar til þess að taka við borguninni, að krefjast borgunar hjá viðtökumanni, þegar gjalddagi er kominn, sömnleiðis gegn því að setja trygging. Í sambandi við þetta skal minnzt á það, að það að öðru leyti leiðir af því, sem 6. kaþítuli frumvarpsins hefur inni að halda, að leita megi tryggingar eptir afsagnargjörð, sem fram hefur farið sökum viðtökubrests, bæði hjá útgefanda og afsalendum, enda þótt víxlbrjefið hafi glatazt, eptir að afsögnin fór fram.

En með því rjettindi þau gagnvart útgefandanum og viðtökumanninum, sem veitt eru í 74. gr., þó hæglega gætu orðið þýðingarlaus við það, að frestir þeir, sem settir eru til þess að sýna fram víxlbrjefið eða láta afsagnargjörð fram fara, úthlaupa, áður en dúplíkat, nýtt víxlbrjef eða ógildingardómur gæti fengizt, og að víxlbrjefarjetturinn gæti tapazt fyrir þær sakir, er enn fremur svo ákveðið í 75. gr. frumvarpsins, að rjettindi þau,

sem fyrir mælt er um í 74. gr., verði varðveitt með því, að láta afsagnargjörð fram fara, áður en afsagnarfresturinn er liðinn, út af því, að víxlbrjefið hafi glatazt, og skal sú afsögn tilkynnt á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt um í 45.—47. gr.

76. gr.

hefur inni að halda mikilvæga breyting á því, sem nú verður að álíta gildandi lög, þar sem greinin ákveður, að víxlbrjefið eigi verði tekið af þeim, sem hefur það í höndum með þeim heimildum, sem getið er um í 39. gr., nema það sannaist, að hann eigi hafi fengið það með rjettu móti, eða sýnt stórkostlegt gáleysi. Það, sem hjer er fyrir mælt, er tekið upp eptir ákvörðunum þjóðverskra og sænskra laga, sem annars eru nokkuð frábrugðnar hver annari, vegna þess að rjetturinn til þess að ná aptur víxlbrjefinu er svo yfirgripsmikill eptir þeim lögum, sem nú gilda, að það þótti eigi samboðið eðli víxlbrjefa.

12. ka pítli.

Um fyrning víxlbrjefa.

Hinar nú gildandi reglur um fyrning víxlbrjefa eru settar í tilsk. 1825, 73. gr.; í stað þeirra kemur það, sem fyrir er mælt í 77.—79. gr., sem samkvæmt þjóðverskum víxlbrjefalögum hverfur frá því, sem nú gildir. að setja hinn sama fyrningarfrest fyrir allar víxlbrjefakröfur. Eptir nú gildandi lögum er fyrningarfresturinn, 5 ár, talinn frá afsagnargjörðinni eða frá þeim tíma, er hún hefði átt að fram fara eða hefði mátt fremja hana. Frá þessari reglu er nú vikið af því, að stundum er svo ástatt, að fyrningarfresturinn yrði of langur, og einkum af því, að hún við heldur skyldu afsalandauna til þess að fullnægja fullnaðarkröfum um allt of langan tíma.

Um 77. og 78. gr.

77. gr. segir fyrir um fyrning víxlbrjefarjettarins gagnvart viðtökumanninum, og ákveður í því tilliti, að fresturinn skuli vera 3 ár, talinn frá gjalddaga víxlbrjefsins, en þó nokkuð öðruvísi að því leyti, er snertir víxlbrjef, sem borga á við sýningu, bæði að því leyti, hvað fresturinn skuli vera langur, og frá hvaða tíma hann skuli talinn, er greinin þannig frábrugðin nú gildandi lögum. Hið sama er einnig um fyrning þá, sem getið er um í 78. gr., og sem er fyrning fullnaðarkröfu sökum viðtökubrests eða borgunarbrests. Í víxlbrjefalögum fyrir Danmörk, Noreg og Svíaríki er fyrningarfresturinn látinn vera 6 mánuðir frá gjalddaga, eigi að borga víxlbrjefið á einhverjum stað í norðurálfunni, að undanteknum Íslandi og Færeyjum, og annars eitt ár frá nefndum degi. Í líkingu við þetta virðist það við eiga, að láta frestinn vera 6 mánuði að því leyti, er Ísland snertir, eigi að borga víxlbrjefið á Íslandi, og annars eitt ár frá gjalddaga víxlbrjefsins. Það hefur þótt betur tilfallið, að telja frá gjalddaga, en frá afsagnardeginum, með því eigi verður talið frá afsagnardeginum í öllum tilfellum samkvæmt innihaldi frumvarpsins að öðru leyti, þannig ekki í þeim tilfellum, sem getið er um í 41. gr. 2. lið, og 42. gr., og því síður í þeim tilfellum, sem nefnd eru í 75. gr., þar sem afsögn sökum borgunarbrests ef til vill hefur farið fram löngu eptir gjalddaga.

Um 79. gr.

Að því leyti, er snertir gildandi lög, hefur verið efi á því, hvort eigi mætti þrátt fyrir það, sem sagt er í tilsk. 1825, 73. gr., álíta, að sá afsalandi, sem innleysir víxlbrjef, varðveiti víxlbrjefarjett gagnvart útgefandanum og fyrri afsalendum, og gagnvart viðtökumanninum í 5 ár frá því, að hann innleysti víxlbrjefið. Um þetta tilfelli er svo fyrir mælt í greininni, að afsalandi, sem hefur innleyst víxlbrjef, fái 6 mánaða eða ársfrest þann, sem ákveðinn er í greininni, til þess að leita fullnaðar hjá útgefandanum og fyrri afsalendum, en gagnvart viðtökumanninum fyrnist víxlbrjefarjetturinn eptir 77. gr. einnig, þegar svo stendur á, sem nú var sagt; af þessu getur hlotizt, að víxlbrjefarjetturinn tapist gagnvart viðtökumanninum, áður en sá, sem fullnaðarskuldbinding hvildi á, og sem innleysir víxlbrjefið, hafi getað rofið fyrninguna, en á þessu verður ráðin bót sumpart með því, að sá, sem fullnaðarskuldbindingin hvílir á, getur í tækan tíma innleyst víxlbrjefið (48. gr. frumvarpsins), sumpart með því, sem fyrir er mælt í 80. gr. frumvarpsins, að fyrningarrofið komi öllum þeim að notum, sem standa fyrir framan þann, sem rofið hefur fyrninguna, og að eigi að eins sá, er fullnaðarmálssóknin er hafin gegn, heldur einnig sá, sem stefnt er, málssóknarinnar vegna geti rofið fyrninguna eptir 77. gr., með því að stefna viðtökumanninum.

Um 80. gr.

Samkvæmt ákvörðuninni í tilsk. 1825, 73. gr., verður fyrning rofin með málssókn eða með því að segja til kröfunnar í búi skuldarans, sem tekið hefur verið til opinberra skipta. Þessi regla er staðfest í þessari grein, sem í 3. kaflanum beinlínis ákveður það, sem verið hefur efamál eptir núgildandi lögum, að fyrning verði rofin, enda þótt málssóknin eigi verði til lykta leidd. Þar sem fyrning eigi verður rofin með öðrum hætti en nú var sagt, samkvæmt gildandi lögum, svo að eins sá getur rofið fyrning, sem hefur innleyst víxlbrjefið, eru jafnhliða þessu þau nýmæli ákveðin í greininni, að sá, sem fyrning er rofin gegn á þann hátt, sem getið var, geti rofið fyrningu með því að stefna einhverjum af þeim, sem standa fyrir framan hann á víxlbrjefinu, málssóknarinnar vegna, og að aptur sá, sem tekið hefur á móti slíku fyrirkalli, geti rofið fyrningu þá, sem getið er um í 77. gr., með því að stefna viðtökumanninum málssóknarinnar vegna. Það eru einnig nýmæli, að fyrningarroff samkvæmt 2. kafla greinarinnar kemur þeim að notum, sem standa fyrir framan þann, sem rofið hefur fyrninguna. Með þeirri ákvörðun, að fyrningin verði ekki rofin gagnvart öðrum víxlbrjefsskuldurum, en þeim, sem einhverri af fyrnefndum gjörðum er beint að, er leyst úr spursmáli, sem efasamt hefur þótt eptir gildandi lögum.

13. ka pituli.

Um það, hvernig afsagnargjörð skuli fram fara.

Um 81. gr.

Í þessari grein er vísað til annara laga um það, hverjir aðrir en notarius publicus geti framkvæmt afsagnargjörðir. Hinar nú gildandi reglur um það eru settar í tilsk. 1825, 30. gr., sbr. 56. gr. Sömuleiðis er það ætlað öðrum lögum, að setja hinar nákvæmari reglur fyrir því, hvernig afsagnargjörð skuli framkvæmd, og er eigi annað um það ákveðið í greininni, en að afsagnargjörðin skuli bókuð. Að endingu verður að skera úr því sam-

kvæmt því, sem fyrir er mælt annarstaðar í löggjöfnni, hver heimtað geti útskrift af afsagnargjörðinni, hvort það afsagnarskjal, sem fyrst er útgefið, sje hið eiginlega frumrit, sem sje innfært að eins sem afskrift í bókina, eða hvort afsagnarskjalið verði skoðað sem útskrift af embættisbók notarii.

Viðvíkjandi öllum þessum atriðum, sem eigi eru tekin upp í víxlbrjefalög norðurlanda, sem lagafrumvarp þetta, eins og sagt er að framan, er samhljóða, vegna þess að eigi verða gefnar samkynja reglur bjer um fyrir hin þrjú ríki, skal vísað til frumvarps þess til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir, sem lagt er fyrir alþingi um leið og þetta frumvarp.

Um 82. gr.

Fyrsti kaflinn segir fyrir um innihald afsagnarinnar, og kemur í staðinn fyrir ákvarðanirnar um hið sama málefni í tilsk. 1825, 32. gr.; er því með berum orðum bætt við samkvæmt hinum þjóðversku víxlbrjefalögum, að afsagnargjörðin skuli hafa inni að halda undirskript þess, sem afsagnargjörðina fremur. Það, sem fyrir er mælt í 2. kafla greinarinnar, virðist vera samhljóða því, sem nú er álitid lög, þótt eigi sje það nokkurs staðar beinlínis tekið fram. Að því leyti þessi kafla greinarinnar gengur út frá því, að víxlbrjefið skuli vera til staðar við afsagnargjörðina, er það vitaskuld, að bjer er eigi tekið tillit til þess, sem fyrir er mælt um í 75. gr. frumvarpsins, að afsögn geti farið fram, þegar víxlbrjefið eigi verður haft til staðar.

83. gr.

hefur í rauninni að eins inni að halda reglu, sem snertir rjettargjaldið fyrir afsagnargjörðir, þar sem afsagnarkostnaðurinn við víxlbrjef í því tilfelli, sem getið er um í greininni, eigi skal fara fram úr því, sem gjalda á fyrir eina afsagnargjörð. Er aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, 62. gr. með þessu breytt.

14. kaítuli.

Um það, hvernig beita eigi útlendum lögum.

Um 84. gr

Þótt það eigi væri með berum orðum ákveðið, yrði 1. liður greinarinnar samt álitinn gildandi lög samkvæmt hinum almennu grundvallarreglum laganna. 2. liður greinarinnar hefur inni að halda undantekning frá aðalreglunni, og er efasamt, hvort heimild er til þess í grundvallarreglum nú gildandi laga; undantekning þessi byggist á því, að víxlbrjefaviðskipti manna eigi að geta gengið sem greiðast, svo eigi þurfi í hvert skipti, sem samið er innanlands við útlending, að rannsaka til vonar og vara, hvort hann samkvæmt lögum þess lands, sem hann er frá, sje fær um að gangast undir víxlbrjefaskuldbindingar, enda þótt innlendum lögum sje fullnægt.

Um 85. gr.

Það, sem fyrir mælt er í þessari grein, að dæma skuli um form víxlbrjefsskuldbindingarinnar samkvæmt þeim lögum, sem gilda þar, sem gengizt er undir slíka skuldbindingu, er þegar grundvallarregla gildandi laga, sbr. tilsk. 1825, 9. gr. 1. lið. Ef

Þessari reglu yrði fram fylgt í sambandi við það, sem fyrir er mælt í 5. gr. frumvarpsins, 2. lið, þá mundi það leiða til þess, að innlendar viðtökur og afsöl væru ógild, þegar þau væru rituð á víxlbrjef, sem gefið væri út í útlöndum, og sem væri ógilt samkvæmt lögum þar, enda þótt það fullnægði kröfum innlendra laga. Þessari ósanngirni verður nú komizt hjá með þeirri undantekningu, sem 2. liður greinarinnar hefur inni að halda. Það, sem fyrir er mælt í 3. lið greinarinnar, er rýmkun á því, sem ákveðið er í tilsk. 1825, 4. lið í niðurlaginu, og er sú rýmkun eðlileg, þegar gætt er að því, að við lög-gilding frumvarpsins komast samkynja víxlbrjefalög á, eigi að eins við Danmörk, heldur einnig við Norveg og Svíaríki. Það er breyting á tilsk. 1825, 9. gr., að innlendum mönnum eigi er gjört að skyldu, þá er þeir gangast undir víxlbrjefaskuldbindingar í útlöndum, að gæta innlendra laga, en þeim er látið það frjálst, hvort þeir vilji fara eptir þeim lögum, eða lögum þess lands, þar sem gengizt er undir skuldbindinguna.

Um 86. gr.

Það, sem fyrir er mælt í þessari grein, er, þótt lagaheimild eigi sje til fyrir því, álitid sem gildandi lög, með því það er samkvæmt almenntum lagareglum um sambandið milli innlendra og útlendra laga.

15. ka pítuli.

Ýmislegar ákvarðanir.

Um 87. gr.

Fyrsti liður greinarinnar er samhljóða nú gildandi víxlbrjefalögum; ákvörðunin er samt eigi sett þar sem almenn regla, en tilsk. 1825, 38. gr. í niðurlaginu segir fyrir á þessa leið um einstakt tilfelli. Í 2. lið greinarinnar er leyst úr spurningu, sem ef til vill nokkur efi gæti verið á samkvæmt nú gildandi lögum, með því sú ákvörðun, sem hjer ræðir um, eigi er til þar.

88. gr.

er samhljóða því, sem er gildandi lög samkvæmt tilsk. 1825, 4. gr. 2. lið, og 64. gr., og þeirri grundvallarreglu, sem þau fyrirmæli byggjast á. Ákvörðunin í tilsk. 1825, 64. gr. í niðurlaginu, er eigi tekin upp í frumvarpið, með því hún er sjálfsgöð.

89. gr.

hefur inni að halda hinar nauðsynlegu ákvarðanir um það, hvar og hvenær víxlbrjef skuli framsýnt til viðtöku og borgunar, og nær afsögn og aðrar gjörðir, er víxlbrjefarjett snerta, skuli fram fara. Hinar samsvarandi ákvarðanir í nú gildandi lögum, sem eru nokkuð öðruvísi, eru settar í tilsk. 1825, 32. gr.

90. gr.

er samhljóða nú gildandi lögum (tilsk. 1825, 48. gr.) og því, sem við gengst.

Um 91. gr.

Hinar samsvarandi reglur í nú gildandi lögum, sem eru ákveðnar í tilsk. 1825, 53., 54. og 29 gr., eru að nokkru leyti frábrugðnar því, sem hjer er fyrir mælt.

Um 92. gr.

Í þeim lögum, sem nú gilda, er eigi til nein beinlínis ákvörðun, er samsvarar þessari grein. En eins og rjettarfarsvenja í Danmörk og Noregi hefur hneigzt til þess, að láta hindranir þær, sem eigi verður af stýrt, hafa í för með sjer undantekningar frá hinum ströngu ákvörðunum um þá fresti, er víxlbrjefarjett snerta, þannig hafa menn aðhyllzt hina sömu lagareglu í flestum löndum annaðhvort eptir lagaboði eða venju, og má því vænta þess, að lagasetningar um víxlbrjef í ýmsum löndum muni meir og meir halda í sömu stefnu í þessu atriði, þar sem samkynja reglur eru mjög svo æskilegar.

Um 93. gr.

Það þykir samstætt rjettum laga-grundvallarreglum, að þessi grein heimilar eiganda víxlbrjefs, sem hefur fyrnzt, eða misst víxlbrjefarjett fyrir vanhirdingu, að höfða mál á hendur víxlbrjefsskuldara, til þess hann borgi sem venjulega skuldakröfu það, sem hann mundi ábatast á kostnað víxlbrjefseigandans, ef krafan fjelli gjörsamlega niður. Það, sem ákveðið er í nú gildandi lögum um þýðingu þess, að víxlbrjefskrafa hafi fyrnzt, eða að víxlbrjefarjetturinn hafi tapazt, sökum þess að vanhirt hefur verið, að fara eptir því, sem skipað er fyrir um, til þess að varðveita hann, er sett í tilsk. 1825, 73. og 35. gr., sbr. 56. gr.

94. gr.

tekur það beinlínis fram, að reglurnar um málsfærslu í víxlbrjefamálum eigi ekki heima í þessum lögum.

2. KAFLI.

Um eigin víxlbrjef.

Um 95. gr.

Í þeim lögum, sem nú gilda á Íslandi, er engin heimild fyrir því að gangast undir víxlbrjefsskuldbinding með því að gefa út víxlbrjef, sem hljóða upp á, að víxlbrjefs-útgefandinn sjálfur innleysi þau (eigin víxlbrjef). Með þessari grein er nú þetta leyft, og verður að bera saman við hana 2. gr. frumvarpsins, og það, sem að framan er getið um þá grein. Um rjett þann, sem eigin víxlbrjef hafa í för með sjer, hefur það þótt nægja, að láta í ljósi, að það skuli gilda um þau, sem fyrir er mælt um trasseruð víxlbrjef, með þeim undantekningum, sem leiðir af því, að útgefandinn hefur þær sömu skuldbindingar og væri hann viðtökumaður, og að eigi útheimtist, að þessum víxlbrjefum sje sjerstök viðtaka veitt, og svo að það, sem ákveðið er í 10. kapítula um víxlbrjefadúplíköt, eigi á við um þau. Í þessu tilliti hefur verið farið eptir hinni eldri löggjöf í Danmörk, Norvegi og Svíaríki, þar sem heldur eigi hefur þótt þörf að á gefa ýtarlegar reglur um eigin víxlbrjef. Það, sem fyrir mælt er í niðurlagi greinarinnar, að eigi megi gefa út slík víxlbrjef til eigin ráðstöfunar, byggist á hlðu sama og bannið gegn því, að gefa út víxlbrjef til handhafans, sbr. athugasemdirnar við 1. gr. frumvarpsins.

Um 96. gr.

Með því lagafrumvarp þetta og frumvarp til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefa-
afsagnir hafa inni að halda allar einkamáls-reglur um víxlbrjef, sem framvegis skulu gilda,
þykir rjett að taka það beinlínis fram, að tilskipun 18. maí 1825 skuli numin úr gildi
frá þeim tíma, er þessi lög öðlast gildi. Þau fyrirmæli laganna um víxlbrjef, sem eigi
eru einkamálsreglur, t. a. m. það, sem ákveðið er í aukatekjureglugjörðinni um gjald
fyrir víxlbrjefaafsagnir, eða ákvarðanir begningarlaganna um, að það sje sjerstaklega hegn-
ingarvert, að falsa víxlbrjef, o. s. frv., er eigi ætlazt til að fella úr gildi.

Sú grundvallarregla, sem niðurlag greinarinnar hefur inni að halda um sambandið
milli eldri og nýrri laga, hefur þótt hin einfaldasta, og sem hægst væri að koma við.
Að þessari reglu verður það eigi fundið, að hún komi í bága við verzlunarviðskipti, sem
þegar eru komin í gang, og á hinn bóginn er ekki hætt við, sökum þess að víxlbrjefavið-
skipti venjulega eiga ekki langan aldur, að þess verði langt að bíða, þangað til farið
verði eptir hinum nýju lögum.

97.

Frumvarp

til laga um gjald fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Fyrir áteiknun þeirra skjala, er kaupskipi eða fiskiskipi fylgja, skal á þeirri höfn,
er skipið kemur fyrst við á Íslandi, greiða gjald til landssjóðs, sem sje 25 a. fyrir hvern
registerton af rúmmáli skipsins, og er það borgun fyrir afgreiðslu skipsins bæði þegar
það kemur og fer. Komi skipið við á fleiri höfnum á sömu ferðinni, skal ekki greiða
frekara gjald fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjalanna.

2. gr.

Aukagjald það fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala, sem fyrir er mælt um í
opnu brjefi 28. desbr. 1836, 9. gr., skal af numið.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Samkvæmt breytingu þeirri, sem eptir lögum 14. desbr. 1877 er orðin á launum
sýslumanna og bæjarfógeta, fellur gjaldið fyrir rannsókn og áteiknun skipaskjala í lands-
sjóð. Við þetta eru horfnar þær ástæður, sem gátu verið til þess, á meðan aukatekj-
urnar fjellu til sýslumanns, að láta sjerhvern af hlutaðeigandi sýslumönnum fá hálf
gjald, þegar sama skipið var fermt eða affermt í ýmsum lögsagnarumdæmum. Ákvörðun

sú í aukatekjureglugjörðinni 10. septbr. 1830, 62 gr., og tilsk. 15. apríl 1854, 8. gr., sem fer fram á þetta, virðist þannig eigi framar samsvarandi þessum tímum, og með því þar að auki hálfð gjald, talið eptir fullu rúmmáli skipsins, á hverjum stað, þar sem skipið kemur við, er þungbær byrði, og getur staðið strandsiglingum stærri skipa, sjer í lagi gufuskipa. fyrir þrifum, hefur stjórnarráðið fundið ástæðu til, að stinga upp á því, að þessum ákvörðunum verði breytt, en stjórnarráðið hefur leiðzt til þess, að veita þessu máli eptirtekt, af umkvörtun, sem kom frá hinu sameinaða gufuskipsfjelagi, og var þar meðal annars svo skýrt frá, að kostnaður fjelagsins til afgreiðslugjaldsins hafi á viðkomustöðum gufuskipanna stundum farið fram yfir þær tekjur, sem fjelagið hefur haft af flutningnum á hlutaðeigandi höfn.

Um 1. gr.

Samkvæmt þeim ákvörðunum, sem nú gilda, er fullt afgreiðslugjald fyrir kaupskip 16 sk., og fyrir fiskiskip, sem koma til landsins og fara þaðan aptur, 12 sk. fyrir hverja lest. Landshöfðingi hefur stungið upp á, að afgreiðslugjaldið skuli vera hið sama, hvort sem hlutaðeigandi skip sjeu gjörð út til verzlunar eða til fiskiveiða, og hefur hann þar að auki haldið, að gjaldið mætti vera nokkuð hærra en hingað til, með því gjald þetta, eptir að lestargjaldið er af numið, er sú einasta áлага til landssjóðsins, sem hvílir á siglingum til Íslands. Samkvæmt þessu er stungið upp á því, að afgreiðslugjaldið skuli vera 25 a. af hverjum registerton af rúmmáli hlutaðeigandi kaupskips eða fiskiskips, og nær gjaldið til afgreiðslu skipsins, bæði þegar það kemur og fer, og er þar að auki ætlað til, að afgreiðslugjaldið eigi skuli greitt nema á fyrsta viðkomustað. Að því leyti, er snertir gjald það, sem greitt er af innlendum flutnings- eða fiski-skútum, er eigi stungið upp á neinni breytingu á því, sem fyrir mált er í aukatekjureglugjörðinni, 62. gr.

Um 2. gr.

Í 9. gr. í opnu bræfi 28. desbr. 1836 er amtmanni veitt vald til í þeim tilfellum, þar sem sýslumaðurinn eigi er búsettur á sjálfum verzlunarstaðnum eða í nánd við hann, að veita áreiðanlegum og óhlutdrægum manni, sem býr þar, umboð til þess að rannsaka og áteikna skipaskjöl, eins og fyrir skipað er. Að svo miklu leyti, sem hlutaðeigandi skipstjórar snúa sjer til þessa umboðsmanns sýslumannsins, eiga þeir að borga honum aukagjald til helminga við það gjald, sem sýslumanni ber samkvæmt aukatekjureglugjörðinni. Landshöfðingi hefur álitid það æskilegt, að aukagjald þetta yrði af numið, og samkvæmt því er greinin samin.

Þar sem eigi er sett nein ákvörðun í lagafrumvarpinu um það, að umboðsmanni sýslumanns verði greidd þóknun á annan hátt fyrir störf þau, sem hjer ræðir um, þá er það byggt á því, að stjórnarráðinu finnst það edlilegast og samkvæmast þeirri skipun, sem nú er á launum sýslumanna, að þeir sjálfir greiði kostnað þann, sem er því samfara, að aðrir fremji þau störf, sem hvíla á þeim, og virðist einnig mega taka tillit til þess, að tjeðum embættismönnum eru lögð svo rífleg laun fyrir innheimtu aðflutningsgjaldanna.

Frumvarp

til

laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Víxlbrjefamál eru:

þau mál, sem höfðuð eru gegn útgefendum, afsalendum og viðtökumönnum trasseraðra víxlbrjefa, eða gegn útgefendum og afsalendum eigin víxlbrjefa, til þess að fá víxlbrjef borgað, eða til þess að framfylgja fullnaðarkröfu eptir víxlbrjefarjetti;

þau mál, sem höfðuð eru gegn útgefendum og afsalendum víxlbrjefa sökum viðtökubrests, til þess að fá borgaða víxlbrjefsupphæðina eða þá upphæð, sem viðtaka eigi er veitt (29. gr. víxlbrjefalaganna), eða gegn útgefendum, afsalendum og viðtökumönnum, þegar viðtaka hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi, til þess trygging verði sett (25., 26. og 30. gr. víxlbrjefalaganna);

þau mál, sem höfðuð eru gegn þeim, sem tekizt hafa á hendur ábyrgð (a) val fyrir mann, sem gengizt hefur undir víxlbrjefaskuldbinding, til þess henni verði fullnægt.

2. gr.

Víxlbrjefamál eru undanþegin þvingaðri sáttatilaun.

3. gr.

Í víxlbrjefamálum má eigi leyfa þeim stefnda að koma fram með önnur mótmæli að efninu til en þau,

a. sem fara fram á, að sá stefndi, þá er hann skrifaði undir, hafi eigi verið fær um að gangast undir slíka skuldbindingu, eða að undirskriptin sje fölsuð, eða að eitt-hvað hafi verið falsað í innihaldi víxlbrjefsins, eptir að hann ritaði nafn sitt undir;

b. eða sem snerta sjálfa lögun og innihald víxlbrjefsins eða þá aðferð, sem við þarf að hafa til þess að halda víxlbrjefskrófunni í gildi, eða önnur skilyrði, sem í víxlbrjefalögunum eru ákveðin fyrir því, að víxlbrjefarjetti verði fram fylgt.

Engin önnur mótmæli, er að efninu lúta, verða tekin til greina við málssóknina, en þeim stefnda er frjálst að hefja sjerstaka endurgjaldsmálssókn gegn sækjandanum út af þess konar mótmælum, ef hann í varnarskjali sínu hefur tekið þau fram eða að minnsta kosti áskilið sjer þau.

Sækjandinn er eigi skyldur til, að setja nokkurt veð með tilliti til slíkra mótmæla, en það verður í öllu falli að vera undir þeim stefnda komið, að leita sjer tryggingar, með því að láta kyrrsetning fram fara, og skal þess þá gætt, sem fyrir er mælt í D. L. 1. bókar 21. kap.

4. gr.

Í víxlbrjefamálum verða að eins þær gagnkröfur fram settar, sem hafa það að styðjast við, að sá stefndi hafi beðið skaða af því að tilkynning sú, sem fyrir er mælt um í 20., 30., 42., 45. og 75. gr. víxlbrjefalaganna, hafi verið vanhirt. Sje þess eigi farið

á leit, að fá sjerstakan dóm fyrir nokkrum hluta af gagnkröfunni, má koma fram með gagnkröfuna án þess að höfða gagnmálssókn.

Þegar kyrrsetning hefur verið gjörð fyrir víxlbrjefskröfu, og henni þar á eftir haldið til dóms og laga, skal það leyfilegt, enda þótt farið verði með kyrrsetningarmálið að öðru leyti eftir þeim reglum, sem gilda um víxlbrjefamál, að höfða gagnmálssókn í því máli, til þess að kyrrsetningin verði dæmd ógild sökum þess, að krafan sje röng, og til endurgjalds fyrir hina ólögmetu kyrrsetningargjörð.

5. gr.

Í víxlbrjefamálum má eigi án samþykkis sækjanda gefa þeim stefuda lengri frest en 8 daga til þess að búa undir málsvörn sína, nema það berlega sannist, að hann þurfi lengri frest, til þess að geta komið fram löglegri vörn.

6. gr.

Dómur í víxlbrjefamálum skal kveðinn upp í síðasta lagi innan 8 daga, eftir að málið var tekið til dóms, og ella svo skjótt sem verða má, nema málið sje orðið yfirgripsmeira en venjulegt er um víxlbrjefamál, eða aðrar sjerstakar kringumstæður sjeu því til fyrirstöðu, og sömuleiðis skal tafarlaust láta af hendi afskript af dóminum og dómsgjörðunum, þegar þess er krafizt, og liggur við sú sekt, sem ákveðin er í tilsk. 3. júní 1796, 35. og 39. gr. um opinber mál og gjafsóknarmál. Ef sá tími, sem ákveðinn er í L. 1—5—8 til þess að kveða upp dóm, er látinn hjá liða, koma þær sektir fyrir, sem þar eru ákveðnar.

Þessar ákvarðanir gilda einnig um yfirdóminn, og skal því, þegar málið hefur verið tekið til dóms lengur en í 8 daga, samkvæmt tilsk. 3. júní 1796, 23. gr., rita á dómsgjörðirnar, hvað lengi málið hafi verið hjá hverjum dómandanum.

7. gr.

Þegar dómur er kveðinn upp í þeim málum, sem segir fyrir um í þessum lögum, og víxlbrjefsskuldari, sem fallið hefur á málinu, skýtur dóminum til æðri rjettar, skal farið eftir D. L. 1—6—23 og tilsk. 13. janúar 1792, enda þótt dóminum eigi sje skotið beinlínis til hæsta-rjettar, svo að gjöra má aðför eða að minnsta kosti leggja fje út til tryggingar, enda þótt áfrýjunarstefna hafi verið úttekin, ef þau skilyrði eiga sjer stað, sem ákveðin eru í tjeðri tilskipun.

8. gr.

Verði krafa sækjandans um, að honum verði sett trygging samkvæmt 25., 26. og 30. gr. víxlbrjefalaganna, metin gild, skal, þegar þess er krafizt, ákveðið í dóminum, að hann hafi heimting á að fá þegar lagt út svo mikið góz. sem til tryggingarinnar þarf. Slíkri fjáruhlutun verður eigi af stýrt með því að skjóta dóminum til æðri rjettar.

9. gr.

Verði kröfum þeim um tryggingu, sem getið er um í 8. gr., eigi fullnægt, má þar að auki þegar í stað láta kyrrsetning fram fara hjá hlutadeiganda. Má fógeti eigi, þegar svo stendur á, heldur en endrar nær, þá krafizt er kyrrsetningar í víxlbrjefamálum, heimta nokkurt veð af gjörðarbeiðandanum, nema sá, sem í hlut á, við kyrrsetningargjörðina beri

fram einhver þau mótmæli, sem taka má til greina í víxlbrjefsmálinu samkvæmt 3. gr. þessara laga. Að öðru leyti skal þegar í stað halda kyrrsetningunni til dóms og laga á löglegan hátt.

10. gr.

Afsagnargjörðir þær, sem getið er um í víxlbrjefalögum fyrir Ísland, framkvæmir notarius publicus eða embættismaður sá, sem samkvæmt lögum hefur notarial-störf á hendi. Skyldi svo atvikast, að eigi náist til þvillks embættismanns í tækan tíma, mega tvö lögföst vitni framkvæma afsögnina á þann hátt, sem 82. gr. víxlbrjefalaganna segir fyrir um, sbr. 89. og 91. gr. Afsagnargjörðarinnar má beiðast munnlega bjá þeim, sem eiga að framkvæma hana, ef víxlbrjefið er afhent um leið. Útskrift af afsagnargjörðinni má eigi láta öðrum í tje en gjörðarbeiðandanum.

11. gr.

Lög þessi öðlast gildi sama dag og víxlbrjefalög fyrir Ísland, og koma þau í staðinn fyrir ákvarðanir þær um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir, sem tilskipun um trasseruð víxlbrjef 18. maí 1825 hefur-inni að halda; þó skal farið eftir tjeðum ákvörðunum framvegis með tilliti til allra víxlbrjefa, sem gefin eru út fyrir þann dag, er víxlbrjefalögin fyrir Ísland öðlast gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Eins og drepíð er á í athugasemdunum við frumvarp til víxlbrjefalaga fyrir Ísland, nær það eigi til allra þeirra ákvarðana, sem tilsk. 18. maí 1825 hefur inni að halda, þar sem bæði öllum málaflutnings-ákvörðunum og reglunum um formið á víxlbrjefaafsögn er sleppt. Ákvarðanir þær í tilsk. 18. maí 1825, sem þannig er gengið fram hjá, þyrftu eigi í sjálfu sjer að falla úr gildi, þegar frumvarpið til víxlbrjefalaga yrði að lögum; þær hefðu getað haldizt jafnhliða þeim. Með því samt sem áður ýnsar ákvarðanir í nefndu frumvarpi snerta þau fyrirmæli í hinum eldri víxlbrjefalögum, sem gengið er fram hjá í frumvarpinu, að því leyti, að þau eigi framar verða álitin fullnægjandi eða fullkomin, þá er frumvarpið til víxlbrjefalaganna verður að lögum, hefur stjórnarráðið samkvæmt því, sem gjört hefur verið að því leyti, er Danmörk snertir, álitíð það rjettast, að láta víxlbrjefalögin alveg fella tilsk. 18. maí 1825 úr gildi (sbr. 96. gr. frumvarpsins). og jafnhliða frumvarpinu til tjedra laga að leggja fyrir alþingi frumvarp þetta um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir, sem er samhljóða hinum samsvarandi lögum fyrir Danmörk 28. maí 1880, og eru í frumvarp þetta teknar upp allar þær ákvarðanir viðvikjandi tjedum málefnum, sem sleppt er í víxlbrjefalögunum, og sem framvegis skyldu haldast í gildi; er þessum ákvörðunum vikið nokkuð við eptir háttum þessara tíma, og enn fremur stungið upp á nokkrum alveg nýjum ákvörðunum, sem virðast vera hagfelldar.

Um leið og stjórnarráðið einungis skal geta þess um frumvarpið yfir höfuð, að ákvörðununum í því um víxlbrjefamálarekstur er haldið í svo nákvæmri samhljóðun sem unnt við þær lagareglur, sem nú gilda, að svo miklu leyti, sem reynslan eigi hetur sýnt nauðsyn á, að þeim sje breytt, skulu um hinar einstöku greinir gjörðar þær athugasemdir, sem hjer koma.

Um 1. gr.

I þessari grein er tilgreint, hver mál sjeu víxlbrjefamál í þeim skilningi, að ákvarðanir frumvarpsins í 2.—9. gr. um víxlbrjefamálarekstur verði viðhafðar í þeim, þar sem í hinni nú gildandi tilsk. 18. maí 1825, 69. gr. 1. lið, stuttlega er ákveðið, að víxlbrjefamál sjeu þau mál, sem höfðuð eru gegn útgefendum, afsalendum eða viðtökumönnum víxlbrjefa til þess þau verði borguð, hefur frumvarpið orðið að skýra ýtarlegar frá því, hver mál sjeu víxlbrjefamál, bæði sökum þess, að tjeð útskýring á því, hvað sje víxlbrjefamál, eigi er nákvæm í sjálfu sjer, og af því að hana verður nokkuð að laga eptir frumvarpinu til víxlbrjefalaganna, en samkvæmt 6. kap. í þeim eru víxlbrjefakröfur, þegar viðtaka bregzt eða eigi er fullkomin eða tryggjandi, ekki, eins og hingað til hefur verið, ávallt kröfur um, að víxlbrjefið verði innleyst.

Fyrirmæli greinarinnar eru úttæmandi, og helzt því eptir frumvarpinu hin sama regla og áður var, að hinar sjerstöku ákvarðanir um rjettarfar í víxlbrjefamálum að eins verði viðhafðar í þeim tilfellum, sem skýlaust eru tekin fram, en eigi í öðrum málum, þá er kröfur samkvæmt víxlbrjefalögunum verða framsettar, sbr. þannig kröfur þær, sem getið er í 67., 69., 72. og 74. gr. 1. lið víxlbrjefalaga-frumvarpsins, en um þær kröfur gildir það, að þær eigi eru til þess fallnar, að farið verði með þær sem víxlbrjefamál, þegar af þeirri ástæðu, að þær eigi fara fram á peningaborgun samkvæmt skriflegu skjali, enda eru þær heldur eigi annarstaðar talðar með víxlbrjefamálum.

2. gr.

er samhljóða gildandi lögum; sbr. tilsk. 1825, 69. gr. 1. lið.

Um 3. gr.

Eins og fyrir er mælt í nú gildandi lögum, er það að eins að því leyti, er snertir málsvörn að efninu til, — en eigi að því leyti, er snertir vörn að forminu til — að þeim stefnda í víxlbrjefamáli er sett takmörkun með tilliti til þeirrar málsvarnar, sem hann má við hafa. Þessar takmarkanir verða samkvæmt þessari gr., liðunum a. og b., hinar sömu og áður voru, sbr. tilsk. 1825, 69. gr. 2. lið, og er innihald þessarar ákvörðunar að því leyti endurtekið með nokkrum breytingum, sem minna kveður að. Þannig er í staðinn fyrir orðatiltækin «þá aðferð, sem fyrir er skipuð til þess að halda víxlbrjefskröfunni í gildi,» sett: «þá aðferð, sem við þarf að hafa, til þess að halda víxlbrjefskröfunni í gildi,» og leiðir af því, að mótmæli, sem hafa það að styðjast við, að tilkynning samkvæmt 20., 30., 42., 45. og 47. gr. víxlbrjefalaganna, sbr. 46. gr., hafi verið vanhirt, eigi verða talin með þeim mótmælum, sem leyfileg eru samkvæmt þessari grein, sbr. að öðru leyti 4. gr. og það, er um hana mun verða sagt. Sömuleiðis hafa þau fyrirmæli, sem bætt er við: «eða önnur skilyrði, sem í víxlbrjefalögum eru ákveðin fyrir því, að víxlbrjefarjetti verði framfylgt,» verulega þýðingu. Með þessum orðum er átt við hin sjerstöku skilyrði fyrir því, að geta krafist tryggingar samkvæmt 25., 26. og 30. gr., og við mótmæli þau, sem byggjast á þeim, og sem eigi verða útilokuð frá víxlbrjefsmálinu, t. a. m. sækjandinn eigi geti látið af hendi afsagnargjörðina, eða að annar, sem víxlbrjefaskuldbinding hvílir á, þegar hafi sett nægilega trygging, sbr. 27. gr. Að því leyti, er snertir önnur mótmæli en þau, sem koma má fram með samkvæmt liðnum a. og b., er endurtekið það, sem fyrir er mælt í tilsk. 1825, 69. gr. 3. lið, að þeim stefnda sje frjálst, að hefja sjerstaka endurgjalds-málsókn gegn sækjandanum út af þess konar mótmælum, ef hann í varnar-skjali sínu hefur tekið þau fram eða að minnsta kosti áskilið sjer þau.

Um 4. gr.

Í samhljóðun við hina ákveðnu takmörkun á málsvörn þess stefnda í víxlbrjefamálum að efninu til er samkvæmt nú gildandi lögum ákveðið í 1. lið greinarinnar, að gagnkröfur eigi verði framsettar í víxlbrjefamálum, og eru að eins sem undantekningar nefndar hjer þær kröfur, sem hafa það að styðjast við, að sá stefndi hafi beðið skaða af því, að tilkynning sú, sem fyrir er mælt um í 20., 30., 42., 45. og 75. gr. víxlbrjefalaganna, hafi verið vanhirt. Því þótt slík vanhirding ekki, eins og ákveðið er í nú gildandi lögum, eptir frumvarpinu til víxlbrjefalaga eigi að hafa þá afleiðing, að víxlbrjefarjetturinn tapist, þá virðist það sanngjarnt, að leyfa, að sú endurgjaldskrafa, sem byggð verður á því, að tilkynningin hafi verið vanhirt, verði framsett í víxlbrjefamálinu. Þar sem að eins er til ætlað, að nota gagnkröfuna til skuldajafnaðar, er sú heimting nú gildandi laga, að hefja skuli gagnmálssókn, eintómt form og tímatöf, og er því stungið upp á, að taka þetta af í því tilfelli, sem hjer ræðir um.

2. kaflí greinarinnar leyfir þeim stefnda sem undantekning í máli, þar sem kyrrsetning, sem gjörð hefur verið fyrir víxlbrjefskröfu, er haldið til dóms og laga, að höfða gagnmálssókn til þess, að kyrrsetningin verði dæmd ógild sökum þess að krafan sje röng, og til endurgjalds fyrir hina ólögsmætu gjörð, og virðist þetta þegar að vera gildandi lög; sbr. D. L. 1.—21.—21. (N. L. 1.—19.—21.

5. gr.

er samhljóða tilsk. 1825, 70. gr.

6. gr.

er samhljóða tilsk. 1825, 71. gr.; þó er ákvörðunin í síðasta lið greinarinnar nýmæli.

7. gr.

er með nokkurri orðabreyting sama innihalds og 72. gr. í tilsk. 1825.

Um 8. gr.

Þessi grein lýtur að tryggingarkröfu þeirri, sem fyrir er mælt um í 25., 26. og 30. gr. víxlbrjefalaga-frumvarpsins, en þessi tryggingarkrafa yrði mönnum að litlum notum, ef sækjanda eigi væri heimiluð aðför til þess að öðlast þá tryggingu fljótt, sem hann á tilkall til. Er því stungið upp á, að ákveða skuli í dóminum, þegar þess er krafist, að sækjandiinn hafi heimting á, að fá þegar lagt út svo mikið góð, sem til tryggingarinnar þarf.

9. gr.

hefur inni að halda nokkrar ákvarðanir um kyrrsetning í víxlbrjefamálum. Í fyrsta lið greinarinnar er með berum orðum tekið fram, að ef kröfum þeim um tryggingu, sem getið er um í næstu grein á undan, eigi verði fullnægt, þá megi þegar í stað láta kyrrsetning fram fara hjá hlutaðeiganda. Í öðrum lið greinarinnar er svo fyrir mælt, að mótmæli einungis, þá er þau koma fram við sjálfa kyrrsetningargjörðina, geti leitt til þess, að heimtað verði veð af gjörðarbeiðandanum, en þetta verður eigi með vissu ráðið af því, hvernig hin nú gildandi ákvörðun í tilsk. 1825, 68. gr. er orðuð. Með því lagafrumvarpið eigi hefur inni að halda aðrar ákvarðanir um kyrrsetning í víxlbrjefamálum, verður að öðru leyti farið eftir almennum lagareglum um kyrrsetning.

Um 10. gr.

Í hinum þremur fyrstu liðum þessarar greinar eru endurteknar hinar núgildandi lagaákvarðanir í tilsk. 1825, 30. og 31. gr.; sbr. athugasemdina við 81. gr. frumvarpsins til víxlbrjefalaganna. Það, sem ákveðið er í niðurlagi greinarinnar, að eigi megi láta öðrum en gjörðarbeiðandanum í tje afskrift af afsagnargjörðinni, er nýmæli. Þessi ákvörðun byggist á því, sem fyrir er mælt í frumvarpinu til víxlbrjefalaga, 25., 26., og 30. gr., sem, þegar viðtaka bregzt eða eigi er tryggjandi, veita heimild til þess að krefjast tryggingar gegn því að láta afsagnargjörðina af hendi, og útheimtist því sú ákvörðun, sem hjer er stungið upp á, til þess að koma í veg fyrir, að þessi rjettur verði vanbrúkaður.

Um 11. gr.

Að því leyti, er snertir þessa grein, skal vísað til athugasemdanna um 96. gr. í frumvarpinu til víxlbrjefalaganna.

Frumvarp

til laga um breyting á tilsk. 4. maí 1872 um sveitastjórn á Íslandi.

Hver maður, karl sem kona, sem er fullmyndugur, með óskertu mannorði og eigi í sveitarskuld, skal hafa atkvæðisrjett og kosningar-rjett í öllum sveitarmálum, þeim er bera undir atkvæði hreppsþúa eður kosningu, svo framarlega sem þeir gjalda nokkuð til sveitarparfa. Kjörgengir eru karlmenn þeir, er kosningarrjett hafa í hreppsnefnd og sýslunefnd eður og í bæjarstjórn, ef þeir eru eigi öðrum háðir.

Jón Ólafsson. Þorvarður Kjerulf. Th. Thorsteinson. Friðrik Stefánsson. Egilsson.
Porkell Bjarnason. Þórður Magnússon. Benidikt Sveinsson. Holger Clausen.
Þorsteinn Jónsson Ólafur Pálsson.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um víxlbrjef fyrir Ísland.

Hin háttvirta efri deild alþingis hefur kosið oss undirskrifaða í nefnd til að láta uppi álit vort um stjórnarfrumvarp til laga um víxlbrjef fyrir Ísland, og nú er nefndin hefur fhugað frumvarp þetta, skal hún leyfa sjer að skýra frá álitinu sínu um það.

Eins og tekið er fram í ástæðum stjórnarinnar fyrir frumvarpi þessu, er það í öllum aðalatriðum samhljóða hinum nýjn lögum sem gilda um víxla í Danmörku, Noregi og Svíaríki, en þau lög eru aptur sniðin eptir hinum þýzku víxillögum. Þó að nú víxlar, enn sem komið er, ekki sjeu mjög tíðkanlegir á Íslandi, mun þó mega gjöra ráð fyrir, að þeir verði notaðir meir og meir, eptir því sem verzlunin þroskast og viðskiptin við önnur lönd verða meiri og tíðari. Nefndin varð því að aðhyllast þá skoðun stjórnarinnar, að það sje æskilegt, að land vort eigi lög um víxla, sem sjeu samboðin kröfum vorra tíma um peningaviðskipti manna á meðal, og sjerstaklega samhljóða lögunum um sama efninu á þeim Norðurlöndum, sem land vort á mest viðskipti við. Þar sem víxillög Norðurlanda eru samin af hinum lögfróðustu og verzlunarfróðustu mönnum í þeim löndum, má ganga að því vísu, að þeim yrði ekki breytt til batnaðar, enda hefur nefndinni ekki blandast hugur um, að aðhyllast frumvarp stjórnarinnar, sem er samhljóða nefndum lögum, alveg óbreytt að efninu til. Hins vegar hefur nefndin ekki getað dulizt þess, að frumvarpinu er mjög ábótavant, að því er orðfæri þess snertir, og það svo, að nefndin hefur ekki treyst sjer til að laga það með breytingaruppástungum við hverja einstaka grein, en hefur neyðzt til að semja nýja þýðing af frumvarpinu. Þetta frumvarp, sem, eins og áður er sagt, er alveg samhljóða frumvarpi stjórnarinnar að efninu til, ræður nefndin hinni háttvirtu deild til að aðhyllast.

Alþingi 20. júlímán. 1881.

Árni Thorsteinson, Einar Ásmundsson, Magnús Stephensen,
formaður. skrifari. framsögumaður.

Benidikt Kristjánsson. Sighvatur Árnason.

Frumvarp til víxillaga fyrir Ísland.

1. KAFLI.

Um víxla á hendur öðrum manni.

1. ka p í t u l i.

Um form víxla.

1. gr.

Víxill skal svo gjöra að hann til greini:
nafnið víxill með berum orðum í sjálfum textanum, eður, ef víxillinn er saminn á útlendu tungumáli, samsvarandi nafn á því máli;
hve mikla peninga borga skuli (fjárhæð víxilsins); nafn þess manns, er taka á við borguninni (viðtakandi, remittent);
nafn þess, er á að leysa til sín víxillinn (greiðandi, trassat); stund og stað, þá er víxillinn er útgefinn;
hvar borgun skuli greiða;
undirskrifað nafn þess, er gefur út víxillinn (útgefandi, trassent).

2. gr.

Víxill getur hljóðað um borgun til útgefanda sjálfs (víxill til eiginnar ráðstöfunar).
Ef víxill, sem ræðir um í þessum kafla, kveður svo á, að útgefandi eigi sjálfur að leysa hann til sín (trasseret egen Vexel), skal hann skoða sem eiginn víxill (95. gr.).

3. gr.

Einn skal vera gjalddagi allrar fjárhæðar víxils.

Víxill skal að eins hljóða um borgun:

tilgreindan dag;

jafnskjótt sem hann er sýndur (ved Sigt, a vista);

tilteknum tíma eftir að hann er sýndur (efter Sigt, a viso); eða

tilteknum tíma eftir að hann er gefinn út (a dato).

Sje enginn gjalddagi ákveðinn, skal álíta hann vera þá, er víxillinn er sýndur.

4. gr.

Víxill getur hljóðað um borgun á öðrum stað, en á heimili greiðanda (domicilier- aður víxill).

Sje greiðslustaður eigi til tekinn, skal borgun lúka á þeim stað, sem getið er við nafn greiðanda, og sje þar álitid að vera heimili hans.

5. gr.

Sje skjal eigi svo lagað, sem nú var mælt, veitir það eigi víxilrjett. Yfirlýsing- ar þær, sem ritaðar eru á slíkt skjal, svo sem greiðslusamþykki, framsal eður ábyrgð, veita heldur eigi nein víxilrjettindi.

6. gr.

Sje fjárhæð víxils nefnd optar en einu sinni, og eigi hin sama, þá gildir hin minnsta.

7. gr.

Sje í víxli gefið loforð um leigur, skal álíta loforð það sem óskráð.

2. ka p í t u l i.

Um ábyrgð útgefanda.

8. gr.

Útgefandi hefur eptir víxilrjetti ábyrgð á því, að víxill verði samþykktur og borgaður.

3. ka p í t u l i.

Um framsal víxils (endossement, giro).

9. gr.

Víxil má selja öðrum manni (endossatar) með framsali, þótt eigi sje neitt ákveðið um það í víxlinum. Nú hefur útgefandi bannað framsal víxils í sjálfum texta hans með orðunum „eigi til framsals“ (Ordre), eða því um líku, og veitir framsalið þá engin víxilrjettindi.

10. gr.

Við framsalið hverfa öll þau rjettindi, sem víxli fylgja til þess, sem hann er framseldur, og þar á meðal rjettur til að framselja aptur víxilinn. Víxil má einnig framselja útgefanda, greiðanda, samþykkjanda, eða fyrri framseljanda, og mega þeir fram selja öðrum hann aptur.

11. gr.

Framsal skal rita á sjálfan víxilinn eður á eptirrit hans (kopi) eða á miða (alonge), sem festur er við víxilinn eður eptirritið.

12. gr.

Framsal getur annaðhvort verið á þá leið, að framseljandi (endossent) ritar á víxilinn nafn þess manns, er hann framselur hann, og nafn sitt undir (fullkomið endossement), eða með því móti, að framseljandi að eins ritar nafn sitt aptan á víxilinn eður eptirritið, eður á miðann, sem við er festur (endossement in blanco).

13. gr.

Eigandi víxils getur fyllt eyðuframsal (blancoendossement) með því að rita nafn einhvers manns, sem víxillinn er framseldur.

14. gr.

Hver framseljandi hefur eptir víxilrjetti ábyrgð á samþykki og borgun víxils gagnvart öllum þeim, er síðar eignast hann, nema hann hafi skýlaust áskilið sjer að vera laus við þá ábyrgð, með því að rita í framsalið orðin „án skuldbindingar“, „án ábyrgðar“, „án obligo“, „án retur“, eða því um líkt.

15. gr.

Sje í framsali skýlaust bannað að framselja víxil öðrum, en það sje þó gjört eigi að síður, hafa síðari eigendur víxils eigi víxilrjett gagnvart þeim framseljanda, er bannaði.

16. gr.

Þegar að eins er gefið með framsali umboð eða heimild til innheimtu eða þess konar (procura endossement), veitir framsalið eigi eignarrjett yfir víxlinum, en heimilar umboðsmanni að eins að gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf til þess að varðveita víxilrjettinn og til þess að heimta fjárhæð víxilsins og taka við henni, sem og til að framselja víxilinn að nýju til umboðs, ef það er eigi beinlínis bannað í framsalinu.

4. ka p í t u l i.

Um það, hvernig sýna skuli víxil til samþykkis.

17. gr.

Hverjum þeim, er víxil hefur í höndum, er heimilt þegar í stað að sýna hann til samþykkis, og fáist samþykki eigi innan þess tíma, sem ákveðinn er í 21. gr., að láta afsagnargjörð fram fara fyrir skort á samþykki (de non acceptatione). Sje nokkur samningur gjörður, sem kemur í bága við þetta, þá hefur hann engin áhrif á víxlrjettinn.

18. gr.

Ef annar greiðslustaður er tiltekinn í víxli en þar, sem greiðandi býr, og hafi útgefandi eigi tilgreint í víxlinum, hver eigi að annast greiðsluna á hinum staðnum, skal sýna víxlinn greiðanda til samþykkis fyrir gjalddaga, og fáist samþykki eigi, afsagnargjörð fram fara. Sje þetta vanrækt, ténist víxlrjettur gegn útgefanda og framseljendum.

19. gr.

Kveði víxill á um greiðslu eptir sýning, skal sýna hann til samþykkis innan þess tíma, sem tilgreindur er í texta víxilsins. Nú er enginn tími tilgreindur, og skal sýna víxlinn innan 6 mánaða frá dagsetning hans, sje hann út gefinn á Íslandi, og eigi að borgast innanlands, en innan árs, sje hann útgefinn á Íslandi og eigi að borgast erlendis, eða útgefinn erlendis og eigi að borgast á Íslandi. Sje víxill eigi samþykktur eða samþykki eigi dagsett, skal afsegja (protestera) víxlinn áður en sýningarfresturinn er útrunninn, og telst þá gjalddagi frá afsagnardegi. Sje það vanrækt, sem hjer er fyrir skipað, ténist víxlrjettur gegn útgefanda og framseljendum.

Hafi framseljandi ákveðið sýningarfrest, þá er hann framseldi slíkan víxil, er hann laus við ábyrgð eptir víxlrjetti, ef fresturinn er látinn hjá liða.

Gagnvart þeim samþykkjanda, sem eigi hefur dagsett samþykki sitt, skal gjalddagi talinn frá síðasta degi, er sýna mátti víxlinn, hafi afsagnargjörð eigi fram farið.

20. gr.

Þá er afsagnargjörð hefur fram farið fyrir skort á samþykki, skal það ávallt tilkynnt (notification) á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45.—47. gr.

5. ka p í t u l i.

Um samþykki víxils.

21. gr.

Þegar víxill er sýndur til samþykkis, skal svarað skýlaust innan sólarhrings, hvort hann verði samþykktur eður eigi. Nú er ekki svar gefið innan þess tíma, og skal svo álíta, sem samþykkis sje synjað.

Samþykki skal rita á víxil, og skal samþykkjandi rita nafn sitt undir. Þá er og samþykki gilt, er samþykkjandi að eins ritar nafn sitt framan á víxlinn.

Nú er samþykki, sem ritað hefur verið á víxil, strykað út, aptur kallað, eða því breytt, og hefur samþykkið engu að síður fullt lagagildi.

22. gr.

Víxil skal samþykkja, svo sem hann er, án skilyrðis eða fyrirvara; þó má takmarka samþykkið við nokkurn hluta fjárhæðar víxilsins. Sje aðrar takmarkanir settar eður aðrir skilmálar, skal álíta þá sem óritaða.

23. gr.

Sá, er samþykkt hefur víxil, ábyrgist eptir víxlrjetti, að hin samþykktta fjárhæð greiðist á gjalddaga.

Samþykkjandi er fyrir samþykki sitt einnig skuldbundinn útgefanda eptir víxlrjetti. Aptur á móti hefur samþykkjandi eigi víxlrjett gegn útgefanda.

24. gr.

Ef víxill kveður svo á, að borga skuli annarstaðar en á heimili greiðanda, enda hafi útgefandi eigi til greint í vixlinum, hver greiða skuli borgunina á þeim stað, skal samþykkjandi bæta því við á víxlinn. Láti hann það ógjört, skal svo álíta, sem hann sjálfur vilji borga víxlinn á greiðslustaðnum.

6. ka p í t u l i.

Um fullnustu fyrir synjun samþykkis eða er samþykkið eigi er tryggjandi.

25. gr.

Sje víxill eigi samþykktur innan þess tíma, sem ákveðinn er í 21. gr., eður að eins samþykktur að nokkrum hluta, og afsagnargjörð hefur fram farið, hefur eigandi víxilsins heimild að krefjast tryggingar með víxlrjetti hjá hverjum framseljanda eða hjá útgefanda fyrir borgun víxilsins á gjalddaga eða þess hluta hennar, sem eigi er samþykktur, enda kostnaðar þess, er leitt hefur af því, að samþykki fjekest eigi eða var ófullkomið, en selja skal hann þá af hendi afsagnargjörðina.

26. gr.

Hver framseljandi hefur og heimild til eptir afsagnargjörð sökum þess, að samþykki hefur brugðizt eða verið ófullkomið, að krefjast tryggingar hjá hverjum hinna fyrir framseljenda eða hjá útgefanda gegn því, að selja honum í hendur afsagnargjörðina.

27. gr.

Nú hefur víxilskuldari sett trygging einhverjum síðari eiganda, og kemur hún þá einnig öðrum síðari eigendum að notum, ef þeir krefjast þess. Enginn þeirra, er víxlinn eignast eptir veðsetjanda, getur krafizt frekari tryggingar af neinum víxilskuldara, nema sýnt verði, að hin setta trygging sje ónóg.

28. gr.

Vilji greiðandi eptir afsögn samþykkja að fullu, og endurgjaldi hann kostnaðinn, sem leitt hefur af synjun bans, getur synjandi víxils eigi hafnað samþykkinu, ef víxillinn er enn í vörzlum hans. Þá er samþykki er þannig gefið, hverfur beimildin til að heimta trygging. Hafi trygging þegar verið sett, skal skila henni aptur. Nú er mál eigi höfðað gegn veðsetjanda til lúkningar víxli, áður ár sje liðið frá gjalddaga hans, og skal þá tryggingunni aptur skilað; sama er og, ef víxill er borgaður eða skuldbindingin eptir víxlrjetti á annan hátt fallin niður.

29. gr.

Hafi sá víxil í höndum, er sökum afsagnar fyrir skort á samþykki á heimting á trygging eptir 25. eða 26. gr. getur hann í stað tryggingar, áu þess að biða gjalddaga, heimtað sjer borgaða fjárhæð víxilsins, eða þann hluta hennar, er eigi var samþykktur, svo og endurgjald fyrir kostnað þann, er leitt hefur af synjun samþykkis og þóknun eptir 50.—52. gr. Þó má skuldari draga frá hinni ósamþykktu fjárhæð 5 af hundraði í ársleigu fyrir tímenn, sem eptir er til gjalddaga.

Krefjist eigandi víxils tryggingar, en skuldari kys heldur að leysa til sin víxilinn þegar í stað með þeim skilmálum, sem nefndir voru, þá er honum það frjálst.

30. gr.

Nú er samþykkjandi orðinn gjaldþrota fyrir gjalddaga, eða bert hefur orðið af fjárnámsgjörð, að hann hefur eigi efni til að borga skuldir sínar, eða hann er verzlunar-

maður og hefur hætt fjárgreiðslum, enda setur hann eigi handhafa trygging fyrir greiðslu víxilsins á gjalddaga, er handhafi krefst þess, og hefur þá eigandi hans og framseljendur, þegar þetta er sannað með afsagnargjörð, heimild til að krefjast tryggingar eptir 25.—27. gr. hjá hinum fyrri framseljendum eða hjá útgefanda, enda skal þá afsagnargjörðin seld af hendi.

Afsagnargjörð skal tilkynna á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45.—47. gr.

7. ka p í t u l i.

Um gjalddaga víxils og borgun.

31. gr.

Víxil skal borga í gjalddaga, og frestdagar eiga sjer þannig eigi stað.

32. gr.

Víxil, sem kveður á greiðslu við sýning, skal borga þá er hann er sýndur. Það sem fyrir er mælt í 19. gr. um sýning víxla til samþykkis, er þeir kveða á borgun eptir sýning, á einnig við um sýningarfrest til greiðslu þeirra víxla, er ákveða borgun við sýning, sem og um afleiðingar þess, ef fresturinn er látinn hjá líða.

33. gr.

Sje gjalddagi víxils ákveðinn í upphafi, miðju eða enda mánaðar, þá skal borga hinn 1., 15., eða síðasta dag mánaðarins.

Ef gjalddagi víxils er miðaður við ákveðna dagatölu eptir dagsetning, eður eptir sýning, skal hvorki dagsetningardagur nje sýningardagur talinn með. Hálfur mánuður telzt 15 dagar; sje greiðslufrestur einn eða fleiri heilir mánuðir og hálfur mánuður, skal hálfi mánuðurinn talinn síðast.

34. gr.

Sje víxill útgefinn þar sem tímatal eptir gamla stíl er við haft, skal svo álíta, sem tímabil þau, er nefnd eru í víxlinum, sjeu miðuð við gamla stíl, ef víxillinn sýnir eigi annað.

35. gr.

Víxil skal borga í þeirri mynt, sem hann til skilur. Nú er mynt sú eigi gjaldgeng á greiðslustaðnum, enda hefur ei útgefandi með orðinu «effectiv» eða með samsvarandi orðatiltæki sjerstaklega ákveðið greiðslu í þeirri mynt, og má þá greiða fjöð í innlendum peningum eptir verðlagi á víxlum, er miðað er við hina útlendu peninga og greiðslu við sýning á þeim tíma, er víxillinn er borgaður á greiðslustaðnum, eður á hinum næsta innlenda víxilstað.

36. gr.

Leysi eigi samþykkjandi víxillinn til sín, þá er hann er sýndur honum til borgnnar í gjalddaga eður eptir gjalddaga, er hann skyldur að greiða 6 af hundraði í ársleigu af fjárhæð víxilsins frá sýningardegi og endurgjald fyrir kostnað þann, er eigandi víxilsins hefur haft af drættinum. Eigi að greiða borgun eptir verðlagi víxla, og hafi það lækkað eptir sýningu víxilsins, skal fara eptir því verðlagi, sem var í gildi á sýningardegi; þó getur eigandi víxilsins eigi talið til hærra verðlags en þess, sem gildi á gjalddaga, ef hann hefur dregið að sýna víxilinn.

37. gr.

Eigandi víxils getur eigi skorast undan að taka við borgun upp í fjárhæð víxilsins.

38. gr.

Víxilskuldari er eigi skyldur að borga, nema víxill sje fenginn honum í hendur með áritaðri kvittun. Borgi hann nokkuð af fjárhæð víxilsins, skal afborgunin rituð á víxilinn; svo skal og veita honum sjerstaka kvittun á eptirriti af víxlinum, ef þess er krafizt.

39. gr.

Þá er gjalddagi er kominn, hefur handhafi víxils heimild til að heimta og taka borgun fyrir víxilinn, ef það sjest af texta hans eður af fullkomnum framsölum eður eyðuframsölum, sem í óslitinni röð ná til handhafa, að hann sje eigandi víxilsins. Sá, sem þá leysir til sín víxilinn, er eigi skyldur að rannsaka, hvort framsölin sjeu rjett.

40. gr.

Sje víxill borgaður fyrir gjalddaga og það reynist síðar, að borgun sje greidd heimildarlausum handhafa, skal sá, sem víxilinn leysti til sín, svara til skaða þess, er af því hlýzt.

8. ka pít u li.

Um fullnustu fyrir greiðslufall.

41. gr.

Vilji eigandi víxils geyma rjett sinn til fullnustu fyrir greiðslufall gegn útgefanda og framseljendum, skal hann sýna greiðanda víxilinn, þá er hann er kominn í gjalddaga, og hvort sem hann hefur verið samþykktur eða ekki, og krefjast borgunar. Ef greiðandi þá eigi geldur upp, skal eigandi láta afsagnargjörð (de non solutione) fram fara á greiðsludeginum, eða í síðasta lagi á öðrum virkum degi þar eptir. Þó er þessi sýning og afsagnargjörð óþörf, ef afsagnargjörð fyrir synjun samþykkis áður hefur fram farið, og víxillinn þar að auki er borgaður samkvæmt 29. gr. eða mál hafið til borgunar eptir sömu grein.

42. gr.

Áskorun um að afsagnargjörð eigi skuli fram fara (•án afsagnar•, •án kostnaðar• eða því líkt) afnemur þá skyldu, að láta afsagnargjörð fram fara, en eigi þá, að sýna víxil til borgunar á rjettum tíma. Bregðist borgun, er eigandi skyldur að skýra frá því á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45.—47 gr. Ef víxilskuldari ber það fyrir, að sýning eigi hafi átt sjer stað á rjettum tíma, ber honum að sanna það. Eigi er hann undanþeginn þeirri skyldu, að endurgjalda afsagnarkostnað, ef afsagnargjörð hefur fram farið þrátt fyrir áskorunina.

43. gr.

Eigi að borga víxil á öðrum stað en á heimili greiðanda, skal sýna hann á greiðslustaðnum þeim maðni, sem á að lúka borgun (domiciliatus), eða samþykkjanda sjálfum, ef hinn er eigi nefndur í víxlinum. Fáist eigi borgun, eða sá hittist eigi á greiðslustaðnum, er víxillinn skal sýna, skal eigandi víxilsins láta afsagnargjörð þar fram fara, sem fyrir er mælt í 41. gr., ef hann vill geyma rjett sinn til fullnustu gegn útgefanda og framseljendum. Eigi annar að borga en samþykkjandi, og vanræki eigandi víxils að láta afsagnargjörð fram fara hjá honum, týnist víxilrjetturinn einnig gegn samþykkjanda.

44. gr.

Hvorki þarf sýning víxils til greiðslu nje afsagnargjörð til þess að varðveita víxil-

rjett gegn samþykkjanda, nema þegar svo hagar til, sem getið er um í 43. gr.

45. gr.

Nú hefur víxill verið afsagður sökum greiðslufalls, og skal handhafi bans innan tveggja virkra daga frá afsagnardegi tilkynna afsögnina brjeflega (notification) hinum næsta fyrir ofan hann, er staður er tilgreindur við á víxlinum.

Skyldu þessari er fullnægt, þegar skriflegri tilkynning er komið á póstinn áður þessi frestur er liðinn, eða hún send á annan tilhlýðilegan hátt, þar sem enginn póstur fer um.

Hver framseljandi, sem fengið hefur tilkynning um afsögnina, er skyldur innan tveggja virkra daga, eftir að hann hefur fengið tilkynninguna, að tilkynna á sama hátt hinum næsta fyrir ofan hann, er staður er tilgreindur við á víxlinum. Sömmuleiðis er sá útgefandi, sem hefur fengið tilkynning um, að víxill, er borga skal á öðrum stað, en þar sem greiðandi á heima, sje afsagður hjá þeim, sem á að annast borgun, skyldur að tilkynna það samþykkjanda.

46. gr.

Sá sem vanrækir að gefa þá tilkynning, sem skipuð er í 45. gr., hefur ábyrgð á því tjóni, sem leiðir af þessari vanrækt, gegn þeim, er standa fyrir ofan hann á víxlinum, og þannig er gengið fram hjá. Getur hann eigi krafist endurgjalds hjá þeim fyrir kostnað sinn, en á að eins tilkall til fjárhæðar víxilsins og að auki 5 af hundraði í ársleigu frá þeim degi, er mál er hafið til borgunar.

47. gr.

Sýni sá, sem gefa átti tilkynning, vottorð póstmanns um, að hann hafi komið á póstinn brjefi til þess, er stendur fyrir ofan hann á víxlinum, er það gild sönnun fyrir því, að tilkynning hafi verið send honum á þeim tíma, sem vottorð póstmannsins greinir, nema það sannist, að brjefið hafi verið annars efnis.

48. gr.

Hver víxilskuldari, sem greiðir fjárhæð víxils með leigum og kostnaði, á heimting á, að eigandi víxilsins selji honum í hendur hinn afsagða víxil með áritaðri kvittun og afsagnargjörðina.

49. gr.

Hefja má málsókn til fullnustu fyrir greiðslufall gegn fleiri víxilskuldurum í senn eða öllum þeim, eða gegn hverjum þeirra, er hann kys. Eigandi víxils þarf ekki að fara eftir þeirri röð, er framsölin hafa farið fram í, eða halda fram sókn gegn þeim, sem hann eitt sinn hefur kosið.

Nú hefur eigandi víxils strykað út nafn útgefanda eða einhvers framseljanda á víxlinum eða það hefur verið gjört með samþykki hans, og er víxilskuldari, sem út er strykaður, og allir þeir, sem eftir hann koma, lausir við víxilábyrgð.

50. gr.

Þegar krafist er fullnustu fyrir greiðslufall, á eigandi víxils heimting á: hiuni ógreiddu fjárhæð víxilsins, með 6 af hundraði í ársleigu frá gjalddaga; endurgjaldi fyrir kostnað við afsagnargjörð, burðareyri og önnur nauðsynleg gjöld; og þóknun, er sje $\frac{1}{3}$ af hundraði í fjárhæð víxilsins.

51. gr.

Ákveði víxill borgun í útlendum peningum, fer um greiðslu í innlendum pen-

ingum, fer um greiðslu í iunlendum peningum, sem segir í 35. gr.; en greiða skal eptir verðlagi á gjalddaga víxilsins, þótt verðlag hafi síðar lækkað.

52. gr.

Nú hefur framseljandi leyst til sín víxil svo sem sagt var, og á hann þá heimting á:

allri fjárhæð þeirri, er hann hefur verið neyddur til að borga eptir 50. og 51. gr. með 6 af hundraði í ársleigu af henni frá borgunardegi; endurgjaldi fyrir nauðsynjakostnað sinn; svo og þóknun, er sje $\frac{1}{3}$ af hundraði í fjárhæð víxilsins. Þó mega þóknunargjöldin ekki vera fleiri en svo, að meiru nemi en 2 af hundraði í fjárhæð víxilsins.

53. gr.

Fullnustugjald má taka með nýjum víxli á hendur þeim, sem borgunar er krafizt hjá (rekambiovíxill, gagnvíxill). Má þá bæta við kröfuna gjaldi til miðils og stimpilgjaldi, ef það ber að greiða.

Slíkur víxill skal ákveða borgun við sýning og vera gefinn út beina leið (a drittura).

54. gr.

Sá maður, sem krafinn er um fullnustu, er ekki skyldur að borga nema því að eins, að afsagnargjörðin og kvittaður reikningur um það, sem greiða skal (retúrreikningur), sje fenginn honum í hendur með víxlinum.

55. gr.

Hver framseljandi, sem hefur fullnægt einhverjum þeirra, sem fyrir neðan hann standa á víxli, má stryka út framsal sitt og framsöl þau, er á eptir koma.

9. ka p í t u l i.

Um samþykki eða borgun víxils fyrir nauðleit eða milligöngu.

56. gr.

Hafi verið ritað á víxil, sem afsagður er sökum þess, að samþykki hefur eigi fengizt eða verið tryggjandi, áskorun til einhvers manns á greiðslustaðnum, eða ef ákvæði 18. greinar á við um víxilinn, til einhvers á sýningarstaðnum um að samþykkja víxilinn ef þörf gjörist (nauðleit), þá skal heimta samþykki að þeim, er þannig er leitað til (Nödsadressat), áður en krafizt verður fullnustu sökum afsagnarinnar. Synji hann samþykkis, skal afsagnargjörð einnig fram fara hjá honum. Sjeu fleiri af þeim, sem skorað er á til vara, fúsir á að samþykkja, gengur sá fyrir, sem leysir flesta víxilskuldara.

57. gr.

Sje víxill eigi samþykktur af neinum þeirra, sem nefndir eru í 56. gr. og skorað var á til vara, getur einhver annar (intervenient), eptir að afsagnargjörð hefur fram farið, samþykkt víxilinn í heiðursskyni við útgefanda eður einhvern framseljanda. Eigi er þó eigandi víxilsins skyldur að taka móti slíku samþykki, nema greiðandi bjóði það fram. Ef einhver, sem á er skorað til vara, býðst einnig til að samþykkja víxilinn, og hann leysir jafnmarga víxilskuldara, þá gengur hann fyrir.

58. gr.

Þegar maður, sem skorað hefur verið á til vara, eða milligöngumaður samþykkir víxil, skal rita samþykkið á sjálfan víxilinn; þó má rita samþykki eptir áskorun eða í heiðursskyni við framseljanda á eptirritið, þar sem frumrituð nauðleit eða frumritað fram-

sal stendur á eptirriti. Sýni eigi samþykkið eitt, eða í sambandi við nauðleitina, í hvers þágu samþykkið er gefið, skal svo álíta, sem það sje í þágu útgefanda.

59. gr.

Nú hefur maður samþykkt víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, og á hann heimting á, að afsagnargjörð sú, er fram hefur farið sökum þess, að samþykki hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi, sje honum í hendur seld, en borga skal hann afsagnarkostnaðinn. Senda skal hann afsagnargjörðina þeim, sem víxillinn er samþykktur fyrir, með pósti, eða þar sem póstur eigi fer um, með annari vissri ferð, og eigi síðar en öðrum virkum degi eptir samþykkisdag. Sje þessa eigi gætt, ábyrgist hann þann skaða, sem af því hlýzt.

60. gr.

Sá, er samþykkt hefur víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, ábyrgist, sem hver annar samþykkjandi, borgun víxilsins hverjum þeim, er stendur fyrir neðan þann, sem hann hefur samþykkt víxilinn fyrir, svo framarlega víxillinn með gjörðri afsögn er sýndur honum til borgunar innan þess tíma, sem ákveðinn er í 62. gr.

61. gr.

Hafi sá, sem skorað er á til vara, eða einhver milligöngumaður samþykkt víxil, hefur hvorki eigandi hans nje nokkur annar þeirra, er standa fyrir neðan þann, sem víxillinn er samþykktur fyrir, heimting á fullnustu fyrir það, að samþykki hefur brugðizt, eða eigi verið tryggjandi. Aptur á sá, sem víxillinn er samþykktur fyrir, heimting á fullnustu, svo og þeir, er standa fyrir ofan hann á víxlinum.

62. gr.

Nú er nauðleit eða milligöngusamþykki ritað á víxil, sem afsagður er sökum greiðslufalls, enda er nauðleitin eða milligöngusamþykkið miðað við greiðslustaðinn, og skal sýna víxilinn til borgunar með afsagnargjörðinni eigi síðar en annan virkan dag eptir gjalddaga. Fáist eigi borgun, skal afsegja víxilinn hjá öllum þeim, sem skorað var á til vara, sem og þeim, er samþykkt hefur víxilinn sem milligöngumaður. Sje þetta vanrækt, missir eigandi víxilsins fullnusturjett sinn gegn hverjum þeim víxilskuldara, sem hefði orðið leystur fyrir borgun víxilsins. Hið sama er og, ef eigandi víxilsins skorast undan að taka við borgun, sem boðin er í heiðursskyni við einhvern víxilskuldara.

63. gr.

Hver sá, sem fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður greiðir fjárhæð víxils með leigum, og endurgeldur afsagnarkostnaðinn, má heimta víxilinn og afsagnargjörðina sjer í hendur selda með áritaðri kvittun, er tilgreini borgunina og fyrir hvern hún sje greidd. Fær hann þá rjett eiganda víxilsins gegn þeim, er hann hefur borgað fyrir, og þeim, sem fyrir ofan hann standa á víxlinum, sem og gegn samþykkjanda.

64. gr.

Þjóðist fleiri til að borga, eptir að afsögn hefur fram farið, gengur sá fyrir, sem leysir flesta víxilskuldara. Nú verður maður til að bjóða borgun, þótt víxillinn eða afsögnin beri með sjer, að öðrum, sem hafði boðið borgun, hafi staðið nær að leysa til sín víxilinn og hefur hann þá engan fullnusturjett gegn þeim víxilskuldurum, sem leystir hefðu orðið, ef hinn hefði borgað.

65. gr.

Nú hefur maður samþykkt víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, en er varnað að borga sökum þess, að annar leysir til sín víxilinn, og á hann þá heimting á $\frac{1}{3}$ af hundraði í þóknun hjá hinum.

10. ka pít uli.

Um samrit og eptirrit víxla.

66. gr.

Víxil má út gefa í samritum (dúplíköt), og skal í texta hvers þeirra greina, hvert það sje í röðinni, svo sem fyrsta, annað, þriðja o. s. frv. (prima, secunda, tertia o. s. frv.), en sje að öðru eins orðuð. Sje samritin eigi þannig einkennd, gildir hvert þeirra sem víxill fyrir sig, sem gefinn er út einritaður (solavíxill).

67. gr.

Bæði viðtakandi og síðari eigendur víxils geta krafð útgefanda um samrit hans, ef þeir endurgjalda kostnaðinn. Svo getur og síðari eigandi víxils farið hins sama á leit við þann, sem er næstur fyrir ofan hann á víxlinum, og hann aptur við þann, sem er fyrir ofan hann, og svo hver af öðrum, unz komið er að útgefanda. Framseljendur eru skyldir að rita framsölin á samritin í rjettri röð.

68. gr.

Þá er eitt samrit víxils er borgað, eru hin ógild. Þó ábyrgist samþykkjandi eptir sem áður hvert samrit, er samþykki hans er ritað á, og sem gengur manna á milli eptir að borgun er greidd. Eins ábyrgist framseljandi, sá er framselt hefur ýmsum mönnum samrit víxils, og síðari framseljendur þeirra hvert samrit, er framsal þeirra er á ritað, og sem gengur manna á milli, eptir að borgun er greidd.

69. gr.

Nú er eitt samrit víxils sent til samþykkis, en annað samrit framselt, og skal tilgreina á því samriti, hjá hverjum hitt sje, sem sent var til samþykkis. Sá sem hefur þetta samrit að geyma, er skyldur að láta það af hendi við þann, er sannar rjett sinn til að fá það, eptir 39. gr. eða á annan hátt.

70. gr.

Handhafi að samriti víxils, sem greinir, hjá hverjum það samrit sje, er sent var til samþykkis, hefur eigi rjett að krefjast fullnustu fyrir samþykkis eða greiðslufall, fyrri en hann hefur sannað með afsagnargjörð, að hann hafi eigi getað fengið samrit það í hendur, nje samþykki eða borgun eptir samriti sínu.

71. gr.

Nú er eptirrit gjört af víxli í þeim tilgangi, að rita á það framsal, og skal á eptirriti því standa eptirrit af framsölum og öðru, sem þegar hefur verið ritað á víxlinn. Þá skal þess og getið á eptirritinu, hve langt eptirritunin nær, eða hvar hin frumrituðu framsöl byrja, sem og hjá hverjum frumritið er.

72. gr.

Sá, sem hefur frumrit víxils að geyma, er skyldur að láta það af hendi við þann, sem sannar rjett sinn til að fá það, samkvæmt 39. gr. eða á annan hátt. Sá sem hefur eptirrit víxilsins í höndum og getur eigi fengið frumritið, hefur rjett til að krefjast fullnustu hjá þeim framseljendum, sem hafa frumritað framsöl sín á eptirritið, en láta skal hann áður afsagnargjörð fram fara hjá þeim, er synjaði honum um frumritið.

11. ka pít uli.

Um víxla, sem glatazt bafa.

73. gr.

Ef víxill glatast, má dæma hann ógildan eptir sem lög ákveða um ógildingardóma.

74. gr.

Þegar stefna í ógildingarmáli er löglega birt, er útgefandi skyldur að gefa út

nýjan víxil. Hafi hinn glataði víxill verið samþykktur, er samþykkjandi skyldur að borga á gjalddaga rjettum, þeim sem sannar rjett sinn til að taka við borgun. Setja skal þó útgefanda eða samþykkjanda næga trygging, unz víxillinn er dæmdur ógildur eða ábyrgð þeirra eptir hinum glataða víxli er horfin á annan hátt.

75. gr.

Sje víxilrjettur undir því kominn, að víxill sje sýndur eða afsagður innan ákveðins tíma, getur sá, er glatað hefur víxli, varðveitt rjett þann, sem honum er veittur í 74. gr. gegn útgefanda og samþykkjanda, með því að láta afsagnargjörð fram fara um glötun víxilsins, áður en afsagnarfresturinn er liðinn. Þá afsögn skal tilkynna þeim á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem segir í 45.—47. gr.

76. gr.

Sá, sem víxil hefur í höndum með þeirri heimild, sem 39. gr. tilskilur, er eigi skyldur að láta hann af hendi við þann, sem hefur glatað honum, nema það sannist, að hann hafi fengið víxilinn með órjettu móti þótt hann vissi betur, eða hann hafi sýnt stórkostlegt gáleysi.

12. ka p í t u l i.

Um fyrning vísla.

77. gr.

Víxilkrafa gegn samþykkjanda fyrnist á þrem árum frá gjalddaga víxils að telja. Eigi að borga víxil við sýning, skal telja frá því að sá frestur er liðinn, sem ákveðinn er í 32. gr. eða frá sýningardegi, ef víxillinn hefur áður sýndur verið til borgunar.

78. gr.

Fullnustukrafa sú, sem eigandi víxils á eptir 29. eða 50. gr., fyrnist gegn útgefanda og framseljendum á 6 mánuðum frá gjalddaga, ef borga skal á Íslandi, en á einu ári frá gjalddaga, ef borga skal erlendis.

79. gr.

Fullnustukrafa framseljanda þess, er leyst hefur til sín víxil, fyrnist gegn útgefanda og fyrri framseljendum á 6 mánuðum, ef framseljandi sá, er leyst hefur til sín víxlinn, býr á Íslandi, og á einu ári, ef hann býr erlendis. Nú hefur hann leyst til sín víxilinn án lögsóknar, og skal telja frá borgunardegi, en ella frá þeim degi, þá er stefna í víxilmálinu var birt honum, eða sagt var til víxilkröfunnar í búi hans, hafi það verið tekið til opinberra skipta.

80. gr.

Fyrning víxils stöðvast, ef stefna er birt eða sagt til víxilkröfunnar í búi skuldunauts, ef það hefur verið tekið til opinberra skipta, svo og ef sá, er sóttur er, tilkynnir málsóknina (litis denunciatio) einhverjum þeim, sem stendur fyrir ofan hann á víxlinum. Sá, sem fengið hefur tilkynning, getur stöðvað fyrning þá, er getur um í 77. gr., ef hann á sama hátt tilkynnir samþykkjanda málsóknina.

Fyrning stöðvast eigi gegu öðrum víxilskuldurum, en þeim, sem einhverri af fyrnefndum gjörðum er beint að. Stöðvun fyrninga kemur öllum þeim að notum, sem standa fyrir ofan þann, er stöðvað hefur fyrninguna.

Nú hefur fyrning verið stöðvuð, en víxilmálsókn eigi til lykta leidd, og hefst þá nýr fyrningarfrestur aptur frá þeim degi, er málið síðast var til meðferðar í rjetti.

13. ka p í t u l i.

Um það, hvernig gjöra skuli afsögn.

81. gr.

Notarius publicus eða annar, sem að lögum hefur vald til, skal gjöra afsögn, og skal bóka hana.

82. gr.

Í afsagnargjörð skal rita: eptirrit af víxlinum eða eptirriti hans og öllu því er á honum stendur, tilmæli eða kröfu gjörðarbeiðanda og svar þess, er afsögnin er gjörð hjá; hafi hann engu svarað, eða eigi fundizt, skal þess getið; svo skal og greina stað og stund afsagnargjörðarinnar, og skal sá er gjörir afsögnina rita nafn sitt undir.

Á víxlinn eða eptirrit hans skal rita vottorð um afsagnargjörðina.

83. gr.

Sje afsagnar krafizt hjá fleirum á sama stað, þarf ekki meira en eina afsagnargjörð.

14. ka p í t u l i.

Um það, hve útland lög koma til greina.

84. gr.

Hvort erlendur maður er umkominn þess að gangast undir víxilskyldur, skal meta eptir lögum í landi hans. Sje hann þess eigi umkominn, en gengst eigi að síður undir víxilskyldur hjer í landi, hefur hann þó fulla ábyrgð, ef hann eptir vorum lögum getur gengizt undir víxilskyldur.

85. gr.

Dæma skal eptir lögum lands þess, þar sem gengizt er undir víxilskyldu, hvort form skuldbindingar þeirrar sje gilt eða eigi. En ef gengizt er undir víxilskyldur erlendis, sem fullnægja ákvæðum þessara laga, eru þær yfirlýsingar gildar, sem síðar eru ritaðar á víxlinn hjer í landi, enda þótt skyldum þeim, er undir var gengizt erlendis, hafi verið ábótavant eptir lögum þess lands. Svo eru og þær víxilskyldur gildar, sem innlendur maður gengst undir erlendis við íslenzkan, danskan, norskan eða sænskan mann, svo framarlega sem þær fullnægja ákvæðum þessara laga.

86. gr.

Um þær gjörðir, sem fram skulu fara í öðrum löndum til framkomu eða varðveizlu víxilrjetti, ráða lög þess lands.

15. ka p í t u l i.

Almenn ákvæði.

87. gr.

Víxilskuldarar bera einn sem allir og allir sem einn ábyrgð víxilskyldunnar.

Svo ber og sá eða þeir, sem ritað hafa á víxil, að þeir gjörist borgunarmenn (aval) og sá, sem gengið er í borgun fyrir, allir sem einn og einn sem allir, ábyrgð á víxilskyldunni.

88. gr.

Sje á víxli fölsuð nöfn, eða rituð af þeim, sem eigi geta að lögum gengizt undir víxilskyldur, eða standi á honum nöfn, er fyrir annara hluta sakir eigi skuldbinda þá, er þau eru rituð fyrir, breytlist eigi við það í neinu ábyrgð hinna víxilskuldaranna.

89. gr.

Sýning víxils til samþykkis eða borgunar, afsagnargjörðir og allar aðrar gjörðir, er

snerta víxilrjett og gjöra skal hjá einhverjum, skuln fram fara milli 9. stnndar að morgni og 7. að aptni í starfhýsi hans, ef hann nokkurt hefur, ella á heimili hans, nema öðruvísi sje um samið. Sje sá eigi við, er þola skal afsagnargjörð, má gjöra hana að starfhýsi hans eða heimili. Sje eigi starfhýsi hans eða heimili kunn, og geti sá, er afsögn gjörir, eigi fengið vísbending um þau hjá lögreglustjórn þess staðar, skal geta þess í afsagnargjörðinni.

90. gr.

Þá er telja skal gjalddaga, eða aðra fresti, sem getið er í lögum þessum, vikum, mánuðum eða árum, er sá dagur gjalddagi eða lokadagur, sem er sami dagur viku eða mánaðar, og sá dagur, sem talið er frá. Nú er eigi sami dagur í lokamánuði, og er þá síðasti dagur mánaðarins gjalddagi eða lokadagur.

91. gr.

Beri gjalddaga víxils upp á sunnudag eða annan helgan dag, er gjalddagi næsta virkan dag. Beri þann tíma, er víxilrjettargjörð í síðasta lagi skal fram fara, upp á sunnudag eða annan helgan dag, má gjöra hana næsta virkan dag. Eigi verða heldur samrit víxla, samþykki eða því um líkt heimt nema á virkum degi.

92. gr.

Nú er manni varnað að koma fram gjörð til geymslu víxilrjetti, annaðhvort fyrir sakir lagaboðs (moratoria og því um líks) eður almenns farartálma, eður annara óviðráðanlegra atburða (vis major), og heldur hann rjetti sínum, nema þegar svo er ástätt, sem getur um í 12. kapitula, ef hann tafarlaust, þá er tálmanum er lokið, gjörir það, sem honum bar.

93. gr.

Nú hefur víxilkrafa fyrnzt, eða víxilrjettur glatazt fyrir vangeymslu, og er eiganda víxils rjett að sækja víxilskuldara um þá fjárhæð, er hann mundi vinna honum úr hendi, ef fjárheimtan niður fjelli, sem um hverja aðra skuld.

94. gr.

Um rjettarfar í víxilmálum til að flýta málsókn, verður ákveðið í sjerstökum lögum.

2. KAFLI.

Um eigin víxla.

95. gr.

Það, sem í lögum þessum er ákveðið um víxla á hendur öðrum manni, gildir einnig um víxla, sem kveða á borgun af hendi útgefanda sjálfs (eigin víxlar), þó með þeim breytingum, er af því leiða, að útgefandi hefur sömu skyldur og væri hann samþykkjandi, og að eigi þarf að samþykkja þessa víxla sjerstaklega, sem og að ákvæði 10. kapitula um samrit víxla taka eigi til þeirra. Eigi má gefa þessa víxla út til eiginna ráðstöfunar.

96. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag júlímánaðar 1882. Frá sama tíma skal tilskipun um víxla 18. maí 1825 úr gildi numin. Þó skal framvegis fara eptir þessari tilskipun að því er snertir víxla, sem út gefnir eru áður en þessi lög öðlast gildi.

Nefndarálit

um skólamál landsins.

Hin heiðraða neðri deild hefur kosið oss í nefnd til þess að athuga skólamál landsins, að því leyti áhrærir menntun alþýðunnar, og koma fram með tillögur vorar um, hvern veg því verði bezt niðurskipað.

Vjer höfum ítarlega rætt og íhugað mál þetta, og leyfum oss að skýra frá álitinu voru um það á þessa leið:

Nefndin er samhuga á því, að ekki sje ráðlegt eða tiltækilegt að veita fjárstyrk úr landssjóði til barnakennslu þeirrar, sem nú er lögboðin fyrir alla. Á hinn bóginn virðist nefndinni brýn nauðsyn bera til þess, að ungmenna- eða alþýðuskólar verði stofnaðir víðsvegar um land allt, til þess að piltum og stúlkum, sem komin væru yfir fermingu, gæfist kostur á að aflla sjer þar nauðsynlegrar menntunar; gjörir nefndin ráð fyrir, að hæfilegt væri, að hugsa sjer svo sem 14 skólasvæði, er fengju hvert um sig árlega allt að 1000 kr. styrk úr landssjóði, en þó þannig, að styrkur þessi að öllum jafnaði ekki færi fram úr $\frac{2}{3}$ alls kostnaðar þess, er skólahaldið á hverjum stað hefði í för með sjer, og þykir nefndinni sennilegt og sanngjart, að við fjárveitinguna væri haft hæfilegt tillit til strjálbyggðar hvers skólasvæðis fyrir sig, og til þess, hvern vöxt og viðgang skólastofnunin hefði tekið.

Sem skilyrði fyrir fjárstyrk úr landssjóði, ætlast nefndin til, að skólarnir standi undir sýslunefndum eða skólastjórn, sem hlutaðeigandi sýslunefndir kjósa, og þykir nefndinni sennilegt, að sýslunefndinni eða skólastjórninni sje í sjálfs vald sett, hvort henni eptir atvikum þykir bezt henta, að piltar og stúlkur njóti kennslu saman í skóla, eða sitt í hvoru lagi.

Í skólunum ætti að álitu nefndarinnar að kenna þessar fræðigreinir:

1. Ágrip af nýju sögunni, einkum á þessari öld.
2. Stutt yfirlit yfir helztu atriði landafræðinnar, einkum landaskipun, og eðlishátta láðs og lagar.
3. Saga landsins og lýsing þess.
4. Stutt yfirlit yfir íslensk landsrjettindi og stjórn.
5. Hin almennustu og einföldustu atriði náttúrufræðinnar og náttúrusögunnar.
6. Lýsing á byggingu mannlegs líkama og heilbrigðisreglur.
7. Almenn brot, þríliðu, procentureikning, rentureikning og fjelagsreikning, sem og einföldustu reglur fyrir flatamáli.
8. Íslenska rjettritun og æfing í að tala og rita skipulega:
9. Að skilja dönsku á bók.

Nefndin álltur hagfeldast, að skólasvæðunum verði skipað niður eptir hjeruðum landsins á þessa leið:

- 1 fyrir Rangárþing.
- 1 — Árnessþing.
- 1 — Kjalarnesþing.
- 1 — Þverárþing.
- 1 — Þórsnesþing.
- 2 — Þorskafjarðarþing.
- 1 — Húnaþing.

- 1 — Hegranesþing.
- 1 — Vaðlaþing.
- 1 — Þingeyjarþing.
- 2 — Múlaþing og austurhluta Skaptafellsþings að Breiðamerkursandi.
- 1 — Vesturhluta Skaptafellsþings og Vestmannaeyjar.

Þótt nefndin sje á því máli, að eigi beri að leggja styrk úr landssjóði til þeirrar barnakennslu, sem lögboðin er fyrir alla, og vilji að öðru leyti binda styrkinn til alþýðuskólanna ofan greindum skilyrðum, þá vill nefndin leggja það til, að stofnanir þær til menntunar alþýðu, sem þegar eru komnar á fót, fái fyrst um sinn nokkurn styrk úr landssjóði, þótt þær fullnægi eigi skilyrðum þeim, sem nefndin álitur að styrkurinn til frambúðar ætti að vera bundinn við.

Alþingi 23. júlí 1881.

Arnlfjótur Ólafsson, Lárus Blöndal, Jón Ólafsson. Þorlákur Guðmundsson. Eiríkur Briem,
framsögumaður. skrifari. formaður.

102.

Frumvarp

til viðaukalaga við lög 14. desbr. 1877 um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

Í stað sekta þeirra fyrir brot gegn fiskiveiðasamþykkt, sem ákveðnar eru í lögum 14. desbr. 1877 um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum, má ákveða í samþykkt, að allur hákarlsaffi, sem á land er fluttur á opnum skipum frá 30. degi nóvembermánaðar til fyrsta sunnudags í einmánuði, sje gjörður upptækur, ef nokkru af hákarlsskrokkum hefur verið sleppt í sjó, án þess lífsnauðsyn lægi við, og fellur þá affi sá, sem fluttur er á land, í fátækrasjóð. Þó má ákveða þeim, er brotinu kemur upp, allt að helmingi aflans.

103.

Frumvarp

til laga um afnám fyrirmæla í opnu brjefi 22. marz 1855 (um selaskot á Breiðafirði).

(Flutningsmaður: þingmaður Snæfellinga).

Opíð brjef 22. marz 1855 um selaskot á Breiðafirði er hjer með úr lögum numið.

Útlegging

af brjefi til ráðgjafans fyrir Ísland frá Windfeld Hansen.

Með því það að minni ætlan er mjög efasamt, hvort koma muni tilboð um að takast á hendur að byggja brýr yfir Ölfusá og Þjórsá, er eigi nemi hærri upphæð en 100,000 kr., er alþingi hefur veitt til þessa, og jeg verð að ætla, að slík tilboð muni fremur nálgast upphæð þá, er jeg ætlaði á, nl. 166,000 kr., og með því að slík upphæð, ef til vill, er meiri en svo, að alþingi álití, að svo miklu sje verjandi til brúargjörða þeirra, er hjer er um að ræða, hef jeg nákvæmar íhugað þá spurningu, hvort eigi væri unnt á annan hátt að koma á, að minnsta kosti til bráðabyrgða, hægri og kostnaðarlítilli flutningsaðferð yfir þessar 2 stórar þannig, að hún gæti orðið fyrirmynd fyrir líkri tilbögun á öðrum ám á Íslandi, þar sem líkt er ástatt. Í tilefni af því skal jeg leyfa mjer að skýra þinu háa stjórnarráði frá því, sem á eptir fer.

Að mestum notum mundu sjálfsagt verða fastar brýr yfir báðar árnar, þannig gjörðar, að fara mætti yfir með vagna, og að minni ætlan munu slíkar brýr fyr eða síðar verða byggðar. Ef því væri álitíð of kostnaðarsamt að byggja brýrnar nú þegar, ætti þeim ráðstöfunum, er þegar væru gjörðar til að bæta samgöngurnar, að vera svo varið, að þær eigi yrðu til tálmunar, ef byggja þyrfti akbrýr. Af þessari ástæðu hygg jeg það því óráðlegt, að byggja mjórri brýr en 10 feta breiðar. Því að þó það að vísu væri mögulegt að byggja ljetta hengibrú 5 — 6 feta á breidd yfir báðar árnar fyrir 100,000 kr. eða minna, þá munu slíkar brýr varla koma að þeim notum, er samsvari kostnaðinum.

Eins og jeg áður hef tekið fram í ýmsum brjefum, er heldur eigi mögulegt að láta kostnaðinn verða minni með því, að byggja brýrnar úr trje í staðinn fyrir úr jární. Þar sem eins stendur á og hjer, og um slíka breiðu er að ræða, mun trjebrú verða dýrari en járnbrú. Það er heldur eigi svo ástatt, að eigi við, að byggja flekabru, og hið eina, sem eptir er, eru þá ferjurnar, sem og hefur verið ritað um í íslenskum blöðum. Sjálfsagt væri þá eigi sá öruggleikur á ferðum manna á vetrum, sem föst brú veitir, því eigi verður ferjað í jakaburði eða ísalögum, en nú sem stendur er eigi svo mikil umferð á Íslandi á vetrum, að menn þurfi að taka slíkt til greina, og með því að ferjurnar gætu verið mjög haganlegar, ef þær væru rjettilega tilbúnar og notaðar, svo að þær bæði gætu flutt hesta og vagna, gætu þær, ef til vill, verið haganleg byrjunarbreyting til fastra brúa.

Ferjur eru ýmislegar, eptir því hvort þær skriða fyrir gufu-vjela- eða handaffi eða af sjálfum straumnum í ánni. Eins og ástatt er á Íslandi, kemur að eins til máls, að hafa annaðhvort dragferju, eða hina svonefndu «flug»-ferju.

Dragferja er prammi eða flatbotnuð ferja, er menn draga á kaðli, er spenntur er yfir ána og gengur yfir 2 hjól í bátnum. Til að draga meðalferju þarf vanalega 2 menn. Þó getur einn maður gjört það, ef brúkuð er vinda, en þá verður skriðið minna.

Dragferjur eiga einkum við á lygnum vötnum, þar sem lítill er straumur; sje straurmurinn yfir $2\frac{1}{2}$ — 3 fet á sekúndu, er það hörð vinna, að draga ferjuna yfir.

Á Íslandi eru nú árnar vanalega mjög straumharðar, og þegar eins er ástatt, eins og því nær ávallt er, verða hinar svonefndu flugferjur hentugri, jafnvel þótt nokkru dýrara verði að koma þeim upp, en dragferjum. Flugferjur hafa einkum verið mikið brúkaðar á Rín og víðar, og enn eru margar þar, sem enn eru eigi komnar brýr. Þær eru svo tilbúnar, að þær geta borið marga vagna og hesta í einu, og eru aðeins reknar af straumnum. Með því nú, eptir því, sem mig minnir, stendur svo á við Ölfusá og Þjórsá, að engar hindranir eru því til fyrirstöðu, að komið verði við flugferjum, leyfi jeg mjer að stinga upp á, að gjörð verði næsta ár tilraun með flugferju yfir Ölfusá við Laugardæli. Eg sendi hjer með uppástungu um slíka ferju, er jeg þó áskil mjer að gjöra nokkrar breytingar við, og ef til vill, gjöra einfaldari, ef málið fær góðar undirtektir.

Eins og sýnt er í Fig. 2., 3. og 4. í myndunum er ferjan prammi, lítið eitt að sjer dreginu og hvass í báða stafna. Pramminn er 60 fet á lengd, 20 fet á breidd, $3\frac{3}{4}$ fet á hæð, og mun að minnsta kosti geta borið 10—12 klyfjaða hesta. Ferjan liggur fyrir akkeri eða öðrum þunga, eptir því sem á stendur, í miðri ánni við keðju 800 feta langa, sem fest er við mastur í ferjunni og sem hvílir á 8 bátum (sjá Fig. 1.). Auk þess er í báðum stöfnum ferjunnar kaðall, sem festur er í keðjuna á næsta bát, 50 fet frá ferjunni. Með þessum 2 köðlum, er hreifa má með vindu, eða, ef svo vill, með handaflí, geta menn látið bátinn snúa, hvernig sem þeir vilja við keðjunni. Ferjan gengur nú frá öðrum bakkanum til hins á eptirfylgjandi hátt, sem sýndur er á Fig. 5. Á báðum bökkunum eru 2 lendingarbryggjur, d og e, sem auðvelt er að byggja á einfaldan hátt úr steini eða timbri eða slíku, eptir því sem á stendur. Þær eru byggðar 3 fet frá vatnsfleti árinna og ná út í ána 3 fet á dýpt. Þær verða að liggja í endapunktum þeirra boga, er ferjan sveiflast í. Ferjan liggur fyrir akkeri við c, og getur því að eins hreifst eptir boga þeim, er punkteraður er á myndinni. Ef nú skal flytja ferjuna frá e til d, þá þarf eigi annað, en láta hana hafa þá stefnu, að lengdarás hennar sje lóðrjettur á keðjunni; hún mun þá af sjálfu sjer hreifast fyrir afl straumsins, eins og pendúl, því að straumhraði vatnsins kemur í staðinn fyrir þyngdarafli pendúlsins. Á þenna hátt hreifist hann þó lítið eitt yfir miðju straumsins, en snýr þá við aptur. En ef menn með köðlunum láta ferjuna liggja á ská við keðjuna, eins og sýnt er við a, þá flyzt hún alveg yfir að d. Eigi ferjan að fara yfir á hinn bakkann, leggja menn henni þvert á móti, eins og sýnt er við b. Á þennan hátt kemur hreifingin þannig hæglega og ljettilega fram við afl það, sem er í straumnum. Það er vitaskuld, að ýmislegt þarf að ihuga, ef ferðirnar eiga að vera með reglu, en slíkt lærist fljótt með æfingu. Ef menn gjöra, að hraðinn á Ölfusá sje hjer um bil 4 fet á sekúndu og áarbreiddin 5—600 fet, verða menn 3—4 mínútur á leiðinni yfir ána.

Ferjur yfir Ölfusá og Þjórsá geta menn eigi látið vera á þeim stöðum, er menn hafa hugsað sjer að leggja brýr á, því að straurmurinn er þar of breytilegur. Þar á móti er sú ætlun mín, að ekkert sje á móti því, að stofna flugferju á Laugardælum og ferjustaðnum í nánd við Herriðarhól, því að þar renna árnar, eptir því sem jeg bezt

man, nokkurn veginn jafnt. Því ver hef jeg engar mælingar á ánum á þessum stöðum, svo að jeg því eigi veit breidd eða straumhörku, en eptir því sem mig minnir af sjónhendingu, er breiddin vart yfir 600 fet og straumhraðinn mjög nálægt 4 fetum á sekúndu. Heppilegast myndi samt sem áður vera, ef svo skyldi fara, að fallizt yrði á að reyna flugferju næstkomandi sumar á Ölfusá, og, ef það heppnaðist, á Þjórsá, þá að búið væri til haustsins að spyrjast fyrir um og fá að vita:

1, Breidd árinna á ferjustaðnum mælda eptir dönskum fetum; það er fullnákvaemt, að mæla hana með snæri eða mjóum kaðli.

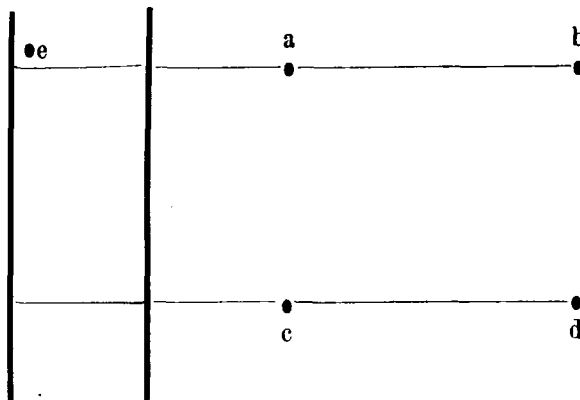
2, Hvað langt er frá bökkunum þangað til áin er 3 fet á dýpt.

3, Hvort hraði vatnsins er nokkurn veginn jafn og samur sjónhendingu yfir ferjustaðinn.

4, Hvort nokkur verulegur munur sje á vatnshæð árinna á sumrum.

5, Hvernig botninn er í ánni, hvert það er sandbotn, leirbotn, lausagryt eða berg í botni.

6, Hve mikill straumhraðinn er í miðju og $\frac{1}{4}$ al. frá bökkunum. Straumhraðann geta menn kveðið á um á eptirfylgjandi hátt: Á öðrum bakkanum skal reisa 4 staura a, b, c og d (sjá myndina hjer hjá) þannig, að línurnar a-b og c-d sjeu hjer um bil lóðrjettar á straumstefnunni. Fjarlægðin milli línanna a-b og c-d setji menn 100 fet, eða þar um bil; fjarlægðina frá a, b og c hjer um bil 20—30 fet eptir því sem

á stendur. Punktarnir b og d verða að liggja þannig, að menn geti sjeð yfir strauminn. Úr báti kasta menn nú kefli úr trje, eða einhverju slíku. Setjum nú mann við b og annan við d. Þegar er keflið e fer gegnum línuna a-b skrifar maður hjá sjer, hvað klukkan sje eptir sekúnduúri, og sömuleiðis þegar maðurinn við d gefur merki um, að keflið fari gegnum línuna d-c. Sje fjarlægðin milli línanna a-b og c-d 100 fet, og tíminn, sem keflið brúkaði til að fara yfir báðar línurnar, 25 sekúndur, þá er hraðinn $100/25 = 4$ fet á sekúndu.

Jeg ætla, að það varla sje örðugt, að útvega áður umgetnar upplýsingar fyrir október eða nóvembermánuð, ef á þarf að halda, fyrir hjálp einhvers sjóliðsforingja á herskipi því, er sumarstöðvar hefur við Ísland. Ef óhægt væri að útvega allar þessar upplýsingar — því breiddin ætti að geta fengizt — gætu menn þó hjálpað sjer, ef ferjan væri útbúin þannig með keðjum, köðlum og slíku, að sá verkstjóri, er sendur væri til Íslands, til að koma henni á gang, gæti hagað sjer eptir því, hvernig á stæði. Þetta

verður nokkru dýrara sökum þess, að þá yrði að smíða svo ferjanna, að hægt væri að nota hana sem dragferju, ef svo skyldi mót von fara, að flugferja ætti eigi við.

Jeg hef hugsað mjer, að ferjuna mætti smíða hjer í Danmörku í vetur, þannig að hún yrði flutt til Íslands þegar í vor, er kemur; yrði þá að senda hana í pörtum, er þá væru settir saman við ferjustaðinn. Ef verkstjóri sá, er sendur væri, væri nokkurn veginn duglegur, væri það eigi nauðsynlegt, þótt æskilegt væri, að senda byggingarfróðan mann til Íslands til að koma á ferjunni. Þegar Íslendingum eru orðnar slíkar ferjur kunnar, er það ætlan mín, að þeir með tímanum geti byggt þær sjálfir.

Eftir þeim grundvallaratriðum, er jeg hef byggt á, hefur herra timburmeistari Klentz eftir beiðni minni gjört tilboð þau um flugferju á Ölfusá, er jeg legg hjer með. Eins og sjá má þar af, býðst hann til að koma flugferju á Ölfusá fyrir 15,800 kr. Þó jeg ætli, að varla verði farið fram úr þessari upphæð, og jafnvel gæti tekizt að færa hana niður, vil jeg þó leggja til með, að veitt sje 20,000 kr. upphæð til ferju yfir Ölfusá og 36,000 kr., ef menn á sama tíma æsktu annarar ferju yfir Þjórsá. Að sjálfsögðu á að gjöra verkið svo ódýrt, sem unnt er, en útgjöld, er eigi verður fyrir sjeð, geta svo hæglega komið við slík fyrirtæki, og það ríður á, að gjöra allt til þess, að fyrirtækið fái heillarík afdrif.

Hjer með fæ jeg mál þetta til góðrar fyrirgreiðslu í hendur hinu háa stjórnarráði og alþingi.

Virðingarfyllst
H. Windfeld Hansen.

Til
ráðgjafans fyrir Ísland.

Herra civilingeniör Windfeld Hansen!

Sem svar uppá heiðraða fyrirspurn yðar viðvíkjandi ferju á Ölfusá, býðst jeg til að útvega það og koma því fyrir, er með þarf til þess, nefnilega:

Ferjupramma með þiljum, handriði og 2 vindum; vindikeðju með löngum hlekkjum, 2 pnd. á þyngd hver alin, akkeri og keðjur er til þess þarf;

6 lyptikagga og 2 landtökubrýr,

að samlögðu fyrir upphæð 15,800 kr. —fimmtán þúsund og átta hundruð— krónur.

Kaupmannahöfn 14. maí 1881.

Virðingarfyllst
G. Klentz
timburmeistari.

Útdráttur

af brjefi ráðgjafans fyrir Ísland til landshöfðingjans, dags. 30. maí 1881.

Samhliða þessu læt jeg ekki hjá líða að senda yður samrit af brjefi frá H. Windfeld Hansen ingenieur ásamt þeim tveim uppdráttum, sem þar í er vitnað til, og leggur hann það þar til, að ef brúargjörðin fái ekki framgang, verði reynt til að koma á dragferjum yfir Þjórsá og Ölfusá.

Með því að slíkar ferjnr virðast geta bætt úr hinum verulegustu örðngleikum, sem flutningar yfir tjeð vatnsföll hafa í för með sjer, og eins og nú á stendur virðast geta fullnægt kröfunum um betri samgöngur, og með því að þær, samkvæmt hjálögðu fylgiskjali frá Klentz trjesmið, geta fengizt með vægu verði, er ástæða til að ætla, að slíkt fyrirkomulag kynni að vera tiltækilegt, eins og nú stendur á, og mælist ráðgjafinn því til þess, að þjer gjörði alþinginu kunnuga fyrrnefnda uppástungu og skorið á það, að taka hana til ítarlegri ihugunar, sem og að þjer hjer á eptir vilduð þóknanlega hlutast til um, að skýrslur þær verði útvegaðar, sem óskað er eptir í brjefi Windfelds Hansens.

105.

Frumvarp

til laga um stofnun lánsfjeldags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi
(eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild 25. júlí 1881).

1. gr.

Ráðgjafanum fyrir Ísland skal heimilt, að veita lánsfjeldagi fyrir eigendur fasteigna á Íslandi hlunnindi þau, sem talin eru í 2. og 3. gr. hjer á eptir, ef samþykktir þær, sem fjeldagið fellst á, eru samhljóða því, sem fyrir er mælt í 4. gr.

2. gr.

Hlunnindi þau, sem veita má lánsfjeldagi þessu, eru:

1. að fjeldagið megi taka hærri leigur af lánum en 4 af hundraði á ári;
2. að landssjóðurinn ábyrgist, að goldnir verði $4\frac{1}{2}$ af hundraði í vöxtu á ári af skulda-brjefum þeim, sem fjeldagið gefur út;
3. að fjeldaginu verði veittur 5000 kr. styrkur úr landssjóði í eitt skipti fyrir öll, til þess að stofnsetja það, og árlegur styrkur allt að 2000 kr., til þess að greiða kostnaðinn við stjórn fjeldagsins. Ársstyrkur þessi fellur niður, þegar helmingur tillags þess, sem lántakendur eiga að gjalda árlega til viðlaga- og forstöðusjóðs fjeldagsins (sbr. 4. gr. g.) nemur 2000 kr.;
4. að landssjóðurinn gjörst hlutareigandi í fjeldaginu fyrir allt að 200,000 kr. láni, og að jarðeignir landssjóðsins verði settar að veði fyrir láninu;
5. að vottorð úr afsals- og veðmálabókunum um eignir þær, sem menn vilja fá lán í, verði veitt kauplaust, þegar stjórn fjeldagsins heidist þeirra, ef þau eru eingöngu ætl-uð til þarfa fjeldagsins;
6. að allir gjaldheimtumenn á Íslandi sjeu skyldir að taka leigumiða (*kupons*) þá, er fylgja skuldabriefum þeim, sem fjeldagið gefur út, þegar þeir eru komnir í gjalddaga, sem borgun fyrir alla opinbera skatta og gjöld, eptir því verði, sem þeir hljóða npp á;
7. að fjeldagsstjórnin geti löglega samið við hlutareigendurna um, að þeir í veðskulda-brjefum sínum til fjeldagsins gangist undir, að fjeldagsstjórnin megi láta fógetann gjöra aðför í eign þeirri, sem sett er að veði, ásamt með því, sem honni fylgir, ef þeir eigi fullnægja skuldbindingu sinni, og þar eptir láta selja eignina við opinbert uppboð eða, ef á þarf að halda, leggja hana fjeldaginu út til eignar, — þetta allt án fyrirfarandi sáttatilaunar, lögsóknar eða dóms, — og verður þar að auki

aðför sú, sem stjórn fjelagsins hefur krafizt, eða upphæðið, sem því næst hefur verið ákveðið, hvorki tálmað nje dæmt ógilt með nokkurri áfrýjun til æðri rjettar, en hlutareiganda er aptur á móti frjálst, að hefja endurgjaldsmálssókn til fullra bóta af fjelagsins hálfu.

Leyfilegt er, að verja fje ómyndugra og opinberra stofnana, svo og fje viðlagasjóðsins til þess að kaupa skuldabrfef þau, sem fjelagið hefur gefið út, en þó eigi við hærri verði en ákvæðisverði þeirra.

4. gr.

Til þess að tjeð lánsfjelag geti vænzt, að samþykktir þess verði staðfestar, og þannig orðið aðnjótandi þeirra hlunninda, sem getið var, útheimtist:

- a. að hlutareigendur hafi beiðzt inntöku í fjelagið fyrir 500,000 kr., og eru þar með taldar þær 200,000 kr., sem getið er um að framan í 2. gr., 4;
- b. að enginn verði tekinn í fjelagið sem hlutareigandi að stærri upphæð en svo, að lánsfjeð aldrei fari fram úr $\frac{3}{4}$ gangverðs jarða og helmingi gangverðs húseigna, sem boðnar eru fram sem veð, eins og það er ákveðið með virðingargjörð samkvæmt reglum, sem ráðgjafinn fyrir Ísland setur, og sem nákvæmar skulu teknar fram í samþykktunum. Þó er virðingargjörð óþörf á því veði, sem landssjóðurinn setur fyrir láni því, sem getið er um í 2. gr., 4.;
- c. að fulltrúar fjelagsins hafi gætur á því, að virðingargjörðirnar og eptirlit með veðinu sje áreiðanlegt;
- d. að eigi megi nokkurn tíma vera í veltu skuldabrfef upp á fjelagið, sem nemi meiru en því, sem fjelagið á í veðskuldabrfefum hlutareiganda;
- e. að allir hlutareigendur, sem gengnir eru í fjelagið, skuli hver með öðrum (*solidarísk*) hafa ábyrgð á skuldabrfefum þeim, sem fjelagið hefur gefið út, með fullu virðingarverði þeirra eigna, sem þeir hafa veðsett, ef þeir hafa fengið $\frac{3}{4}$ eða helming virðingarverðsins til láns, og sje lánið minna en helmingurinn eða $\frac{3}{4}$ virðingarverðsins, þá að sömu tiltölu við upphæð þá, sem lánuð er. Eignir þær, sem landssjóðurinn veðsetur eru, það er hina sameiginlegu ábyrgð (*solidaritet*) snertir, 1,000,000 kr. virði;
- f. að greiða skuli leigur af skuldabrfefum þeim, sem fjelagið gefur út, og hljóða annaðhvort upp á tiltekinn mann eða handhafa, og að eigi megi gefa út skuldabrfef þessi fyrir minni upphæð en 50 kr.;
- g. að ákveðið sje í samþykktunum, að hlutareigendur í fjelaginu skuli greiða, auk þeirra vaxta, sem áskildir eru, tiltekna upphæð af hverju hundraði á ári af lánum sínum, til afborgunar höfuðstóls, í lengsta lagi á 45 árum, og svo hæfilegt tillag til kostnaðar við stjórn fjelagsins og viðlagasjóðs þess;
- h. að ákveðið sje í samþykktunum, að fulltrúarnir kjósi stjórn fjelagsins alla, og annan endurskoðunarmanninn, en að oddviti fjelagsstjórnarinnar sje staðfestingu ráðgjafans báður, sem einnig kjósi hinn; að stjórnarráðið fyrir Ísland skuli setja reglugjörð fyrir endurskoðuninni, og að fjelagsstjórnin sje skyld að birta almennungi árlega fullkominn fjelags-reikning, og að senda landshöfðingjanum yfir Íslandi reikningsútdrátt á hverju hálfu missiri;
- i. að fjelagsstjórnin sje skyld til að láta landshöfðingjanum í tje allar þær skýrslur, sem hann heimtar um hagi fjelagsins, og að landshöfðingja sje heimilt, hvenær sem vera skal, að láta rannsaka allt það, sem snertir ástand fjelagsins;
- k. að engin breyting verði gjörð á samþykktum fjelagsins, nema á þann hátt, sem ákveðinn er í sjálfum samþykktunum, og með samþykki stjórnarráðsins.

5. gr.

Svo framarlega sem það verður heimtað á nokkru reikningsári af hlutareigendunum, að þeir greiði 1 af hundraði af þeirri upphæð, sem þeir hafa fengið til láns, til þess að fullnægja þeirri ábyrgðarskyldu, sem þeir hver með öðrum (*solidarísk*) hafa undirgengizt, er landshöfðingja heimilt að taka ráðin af fjelaginu, og ef til vill láta það hætta störfum sínum, og skal hin síðarnefnda ráðstöfun fortakslaust gjörð, ef útgjöld eru meiri en tekjur 3 ár í samfellu.

6. gr.

Þegar ráðgjafinn fyrir Ísland hefur staðfest samþykktir slíks lánsfjelags, skal út gefa um það opinbera auglýsing.

106.

Nefndarálit

í málinu: Frumvarp til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir.

Hin háttvirta efri deild alþingis hefur vísað til undirritaðrar nefndar frumvarpi til laga um víxlbrjefamál og víxlbrjefaafsagnir. Nefndin hefur íhugað frumvarp þetta, og með því að það er nauðsynlegt framhald af víxillagafrumvarpi því, sem nefndin hefur ráðið deildinni til að samþykkja, leyfir nefndin sjer, að ráða hinni háttvirtu deild til að fallast einnig á þetta frumvarp óbreytt að efninu til. En með því að nefndinni virtist orðfæri frumvarpsins næsta ábótavant, enda nauðsynlegt að koma því í samræmi við þýðingu þá af víxillagafrumvarpinu, sem nefndin hafði sig knúða til að semja, hefur hún einnig samið nýja þýðing af þessu frumvarpi.

Alþingi 20. júlímán. 1881.

Nefndin í málinu: Frumvarp til laga um víxlbrjefamál fyrir Ísland.

Frumvarp

til laga um víxilmál og víxilafsagnir.

1. grein.

Víxilmál eru: þau mál, sem hafin eru gegn útgefendum, framseljendum, og samþykkjendum vísla á hendur öðrum manni, eða gegn útgefendum og framseljendum eiginna vísla, þeim til lúkningar, eða til að fram koma fullnustu-kröfu eptir víxlrjetti;

þau mál, sem hafin eru gegn útgefendum og framseljendum vísla sökum skorts á samþykki til borgunar víxli, eða þeirri fjárhæð, sem eigi er samþykkt (29. gr. víxillaganna), eða gegn útgefendum, framseljendum og samþykkjendum, til þess trygging verði sett, þá er samþykki hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi (25., 26. og 30. gr. víxillaganna);

þau mál, sem hafin eru gegn þeim, sem gengið hefur í borgun (aval) fyrir víxil-skyldan mann, skyldunni til fullnustu.

2. grein.

Víxilmál þarf eigi að leggja til sátta.

3. grein.

Í víxilmálum má eigi leyfa hinum stefnda að koma fram með aðrar varnir að efninu til en þær:

a, sem lúta að því, að hinn stefndi hafi eigi verið þess ráðandi að skuldbinda sig þannig, þá er hann skrifaði undir, eða að nafnið sje falsað, eða eitthvað falsað í víxlinum, eptir að hann ritaði nafn sitt undir;

b, eða sem snerta sjálft form og efni víxilsins, eða aðferðina að halda víxilkröfunni í gildi, eða önnur skilyrði, sem í víxillögunum eru ákveðin fyrir því, að víxilrjettar verði neytt.

Engar aðrar varnir, er að efninu lúta, má taka til greina í málinu, en rjett er hinum stefnda, ef hann fær eigi slíkum vörnum fram komið, að taka upp sjerstakt mál til endurgjalds gegn sækjanda, enda hafi hinn stefndi tilgreint þær í vörn sinni, eða geymt sjer rjett til þeirra.

Eigi er sækjandi skyldur að setja trygging fyrir sakir slíkra varna, en hinn stefndi á þess kost að leita sjer tryggingar með kyrrsetning, og skal þá gæta þess, sem fyrir er mælt í D. L. 1. bókar 21. kap.

4. grein.

Í víxilmálum má að eins gjöra gagnkröfur, sem byggðar eru á því, að hinn stefndi hafi beðið tjón af því, að tilkynning hafi eigi verið gefin, sem segir í 20., 30., 42., 45. og 75. gr. víxillaganna. Sje dóms eigi krafizt sjer í lagi fyrir nokkrum hluta gagnkröfunnar, má koma fram með hana án gagnsóknar. Þá er kyrrsetning hefur gjörð verið fyrir víxilkröfu og kyrrsetningunni síðan haldið til dóms og laga, skal að visu fara með kyrrsetningarmálið sem víxilmál, þó má hefja gagnsókn í því máli til ógildingar kyrrsetningunni, sökum þess að krafan sje röng, og til endurgjalds fyrir hina ólögmatu gjörð.

5. grein.

Í víxilmálum má eigi veita hinum stefnda lengri frest en viku til að koma vörn fyrir sig, nema samþykki sækjanda komi til, eða skýr rök sjeu leiðð að því, að hann þurfi lengri frest til varnar sjer.

6. grein.

Kveða skal upp dóm í víxilmálum, eigi síðar en á vikufresti frá dómtöku, eða svo skjótt sem verða má, ef málið er stærra en víxilmál gjörast að jafnaði, eða önnur atvik eru því til fyrirstöðu; svo skal og tafarlaust gefa eptirrit af dóminum og dómsgjörðirnar, þá er krafizt er. Ella er dómari sekur eptir tilsk. 3. júní 1796, 35. og 39. gr. um opinber mál og gjafsóknarmál. Ef dómsagnarfrestur D. L. 1—5—8 er látinn hjá líða, varðar það sektum, sem þar segir.

Þessi ákvæði ná og til yfirdómsins, og skal því, þegar málið hefur beðið dóms lengur en viku, rita á dómsgjörðirnar, hve lengi málið hafi verið hjá hverjum dómanda, samkvæmt tilsk. 3. júní 1796, 23. gr.

7. grein.

Þegar dómur er kveðinn upp í málum, sem getið er í lögum þessum, og hinn dæmði skýtur honum til æðra dóms, skal fara eptir D. L. 1—6—23 og tilsk. 13. janúar 1792, enda þótt dóminum eigi sje skotið heina leið til hæstarjettar; þannig má gjöra fjárnám, eður að minnsta kosti leggja löggeymslu á sje hans, þó áfrýjað hafi verið, ef þau skilyrði eiga sjer stað, sem ákveðin eru í tjeðri tilskipun.

8. grein.

Sje krafa sækjanda um trygging álitin rjett eptir 25., 26. og 30. gr. víxillaganna, má ákveða í dóminum, ef sækjandi heimtar, að löggeymsla sje lögð á svo mikla fjemuni, sem nægja til tryggingarinnar. Eigi hindrar það löggeymslu þessa, þó dóminum sje áfrýjað.

9. grein.

Fáist eigi trygging eptir 8. gr., má þegar í stað gjöra kyrrsetning, en eigi má fógæti þá heldur en endrarnær, þá krafizt er kyrrsetningar í víxilmálum, heimta trygging af gjörðarbeiðanda, nema bornar sje fram við kyrrsetningargjörðina varnir, sem taka má til greina í víxilmálum eptir 3. gr. laga þessara. Halda skal þegar í stað kyrrsetningunni til dóms að lögum.

10. grein.

Afsagnir þær, sem getið er í víxillögum fyrir Ísland, gjörir *notarius publicus* eða embættismaður sá, sem að lögum gegnir *notarial*-störfum. Náist eigi til þessa embættismanns í tækan tíma, mega tveir órækir vottar gjöra afsögnina á þann hátt, sem segir í 82. gr. víxillaganna, sbr. 89. og 91. gr. Afsagnar má beiða munnlega þann, sem á að gjöra hana, ef víxillinn er fenginn honum. Eptirrit af afsagnargjörð má eigi veita öðrum en gjörðarbeiðanda.

11. grein.

Lög þessi öðlast gildi sama dag, sem víxillög fyrir Ísland, og koma þau í stað ákvæða tilskipunar 18. maí 1825 um víxilmál og víxilafsagnir. Þó taka ákvæði hennar til allra víxla, er út eru gefnir, áður en víxillögin öðlast gildi.

107.

Frumvarp

til laga um umsjón og fjárhald kirkna.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. gr.

Þegar tveir hlutir sóknarmanna í einhverri sókn, sem til kirkju gjalda, óska á almennum safnaðarfundi að söfnuðurinn taki að sjer umsjón og fjárhald kirkjunnar, og eigandi eða umráðamaður hennar er fús til að láta það af hendi, skal afhenda kirkjuna söfnuðinum að fengnu samþykki hjeradsfundar og biskups. Svo má og svipta sóknarprest fjárhaldi ljenskirkju og afhenda kirkjuna söfnuðinum, þótt presturinn ekki sje því samþykkur, ef hjeradsfundur og biskup álíta hann óhæfan til að sjá um fje kirkjunnar.

2. gr.

Nú vill eigandi eða fjárráðamaður kirkju selja af hendi umsjón hennar og fjárráð, og er kirkjuráðanda rjett að bera það mál upp við hjeradsprófastinn. Skal þá prófastur sjá um, að haldinn verði almennur safnaðarfundur í sókninni og málið borið upp á honum. Verði tveir hlutir atkvæða sóknarmanna, þeirra er til kirkju gjalda, með því,

að söfnuðurinn taki við fjármálum kirkjunnar og umsjón, fer um það mál, sem segir í 1. grein, ella er málið fallið að sinni.

3. gr.

Þegar kirkja er afhent söfnuði, skal prófastur með tveim óvilhöllum úttektarmönnum gjöra nákvæma úttekt á kirkjunni, eignum hennar, áhöldum og gripum. Skulu úttektarmenn meta sanngjarnt álag á kirkjuna og það, sem henni fylgir, ef þeim virðist þess þörf. Greiðir sá, er kirkju hefur haldið, álagið að þeim hlut, er sjóður kirkjunnar eigi vinnst til, í hendur sóknarnefndinni, er tekur við kirkjunni og fje hennar fyrir hönd safnaðarins.

Nú er kirkja í skuld við forráðamann sinn, og úttektarmenn gjöra álag á hana, og skal þá forráðamaður hennar eigi að síður greiða álagið; en úttektarmenn meta, að hve miklu leyti skuldina skuli endurgjalda af tekjum kirkjunnar eptirleiðis. Mat þetta liggur undir samþykki biskups. Hafi lán verið tekið af almannaþje til að byggja kirkju, skal greiða á sama hátt það, sem ógreitt er af vöxtum og afborgun.

Ef hinn fyrverandi forráðamaður kirkjunnar eða sóknarnefnd er óánægð með úttektina, má skjóta henni til yfirúttektar.

Heimilt er sóknarnefnd að taka við kirkju, án þess að regluleg úttekt sje gjörð, ef samþykki hjeradsprófasts kemur til, og hann afhendir kirkjuna.

4. gr.

Söfnuðir þeir, sem taka að sjer umsjón og fjárhald kirkna, gangast undir allar þær skyldur, sem legið hafa á eigendum þeirra eða forráðamönnum, að því er kemur til endurbyggingar kirkju, viðhalds og hirðingar. Skal sóknarnefndin fyrir hönd safnaðarins heimta kirkjutekjurnar saman, svo sem lög standa til, og koma kirkjusjóðnum á vöxtu. Fyrir innheimtu og ómak sitt skal sóknarnefndin fá 6 af 100 af árstekjum kirkjunnar. Þá er sóknarnefnd hefur tekið við fjárhaldi kirkju, skulu skoðunarlaun kirkjureikninga niður falla.

108.

Frumvarp

til laga um breyting á lögum 15. okt. 1875 um aðra skipun á læknahjeruðum á Íslandi og fleira.

(Frá Þorláki Guðmundssyni, og Ólafi Pálssyni.)
flutningsmaður.

1. gr.

4. grein í lögum um aðra skipun á læknahjeruðum á Íslandi með fleiru 15. okt. 1875 skal úr lögum numin jafnótt og læknishjeruð eru veitt eða losna.

2. gr.

Fyrir ferðalög og störf lækna í þarfir hins opinbera ber þeim endurgjald eptir þeim reglum, sem gilt hafa hingað til. Þegar læknis er vitjað, og hann þarf að takast ferð á hendur til einhvers sjúklings, skal honum borga ferðakostnað, 6 kr. um hvern dag,

og að jafnri tiltölu fyrir parta úr dögum, en sjálfir leggi þeir sjer til hesta, en sá, er vitjar, fylgdarmann; þurfi hann að fara yfir sjóleið, skal leggja honum til bát og menn; búi læknir í kaupstað eða hverfi, sem ei nær lengra en 0,1 úr mílu frá heimili hans, ber honum fyrir vitjun sjúkra þar á staðnum 25 aurar.

Fyrir ferð læknis fram á hafskip, þar sem það liggur á höfn, skal greiða 4 krónur.

Hver sá, sem vitjar læknisráða heima hjá honum, án þess að sækja hann, skal greiða 20 aua.

3. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1882.

Ástæður:

Það hefur lengi verið þungt þjóðarmein á landi hjer, hvað erfitt og kostbært hefur verið í flestum tilfellum og á flestum stöðum að ná í læknishjálp, og geta gjört tilraun til að fá linun meina sinna. Að vísu var nú á aðra hlið ráðin nokkur bót á þessu með læknalögum 15. okt. 1875, að því leyti, að víðast var skemmra að ná til lækna, en á hina síðuna jukust erfiðleikarnir í peningalegu tilliti, sjer í lagi fyrir alla hina efna-minni, því hin óheppilega 4. grein í nefndum lögum, eða rjettara sagt taxti, verzlun á meinum manna, er nú þegar orðin svo tilfinnanleg, að þjóðin stynur undir okinu, og lítur vonaraugum til alþingis, því þar sem læknar vorir eru sæmilega launaðir með 15—18 hundruðum króna, þá sjá allir, að slík ákvörðun, sem hjer ræðir um, getur ekki verið sanngjörn eða heppileg, að launa embættismann fyrst af alþjóðarfje, og síðan er honum ákveðin viss borgun fyrir hvert það verk, sem hann gjörir, og eru þannig tæmdir báðir vasar alþýðunnar, en látið í báða vasa embættismanna, þar sem svo stendur á.

109.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

(Eins og því hefur verið breytt við 2. umræðu og af nefndinni).

1. grein.

Heimilt skal sóknarmönnum, þá er brauð losnar, að kjósa sjer prest af þeim, sem um það sækja, og annars hafa hina lögboðnu hæfileika til að ná prestvígslu.

2. grein.

Sóknarmenn framkvæma kjörrjett sinn á þann bátt, að þeir kjósa á júnífundí ár hvert 4 kjörmenn auk sóknarnefndar, og skal kirkjubóndi, ef hann er til, vanalega vera einn af þeim. Þessir 7 menn eru kjörnefnd í hverri sókn, og kjósa þeir prest fyrir hönd sóknarmanna.

3. grein.

Þá er liðnar eru 6 vikur frá auglýsingu um, að brauð sje laust, skal veitingar-

valdið senda skrá yfir umsækendur brauðsins áleiðis til kjörnefndar í brauðinu, ef ein er sókn, en til kjörnefndar í heimasókn, ef fleiri eru sóknir.

4. grein.

Kjörnefnd eða kjörnefndir skulu eiga kjörfund með sjer á 7 náttu fresti, frá þeim degi að skrá kom þeim í hönd, nema nauðsyn banni. Ef kjörnefndir eru fleiri en ein, skal nefndin í heimasókninni annast um, að boða hinar nefndirnar á kjörfund í tæka tíð. Við kosningu ræður afl atkvæða.

5. grein.

Nú eru umsækendur 3, og er kjörfundarmönnum rjett 2 til að kjósa, en sjeu umsækendur fleiri, skulu jafnan 3 til kosnir. Rjett er og kjörfundarmönnum að kveða á, hvern umsækjanda þeir helzt kjósi og hvern næstan. Sæki færri en 3 um brauðið, skal kjörfundur engan til nefna, og fer um veitingu þess, sem nú er títt.

6. grein.

Nú er kjörfundarmönnum kunnugt, að fleiri eru umsækendur rjettir, en á skrá standa eptir 1. grein, og er þeim rjett þá til að kjósa. En sá er umsækjandi rjettur, ef umsóknarbrjef hans er fyrir kjördag komið áleiðis, annaðhvort á kjörfundinn eða til prófasts, enda hafi hann lögboðna hæfileika til prestsskapar. Kosningar sínar skulu kjörnefndir senda hið bráðasta áleiðis til veitingarvaldsins.

7. grein.

Veitingarvaldið skal brauð veita einhverjum þeirra, er til eru kosnir, en engum öðrum, nema þá, er færri sækja en þrír (samanber 5. grein).

110.

Frumvarp

til viðaukalaga við lög 14. desbr. 1877 um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

Í stað sekta þeirra fyrir brot gegn fiskiveiðasamþykkt, sem ákveðnar eru í lögum 14. desbr. 1877 um ýmisleg atriði, er snerta fiskiveiðar á opnum skipum, má ákveða í samþykkt, að allur hákarlsafli eða nokkur hluti hans, sem á land er fluttur á opnum skipum frá 30. degi nóvembermánaðar til fyrsta sunnudags í einmánuði, sje gjörður upp-tækur, ef hákarlsskrokkum hefur verið sleppt í sjó, áu þess lífsnauðsyn lægi við, og fellur þá afli sá, sem fluttur er á land, í fátækra-sjóð. Þó má ákveða þeim, er brotinu kemur upp, allt að helmingi aflans.

111.

Tillaga

til þingsályktunar. (Frá þingmanni Norðurþingeyinga).

Alþingi ályktar að skora á ráðgjafann fyrir Ísland:

Fyrst og fremst (principaliter): að hann sjái um, að þeir, sem til skulda telja hjá

•The North of Iceland Sulphur Company Ltd. London England• og sem hafa fengið veð í rjettindum nefnds fjelags til að nota brennisteinsnámurnar í Þingeyjarsýslu, fái skuldir sínar greiddar; en til vara: að ráðgjafinn hlutist til um, að þeir hinir sömu fái skuldir sínar greiddar af því fje, sem fjelagið hefur sett stjórninni sem veð, eða að því ekki verði skilað hlutaðeigendum, fyr en skuldaskipti þessi eru útkljáð.

112.

Frumvarp

til laga um breyting á lögum 27. febrúar 1880 um skipun prestakalla.

(Samþykkt í neðri deild alþingis við 3. umræðu 26. júlí 1881).

1. grein.

Garpsdalsprestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 300 kr. á ári úr landssjóði. Dýrafjarðarþingum í Vestur-Ísafjarðarprófastsdæmi skal lagt 200 króna árlegt tillag úr landssjóði, ef presturinn nýtur eigi tekjanna af Sandabrauði.

2. grein.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið 1. gr. tjeðra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssjóði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ögurþinga-prestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal úr gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssjóði, og jörðina Hest til leigulausra afnota, þegar næstu prestaskipti verða í Vatnsfjarðarprestakalli.

113.

Frumvarp

til laga um útflutningsgjald af fiski og lýsi.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild 26. júlí 1881).

1. gr.

Af öllum fiski og lýsi, sem flyzt út í skipum, sem afgreiðast frá einhverri höfn á Íslandi, eða frá eða í skipum, sem hafa um hönd síldarveiði í fjörðunum og við strendurnar, eða sem leggjast við akkeri innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, til þess að fiska á bátum, skal greiða útflutningsgjald, hvort sem fiskurinn er verkaður í landi eða fluttur út á skip óverkaður.

Taki fiskiskip stöðvar við strendurnar eða í fjörðunum, til þess að reka fiskiveiðar þaðan, skal skipstjórnarmaður þegar í stað tilkynna það lögreglustjóranum þar á

staðnum, og skal láta til geymslu hjá honnum skipaskjölin, þangað til skipið fer þaðan, hvort heldur til annara fiskistöðva hér eða alveg burt frá landinu, eptir að veiðiskapnum er lokið, á hverjum stað sem er.

2. gr.

Útflutningsgjaldið skal greitt eins og hér segir:

1. af hverjum 320 pd. af saltfiski eða hertum fiski 30 aur.
2. af fiski, sem flyzt út hálfhertur, saltaður eða nýr, af hverjum 100 fiskum . 20 —
3. af hverjum 100 pd. af sundmaga 30 —
4. af hverri tunnu af hrognum 15 —
5. af sildartunnu (108 pottar) í hverjum umbúðum sem hún flyzt 25 —
6. af hverri tunnu lýsis 30 —
7. af laxi, hvort heldur söltuðum, reyktum eða niðursoðnum, af hverjum 100 pd. 30 —
8. af niðursoðnum fiski, af hverjum 100 pd. 30 —

Af minni pörtum en helming af þeim vöruupphæðum, sem nefndar voru, skal ekkert gjald greitt, en af helmingnum og þar fram yfir skal goldið eins og af fullri upphæð.

3. gr.

Gjaldið skal borgað, áður en skip það, sem í hlut á, er afgreitt frá þeirri höfn, sem það leggur af stað frá, hvort heldur til annara veiðistaða hér eða fer burt frá landi, til sýslumanns eða bæjarfógeta í því lögsagnarumdæmi, er skipið leggur frá, annaðhvort í peningum eða ávísunum á verzlunarhús í Kaupmannahöfn, er gjaldheimtumaður tekur gilt.

Sjerhver sá, sem sendir á stað með skipi fyrnefndan fiskiafla, er skyldur til að fá tjeðum embættismanni í hendur staðfest endurrit af farmskrám þeim eða öðrum hleðsluskjölum, sem skipinu fylgja. Þar að auki er skipstjórnarmaður á hverju skipi, sem fiskur eða lýsi flyzt út á, skyldur að láta til skriflega upp á æru og samvizku skýringar þær um farm skipsins, sem með þarf til þess að reikna út gjaldið.

Gjaldið skal talið eptir skýrslum þessum.

4. gr.

Hafi lögreglustjóri grun um, að skýrsla til útflutningsgjalds sje röng, skal hann rannsaka farm skipsins áður en það verður afgreitt, eða með því að halda próf yfir skipshöfninni eða öðrum, sem geta sagt til um þetta, leitast við að útvega þær skýringar, sem með þarf. Kostnaðinn, sem af þessu flýtur, skal skipstjóri borga, ef það sannast, að skýrsla hans var röng, en ella hið opinbera.

5. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum frá 50—500 kr., nemá þyngri hegning liggi við eptir gildandi lögum; þar að auki skal sá útflutningsmaður eða sá skipstjórnarmaður, sem verður uppvís að því, að hafa sagt rangt til, greiða þrefalt útflutningsgjald af öllum þeim gjaldskyldu vörum, sem sagt var til um.

Sektirnar renna í landsjóð.

6. gr.

Skip og farmur eru að veði fyrir útflutningsgjaldinu.

7. gr.

Með mál út af brotum gegn lögum þessum skal farið samkvæmt þeim reglum, sem gilda um opinber lögreglumál.

8. gr.

Fyrir innheimtu útflutningsgjaldsins skal gjöra árlegan reikning eftir reglum þeim, sem landshöfðingi setur.

Af útflutningsgjaldinu samtöldu fær hlutaðeigandi gjaldheimtumaður 2 af hundraði.

9. gr.

Tilsk. 12. febr. 1872 um spítalagjald af sjávarafra skal úr gildi numin, þannig að spítalagjaldið eftir þeirri tilskipun verður heimt saman í síðasta skipti á mauntalsþingum í fardögum 1882 af þeim afla, sem fengizt hefur til loka ágústmánaðar 1881.

Sömu leiðis er úr gildi numið konungsbrjef 26. maí 1824 um spítalagjald af fuglatekju.

10. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

114.

Frumvarp

til laga um friðun fugla.

(Samþykkt við 2. umræðu í neðri deild 26. júlí).

1. grein.

Æðarfuglar, kríur og spörfuglar allir, svo sem snjótítlingar, þúfútítlingar, márfu-erlur, steindeplar og þrestir, skulu hjer eftir hvervetna friðhelgir á hverjum tíma árs sem er, en allir aðrir fuglar, sem lög þessi eigi þiggja undan, skulu friðhelgir að eins á tímabilinu frá 1. maí til 30. ágúst, en rjúpur frá 1. apríl til 20. ágúst. Bjargfugl allan, svo sem máfategundir, álkufugla, fýla og skarfa, má hver maður veiða í landi sínu, þá er honum þykir bezt henta. Við lundaveiði skulu net og skot bönnuð. Við fýlavoði skulu bönnuð skot og háfur, nema þá er hungursneyð þrýstir að þeim, er slíka veiði eiga.

2. grein.

Hræ- og gripfuglar, svo sem ernir, valir, smirlar, kjóar, skúmar, svartbakar, máfar, hrafnar og uglur, skulu, hvar sem þeir hittast, nema tamdir valir sjeu, ófriðhelgir á hverjum tíma árs, sem er. Egg þessara fugla skulu ófriðhelg, þó má eigi taka þau, nje skjóta gripfugla þessa í friðlýstu varplandi um varptímann án samþykkis varp-

eiganda. Bönnuð eru og skot á fugla þessa nær selalátrum en hálfa mílu, nema til þess sje fengið leyfi þess, er veiðina á.

3. grein.

Æðarfugla- og rjúpnaegg má enginn taka og ekki varpeigandi sjálfur.

4. grein.

Hvað friðhelgi æðarfugls snertir, skal farið eftir tilskipun 20. júní 1849, en fyrir hvern annan fugl, sem friðlýstur er í lögum þessum, skal sá, er brotlegur verður, gjalda 50 aura sekt, sem tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 20 kr.; auk þess skal veiðin ávallt upptæk af þeim, sem uppgötvar brotið, ef ekki er þegar bægt að ná til lögreglustjóra, og afhendist, ef svo á stendur, hið fyrsta næsta hreppstjóra eða lögreglustjóra, sem selji hana, sem best verða má.

5. grein.

Hver sá, er kaupir drepna fugla þá, er friðaðir eru í lögum þessum á friðhelgis-tímabilinu, skal sæta hálfu minni sekt en sá, er veiddi.

6. grein.

Lögreglustjórar skulu sjá um, að hafnsögumenn gæti skyldu sinnar samkvæmt tilskipun 20. júní 1849, 17. gr.

7. grein.

Mál þau, er rísa út af brotum gegn því, sem fyrir er mælt í lögum þessum, eru opinber lögreglumál. Rennur þriðjungur sektarfjárins og verðs þess, er fengizt hefur fyrir hina ólöglegu veiði, í sjóð hrepps þess, þar sem brotið er framið, en tveir þriðjungar bera uppljóstarmanni.

115.

Frumvarp

til laga

um löggildingu verzlunarstaðar á Hesteyri við Hesteyrarfjörð innan Ísafjarðarsýslu.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 19. júlí).

Frá 1. degi aprilmánaðar árið 1882 skal Hesteyri við Hesteyrarfjörð vera lög-giltur verzlunarstaður.

Frumvarp

til laga um breytingu á lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla o. fl.

(Samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 23. júlí 1881).

1. Holtastaðasókn í Húnavatnssýslu sameinist Höskuldsstöðum; prestssetur í brauði þessu verði svo fljótt, sem því verður við komið, sett fyrir innan Laxá, en þó eigi innar en á Breiðavaði. Frá brauði þessu greiðist í landssjóð 200 kr.
2. Hjaltabakkasókn í Húnavatnssýslu sameinist Þingeyraklaustursbrauði; prestssetur sje í Steinnesi; frá brauði þessu greiðist í landssjóð 300 kr.
3. Undirfells prestakall haldi sjer, eins og það hefur verið að undanfögnu.
4. Tjarnar prestakall í Húnavatnssýslu fær frá fardögum 1882 þá 300 kr. uppbót, sem því er ákveðin við næstu prestaskipti.
5. Lundarbrekkuprestakall í Þingeyjarsýslu fær frá fardögum 1882 þá 300 kr. uppbót, sem því er ákveðin í lögum 27. febr. 1880.

Frumvarp

til

landbúnaðarlaga fyrir Ísland.

(lagt fyrir alþingi 1881).

I. kaþ.

Um skipting á jarðeignum.

1. grein.

Jarðir eru býli þau, er sjerskilið land fylgir, en eigi skal þó land það vera minna en 1 hundrað. Minni býli eru þurraþúðir. Hjáleigur eru hlutar af jörðum, en eigi jarðir sjer, nema þær hafi sjerskilin landamerki og sjerskilinn dýrleika.

2. grein.

Afrjettir eru lendum þær, er hafðar eru til uppreksturs handa geldpeningi og hrossum. Afrjettir skulu jafnan heyra undir einhverja jörð, hrepp eða sveit. Almenníngar eru sjerskildar lendum, sem allir bafa jafnan rjett til.

II. kaþ.

Almenn landsrjettindi.

3. grein.

Hverri jörð fylgir land allt innan ákveðinna ummerkja, nema einhver hluti þess sje með lögum frá kominn, og allar landsnyttjar, svo sem eru: gróði jarðar og ávöxtur, allar ár, lækir og vötn, steinar og málmar, sem í því landi finnast, allar veiðar fugla, fiska og dýra þeirra, sem eigi eru friðhelg að lögum, og allur reki, nema hann með lögum sje frá kominn. Þó er þetta þeim takmörkum bundið, sem síðar segir.

4. grein.

Nú skilur merkiá lönd manna, og á þá hver þeirra, sem land á að ánni, út í miðjan árfarveg. Brjóti áin af öðruhvorum landi, skulu landamerki haldast sem áður, og hver landeigandi eiga út í hinn forna árfarveg, en því landinu, sem af brýtur, skal fylgja það af ánni, sem upp á það gengur. Nú brýtur áin öll upp á annaðhvort land, og á þá sá alla ána, sem land á. Brjóti á landskika af landi manns, svo hólmi verði af, þá á hann landið sem áður. Heimilt er þeim, sem land eiga að ánni, að veita henni aptur í sinn forna farveg án leyfis þeirra, sem land eiga á móti.

5. grein.

Ef tvær jarðir eða fleiri liggja að stöðuvatni, þá á hver þeirra jafnlangt út á vatnið frá sínu landi, þó eigi lengra en sextíu faðma. Sje nokkuð umfram af vatninu, þá er það almenningur, nema svo sje, að veiði í því heyri undir sjerstakar jarðir eða sjerstakar sveitir eptir fornri venju. Rjett er, að eyjar þær, hólmar og sker, sem í vatninu liggja, eigi jafnlangt út frá sjer. Nú á einhver eyjar, hólma eða sker fyrir annars manns landi. og er sunðið á milli mjórra en hundrað faðma tólfrætt, og á þá hver þeirra út á mitt sunðið.

6. grein.

Netlög er hluti lands bæði í sjó og vötnum. Það eru netlög í sjó sextíu faðma beint út frá landi, og skal mæla frá því, er fjarar mest út með stórstraum. Netlög fylgja og eyjum, hólum og skerjum í sjó og vötnum svo sem á meginlandi.

7. grein.

Á landi skulu veiði ráða rjett landamerki hverrar jarðar, og í sjó og vötnum á landeigandi alla veiði í netlögum sinnar jarðar. Svo skulu og veiði-ítök þau, er menn hafa fengið að lögum fyrir utan landeign sína, standa óröskuð að öllu. Nú eiga fleiri menn jörð saman, og er henni skipt í parta eptir merkjum, og fer þá svo um veiði á hverjum parti, sem á heilli jörð væri. En ef ekki er skipt jörðu eptir merkjum, þá er öllum eigendum veiði jafnheimil á þeirri jörð, eptir því sem hver á tiltölu til, nema þeir hafi gjört annan samning sín á milli, og skal hann þó eigi lengur haldast, en þeir eiga jörð saman.

8. grein.

Ef jarðir liggja svo tveim megin að fjörðum, víkum eða sundum, að ekki sje hundrað faðma tólfrætt á milli, þá á hver jörð veiði út á miðjan fjörðinn, víkina eða sunðið. Á afrjettum, sem fleiri menn eiga saman, eiga allir jafna tiltölu til veiði, sem þann afrjett eiga. Á almenningum er veiði jafnheimil öllum mönnum.

9. grein.

Enginn jarðeigandi má skilja að veiðirjettinn og lóðina, og skal veiðirjetturinn fylgja jörðum, þá er þær eru byggðar, sem notkunarrjettur, er eigi verður frá jörðunni

skilinn. Leiguliði má eigi láta aðra nota veiði á ábýlisjörð sinni að staðaldri án leyfis landsdrottins, nema það sje heimilað með byggingarskilmálunum. Ef fleiri en einn ábúandi eru á einni jörð, fer svo um veiði á henni, á meðan sambúð þeirra stendur, sem áður segir, þá er fleiri eiga jörð saman.

10. grein.

Hvervetna þar er æður, endur eða aðrir varpfuglar leggja eggjum í landi manns, þá á landeigandi varpið. En láta skal hann friðlýsa eggveri sínu á hverju ári á því manntalsþingi, sem jörð hans á sókn að.

11. grein.

Selalátur og selalagnir eru hluti lands, og skal friðlýsa þeim sem eggverum.

12. grein.

Ef við rekur á fjöru manns, skal hann marka hann sínu viðar-marki, og skal hann áður hafa látið þinglýsa því á því manntalsþingi, er hann á sókn að, ella er viðar-mark hans ógilt. Rjett er, að einn maður hafi reka, en annar land, ef svo hefur verið um samið milli þeirra. Nú hefur maður eignast reka á landi annars manns að lögum, og er eigi ákveðið, hvað hver skal hafa af rekanum, á þá landeigandi öll álnarlöng keffi og smærri, en rekamaður allan við annan, og hvali þá, er þar rekur upp, án þess menn valdi. Landeigandi á þar á móti allan reka annan, svo sem fugla, fiska, þara, og svo hlut í hvölum þeim, er þar eru fluttir á land, eða reknir upp af mönnum.

13. grein.

Ef hval rekur á fjöru manns, þá skal hann festa hvalinn þeim festum, er hann má traustastar til fá. Skal hann leiða nábúa sína til að sjá, að hann hefur hvalinn festan, svo sem honum var framast unnt, og er þá hvalurinn eign þess, er reka á. Nú tekur hvalinn út og rekur upp á annars manns fjöru, og á þá sá hvalinn eigi að síður, sem fyrstur festi hann, eða sá, er þar átti reka, ef hann getur leitt að því tvö skilrík vitni, að hann hefur fest hvalinn fulltraustum festum; þó skal eigandi fjöru þeirrar, er hvalinn rak síðar upp á, eignast sjöttung hans, hafi hann fest hann fulltryggum festum, áður en eigandi kom sjálfur til.

14. grein.

Nú rekur hval á land manns, sem skot er í með þinglýstu marki, og á þá sá helminginn, sem skot á, en rekaeigandi helminginn. Þekki rekaeigandi, hver skotið á, skal hann þegar senda til skotmanns, ef hann er eigi lengra burtu en þingmannaleið, til að láta hann vita um hvalrekann. Sje skotmaður í meiri fjarlægð, skal rekaeigandi hirða hlut hans og koma í fullt verð, og gjöra honum skil fyrir í ákveðinn tíma, en fulla borgun skal hann fá af hvalverðinu fyrir ómök sín og tilkostnað. Nú þekkist skotið eigi, eða skotmaður verður ekki fundinn, þá skal rekaeigandi segja lögreglustjóra eða hreppstjóra til skotmanns-hlutar, sem þá hirðir hann, eins og áður segir um rekaeiganda, og skal þá lýsa skotinu hið fyrsta í því blaði, sem löggilt er til að birta í almennar

auglýsingar. Hafi enginn leitt sig að skotinu á 3 árum frá því að hvalinn rak, fellur skotmannshlutur til rekæiganda.

15. grein.

Ef hvalur finnst dauður fjær netlögum, en fimm hundruð faðma tólfræð, og er fluttur á land, þá eignast landeigandi helming þess hvals, en flytjendur hinn helminginn. Ef skot finnst í þeim hval, sem þinglýst mark er á, þá á skotmaður einn þriðjung, landeigandi annan, og flytjendur hinn þriðja. Nú finnst hvalur nær netlögum, en þegar var sagt, og skal flytja hann hið beinasta til lands, þar sem óhætt sje að festa hann, og á þá landeigandi tvo hluti þess hvals, en flytjendur þriðjung. Ef skot finnst í þeim hval, á landeigandi að eins helming hans, en skotmaður og flytjendur fjórðung hvorir. Svo er og um hvað annað, sem finnst nær netlögum en fimm hundruð faðma tólfræð, og flutt er til lands, að landeigandi á tvo hluti, en flytjendur þriðjung, sje það ekki annara manna eign.

16. grein.

Ef menn reka hvali á land, þá eignast landeigandi þriðjung, en þeir, sem að rekstri standa, tvo hluti. Sjeu hvalir teknir nær netlögum en fimm hundruð faðma tólfræð, og unnir eða reknir á land, þá eignast landeigandi helming þeirra hvala, en þeir, sem þá unnu, hinn helminginn.

17. grein.

Ef vogrek ber að landi, þá skal sá, er gæta skal reka á þeim stað, bjarga því og skýra þegar hreppstjóra frá, og tilkynnir hann það lögreglustjóra, svo sem fyrir er mælt í lögum. Nú hefur eigandi vogreksins eigi spurzt upp, eftir að því hefur verið lýst og að öðru leyti farið með það á lögskipaðan hátt, þá eignast rekæigandi vogrekið eða andvirði þess.

Ákvörðun þessi nær ekki til þeirra vogreka, sem getið er í opnu bræfi 4. maí 1778, 1. gr., og skal framvegis með þau fara, eins og fyrir er mælt í tjeðri lagagrein og lögum um skipaströnd 14. jan. 1876, 22.—25. gr.

III. ka p.

Um sameiginleg rjettindi jarða.

18. gr.

Ef maður vill veita á eða læk, sem sprettur upp í landi hans, eða rennur gegnum það, úr farvegi sínum á engi sitt, eða til einhverrar annarar notkunar, þá skal hann, ef hann á ekki einn allt vatnið, leita um það samþykkis granna sinna, þeirra er nedar búa með ánni eða læknum. Synji þeir honum samþykkis, eða þeir binda það þeim skilyrðum, sem honum þykja óaðgengileg, má hann beiðast þess að sýslumanni, að hann kveði til svo marga óvilhalla menn, sem honum þykir hæfa, til þess að rannsaka málefnið og kveða á um, hvort vatnsveitingin verði leyfð, og ef svo er, á hvern hátt hana skuli framkvæma. Kostnaðinn við þetta greiðir beiðandi. Gjöri nokkur vatnsveiting á annan, hátt en hjer er sagt, skal hann skyldur að veita vatninu aptur í sinn forna farveg,

ef því verður við komið og nágrannar hans krefjast þess, og hvernig sem fellur, gefa þeim, er hlut eiga að máli, fullt endurgjald eptir mati óvilhallra manna fyrir þann skaða, er þeir hafa beðið af vatnsveitingu hans.

Sama er og ef merkiá skilur land manna, og nokkur þeirra, sem land á að ánni, vill veita henni á sitt land, en hinir, er land eiga á móti, synja honum um það.

19. grein.

Ef fleiri menn eiga á saman, þá má hver þeirra veiða fyrir sínu landi út í miðjan árfarveg.

20. grein.

Hver maður má gjöra veiðivjel í sinni á, og gjöra þó svo, að fiskur megi fara upp að á hverri. Nú hefur einhver þvergirt á eða lagt garð eða fasta veiðivjel lengra en út í miðja á, og á hann eigi einn alla veiði í ánni, og er þá öll sú umbúð óhelg fyrir broti. Sjeu kvíslar fleiri í einni á, má enga þeirra þvergirða, nema þar sje minni fiskiför, en í hinum kvíslunum, eða sá, er þvergirðir, eigi einn alla veiði í ánni. Ef móti þessu er brotið, er sú þvergirðing óhelg fyrir broti.

21. grein.

Ef hvalur kemur á merki það, er skilur fjörur manna, þá á hálfan hvor þeirra, ef sumur liggur á merkinu, þó meiri sje öðru megin. Sama er og um annan reka, flutninga, og allt annað er kemur á fjörumark.

IV. kap.

Um lögkvaðir á jörðum.

22. grein.

Ef kirkja, þinghús, sæluhús, fjárrjettir eða aðrar byggingar, sem ætlaðar eru til almenningsþarfa, standa á jörðu manns, er landeigandi skyldur að leyfa að taka torf og grjót á jörð sinni, svo sem með þarf þessum byggingum til viðhalds og endurbyggingar; en ef efni þau, sem nú voru nefnd, er eigi að fá nema á engi eða túni, eða þar sem landeiganda eða ábúanda er mein að, þá skal það sveitarfjelag, sem í hlut á, bæta það að fullu, eptir samkomulagi eða óvilhallra manna mati. Ef kirkjur, þinghús, sæluhús, fjárrjettir, eða aðrar þær byggingar, sem ætlaðar eru til almenningsþarfa, eru fluttar af einni jörð á aðra, eða ef þörf krefur, að þær sjeu byggðar að nýju á einhverjum stað, þá er landeigandi skyldur að leggja þar land til; en ef það spillir túni hans, engjum eða skógi, eða það að öðru leyti er honum til meins, þá skal bæta honum það, svo sem áður segir.

23. grein.

Sömuleiðis er hver skyldur að leggja land sitt til undir alfaravegi, er þar á yfir að leggja, og eins efni í þá og til viðhalds þeirra. En sje vegur lagður yfir engjar eða

skóga, eða svo nærri, að það valdi skemmdum, þá skal bæta landeiganda það að fullu eptir óvilhallra manna mati.

24. grein.

Enginn getur meinað öðrum að lenda skipi við land ábýlisjarðar sinnar, nema þar sem eru friðlýst varplönd, bera þar farm á land og búa svo um, að hvorutveggja sje óhætt. En bæta skal skipsráðandi ábúanda að fullu og eptir óvilhallra manna mati, ef hann eða skipverjar hans gjöra þar nokkurn usla eða átroðning, og að auki sektir 5—50 krónur, ef lent er í varplandi.

25. grein.

Sömuleiðis er hver maður skyldur að ljá þeim mönnum húsaskjól, sem ber að húsum hans á vetrardag að kvöldi dags, og beiðast gistingar, enda sje eigi almennt gestgjafahús svo nærri, að þangað sje hægt að ná hið sama kvöld. Ef eigi er fært veður næsta dag, skal gestum heimilt húsaskjól, og þangað til að þeim er óhætt að fara, en eigi er ábúandi skyldur að veita þeim nokkurn beina nema móti borgun. Ef mönnum er úthýst á vetrardag, þá varðar það 2 króna sekt, og ef auðsætt pykir, að sá, sem úthýst var, hefði getað beðið heilsu- eða líftjón af því, þá fer um það, sem segir í sakalögum.

26. grein.

Enginn getur meinað ferðamönnum að æja hrossum í landi ábýlisjarðar sinnar allt að dægri í senn, nema þar sem er tún eða engi. Nú er jörð í þjóðbraut, og verður fyrir tilfinnalegu tjóni af ágangi ferðamanna, og er þá ábúanda heimilt, að bera sig upp um það við hlutaðeigandi sýslunefnd. Og ef sýslunefnd virðist umkvörtun hans á rökum byggð, skal hún ákveða hæfilegt hagagjald fyrir hvert það hross, sem áð er í landi jarðarinnar, svo það nemi hálfu dægri eða meira. En ábúandi heimtar sjálfur hagagjaldið að ferðamönnum.

V. ka p.

Um ítök í annara manna lönd.

27. grein.

Ítök í annara manna lönd skulu haldast með þeim hætti, sem lög hafa verið. Það eru ítök, er menn eiga í annars manns löndum: engi, skógur, hrisrif, mótak, veiði, rekar eða hverjar aðrar landsnytjar sem eru, en eiga þar þó eigi land undir. Nú eignast maður ítak í annars manns landi, og skal gjöra um það brjeflegan gjörning og lýsa þar nákvæmlega ítakinu með ummerkjum eða nytjum þeim, sem ítakið veitir eiganda. Skal þinglýsa þessum gjörningi sem öðrum heimildarskjölum.

28. grein.

Ef maður á engja-ítak á annars manns landi, þá má landeigandi eigi beita þangað fjenaði frá því 6 vikur eru af sumri og þar til búið er að slá það og hirða að öllu, en alla beit á hann þar aðra tíma árs. Ítakseigandi skal láta vinna ítakið næst á

eptir túnaslætti, nema öðruvísi um semji með honum og landeiganda. Heimilt er ítakseiganda að veita á það vatni, ef hann fær því við komið, og má hann taka torf og grjót í ítakinu sjálfu í þær stíflur og girðingar, er með þurfa til að koma vatni yfir það, en bæta skal hann landeiganda jarðarspjöll þau, er kunna að verða að vatnsveitingu hans, eptir óvilhallra manna mati.

29. grein.

Þegar ítakseigandi flytur heyið á burt af ítakinu, er honum heimilt að fara þangað til og frá með hross sín, og eigi skal hann beita þeim þar meir en þörf er á. Heimilt er bonum og að setja heyið saman í ítakinu, ef hann vill, en þá skal hann flytja það á burtu hinn næsta vetur. Eigi má hann rista torf á heyið í ítakinu, og engin jarðarspjöll gjöra, þau er landeiganda verði mein að, nema hann leyfi.

30. grein.

Ef maður á skógarítak á annars manns landi, skal hann nota það, eins og fyrir er mælt um þá, er skóg eiga á sinni eigin jörðu (sbr. 121. gr.). Ítakseigandi má taka kolagrafir í ítakinu, til að brenna í við þann, er hann vinnur þar, til kola, en bygja skal hann grafirnar aptur, þá er hann hefur notað þær í hvert skipti. Afkvisti og kalvið má hann flytja á burtu og nota sjálfur, en hvorki má hann láta kol nje skógaraffall liggja vetrarlangt í ítakinu, nema landeigandi leyfi. Landeigandi á alla beit í ítakinu, þegar fjenaður bitur meira gras en við, en þegar hann býtur meiri við en gras, á ítakseigandi beitina.

31. grein.

Hvervetua, þar sem menn eiga önnur ítök í lönd annara manna, skal það vera aðalregla, að ítakseigandi má eigi gjöra þar nokkur þau jarðarspjöll, sem landeiganda verði mein að, nema hann leyfi. Nú synjar landeigandi leyfisins, og skal þá ítakseigandi kveðja 2 óvilhalla menn til að álíta, hvort hann þurfi að vinna jarðarspjöll í ítakinu, til að geta ræktað það eða notað, og verði svo metið, má hann láta vinna verkið, en bæta skal hann þá landeiganda að fullu fyrir jarðarspjöllin.

VI. ka p.

Brot á landrjettindum.

32. grein.

Ef maður vinnur einhver spjöll á landi annars manns, svo sem gjörir þar jarðrask, skemmir hús, girðingar eða önnur mannvirki o. s. frv., þá skal hann bæta ábúanda jarðarinnar skaðann að fullu eptir óvilhallra manna mati, og greiða að auki 5—50 króna sekt, eptir málavöxtum. En ef brotið varðar þyngri hegningu, fer um það, sem segir í sakalögum.

33. grein.

Ef maður tekur á annars manns landi og fjenýtir sjer nokkurn afgróða eða ávöxt jarðar, eða nokkur þau auðæfi, sem finnast í jörð eða á, og landi eiga að fylgja, enda varði brotið eigi hegningu eptir sakalögum, þá skal hann skila landeiganda því aptur, eða ef hann hefur eytt því, borga það fullu verði eptir óvilhallra manna mati. Auk þess skal hann greiða 5—50 króna sekt eptir málavöxtum.

34. grein.

Sama er og, ef maður spillir veiði fyrir öðrum í ám eða vötnum, eða veitir vatni inn á annars manns land, svo skaði verði að, eða tekur frá öðrum vatn úr merkiá, svo sá, er ána á á móti, getur eigi notað hana, eða ef maður veiðir eða lætur veiða meira en að sínum hluta í þeim ám eða vötnum, er hann á í sameiningu við aðra menn, þá skal hann bæta það að fullu þeim, sem fyrir skaða verður, og gjalda sektir að auki, svo sem áður segir.

35. grein.

Eigi má maður reka pening sinn til beitar nær annars manns landi, en tvö hundruð faðma tölfræð, nema peningurinn sje hafður í höptum eða setið yfir houum, eða vatnsföll, gil, girðingar, eða einhverjar aðrar fyrirstöður greini lönd manna, sem hamli því, að peningurinn gangi inn yfir landamerki. Enginn má heldur byggja nær annars landamerkjum, en nú var sagt, sel, beitarhús, fjárrjettir eða nokkur önnur peningshús, nema það hafi staðið þar áður, eða sá, sem land á á móti, leyfi.

36. grein.

Ef maður rekur pening sinn inn á annars manns land til beitar, eða nær landamerkjum, en nú var sagt, og gengur peningurinn þegar yfir landamerki, þá má sá, er fyrir beitinni verður, í fyrsta skipti taka þann pening og færa eiganda hann heim. Á þá eigandi að greiða fullt endurgjald fyrir heimreksturinn og skaðann, er hinn hefur beðið af beitinni. Nú kemur peningur aptur inn á land nágrannans fyrir þessar sakir, og er honum þá heimilt að setja þann pening inn. Sama er og, ef peningur annars manns skemmir girðingar eða túngarða, eða stökkur yfir slíkar girðingar, enda sjeu þær í fullgildu standi.

37. grein.

Hvervetna, þá er fjenaður er þannig settur inn, á eigandi þann kost, að leysa hann út aptur, og skal hann þá greiða hálfa alin fyrir hverja sauðkind og geitkind, en tvær alnir fyrir hvern stórgrip. Heimilt er þeim, er pening hefur inn sett, að halda honum eða svo miklu af honum, sem útlausnargjaldinu nemur, þar til því er lokið að fullu.

38. grein.

Nú hefur maður sett fjenað inn, og skal hann þá samdægurs gjöra eiganda aðvart um það. Hann skal ætla fjenaðinum nóg húsrúm og skal hann ábyrgjast, að hvorki falli hús á fje, nje það troðist undir fyrir húspröng, en eigi varðar honum við lög, þó

skepnur stangi hver aðra til bana, eða farist af þeim orsökum, sem honum verður eigi gefin sök á. Sje málnytupeningur settur inn, skal mjalta hann á hverju máli, og eignast sá málnytuna, sem inn setti. Nú kemur eigandi eigi strax að vitja penings síns, og skal sá, er inn setti, geyma hann í 3 daga, og gefa honum hey, ef með þarf, en fá skal hann allan þann kostnað endurgoldinn ásamt útlausnargjaldinu. Hafi eigandi eigi vitjað penings síns á 3 daga fresti, er þeim, er inn setti, heimilt að selja hann fram til uppboðs eða svo mikinn hluta hans, að hann fái allan kostnað endurgoldinn, ásamt útlausnargjaldinu. Hinn peninginn, sem eftir er, skal færa eiganda heim, og borgar hann þá endurgjald fyrir heimreksturinn.

39. grein.

Ef maður tekur pening sinn, sem inn hefur verið settur, úr vörzlum annars manns að honum fornsþurðum, og án þess að hafa greitt útlausnargjald fyrir, varðar það 10—50 króna sektum. Sje peningur kominn inn á annars manns land af þeim orsökum, sem getið er í 36. grein, en hefur þó ekki verið settur inn, má eigandi ekki taka hann þar að hinum fornsþurðum, nema hann greiði honum fullt endurgjald fyrir skaða þann, er hann hefur af því hlotið. Eigi má maður reka annars pening úr sjálfs hans landi, svo til ógreiða verði eða skaða. Gjöri nokkur þetta, varðar það 2—10 króna sekt.

40. grein.

Ef nokkur tekur pening annars manus eða setur hann inn, þegar öðruvísi er ástætt en að framan er tilgreint, skal hann greiða fullt endurgjald fyrir þann skaða, er af því hlýzt, og að auki 2—10 króna sekt.

41. grein.

Þegar brótin eru landrjettindi manns í öðrum tilfellum, en þeim, er hjer hafa verið nefnd, skal sá, er það hefur gjört, bæta skaðann að fullu, og ef hann hefur gjört það vísvitandi, greiða að auki 5—50 krónur.

42. grein.

Til að meta skaðabætur fyrir brot á landrjettindum, nefnir kærandi einn mann og kærði annan, en ef þeir verða eigi ásáttir um, hverja nefna skal, útnefnir sýslumaður þá báða fyrir rjetti, og vinna þeir eið að gjörð sinni, ef krafizt verður.

VII. kap.

Um hygging jarða, og skyldur og rjettindi landsdrottins og leiguliða.

43. grein.

Hver, sem jörð á, er skyldur að leigja hana öðrum, ef hann notar hana eigi sjálfur, og láta hana vera í leigufæru standi, en geti hann ekki byggt jörðina, er honum heimilt að nýta sjer hana, sem hann vill. Rjett er, að sami maður búi á tveim jörðum eða fleiri, hvort sem hann á þær sjálfur eða leigir þær af öðrum, en við halda skal hann

öllum húsum og mannvirkjum á útjörðunum í fullgildu standi, og eigi má hann láta tún nje engi spillast fyrir vanrækt eða hirðingarleysi. Svo skal hann gjalda skyldur og skatta til allra stjetta af útjörðunum sem heimajörðunni.

44. grein.

Hjáleigur, sem jörð fylgja, má leggja niður og sameina við höfuðbólið, ef eiganda þykir það vel til fallið, og sýslunefndin veitir samþykki til þess, og skal amtmanni jafnan skýrt frá, þegar svo er gjört.

45. grein.

Það er komið undir samkomulagi milli landsdrottins og leiguliða, hvað langur ábúðartíminn skuli vera, og skal það ætíð tekið skýrt fram í byggingarbrjefinu; sje þetta eigi gjört, skal svo álíta, að jörðin sje byggð æfilangt, nema landsdrottinn sanni, að öðruvísi hafi verið um samið. Ekkja heldur ábúðarrjetti manns síns, en gipti hún sig aptur, missir hún þegar ábúðarrjettinn. Leigutíma skal jafnan telja frá fardögum til fardaga.

46. grein.

Ávallt er jörð er leigð, skal gjöra um það brjef, og er það byggingarbrjef fyrir jörðunni. Hafi landsdrottinn vanrækt þetta, skal svo álíta, sem jörðin hafi verið byggð með þeim skilmálum, sem leiguliði kannast við, nema landsdrottinn sanni, að byggingarskilmálar hafi verið aðrir. Í hverju byggingarbrjefi skal ákveða landamerki jarðariunar, og geta þeirra ítaka, er hún kann að eiga í annara manna lönd, svo og ef einhverjar sjerstakar kvaðir eða ískyldur eru lagðar á hana. Svo skal og taka fram í byggingarbrjefinu, hverja landskuld greiða skal eptir jörðina og í hverjum aurum. Þar skal og ákveðið, hvað mörg iunstæðu-kúgildi fylgja jörðunni, og hverja leigu greiða skal eptir þau, en aldrei mega fleiri innstæðu-kúgildi vera á jörð en svo, að 1 sje á hverjum 5 hundruðum, og eigi skal leiga hærri vera en 20 álnir eptir hvert kúgildi.

47. grein.

Af hverju byggingarbrjefi skal gjöra tvö samhljóða frumrit, og rita landsdrottinn og leiguliði nöfn sín undir þau bæði. Heldur svo landsdrottinn öðru brjefinu, en leiguliði hinu.

48. grein.

Ef landsdrottinn byggir tveim mönnum sömu jörð eða jarðarpart, þá skal sá hafa ábúðina, er fyr var byggt, en landsdrottinn fái hiuum jafngott jarðnæði, ella bæti honum allan þann skaða, er hann bíður af því, að hann komst ekki að jörðunni, eptir óvilhallra manna mati.

49. grein.

Eigi er jörð í leigufæru standi, nema henni fylgi öll nauðsynleg íbúðar- og geymsluhús, svo sem eru: baðstofa, búr, eldhús, bæjardyr, smiðja og skemma eða eitt-hvert annað geymsluhús. Um stærð húsanna fer eptir jarðarmagni, og því sem venja er í hverri sveit, en jafnan skulu húsín afhendast leiguliða í gildu og góðu standi, eða með fullu álagi. Eigi er hús í fullgildu standi, nema það sje með hurð fyrir og dyra-

umbúnaði, og gluggum eptir þörfum. Badstofa skal vera svo stór, að hún rúmi þá menn, sem þurfa til að vinna upp jörðina, og skulu henni fylgja nógu mörg rúmstæði fyrir þá menn. Peningshús skulu og fylgja hverri jörð, svo sem fjós fyrir þær kýr, sem tún jarðarinnar fóðrar, hesthús fyrir þau hross, er þurfa til að vinna upp jörðina, og sauðpeningshús eigi minni en svo, að taki helming þess fjár, er úttektarmennirnir álíta að jörðin fram flytji í meðalári.

50. grein.

Þá er leiguliðaskipti verða á jörðum, má viðtakandi taka til voryrkju, þá er hann vill, en eigi má hann flytja bú sitt á jörðina fyr en í fardögum, nema fráfarandi leyfi. Fardagar eru þá, er sex vikur eru af sumri, og eru þeir fjórir; er fimmtudagurinn í sjöundu viku sumars fyrstur þeirra, en sunnudagurinn síðastur. Ef leiguliði er eigi kominn til jarðar að forfallalausn, þá er sjö vikur eru af sumri, eða hefur ekki gjört ráðstafanir til þess, að tekið sje við jörðunni fyrir hans hönd, hefur hann fyringjört ábúðar-rjetti sínum, og lúki hann landsdrottnei landskuld og leigur fyrir það ár, svo sem ákveðið var milli þeirra, en landsdrottinn má nýta sjer jörðina, sem hann vill, eða byggja hana öðrum.

51. grein.

Fráfarandi skal bafa flutt allt bú sitt á burt af jörðunni hinn síðasta fardag, nema viðtakandi leyfi, að hann hafi það þar lengur. Skal honum heimil húsavist um fardagana ásamt viðtakanda, eptir því sem hann þarf með, og þar má hann hafa búpening sinn til hins síðasta fardags, en ekki má hann beita tún nje engjar. Heimilt er fráfaranda að skilja eptir af búi sínu, þar sem viðtakanda ekki er mein að, það er hann eigi má flytja á burt með sjer þá strax, en burt skal hann hafa tekið það af jörðunni fyrir næstu veturnætur.

52. grein.

Eigi má fráfarandi flytja burt með sjer af jörðunni hey, áburð eða nokkurt eldsneyti, og ekki torf eða nokkurt byggingarefni annað, sem sú jörð gefur af sjer. Eigi fráfarandi fyrningar af heyi, eldsneyti eða nokkru því byggingarefni, sem fjemætt er, þá skal hann bjóða viðtakanda að kaupa það eptir mati úttektarmanna. Vilji viðtakandi eigi borga það því verði, sem það er metið til, má fráfarandi flytja það með sjer, eða selja það öðrum, en burt skal hann hafa tekið það af jörðunni fyrir næstu heyannir.

53. grein.

Nú á fráfarandi hús á jörðunni, og skal hann þá bjóða jarðareiganda þau til kaups, og ef þau eru nauðsynleg fyrir jörðina að áliti úttektarmanna, er jarðareigandi skyldur að kaupa þau fyrir það verð, sem úttektarmenn ákveða. En sjeu þau eigi álitin nauðsynleg fyrir jörðina, og jarðeigandi vill eigi kaupa, skal fráfarandi bjóða viðtakanda húsin, og vilji hann heldur eigi kaupa þau fyrir það verð, er úttektarmenn ákveða, má fráfarandi selja þau hverjum sem hann vill til burtflutnings, eða flytja þau sjálfur burt af jörðunni.

54. grein.

Fráfarandi skal flytja áburð á allt tún jarðarinnar, ef til er, og hafa lokið því, áður en hann flytur burtu af henni. Hann skal og hreinsa vandlega öll hús á jörðunni, heygarda og heytóptir. Alla vanbirðing á þessu bæti fráfarandi viðtakanda eptir því, sem úttektarmennirnir meta. Ekki má fráfarandi vinna meira á jörðunni það vor, sem hann flytur þaðan, en til búparfa sinna, og engin jarðarspjöll gjöra, þau er viðtakanda sje mein að. Ef hann vinnur meira, en nú var mælt, eignast viðtakandi það. Ef eggver fylgir jörðu, þá á viðtakandi öll afnot þess það vor, sem hann flytur þangað. Fylgi reki jörðu, á fráfarandi það, sem rekur til miðs föstudagsins í fardögum.

55. grein.

Ábúandi skal hafa jörð sína til allra leiguliðanota, en það eru leiguliðanot, að hann hafi til notkunar öll þau hús og mannvirki, er fylgja jörðunni, allan afrakstur af henni, og öll þau rjettindi, sem henni fylgja til lands og vatns. Þó má út af þessu breyta eptir samkomulagi milli málspartanna. Leiguliði á sókn allra þeirra mála, er rísa út af brotum gegn leiguliðarjetti hans, en ef hann eigi sækir, á landsdrottinn sókn þeirra mála.

56. grein.

Eigi má leiguliði byggja öðrum af leigujörð sinni, nje taka húsmenn inn á hana, nema landsdrottinn leyfi. Eigi má hann heldur án leyfis landsdrottins fá öðrum til afnota nje líða öðrum að nota nokkuð af hlunnindum hennar, svo sem slægjur eða beitolönd, torfristu, mótak, skógabögg, eða annað þess konar, nema það sje í umskiptum fyrir önnur hlunnindi, sem leigujörð hans þarfnast. Leiguliði má heldur eigi selja áburð af jörðunni nje farga á nokkurn hátt. Hey má hann því að eins láta í burtu af jörðunni, að hann fái það aptur jafnmikið og jafngott. Ef móti þessu er brotið, varðar það útbyggingu, og skal leiguliði að auki greiða landsdrottni endurgjald fyrir skaða þann, er hann hefur beðið af hinni heimildarlausu notkun á jörðunni.

57. grein.

Ef reki fylgir jörðu, og er hann undanskilinn leiguliðanotum, þá skal leiguliði hirða við þann, sem þar rekur, fyrir landsdrottin, og marka viðarmarki hans. Bera skal hann viðinn undan sjó, svo óhætt sje, að hann taki eigi út aptnr. Leiguliði skal hafa öll álarnlöng keffi af rekanum og annan smærri við, en frekar ekki. Nú rekur þar hval, og skal leiguliði festa hann þeim festum, er hann má traustastar til fá. Hann skal og tafarlaust láta landsdrottin, ef hann er innanhjeraðs, en ella umboðsmann hans, víta um hvalrekann. Heimilt er leiguliða að fara þegar og skera hvalinn, en ábyrgjast skal hann landsdrottni allan þann hval, er hann sker. Leiguliði skal hafa af hvalnum fullt endurgjald fyrir ómök sín og alla fyrirhöfn fyrir honum.

58. grein.

Leiguliði á að við halda á eigin kostnað húsum jarðarinnar sem og öðrum mannvirkjum, er hann hefur tekið við með jörðunni, svo sem eru túngarðar, vörzlugarðar,

matjurtagarðar, peningsrjettir, heygardar, stíflugarðar og annað þess konar. Skal hann endurbæta þetta svo á ári hverju, að það ekki hrörni, og ef það fellur, byggja það upp að nýju. Leiguliði skal ábyrgjast innstæðu-kúgildi jarðarinnar, að þau sjeu jafnan til, og í leigufæru standi. Deyi leiguliði, og haldi eigi ekkja hans áfram ábúð á jörðunni, eða flytji hann burtu af henni, skal bú hans eða hann sjálfur skila öllu því, sem nú var talið, í fullgildu standi, eða með fullu álagi.

59. grein.

Ef skriða fellur á hús leigujarðar, eða snjóflóð eða vatnsflóð eyðileggur þau eða skemmir, eða þau farast fyrir eldsvoða, sem leiguliða verður eigi gefin sök á, þá skulu landsdrottinn og leiguliði, nema öðruvísi hafi verið ákveðið þeirra í milli, byggja húsinn upp aptur í sameiningu þannig, að landsdrottinn leggi til viðú alla og smíði, en leiguliði kostar veggj alla og moldarverk.

60. grein.

Ef leigujörð skemmist af vatnságangi, skriðum, sandfoki, eða öðru því, sem leiguliða verður eigi gefin sök á, þá er honum heimilt að krefjast skóðunar á skemmdunum. Ef þær eru þannig lagðar, að þær megi bæta, eiga landsdrottinn og leiguliði að leggja út þann kostnað, sem til þess þarf, að sínum helmingi hvor, en sjeu skemmdirnar viðvarandi og rýri jörðina að mun, þá skal meta, hvað miklum hluta landskuldariinnar það nemur, og á þá leiguliði að fá landskuldina niðursetta um helming þess hluta hennar, sem skemmdirnar eru metnar til. Það, sem hjer er ákveðið, skal eigi til greina tekið, hafi annar samningur gjörður verið milli málspartanna.

61. grein.

Leiguliði skal hafa svo hjú, að hann vinni upp tún og engi leigujarðar sinnar, svo hún geti haldizt við fulla rækt. Ef hann hefur eigi svo hjúum skipað lengur en eitt ár í senn, missir hann ábúðarrjett sinn á jörðunni, og má landsdrottinn leigja hana hverjum sem hann vill, eða nota hana sjálfur. Greini landsdrottinn og leiguliða á um það, hvort leiguliði hafi nægan mannafla til að vinna jörðina upp, skera 5 óvilhallir menn, er þeir kveðja til þess, úr ágreiningnum.

62. grein.

Ef ákveðið er, að leiguliði skuli gjöra jarðabætur á leigujörð sinni, þá skal fram tekið í byggingarbrjefinu, hverjar jarðabætur vinna skal, og hvað miklar á ári hverju. Nú vinnur leiguliði eigi jarðabæturnar eitt ár um sinn, og á þá landsdrottinn heimting á þeim mun hærri landskuld, se.u jarðabótunum nemur, optir óvilhallra manna mati. Vanræki leiguliði að vinna jarðabæturnar fleiri ár í senn, missir hann einnig ábúðarrjett sinn, og greiðir landsdrottinn hæfilegar skaðabætur, hafi jörðin skemmzt fyrir vanrækt hans og hirðuleysi.

63. grein.

Nú hefur eigi verið ákveðið, að leiguliði gjöri jarðabætur á leigujörð sinni, en hann hefur unnið þær eigi að síður, eða hann hefur unnið meiri jarðabætur, en áskilið er í byggingarbrjefinu, og það þykir auðsætt, að jörðin hafi batnað að mun þess vegna, þá á

leiguliði, ef hann flytur burt af jörðunni, heimting á, að fá endurgjald fyrir það, er jörðin hefur ríflað í verði fyrir jarðabæturnar, eptir mati úttektaarmanna, en þó þannig, að arður sá, sem ætla má að leiguliði sjálfur hafi haft af jarðabótunum, sje dreginn frá til lækunar endurgjaldinu.

64. grein.

Deyi leiguliði, á meðan á leigutíma stendur, og ekkja hans heldur eigi áfram ábúðinni (sbr. 45. gr.), á bú hans tilkall til endurgjalds fyrir jarðabæturnar, svo sem nú var sagt. Haldi þar á móti ekkja ábúðinni áfram um nokkur ár, eða leigutímann út, á búði eigi tilkall til endurgjaldsins, fyr en að þeim tíma liðnum, enda hafi jarðabótunum verið haldið vel við lýði.

65. grein.

Ef leiguliði nýðir leigujörð sína, ræktar illa tún og engi, beitir eða lætur beita haga jarðariunar í örtröð, hefur eigi nægan pening til að yrkja jörðina, fellir innstæðukúgildi hennar, lætur hús jarðarinnar hrörna um skör fram o. s. frv., þá missir hann ábúðarrjett sinn. Landsdrottinn má láta gjöra skoðun á jörðunni, hvort sem leiguliði fer burt af henni eða ekki, og meta til verðs það, er hún hefur skemmt fyrir vanhirdingu eða órækt, og á leiguliði að bæta honum það að fullu.

66. grein.

Þegar meta skal skemmdir á jörð, jarðabætur eða jarðanýðslu o. s. frv., skulu 5 óvilhallir menn gjöra það, nema svo sje ástætt, sem getið er um í 63. gr. Nefnir landsdrottinn tvo af þeim, leiguliði aðra tvo og sýslumaður einn, sem jafnan skal vera formaður í nefndinni, og stýra gjörðum hennar. Skulu landsdrottinn og leiguliði kosta matið, að sínum helmingi hvor. Skorist annarhvor þeirra undan að eiga þátt í matsgjörðinni, nefnir sýslumaður einn alla matsmennina.

67. grein.

Leiguliði skal greiða alla þá skatta og skyldur, sem hvíla á leigujörð hans, og halda uppi öllum lögskilum af henni, landsdrottinn kostnaðarlaust að öllu. Hann skal greiða landsdrottinni landskuld þá, er þeir hafa orðið ásáttir um, og leigu eptir innstæðukúgildi þau, er jörðunni fylgja. Eiodagi á landskuld er hvers árs fardagar, en kúgilda-leigur skulu greiddar fyrir Mikaelismessu ár hvert. Greiði leiguliði eigi jarðargjöld áður hálf á er liðið frá gjalddaga, hefur hann fyrirgjört ábúðarrjetti sínum.

68. grein.

Leiguliði er skyldur að færa landskuld og leigur af leigujörð sinni á heimili landsdrottins, ef það er eigi lengra en nemi þingmannaleið áleiðis. Sje landsdrottinn búsettur fjær, skal hann bafa umboðsmann sinn búsettan innan hjerads, sem taki á móti jarðargjöldum, og gangi leiguliða hans að öllu leyti í landsdrottins stað.

69. grein.

Hvervetna, þá er landsdrottinn vill neyta rjettar síns að byggja leiguliða út af jörð sinni, skal hann það gjört hafa fyrir jól, og skal leiguliði fara af jörðunni í næstu fardögum á eptir. Útbygging skal jafnan vera brjefleg, og við tvo votta, og svo greinileg, að leiguliði ekki þurfi að vera í neinum vafa um það á eptir, að hann á að fara burtu af jörðunni. Ómerk er útbygging, sem gjörð er eptir jól.

70. grein.

Ef maður vill flytja burtu af leigujörð sinni, áður en leigutími hans er úti, þá skal hann segja jörðunni lausri fyrir jól. Hann skal segja upp leigumálanum brjeflega eða munnlega við votta, landsdrottni sjálfum eða umboðsmanni hans, ef hann hefur umboðsmann. Eigi er landsdrottinn skyldur að taka lausasögn gilda eptir jól, fremur en hann vill, og hefur þá leiguliði alla ábyrgð á ábúð jarðarinnar hið næsta fardagaár á eptir.

71. grein.

Ef leiguliði flytur burtu af leigujörð sinni, án þess að hafa sagt henni löglega lausri, greiðir hann landsdrottni næsta árs landskuld og leigur, eptir því sem ákveðið var á milli þeirra. Landsdrottinn má og nota sjer jörðina, sem hann vill, eða byggja hana öðrum. Nú hefur leiguliði sagt jörð lausri í tækan tíma, en flytur burt af henni fyrir fardaga og skilur hana eptir í auðn, þá bæti hann landsdrottni allan þann skaða, sem jörðin býður af burthlaupi hans, eptir óvilhallra manna mati.

72. grein.

Nú hefur landsdrottinn byggt leiguliða út af jörð á löglegan hátt, svo sem fyr er sagt, og vill leiguliði eigi fara með góðu, eða beitir þrásetu, og er þá rjett, að landsdrottinn láti sýslumann bera hann út í næstu fardögum, á sína ábyrgð. Þó ber fyrst að reyna sátt milli þeirra fyrir fógetarjetti. Þyki sýslumanni vafasamt, hvort útburðarkrafa landsdrottins sje rjett, skal hann heimta nægilegt veð af honum fyrir útburðinum.

73. grein.

Nú þykir leiguliða sjer órjettur gjörður með útburði af jörð, og er þá rjett, að hann höfði mál móti landsdrottni til fullra skaðabóta fyrir ábúðarmissi og allt tjón af útburðinum. Kostnaðinn við útburð af jörð borgar landsdrottinn þegar til sýslumanns, en fá skal hann kostnað þann endurgoldinn hjá leiguliða, nema svo sje, að leiguliði höfði skaðabótamál og landsdrottinn falli á málinu.

VIII. kap.

Um úttektir jarða.

74. grein.

Hvervetna, þá er leiguliðaskipti verða á jörðum, skal taka þær út með lögmatrí

skoðunargjörð. Hreppstjóri skal jafnan taka jarðir út með öðrum manni, er hreppsnefndin kveður til starfa þessa. Úttektir skulu jafnaðarlega fram fara um fardagaleyti, og aðvarar hreppstjóri fráfaranda og viðtakanda og eins landsdrottin eða umboðsmann hans um, að vera þar viðstaddir.

75. grein.

Úttektarmennirnir skulu taka fyrst út hús þau, er jörðunni fylgja, og semja nákvæma lýsingu á þeim. Skal lýsa þeim göllum, sem á húsunum eru, og ákveða síðan hæfilegt álag á þau, sem fráfaranda ber að greiða, nema partarnir bafi samið öðruvísi sín á milli.

76. grein.

Hafi fráfarandi stækkað eitthvert hús á jörðunni, svo að nemi þriðjungi af rúm-máli hússins, eða meira, og úttektarmennirnir álíta, að stækkunin sje til bóta fyrir jörðina, enda sje húsið að öllu leyti stæðilegt, þá er landsdrottinn skyldur að borga fráfaranda húsaúkað, eptir því sem úttektarmennirnir meta hann. Minni stækkun á jarðarhúsi, en nú var sagt, skal eigi tekin til greina.

77. grein.

Næst jarðarhúsum skal taka út önnur þau mannvirki, sem jörðunni fylgja, svo sem eru túngarðar, matjurtagarðar, vörzlugarðar, peningsrjettir, heygardar og annað þess konar. Skal lýsa því nákvæmlega, og gjöra hæfilegt álag fyrir þeim göllum, sem á því eru.

78. grein.

Úttektarmennirnir skulu og álíta innstæðukúgildi jarðarinnar, og meta álag á þau, sjeu þau ekki í leigufæru standi.

79. grein.

Hafi fráfarandi gjört jarðabætur á leigujörð sinni, skulu úttektarmennirnir skoða þær, og lýsa þeim nákvæmlega. Þeir skulu og kveða á um það, hvort jarðabætur eru þannig lagaðar og svo mikils virði, að landsdrottinn beri að endurgjalda þær fráfaranda, samkvæmt 63. grein.

80. grein.

Úttektarmenn skulu hver um sig fá 2 krónur um hvern dag, sem þeir eru við gjörðina. Skal gjald þetta ákveðið eptir því, sem fyrir er mælt í aukatekjureglugjörð 10. sept. 1830, 15. gr., og skal fráfarandi og viðtakandi greiða sinn helminginn hvor.

81. grein.

Ef einhver, sem hlut á að máli, er óánægður með þá úttekt, sem gjörð er á jörðunni, á hann þann kost, að gjörð sje yfir-úttekt. Skal hann beiða sýslumann, að nefna 4 menn til að gjöra yfir-úttekt, og skulu þeir fara að öllu, svo sem áður segir um undir-úttektir. Yfir-úttektarmenn fá sömu borgun fyrir starfa sinn, sem undir-úttektarmenn, og borgar krefjandi það einn, eins og hvern annan kostnað, sem af yfir-úttekt leiðir.

82. grein.

Hver hreppsnefnd skal halda úttektarbók, sem kostuð er af hlutaðeigandi sveitarsjóði og löggilt af sýslumanni, og skal rita í hana úttektir allra jarða í hreppnum.

83. grein.

Sýslunefndirnar skulu — hver í sinni sýslu — semja reglugjörðir fyrir jarðaúttektum í sýslunni. Skal þar sagt fyrir um allt það, er útektarmenn hafa að gæta, þá er þeir taka jarðir út, svo og nákvæmar tilteknir þeir gallar, sem leiguliða ber að svara til, og hvernig álagið fyrir þeim skuli gjöra, hverja muni taka skuli í álagið, o. s. frv.

IX. kaþ.

Um afriettir, fjallskil, fjármörk, melrakkaveiðar o. fl.

84. grein.

Alstaðar þar sem afriettir eða almenningar eru til uppreksturs fyrir geldpening og hross, skal fara um upprekstur þangað, eins og venja hefur verið á undan. En þar sem einstakir hreppar eða einstakir jarðir eiga enga tiltölu til afrietta og almenningur eigi heldur verður notaður þaðan til uppreksturs, skal hlutaðeigandi hreppsnefnd útvega upprekstrarleyfi hjá hinum næstu afriettareigendum fyrir þá hreppa eða þær jarðir.

85. grein.

Hver maður, sem geldan pening á, yngri eða eldri, skal reka hann á afriett, nema það sje heimilað með almennri sveitarsamþykkt, að sá peningur gangi í heimahögum, eða allir þeir, er lönd þeirra liggja saman, verði á það sáttir. Um geldfjárrækstra á vorum og fjallskil á haustum, um hvern tíma vera skal, fer eptir því, er sýslunefndir og hreppsnefndir skipa fyrir um. samkvæmt því, er hverju byggðarlagi hæfir. Sleppi nokkur geldpeningi heimildarlaust í heimalönd, gjaldi hann skaðabætur þeim, er lönd eiga á móti, eptir óvilhallra manna mati. Þó varðar manni eigi við lög, þó geldpeningur hans gangi í sjálfs hans heimahögum, ef hann getur sannað, að hann hvergi fjekk leyfi til upprekstrar fyrir hann.

86. grein.

Enginn má reka geldpening sinn í óleyfi í annars manns afriett; gjöri hann það, þá gjaldi hann afriettareiganda tvöfaldan afriettartoll. En afriettareigandi má heldur eigi synja innanhreppsmanni um upprekstrarleyfi, nema afriett sje fullsett áður. Gjalda skal hver maður, sem fje á á afriett, afriettartoll, nema hann eigi sjálfur ítölu í afriett. Afriettartollur fer eptir því, sem venja hefur verið í hverju byggðarlagi, eða eptir því sem af

rjettareiganda og fjáreiganda kemur saman um. Að öðru leyti hafa sýslunefndir og hreppanefndir á hendi stjórn og umsjón allra afrjettarmálefna, hver í sínu umdæmi, samkvæmt því, sem fyrir er mælt í tilsk. 4. maí 1872.

87. grein.

Nú þykir einhverjum þeirra, er upprekstur eiga í afrjett eða upprekstrarleyfi hafa fengið, að hún sje of sett af peningi þeim, er þar á að ganga. Er honum þá heimilt, að beiða sýslumenn áreiðar á afrjettina, til þess að meta, hve mikinn pening hún getur borið. Skal sýslumaður á manntalsþingi því, er næst verður haldið þar í sveit, út nefna 5 óvilballa menn til að ríða á afrjettina og meta hana til upprekstur. Þeir skulu nákvæmlega skoða landið, og ákveða síðan, hve mörg hundruð af geldpeningi sú afrjett getur borið. Svo skulu þeir í skipa, að þeir hyggi, að fje verði eigi feitara, þó færri sje. Hlutaðeigandi hreppsnefnd getur og krafizt áreiðar á afrjett, ef hún ætlar hana of setta og fer þá um áreiðina, svo sem nú var sagt.

Áreiðarmenn fá sömu borgun fyrir starfa sinn, sem ákveðið er í 80. gr. fyrir úttektarmenn.

Krefjist hreppnefnd áreiðar á afrjett, skal greiða kostnaðinn til hennar úr sveitar-sjóði, ella greiðir sá kostnaðinn, er áreiðar hefur beiðzt, ef kvörtun hans um að afrjett sje ofsett ekki verður tekin til greina af skodunarmönnum, en að öðrum kosti skulu allir hlutaðeigendur greiða-kostnaðinn, hver að sínum parti. Hvervetna þar sem afrjett er metin til uppreksturs á þennan hátt, má afrjettareigandi eigi taka fleira í hana en ákveðið er, ella verður hann sekur um 5—50 krónur.

88. grein.

Ef fleiri menn eiga afrjett saman, og semur þeim eigi um, hve margt fje hver þeirra má hafa á þeirri afrjett, getur sá, er vanhaldiinn þykist, krafizt áreiðar á afrjettina, og fer um það, svo sem áður segir. Skulu þá áreiðarmenn kveða skýrt á um það, hvað hver sá, sem hlut á í þeirri afrjett, má taka margt á hana af geldpeningi. Þar sem afrjett er metin til uppreksturs á þennan hátt, má hver, sem hlut á í henni, fylla sína ítölu, en taki hann fleira fje, skal hann gjalda tvöfaldan afrjettartoll fyrir það, sem of margt er, þeim, sem afrjett eiga á móti.

89. grein.

Ekki má afrjettareigandi nje nokkur annar beita búsmala sínum í afrjett, frá því 6 vikur eru af sumri og til þess er 4 vikur lifa sumars. Ekki má heldur hafa selför í afrjett, nje nær afrjett en 200 faðma tölfræð. Brjóti nokkur á móti þessu, er bygging hans rjettæk, og hann verður sekur að auki um 5—50 krónur.

90. grein.

Ef fje gengur úr afrjett í búfjárhaga manna á sumrum, eiga þeir, sem fyrir verða tvo kosti, annaðhvort að reka fje aptur í afrjett, eða láta það ganga sem viil, og

varðar þeim þá eigi við lög, sem fje eiga, þó það gangi á öðrum. Nú vill einhver reka það fje aptur í afrjett, sem þaðan hefur gengið, og skal hann þá kveðja náþúa sína til að hreinsa land með sjer. Skulu þeir hreinsa svo vítt og breitt, sem þeir eða meiri hluti þeirra verða ásáttir um, og reka aptnr í afrjett, en ábyrgjast skulu þeir fje það, að það ekki svelti eða biði nokkurn skaða af rekstrinum. Hver, sem eigi vill hreinsa land á þennan hátt, þá er hann er þess beiddur, verður sekur um 5—10 kr.

91. grein.

Um fjallskil manna fer eptir því, sem sýslu- og hreppanefndir skipa fyrir, samkvæmt því er hverju byggðarlagi hæfir. Eigi vinnuhjú fjenað, þá telst það með fje húsbóndans. Sama er og um húsmenn, sem fje eiga, að ábúendur þeir, sem þeir eru hjá, eru skyldir að gjöra fjallskil fyrir það sem sitt eigið fje. Þrjókist nokkur við að gjöra þau fjallskil, sem á hann skiptast, verður hann sekur um 5—10 krónur í hvert skipti.

92. grein.

Sömuleiðis er hver búandi skyldur, að við lagðri sömu sekt, að hreinsa heimalönd sín og búfjárhaga af afrettarþje einu sinni eða tvisvar á hverju hausti, eptir því sem hlutaðeigandi hreppsnefnd skipar fyrir. Skal jafnan reka þann geldpening, sem finnst við hreinsun heimalanda, til næstu rjettar, nema hreppsnefndin hafi lagt öðru vísi fyrir.

93. grein.

Fjárrjettir skulu vera svo, sem að fornu hefur verið, og svo langt og víða til reka, sem venja hefur verið, nema hlutaðeigandi sýslunefnd eða hreppsnefnd gjöri þar aðra skipun á. Skyldur er hver búandi, sem sauðfje á, að leggja í sameining við aðra hreppsþúa almenning að þeirri fjárrjett, sem hann á sókn að, og halda honum við að sínum hluta. Svo ber og hverjum að sjá sjer sjálfur fyrir dilkrúmi í þeirri fjárrjett, sem hann á sókn að, fyrir þann pening, er hanu á á afrjett.

94. grein.

Hver maður skal einkenna fje sitt glöggu marki á eyrum, og ef soramarkað er eða ormjetíð, með brennimarki á hornum eða klanfum. Eitt mark skal hver maður hafa á fje sínu og eigi fleiri, nema hlutaðeigandi sýslunefnd leyfi. Eigi má maður hafa þjófamark á fje sínu, en það er þjófamark, ef afeyrt er, eða numið svo báðum megin af eyrum, að undirmörk hverfi með öllu. Rjett er að hafa eitt mark á sauðfje, og annað á hrossum. Eigi þarf að marka annan pening fremur en vill.

95. grein.

Nú vill maður taka upp fjármark, eða breyta því marki, sem hann á, og er honum það heimilt, ef enginn á það mark áður svo nálægt, að samgöngur megi verða milli

fjenaðar þeirra. Sá, sem vill taka upp mark að nýju, eða breyta marki sínu, skal senda sýslumanni markið, og skal þá sýslumaður athuga, hvort nokkur á sama mark í þeirri sýslu, eða svo nálægt, að samgöngur megi verða milli fjenaðar þeirra. Ef það ekki er, þá ritar sýslumaður markið þegar í markaskrá sýslunnar, og lætur hlutaðeiganda vita, að honum sje markið heimilt, annars sendir hann það til baka, og lætur þann, er hlut á að máli, vita, að honum sje markið óheimilt. Rjett er og að sá, sem tekur upp nýtt fjármark eða breytir sínu eldra marki, auglýsi það í blöðunum.

96. grein.

Ef menn eiga sammerkt, og á annar erfðamark, en hinn kaupamark eða gjörðarmark, þá skal sá halda markinu, sem erfðamark á, en hinn af bregða. Ef annar á kaupamark, en annar gjörðarmark, þá skal sá af bregða, sem gjörðarmark á; ef tveir menn taka upp sama gjörðarmark, þá skal sá af bregða, sem færra fje á.

97. grein.

Ef maður flytur búnað sinn úr einni sýslu í aðra, þá skal hann þegar senda sýslumanni fjármark sitt, og beiðast, að það sje innfært í markaskrá sýslunnar. Skal þá sýslumaður athuga, hvort nokkur á sammerkt í sýslunni, og ef það er ekki, þá ritar hann markið þegar í markaskrána og lætur hlutaðeiganda vita, að honum sje markið heimilt. Annars kostar sendir hann honum markið aptn, og lætur hann vita, að hann verður að bregða út af því.

98. grein.

Hver sýslumaður skal halda eina markaskrá fyrir sína sýslu, og ritar hann árlega í hana öll ný mörk og markabreytingar í sýslunni, jafnóðum og hann fær að vita um það. Skal hann nokkru fyrir hausttrjettir ár hvert senda hverri hreppsnefnd í sýslunni til afnota í rjettunum útdrátt úr markaskránni yfir þau mörk, er rituð hafa verið inn í hana það ár. Merkaskrána skal prenta upp á 5—10 ára fresti, og útbýta henni svo, að ein komi á hvert lögbýli í sýslunni.

99. grein.

Sá peningur, er finnst á haustum á afrjettum eða í heimahögum, og sem enginn finnst eigandi að, skal ganga til þeirrar hreppsnefndar, sem hlut á að máli, eða til þess manns í hreppsnefndinni, sem hefur á hendi fjallskilamálefni hreppsins. Skal gjöra lýsing á þeim peningi með mörkum, lit, aldri og einkenni, og senda þá lýsingu næstu hreppsnefndum, og svo langt sem því verður við komið. Nú hafa eigendur leitt sig að sumu fjenu, en ekki að sumu, og skal þá það, sem óutgengið er að næstu veturnóttum, seljast á lögmætu sölupingi. Lýsa skal fjenu enn í blöðunum, og hafi enginn leitt sig eiganda að því að missiri liðnu, frá því auglýsin kom út, fellur andvirði þess í sveitarsjóð að fráðregnum uppboðskostnaði, og einum sjóttungi af verðinu, sem hreppsnefndinni ber

fyrir ómök sín og hirðingu á fjenu. Sama endurgjald fær og hreppsnefndin, þó eigendur leiði sig að öllu fjenu.

100. grein.

Ef ómerkingar koma fyrir á afriettum eða í heimalöndum og fylgja þeir eigi mörkudum mæðrun, enda eigi landeigandi eigi tilkall til þeirra eptir máldögum, þá skal selja þá við uppboð og andvirðið falla til sveitarsjóðs þess hrepps, sem ómerkingarnir fundust í, að frádregnum sjöttungi af verðinu, sem hreppsnefndin fær fyrir ómök sín. Á sama hátt skal fara með afeyrðar kindur, og þær kindur, sem ormjetnar eru á eyrum, eða þá mark er svo skemmt, að því verður eigi lýst.

101. grein.

Nú hyggur einhver, að hann eigi kind, sem er ómörkuð eða ormjetin á eyrum eða afeyrð, og skal hann þá fara til þess hreppsnefndarmanns, sem kindina hefur í vörslum sínum, og lýsa fyrir honum þeim einkennum, er á kindinni eiga að vera. Þyki hreppsnefndarmanni þeim, er hlut á að máli, líklegt eptir lýsingunni, að hann muni kindina eiga, skal hann gjöra honum kost á að helga sjer hana með eiði, og ef hann vinnur eiðinn, skal hann fá kindina eða verð hennar, að frádregnum einum sjöttungi, er fellur til hreppsnefndarinnar, svo sem áður segir.

102. grein.

Ákvarðanir þær, sem settar eru um sauðpening í undanfarandi greinum, skulu einnig gilda um stóð og geldan nautpening að því leyti, sem þær geta átt þar við.

103. grein.

Það er skylda hvers búanda, sem fje á, að leita grenja um landeign sína einu sinni á hverju sumri, eptir því sem blutadeigandi hreppsnefnd skipar fyrir. Því að eins skal aptur leita grenja, að dýrbítur leggist á fje manna, eða hreppsnefnd skipi nýja grenjaleit. Á sama hátt skal hver búandi sem fje á á afriett, gjöra þar eina grenjaleit á sumri, og því að eins fleiri, að hreppsnefnd sú, er hlut á að máli, skipi svo fyrir.

104 grein.

Hver hreppsnefnd skal sjá um, að hæfilega margar melrakkaskyttur sjem í hreppnum til að eyða þar melrökkum og vinna greni. Er hver innanhreppsmaður, sem hreppsnefndin álitur hæfilegan til að vera melrakkaskytta, skyldur að hafa þann starfa á hendi 3 ár í senn, nema hann sanni með læknisvottorði, að hann hafi eigi heilsu til þess. Allan þann kostnað, sem leiðir af því að eyða melrökkum, skal greiða úr sveitarsjóði hvers hrepps.

X. ka p.

Um nýbýli.

105. grein.

Ef maður vill stofna nýbýli á afriett eða almenningi, þá ber honum að senda bóðarbrjef um það til sýslunefndarinnar í þeirri sýslu, sem afriett eða almenningur liggur

undir. Skal sýslunefndin síðan birta í því blaði, sem löggilt er til almennra auglýsinga, að beðið hafið verið um leyfi til að stofna nýbýli á greindum stað, og skora á þá, er mótmæli kynnu að hafa fram að færa gegn nýbýlisbyggingunni, að koma fram með þau brjeflega innan fjöggra mánaða, frá því auglýsingin kom út í blaðinu. Síðan skal sýslunefndin ákveða á næsta fundi sínum, eptir að sá 4 mánaða frestur er liðinn, sem þegar var getið, hvort leyfi skuli veitast til nýbýlisbyggingarinnar, að yfirveguðum öllum kringmstæðum.

106. grein.

Nú hefur maður fengið leyfi til að stofna nýbýli, og skal hann þá innan árs frá því að hann fhekk leyfið, beiðast þess af sýslumanni, að sjer verði útmælt land til nýbýlisins. Skal þá sýslumaður með 4 valinkunnum mönnum, er hann til þess nefnir, ríða á landið, ákveða takmörk þess, og meta það til dýrleika og afgjalds. Jafnan skal sýslumaður aðvara landeigendur, eða ef það er almenningur, er stofna skal á nýbýli, þá hlutaðeigandi hreppsnefnd, um að vera við áreiðargjörðina, og skal hann ætla þeim nægan frest til að mæta þar. Á sama hátt skal hann og aðvara þá, er lönd eiga að landi því, er nýbýlið skal stofna á. Þessa gjörð skal senda amtmanni, og frá honum aptur landshöfðingja til staðfestingar, og skal rita hana í þingbók sýslunnar, og láta nýbýlingnum í tje endurrit af henni. Fyrir starfa sinn fær sýslumaður 4 krónur dag hvern, sem hann er við gjörðina, auk endurgjalds fyrir ferðakostnað eptir reikningi, en hver af áreiðarmönnum fær 2 krónur á dag. Allan kostnað, sem af áreiðargjörðinni leiðir, greiðir nýbýlingur.

107. grein.

Sá, sem hefur fengið land útmælt til nýbýlis á þennan hátt, skal hafa byggt þar bæ og stofnað þar reglulegt býli innan 2 ára, eptir að landið var honum útvísað; ella hefur hann fyrirgjört ijetti sínum til nýbýlisins, og skal þá svo álíta, sem honum hafi eigi verið veitt leyfið.

108. grein.

Nú flytur nýbýlingur að nýbýli sínu og fer að nota það, byggir þar hús o. s. frv., þá skal hann ekkert eptirgjald greiða eptir það hin 2 fyrstu fardagaár, eptir að honum var það útvísað. Frá þeim tíma skal hann greiða eptirgjaldið eigendum landsins, hvort sem eru einstakir menn eða sveitir, og fer þar eptir um nýbýlið, sem um hverja aðra leigujörð. Þó skal nýbýlingi heimilt að búa á nýbýlinu sína lífstíð við sama leigumála og áskilið var frá upphafi, ef hann að öðru leyti heldur leiguskilmálana. Sama ijettt skal einnig ekkja hans hafa, meðan hún situr ógipt.

109. grein.

Nú deyr nýbýlingur eða flytur burtu af nýbýli sínu, og er þá landeigandi skyldur að kaupa af bonum þau hús, sem jörðunni þurfa að fylgja samkvæmt 49. gr. laga þessara fyrir það verð, sem úttektarmenn ákveða.

110. grein.

Sá, sem tekur upp nýbýli og byggir það á eigin kostnað, skal hin fyrstu 15 ár, er hann býr þar, vera laus við alla þá skatta og gjöld til landssjóðsins, sem ábúanda

ber að greiða af jörð sinni, eða þeim peningi, er hann fram fleytir á benni. Deyi nýbýlingur á þessu tímabili, og ekkja hans heldur áfram ábúðinni eftir hann, nýtur hún hins sama rjettar fyrir þann tíma, sem á vantar að nýbýlingurinn hafi notið gjaldfrelsisins svo lengi, sem nú var sagt.

111. grein.

Stofnuu nýbýla í heimalöndum er komin undir samningum við landeiganda, og fer um þau býli sem um hjáleigur. Þó skal nýbýlingur, ef hann byggir býlið upp að öllu á sinn kostnað, njóta þess gjaldfrelsis, sem um er rætt í næstu grein á uddan.

XI. ka p.

Ýmislegt um búnaðarmálefni.

112. grein.

Ef fleiri menn eiga jörð saman að ódeildu, og kemur þeim eigi ásamt um, hver ráða skal fyrir byggingunni, þá skal atkvæðafjöldi ráða, en ef ekki eru fleiri en 2 hlutar-eigendur, skal hlutkesti ráða, hvor af þeim hafa skal byggingarráð á jörðunni.

113. grein.

Sjerhver af sameigendum má heimta, að sjer sje skipt út hluta hans í jörðunni, ef hann nemur 5 hundruðum að minnsta kosti, og jörðunni að öðru leyti verður skipt, án þess meðeigendur biði skaða af.

114. grein.

Hvervetna þá er skipta skal jörð, skulu 5 óvilhallir menn gjöra það, sem sameigendur til þess nefna. Komi þeir sjer eigi ásamt um, hverjir skipta skuli, útnefnir sýslumaður mennina. Svo skal skipta, ef unnt er, að í einni heild haldi sjer hluti hvers eiganda í jörðunni, en ef það verður eigi, skal skipta hverju fyrir sig, túui, engjum og úthaga. Túni skal jafnan skipta eftir mælingu þannig, að þeir partar sjeu stærri, sem miður eru ræktaðir. Verði eugi eigi skipt svo, að jöfnuður komist á, skal skipta um engjapartana á hverju ári, svo að sitt árið bafi hver þeirra, er hlut eiga að máli, hvern part. Verði úthaga eigi skipt svo, að í einni heild sje hluti hvers þess, er part á í jörðunni, skal hafa ítölu í landið, og má þá hver fylla sína ítölu, og frekar ekki. Er hlunnindi eða ítök fylgja jörðu, og þeim verður eigi skipt, þá hafa hlutareigendur afnot þeirra í sameiningu, eftir því sem hver á tiltölu til, eða sinn tímann hver, ef svo þykir betur fara.

115. grein.

Svo má skipta húsum og innstæðu-kúgildum á jörð, sem landi og landsnytjum. Skal þá jafnan skipta svo, ef unnt er, að hver hafi sitt hús sjer. Nú skiptist manni hús á lóð sameiganda, er þá rjett, að það standi þar óraskað, þar til það verður byggt að nýju, en þá skal eigandinn flytja það á sína eigin lóð.

116. grein.
Ef tveir eða fleiri leiguliðar búa á einni jörð, þá eiga þeir og hvor um sig njett á, að jörðinni sje skipt á milli þeirra til notkunar svo að hver fái sinn hluta út af fyrir sig; þó útheimtist til þessa samþykki landsdrottins, og fer að öðru leyti um þau skipti, eins og segir í undanfarandi greinum um skipti milli eiganda.

117. grein.

Ef fjársamgöngum milli landamanna verður eigi varnað sökum landþrengsla, eða ef haganlegra þykir, að lönd tveggja eða fleiri jarða sjen fögð saman til beitar, þá er hverjum þeim, er hlut á að máli heimilt, að krefjast ítölu búfjár í haga, og eru hinir, sem lönd eiga á móti, skyldir að hlíta því. Þeir skulu kveðja 5 óvilhalla menn, þá er næstir búa, til að telja fje í haga, og skulu þeir telja svo, að þeir hyggi, að fje verði eigi nýtara, þó færri sje í landinu, og má hver síðan fylla sína ítölu. Hafi nokkur fleira fje, en hann á ítölu til, varðar það sektum og skaðabótum sem fyrir óleyfilega beit, nema hann hafi leyfi þeirra, er lönd eiga á móti.

118. grein.

Sama er og, ef tvíbýli eða fleirbýli er á jörð, og sje land hennar óskipt, að ef einhverjum þykir sambylismaður sinn hafa ofmargan fjenað í landinu, þá er honum heimilt að krefjast ítölu búfjár í haga, og má þá sambylismaðurinn eigi hafa fleiri pening í landinu, en hann á ítölu til, ella verður hann sekur sem um ólöglega beit, og gjaldi skaðabætur að auki eftir óvilhallra manna mati.

119. grein.

Ef menn eiga jörð saman á þann þátt, að einn á heima jörð, en annar hjáleigu að óeildu, og vill einhver þeirra fá þeim skipt, þá skulu 5 óvilhallir menn skipta jörðunum milli þeirra. Komi þeir sjer ekki saman um, hverjir skipta skulu, útnefnir sýslumaður meunina. Þeir skulu ákveða glögg landamerki milli jarðanna, sem haldast þaðan í frá; þeir skulu og kveða á um, hvernig dýrleiki hinnar óskiptu jarðar skal skiptast á hverja jörðina fyrir sig, hafi þær verið metnar til hundraða í einu lagi. Gjörð þessa skal senda landshöfðingja, og er hann hefur samþykkt hana, skal þinglýsa henni á maontalsþingi því, er jarðirnar heyra undir.

120. grein.

Kostnaðinn við gjörðir þær, er getið er í 114.--119. gr., skal sá greiða, er gjörðarinnar hefur krafizt.

121. grein.

Ef skógur fylgir jörðu, hvort sem maður á hann sjálfur eða hefur hann á leigu, skal eigi brúka hann nema til brýnustu heimilisparfa, svo sem til ljáadengslu, tróðs á þáu hús, sem byggð eru á jörðinni, og í slóða. Eigi má brúka til eldsneytis nema affall af skógi og kalvið, sem eigi er til annars nýtur. Aldrei má böggva nýgræðing eða skóg

þann, sem ekki er fullvaxinn. Eigi má beita á skóg á vetrum, þegar gaddur er svo mikill á jörð, að fjenaður hefur eigi annað á að ganga en skóginn. Ef skógur er skemmdur með fjenaðarheit eða því, að hann er of mikið höggvinn, varðar það 5—50 króna sektum, og ef það er leiguliði, sem í hlut á, þá hefur hann fyrirgjört ábúðarrjetti sínum og gjaldi landsdrottne þess utan fullar skaðahætur eptir óvilhallra manna mati.

122. grein.

Ef sjór, vötn eða vindur ber hey saman á annars manns land, þá er þeim, sem heyið á, heimilt að hirða það, þar sem það er komið, en flytja skal hann það á burtu, þegar það er þurrt orðið, nema landeigandi eða ábúandi leyfi, að hann setji það þar saman. Ef hey fleiri manna rekur eða flæðir saman, og verða þeir eigi ásáttir um skipti á því sín á milli, skal sá, er býr á því landi, er heyið hefur rekið upp á, skipta heyinu með þeim, og kveður hann 2 óvilhalla menn til þess starfa með sjer.

123. grein.

Heim að hverju byggðu býli skal gata liggja frá alfaravegi, eigi mjórri en 5 álnir og svo gjör, að hún sje vel fær eins í votu sem þurru. Hvervetna þar sem þjóðgata liggur um tún, þannig gjör sem nú var mælt, og er riðið utan götu, þá er jörð er auð, þá skal sá, er gjörði, bæta ábúanda 2—10 kr.

124. grein.

Ef maður leigir öðrum málnytupening sinn, þá skal hann gjöra það brjeflega eða við votta og ákveða þann leigumála, er þar er á gjör. Eigi má leigja pening til skemmri tíma en 1 árs, og skal leigutími jafnan talinn frá fardögum til fardaga. Enginn má taka hærri leigu af málnytu-peningi en 20 álnir fyrir hvert kúgildi, og skal reikna eptir smjörverði eða meðalverði allra meðalverða ár hvert. Um leigu af öðrum peningi en málnytupeningi fer eptir samkomulagi milli leigjanda og leiguliða.

125. grein.

Sje leigutíminn skemmri en 5 ár, á leiguliði að eins að ábyrgjast leigupening fyrir meгурð og bandvömmum og hverjum öðrum vanhöldum, sem honum eru að kenna. Þegar leiguliði skilar leigupeningi af sjer, skal hann færa hann heim á heimili eiganda í fardögum, og nefna votta að, að hann er ekki í lakara standi, en þá er hann tók við honum. Hafi leigupeningur farizt hjá leiguliða, og geti hann eigi sannað með fullum rökum, að hann hafi farizt af þeim orsökum, er honum verður eigi gefin sök á, þá skal hann láta eiganda hafa annan pening jafngóðan í staðinn. Sje leigupeningur eigi í fullgildu standi, þá er honum er skilað, bæti leiguliði það fullum bótum eptir 2 óvilhallra manna mati.

126. grein.

Nú er leigutími ákveðinn 5 ár eða lengri, skal leiguliði þá ábyrgjast leigupening að fullu sem innstæðu-kúgildi, og yngja hann upp að öllu leyti.

127. grein.

Ef leigutími er óákveðinn, og annaðhvort leigjandi eða leiguliði vill segja leigumálanum upp, þá skal hann hafa gjört það fyrir jól, og fer þá um ábyrgð leiguliða á leigupeningi eptir því, hve lengi leigutíminn hefur staðið, samkvæmt því sem ákveðið er í undanfarandi greinum.

128. grein.

Þegar maður tekur pening af öðrum til fódurs, þá skal hann ábyrgjast þann pening fyrir megurð og fódurskortí, og ef peningur verður fyrir vondri meðferð, bæta eigandanum það fullum bótum, eða láta jafngóðan pening í staðinn. Hann skal og ábyrgjast á sama hátt, ef peningur sá, sem hann hefur tekið til fódurs, ferst fyrir vangeymslu sakir. Eigi er fódur fullgilt, nema fódurpeningur sje með fullum þrótti að óvilhallra manna áliti, og ef það er sauðpeningur, þá skal hann vera í allri ullu. Fódurtími skal talinn frá 6. október á haustin til 10. maí á vorin.

XII. kaþ.

Almennar ákvarðanir.

129. grein.

Með mál, sem rísa út af brotum gegn ákvörðunum í IX. kaþ. og í 121. grein laga þessara, skal fara sem opinber lögreglumál, en með mál út af brotum gegn öðrum ákvörðunum í lögum þessum sem einkamál.

130. grein.

Sektir þær, sem ákveðnar eru í lögum þessum, renna í hlutaðeigandi sveitarsjóð.

XIII. kaþ.

Eldri lagaákvarðanir felldar úr gildi.

131. grein.

Lagaboð þau, er hjer greinir, skulu úr gildi falla:

Jónsbókar landsleigubálkur og rekabálkur; úr landabrigðabálki 3., 4., 5. og 7. kaþ., og úr kaupabálki 15., 16., 17. og 20. kaþ.; tilskipun 29. nóvbr. 1622 um lögbod, þrætu-kaup, rjettarspjöll og húshrönnun, 4. gr.; tilskipun 15. maí 1705 um að koma af ýmsum óreglum á Íslandi; tilskipun 15. apríl 1776 um rjettindi fyrir þá, sem vilja taka upp eyðijarðir eða óbyggð pláss á Íslandi; opið brjef 4. maí 1778 um rekarjett á Íslandi, 4. og 5. gr.; tilskipun 22. júlí 1791 um tryggingu á ábúðarrjetti leiguliða; aukatekju-reglugjörð fyrir rjettarins þjóna á Íslandi 10. sept. 1830, 67. gr., að því leyti, er snertir borgun fyrir úttektir, og 71. gr. í sömu reglugjörð, að því leyti, er snertir uppboð á óskila-fje; tilsk. 20. júní 1849 um veiði á Íslandi, 1.—4. gr., og sémuleiðis 9., 10. og 15. gr. að því leyti þar er ákveðið, að sýslumenn skuli ótilkvaddir af eiganda lýsa friðhelgi þeirra staða, sem þar er getið, og opið brjef 2. apríl 1853 um breyting á opnu brjefi 4. maí 1778 um rekarjett á Íslandi, 1. gr., að því leyti, sem ákveðið er, að landeigandi skuli eignast vogrek þau, sem þar eru nefnd. Svo skal og úr gildi falla allt það, sem annars kann að koma í bága við efni þessara laga í þeim lögum og tilskipunum, sem hingað til hafa verið gild.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Lagafrumvarp það, sem hjer liggur fyrir, er samhljóða frumvarpi því til landbúnaðarlaga fyrir Ísland, sem lagt var fyrir alþingi 1879, og hefur því þótt nægja hjer að gjöra grein fyrir því, hvers vegna þessari aðferð hefur verið fylgt, og hvernig stjórnarráðið hefur litið á mál þetta yfir höfuð.

Eins og mönnum er kunnugt, tók alþingi eigi fyrnefnt lagafrumvarp til meðferðar í heild þess, en ljet sjer nægja, að taka úr því 2 kapítula, kapítulann um landsdrottna og leiguliða, og kapítulann um úttektir jarða, og gjöra úr þeim sjerstakt lagafrumvarp, og var um leið tekið upp í frumvarp þetta efnið úr 117. og 118. gr. í XI. kap. stjórnarfrumvarpsins, án þess þó að greinir þessar virðist að standa í nokkru nánara sambandi við innihald lagafrumvarpsins að öðru leyti. Í álitinu því, sem kom frá nefnd þeirri, er sett var í málinu í efri deild alþingis, er nákvæmar skýrt frá, hvað til þess hafi komið, að aðferð þessi var við höfð. Nefndin játar, að það að vísu sje æskilegt, að lögin sjeu samin svo, að þau safni saman á einn stað öllum lagafyrirmælum um það efni, sem þau eiga við, en heldur þó, að augnamiðinu verði eins vel náð með því að semja sjerstök lagaboð, eins og með því (eins og gjört er í stjórnarfrumvarpinu) að semja ein lög, sem ná yfir hina ýmsu kafla, sem standa í nánara eða fjarlægara sambandi hver við annan. Í sambandi hjer við er þess þar að auki getið, að meiri hluti landbúnaðarnefndarinnar hafi ætlað til, að samin yrðu sjerstök lagaboð til viðauka við ákvarðanirnar í frumvarpi því, sem hann hafði búið til, en að ráða megí aptur á móti af síðustu grein stjórnarfrumvarpsins, að stjórnarráðið hafi litið öðruvísi á málið, þar sem það hafi gengið út frá því, að ákvarðanir frumvarpsins ættu að vera úttæmandi í flestum þeim atriðum, er það nær yfir, enda þótt þær í því verulega væru sama innihalds sem frumvarp meiri hlutans, og mikið virðist vanta á, að þær sjeu svo fullkomnar, að þær geti komið í staðinn fyrir allar eldri ákvarðanir um sama efni, og um leið fyllt þau skörð, sem í þeim kynnu að vera. Með því nú nefndin eigi sá sjer fært með þeim tíma, sem hún hafði fyrir sjer, að íhuga stjórnarfrumvarpið í heild þess svo ýtarlega, sem með þurfa þótti, ef ráða skyldi bót á annmörkum þeim á frumvarpinu, sem getið var, var það af ráðið, að taka út úr frumvarpinu fyrnefnda 2 kapítula, sem álitnir voru mest áriðandi og ýtarlegast samdir, og ræða þá sem frumvarp sjer.

Að því leyti, er snertir þá þýðingu, sem lögð hefur verið í það, að 131. gr., um afnám eldri lagaboða, hefur verið tekin upp í stjórnarfrumvarpið, skal stjórnarráðið geta þess, að með því eigi var nein samsvarandi ákvörðun í frumvarpi meiri hlutans, þá verður að vísu eigi móti því borið, að svo kunni að vera, að meiri hlutinn hafi ætlað til, að nokkrar af ákvörðunum þeim, sjer í lagi í landsleigubálkinum og rekabálkinum, sem eptir tjeðri grein áttu burt að falla, skyldu framvegis vera í gildi. En hvernig sem því er varið, eru að minnsta kosti engin líkindi til, að meiri hlutinn hafi getað álitid, að ákvarðanir þessar, sem að mestu leyti þegar eru úreltar, hefðu nokkra verulega þýðingu; það sjest nefnilega af lagafrumvarpi meiri hlutans og athugasemdum þeim, sem því fylgja, að meiri hlutinn, þá er hann samdi frumvarpið, hafi ásett sjer, að taka þær ákvarðanir, sem Jónsbók hefur inni að halda um landbúnaðarmálefni til gagngjörðrar endurskoðunar, að taka upp úr þeim allt það, sem nýtilegt þótti, og að breyta, laga og auka ákvarðanir þær, sem hjer að lúta, eptir kröfum þessara tíma á þann hátt, að hinar nýju ákvarðanir að öllu leyti gætu komið í staðinn fyrir fyrirmæli Jónsbókar. Og með því ætlunarverk þetta, sjer í lagi að því leyti, er snertir landsleigubálkinn og rekabálkinn, að álitinu stjórnarráðsins var svo rækilega af hendi leyst, að eigi varð álitid, að þær greinir, sem stóðu

eptir af ákvörðunum Jónsbókar, þeim er hjer að lúta, væru í raun og veru til nokkurs gagns, eða að þær gætu samrýmt við ákvarðanir þær, sem teknar eru upp í hið nýja lagafrumvarp, eða yfir höfuð átt við ásigkomulag þessara tíma, gat stjórnarráðinu eigi fundizt neitt ísjárvert, að stinga upp á því, að hinir nefndu 2 höfuðkaflar úr Jónsbók yrðu felldir alveg úr gildi, og stjórnarráðið varð því fremur að finna hvöt til þess að bera upp þessa uppástungu, sem óttast mátti, að ef eigi yrði tekin upp í lögin skýlaus ákvörðun hjer um, þá mundi af því leiða efasemdir og þrætur, og skaðlega óvissu um, hvað væri gildandi lög.

Aptur á móti hefur hvorki stjórnarráðið nje meiri hluti nefndarinnar ætlazt til, að teknar væri upp í frumvarpið allar þær ákvarðanir, sem gilda um landbúnaðarmálefni, heldur hefur stjórnarráðið (eins og meiri hlutinn) gengið út frá því, að fleiri hjer að lútandi lagaboð (sjer í lagi frá seinni tímum) skyldu framvegis haldast jafnhliða þessum nýju lögum, t. a. m. opið brjef 4. maí. 1778 (að undantekinni 4. og 5. gr.). tilsk. 20. júní 1849 (að þeim greinum undanteknum, sem taldar eru í 131. gr. frumvarpsins), opið brjef 2. apríl 1853, lög 11. maí 1876 o. fl., og jafnframt þessu hefur verið gjört ráð fyrir því sem sjálfsögðu, að ef sú raun yrði á, að ákvarðanir þær, sem hin fyrirhuguðu lög hefðu inni að halda, væru ónógar, eða þeim væri ábóta-vant í einhverju, þá mundi verða ráðin bót á því með viðauka-ákvörðunum, og hefur stjórnarráðið einnig í þessu atriði fylgt sömu aðferð og meiri hlutinn.

En þó nú svo sje, að eigi hafi verið safnað saman í frumvarpið öllum ákvörðunum sem landbúnaðarmálefni snerta, hefur það samt inni að halda aðalákvarðanirnar um þetta efni, samtengdar hverja við aðra og með greinilegri niðurskipun (systematisk), og stjórnarráðið hefur því síður getað verið í nokkrum vafa um, að það væri hagfelldara, að taka þær þannig upp sem sameinaða heild í ein lög, heldur en að slíta þær úr eðlilegu sambandi þeirra innbyrðis, og búa til úr þeim smátt og smátt sjerstök lög, er eigi standa í neinu innbyrðis sambandi, — sem sjá má af þeim umræðum, sem á ýmsum tímum hafa fram farið um þetta málefni, að það ávallt hefur verið álitid sjálfsagt, að hin fyrirhugaða endurbót á landbúnaðarmálum skyldi fram fara á þann hátt og vera svo yfirgripsmikil, sem til ætlazt er með lagafrumvarpinu.

Eptir því, sem þannig hjer sagt hefur verið, hefur stjórnarráðið álitid það rjettast, að leggja lagafrumvarpið aptur fyrir alþingi, eins og það var upphaflega, til þess þinginu (og sjer í lagi nedri deildinni) yrði gefinn kostur á að taka frumvarpið í heild þess til yfirvegunar og meðferðar á venjulegan hátt, og hefur eigi þótt þörf á að gjöra neina breytingu á hinum einstöku ákvörðunum lagafrumvarpsins, eða bæta nokkru við í tilefni af því, sem á alþingi gjörðist; og hvað sjer í lagi snertir hina nýju ákvörðun í 3. gr. frumvarps þess, sem efri þingdeildin samþykkti, skal stjórnarráðið geta þess, að það hefur því síður getað komið til tals, að taka þessa ákvörðun upp í lagafrumvarp þetta, sem hún alls ekki á heima á þessum stað, eins og heldur eigi verður á hana fallizt að efninu til, þar eð með henni yrði sett ótilhlýðileg takmörkun á rjetti jarðareigandans til þess að ráða yfir eign sinni.

Að öðru leyti skal vísað til athugasemdanna við frumvarp það til landbúnaðarlaga fyrir Ísland, sem lagt var fyrir alþingi 1879, og prentaðar eru í alþingistíðindunum fyrir s. á. bls. 51 o. s. frv.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskipun um stofnun búnaðarskóla á Íslandi, dags. 12. febr. 1872.
(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 27. júlí 1881).

1. grein.

Amtsráðum landsins veitist lán úr landssjóði til stofnunar búnaðarskóla, síns í hverjum landsfjórðungi :

1.	Amtsráði	norður- og austurumdæmisins	allt að 50,000 kr.
2.	—	vesturnumdæmisins	— -- 25,000 —
3.	—	sudurumdæmisins	— -- 25,000 —

alls allt að 100,000 kr.

2. grein.

Lán þessi ávaxtast og endurborgast með 6% í 28 ár.

3. grein.

Skólastofnanir þessar standa undir yfirumsjón blutaðeigandi amtsráða.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um leysing á sóknarbandi.

Hin heiðraða efri deild hefur kosið oss, til að íhuga mál þetta, og höfum vjer rætt það á nokkrum fundum.

Oss hefur þótt rjettur sá, er frumvarpið veitir hverjum manni, eðlilegur og samkvæmur stjórnarskránni, og sjáum því enga ástæðu til, að breyta frumvarpinu í nokkru verulegu eða skerða rjettindi þau, er það veitir. Þær fáu breytingar, sem vjer því leyfum oss að ráða til, miða einungis til þess, að koma í veg fyrir vanbrúkun hins veitta frelsis. Svo hefur og nefndinni þótt við eiga, að binda rjett manns til leysingar á sóknarbandi við 18 ára aldur, meðal annars fyrir þá sök, að leysingu þess er fjárgreiðsla samfara.

Breytingartillögur og viðaukatillögur þær, sem vjer leyfum oss að ráða hinni heiðruðu deild til að aðhyllast, eru þessar :

1. breytingartillaga:

1. grein frumvarpsins orðist svo:

•Öllum húsráðendum og börnum þeirra, sem fermd eru og 18 vetra, sem og hverjum öðrum, sem fjár síns er ráðandi, skal heimilt að kjósa sjer annan prest en sóknarprest sinn. Sóknarprestar einir mega kjörprestar vera.

2. Viðaukatillaga :

Á eptir 2. grein komi ný grein, sem sje 3. grein, og orðist svo:

•Verði prófastur þess vís, að kjörprestur hafi fermt barn úr öðru prestakalli,

er honum þykir óhæfilegt til færingar sakir fáfræðis, skal prófastur skýra biskupi frá því, og leggur biskup úrskurð á það mál.
(Greinatalan á eftir breytist samkvæmt þessu).

3. breytingar- og viðaukatillaga:

við 6. grein frumvarpsins (sem orðin er 7. grein):

a. Í staðinn fyrir: «16 ára að aldri», komi: «18 ára að aldri»:

b. Orðin: «(sbr. 1. gr. í tilsk. 28. jan. 1866)» falli burt; en

c. Aftan við greinina bætist: «eigi má presturinn veita samþykki sitt til vistarráða nema í hans prestakalli sje».

4. Viðaukatillaga:

Við síðari kafla 9. greinar (nú 10. gr.) Eftir orðin: «en skylt er honum að hafa», bætist inn í: «að minnsta kosti einn».

Alþingi, 27. júlímán. 1881.

Pjetur Pjetursson. Benidikt Kristjánsson, Stefán Eiríksson.
framsögumaður.

120.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskipun um póstmál 26. febr. 1872 og lögum 15. okt. 1875 um breyting á sömu tilskipun.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 27. júlí 1881).

1. grein.

Sendingar, sem eru prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, mega vega allt að 5 pd.

2. grein.

Böggulsendingar, sem sendar eru með póstskipunum hafna á milli á Íslandi og ekki þarf að senda neitt yfir land, mega vega allt að 10 pd.

3. grein.

Burðareyrir fyrir krossbandssendingar þær, sem getið er um í 2. gr. hjer að ofan, skal vera 10 aurar fyrir hvert pund og 5 aurar að auki ábyrgðargjald fyrir hverjar 100 kr. eða minna af verði sendingarinnar, ef verð er til tekið.

4. grein.

Með ferðum landpóstanna frá því í nóvember og til þess í marz eru póstmenn eigi skyldir að taka böggla til flutnings þyngri en eitt pund, framar en þeim þykja bent-ugleikar leyfa, nema dagblöð í krossbandi.

Allar eldri ákvarðanir, sem koma í bága við þessi lög, eru hjer með úr lögum numdar.

Nefnd sú, er efri deild alþingis skipaði í málinu: „frumvarp til laga um breytingu á lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla“, leyfir sjer að ráða hinni heiðruðu deild til að fallast á frumvarp þetta, eins og það var samþykkt í neðri deild alþingis við 3. umræðu, að undanteknum orðunum í 1. gr. frumvarpsins: „Dýrafjarðarþingum í Vestur-Ísafjarðarprófastsdæmi skal lagt 200 kr árlegt tillag úr landssjóði, ef presturinn nýtur eigi tekjanua af Sandabrauði“.

Alþingi, 27. júlím. 1880.

Jón Pjetursson.

Benedikt Kristjánsson,
framsögumaður.

Einar Ásmundsson.

Nefndarálit

í málinu um frumvarp til laga um bann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

Vjer undirskrifadir, sem neðri deild alþingis kaus til að ihuga þetta mál, höfum rætt það og ihugað og höfum komizt að þeirri niðurstöðu, að frumvarp það, er vjer fengum til meðferðar, gengi heklur langt. Hefur oss þótt nandsyn á að gefa kost á undantekningum, þótt vjer að vísu ætlum, að innflutningur útlends kvikfjár sje í sjálfu sjer naumlega þarfur. Vjer höfum því lagt það til, að landshöfðingi með ráði dýralæknis mætti veita undanþágu frá banninu; og jafnvel þó fæð dýralækna geti stundum valdið torveldi nokkurri á að fá leyfið, þá ætlum vjer það minni skaða, en ef leyfið væri of auðfengið; en enga trygging sáum vjer gegn vöð í þessu efni, nema þekking og skoðun dýralæknis kæmi til.

Án þess að vjer særum hjer frekari ástæður fyrir þeim breytingum, er vjer höfum á frumvarpinu gjört, þá viljum vjer leggja það til, að frumvarpið verði þannig orðað:

F r u m v a r p

til laga um bann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

1. grein.

Það er öllum bannað að flytja hingað til lands frá útlöndum sauðfjenað, nautgripi eða hesta. Þó má landshöfðingi með ráði dýralæknis veita undanþágu frá banni þessu, enda setji hann þá tryggjandi reglur um í hvert sinni. Undanþáguleyfið og reglurnar skal prenta í stjórnartíðindum deildinni B.

2. grein.

Brot gegn lögum þessum varða sektum, ekki lægri en 100 kr. fyrir skipstjóra þann, er fjenaðinn flutti inn, og jafnháum fyrir þann, er fjenaðinn á. Brot gegn reglum

þeim, sem landshöfðingi setur samkvæmt 1. gr., varða eiganda sektum ekki lægri en 100 kr., enda bæti hann að auki allan skaða, er af þeim fjenaði hlýzt, er hann flutti inn án leyfis, eða hirti eigi samkvæmt reglum landshöfðingja.

3. grein.

Fjenaður, sem inn er fluttur í óleyfi eða eigi hirtur af eiganda samkvæmt reglum landshöfðingja, skal óhelgur og rjettdræpur hverjum manni þeim, er hittir.

Benidikt Sveinsson,
formaður.

Jón Ólafsson,
skrifari og framsögumaður.

Jón Jónsson.

123.

Frumvarp

til laga um breytingu á lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla o. fl.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 27. júlí 1881).

1. Holtastadasókn í Húnavatnssýslu sameinist Höskuldsstöðum; prestssetur í brauði þessu verði svo fljótt, sem því verður viðkomið, sett fyrir innan Laxá, en þó eigi innar en á Breiðavaði. Frá brauði þessu greiðist í landssjóð 200 kr.
2. Hjaltabakkasókn í Húnavatnssýslu sameinist Þingeyraklaustursbrauði; prestssetur sje í Steinnesi; frá brauði þessu greiðist í landssjóð 300 kr.
3. Undirfells-prestakall haldi sjer, eins og það hefur verið að undanfögnu.
4. Tjarnar-prestakall í Húnavatnssýslu fær frá fardögum 1882 þá 300 kr. uppbót, sem því er ákveðin við næstu prestaskipti.
5. Lundarbrekkuprestakall í Þingeyjarsýslu fær frá fardögum 1882 þá 300 kr. uppbót, sem því er ákveðin í lögum 27. febr. 1880.

124.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um breytingu á 1. og 2. gr. í lögum um stofnun læknaskóla í Reykjavík dags. 11. febr. 1876.

Hin heiðraða efri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til að íhuga frumvarp til laga um breytingu á 1. og 2. gr. laga um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

Nefndin hlýtur að vera samdóma í því, að fyrirkomulag það, sem frumvarpið fer fram á: að leggja niður landlæknisembættið og skipa í þess stað þriggja manna heilbrigðisráð, sje ótílkilegt. Nefndin fær eigi betur sjeð, en að með slíkri tilhögun myndi sú ábyrgð, sem samfara er landlæknisembættinu, verða næsta þýðingarlitil, þegar hún ætti að hvíla á 3 mönnum. Enu fremur verður nefndin að telja það fyrirsjáanlegt, að þetta fyrirkomulag geti orðið til tálma og fyrirstöðu greiðum framkvæmdum, einkanlega þegar

svo stendur á, að eitthvað óvænt og hættusamt vandamál ber sviplega að höndum, sem útheimtir fljótan úrskurð og skjót úrræði.

Vjer verðum því fastlega að halda fram þeirri skoðun, að stjórn og umsjón læknamálefna muni betur vera borgið í hendi eins manns og á ábyrgð eins manns, heldur en í nefnd, skipaðri með fleiri mönnum.

Að því er snertir laun landlæknisins, sem jafnframt er forstöðumaður læknskólans, þá virðist nefndinni, að hann í því tilliti eigi að standa jafnhliða forstöðumönnum prestaskólans og lærða skólans, en með því gjöra má ráð fyrir, að landlæknirinn geti haft nokkurn tekjuauka af lækningum sínum, þykir nefndinni hæfilegt að ákveða árslaun hans 4000 kr.

Vjer ráðum því til, að svo felldar breytingar sjeu gjörðar við frumvarpið:

1. að 1. 2. og 5. gr. verði úr felldar.
2. að í 3. grein frumvarpsins, sem verður 1. grein, eptir orðin: «sem jafnframt er komi: «landlæknir» í stað «formaður ráðsins», og eptir orðin: «skal hafa» komi: 4000 í stað 3000.
3. að 4. grein verði 2. grein.
4. að fyrirsögn frumvarpsins sje orðuð þannig: Frumvarp til laga um breyting á 2. og 3. gr. laga um stofnun læknskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

Efri deild alþingis 26. júlí 1881.

Magnús Stephensen, Sigurður Melsted, Árni Thorsteinson.
formaður. skrifari og framsögumaður.

125.

Frumvarp

til laga um stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi.

(eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 29. júlí 1881).

1. gr.

Ráðgjafanum fyrir Ísland skal heimilt, að veita lánsfjlagi fyrir eigendur fasteigna á Íslandi hlunnindi þau, sem talin eru í 2. og 3. gr. hér á eptir, ef samþykktir þær, sem fjelagið fellst á, eru samhljóða því, sem fyrir er mælt í 4. gr.

2. gr.

Hlunnindi þau, sem veita má lánsfjlagi þessu eru:

1. að fjelagið megi taka hærri leigur af lánnum en 4 af hundraði á ári;
2. að landssjóðurinn ábyrgist, að goldnir verði $4\frac{1}{2}$ af hundraði í vöxtu á ári af skuldbrjefum þeim, sem fjelagið gefur út;
3. að fjelaginu verði veittur 5000 kr. styrkur úr landssjóði í eitt skipti fyrir öll, til þess að stofnsetja það, og árlegur styrkur allt að 2000 kr., til þess að greiða kostnaðinn við stjórn fjelagsins. Ársstyrkur þessi fellur niður, þegar helmingur tillags þess, sem lántakendur eiga að gjalda árlega til viðlaga- og forstöðusjóðs fjelagsins (sbr. 4. gr. g.) nemur 2000 kr.;

4. að landssjóðurinn gjörist hlutareigandi í fjelaginu fyrir allt að 200,000 kr. láni;
5. að vottorð úr afsals- og veðmálabókunum um eignir þær, sem menn vilja fá lán í, verði veitt kauplaust, þegar stjórn fjelagsins beiðist þeirra, ef þau eru eingöngu ætluð til þarfa fjelagsins;
6. að allir gjaldheimtumenn á Íslandi sjeu skyldir að taka leigumiða (*kupons*) þá, er fylgja skuldabriefum þeim, sem fjelagið gefur út, þegar þeir eru komnir í gjalddaga, sem borgun fyrir alla opinbera skatta og gjöld, eptir því verði, sem þeir hljóða upp á;
7. að fjelagsstjórnin geti löglega samið við hlutareigendurna um, að þeir í veðskuldabriefum sínum til fjelagsins gangist undir, að fjelagsstjórnin megi láta fíðetann gjöra aðför í eign þeirri, sem sett er að veði, ásamt með því, sem henni fylgir, ef þeir eigi fullnægja skuldbindingu sinni, og þar eptir láta selja eignina við opinbert uppboð án fyrirfarandi sáttatíðraunar, lögsóknar eða dóms,— og verður þar að auki aðför sú, sem stjórn fjelagsins hefur krafizt, eða uppboðið, sem því næst hefur verið ákveðið, hvorki tálmað nje dæmt ógilt með nokkurri áfrýjun til æðri rjettar, en hlutareiganda er aptur á móti frjálst, að hefja endurgjaldsmálssókn til fullra bóta af fjelagsins hálfu.

3. gr.

Leyfilegt er, að verja fje ómyndugra og opinberra stofnana, svo og fje viðlagssjóðsins til þess að kaupa skuldabrief þau, sem fjelagið hefur gefið út, en þó eigi við hærri verði en ákvæðisverði þeirra.

4. gr.

Til þess að tjeð lánsfjelag geti væntzt, að samþykktir þess verði staðfestar, og þannig orðið aðnjótandi þeirra hlunninda, sem getið var, útheimtist:

- a. að hlutareigendur hafi beiðzt inntöku í fjelagið fyrir 500,000 kr., og eru þar með talðar þær 200,000 kr., sem getið er um að framan í 2. gr. 4;
- b. að enginn verði tekinn í fjelagið sem hlutareigandi að stærri upphæð en svo, að lánsfjeð aldrei fari fram úr $\frac{3}{4}$ gangverðs jarða og helmingi gangverðs húseigna, sem boðnar eru fram sem veð, eins og það er ákveðið með virðingargjörð samkvæmt reglum, sem ráðgjafinn fyrir Ísland setur, og sem nákvæmar skulu teknar fram í samþykktunum. Þó er virðingargjörð óþörf á því veði, sem landssjóðurinn setur fyrir láni því, sem getið er um í 2. gr., 4;
- c. að fulltrúar fjelagsins hafi gætur á því, að virðingargjörðirnar og eptirlit með veðinu sje áreiðanlegt;
- d. að eigi megi nokkurn tíma vera í veltu skuldabrief upp á fjelagið, sem nemi meiru en því, sem fjelagið á í veðskuldabriefum hlutareiganda;
- e. að allir hlutareigendur, sem geugnir eru í fjelagið, skuli hver með öðrum (*solidarisk*) hafa ábyrgð á skuldabriefum þeim, sem fjelagið hefur gefið út, með fullu virðingarverði þeirra eigna, sem þeir hafa veðsett, ef þeir hafa fengið $\frac{3}{4}$ eða helming virðingarverðsins til láns, og sje lánið minna en helmingurinn eða $\frac{3}{4}$ virðingarverðsins, þá að sömu tiltölu við upphæð þá, sem lánuð er. Eignir þær, sem landssjóðurinn veðsetur, eru, það er hina sameiginlegu ábyrgð (*solidaritet*) snertir, 400,000 kr. virði;

- f. að greiða skuli leigur af skuldabréfum þeim, sem fjelagið gefur út, og hljóða annaðhvort upp á tiltekinn mann eða bandhafa, og að eigi megi gefa út skuldabréf þessi fyrir minni upphæð en 50 kr.;
- g. að ákveðið sje í samþykktunum, að hlutareigendur í fjelaginu skuli greiða, auk þeirra vaxta, sem áskildir eru, tiltekna upphæð af hverju hundraði á ári af lánum sínum, til afborgunar höfuðstóls, í lengsta lagi á 45 árum, og svo hæfilegt tillag til kostnaðar við stjórn fjelagsins og viðlagasjóðs þess;
- h. að ákveðið sje í samþykktunum, að fulltrúarnir kjósi stjórn fjelagsins alla, og annan endurskoðunarmanninn, en að oddviti fjelagstjórnarinnar sje staðfestingu ráðgjafans háður, sem einnig kjósi hinn; að stjórnarráðið fyrir Ísland skuli setja reglugjörð fyrir endurskoðuninni, og að fjelagsstjórnin sje skyld að birta almenníngi árlega fullkominn fjelags-reikning, og að senda landshöfðingjanum yfir Íslandi reikningsútdrátt á hverju hálfu missiri;
- i. að fjelagsstjórnin sje skyld til að láta landshöfðingjanum í tje allar þær skýrslur, sem hann heímtar um hagi fjelagsins, og að landshöfðingja sje heimilt, hvenær sem vera skal, að láta rannsaka allt það, sem snertir ástand fjelagsins;
- k. að engin breyting verði gjörð á samþykktum fjelagsins, nema á þann hátt, sem ákveðinn er í sjálfum samþykktunum, og með samþykki stjórnarráðsins.

5. gr.

Svo framarlega sem það verður heimtað á nokkru reikningsári af hlutareigendunum, að þeir greiði 1 af hundraði af þeirri upphæð, sem þeir hafa fengið til láns, til þess að fullnægja þeirri ábyrgðarskyldu, sem þeir hver með öðrum (*solidarisk*) hafa undir gengízt, er landshöfðingja heimilt að taka ráðin af fjelaginu, og ef til vill láta það hætta störfum sínum, og skal hin síðarnefnda ráðstöfun fortakslaust gjörð, ef útgjöld eru meiri en tekjur 3 ár í samfelli.

6. gr.

Þegar ráðgjafinn fyrir Ísland hefur staðfest samþykktir slíks lánsfjelags, skal út gefa um það opinbera auglýsing.

126.

Frumvarp

til laga um landsskuldabréf og stjórn viðlagasjóðsins.

(Flutningsmaður 2. þingmaður Skagfirðinga).

1. KAFLI.

Um landsskuldabréf.

1. gr.

Stjórn viðlagasjóðsins veitist heimild til að gefa út skuldabréf upp á landssjóðinn allt að 500000 kr.

Þessi skuldabréf skulu undirskrifuð af landshöfðingja og forseta ins sameinada alþingis í fjelagi. Þau skulu hljóða upp á 500, 250, 100, 50 eða 25 kr., og skal þeim flokkað í 5 deildir eptir upphæðunum; hver deild táknað með bókstaf. 25 kr. deildin með stafnum a., 50 kr. deildin með stafnum b., o. s. frv., en hvert skuldabréf fær þar að auki tölu í deildinni. Þau skulu gefin út handa handhafa brjefsins, en óski handhafi, að nafn hans verði ritað á skuldabréfið, verður hann að senda það landfógetanum, er ritar nafnið á brjefið, um leið og hann gjörir athugasemd þar um í bók þeirri, er þar til er ætluð.

Í skuldabréfinu skal lofa handhafanum 4 % ársvöxtum af upphæð brjefsins og ábyrgist landssjóður, að vextir þessir verði skilvíslega greiddir á 11. júní gjalddaga ár hvert af landfógeta eða af einhverjum sýslumanni eða bæjarfógeta.

Með skuldabréfi hverju fylgja vaxtamiðar fyrir 20 ár, og þegar síðasti vaxtamiðinn er borgaður og afhentur annaðhvort sýslumanni eða landfógeta, getur handhafi skuldabréfsins með því að sýna landfógeta skuldabréfið heimtað, sjer afhenta nýja vaxtamiða fyrir næstu 20 ár.

2. gr.

Handhafi getur ekki sagt upp skuldabréfum þeim, sem gefin verða út samkvæmt 1. grein; en hver sem hefur gjöld eða landskuldir að heimta inn fyrir hönd landssjóðsins, er skyldur til að taka við skuldabréfunum og vaxtamiðum þeirra sem gildri borgun upp í kröfur landssjóðsins.

3. gr.

Hins vegar skal tekið fram í sjerhverju landsskuldabréfi, að landsstjórninni sje heimilt, samkvæmt nánari ákvörðun alþingis, að segja upp skuldabréfinu með því að birta uppsögnina í stjórnartíðindum landsins 6 mánuðum fyrir 11. júní gjalddaga þann, er landsstjórnin vill borga út upphæð skuldabréfsins. Eptir gjalddaga þann, er skuldabréfið þannig verið hefur uppsagt til af hendi landssjóðsins, ber ekki að greiða neina vexti af brjefinu. Líði 20 ár frá þeim gjalddaga, er skuldabréfið var uppsagt til útborgunar á. án þess að vitjað verði höfuðstólsins eða vaxta þeirra, er áfallnir voru í gjalddaga þeim, er höfuðstóllinn átti að borgast í, renna bæði höfuðstóll og vextir í viðlagasjóð landsins. Um ómerking á skuldabréfum og vaxtamiðum, er hlutaðeigandi handhafi getur sannað að hann hafi glatað, skal farið eptir fyrirmælum laga þeirra, er sett verða um það efni.

4. gr.

Skuldabréf þau, sem koma aptur til landsstjórnarinnar annaðhvort eptir að þeim hefur verið sagt upp samkvæmt 3. grein eða eptir að þau hafa verið afhent landsstjórninni sem borgun upp í tekjur landssjóðs, á landsstjórnin þegar að ónýta, og má aldrei láta þau koma út milli manna aptur.

2. KAFLI.

Um lán úr viðlagasjóði.

5. gr.

Fje það, sem kemur inn við sölu landsskuldabréfa, skal lána út gegn veði í fasteign, sömuleiðis skal lána út á sama hátt allt það fje, sem á hverju ári verður afgangs af tekjum landssjóðsins að loknum öllum gjöldum hans, sömuleiðis allar tekjur viðlaga-

sjóðsins á hverju ári, hvort sem það eru vextir eða afborganir, og loksins skal, ef þess þarf með, selja eign landssjóðsins í arðberandi ríkisskuldabréfum og innskriptarskírteinum til þess að fullnægja lánbeðslum þeim, er fram kynnu að koma.

6. gr.

Sjerhver lántakandi er skyldur til að taka við landsskuldabréfum upp í 4. part af láni því, sem hann beiðist. Hitt greiðist honum í reiðum peningum. Lánsfjeð má aldrei fara fram úr 3 fimmtungum gangverðs jarðeignar og tveim fimmtungum gangverðs húseigna, eins og það er metið með virðingargjörð samkvæmt reglum þeim, er þar um verða ákveðnar af landsstjórninni.

7. gr.

Hver lántakandi á að borga á skrifstofu landfógeta í Reykjavík fyrir 11. júní ár hvert $5\frac{1}{2}\%$ af hundræði hverju í upprunalegri upphæð lánsins, þangað til það er að fullu endurgoldið. Af þessari ársrentu skal leggja $\frac{2}{5}$ í stjórnar- og varasjóð viðlagasjóðsins; 4% eru ársvextir af láninu, og það, sem eftir verður, skal tekið upp í höfuðstól lánsins. Eftir þessu verður á 45 árum búið að borga höfuðstól með vöxtum að undanteknum $\frac{1}{100}$, en þessar eptirstöðvar skulu þar eftir goldnar ásamt síðustu ársborguninni.

8. grein.

Framanefnd ársrenta, $5\frac{1}{2}\%$ af hundræði, skal greidd hinn fyrsta 11. júní gjalddaga, eftir að lánið hefur verið útborgað. Þegar lántakandi greiðir ekki ársrentu þá, sem honum ber að lúka, fyrir 1. júlí ár hvert á skrifstofu landfógeta í Reykjavík, ber honum með rentunni að greiða $\frac{1}{2}\%$ af upphæð rentuskuldarinnar fyrir þann tíma, sem liðinn er, og ef borgunin dregst enn lengur, $\frac{1}{2}\%$ um hvern mánuð, sem skuldunautur lætur líða án þess að borga skuld sína. Þar að auki er höfuðstóllinn að viðbættum vöxtum og öllum kostnaði apturtækur til skaðlausrar borgunar í lanássjóð.

3. KAFLI.

Um stjórn viðlagasjóðsins.

9. grein.

Viðlagasjóðnum skal stjórnað af landfógeta undir yfirstjórn landsbóðingja, en sýslumenn og bæjarfógetar eru hver í sínu umdæmi umboðsmenn viðlagasjóðsins og skyldir til að borga vaxtamiða, er áfallnir eru, og að selja landsskuldabréf samkvæmt þeim reglum, er landshöfðingi setur. Landfógeti endurskoðar skilagreinir sýslumanna fyrir útborguðum vaxtamiðum og seldum skuldabréfum; en yfirskoðunarmenn landsins endurskoða hinn árlega reikning yfir tekjur og gjöld viðlagasjóðsins, og skal honum eptirleiðis haldið alveg fyrir utan landssjóðsreikninginn og vextir af viðlagasjóðnum ekki taldir í fjárlögum landsins.

10. gr.

Á alþingi skal landshöfðingi leggja fram á þeim fundi í neðri deildinni, þar sem fjárlögin eru lögð fram, ítarlega skýrslu um störf viðlagasjóðsins á hinum næst undangengnu 2 almanaksárum, sömuleiðis leggur hann fram reikninga landfógetans um þessi ár ásamt athugasemdum yfirskoðunarmanna við þá. Neðri deildin skal kjósa nefnd til að íhuga þetta, og skal nefndin þar eftir koma fram með tillögur sínar í þingsályktunarformi um úrskurð á reikningunum, og um breytingar þær á störfum viðlagasjóðsins, er álitast æskilegar.

Þingsályktun þessa skal þar eptir ræða á venjulegan hátt, bæði í efri og neðri deildinni og, ef með þarf, í sameinuðu þingi, og skal hún vera fullnaðarúrskurður á viðkomandi reikningum.

11. gr.

Fyrir stjórnar- og varasjóði viðlagasjóðsins skal gjöra grein á sjerstökum gjaldlið í viðlagasjóðsreikningnum. Landshöfðingja er heimilt með samþykki yfirskoðunarmanna, að verja allt að helming af tekjum þessa gjaldliðs til að borga með kostnaðinn við stjórn viðlagasjóðsins. Kostnaður sá, sem leiðir af prentun skuldabréfa, reglugjörða, fyrirmynda og þess háttar greiðist úr landsjóði.

12. gr.

Hinar nákvæmari reglur fyrir stjórn viðlagasjóðsins, sölu á landsskuldabréfum, virðingu á veðum fyrir lánum úr viðlagasjóði o. fl., semur landshöfðingi, og skulu reglur þessar birtar í Stjórnartíðindunum.

13. gr.

Leyfilegt er að verja fje ómaga, sveitarsjóða og opinberra stofnana til að kaupa landsskuldabréf.

14. gr.

Hver sá, sem tekur lán úr viðlagasjóði og þar fyrir setur veð, skal gangast undir, að landshöfðingi láti gjöra fógetaaðför í eign þeirri, sem sett er að veði, ásamt með því, sem henni fylgir, ef skuldunautur fullnægir eigi skuldbindingum sínum. Þar eptir má landshöfðingi láta selja eignina við almennt uppboð eða, ef á þarf að halda, láta leggja bana viðlagasjóðnum út til eignar. — Þetta allt án fyrirfarandi sáttatilauna, lögsóknar eða dóms, og verður þar að auki aðför þeirri, sem landshöfðingi hefur krafist, eða uppboðinu, sem þar eptir hefur verið ákveðið, hvorki tálmað nje dæmt ógilt með nokkurri áfrýjun til æðri rjettar, en hlutaðeiganda er aptur á móti frjálst að hefja endurgjaldsmálsókn til fullra bóta af hendi viðlagasjóðsins.

127.

Frumvarp

til laga

um gistingar og vínfangaveitingar.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 29. Júlí 1881)

1. gr.

Enginn kaupmaður eða verzlunarmaður má selja minna í senn af nokkrum áfengum drykk eða nokkurri einni vintegund en þrjá pela, og enga áfenga drykki eða vínföng má hann veita í sölubúð sinni.

2. gr.

Enginn veitingamaður má selja áfenga drykki, nema hann hafi í veitingahúsi

sínu að minnsta kosti 6 rekkjur handa gestum, svo á sig komnar, að bæjarstjórn eða hreppsnefnd sú, sem hlut á að máli, álitir þær fullgildar.

3. gr.

Veitingamenn mega eigi taka í hús sín menn til vındrykkju eftir 11. stund að kveldi, og skulu þeir hafa hús sín lokað fyrir þeim frá þeim tíma til miðs morguns. Allir aðkomumenn, sem eigi eru til næturgistingar hjá veitingamönnunum, skulu farnir úr húsum þeirra fyrir miðnætti.

4. gr.

Öllum verzlunarmönnunum og veitingamönnunum er bannað að selja áfenga drykki á helgum dögum.

5. gr.

Brot gegn lögum þessum varða 20—200 kr. sektum, og rennur sektarfjöld í sjóð þess kaupstaðar eða hrepps, þar sem lagabrotið er framið.

128.

Frumvarp

til laga um löggilding verzlunarstaðar við Sandvík í Grímsey.
(Frá 2. þingmanni Eyfirdinga).

Við Sandvík í Grímsey skal vera löggiltur verzlunarstaður.

129.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Frá 2. þingmanni Suður-Múlasýslu).

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að semja frumvarp til laga um rjett þeirra trúarfjelaga, er ekki eru í þjóðkirkjunni.

130.

Frumvarp

til laga um sölu á fangelsinu í Húsavík.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 30. júlí 1881).

Fangelsið í Húsavík skal selt við almennt upphöð og andvirði þess renna í jafnaðarsjóð norður- og austuramtsins.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskipun um stofnun búnaðarskóla á Íslandi, dags. 12. febr. 1872.
(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 30. júlí 1881).

1. grein.

Amtsráðum landsins veitist lán úr landssjóði til stofnunar búnaðarskóla síns í hverjum landsfjórðungi:

1.	Amtsráði	norður- og austurumdæmisins	allt að 50,000 kr.
2.	—	vesturumdæmisins	 — -- 25,000 —
3.	—	suðurumdæmisins	 — -- 25,000 —

alls allt að 100,000 kr.

2. grein.

Lán þessi ávaxtast og endurborgast með 6% í 28 ár.

3. grein.

Skólastofnanir þessar standa undir yfirumsjón hlutaðeigandi amtsráða.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

(eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild.)

1. grein.

Heimilt skal sóknarmönnum, þá er brauð losnar, að kjósa sjer prest af þeim, sem um það sækja, og annars bafa hina lögboðnu hæfileika til að ná prestsvígslu.

2. grein.

Þá er liðnar eru 6 vikur frá auglýsing um að brauð sje laust, skal veitingarvaldið senda skrá yfir umsækjendur brauðsins áleiðis til sóknarnefndar í brauðinu, ef ein er sókn, en til nefndar í heimasókn, ef fleiri eru sóknir.

3. grein.

Sóknarnefnd eða sóknarnefndir skulu eíga kjörfund með sjer á 7 náttu fresti frá þeim degi, er skrá kom þeim í hönd, nema nauðsyn banni. Ef sóknarnefndir eru fleiri en ein, skal nefndin í heimasókninni annast um, að boða hinar nefndirnar á kjörfund í tæka tíð. Ef sókn er ein í brauði, skal sóknarnefndin kveðja með sjer 4 hina beztu bændur í sókninni til kjörfundar, og hafa þeir sama rjett sem nefndarmenn. Ávallt skal kirkjubónda til kveðja hvort sókn er ein eða fleiri, og hefur hann atkvæðisrjett sem aðrir nefndarmenn. Af ræður atkvæða.

4. grein.

Nú eru umsækjendur 3, og er kjörfundarmönnum rjett 2 til að kjósa, en sjeu umsækjendur fleiri, skulu jafnan 3 til kosnir. Rjett er og kjörfundarmönnum að kveða á, hvern umsækjanda þeir helst kjósi og hvern næstan. Sæki færri en þrir um brauðið, skal kjörfundur engan til nefna, og fer um veiting þess sem nú er títt.

5. grein.

Nú er kjörfundarmönnum kunnugt, að fleiri eru umsækjendur rjettir en á skrá standa eptir 1. gr., og er þeim rjett þá til að kjósa. En sá er umsækjandi rjettur, ef umsóknarbrjef hans er fyrir kjördag komið áleiðis annaðhvort á kjörfundinn eða til prófasts, enda hafi hann lögboðinn hæfileika til prestsskapar. Kosningar sínar skulu sóknarnefndir senda hið bráðasta áleiðis til veitingarvaldsins.

6. grein.

Veitingarvaldið skal brauð veita einhverjum þeirra, er til eru kosnir, en engum öðrum, nema þá er færri sækja en þrír (sbr. 4. gr.).

133.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 30. júlí 1881).

1. grein.

Heimilt skal sóknarmönnum þeim, er gjalda til prests og kirkju, þá er brauð losnar, að kjósa sjer prest af þeim, sem um það sækja, og annars hafa hina lögboðnu hæfileika til að ná prestsvígslu.

2. grein.

Sóknarmenn framkvæma kjörrjett sinn á þann hátt, að þeir kjósa á júnifundi ár hvert 4 kjörmenn auk sóknarnefndar, og skal kirkjubóndi, ef hann er til, vanalega vera einn af þeim. Þessir 7 menn eru kjörnefnd í hverri sókn og kjósa þeir prest fyrir hönd sóknarmanna.

3. grein.

Þá er liðnar eru 6 vikur frá auglýsing um að brauð sje laust, skal veitingarvaldið senda skrá yfir umsækjendur brauðsins áleiðis til kjörnefndar í brauðinu, ef ein er sókn, en til nefndar í heimasókn, ef fleiri eru sóknir.

4. grein.

Kjörnefnd eða kjörnefndir skulu eiga kjörfund með sjer á 7 náttu fresti frá þeim degi, er skrá kom þeim í hönd, nema nauðsyn banni. Ef kjörnefndir eru fleiri en ein, skal nefndin í heimasókninni annast um, að boða hinar nefndirnar á kjörfund í tæka tíð. Afl ræður atkvæða.

5. grein.

Nú eru umsækjendur 3, og er kjörfundarmönnum rjett 2 til að kjósa, en sjeu umsækjendur fleiri, skulu jafnan 3 til kosnir. Rjett er og kjörfundarmönnum að kveða á, hvern umsækjanda þeir helzt kjósi og hvern næstan. Sæki færri en þrír um brauðið, skal kjörfundur engan til nefna, og fer um veiting þess sem nú er títt.

6. grein.

Nú er kjörfundarmönnum kunnugt að fleiri eru umsækjendur rjettir, en á skrá standa eptir 1. gr., og er þeim rjett þá til að kjósa. En sá er umsækjandi rjettur, ef umsóknarbrjef hans er fyrir kjördag komið áleiðis annaðhvort á kjörfundinn eða til prófasts, enda hafi hann lögboðna hæfileika til prestsskapar. Kosningar sínar skulu kjörnefndir senda hið bráðasta áleiðis til veitingarvaldsins.

7. grein.

Veitingarvaldið skal brauð veita einhverjum þeirra, er til eru kosnir, en engum öðrum nema þá, er færri sækja en þrír (sbr. 5. gr.).

134.

Nefndarálit

Hin heiðraða neðri deild hefur kosið oss í nefnd til þess að íhuga frumvarp til landamerkjalaaga, og leyfum vjer oss að skýra frá álitinu voru um það á þessa leið:

Meiri hluti nefndarinnar (Guðmundur Einarsson, Benidikt Sveinsson, Lárus Blöndal og Þorlákur Guðmundsson) komst að þeirri niðurstöðu, að rjettast væri, þegar á allt væri litið, að byggja sem mest á því, sem gjörðist í þessu máli á alþingi 1879, og á hinn bóginn að leitast við að ráða bót á annmörkum þeim, er þóttu vera á landamerkjalagafrumvarpi því, sem rætt var í neðri deild alþingis 1879, og sem að álitinu meiri hluta nefndarinnar átti við góð og gild rök að styðjast. Meiri hluta nefndarinnar virtist og þessi stefna bezt fallin til þess að greiða götu fyrir máli þessu, og girða fyrir nýjan andróður og mótspyrnur gegn þessu áhugamáli og sannkölluðu velferðarmáli þjóðarinnar.

Að öðru leyti verður meiri hluti nefndarinnar að taka það sjerstaklega fram, að hann sá þess eigi kost, svo betur og byggilegar væri um búíð, að víkja frá grundvelli þeim, sem byggt var á í frumvarpi neðri deildar alþingis 1879, bæði um það, hvernig skipa skyldi gjörðardóma og hvernig ógilda mætti gjörðardóm, þegar brýnustu nauðsyn bæri til. En meiri hluti nefndarinnar hefur í þessum atriðum og öðrum gjört sjer far um, að láta ákvarðanirnar vera sem tryggilegastar og ljósastar.

Eptir þessum grundvallarreglum er frumvarp það samið, sem hjer fer á eptir, og meiri hluti nefndarinnar ræður hinni beiðruðu deild til að samþykkja:

Frumvarp

til landamerkjalaga.

1. gr.

Skyldur er hver landeigandi að balda við glöggum landamerkjum fyrir jörð sinni, hvort sem hann býr á henni sjálfur, eða leigir hana öðrum. Umsjónarmenn þeirra jarða, sem eru einstakra manna eign, hafa og sömu skyldu að gæta, að því er til slíkra jarða kemur. Hin sama regla gildir einunig um afrjetti og aðrar óbyggðar lendur, að því leyti því verður við komið.

2. gr.

Þar sem eigi eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, g il, ár eða lækir, en sjónhending ræður, skal setja marksteina, eða hlaða vörður á merkjum með hæfilegu millibili, svo merki sjeu auðsjen, eða og hlaða merkjagarð eða grafa merkjaskurð til varnar túni, engjum, eggveri eða öðrum þess konar landsnyttjum. Eru báðir þeir, er land eiga að merkjum, skyldir að leggja til jafnmikla vinnu að gjöra merkin glögg, og skal sá þeirra ráða, hve mikið unnið er, sem meira vill vinna. Nú vill annar vinna að merkjasetning en hinn alls ekki, eða þá minna, og skal þá bera það mál undir 5 granna, þá er næstir búa, og meta þeir, hve mikið skuli að merkjum starfa það sumar.

3. gr.

Eigandi eða umráðamaður hverrar jarðar er skyldur að skrásetja nákvæma lýsing á landamerkjum jarðar sinnar, eins og hann veit þau rjettust. Skal þar getið þeirra í-taka eða hlunninda, sem aðrir menn eiga í land hans, svo og þeirra, sem jörð hans á í annara manna lönd. Merkjalyýsing þessa skal hann sýna hverjum þeim, er land eða landsnyttjar á til móts við hann, og skulu þeir rita á lýsinguna samþykki sitt, hver fyrir sína jörð, nema þeir áliti lýsing hans eigi rjetta.

4. gr.

Þá er landeigandi hefur fengið alla, er lönd eiga til móts við hann, til að rita samþykki sitt á merkjalýsing hans, skal hann fá hana sýslumanni í hendur til þinglest-urs á næsta manntalsþingi.

Nú er landamerkjum breytt frá því, sem verið hefur, með samningi eða dómi, og skal þá sá, er land hefur fengið við breytinguna, láta þinglýsa gjörningi þeim á mann-talsþingi hinu næsta á eptir.

5. gr.

Sýslumaður skal á manntalsþingi grennslast eptir, hvort ákvörðunum þeim, sem settar eru í 1.—4. grein, hafi verið fullnægt; sannist það, að eigandi eða umráðamaður jarðar hafi eptir atvikum vanrækt skyldu sína, skal hann sekur um allt að 20 kr., er renni í sveitarsjóð. Sýslumaður ákveður sektina með fullnaðarúrskurði sínum.

Nú hefur einhver ekki fullnægt ákvæðum laga þessara í 5 ár frá því, er lögin náðu gildi, enda sjeu engar löggildar málsbætur, og skulu þá tvöfaldar sektir fyrir hvert það ár, er líður úr því.

6. gr.

Sýslumaður skal hafa löggilta landamerkjabók, til að rita í allar merkjalýsingar, samninga og gjörðardóma um landamerki, sem á þingi eru lesnir.

7. gr.

Ef tveir menn eða fleiri búa á jörðum þeim, er land eiga saman, og skilur á um landamerki þeirra, skal sá, er þrætu vill ljúka, stefna hinum með 7 nátta fresti á varnarþing rjett, en hið rjetta varnarþing er það, sem sýslumaður ákveður innan þeirrar þinghár, er jörð varnaraðila liggur í. Leiguliði er rjettur umboðsmaður varnaraðila, enda hafi varnaraðili ekki til nefnt annan. Á þingi skal hvor þeirra fyrir sýslumanni nefna fjóra valinkunna óvilballa menn fulltíða í gjörðardóm, og skal því næst hvor um sig nefna úr gjörðardómnum tvo þeirra, er hinn kaus. Nú vill annarhvor málsaðila eigi úr nefna, og skal hinn þá ryðja fyrir báða. Nú vill málsaðili enn ryðja úr gjörðardómi, og fellir þá oddamaður fullnaðarúrskurð um það mál að lögum. Verði þá dómur ruddur,

skal oddamaður skipa annan mann í þess stað, er úr vjek. Sýslumaður og þeir 4, er rjett verða kvaddir, skulu skipa gjörðardóminn. Er hann oddamaður dómsins og stýrir honum.

8. gr.

Nú mætir varnaraðili en sakaraðili eigi, og skal hann þá greiða varnaraðila 3 krónur fyrir hvern þann dag, er hann fer venjulegum dagleiðum fram og aptur heim til sín, enda sje stefna hans ónýt. Sje varnaraðili sá, er eigi mætir, skal sýslumaður fyrir hans hönd nefna menn í og úr gjörðardómi. Mæti hvorugur, fellur það mál niður og skal þá þegar hafið að nýju.

9. gr.

Þá er gjörðardómur er skipaður, skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eptir atvikum og árstíma, þá jörð er auð, svo glöggst megi sjá, hversu landi og landsnyttjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur frá skipun gjörðardóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir eptir atvikum, að málsaðilar hafi nægan tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem föng eru á, enda má og sýslumaður lengja frest þennan, reynist hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 18 mánuðir.

10. gr.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar og gjörðarmenn ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, vinna eið og rita nöfn sín undir lögákveðið eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu gjörðarmenn allir kynna sjer vandlega landsháttu og land það, er málsaðilar kalla sjer, hver í sínu lagi. Þvínæst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni, sem lög og venja er til. Síðan skal heyja gjörðardómiun og setja þegar landamerki glögg, sem hann ákveður.

11. gr.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, skal hann senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja gjörðardóminn. Sje gjörðarmaður sá, er eigi mætir, skal oddamaður nefna annan í hans stað; skal gjörðarmaður skýra honum frá forföllum sínum svo snemma, að því verði við komið.

12. gr.

Gjörðardómi ræður afl atkvæða, og skal í honum ítarlega skýrt frá landamerkjum þeim, er sett eru, og er hann fullnaðarúrslit þess máls, og gilt eignarskjal, þá er hann hefur verið þinglesinn. Þó skal þeim rjett, er treystist til að sanna fyrir yfirdómi, að gjörðardómur sje bersýnilega rangur að lögum, að rjettarfari eða efni, að áfrýja honum til ógildingar fyrir yfirdóm landsins innan 12 mánaða. Nú er gjörðardómi hrundið á þennan hátt, og er þá mál það fallið, en skal þegar hafið að nýju. Gjörðarmenn þeir, er kveðið hafa upp dóm þann, sem hrundið er í yfirdómi, greiði áfrýjanda kostnað allan við málsskotið, að öðrum kosti greiði hann sjálfur kostnað þennan.

13. gr.

Nú eiga fleiri menn jörð saman, og skulu þeir hafa atkvæði allir samt, sem einn væri eigandi. Ef eigandi býr eigi á jörðu og er í annari þinghá, skal leiguliði vera löglegur umboðsmaður hans, nema hann nefni annan til, er sje í þinghánni.

14. gr.

Gjörðarmenn skulu hafa 3 krónur fyrir hvern dag, er þeir eru að gjörðinni. Fyrir bókun skal oddamaður hafa ákveðin ritlaun. Borga skulu málsaðilar, hvor fyrir sig, þeim mönnum, er þeir hafa nefnt, og heyja skulu gjörðardóm; oddamanni borga málsaðilar í sameiningu. Borgunin skal ákveðin í dóminum, og er rjett að fullnægja honum sem öðrum dómi.

15. gr.

Skorist gjörðarmaður undan að ganga í gjörðardóm eða mæti ekki á settum stað og stund, enda sje undanfærsla hans og útivist ekki á gildum rökum byggð, og skal hann þá sæta sektum allt að 10 krónum, og greiða kostnað allan að skaðlausu eptir fullnaðarúrskurði oddamanns.

Alþingi 29. d. júlímán. 1881.

B. Sveinsson,	G. Einarsson,	Lárus Blöndal,	Þorlákur Guðmundsson.
framsögumaður.	formaður.	skrifari.	

Minni hluti nefndarinnar, Jón Jónsson, verður að halda því fast fram, að landamerkjalögin eigi að grundvallast á frumvarpi alþingis 1877. og að sú nýja stefna, sem kom fram í málinu, þegar sett var í því nefnd á alþinginu 1879, sje óaðgengileg.

Jeg hef því samið nýtt frumvarp, byggt á frumvarpi alþingis 1877. og ætla jeg mjer að leggja það fram á þingi, og leiða rök að því munnlega.

Alþingi 29. dag júlímán. 1881.

Jón Jónsson.

135.

Frumvarp

til landamerkjalaga.

(Frá 2. þingmanni Skagfirðinga).

I.

Um skrásetningu landamerkja.

1. grein.

Hreppsnefndin í hverjum hreppi skal safna öllum skýrslum, er fengizt geta um merki milli jarða, lendna, afrijetta og ítaka, bæði innan hreppsins og á takmörkum hans. Eru allir eigendur og umráðameyn jarða þeirra, er hlut eiga að máli, skyldir að skýra nefndinni sem sannast og rjettast frá öllu, er hjer að lýtur, og ljá henni til eptirsjónar

skjöl um það efni. Svo eru og hreppsnefndirnar skyldar að láta hver annari í tje allar þær skýrslur, er þær hafa, og að gagni mega verða.

2. grein.

Nú þykist einhver eigandi eða umboðsmaður jarðar eigi viðbúinn að gefa hreppsnefnd þær skýrslur um merki jarðar sinnar, er hann ætla sig geta fengið, og má hreppsnefndin þá veita honum frest, þó eigi lengri en 12 mánaða, til að útvega sjer þau skilríki, er hann vantar.

3. grein.

Þá er hreppsnefnd hefur fengið þær skýrslur, er fengizt geta, um landamerki allra jarðeigna í hreppnum, skal hún kveðja eigendur og aðra umráðamenn jarðanna innan hrepps og þá, er land eiga að takmörkum hreppsins, til fundar með nægum fyrirvara. Skulu landamerkjaskýrslurnar þar bornar saman og landsdrottnum gefinn kostur á að segja álit sitt um þær. Ef landsdrottinn mætir ekki sjálfur eða sendir mann með sjerstöku umboði, er ábúandi viðkomandi jarðar rjettur umboðsmaður landsdrottins.

4. grein.

Fyrir allar jarðir þær, þar sem enginn ágreiningur hefur orðið um landamerki, skulu þar eptir landamerkin nákvæmlega skráð í bók, er sýslumaður löggildir sem landamerkjaskrá hreppsins, og skal eptirrit eptir þessari bók þinglesið á næsta manntalsþingi eptir að landamerkin voru skráð. Þar sem eigi eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, firðir eða ár, heldur ræður sjónhending, skal setja marksteina, vörður eða önnur glögg merki á landamærum með hæfilegu millibili, svo hvert merki sje auðsjeð frá því næsta. Báðir þeir, sem löndum ráða, er saman liggja, eru skyldir að leggja jafnmikið af vinnu eða kostnaði til merkjasetningar. Nú vill annar til leggja en hinn ekki, skal þá hreppsnefndin ákveða, hvað hver skuli vinna. Láti sá, sem skyldaður hefur verið til að framkvæma slíka vinnu, liða 3 missiri eða lengur án þess að hlýðnast úrskurðinum, þá er hinum rjett að vinna einn verkið, og skal sá, er eigi vanti, borga honum kostnað að til-tölu rjetti eptir ákvæðum hreppsnefndar. Kostnað þennan má taka lögtaki eptir skipun sýslumanns.

5. grein.

Þar sem ágreiningur er um landamerki, skal hreppsnefndin leitast við að miðla málum og koma sáttum á milli hlutaðeiganda. Verði sáttatilraun þessi árangurslaus, vísar hreppsnefndin málinu í gjörðardóm.

II.

Um gjörðardóma.

6. grein.

Um leið og hreppsnefnd á fundi þeim, er getur um í 3. gr. laga þessara, hefur vísað máli í gjörðardóm, ákveður hún stað og stund, er nefna skal gjörðardóminn, og kveður báða málsparta til þá að vera viðstadda. Rjett er að hreppsnefndin feli oddvita sínum eða, ef hann er viðriðinn málið, eða náinn venzlamaður annars hvors málspartsins, einhverjum öðrum nefndarmanni, að kveðja gjörðardóminn fyrir hönd hreppsnefndarinnar.

Á tilteknum stað og stundu skal hreppsnefndin eða sá, sem hún felur það á

hendur, nefna 9 óvilhalla góða menn í gjörðardóminn.

Rjett er málsaðilum að nefna 4 menn úr gjörðardómi, sína 2 menn hvorum málsparti, því 5 menn skulu jafnan vera í hverjum gjörðardómi. Nú vill annarhvor málspartur ekki nefna menn úr gjörðinni, og er þeim þá rjett, er úr vill nefna, að ryðja úr fyrir þá báða.

7. grein.

Þá er gjörðardómur er skipaður, skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eftir atvikum og árstíma, þá er jörð er auð, svo glöggst megi sjá, hversu landi og landsnyttjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur frá skipun gjörðardóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir, eftir atvikum, að málsaðilar hafi nægan tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem föng eru á, enda má hreppsnefnd lengja frest þennan, þygi hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 6 mánuðir.

8. grein.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, vinna eið og rita nöfn sín undir lögákveðið eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu gjörðarmenn allir kynna sjer vandlega landsháttu og land það, er málsaðilar kalla sjer hvor í sínu lagi. Því næst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni sem lög og venja er til.

9. grein.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, má hann senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja gjörðardóminn. Sje gjörðarmaður þá eigi mættur, skal fresta gjörðardóminum, og er gjörðarmaður skyldur til að greiða allan kostnað þann, er af því leiðir. Fáí gjörðarmaður forföll, skal hann skýra hreppsnefndinni frá því, og skal nefndin þá, ef hún tekur forföllin gild, kveðja 3 gjörðarmenn í hans stað, og eiga málspartar að ryðja sinn hvor eða annar 2 af þeim, er þannig voru nefndir.

10. grein.

Gjörðardómi ræður atkvæðafjöldi, og skal í honum ítarlega skýrt frá landamerkjum þeim, er sett eru, þar eftir er hann afhentur hreppsnefndinni, er sendir hann sýslunefndinni með athugasemdum sínum.

III.

Um fullnaðarúrslit landaprætumála.

11. grein.

Þegar sýslunefndin er búin að endurskoða landamerkjaskrár hreppsnefndanna og gjörðardóma þá, er háðir hafa verið, lætur hún þinglesa á næsta manntalsþingi landamerki þau, er útkljáð eru. Þygi sýslunefndinni gjörðardómurinn bersýnilega rangur að formi eða efni, getur hún, ef einhver málsaðila krefst þess, innan 3 mánaða frá því, að hreppsgjörðardómurinn var háður, skipað nýjan gjörðardóm, og kveður hún að tilkvöddum málspörtum þá sjálf til 9 menn, en hvor málspartanna má úr ryðja 2, og skal það, sem

að ofan er sagt um hreppsgjörðardóma, einnig ná til sýslugjörðardóma. Þinglesa skal á næsta manntalsþingi hvern þann gjörðardóm, er ekki er áfrýjað.

12. grein.

Í 2 ár, eptir að gjörðardómur hefur verið þinglesinn, getur sá málaðili, er kallar sjer meira land, en gjörðardómur ákveður, fylgt fram rjetti sínum á venjulegan hátt til dóms og laga. Á sama tímabili má einnig sá landsdrottinn, er ekki vill una við landamerki þau, er ákveðin hafa verið í landamerkjaskrá hreppsins, eptir samkomulagi við umboðsmann hans eða leiguliða, höfða að undangenginni sáttatilraun landaþrætumál. En líði 2 ár, án þess að slíkt mál er höfðað, eða sje það ekki útkljáð með dómi á 6 árum, eptir að landamerkin voru þinglesin, verður þeim ekki hrundið eða breytt með málsókn.

Verði gjörðardómi breytt með dómi, skal þinglesa dóm þennan innan 2 ára eptir að hann var kveðinn upp, annars missir hann krapt sinn til að breyta landamerkjum þeim, er ákveðin hafa verið með samkomulagi ábúanda eða með gjörðardómi.

IV.

Um kostnað við þinglestur landamerkja o. fl.

13. grein.

Ekkert gjald skal greiða fyrir þinglestur landamerkjaskráa þeirra og gjörðardóma, sem hreppsnefnd eða sýslunefnd lætur birta á manntalsþingum; þar á móti eru einstakir menn skyldir að greiða hið lögboðna gjald fyrir vottorð um slíkan þinglestur og fyrir þinglestur dóma þeirra, er þeir kynnu að útvega sjer samkvæmt 12. grein þessara laga.

14. grein.

Gjörðarmenn skulu hafa 3 kr. fyrir hvern dag, er þeir eru að gjörðinni, og þar að auki ritlaun samkvæmt ákvörðun hreppsnefndarinnar eða sýslunefndarinnar. Borgun þessi skal fyrirfram goldin úr landssjóði, en endurgjaldast honum af hlutaðeigandi málspörtum eða jarðareigendum þannig, að hvor þeirra greiðir helminginn, og skal mega taka kostnað þennan lögtaki eptir skipun sýslumanns.

Kostnað þann, er leiðir af skrásetningu landamerkjanna, skal, samkvæmt nánari ákvörðun landshöfðingja, einnig fyrirfram gjalda úr landssjóði, og skal honum, þegar hann hefur verið uppgjörður fyrir allt landið, jafnað niður á jarðeigendur eptir jarðamatinu frá 1861.

15. grein.

Hinar nánari reglur fyrir skrásetningu landamerkjanna og um fyrirmyndir fyrir landamerkjaskráum o. fl. semur landshöfðingi að fengnu áliti frá öllum sýslunefndum landsins.

16. grein.

Brjóti nokkur jarðareigandi, ábúandi, hreppsnefndarmaður, sýslunefndarmaður eða gjörðardómari gegn fyrirmælum þessara laga eða reglugjörðar þeirrar, er landshöfðingi semur, varðar það sektum allt að 100 kr. Mál út af slíkum brotum eru opinber lög-reglumál.

Frumvarp

til laga um víxilmál og víxilafsagnir.

(Eius og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Víxilmál eru: Þau mál, sem hafið eru gegn útgefendum, framseljendum, og samþykkjendum víxla á hendur öðrum manni, eða gegn útgefendum og framseljendum eiginna víxla, þeim til lúkningar, eða til að framkoma fullnustu kröfu eptir víxlrjetti;

Þau mál, sem hafið eru gegn útgefendum og framseljendum víxla sökum skorts á samþykki til borgunar víxli, eða þeirri fjárhæð sem eigi er samþykkt (29. gr. víxillaganna), eða gegn útgefendum, framseljendum og samþykkjendum, til þess trygging verði sett, þá er samþykki hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi (25. 26. og 30. gr. víxillaganna);

Þau mál, sem hafið eru gegn þeim, sem gengið hefur í borgun (aval) fyrir víxilskyldan mann, skyldunni til fullnustu,

2. grein.

Víxilmál þarf eigi að leggja til sátta.

3. grein.

Í víxilmálum má eigi leyfa hinum stefnda að koma fram með aðrar varnir að efninu til en þær:

a, sem lúta að því, að hinn stefndi hafi eigi verið þess ráðandi að skuldbinda sig þannig, þá er hann skrifaði undir, eða að nafnið sje falsað, eða eitthvað falsað í víxlinum, eptir að hann ritaði nafn sitt undir;

b, eða sem snerta sjálft form og efni víxilsins, eða aðferðina að halda víxilkröfunni í gildi, eða önnur skilyrði, sem í víxillögunum eru ákveðin fyrir því, að víxilrjettar verði nýtt.

Engar aðrar varnir, er að efninu lúta, má taka til greina í málinu, en rjett er hinum stefnda, ef hann fær eigi slíkum vörnum fram komið, að taka upp sjerstakt mál til endurgjalds gegn sækjanda, enda hafi hinn stefndi tilgreint þær í vörn sinni, eða geymt sjer rjett til þeirra.

Eigi er sækjandi skyldur að setja trygging fyrir sakir slíkra varna, en hinn stefndi á þess kost að leita sjer tryggingar með kyrrsetning, og skal þá gæta þess, sem fyrir er mælt í N. L. 1. bókar, 19. kap.

4. grein.

Í víxilmálum má að eins gjöra gagnkröfur, sem byggðar eru á því, að hinn stefndi hafi beðið tjón af því, að tilkynning hafi eigi verið gefin, sem segir í 20., 30., 42., 45. og 75. gr. víxillaganna. Sje dóms eigi krafizt sjer í lagi fyrir nokkrum hluta gagnkröfunnar má koma fram með hana án gagnsóknar. Þá er kyrrsetning hefur gjörð verið fyrir víxilkröfu og kyrrsetningunni síðan haldið til dóms og laga, skal að vísu fara með kyrrsetningarmálið sem víxilmál, þó má hefja gagnsókn í því máli til ógildingar kyrrsetningunni, sökum þess að krafan sje röng, og til endurgjalds fyrir hina ólögmetu gjörð.

5. grein.

Í víxilmálum má eigi veita hinum stefnda lengri frest en viku til að koma vörn fyrir sig, nema samþykki sækjanda komi til, eða skýr rök sje leidd að því að hann þurfi lengri frest til varnar sjer.

6. grein.

Kveða skal upp dóm í víxilmálum, eigi síðar en á vikufresti frá dómtöku, eða svo skjótt sem verða má, ef málið er stærra en víxilmál gjörast að jafnaði, eða önnur atvik eru því til fyrirstöðu, svo skal og tafarlaust gefa eptirrit af dóminum og dómsgjörðirnar, þá er krafizt er. Ella er dómari sekur eptir tilsk. 3. júní 1796, 35. og 39. gr. um opinber mál og gjafsóknarmál. Ef dómsagnarfrestur N. L. 1—5—8 er látinn hjá líða, varðar það sektum sem þar segir.

Þessi ákvæði ná og til yfirdómsins, og skal því, þegar málið hefur beðið dóms lengur en viku, rita á dómsgjörðirnar, hve lengi málið hafi verið hjá hverjum dómanda, samkvæmt tilsk. 3. júní 1796, 23. gr.

7. grein.

Þegar dómur er kveðinn upp í málum, sem getið er í lögum þessum, og hinn dæmði skýtur honum til æðra dóms, skal fara eptir N. L. 1—6—21 og tilsk. 13. janúar 1792, enda þótt dóminum eigi sje skotið beina leið til hæstarjettar; þannig má gjöra fjárnám, eða að minnsta kosti leggja löggeymslu á fje hans, þó áfrýjað hafi verið, ef þau skilyrði eiga sjer stað, sem ákveðin eru í tjeðri tilskipun.

8. grein.

Sje krafa sækjanda um trygging álitin rjett eptir 25., 26. og 30. gr. víxillaganna, má ákveða í dóminum, ef sækjandi heimtar, að löggeymsla sje lögð á svo mikla fjemuni, sem nægja til tryggingarinnar. Eigi hindrar það löggeymslu þessa, þó dóminum sje áfrýjað.

9. grein.

Fáist eigi trygging eptir 8. gr., má þegar í stað gjöra kyrrsetning, en eigi má fígeti þá heldur en endrarnær, þá krafizt er kyrrsetningar í víxilmálum, heimta trygging af gjörðarbeiðanda, nema bornar sje fram við kyrrsetningargjörðina varnir, sem taka má til greina í víxilmálum eptir 3. gr. laga þessara. Halda skal þegar í stað kyrrsetningunni til dóms að lögum.

10. grein.

Afsagnir þær, sem getið er í víxillögum fyrir Ísland, gjörir notarius publicus eða embættismaður sá, sem að lögum gegnir notarial-störfum. Náist eigi til þessa embættismanns í tækan tíma, mega tveir órækir vottar gjöra afsögnina á þann hátt, sem segir í 82. gr. víxillaganna, sbr. 89. og 91. gr. Afsagnar má beiða munnlega þann, sem á að gjöra hana, ef víxillinn er fenginn honum. Eptirrit af afsagnargjörð má eigi veita öðrum en gjörðarbeiðanda.

11. grein.

Lög þessi öðlast gildi sama dag, sem víxillög fyrir Ísland, og koma þau í stað ákvæða tilskipunar 18. maí 1825 um víxilmál og víxilafsagnir. Þó taka ákvæði hennar til allra víxla, er út eru gefnir, áður en víxillögin öðlast gildi.

Frumvarp

til laga um útflutningsgjald af fiski og lýsi o. fl.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 30. júlí 1881).

1. gr.

Af öllum fiski og lýsi, sem flyzt út í skipum, sem afgreiddast frá einhverri höfn á Íslandi, eða frá eða í skipum, sem hafa um hönd sildarveiði í fjörðunum og við strendurnar, eða sem leggjast við akkeri innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, til þess að fiska á bátum, skal greiða útflutningsgjald, hvort sem fiskurinn er verkaður í landi eða fluttur út á skip óverkaður.

Taki fiskiskip stöðvar við strendurnar eða í fjörðunum, til þess að reka fiskiveiðar þaðan, skal skipstjórnarmaður þegar í stað tilkynna það lögreglustjóranum þar á staðnum, og skal láta til geymslu hjá honum skipaskjölin, þangað til skipið fer þaðan, hvort heldur til annara fiskistöðva hjer eða alveg burt frá landinu, eptir að veiðiskapnum er lokið á hverjum stað sem er.

2. gr.

Útflutningsgjaldið skal greitt eins og hjer segir:

1. af hverjum 100 pd. af saltfiski eða bertum fiski	10 aur.
2. af fiski, sem flyzt út hálfhertur, saltaður eða nýr, af hverjum 100 fiskum	20 —
3. af hverjum 100 pd. af sundmaga	30 —
4. af hverri tunnu af hrognum	15 —
5. af sildartunnu (108 pottar) í hverjum umbúðum sem hún flyzt	25 —
6. af hverri tunnu lýsis	30 —
7. af laxi, hvort heldur söltuðum, reyktum eða niðursoðnum, af hverjum 100 pd.	30 —
8. af öllum fiski niðursoðnum öðrum en laxi, af hverjum 100 pd.	10 —

Af minni pörtum en helming af þeim vöruupphæðum, sem nefndar voru, skal ekkert gjald greitt, en af helmingnum og þar fram yfir skal galdið eins og af fullri upphæð.

3. gr.

Gjaldið skal borgað, áður en skip það, sem í blut á, er afgreitt frá þeirri höfn, sem það leggur af stað frá, hvort heldur til annara veiðistaða hjer eða fer burt frá landi, til sýslumanns eða bæjarfógeta í því lögsagnarumdæmi, er skipið leggur frá, annaðhvort í peningum eða ávísunum á verzlunarhús í Kaupmannahöfn, er gjaldheimtumaður tekur gilt.

Sjerhver sá, sem sendir á stað með skipi fyrnefndan fiskiafla, er skyldur til að fá tjeðum embættismanni í hendur staðfest endurrit af farmskrám þeim eða öðrum hleðsluskjölum, sem skipinu fylgja. Þar að auki er skipstjórnarmaður á hverju skipi, sem fiskur eða lýsi flyzt út á, skyldur að láta til skriflega upp á æru og samvizku skýringar þær um farm skipsins, sem með þarf til þess að reikna út gjaldið.

Gjaldið skal talið eptir skýrslum þessum.

4. gr.

Hafi lögreglustjóri grun um, að skýrsla til útflutningsgjalds sje röng, skal hann rannsaka farm skipsins áður en það verður afgreitt, eða með því að halda próf yfir skipshöfninni eða öðrum, sem geta sagt til um þetta, leitast við að útvega þær skýringar,

sem með þarf. Kostnaðinn, sem af þessu flýtur, skal skipstjóri borga, ef það sannast, að skýrsla hans var röng, en ella hið opinbera.

5. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum frá 50—500 kr., nema þyngri hegning liggi við eftir gildandi lögum; þar að auki skal sá útflutningsmaður eða sá skipstjórnamaður, sem verður uppvís að því, að hafa sagt rangt til, greiða þrefalt útflutningsgjald af öllum þeim gjaldskyldu vörum, sem sagt var til um.

Sektirnar renna í landssjóð.

6. gr.

Skip og farmur eru að veði fyrir útflutningsgjaldinu.

7. gr.

Með mál út af brotum gegn lögum þessum skal farið samkvæmt þeim reglum, sem gilda um opinber lögreglumál.

8. gr.

Fyrir innheimtu útflutningsgjaldsins skal gjöra árlegan reikning eftir reglum þeim, sem landshöfðingi setur.

Af útflutningsgjaldinu samtöldu fær blutaðeigandi gjaldheimtumaður 2 af hundraði.

9. gr.

Tilsk. 12. febr. 1872 um spítalagjald af sjávarafla skal úr gildi numin, þannig að spítalagjaldið eftir þeirri tilskipun verður heimt saman í síðasta skipti á manntalsþingum í fardögum 1882 af þeim afla, sem fengizt hefur til loka ágústmánaðar 1881.

Sömu leiðis er úr gildi numið konungsbrjef 26. maí 1824 um spítalagjald af fuglatekju.

10. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

138.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Frá nefndinni í Elliðaármálinu).

1. grein.

Lax skal friðhelgur hvarvetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn tíma árs 24 stundir í hverri viku, frá miðri sunnudagsnótt til miðrar mánudagsnætur. Í hverju hjeraði, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiða tíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmánaðar og eigi síðar en frá 10. degi júnímán. til 10. dags septembermánaðar.

2. grein.

Eigi má leggja net eða garða eða aðrar fastar veiðivjelar í nokkra á eða kvísl

lengra en út í miðjan dýpsta ál, hvort sem einn eða fleiri menn eiga veiði í á eða árkvísl. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjel út í á eða kvísl frá báðum löndum, og skal þá svo leggja, að aldrei sje minna en 40 faðma bil milli veiðivjela eptir endilöngum farvegi. Geti þeir, sem land eiga tveim megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það, hvar hvor þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndir þeirra skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjelar skal leggja.

3. grein.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 faðma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um.

4. grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga í vötn eða ár, eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjelar eða veiðarfæri má við hafa, er taki smálax. Skulu möskvar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spölum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði viðhafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttað á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eittbráð það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxsins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar.

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt, að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögmæt veiðigögn og nema burt ólögmætar girðingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða 20—200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir hlutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið.

139.

Frumvarp

til laga um leysing á sóknarbandi.

(Samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 21. júlí.

1. gr.

Öllum húsráðendum, og börnum þeirra og hverjum öðrum, sem kominn er yfir ferming, skal heimilt að kjósa sjer annan prest en sóknarprest sinn. Sóknarprestar einir mega kjörprestar vera.

2. gr.

Samja skal maður við kjörprest sinn, hverja prestsþjónustu hann vill af honum þiggja. Síðan skýrir hann hjeraðsprófasti frá samningi þeirra, en prófastur aptur sóknarprestinum. Nú vill maður aptur hverfa til sóknarprests síns, og skal hann tjá það prófasti, en prófastur aptur sóknarpresti og kjörpresti.

3. gr.

Verði prófastur þess vís, að kjörprestur hafi fermt barn úr öðru prestakalli, er honum þykir óhæfilegt til fermingar sakir fáfræði, skal prófastur skýra biskupi frá því, og leggur biskup úrskurð á það mál.

4. gr.

Gefa skal sóknarleysingi sóknarpresti greinilegar skýrslur um öll þau prestsverk, er kjörprestur hefur fyrir hann gjört; en sóknarprestur er skyldur að geta þeirra í kirkjubók sinni, svo sem lög standa til. Skýrsla leysingja skal gefin eigi síðar en á 14 náttu fresti og skal henni fylgja vottorð frá kjörpresti. Prestsverka þeirra, er skylt er að rita í kirkjubók, skal kjörprestur geta í embættisbók sinni, en eigi skulu þau talin í árskýrslu hans, nema ferming sje. Nú er sóknarpresti eigi skýrsla gefin á 14 náttu fresti, og verður leysingi um það sekur 2—10 kr. fyrir viku hverja, er skýrsla dregst, eftir ákvæðum sýslumanns, og renna sektirnar í hreppssjóð þar, er leysingi býr.

5. gr.

Nú fæðist leysingja barn, og skal skýra frá því presti þar í sókn, er barnið fæðist.

6. gr.

Til hjúskapar skal sóknarprestur brúðurinnar lýsa, enda skal og lýsa fyrir honum meinbugum og hjúskaparþauni, og gefur hann síðan hjónaefnunum greinilegt vottorð um lýsingarnar. En að öðru leyti fer um ábyrgð prests þess, er saman vígir, á lögmæti hjónabandsins sem lög standa til.

7. gr.

Þá er ófermdur maður, sem er fullra 18 ára að aldri, vill ráða sig í vist, skal hann fá til þess samþykki prests þess, er ætlazt er til að fermi hann. Eigi má presturinn veita samþykki sitt til vistarráða nema í hans prestakalli sje.

8. gr.

Sáttatilraun þá, er lögboðin er, ef hjón vilja slita sambúð eða skilja að fullu, skal kjörprestur þeirra gjöra, og gefa lögboðið vottorð um siðferði þeirra og hegðun; en geti kjörprestur eigi gefið nægilegt vottorð, skal sóknarprestur bæta því við, er á vantar.

9. gr.

Skyldur er sóknarprestur að semja og senda allar lögboðnar skýrslur um fæðingar, skírn, hjónavígslur og andlát, svo og gefa vottorð þau, er rituð eru upp úr kirkjubók, fyrir ferming utan, því um hana skal sá prestur skýrslu gefa og vottorð senda, er sjálfur fermt hefur.

10. gr.

Sóknarleysingja er rjett, að láta kjörprest sinn fremja skírn, ferming, hjónavígslu, skriptamál og altarisgöngu, flytja líkræðu og syngja yfir í sóknarkirkjunni, svo og jarða

lík í kirkjugarðinum. Þó skal hann fengið hafa vissu um það hjá sóknarprestinum, að sjálfur hann þurfi eigi á kirkju að halda eða kirkjugarði til prestsverka á sama tíma.

Heimilt er kjörpresti að nota öll áhöld kirkjunnar til prestþjónustu, svo sem messuskrúða, ljós, graftól, vín og bakstur; en skylt er honum að hafa að minnsta kosti einn meðhjálpara sóknar þeirrar viðstaddan þjónustugjörðina.

11. gr.

Gjalda skal leysingi til sóknarkirkjunnar öll lögboðin gjöld, og sóknarpresti allar fastar tekjur.

140.

Frumvarp

til laga

um breyting á 2. og 3. gr. laga um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

(Samþykkt í efri deild alþingis við 2. umræðu 21. júlí).

1. gr.

Forstöðumaður læknaskólans, sem jafnframt er landlæknir, skal hafa 4000 kr. laun á ári hverju.

2 gr.

Hinn fasti kennari, sem einnig hefur á hendi kennslu yfirsetukvenna, skal hafa í árleg laun 2400 kr.

141.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskipun um póstmál 26. febr. 1872 og lögum 15. okt. 1875 um breyting á sömu tilskipun.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 27. júlí 1881).

1. grein.

Sendingar, sem eru prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, mega vega alls að 5 pd.

2. grein.

Böggulsendingar, sem sendar eru með póstskipunum hafna á milli á Íslandi og ekki þarf að senda neitt yfir land, mega vega allt að 10 pd.

3. grein.

Burðareyrir fyrir krossbandssendingar þær, sem getið er um í 1. grein, skal vera 3 aurar fyrir hver 10 kvint eða minni þunga.

Burðareyrir fyrir böggulsendingar þær, sem um getur í 2. gr. hjer að ofan, skal vera 10 aurar fyrir hvert pund og 5 aurar að auki ábyrgðargjald fyrir hverjar 100 kr. eða minna af verði sendingarinnar, ef verð er til tekið.

4. grein.

Með ferðum landpóstanna frá því í nóvember og til þess í marz eru póstmenn eigi skyldir að taka böggla til flutnings þyngri en eitt pund, frammar en þeim þykja hentugleikar leyfa, nema daghlöð í krossbandi.

Allar eldri ákvarðanir, sem koma í bága við þessi lög, eru hjer með úr lögum numdar.

142.

Viðauki

við nefndarálit nefndarinnar í málinu um uppgjöf á kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.

Eptir því sem lagt var fyrir nefndina sem sett var í málinu um kgl. frumvarp til laga um uppgjöf á kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu, hefur nefndin tekið það mál til enn ítarlegri meðferðar og leitað sjer nákvæmari skýringar um upphæð skulda þessara, og komizt að þeirri niðurstöðu, að hún verður að álíta, að skuldaupphæðin muni rjett talin í frumvarpinu. Enn fremur hefur nefndin eptir að hafa talað sig saman við fjárlaganefndina og orðið þess áskynja, að sú nefnd álíti rjettara að fylgja þeirri stefnu, að gefa ekki upp neitt af skuldum þeim, sem enn eru ógoldnar af hinu upprunalega láni. en sökum örbyrgðar hreppanna að gefa þeim upp að eins hinar ógoldnu leigur til 31. des. 1879, með þeim skildaga, að hreppar þessir greiði upphæð skuldarinnar 3551 kr. 68 a. með áföllnum rentum frá 1. janúar 1880 með 6% rentu í 28 ár.

Jafnvel þó nefndin í sjálfu sjer helzt hefði kosið, að hin háttvirta deild hefði aðhyllzt frumvarp stjórnarinnar, eins og það liggur fyrir, treystist hún eigi til að halda því fast fram, meðfram sökum undirtekta fjárlaganefndarinnar og með því nefndin ætlar, að sá gjaldmáti, að upphæð skuldarinnar sje borguð með 6% á 28 árum verði ásamt leigunni af tjeðri uppbæð frá 1. jan. 1880, þrátt fyrir hina miklu örbyrgð hreppa þeirra, sem hjer um ræðir, helzt möguleg, leyfir nefndin sjer til vara að stinga upp á þeirri breytingu við frumvarpið:

að allar óborgaðar leigur af skuld hreppanna til 31. des. 1879 að upphæð 1193,30 + 284,14 = 1477,44 sjeu gefnar upp, og að skuldin sjálf, 3551 kr. 68 a., ásamt leigu þar af frá 1. jan. 1880 sje borguð að fullu með 6% árl. á næstkomandi 28 árum.

143.

Nefndarálit

um

frumvarp til landbúnaðarlaga.

Vjer undirskrifaðir, sem kosnir vorum í nefnd til að íhuga frumvarp það, sem hjer ræðir um, höfum rætt það á mörgum fundum, og viljum nú fyrst og fremst segja álit vort um málið í heild sinni.

Vjer höfum fullkomlega fundið við yfirferð vora yfir lagafrumvarpið, hvílikt vandaverk það er, að semja margar ákvarðanir laga þessara, og hvílikan tíma, nákvæmni og greind það kostar, að skoða þær frá sem flestum hliðum; en allt um það rjæðumst vjer í að taka frumvarpið fyrir í heild sinni, bæði vegna þess, að stjórnin álitur, að svo eigi að vera, eins og sjá má af athugasemdum hennar við frumvarpið, og líka vegna hins, að oss virtist bæði rjettast og viðfelldnast, ef þess væri audið, að aðalatriði landbúnaðarlaganna kæmu út sem lög í einni heild á sama tíma, en eigi í deildum með lengri eða styttri millibilum.

Hugsunarstefnur vorar við meðferð málsins og breytingar þær, er vjer ráðum til að gjörðar sjeu, lúta að því, sem vjer nú í fáum orðum viljum taka fram: að lögin yrðu sem einföldust og óflóknust; að eigi væru í þeim endurteknar þær ákvarðanir, sem fólgnar eru í nýútkomnum nógildandi lögum, t. a. m. sveitastjórnarlögunum; að úr þeim væri numið það, sem eigi á lengur við, svo sem um stofnun nýbýla í yfirgrípsmeira skilningi; að eignarrjetturinn hjeldist sem óskertastur; að lögkvaðir yrðu sem ljettbærastar, og að jörðum yrði eigi deilt í sundur í mjög lítillfjörleg smábýli, úr því sem komið er, sízt til langframa.

Þar sem oss þótti mikill vandi vera á, að ákveða, hversu lög skyldu skera úr um ágreining manna á milli, höfum vjer reynt að haga svo til, að lögin gæfu hlutaðeigendum hvöt til samkomulags, áður en lögleiddri þvingun væri beitt, t. a. m. með borgun fyrir jarðabætur o. s. frv.

Af framansögðu leiðir, að vjer höfum breytt greinum eða fellt þær úr, einkum í IX. og X. kafla stjórnarfrumvarpsins.

Um VII. og VIII. kafla stjórnarfrumvarpsins er það að segja, að oss virtist sjálfsagt, að leggja heldur til grundvallar um það efni lagafrumvarp það, sem efri deild alþingis 1879 samþykkti, heldur en stjórnarfrumvarpið, og höfum því gjört breytingarnar við það fyrnefnda frumvarp.

Þar eð breytingar vorar við straxnefnd frumvörp eru bæði margar og verulegar, álitum vjer miklu greinilegra bæði til yfirvegunar, til nýrra breytinga og til atkvæðagreiðslu, að rita frumvarpið, eins og vjer ráðum til að það sje haft, orðrjett upp, heldur en gjöra breytingar við einstakar greinar hinna frumvarpanna.

Þess skal getið, að vjer höfum haft til hliðsjónar bæði frumvörp meiri og minni hlutans í landbúnaðarlagamálinu, og enn fremur frumvarp það, er oss var afhent af hinni heiðruðu deild, samið af prestinum síra Jakob Guðmundssyni á Sauðafelli.

Frumvarp það, er vjer leggjum fram fyrir hina heiðruðu deild er svo hljóðandi:

Frumvarp til landbúnaðarlaga fyrir Ísland.

I. kaþ.

Um skipting á jarðeignum.

1. grein.

Jarðir eru býli, er ákveðið land fylgir, en eigi skal þó land það vera minna en 5 hundruð, enda sje það eigi partur úr annari jörð. Minni býli eru smábýli. Hjáleigur eru hlutar úr jörðum, sem sjerstakt býli fylgir, en eigi jarðir sjer, en þær má gjöra að jörðum á þann hátt, er síðar segir í 107. gr.

2. grein.

Afrjettir eru lendur þær, er hafðar eru til uppreksturs handa geldpeningi og hrossum. Afrjettir skulu jafnan heyra undir einhverja jörð, sveit eða hjerað. Almenn-lingar eru lendur þær, sem engir einstakir menn, sveitir eða hjeruð eiga öðrum fremur tilkall til; allir landsmenn hafa jafnan rjett til þeirra.

II. kaþ.

Almenn landsrjettindi.

3. grein.

Hverri jörð fylgir land allt innan ákveðinna ummerkja, nema einhver hluti þess sje með lögum frá kominn, og allar landsnyttjar, svo sem eru: gróði jarðar og ávöxtur, allar ár, lækir og vötn, steinar og málmar, sem í því landi finnast, allar veiðar fugla, fiska og dýra þeirra, sem eigi eru friðhelg, og allur reki, enda sjeu engar landsnyttjar frá komnar að lögum. Þó er þetta þeim takmörkum bundið, sem síðar segir.

4. grein.

Nú skilur merkiá lönd manna, og á þá hver þeirra, sem land á að ánni, út í miðjan árfarveg, þegar áin er sem minnst. Brjóti áin af öðruhvora landi, skulu landamerki haldast sem áður, og hver landeigandi eiga út í miðjan hinn forna árfarveg, en því landinu, sem af brýtur, skal fylgja það af ánni, sem upp á það gengur. Nú brýtur áin öll upp á annaðhvort land, og á þá sá alla ána, sem land á. Brjóti á landskika af landi manns, svo hólmi verði af, þá á hann landið sem áður. Heimilt er þeim, sem land eiga að ánni, að veita henni aptur í sinn forna farveg án leyfis þeirra, sem land eiga á móti.

5. grein.

Ef tvær jarðir eða fleiri liggja að stöðuvatni, þá á hver þeirra svo langt út í vatnið frá sínu landi, að land annarar jarðar sje eigi nær. Rjett er, að eyjar þær, hólmar og sker, sem í vatninu liggja, eigi eins langt út frá sjer.

6. grein.

Netlög er hluti lands í sjó. Það eru netlög í sjó sextíu faðma beint út frá

landi, og skal mæla frá því, er fjarar mest út með stórstraum. Netlög fylgja og eyjum, hólum og skerjum í sjó svo sem á meginlandi.

7. grein.

Jörð hver, er að sjó liggur, á fiskhelgi fyrir landi sínu, en þá er í fiskhelgi, er eigi er fjær landi en 1000 fadma að mæla frá stórstraums-fjörumáli, og fylgja henni þau rjettindi, sem segir í 16. og 17. gr.

8. grein.

Á landi og í vötnum skulu veiði ráða rjett landamerki hverrar jarðar, og í sjó á landeigandi alla veiði í netlögum jarðar sinnar. Svo skulu og veiði-ítök þau, er menn hafa fengið að lögum fyrir utan landeign sína, standa óröskuð að öllu.

9. grein.

Nú eiga tvær jarðir eða fleiri land að firði, vík eða sundi, og á þá hver þeirra netlög eða fiskhelgi að eins svo langt frá landi, að land annarar jarðar sje eigi nær. Á afrjettum, sem fleiri menn eiga saman, eiga allir jafna tiltölu til veiði, sem þann afrjett eiga. Á almenningum er veiði jafnheimil öllum landsmönnum.

10. grein.

Enginn jarðeigandi má skilja að veiðirjettinn og lóðina, og skal veiðirjetturinn fylgja jörðum, þá þær eru byggðar, sem notkunarrjettur, er eigi verður frá jörðunni skilinn. Leiguliði má ekki láta aðra nota veiði á ábýlisjörð sinni að staðaldri án leyfis landsdrottins, nema það sje heimilað með byggingarskilmálunum.

11. grein.

Hvervetna þar er æður, endur eða aðrir varpfuglar verpa í landi manns, þá á landeigandi varpið, og getur hann látið friðlýsa eggveri sínu á hverju ári á því manntalsþingi sem jörð hans á sókn að.

12. grein.

Selalátrum og selalögnum skal friðlýsa sem eggverum.

13. grein.

Ef við rekur á fjöru manns, getur hann helgað sjer hann með viðarmarki sínu og hafi hann áður látið þinglýsa því á því manntalsþingi, er hann á sókn að, ella er viðarmark hans ógilt. Rjett er, að einn maður hafi reka, en annar land, ef svo hefur verið um samið milli þeirra. Nú hefur maður eignast reka á landi annars manns að lögum, og er eigi ákveðið, hvað hver skal hafa af rekanum, á þá landeigandi öll álnarlöng kefli og smærri, en rekamaður allan við annan, og hvali þá, er þar reka upp, án þess menn valdi. Landeigandi á þar á móti allan reka annan, svo sem fugla, fiska, þara, og svo hlut í hvölum þeim, er þar eru fluttir á land, eða reknir upp af mönnum.

14. grein.

Ef hval rekur á fjöru manns, þá skal hann festa hvalinn þeim festum, sem hann má traustastar til fá. Skal hann leiða skilrík vitni til að sjá, að hann hefur hvalinn festan, svo sem honum var framast unnt, og er þá hvalurinn eign þess, er reka á. Nú tekur hvalinn út og rekur upp á annars manns fjöru, og á þá sá hvalinn eigi að síður,

er þar átti reka, er hann var fyrst festur, ef leidd verða að því tvö skilrík vitni, að hvalurinn hafi verið festur, sem áður er sagt, þó skal eigandi fjöru þeirrar, er hvalinn rak síðar upp á, eignast sjöttung hans, hafi hann fest hann tryggum festum áður en eigandi komi sjálfur til.

15. grein.

Nú rekur hval á land manns, sem skot er í með þinglýstu marki, og á þá sá helminginn, sem skot á, en rekaeigandi helminginn. Þekki rekaeigandi, hver skotið á, skal hann þegar senda til skotmanns, ef hann er eigi lengra burtu en þingmannaleið, til að láta hann vita um hvalrekann. Sje skotmaður í meiri fjarlægð, skal rekaeigandi hirða hlut hans og koma í fullt verð, og gjöra honum skil fyrir svo fljótt sem verða má, en fulla borgun skal hann fá af hvalveiðinu fyrir ómök sín og tilkostnað. Nú þekkist skotið eigi, eða skotmaður veður eigi lundinn, þá skal rekaeigandi segja lögreglustjóra eða hreppstjóra til skotmannshlutar, sem þá hirðir hann, eins og áður segir um rekaeiganda, og skal þá lýsa skotinu hið fyrsta í því blaði, sem venjulegt er að birta í lögboðnar auglýsingar. Hafi enginn leitt sig að skotinu á 3 árum frá því að hvalinn rak, fellur skotmannshlutur til rekaeiganda.

16. grein.

Ef hvalur finnst dauður fyrir utan fiskhelgi og er fluttur utanborðs á land, þá eignast landeigandi helming þess hvals, en flytjendur hinn helminginn. Ef skot finnst í þeim hval, sem þinglýst mark er á, þá á skotmaður einn þriðjung, landeigandi annan og flytjendur hinn þriðja. Nú finnst hvalur í fiskhelgi, og skal flytja hann skemmstu leið til lands, þar sem óhætt sje að festa hann, og á þá landeigandi tvo hluti þess hvals, en flytjendur þriðjung. Ef skot finnst í þeim hval, sem tekinn er í fiskhelgi, á landeigandi að eins helming hans, en skotmaður og flytjendur fjórðung hvorir. Svo er og um hvað annað dautt, sem finnst í fiskhelgi, og flutt er á einhvern hátt til lands, að landeigandi á tvo hluti, en flytjendur þriðjung, sje það ekki annara manna eign.

17. gr.

Ef menn reka hvali á land, þá eignast landeigandi þriðjung, en þeir, sem að rekstri standa, tvo hluti. Sjeu hvalir teknir í fiskhelgi og unnir eða reknir á land, þá eignast landeigandi helming þeirra hvala, en þeir, sem unnu, hinn helminginn.

18. grein.

Ef vogrek ber að landi, þá skal sá, er gæta skal reka á þeim stað, bjarga því og skýra þegar hreppstjóra frá, og tilkynnir hann það lögreglustjóra, svo sem fyrir er mælt í lögum. Nú hefur eigandi vogreksins eigi spurzt upp eftir að því hefur verið lýst, og að öðru leyti verið farið með það á lögskipaðan hátt, þá eignast rekaeigandi vogrekið eða andvirði þess.

III. ka p.

Um sameiginleg rjettindi jarða.

19. grein.

Nú vill maður veita á eða læk, sem sprettur upp í landi hans, eða rennur um

það, úr farvegi sínum á engi sitt eða til einhverrar annarar notkunar, og skal hann þá leita um það samþykkis granna sinna, þeirra, er neðar búa með ánni eða læknum, enda eigi hann ekki einn allt vatnið. Synji þeir honum samþykkis, eða þeir binda það þeim skilyrðum, sem honum þykja óaðgengileg, má hann beiðast þess, að óvilhallir menn sjeu kvaddir til þess, að rannsaka málefnið og kveða á um, hvort vatnsveitingin verði leyfð, og ef svo er, á hvern hátt hana skuli framkvæma. Kostnaðinn við þetta greiðir beiðandi. Gjöri nokkur vatnsveiting á annan hátt en hjer er sagt, skal hann skyldur að veita vatninu aptur í sinn forna farveg, ef því verður við komið og nágrennar hans krefjast þess, og hvernig sem fellur gefa þeim, er hlut eiga að máli, fullt endurgjald eptir mati óvilhallra manna fyrir þann skaða, er þeir hafa beðið af vatnsveitingu hans.

Sama er og ef merkiá skilur land manna, og nokkur þeirra, sem land á að ánni, vill veita henni á sitt land, en hinir, er land eiga á móti, syuja honum um það.

20. grein.

Nú vill maður veita vatni á land sitt eða af því, en svo stendur á, að hann eigi getur fengið vatnið, nema í landi annars manns, eða þarf að veita því gegnum það, og getur hann eigi fengið leyfi landeiganda til þess, með þeim kostum, er hann vill ganga að, þá er rjett, að hann fái óvilhalla menn til að meta, að hann þurfi að fá vatnið, eða veita því af, og jafnframt að vinna jarðarspjöll á landi hans, og verði svo metið, má hann láta vinna verkið, enda þurfi landeigandi sjálfur eigi vatnsins við og spilli það eigi veiði hans að missa það. En bæta skal landeiganda að fullu jarðspjöll öll; svo skal og jafnskjótt bættu vatnsveitingunni, ef auðsætt þykir, að landbrot eða bættur muni af henni leiða.

21. grein.

Nú vill maður bæta slægjur sínar, með því að veita vatni á land sitt eða af því, en svo hagar til, að því verður eigi við komið, án þess jafnframt að bæta slægjur annars manns, er eigi vill taka þátt í vatnsveitingunni, þá er rjett, að sá, er veita vill, fái óvilhalla menn til að meta, hvort þeir ætla, að varanleg not muui verða að vatnsveitingunni; jafnframt skulu þeir gjöra nákvæma áætlun um kostnaðinn við hana, sem og meta, hversu mikið jörð þess, er eigi vill veita, megi hækka að eptirgjaldi, fyrir hana og hvern hluta honum bæri að bera af kostnaðinum. Vilji hann enn eigi taka þátt í vatnsveitingunni, þá er rjett að sá, er veita vill, láti gjöra hana og fái hjá granna sínum endurgoldinn þann hluta kostnaðarins, sem honum bar, en þó eigi með hærri upphæð en þeirri, sem er 12 sinnum meiri en sú hækkan á eptirgjaldinu, sem metin var á jörð hans. Með kostnaðinum skal telja kostnaðinn við matið.

22. grein.

Nú eiga fleiri menn á saman, þá má hver þeirra veiða fyrir sínu landi út í miðjan árfarveg, þegar á er sem minnst.

23. grein.

Hver maður má gjöra veiðivjel í á sinni, og gjöra þó svo, að fiskur megi fara upp að á hverri. Nú hefur einhver þvergirt á eða lagt garð eða fasta veiðivjel lengra en út í miðja á. og á hann eigi einn alla veiði í ánni, og er þá öll sú umbúð óhelg. Sjeu kvíslar fleiri í einni á. má enga þeirra þvergirða nema óvilhöllum mönnum þyki líklegt ár hvert, að þar sje minni fiskiför en í hinum kvíslunum, eða sá, er þvergirðir, eigi einn alla veiði í ánni. Ef móti þessu er brotið, er sú þvergirðing óhelg.

24. grein.

Ef hvalur kemur á merki það, er skilur fjörur manna, þá á hálfan hvor þeirra, ef sumur liggur á merkinu, þó meiri sje öðru megin. Sama er og um annan reka, flutninga og allt annað, er kemur á fjörnmark.

IV. k a p.

Um lögkvaðir á jörðum.

25. grein.

Nú stendur kirkja, þinghús, sæluhús, fjárrjettir eða aðrar byggingar, sem ætlaðar eru til almenningsþarfa, á jörðu manns, og er landeigandi þá skyldur að leyfa að taka torf og grjót á jörð sinni, svo sem með þarf, þessum byggingum til viðhalds og endurbyggingar; en ef efni þau, sem nú voru nefnd, eru eigi að fá nema á engi eða túni eða þar sem landeiganda eða ábúanda er mein að, þá skal það sveitarfjelag, sem í hlut á, bæta það að fullu, eptir samkomulagi eða óvilhallra manna mati. Nú eru kirkjur, þinghús, sæluhús, fjárrjettir eða aðrar þær byggingar, sem ætlaðar eru til almenningsþarfa, fluttar af einni jörð á aðra. eða ef þörf krefur, að þær sjeu byggðar að nýju á einhverjum stað, þá er landeigandi skyldur að leggja þar land til; en spilli það túni hans engjum eða skógi, eða það að öðru leyti er honum til meins, þá skal bæta honum það, svo sem áður segir.

26. grein.

Skyldur er hver, að leggja land sitt til undir alfaravegi, er þar á yfir að leggja, og eins efni í þá og til viðhalds þeirra. En sje vegur lagður yfir tún, engjar eða skóg eða svo nærri, að það valdi skemmdum, þá skal bæta landeiganda það að fullu, eptir óvilhallra manna mati.

27. grein.

Heimilt er hverjum manni, að lenda skipi þar, sem eigi eru friðlýst varplönd eða selalátur, bera þar farm á land og búa svo um, að hvorutveggja sje óhætt. En bæta skal skipráðandi ábúanda að fullu og eptir óvilhallra manna mati, ef hann eða skipverjar hans gjöra þar nokkurn usla eða átroðning. og að anki sektir allt að 50 kr., ef lent er í friðlýstu varplandi eða selalátum, nema brýn nauðsyn beri til.

28. grein.

Hver maður er skyldur að ljá þeim mönnum húsaskjól fyrir sanngjarna borgun, sem ber að húsum hans á vetrardag að kvöldi dags eða í ófæru vedri, og beidast gistingar, enda sje eigi almennt gestgjafahús svo nærri, að þangað sje sært að ná hið sama kvöld. Nú er mönnum úthýst að kvöldi dags á vetrardag eða í ófæru vedri, þá varðar það sekt allt að 10 kr., en ef auðsætt pykir, að sá, sem úthýst var, hefði getað bedið heilsu eða liftjón af því, þá fer um það, sem segir í sakalögum.

29. grein.

Enginn getur meinað ferðamönnum að æja hrossum í landi ábyíisjarðar sinnar, nema þar sem er tún eða engi. Nú er jörð í þjóðbraut og verður fyrir tjóni af ágangi ferðamanna, og er þá ábúanda heimilt, að bera sig upp um það við hlutadeigandi sýslunefnd. Virðist sýslunefnd umkvörtun hans á rökum byggð, skal hún ákveða hæfilegt

hagagjald af ferðamönnum fyrir hvert það hross, sem áð er í landi jarðarinnar og til taka, hvernig það skuli greiða.

V. ka p.

Um ítök í annara manna lönd.

30. grein.

Ítök í annara manna lönd skulu haldast með þeim hætti, sem lög hafa verið. Það eru ítök, er menn eiga í annars manns landi: engi, skógur, hrisrif, mótak, veiði, rekar, selstaða, beit, vatnsveiting eða hverjar aðrar landsnyttjar sem eru, en eiga þar þó eigi land undir.

31. grein.

Nú á maður engja-ítak á annars manns landi, og má landeigandi eigi beita þangað peningi frá því 3 vikur eru af sumri og þar til búið er að slá það og hirða að öllu, en alla beit á hann þar aðra tíma árs. Ítakseigandi skal láta vinna ítakið næst á eptir túnaslætti, nema öðruvísi um semji með honum og landeiganda. Heimilt er itakseiganda að veita á það vatni, ef hann fær því við komið, og má hann taka torf og grjót í ítakinu sjálfu í þær stíflur og girðingar, er með þurfa til að koma vatni yfir það, en bæta skal hann landeiganda jarðarspjöll þau, er kunna að verða af vatnsveitingu hans, eptir óvilballra manna mati.

32. grein.

Þegar itakseigandi flytur heyið á burt af ítakinu, er honum heimilt að fara þangað til og frá með hross sin, en eigi skal hann beita þeim þar meira en þörf er á. Heimilt er honum og að setja heyið saman í ítakinu, ef hann vill, en þá skal hann flytja það á burtu hinn næsta vetur, ef hann fær því við komið. Eigi má hann rista torf á heyið í ítakinu og engin jarðarspjöll gjöra, þau er landeiganda verði mein að, nema hann leyfi.

33. grein.

Ef maður á skógarítak á annars manns landi, skal hann nota það eins og fyrir er mælt um þá, er skóg eiga á sinni eigin jörðu. Aðskvisti og kalvið má hann flytja á burtu og nota sjálfur, en eigi má hann láta skógaraffall liggja vetrarlangt í ítakinu, nema landeigandi leyfi. Landeigandi á alla beit í ítakinu, þegar fjenaður bitur meira gras en við, en þegar hann bitur meiri við en gras, má eigi beita skóginn.

34. grein.

Hvervetna, þar sem menn eiga önnur ítök í lönd annara manna, skal það vera aðalregla, að itakseigandi má ekki gjöra þar nokkur þau jarðarspjöll, sem landeiganda verði mein að, nema hann leyfi. Nú synjar landeigandi leyfisins, og skal þá itakseigandi láta kveðja óvilhalla menn til að álíta, hvort hann þurfi að vinna jarðarspjöll í ítakinu, til að geta ræktað það eða notað, og verði svo metið, má hann láta vinna verkið, en bæta skal hann þá landeiganda að fullu fyrir jarðarspjöllin.

VI. ka p.

Brot á landrjettindum.

35. grein.

Ef maður vinnur einhver spjöll á landi annars manns, svo sem gjörir þar jarð rask, skemmir hús, girðingar eða önnur mannvirki o. s. frv., þá skal hann bæta ábúanda jarðarinnar skaðann að fullu eptir óvilhallra manna mati og greiða að auki allt að 50 króna sekt, eptir málavöxtum. En ef brotið varðar þyngri begningu, fer um það, sem segir í sakalögum.

36. grein.

Ef maður tekur á annars manns landi og fjenýtir sjer nokkurn afgróða eða ávöxt jarðar, eða nokkur þau auðæfi, sem finnast í jörð eða á, og landi eiga að fylgja, enda varði brotið eigi hegningu eptir sakalögum, þá skal hann skila landeiganda því aptur, eða ef hann hefur eytt því, borga það fullu verði eptir óvilhallra manna mati. Auk þess skal hann greiða allt að 50 króna sekt eptir málavöxtum.

37. grein.

Sama er og, ef maður spillir veiði fyrir öðrum í ám eða vötnum, eða veitir vatni inn á annars manns land, svo skaði verði að, eða tekur frá öðrum vatn, framar en hanu hefur heimild til, eða ef maður veiðir eða lætur veiða meira en að sínum hluta í þeim ám eða vötnum, er hann á í sameiningu við aðra menn, þá skal hann bæta það að fullu þeim, sem fyrir skaða verður, og gjalda sektir að auki, svo sem áður segir.

38. grein.

Eigi má maður reka pening sinn til beitar fast að landi annars manns, nema setið sje yfir peningnum, eða vatnsföll, gil, girðingar, eða einhverjar aðrar fyrirstöður greini lönd manna, sem hamli því, að peningurinn gangi inn yfir landamerki. Enginn má heldur byggja nær annars manns landamerkjum en 200 faðma: sel, beitarhús, fjárborgir, fjárrjettir, eða nokkur önnur peningshús, nema það hafi staðið þar áður, eða sá, sem land á á móti, leyfi, eða landslagi eða landsmegni sje svo háttað, að nauðsyn ber til.

39. grein.

Enginn má bótalaust láta skepnur sínar ganga á landi annars manns, nema hann leyfi; þetta gildir þó eigi frá vordögum til rjetta um þann pening, er rekinn hefur verið á afrjett; heldur eigi um sauðfjenað þann tíma vor og haust, sem vant er að hann gangi sjálfala í heimalöndum eptir því, sem hlutaðeigandi sveitastjórnir nákvæmar til taka. Nú gengur sá peningur, sem hjer er eigi undanskilinn, á landi manns, og á hann þá rjett á að setja hann inn, nema hann sje eign granna þess, er boðið hefur að gjalda ágangsbætur eptir 43. gr.

40. grein.

Hvervetna, þá er fjenaður er þannig settur inn, á eigandi eða umráðamaður

þann kost, að leysa hann út aptur, og skal hann þá greiða 3 aura fyrir hverja sauðkind og geitkind, en 30 aura fyrir hvern stórgrip, fyrir hvern sólarhring, sem peningurinn er inni. Heimilt er þeim, sem pening hefur inn sett, að halda honum, eða svo miklu af honum, er útlausnargjaldinu nemur, þar til því er lokið að fullu.

41. grein.

Nú hefur maður sett fjenað inn, og skal hann þá, svo fljótt sem unnt er, gjöra eiganda eða umráðamanni advart um það. Hann skal ætla fjenaðinum nóg húsrúm, og skal hann ábyrgjast að hvorki falli hús á fje, nje það troðist undir fyrir húspröng, nje hryssur verði klumsa, en eigi varðar honum við lög, þó skepnur stangi hver aðra til bana, eða farist af þeim orsökum, sem honum verður eigi gefin sök á. Sje málnytupeningur settur inn, skal mjalta hann á hverju máli, og eignast sá málnytuna, sem inn setti. Hafi eigandi eigi vitjað penings síns á 3 daga fresti, frá því hann fjekk vitneskju um það, er þeim, er inn setti, heimilt að selja hann fram til uppboðs eða svo mikinn hluta hans, að hann fái allan kostnað sinn endurgoldinn, ásamt útlausnargjaldinu. Hinn peninginn, sem eptir er, skal færa eiganda heim, og borgar hann þá endurgjald fyrir heimreksturinn. Nú hefur maður sett fjenað inn, og veit ekki hver eigandi hans er, og ber þá að álíta hann sem annan óskilapening samkvæmt fyrirmælum í 99. grein hjer á eptir.

42. grein.

Ef maður tekur pening sinn, sem inn hefur verið settur, úr vörzlum annars manns að honum fornspurðum, og án þess að hafa greitt útlausnargjald fyrir, varðar það allt að 50 kr. sektum. Eigi má maður reka annars pening úr sjálfs hans landi, svo til ógreiða verði eða skaða. Gjöri nokkur þetta, varðar það allt að 10 kr. sekt auk skaðabóta.

43. grein.

Nú vill maður koma í veg fyrir, að granni sinn megi setja inn skepnur sínar, og getur hann þá, ef eigi verður öðruvísi samið, boðið honum fyrir hvert fardagaár fyrirfram að gjalda ágangsbætur eptir mati; ágangsbæturnar skulu óvilhallir menn meta eptir á fyrir hvert fardagaár. Kostnaðinn við matið borgar sá, er áganginum olli.

44. grein.

Ef nokkur tekur pening annars manns eða setur hann inn, þegar eigi er heimild til þess, skal hann greiða fullt endurgjald fyrir þann skaða, er af því hlýzt, og að auki allt að 10 kr. sekt.

45. grein.

Þegar brotin eru landsrjettindi manns í öðrum tilfellum en þeim, er hjer hafa verið nefnd, skal sá, er það hefur gjört, bæta skaðann að fullu, og ef hann hefur gjört það vísvitandi, greiða að auki allt að 50 krónur í sekt.

46. grein.

Til að meta skaðabætur fyrir brot á landsrjettindum, nefnir kærandi einn mann og kærði annan, en ef þeir verða eigi ásáttir um, hverja nefna skal, útnefnir sýslumaður þá báða fyrir rjetti, og vinna þeir eið að gjörð sinni, ef krafizt verður.

VII. kaþ.

Um bygging jarða og skyldur og rjettindi landsdrottins og leiguliða

47. grein.

Hver maður, sem á jörð og nýtir eigi sjálfur, skal selja hana öðrum á leigu, enda skal hún leigufær vera. Rjett er, að sami maður búi á tveimur jörðum eða fleirum, hvort er hann á þær sjálfur, eða leigir þær af öðrum, en við halda skal bann öllum nytsömum mannvirkjum á útjörðunum öðrum en húsum, og eigi láta tún eða engi spillast fyrir vanrækt eða hirðuleysi. Brot móti þessu varðar allt að 100 kr. sekt, og á hreppsnefndin í þeim hreppi, er útjörðin liggur í, sókn sakar um það efni. Hjáleigur má leggja niður og undir heimajörð, eða hjáleigu hennar. Smábýli má og leggja niður.

48. grein.

Nú nýtir maður jörð eða jarðarpart í öðrum hreppi en þeim, er nýtandi býr í, og er þá rjett, að hreppsnefndin í hreppi þeim, er jörðin eða jarðarparturinn liggur í, leggi sveitargjöld á nýtanda, er miðuð sjeu við afnot þau, er hann hefur af áhyli sínu. Svo skal hann og inna öll þau gjöld, er á jörðu liggja.

49. grein.

Selja má hver maður jörð sína öðrum á leigu undir bú, sem vill, ef sá, er selt er, eigi er utanhreppsmaður, sem nýtur sveitarstyrks. Heimilt er að byggja slíkum utanhreppsmanni jörð eða nokkurn hluta hennar því að eins, að sveitarstjórn þess hrepps, sem jörð er í, vilji eigi leigja jörð til banda innanhreppsmanni og ábyrgjast að öllu landskuld, leigur og álag. Nú byggir jarðareigandi eigi að síður þurfamanni í öðrum hrepp jörð sína, og er sú bygging ógild, enda er hreppsnefnd heimilt, að láta bera leiguliða út á kostnað landsdrottins, og ráða jörðu til næstu fardaga; en gjalda skal hún landsdrottnei landskuld hálfa og allar leigur.

50. grein.

Jörð skal ávallt byggja frá fardögum til fardaga, og skal um það brjef gjöra, og er það byggingarbrjef fyrir jörðunni. Í byggingarbrjefi skal skýrt taka fram, hve langur ábúðartími sje. Ef þetta er eigi gjört, skal svo álita, sem jörð sje byggð æfilangt, nema landsdrottinn sanni, að öðruvísi hafi verið um samið. Ekkja heldur ábúðarrjetti manns síns; en giptist hún aptur missir hún hann þegar.

51. grein.

Í byggingarbrjefi skal greina landamerki jarða og geta þeirra ítaka, er hún á í annara manna lönd; svo og þess, ef kvaðir eða ískyldur liggja á henni. Þá skal og kveða á í byggingarbrjefinu, hverja landskuld greiða skal eptir jörðina, og í hverjum aurum. Í því skal og ákveða, hver innstæðukúgildi fylgja jörðu og hvílk, svo og hverja leigu skuli greiða af þeim. Nú hefur landsdrottinn vanrækt að gefa byggingarbrjef, og skal svo álita, sem jörð hafi verið byggð með leigumála þeim, er leiguliði kannast við að áskilinn hafi verið, nema landsdrottinn sanni, að annar hafi verið.

52. grein.

Gjöra skal tvö samhljóða frumrit af byggingarbrjefi hverju, og rita landsdrottinn og leiguliði nöfn sín undir þau ásamt 2 vottum. Hefur landsdrottinn annað brjefið en leiguliði hitt.

53. grein.

Ef landsdrottinn byggir tveimur mönnum sömu jörð eða jarðarpart, þá skal sá hafa, er fyr tók; en landsdrottinn fái hinum jafngott jarðnæði sem hitt var, ella bæti bonum allan þann skaða, er hann bíður af því, að hann komstekki að jörðu, hvorttveggja eptir mati óvilballra manna.

54. grein.

Eigi er jörð leigufær, nema henni fylgi öll nauðsynleg íbúðarhús, geymsluhús og fjenaðarhús þau, er henni hafa áður fylgt. Um stærð og tölu húsa fer eptir jarðarmagni og því, sem venja er í hverri sveit, eptir mati úttektarmanna; en jafnan skal afhenda leiguliða hús í gildu og góðu standi eða með fullu álagi.

55. grein.

Þá er leiguliðaskipti verða á jörðu, má viðtakandi taka til voryrkju, þá er hann vill, en eigi má hann flytja bú sitt á jörðina fyrir fardaga, nema fráfarandi leyfi. Fardagar eru þá, er sex vikur eru af sumri, og eru þeir fjórir. Er fimmtudagur í sjöundu viku sumars fyrstur þeirra, en sunnudagur síðastur. Ef leiguliði er ekki kominn til jarðar að forfallalaus, þá er sjö vikur eru af sumri, nje umboðsmaður hans, þá hefur hann fyrirgjört ábúðarrjetti sínum, og lúki landsdrottni eins árs landskuld og leigur, sem áskilið var; en landsdrottinn má nýta sjer jörð, sem hann vill, eða byggja hana öðrum.

56. grein.

Fráfarandi skal hafa flutt allt bú sitt af jörðu hinn síðasta fardag, nema viðtakandi leyfi, að hann hafi það þar lengur. Heimil skal honum húsavist með viðtakanda og þar má hann hafa fjenað sinn til síðasta fardags, en hvorki má hann beita tún nje engjar.

Rjett er að fráfarandi skilji eptir, þar sem viðtakanda eigi er mein að, það af búslóð sinni, er hann eigi má burt flytja þegar; en það skal hann hafa burt flutt fyrir næstu veturnætur. Sjeu búsmunir eigi fluttir burt að veturnóttum, skal búandi segja hreppstjóra til, og fer hann með þá, sem fje í vanhirdingu.

57. grein.

Eigi má fráfarandi af jörðu flytja hey, áburð eða eldsneyti, sem sú jörð gaf af sjer. Ef fráfarandi á fyrningar heys eða eldsneytis, þá skal hann bjóða viðtakanda eða landsdrottni, ef hann eða umboðsmaður hans er viðstaddur, kaup á því eptir mati úttektarmanna. Vilji hvorugur kaupa, má fráfarandi flytja það með sjer eða selja öðrum, en burt skal hann hafa flutt það af jörðu fyrir næstu beyannir, nema öðruvísi semji.

58. grein.

Nú á fráfarandi hús á jörðu, og skal hann bjóða jarðareiganda þau til kaups fyrir það verð, er úttektarmenn meta. Ef jarðeigandi vill ekki kaupa þau, skal fráfarandi bjóða viðtakanda að kaupa þau, og vilji hann heldur ekki kaupa þau, þá er honum rjett að taka þau ofan, og flytja af jörðu, eða selja þau hverjum, er hann vill, til burtflutnings. Skal hús rjúfa fyrir Jónsmessu hina næstu, ef leiguliði vill gjöra hús þar, er hin voru, en burt flytja víði og húsaefni fyrir veturnætur, sem segir í 56. grein. Hús skal að öðru leyti rjúfa svo, að viðtakanda sje sem minnst mein að.

59. grein.

Flytja skal fráfarandi áburð á tún allt, ef til er, áður en hann fer frá jörðu, og skal hann hafa gjört það í tæka tíð. Hann skal og hreinsa öll hús sem á jörðu eru, heygarda og heytóptir. Vanræki fráfarandi þetta, þá bæti hann viðtakanda það, sem úttektarmenn meta. Ekki má fráfarandi vinna meira á jörðu það vor, er hann flytur sig frá henni, en til búparfa, og eigi svo, að viðtakanda sje mein að. Ef hann vinnur meira en það, sem nú var mælt, eignast viðtakandi það. Nú fylgir eggver jörðu, og á viðtakandi öll afnot þess það vor, er hann flytur sig að jörðu. Fylgi reki leigulandi, á fráfarandi það, sem rekur til miðs föstudags í fardögum.

60. grein.

Ábúandi skal hafa öll leiguliðanot af jörðu sinni, nema öðruvísi sje um samið; en það eru leiguliðanot, að bann hafi til notkunar öll þau hús og mannvirki, innstæðukúgildi og öll þau rjettindi, sem jörðu fylgja.

Nú er leiguliðarjettur brotinn og á leiguliði sókn þess máls. Ef leiguliði sækir eigi, á landsdrottinn sókn þess máls, enda skal leiguliði gjöra landsdrottni aðvart, er leiguliðarjettur hans er brotinn, og láta hann vita, hvort hann sækir það mál eða ekki.

61. grein.

Eigi má leiguliði byggja öðrum af leigujörð sinni, nje húsmenn taka, nema landsdrottinn leyfi. Eigi má hann heldur án leyfis landsdrottins ljá öðrum nokkuð af blunnindum þeim og landsnytjum, er leigulandi hans fylgja. Hann má og eigi selja áburð af jörðu, nje farga honum á annan hátt. Eigi má hann heldur láta burtu hey, sem hann hefur aflað af jörðunni, nema því að eins að hann fái aptur jafngildi í heyi eða beit, eða að bann í harðindum hafi látið heyið gegn öðru endurgjaldi eptir áskorun hreppsnefndar.

62. grein.

Ef reki fylgir jörðu, og er hann undanskilinn leiguliðanotum, þá skal leiguliði birða við þann, er rekur, fyrir landsdrottin, og marka viðarmarki hans. Skal hann gjöra þetta sem sjálfur hann ætti, og draga við úr flæðarmáli, svo eigi taki út aptur. Leiguliði skal eiga af fjöru þeirri álnarlöng kefli og þaðan af smærri. Nú rekur hval, og skal leiguliði festa hann þeim festum og að öllu bjarga sem lög ákveða. Gjöra skal hann og landsdrottni orð, sje hann eigi fjær, en segir í 73. grein. en umboðsmanni hans ella. Rjett er leiguliða að skera þegar hval, en ábyrgjast skal hann landsdrottni allan þann hval, er bann sker. Leiguliði skal hafa fullt endurgjald af hvalnum fyrir starf sitt og átroðning.

63. grein.

Skyldur er maður að halda uppi húsum þeim öllum, er þá voru, er hann kom til jarðar og jörðu fylgja, og ábyrgjast fyrning þeirra, svo skal hann og við halda öðrum nýtsömum mannvirkjum, sem jörðu fylgja, svo sem túngörðum, vörzlugörðum, matjurtagörðum, fjenaðarrjettum, heygörðum, stíflugörðum og hverju öðru, og endurbæta það á ári hverju, svo að nýtilegt sje, og byggja upp af nýju, ef fallið hefur. Ábyrgjast skal leiguliði innstæðukúgildi jarðar sinnar, að ávallt sjeu til og leigufær. Nú flytur leiguliði sig frá jörðu, eða deyr, og ekkja hans bregður búi, og skal hann eða bú hans skila öllu, er jörðu fylgir, fullgildu, eða með fullu álagi.

64. grein.

Ef skriða fellur á hús leigujarðar eða þau verða á annan hátt fyrir skemmdum

af völdum náttúrunnar, svo sem af snjóflóði, vatnsflóði eða jarðskjálfta, eða þau farast fyrir eldsvoða, sem leiguliða eigi verður sök á gefin, þá skulu landsdrottinn og leiguliði, ef eigi er öðruvísi um samið, gjöra hús aptur í sameiningu. Leiguliði leggi til torfverk allt, en landsdrottinn allt annað, er húsagjörðin útheimtir. Þó skal leiguliði eptir úttekt greiða landsdrottni álag á hús þau, er fórust, ef þau eigi voru fullgild að viðum.

65. grein.

Ef land jarðar spillist af vatnságangi, skriðum, sandfoki, eða öðru því, er leiguliða verður eigi sök á gefin, þá gjöri hann landsdrottni orð, eða umboðsmanni hans, og er honum heimilt að krefjast skoðunar á skemmdunum. Nú þarf eigi meiri kostnað til að bæta skemmdirnar en nemur eins árs landskuld, og bætir þá landsdrottinn og leiguliði þær að helmingi hvor, nema leiguliði vilji næsta ár frá jörðu fara. Verði jörð fyrir meiri skemmdum eða þeim skemmdum, að hún rýrni til langframa, skal meta, hve miklum hluta landskuldar það nemi ár hvert um ákveðinn tíma, og á þá leiguliði heimting á, að landskuld sje sett niður um helming þess, er skemmdir eru metnar til ár hvert.

66. grein.

Leiguliði skal vinna upp tún og venjulegt engi leigujarðar sinnar, svo að hún sje í fullri rækt. Bregði hann af þessu lengur en eitt ár í senn, missir hann ábúðarrjett sinn.

67. grein.

Nú eru kveðnar jarðabætur á leiguliða, og greinir byggingarbrjef, hverjar sjeu og hve miklar ár hvert; en leiguliði vinnur eigi slíkar, sem tilskilið var, eitt ár í senn, og á landsdrottinn heimting á endurgjaldi fyrir þær eptir óvilhallra manna mati, ef leiguliði vinnur þær eigi þegar. Vinni leiguliði eigi jarðabætur, sem til var skilið, fleiri ár en eitt í senn, missir hann og ábúðarrjett sinn.

68. grein.

Nú vill leiguliði gjöra sjerstaka jarðabót, sem eigi verður talin að eins til þess, að jörðin sje í góðri rækt og yfirhöfuð vel setin, enda sje hún eigi ákveðin í byggingarbrjefi hans; þá skal hann leita um það samkomulags við landsdrottinn, en nái hann eigi samkomulagi við hann, þá er rjett, að hann fái óvilhalla menn á sinn kostnað til að meta, hvort þeir ætla varanleg not muni verða að jarðabótinni og tilvinnandi að gjöra hana, og skulu þeir jafnframt gjöra nákvæma áætlun um kostnaðinn við jarðabótina og hversu mikið eptirgjald eptir jörðina megi hækka fyrir hana til frambúðar. Landsdrottinn skal bjóða, að vera við mat þetta. Leiguliði skal þá bjóða, að landsdrottinn láti gjöra jarðabótina og borga jafnframt hálfan kostnaðinn við matið, en að leiguliði skuli svo halda henni við og greiða þá hækkun á eptirgjaldinu, sem metin var. Vilji landsdrottinn það eigi, þá er rjett að leiguliði gjöri jarðabótina á sinn kostnað. Við úttekt jarðarinnar af hans hendi skal þá meta, hversu mikið jörðin megi hækka að varanlegu eptirgjaldi fyrir jarðabótina, og hvern kostnað hafi þurft til að gjöra hana, enda sje hún í góðu standi eða fullt álag gjört á hana. Kostnaðinn skal fráfarandi þá fá endurgoldinu, en þó aldrei með hærri uppbæð en þeirri, sem er 12 sinnum meiri en hækkun eptirgjaldsins.

69. grein.

Nú vill landsdrottinn gjöra jarðabót á jörð, sem er í fastri byggingu, og getur

hann þá um það leitað samkomulags við leiguliða, en nái hann því eigi, þá er rjett, að hann láti gjöra jarðabótina eigi að síður, en bæti honum fullum bótum það, sem verkið kann að spilla leiguliðanotum hans, og er jarðabótinni er lokið, þá getur hann látið óvilhalla menn skoða hana og meta, hversu mikið jörðin megi hækka að eptirgjaldi fyrir jarðabótina; jarðabótina getur hann því næst afhent leiguliða og ber bonum upp frá því að halda henni vel við, og svara henni ásamt jörðinni í góðu standi eða með fullu álagi; enn fremur ber honum að gjalda árlega þá hækkun á eptirgjaldinu, sem metin var fyrir jarðabótina.

70. grein.

Ef leiguliði situr illa leigujörð sína, svo að tún og engi fara í órækt, eða hún á annan hátt bíður varanlegar skemmdir af hans völdum, innstæðukúgildi falla og hús hrörna um skör fram, og því um líkt, missir hann ábúðarrjett sinn, nema hann lofi að bæta úr því næsta ár, og setji tryggingu fyrir. Rjett er að landsdrottinn láti gjöra skóðun á jörðunni, hvort er leiguliði fer frá henni eða ekki, og meta til verðs skemmdir þær, er á henni hafa orðið fyrir þessar sakir, og bæti leiguliði þær að fullu.

71. grein.

Er meta skal skemmdir, jarðabætur eða jarðaniðslu, skulu úttektarmenn það gjöra. Landsdrottinn og leiguliði borgi skoðunargjörð að helmingi hvor, nema þegar svo á stendur, er segir í 70. grein, borgar þá leiguliði einn skoðunargjörð, ef hún verður á móti honum, en landsdrottinn ella.

72. grein.

Leiguliði skal greiða alla þá skatta og skyldur, sem á leigujörðu hans liggja, og halda uppi öllum lögskilum af henni, landsdrottinn kostnaðarlaust að öllu. Eindagi á kúgildaleigum er fyrir höfuðdag ár hvert, en á landskuld í hvers árs fardögum. Nú greiðir eigi leiguliði jarðargjöld á næsta missiri eptir eindaga og hefur hann fyrirgjört ábúðarrjetti sínum.

73. grein.

Skyldur er leiguliði að færa leigur og landskuld á heimili landsdrottins ókeypis, ef eigi er fjær, en þingmannaleið nemi, ella hafi landsdrottinn umboðsmann, er eigi húi fjær og taki við jarðargjöldum.

74. grein.

Þá er landsdrottinn vill neyta rjettar síns að byggja leiguliða út af jörðu sinni, skal hann það gjört hafa fyrir jól; en leiguliði skal af jörðu fara í næstu fardögum á eptir. Útbygging skal brjefleg vera og við votta, enda sje svo skýrt að kveðið í henni, að leiguliði hafi að vísu að ganga, að hann eigi af jörðu að fara.

75. grein.

Nú vill maður flytja sig af leigujörð sinni áður en ábúðartími hans er liðinn, og skal hann hafa sagt jörðu lausri fyrir jól. Skal hann segja landsdrottinn eða umboðsmanni hans upp leigumála brjeflega og við votta.

76. grein.

Ef leiguliði segir eigi lausri leigujörðu sinni eptir lögum, en flytur sig af henni, geldur hann landsdrottinn leigur næsta ár og landskuld. Má landsdrottinn nýta sjer

jörð sem hann vill, eða byggja öðrum. Nú hefur leiguliði sagt jörðu lausri í tækan tíma, en flytur sig af henni fyrir fardaga, og bætir hann landsdrottni skaða þann, er jörð biður af burtför hans, eptir mati óvilhallra manna.

77. grein.

Nú hefur landsdrottinn byggt leiguliða löglega út, svo sem fyr er sagt, og vill leiguliði eigi flytja sig af jörðu, eða beitir þrasetu, og er landsdrottni rjett að krefja útburðar á sina ábyrgð, og fer um það eptir almennum rjettarfarsreglum.

VIII. k a p.

Um úttektir jarða.

78. grein.

Þá er leiguliðaskipti verða á jörðum, skal taka þær út með lögmati skoðunargjörð. Úttektarmenn skulu vera tveir, og fer úttekt fram um fardagaleyti. Skal þá gjöra fráfaranda og viðtakanda aðvart með nægum fyrirvara, svo og landsdrottni eða umboðsmanni hans, svo að þeir geti til úttektar komið.

79. grein.

Sýslumaður skipar úttektarmenn í hrepp hverjum, svo marga, sem þurfa þykir, eptir tillögum hreppsnefnda. Úttektarmenn skulu eið sverja fyrir sýslumanni. Sjeu úttektarmenn eigi fleiri en tveir í hrepp, skal hinn þriðja til nefna til vara, er úttekt gjöri í forföllum annarshvors hinna, eða með þeim, ef þá greinir á, og ræður þá atkvæðafjöldi. Ávallt þar, er úttektarmenn greinir á, skal hinn þriðja til kveðja.

Úttektarmenn skulu hafa starfa sinn á hendi eigi skemmri tíma, en um sex ár.

80. grein.

Úttektarmenn skulu bók hafa, er borgist af sveitarsjóði og sýslumaður löggildir; skal rita í hana allar úttektir jarða. Eigi er úttekt lokið fyr, en svo er gjört. Skulu úttektarmenn því næst rita nöfn síu undir hverja úttekt henni til staðfestingar. Þeir, sem við úttekt eru staddir, fráfarandi, viðtakandi og jarðareigandi, eða umboðsmaður hans, ef hann eigi mætir sjálfur, skulu og rita nöfn sín undir úttekt. Nú skorast þeir undan að rita nöfn sín undir úttekt, og skulu úttektarmenn láta þess við getið í úttektabókinni.

Skyldir eru úttektarmenn að gefa staðfest eptirrit af úttektum, ef þeir eru þess beiddir, og eiga þeir 50 aura fyrir hverja örk eptirrits.

81. grein.

Úttektarmaður hver skal hafa 3 krónur fyrir hvern dag, sem þeir eru við úttekt hverja, og ferðakostnað að auki eptir úrskurði sýslumanns, ef ágreiningur verður. Fráfarandi og viðtakandi kosti úttekt, siun helming úttektar hvor.

82. grein.

Úttektarmenn skulu taka fyrst út hús þau, er jörðu fylgja, og lýsa þeim greinilega. Lýsa skal göllum, ef á búsum eru, og kveða á hæfilegt álag fyrir þeirra sakir, er fráfarandi gjaldi, nema öðruvísi sje um samið.

83. grein.

Næst á eptir jarðarhúsum skal taka út önnur mannvirki, þau er jörðu fylgja, svo sem eru túngarðar, vörzlugarðar, matjurtagarðar, fjenaðarrjettir, heygardar, stíflugarðar og annað þess konar. Skal lýsa því nákvæmlega og gjöra álag fyrir þeim göllum, sem á því eru.

84. grein.

Rjett er, að úttektarmenn skoði tún, engi og haga, skóg, eggver og aðrar landsnytjar, og meti spjöll á þeim, ef orðið hafa af völdum fráfaranda, til álags eptir atvikum.

85. grein.

Úttektarmenn skulu skoða innstæðukúgildi jarða, og meta álag á þau, ef eigi eru leigufær.

86. grein.

Ef einhver, sem hlut á að máli, eigi vill hlíta úttekt, sem gjörð er á jörðu, er honum rjett að krefja yfirúttektar. Skal sýslumaður innan mánaðar vera búinn að fá beiðni hans, um að nefna fjóra menn til yfirúttektar, og skulu þeir haga yfirúttekt svo, sem segir um úttektir. Yfirúttektarmenn eiga sömu laun fyrir starfa sinn, sem úttektarmenn, er krefjandi gjaldi, ef álagsupphæð eigi er breytt, ella fer um gjaldið, sem segir í 81. grein.

IX. ka p.

Um afrjettir, fjallskil, fjármörk, melrakkaveiðar o. fl.

87. grein.

Alstaðar þar sem menn eiga upprekstur á afrjett fyrir geldpening og hross, skal fara um upprekstur þangað, eins og venja hefur verið, og eptir því sem sýslunefnd skipar fyrir. En þar sem einstakir hreppar eða einstakar jarðir eiga ekkert upprekstrarland, skal hlutaðeigandi hreppsnefnd (bæjarstjórn) eða sýslunefnd útvega upprekstrarleyfi fyrir þá hreppa eða þær jarðir, þar sem þess er kostur.

88. grein.

Um rekstur geldfjenaðar, geldneyta og stóðhrossa til afrjettar sem og annað, er afrjettarpeningi og fjallskilum á haustum viðvikur, fer eptir því, sem hlutaðeigandi sýslunefnd skipar fyrir um.

89. grein.

Enginn má reka geldpening sinn eða hross í óleyfi í annars manns afrjett; gjöri hann það, þá gjaldi hann afrjettareiganda tvöfaldan afrjettartoll. Gjalda skal hver maður, sem fje á á afrjett, afrjettartoll, nema hann eigi sjálfur rjett til að reka á afrjett borgunarlaust. Afrjettartollur fer eptir því, sem venja hefur verið í hverju byggðarlagi, eða eptir því, sem afrjettareiganda og fjáreiganda kemur saman um, en verði ágreiningur milli þeirra, skulu þeir hlíta úrskurði hlutaðeigandi sýslunefndar.

90. grein.

Nú þykir einhverjum þeirra, er upprekstur eiga í afrið, eða upprekstrarleyfi hafa fengið, að hún sje ofsett af peningi þeim, er þar á að ganga. Er honum þá heimilt, að snúa sjer til hlutaðeigandi sýslunefndar, og þyki henni kæra hans á rökum byggð, og geti hún annarstaðar útvegað upprekstur fyrir meiri eða minni hluta upprekstrarfjellsins, þá getur hún gjört breytingar á því, og skulu þá þær jarðir fyrst leggjast frá því, er skemmstan tíma hafa í því verið.

91. grein.

Hvervetna þar, sem það svæði er ákveðið, sem reka skal til hvörrar afriðar, má afriðareigandi eigi taka pening annarstaðar að, en gjöri hann það, missir hann allt að helmingi afriðartollsins, eptir því sem sýslunefnd nákvæmar ákveður.

92. grein.

Ekki má afriðareigandi nje nokkur annar beita búsmala sínum í afrið eða verja þar nokkrar slægjur, frá því 8 vikur eru af sumri og til þess 4 vikur lifa sumars. Ekki má heldur hafa selför í afrið, og eigi setja þar nokkurt grasbýli. Brjóti nokkur á móti þessu, er bygging hans rjettæk, og hann verður sekur að auki um allt að 50 krónum.

93. grein.

Ef fje gengur úr afrið í búfjárbaga manna á sumrum, þá fer um rekstur á því, svo sem hlutaðeigandi sýslunefnd skipar fyrir um.

94. grein.

Hver maður skal einkenna fje sitt glöggu marki á eyrum, og ef soramarkað er eða eyrun skemmd, með brennimarki á hornum eða klaufum. Eitt mark skal hver maður hafa á fje sínu og eigi fleiri, nema hlutaðeigandi sýslunefnd leyfi. Eigi má maður hafa þjófamark á fje sínu, en það er þjófamark, ef afeyrt er, eða numið svo báðum megin af eyrum, að undirmörk hverfi með öllu. Rjett er að hafa eitt mark á sauðfje, og annað á hrossum. Eigi þarf að marka annan pening fremur en vill.

95. grein.

Nú vill maður taka upp fjármark, eða breyta því marki, sem hann á, og er honum það heimilt, ef enginn á það mark áður, svo nálægt, að samgöngur megi verða milli fjenaðar þeirra. Sá, sem vill taka upp mark að nýju, eða breyta marki sínu, skal á manntalsþingi lýsa fyrir sýslumanni markinu, og skal þá sýslumaður athuga, hvort nokkur á sama mark í þeirri sýslu, eða svo nálægt, að samgöngur megi verða milli fjenaðar þeirra. Ef það ekki er, þá ritar sýslumaður markið þegar í markaskrá sýslunnar, og lætur hlutaðeiganda vita, að honum sje markið heimilt, annars sendir hann það til baka, og lætur þann, er hlut á að máli, vita, að honum sje markið óheimilt.

96. grein.

Ef menn eiga sammerkt, og á annar erfðamark, en hinn kaupamark eða gjörðarmark, þá skal sá balda markinu, sem erfðamark á, en hiun af bregða. Ef annar á kaupamark, en annar gjörðarmark, þá skal sá af bregða, sem gjörðarmark á; ef tveir menn taka upp sama gjörðarmark, þá skal sá af bregða, sem færri fje á.

Sýslunefnd skal heimilt að ákveða eitt brennimark fyrir hvern hrepp í sýslunni, og enn fremur eitt aðal-yfirmark á hægri eyra fyrir sýsluna og á vinstra eyra fyrir hvern hrepp í henni, og eru þá hlutaðeigandi fjáreigendur skyldir að leggja niður þau mörk, er fara í hága við þetta.

97. grein.

Ef maður flytur búnað sinn úr einni sýslu í aðra, þá skal hann fyrir jónsmessu senda sýslumanni fjármark sitt, og beiðast, að það sje innfært í markaskrá sýslunnar. Skal þá sýslumaður athuga, hvort nokkur á sammerkt í sýslunni, og ef það er ekki, þá ritar hann markið þegar í markaskrána, og lætur hlutaðeiganda vita, að honum sje markið heimilt. Annars kostar sendir hann honum markið aptur, og lætur hann vita, að hann verður að bregða út af því.

98. grein.

Hver sýslumaður skal halda eina markaskrá fyrir sína sýslu, og ritar hann árlega í hana öll ný mörk, og markabreytingar í sýslunni. Skrá yfir öll hin úýju mörk í sýslunni skal hann sjá um að prentuð sje nokkru fyrir haustrjettir ár hvert, svo að hún geti verið til afnota í rjettunum. Markaskrána skal prenta upp á 5 ára fresti, og út bíta henni svo, að hver fjáreigandi í sýslunni geti fengið hana. Um kostnað við prentun markanna fer eptir því, sem hlutaðeigandi sýslunefnd ákveður.

99. grein.

Sá peningur, er finnst á haustum á afrjettum eða í heimahögum, og sem enginn finnst eigandi að, skal ganga til þeirrar hreppsnefndar, þar sem lögrjett eða skilarjett er, eða til þess manns í hreppsnefndinni, sem hefur á hendi fjallskilamálefni hreppsins. Skal gjöra lýsing á þeim peningi með mörkum, lit, aldri og einkenni, og senda þá lýsingu næstu hreppsnefndum, og svo langt sem því verður við komið. Nú hafa eigendur leitt sig að sumu fjenu, en ekki að sumu, og skal þá það, sem óútgengið er að næstu veturnóttum, seljast á lögmætu sölupingi. Lýsa skal fjenu enn í blöðunum, og hafi enginn leitt sig eiganda að því að missiri liðnu frá því auglýsingin kom út, fellur andvirði þess í sjóð sveita þeirra, er safna fje að hlutaðeigandi rjett, að fráðregnum uppboðskostnaði, og einum sjöttungi af verðinu, sem hreppsnefndinni ber fyrir ómök sín og hirðingu á fjenu, og skiptist það milli sveitarsjóðanna eptir þeim fjárfjölda, er safna skal að rjettinni úr hverri sveit. Nefnt endurgjald fær hreppsnefndin, þó eigendur leiði sig að öllu fjenu.

100. grein.

Ef ómerkingar koma fyrir á afrjettum eða í heimalöndum, og fylgja þeir eigi mörkuðum mæðrum, þá skal selja þá við uppboð, og fer um andvirði, svo sem áður er sagt um andvirði óskilakinda. Á sama hátt skal fara með afeyrðar kindur og þær kindur, sem mark er svo óljóst eða skemmt á, að því verður eigi lýst.

101. grein.

Nú hyggur einhver, að hann eigi kind, sem er ómörkuð eða markið óljóst eða skemmt á, og skal hann þá fara til þess manns, sem kindina hefur í vörzlum sínum, og lýsa fyrir honum þeim einkennum, er á kindinni eiga að vera. Þyki hreppsnefnd þeirri, er hlut á að máli, líklegt eptir lýsingunni, að hann muni kindina eiga, þá getur hún

fengið honum bana í hendur, eða verð hennar, að frádregnum einum sjöttungi, er fellur til hreppsnefndarinnar, svo sem áður segir.

102. grein.

Ákvarðanir þær, sem settar eru um sauðpening í undanfarandi greinum, skulu einnig gilda um stóð, og geldan nautpening, að því leyti, sem þær geta átt þar við.

103. grein.

Um grenjaleitir, grenjavinnslu og aðrar ráðstafanir til að eyða refum, fer eptir því, sem hlutaðeigandi sýslunefnd ákveður

X. k a p.

Ýmislegt um búnaðarmálefni..

104. grein.

Stofnun nýbýla er hvervetna komin undir samningum við landeiganda, og fer um þau býli sem um hjáleigur.

105. grein.

Ef tveir menn eða fleiri eiga parta í hinna sömu jörð, þá skal þó ávallt einn maður ráða fyrir byggingu allrar jarðarinnar, og yfir höfuð ganga í eiganda stað; komi þeim eigi ásamt um, hver ráða skal fyrir byggingunni, þá skal atkvæðafjöldi ráða, en ef ekki eru fleiri en 2 hlutareigendur, skal sá ráða, sem meira á í jörðunni, en eigi þeir báðir jafnt, skulu óvilhallir menn kveða á um, hver hafa skal byggingarráðin. Sá sem fyrir byggingu ræður, skal tilkynna það sýslumanni; hann ábyrgist og eptirgjald jarðar og álag.

106. grein.

Nú vill maður gjöra hjáleigu að jörð, og skulu þá óvilhallir menn ákveða glögg landamerki milli hennar og heimajarðarinnar, sem og dýrleika hjáleigunnar, ef hún hefur eigi ákveðinn dýrleika. Ef hlutaðeigandi sýslunefnd þykir æskilegt, að byggð sje aldrei lögð niður á býli þessu, enda sje það eigi minna en 5 bndr., þá er rjett að fá til þess samþykki landshöfðingja og lýsa því síðan á manntalsþingi, að hjáleigan sje orðin sjerstök jörð.

107. grein.

Ef maður á hjáleigu, er hann vill gjöra að sjerstakri jörð, en eigi heimajörðina, og land er óskipt milli þeirra, þá er honum heimilt að krefjast þess, að óvilhallir menn skipti landinu, og skal svo að öðru leyti fara að, svo sem segir í 106. grein.

108. grein.

Nú vill maður leggja eina jörð undir aðra, og er þá rjett, að hann, ef sýslunefnd mælir með því, leiti um það samþykkis landshöfðingja, og verði samþykkið veitt, þá skal lýsa því á hlutaðeigandi manntalsþingi, að jörðin sje orðin hjáleiga frá jörð þeirri, er til var tekin.

109. grein.

Nú vill maður leggja hjáleigu, landspart eða ítak frá einni jörð, og skal þá jafn-

an leggja það undir aðra jörð; skal þá um þetta brjef gjöra, og kveða glögg á, hver sje merki hjáleigunnar, landspartsins eða ítaksins, sem og hver rjettindi ítakið veitir eiganda; enn fremur skal til taka, hversu mikið af dýrleika jarðar þeirrar, sem skert er, leggst til hinnar jarðarinnar. Gjörningi þessum skal þinglýsa á manntalsþingi eða manntalsþingum þeim, er jarðirnar heyra undir, og tilkynnast landshöfðingja. Enn fremur þarf samþykkis landshöfðingja til þess hann sje gildur, ef jörð sú, sem skert er, verður við það minni en 10 hndr., eða ef jarðirnar eru sín í hvorri sýslu. en samþykki sýslunefndar útheimtist til þess, ef þær eru að vísu í sömu sýslu, en þó sín í hverjum hreppi.

110. grein.

Ef byggð er lögð niður á smábýli, þá skal jafnan leggja landið undir einhverja jörð, og sje byggð seinna sett á býli þessu, verður það hjáleiga frá tjeðri jörð. Þegar smábýli er lagt undir jörð, þá skal þinglýsa því á manntalsþingi jarðarinnar og tilkynna það landshöfðingja; sje jörðin og smábýlið sitt í hvorum hreppi, þá þarf til þess samþykki sýslunefndar; og sjeu þau sitt í hvorri sýslu. þarf til þess samþykki landshöfðingja. Dýrleiki smábýlisins leggst ávallt við dýrleika jarðar þeirrar, sem það er lagt undir.

111. grein.

Aldrei má leigja jarðeign, landspart eða ítak um lengri tíma en 50 ár í seun.

112. grein.

Ef tveir menn eða fleiri búa á einni jörð, þá eiga þeir hver um sig tjeft á að fá óvilhalla menn til að skipta milli þeirra til notkunar túni og engjum, skógi, húsum og innstæðukúgildum, svo að hver fái sinn part út af fyrir sig. Beitilandi, blunnindum og ítökum skal einnig skipta til notkunar, ef hlutaðeigendur koma sjer saman um það, en sje það eigi, þá hafa þeir afnot þeirra í sameiningu, eptir því, sem hver á tiltölu til, eða sinn tímann hver, ef svo þykir betur fara. Landsdrottinn skal ávallt bjóða að vera við, þegar jörðu er þannig skipt til afnota.

113. grein.

Hver maður er skyldur til að hafa nægilegt húsrúm fyrir pening þann allan, er hann setur á vetur, en sæti ella sektum allt að 50 krónum.

114. grein.

Ef skógur fylgir jörðu, hvort sem maður á hann sjálfur eða hefur hann á leigu, skal eigi brúka hann nema til brýnustu heimilisþarfa, eptir því sem hreppsnefnd ákveður. Eigi má brúka til eldsneytis nema kalvið. Aldrei má höggva nýgræðing eða skóg þann, er eigi er fullvaxinn. Eigi má rífa hrís, víði, fjalldrapa eða lyng nema með leyfi hreppsnefndar. Sjeu leiguliðanot á því, er ræðir um í þessari grein, frekar takinörkuð í byggingarbrjefi, þá er leiguliði að sjálfsögðu skyldur að hlíta því. Brot mót grein þessari varða sektum allt að 50 krónum, og ef leiguliði á í hlut, þá hefur hann fyrirgjört ábúðarrjetti sínum, og gjaldi landsdrottinn þess utan fullar skaðabætur eptir óvilhallra manna mati.

115. grein.

Ef sjór, vötn eða vindur ber hey saman á annars manns land, þá er þeim, sem heyið á, heimilt að hirða það, þar sem það er komið, en flytja skal hann það burtu þegar

ar það er þurrt orðið, nema landeigandi eða ábúandi leyfi, að hann setji það þar saman. Ef hey tveggja manna eða fleiri rekur eða flæðir saman, og verða þeir eigi ásáttir um skipti á því sín á milli, skal sá, er býr á því landi, sem heyið hefur rekið upp á, skipta heyinu með þeim, og kveður hann 2 óvilhalla menn til þess starfa með sjer.

116. grein.

Ef menn taka þátt í vatnsveitingu saman og kemur þeim eigi ásamt um, hvernig henni skuli haga, þá skulu þeir með atkvæðafjölda kjósa einn mann til að ráða fyrir henni hvert ár; sjeu atkvæði jöfn, ræður hlutkesti.

117. grein.

Heim að hverju byggðu býli skal vegur liggja frá alfaravegi; þar sem hann liggur í gegnum tún, skal vera gata glögg og greið; svo skulu og þar sem vegurinn þarf að liggja yfir engjar, skýr vegamerki sýna, hvar fara skuli yfir þær, enda sje þar vel fært. Ríði nokkur að nauðsynjalausu, þá jörð er þíð, út fyrir hinn lagða eða einkennda veg, skal hann bæta ábúanda allt að 10 krónum.

118. grein.

Hver maður hefur heimild til að reka skepnur annara úr landi sínu hvert er hann vill með þeim takmörkunum, er nú segir: eigi má viljandi reka svo, að þeim sje til meins, er skepnurnar á; heldur eigi má viljandi skilja þær þar eptir, sem búast má við, að þær viðstöðulaust gangi í tún eða engjar. Viti sá, er rekur, að sá, sem landsnytjar á, þar sem peningurinn er eptirskilinn, eigi minna en helming hans, þá skal gjöra ábúanda aðvart um reksturinn. Sje um þann pening að ræða, sem á að vera á afrjett, þá fer um rekstur á honum, eptir því sem hlutaðeigandi sýslunefnd ákveður. Sje öðruvísi rekið en nú var sagt, varðar það sekt allt að 10 kr. og skaðabótum að auk eptir atvikum að mati óvilballra manna.

119. grein.

Nú tekur maður pening af öðrum til fódurs, og skal hann þá ábyrgjast þann pening fyrir meгурð og fódurskortí, sem og að hann farist eigi fyrir vangeymslu sakir, en bæta eiganda fullum bótum, ef ástæða er til, að óvilballra manna álití. Eigi er fódur fullgilt, nema fódurpeningur sje með fullum þrótti að álití óvilballra manna, og ef það er sauðpeningur, þá skal hann vera í allri ullu. Fódurtími skal talinn frá 6. október á haustin til 10. maí á vorin.

XI. ka p.

Almennar ákvarðanir.

120. grein.

Hvervetna þar sem í lögum þessum er nefnt mat óvilballra manna og eigi öðruvísi ákveðið, þá skulu þeir vera tveir, kvaddir af sýslumanni, og greiðir beiðandi kostnaðinn við matið.

Hver hlutaðeiganda, sem óánægður er með matið, á þess kost á sinn kostnað að fá fjóra menn kvadda af sýslumanni, til að gjöra yfirmat, ef beiðni um það er komin til sýslumanns, áður mánuður er liðinn frá því matið fór fram, og skal þá hlíta yfirmatinu. Matsmenn eru allir skyldir að vinna eið að gjörð sinni, ef þess er krafizt.

121. grein.

Með mál, sem rísa út af brotum gegn ákvörðunum í IX. kap. og í 113. og 114. grein laga þessara, skal fara sem opinber lögreglumál, en með mál út af brotum gegn öðrum ákvörðunum í lögum þessum sem einkamál.

122. grein.

Sektir þær, sem ákveðnar eru í lögum þessum, renna í hlutaðeigandi sveitarsjóð.

XII. k a p.

Eldri lagaákvæðanir felldar úr gildi.

123. grein.

Lagaboð þau, er hjer greinir, skulu úr gildi falla :

Jónsbókar landsleigubálkur og rekabálkur; úr landabrigðabálki 3., 4., 5. og 7., kap., og úr kaupabálki 15., 16., 17. og 20. kap.; tilskipun 29. novbr. 1622 um lögboð, þrætu-kaup, rjettarspjöll og húsahrörnun, 4. gr.; tilsk. 15. maí 1705 um að koma af ýmsum óreglum á Íslandi; tilskipun 15. apríl 1776 um rjettindi fyrir þá, sem vilja taka upp eyðijarðir eða óbyggð pláss á Íslandi; opið brjef 4. marz 1778 um rekarjett á Íslandi, 4. og 5. grein; tilskipun 22. júlí 1791 um tryggingu á ábúðarrjetti leiguliða; aukatekju-reglugjörð fyrir rjettarins þjóna á Íslandi 10. septbr. 1830, 67. gr. að því leyti, er snertir uppboð á óskilafje; tilsk. 20. júní 1849 um veiði á Íslandi, 1.—4 gr., og sömuleiðis 9., 10. og 15. gr. að því leyti þar er ákveðið, að sýslumenn skuli ótilkvaddir af eiganda lýsa friðhelgi þeirra staða, sem þar er getið, og opið brjef 2. apríl 1853 um breyting á opnu brjefi 4. maí 1778 um rekarjett á Íslandi, 1. gr., að því leyti sem ákveðið er, að land-eigandi skuli eignast vogrek þau, sem þar eru nefnd. Svo skal og úr gildi falla allt það, sem annars kann að koma í bága við efni þessara laga í þeim lögum og tilskipunum, sem hingað til hafa verið gild.

Alþingi 25. júlí 1881.

Guðmundur Einarsson,
formaður.

Eiríkur Briem,
skrifari og framsögum.

Þorkell Bjarnason.
Þorlákur Guðmundsson.

Fríðrik S Stefánsson.

Þorvarður Kjerulf.

Lárus Blöndal.

144.

Tillaga

til þingsályktar,

(frá nefndinni um skólamál landsins).

Með því að neðri deild alþingis fellst á aðalskoðun nefndarinnar í álit bennar um «skólamál landsins, áhrærandi menntun alþýðunnar», sendir deildin nefndarálit með meðmælum sínum til landshöfðingja, í því trausti, að hann hafi það til hliðsjónar við fjárveitingar til menntunar alþýðu.

Frumvarp

til laga um skyldu presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 1. ágúst 1881).

1. gr.

Hver sá, sem vígist til sóknarprests, eptir að lög þessi hafa öðlzt gildi, er skyldur að sjá konu sinni borgið eptir sinn dag með fjárstyrk æfilangt úr hinum íslenska prestsekknasjóði eptir reglum þeim, sem á eptir fara.

2. gr.

Fjárstyrk skal telja frá þeim degi, er sá ljezt, er hafði sjeð ekkju sinni borgið, og þar til hún deyr. Skal styrkurinn goldinn 1. apríl og 1. október á ári hverju fyrir það tímabil, sem þá er liðið.

Ef prestsekkja, sem nýtur fjárstyrks af ekknasjóðnum, giptist presti, skal fjárstyrkur sá, sem hún þegar á tilkall til, dreginn frá þeirri upphæð, sem hann samkvæmt þessum lögum er skyldur til að sjá henni borgið með, ef hann er meiri; sje hann jafn eða minni, heldur hún rjetti sínum óskertum, og seinni maður hennar er laus við þá skyldu, að sjá henni fyrir lífsfje. Nú giptist prestsekkja bónda og verður aptur ekkja, skal hún þá fá þann fjárstyrk, er henni hafði borið sem prestsekkju.

Eigi má öðrum selja fjárstyrkinn, og er hann undanþeginn hvers konar lögsókn af hálfu skuldheimtumanns.

3. gr.

Þegar prestur fær lausn frá embætti sínu með eptirlaunum, helzt skylda hans, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með þeim fjárstyrk, sem ákveðinn er; en þá skal færa niður árgjaldið um helming við þá fjárhæð, sem til tekin er í 3. gr., ef hann hefur goldið árgjaldið að minnsta kosti í 10 ár, áður en hann fjekk lausn; að öðrum kosti verður árgjaldið eigi fært niður, fyr en bann hefur goldið það svo mörg ár, sem fyr segir.

4. gr.

Hafi hlutareigandi fengið skilnaðardóm frá konu sinni, er honum heimilt að losast við tillagagreiðslu sína til ekknasjóðsins. Hafi hann sjeð fyrir ekkju sinni með gjaldi í eitt skipti fyrir öll, getur hann heimtað, þá er hann skilur við sjóðinn, að helmingur gjaldsins verði sjer endurgoldinn leigulaust, eða dreginn frá því, sem hann enn er í skuld um við ekknasjóðinn.

Verði hjónaskilnaður gjörður með leyfisbrjefi, er það komið undir samkomulagi hjónanna á milli, hvort manningum sje leyfilegt, að losast við ábyrgðina. Sje eigi svo ákveðið með berum orðum, við helzt ábyrgðin.

5. gr.

Það er skilyrði fyrir því, að gjörast hlutareigandi í ekknasjóðnum, að sá, sem

vill sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk, útvegi læknisvottorð fyrir því, að lífi bans sje engin bráð hætta búin, og að hann sanni með skírnarvottorði, að hann eigi sje sextugur að aldri.

6. gr.

Skylda sú, er samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvílir á prestaköllum til þess, að greiða eptirlaun til prestsekkna, fellur niður jafnótt og lög þessi öðlast gildi og nýr prestur kemur til brauðs, samkvæmt 1. gr. Samt skal ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðum sínum, framvegis heimilt samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 að taka einhverja af kirkjujörðum kallsins til ábúðar fyrir venjulegt afgjald.

7. gr.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilsk. 3. maí 1743 hvílir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum brauðum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

8. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

146.

Frumvarp

til laga um löggilding verzlunarstaðar við Sandvík í Grímsey.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild 2. ágúst).

Við Sandvík í Grímsey skal vera löggiltur verzlunarstaður.

147.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Eins og hún var samþykkt af efri deild 2. ágúst)

Alþingi ályktar að skora á ráðgjafann fyrir Ísland:

Fyrst og fremst (principaliter): að hann sjái um, að þeir, sem til skulda telja hjá „The North of Iceland Sulphur Company Ltd. London England“ og sem hafa fengið veð í rjettindum nefnds fjelags til að nota brennisteinsnámurnar í Þingeyjarsýslu, fái skuldir sínar greiddar; en til vara: að ráðgjafinn hlutist til um, að þeir hinir sömu fái skuldir sínar greiddar af því fje, sem fjelagið hefur sett stjórninni sem veð, eða að því ekki verði skilað hlutaðeigendum, fyr en skuldaskipti þessi eru útkljáð.

Frumvarp

til laga um leysing á sóknarbandi.

(Samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 1. ágúst.

1. gr.

Öllum búsráðendum, börnum þeirra og hverjum öðrum, sem fermdur er og 18 ára, skal heimilt að kjósa sjer annan prest en sóknarprest sinn. Sóknarprestar einir mega kjörprestar vera.

2. gr.

Semja skal maður við kjörprest sinn, hverja prestspjónustu hann vill af honum þiggja. Síðan skýrir hann hjeraðsprófasti frá samningi þeirra, en prófastur aptur sóknarprestinum. Nú vill maður aptur hverfa til sóknarprests síns, og skal hann tjá það prófasti, en prófastur aptur sóknarpresti og kjörpresti.

3. gr.

Verði prófastur þess vís, að kjörprestur hafi fermt barn úr öðru prestakalli, er honum þykir óhæfilegt til fermingar sakir fáfræði, skal prófastur skýra biskupi frá því, og leggur biskup úrskurð á það mál.

4. gr.

Gefa skal sóknarleysingi sóknarpresti greinilegar skýrslur um öll þau prestsverk, er kjörprestur hefur fyrir hann gjört; en sóknarprestur er skyldur að geta þeirra í kirkjubók sinni, svo sem lög standa til. Skýrsla leysingja skal gefin eigi síðar en á 14 náttu fresti og skal henni fylgja vottorð frá kjörpresti. Prestsverka þeirra, er skylt er að rita í kirkjubók, skal kjörprestur geta í embættisbók sinni, en eigi skulu þau talin í árskýrslu hans, nema ferming sje. Nú er sóknarpresti eigi skýrsla gefin á 14 náttu fresti, og verður leysingi um það sekur 2—10 kr fyrir viku hverja, er skýrsla dregst, eptir ákvæðum sýslumanns, og renna sektirnar í hreppssjóð þar, er leysingi býr.

5. gr.

Nú fæðist leysingja barn, og skal skýra frá því presti þar í sókn, er barnið fæðist.

6. gr.

Til hjúskapar skal sóknarprestur brúðarinnar lýsa, enda skal og lýsa fyrir honum meinbugum og hjúskaparbanni, og gefur hann síðan hjónaefnunum greinilegt vottorð um lýsingarnar. En að öðru leyti fer um ábyrgð prests þess, er saman vígir, á lögmæti hjónabandsins, sem lög standa til.

7. gr.

Þá er ófermdur maður, sem er fullra 18 ára að aldri, vill ráða sig í vist, skal hann fá til þess samþykki prests þess, er ætlazt er til að fermi hann. Eigi má presturinn veita samþykki sitt til vistarráða, nema í hans prestakalli sje.

8. gr.

Sáttatilraun þá, er lögboðin er, ef hjón vilja slíta sambúð eða skilja að fullu, skal kjörprestur þeirra gjöra, og gefa lögboðið vottorð um siðferði þeirra og hegðun; en

geti kjörprestur eigi gefið nægilegt vottorð, skal sóknarprestur bæta því við, er á vantar.

9. gr.

Skyldur er sóknarprestur að semja og senda allar lögboðnar skýrslur um fæðingar, skírn, bjónavígslur og andlát, svo og gefa vottorð þau, er rituð eru upp úr kirkjubók, fyrir ferming utan, því um hana skal sá prestur skýrslu gefa og vottorð senda, er sjálfur fermt hefur.

10. gr.

Sóknarleysingja er rjett, að láta kjörprest sinn fremja skírn, ferming, bjónavígslu, skriptamál og altarisgöngu, flytja líkræðu og syngja yfir í sóknarkirkjunni. svo og jarða lík í kirkjugarðinum. Þó skal hann fengið hafa vissu um það hjá sóknarprestinum, að sjálfur hann þurfi eigi á kirkju að halda eða kirkjugarði til prestsverka á sama tíma.

Heimilt er kjörpresti að nota öll áhöld kirkjunnar til prestsþjónustu, svo sem messuskrúða, ljós, graftól, vín og bakstur; en skylt er honum að hafa að minnsta kosti einn meðhjálpara sóknar þeirrar viðstaddan þjónustugjörðina.

11. gr.

Gjalda skal leysingi til sóknarkirkjunnar öll lögboðin gjöld, og sóknarpresti allar fastar tekjur.

149.

Frumvarp

til laga

um breyting á 2. og 3. gr. laga um stofnun læknaskóla í Reykjavík 11. febr. 1876.

(Samþykkt í efri deild alþingis við 3. umræðu 1. ágúst).

1. gr.

Forstöðumaður læknaskólans, sem jafnframt er landlæknir, skal hafa 3600 kr. laun á ári hverju.

2 gr.

Hinn fasti kennari, sem einnig hefur á hendi kennslu yfirsetukvenna, skal hafa í árleg laun 2400 kr.

150.

Nefndarálit

Hin heiðraða efri deild hefur kosið oss í nefnd til að íhuga tillögu 1. og 2. þingmanns Rangvellinga um að taka fyrir endurskoðun jarðabókarinnar frá 1. apr. 1861.

Vjer höfum rætt þetta mál á fundum, og komið að þeirri niðurstöðu, að margt og mikið mæli með því, að jarðabókin sje tekin fyrir til nákvæmrar yfirvegunar og lag-

færingar, því jarðamatið, sem jarðabókin er byggð á, er bæði ónákvæmt innbyrðis í sveitunum, ónákvæmt hreppa í milli innbyrðis í sýslunum og ónákvæmt og en þá fráleitast öllum sanni, hvað hlutfallið snertir sýslna í milli.

En til þess að fá þessari nauðsynlegu endurskoðun jarðabókarinnar framgengt á sem tryggastan og kostnaðarminnstan hátt, virðist nefndinni eiga við að fela hreppstjóra og hreppsnefnd í hverjum hreppi á hendur að gjöra innbyrðis jöfnuð á hundradatali jarðanna í hreppnum, og jafnframt þessu skuli sýslunefndin jafna hundradatalið hreppa í milli í heild sinni, ef henni virðist ástæða til þess, og að málið þannig undirbúið yrði lagt fyrir alþing 1883 til að leggja seinustu hönd á verkið, bæði hvað hundradatal alls landsins snertir og jöfnuð á hundradatalinu sýslna í milli, með hliðsjón af söluverði jarða í hverri sýslu eða kaupstað á næstliðnum 5 árum.

Af þessum ástæðum ræður nefndin hinna beiðruðu efri deild eindregið til að fallast á meðfylgjandi frumvarp til laga um endurskoðun jarðabókarinnar frá 1. apríl 1861.

Alþingi 1. dag ágústmánaðar 1881.

Benidikt Kristjánsson.

Einar Ásmundsson.

Sighvatur Árnason,
framsögumaður.

Frumvarp

til laga um endurskoðun jarðabókarinnar frá 1. apríl 1861.

1. grein.

Þá er lög þessi hafa öðlzt gildi, skal hreppstjóri og hreppsnefnd í hverjum hrepp taka mat jarðanna í hreppnum til athugunar, og bera nákvæmlega saman mat hinna einstöku jarða í hreppnum, og hlutfallið þeirra í milli eptir gæðum jarðanna. Virðist hreppstjóra og hreppsnefnd ójöfnuður vera á mati jarðanna eptir jarðamati því, sem nú er gildandi, skal gjöra tillögu um að færa matið upp eða niður á einstökum jörðum eptir því, sem rjett sýnist vera á hverjnm stað, en þannig, að jarðarhundradatal alls hreppsins raskist eigi í neinu frá því, sem nú er. Skal þessum starfa lokið fyrir 1. október 1882, og skal tillagan um leiðrjetting jarðamatsins fram lögð á hreppsmóti þá þegar, svo allir geti kynnt sjer hana, enda skal hún liggja til sýnis á þingstaðnum eða öðrum hentugum stað í hreppnum, sem fyrirfram sje auglýstur. Hreppstjóri stýrir verki þessu og gegnir skrifarastörfum.

2. grein.

Á manntalsþingi vorið 1882 skal sýslumaður láta kjósa í hverri þinghá 6 yfirmatsmenn, til að skera úr umkvörtunum þeim, er fram kunna að koma í hreppnum, um ójöfnuð á mati hreppstjóra og hreppsnefndar. Við kosningar þessar skal nota kjörskrá þá fyrir hreppinn, er lögboðin er, til að fara eptir við alþingiskosningar, og er kosningarrjettur og kjörgengi til kosningar yfirmatsmanna sama sem til alþingiskosninga.

3. grein.

Nú vill eigandi jarða eða hans löglegur umboðsmaður átelja mat það, er hreppstjóri og hreppsnefnd hafa sett á jörð hans, og skal hann þá bera brjeflega upp kærurnar sínar fyrir hreppstjóra fyrir lok nóvember mánaðar 1882, því næst skal hreppstjóri kveðja

yfirmatsmenn og þann eða þá, sem umkvörtun hefur frá komið, svo og hreppsnefndina með nægum fyrirvara til fundar innan tveggja mánaða til að ræða málið. Birta skal og almenningi í hreppnum fundinn fyrirfram á kirkjufundum, eða öðrum mannfundum. Á fundi þessum skulu yfirmatsmenn meta umkvartanir þær, er fram hafa komið, og mega þeir þá leiðrjetta jarðamat það, er áður var gjört, ef þeim virðist ástæða til. Þess skal gætt, að hið löggilta hundradatal í öllum hreppnum raskist eigi við slíka leiðrjetting.

4. grein.

Hreppstjóri skal skrásetja hundradatal það á hverri einstakri jörð í hreppnum, er gjört hefur verið af honum og hreppsnefndinni, og sömuleiðis breytingar þær, er hinir kosnu yfirmatsmenn hafa gjört. Skýrslur um allt, er fram hefur farið, skal hann senda sýslumanni fyrir lok marzmánaðar 1883.

5. grein.

Sýslunefnd í hverri sýslu skal á fyrsta fundi sínum, eftir að lög þessi öðlast gildi, taka til yfirvegunar innbyrðis hlutfall það, sem nú er á milli hinna einstöku hreppa sýslunnar. Virðist sýslunefndinni ástæða til, skal hún gjöra tillögu um að breyta því þannig, að jarðahundradatal nokkurra hreppa sje fært upp, en annara niður að því skapi, en gæta skal hún þess, að allt hundradatal sýslunnar raskist eigi frá því, sem það er ákveðið í hinni löggiltu jarðabók.

6. grein.

Í kaupstöðum skal bæjarfógeti og bæjarstjórn gjöra tillögur um leiðrjetting jarðamatsins á sama hátt, sem fyrir er mælt í 1. gr., og skal þar einnig bera kærur, er rísa kunna af jarðamati því, undir 6 kosna yfirmatsmenn samkvæmt 2. og 3. grein.

7. grein.

Landshöfðingi getur sveitastjórnnum þeim, er nefndar eru í lögum þessum, erindisbrjef, og ákveður þar nákvæmari reglur fyrir störfum þeirra við endurskoðun jarðamatsins.

8. grein.

Sýslumenn og bæjarfógetar skulu senda landshöfðingja tafarlaust allar tillögur um leiðrjetting jarðamatsins, er gjörðar hafa verið í hreppum, sýslum og kaupstöðum landsins. Svo skulu þeir og senda landshöfðingja skýrslu um söluverð jarða þeirra, er seldar hafa verið í lögsagnarumdæmi hvers þeirra, á tímabilinu frá 1876 til 1881. Öll þessi skjöl og skýrslur leggjur landshöfðingi fyrir alþingi 1883.

Alþingi 1. dag ágústmánaðar 1881.

Benidikt Kristjánsson. Einar Ásmundsson. Sighvatur Árnason,
framsögumaður.

Frumvarp

til laga um friðun fugla.

(Samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 1. ágúst 1881).

1. grein.

Æðarfuglar, kríur og spörfuglar allir, svo sem snjótitlingar, þúfútitlingar, mariu-erlur, steindeplar og þrestir skulu hjer eptir hvervetna friðhelgir á hverjum tíma árs sem er, en allir aðrir fuglar, er lög þessi eigi þiggja undan, skulu friðhelgir að eins á tímabilinu frá 1. maí til 20. ágúst og rjúpur frá 1. apríl til 20. ágúst. Bjargfugl allan, svo sem álku-fugla, fýla, skarfa og skegglur má hver maður veiða í landi sinn, þá er honum þykir best henta, þó skulu net og skot bönnuð við lundaveiði og skot og háfur við fýlaveiði, nema þá er hungursneyð þrýstir að þeim, er slíka veiði eiga.

2. grein.

Hræ- og gripfuglar, svo sem ernir, smirlar, kjóar, skúmar, veiðibjöllur, mávar, hrafnar og uglur, skulu ófriðhelgir hvar sem þeir hittast árið í kring; valir einir eru friðhelgir nema í varplöndum varpeiganda, enda sje varp friðlýst. Egg þessara fugla skulu ófriðhelg, þó má eigi taka þau nje skjóta gripfugla þessa í friðlýstu varplandi um varptímann án samþykkis varpeiganda; bönnuð eru og skot á fugla þessa nær selalátrum en hálfa mílu, nema til þess sje fengið leyfi þess, er veiðina á.

3. grein.

Æðarfugla- og rjúpnaegg má enginn taka og ekki varpeigandi sjálfur.

4. grein.

Hvað friðhelgi æðarfugls snertir, skal farið eptir tilskipun 20. júní 1849, en fyrir hvern annan fugl, sem friðlýstur er í lögum þessum, skal sá, er brotlegur verður, gjalda 50 aura sekt, sem tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 20 kr.; auk þess skal veiðin ávallt upptæk af þeim, sem uppgötvar brotið, ef ekki er þegar hægt að ná til lögreglustjóra, og afhendist, ef svo á stendur, hið fyrsta næsta hreppstjóra eða lögreglustjóra, sem selja bana, sem best verða má.

5. grein.

Hver sá, er kaupir drepna fugla þá, er friðaðir eru í lögum þessum, á friðhelgis-tímabilinu, skal sæta hálfu minni sekt en sá, er veiddi

6. grein.

Lögreglustjórar skulu sjá um, að hafnsögumenn gæti skyldu sinnar samkvæmt tilskipun 20. júní 1849, 17. gr.

7. grein.

Mál þau, er rísa út af brotum gegn því, sem fyrir er mælt í lögum þessum, eru opinber lögreglumál. Rennur þriðjungur sektarfjárins og verðs þess, er fengizt hefur fyrir hina ólöglegu veiði, í sjóð hrepps þess, þar sem brotið er framið, en tveir þriðjungar bera uppljóstrarmanni.

Frumvarp

til laga um breyting á 1. gr. í lögum 27. febrúar 1880 nm skipun prestakalla.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis)

1. grein.

Garpsdalsprestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 300 kr. á ári úr landssjóði.

2. grein.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið 1. gr. tjedra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssjóði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ögurpinga-prestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal úr gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssjóði, og jörðina Hest til leigulausra afnota, þegar næstu prestaskipti verða í Vatnsfjarðarprestakalli.

3. grein.

1. Holtastaðasókn í Húnavatnssýslu sameinist Höskuldsstöðum; prestssetur í brauði þessu verði svo fljótt, sem því verður við komið, sett fyrir innan Laxá, en þó eigi innar en á Breiðavaði. Frá brauði þessu greiðist í landssjóð 200 kr.
2. Hjaltaðakassókn í Húnavatnssýslu sameinist Þingeyraklaustursbrauði; prestssetur sje í Steinnesi; frá brauði þessu greiðist í landssjóð 300 kr.
3. Undirfells-prestakall haldi sjer, eins og það hefur verið að undanfögnu.

Lagafrumvarp

um gagnfræðaskólann á Möðruvöllum.

(Frá fjárlaganefndinni).

1. grein.

Fræðigreininir þær, er kenna skal í skóla þessum, eru þessar: íslenska, danska og enska, saga og landfræði, einkum þó landfræði og saga landsins ásamt yfirliti yfir löggjöf þess í landsrjetti og landsstjórn; reikningur, rúmfræði og landmæling, einföld dráttlist, og í náttúrufræði meginatriðin úr mannfæði, dýrafæði, grasfæði, steinfæði, jarðfæði, eðlisfæði og efnfæði; söngur og leikfimi.

2. grein.

Þeir skulu kennarar við skólann; er einn þeirra skólastjóri, og hefur hann að launum 3000 kr. og leigulausan bústað í skólanum, fyrri kennarinn 2000 kr., en hinn 1600 kr.

3. grein.

Skólastjóri hefur byggingarráð á jörðunni Möðruvöllum og hjáleigum; en afgangið hverfur í landssjóð.

4. grein.

Landstjóruin hefur á hendi yfirumráð og yfirumsjón skólans.

5. grein.

Kostnaður allur til skólans greiddist úr landsjóði.

154.

Frumvarp

til laga um uppgjöf á leigum af kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.
(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 3. ágúst 1881).

Allar leigur af skuld nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu fyrir kornlán, er veitt var 1861—1862 af hinum fyrra íslenska styrktarsjóði, og sem óborgaðar voru 31. des. 1879, að upphæð (1193 kr. 30 a. + 284 kr. 14 a.) samtals 1477 kr. 44 a., skulu gefnar upp, en skuldin sjálf 3551 kr. 68 a. ásamt leigum þar af frá 1. jan. 1880 sje greidd að fullu með 6% árl. á næstkomandi 28 árum.

155.

Frumvarp

til laga um afnám aukalambselda.
(Frá þingmanni Norðurþingeyinga).

1. grein.

Lambseldi þau, sem auk hins venjulega heytolls hvíla á jörðum, skulu úr lögum numin.

2. grein.

Prestum þeim, sem fengið hafa veitingu fyrir brauðum, sem aukalambseldi hefur fylgt, skal bættur tekjumissir sinn úr landsjóði með fjárhæð þeirri, sem verðlagsskrá kveður á um lambsfóður, þangað til þeir flytja frá þeim.

156.

Tillaga

til þingsályktunar.

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd til að segja álit sitt um, hvernig verja skuli gjafaffe frá Ingibjargar Einarasdóttur, er hún nefndi: „Gjöf Jóns Sigurðssonar“.

Tryggvi Gunnarsson.

Frumvarp

til viðaukalaga við lög 27. febr. 1880 um stjórn safnaðarmála og skipun sóknarnefnda og bjeraðsfunda.

(Frá þingmanni Strandamanna og 2. þingmanni Eyfirðinga).

Skylduvinnu þeirri, er sóknarmenn eiga til að leggja, þá er kirkja er byggð eða kirkjugarður, skal sóknarnefndin í sókninni jafna niður; hafa skal nefndin og umsjón með því, hvernig verkinu er hagað.

Frumvarp

til laga um sölu á Auðkúluheiði.

(Frá þingmanni Strandamanna).

Afrjettarlandið Auðkúluheiði, sem er eign Auðkúluprestakalls í Húnavatnssýslu, má selja Svínavatns- og Torfalækjarhreppum í sömu sýslu fyrir kaupverð, sem eigi sje minna en 3000 kr., og verður það þá eign prestakallsins. Ráðgjafi Íslands setur hinar nákvæmari ákvarðanir viðvíkjandi sölunni, og um það, hvernig söluverðið verði gjört arðberandi.

Frumvarp

til laga um breyting á 7. gr. í lögum 14. desemb. 1877, um tekjuskatt.

Þegar embættislaun, biðlaun og eptirlaun eru talin til skattgjalds samkvæmt 7. gr. í lögum um tekjuskatt 14. desemb. 1877, skal draga frá árgjald það, sem embættismaður greiðir til að útvega konu sinni fjárstyrk eptir sinn dag, samkvæmt fyrirmælum opins brjefs 31. maí 1855, og skatturinn að eins lúkast af þeirri upphæð, sem eptir verður.

Tryggvi Gunnarsson. Arnljótur Ólafsson. Benidikt Sveinsson.

Frumvarp

til laga um breyting á 1. gr. í lögum 27. febrúar 1880 um skipun prestakalla.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Garpsdalsprestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 300 kr. á ári úr landssjóði.

2. grein.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið 1. gr. tjeðra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssjóði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ógurþinga-prestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal úr gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssjóði, og jörðina Hest til leigulausra afnota, þegar næstu prestaskipti verða í Vatnsfjarðarprestakalli.

3. grein.

1. Holtastaðasókn í Húnavatnssýslu sameinist Höskuldsstöðum; prestssetur í brauði þessu verði svo fjótt, sem því verður við komið, sett fyrir innan Laxá, en þó eigi innar en á Breiðavaði. Frá brauði þessu greiðist í landssjóð 200 kr.
2. Hjaltabakkasókn í Húnavatnssýslu sameinist Þingeyraklaustursbrauði; prestssetur sje í Steinnesi; frá brauði þessu greiðist í landssjóð 300 kr.
3. Undirfells-prestakall baldi sjer, eins og það hefur verið að undanfögnu.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 4. ágúst 1881).

1. grein.

Lax skal friðhelgur hvervetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn tíma árs 24 stundir í hverri viku, frá náttmálum á laugardögum til náttmála á sunnudögum. Í hverju hjerði, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiðatíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmánaðar, og eigi síðar en frá 10. degi júnímánaðar til 10. dags septembermánaðar.

2. grein.

Eigi má leggja net eða garða eða aðrar fastar veiðivjolar í nokkra á eða kvisl lengra en út í miðjan dýpsta ál, hvort sem einn eða fleiri menn eiga veiði í á eða ár-kvisl. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjel út í á eða kvisl frá báðum lönðum, og skal þá svo leggja, að aldrei sje minna en 40 faðma bil milli veiðivjela eptir endilöngum árfarvogi. Geti þeir, sem land eiga tveim megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það,

hvar hver þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndir þeirra skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjelar skal leggja, og ef öðru verður eigi við komið, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndir hafa heimild til að ákveða, að þeir veiði saman frá öðru landi árinna eða árkvísarinnar, eða þá sinn tímann hver.

3. grein.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 faðma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um.

4. grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga í vötn eða ár eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjelar eða veiðarfæri má við hafa, er taki smálax. Skulu möskvar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spólum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði við hafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttáð á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eitthvað það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar.

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögmæt veiðigögn og nema burt ólögmætar girðingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða 20—200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir blutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið. Svo má og eigi viðhafa ádráttarveiði í stöðuvötnum eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, nema sýslunefnd eða sýslunefndir leyfi.

162.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Heimilt skal sóknarmönnum þeim, er gjalda til prests og kirkju, þá er brauð losnar, að kjósa sjer prest af þeim, sem um það sækja, og annars hafa hina lögboðnu hæfileika til að ná prestsvígslu.

2. grein.

Sóknarmenn framkvæma kjörrjett sinn á þann hátt, að þeir kjósa á júnifundi ár hvert 4 kjörmenn auk sóknarnefndar, og skal kirkjubóndi, ef hann er til, vanalega vera einn af þeim. Þessir 7 menn eru kjörnefnd í hverri sókn, og kjósa þeir prest fyrir hönd sóknarmanna.

3. grein.

Þá er liðnar eru 6 vikur frá auglýsing um, að brauð sje laust, skal veitingarvaldið senda skrá yfir umsækjendur brauðsins áleiðis til kjörnefndar í brauðinu, ef ein er sókn, en til nefndar í heimasókn, ef fleiri eru sóknir.

4. grein.

Kjörnefnd eða kjörnefndir skulu eiga kjörfund með sjer á 7 náttu fresti frá þeim degi, er skrá kom þeim í hönd, nema nauðsyn banni. Ef kjörnefndir eru fleiri en ein, skal nefndin í heimasókninni annast um að boða hinar nefndirnar á kjörfund í tæka tíð. Að ræður atkvæða.

5. grein.

Nú eru umsækjendur 3, og er kjörfundarmönnum rjett 2 til að kjósa, en sjeu umsækjendur fleiri, skulu jafnan 3 til kosnir. Rjett er og kjörfundarmönnum að kveða á, hvern umsækjanda þeir helzt kjósi og hvern næstan. Sæki færri en þrír um brauðið, skal kjörfundur engan til nefna, og fer um veiting þess sem nú er títt.

6. grein.

Veitingarvaldið skal brauð veita einhverjum þeirra, er til eru kosnir, en engum öðrum nema þá, er færri sækja en þrír (sbr. 5. gr.).

163.

Frumvarp

til laga um stofnun lagaskóla í Reykjavík.

1. grein.

Í Reykjavík skal stofnaður kennsluskóli handa lögfræðingum.

2. grein.

Við skóla þennan skulu skipaðir 2 fastir kennendur, og skal annar þeirra jafnframt vera forstöðumaður skólans, og hafa í laun 4000 krónur, en laun hins kennarans skulu vera 2400 krónur.

3. grein.

Stjórnarherrann fyrir Ísland semur reglugjörð fyrir skólann.

4. grein.

Þeir, sem leysa af hendi burtfararpróf á skólanum, öðlast aðgang til embætta á Íslandi jafnt lögfræðingum frá Kaupmannahafnar háskóla. Aðgangur sá til embætta á Íslandi, sem hinir svo nefndu dönsku lögfræðingar hingað til hafa haft, skal úr lögum numinn fyrir þá, sem byrja nám í danskri lögfræði eptir að skólinn hefur tekið til starfa.

í málinu um frumvarp til fjárlaga árin 1882 og 1883.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

Tekjur.

1. grein.

2. grein.

**** Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 526,880 kr.**

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	50,000	50,000	100,000
** 2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,060	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
*10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
*11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að frádrögnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af pósthæðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samþals	263,440	263,440	526,880

3. grein.

**** Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru talðar 68,578 kr.**

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
** 1.	Afgjald af umboðs- og kláustur- jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
* 2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,184	1,184	2,368
* 3.	leigugjöld af Lundey og brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,289	34,289	68,578

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 54,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
* 1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	27,000	27,000	54,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
samtals	27,000	27,000	54,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
* 1. Tillag frá braudum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til ombættismanna . .	3,000	3,000	6,000
* 3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtafs	8,000	8,500	16,500

6. grein.

** Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samtdls	96,500	94,500	191,000

A t h u g a s e m d i r.

I. Tekjubálkurinn.

Við 2. grein.

1. Ábúðar- og lausafjárskatturinn er í reikningi yfir tekjur og gjöld landsins árið 1879 talinn 52,831 kr. 59 a. En eftir skýrslu þeirri, er nefndin fengið hefur frá hinum umbóðslega endurskoðunarmanni, hefur árið 1880 ábúðarskatturinn numið 18,689 kr. 63 a. og lausafjárskatturinn 30,122 kr. 06 a., samtals 48,811 kr. 69 a. En skýrsla þessi getur eigi verið svo nákvæm sem landsreikningurinn. Fyrst er það, að reikningur um skatta þessa var enn ókominn frá Snæfellsness- og Ísafjardarsýslum, svo upphæð skattanna í þessum tveim sýslum er tekin eftir reikningunum þaðan 1879. Í annan stað eru reikningarnir í skýrslunni eigi fyllilega endurskoðaðir, því síður úrskurðaðir. Enn fremur er á það að líta, að upphæð skatta þessara var í athugasemdunum við fjárlagafrumvarpið 1880 og 1881 áætluð eftir 55 auru meðalverði um land allt, ábúðarskatturinn 18,975 kr., en lausafjárskatturinn 33,000 kr. Nú mun meðalverð verðlagsskránnu um land allt árið 1880—81 verða 53.7 alinin, og eru meiri líkur til, að verðlagið fari lækkanði eptirleidis. Grashresturinn þetta sumar og harðindin síðastliðinn vetur mun og, því miður, valda talsverðri fækkun lausafjárins; en undir meðalverði landaura og tölu lausafjrhundraðanna er lausafjárskatturinn kominn. En þótt nú nefndin væri hrædd um, að skattar þessir væri heldur hátt taldir, þótti henni samt eigi næg ástæða til að færa þá niður.

2. Árið 1879 var húsaskatturinn, eftir landsreikningnum, 2049 kr. 45 aurar, og árið 1880, eftir skýrslu endurskoðara, 2132 kr. 91 eyrir. Húsaskatturinn er viss skattur, þar hann er eigi bundinn við verðlagsskrá eður landauratal; hann er og vaxandi skattur, með því að skattgildum húsum fjölgar. Nefndin áleit því rjett, að færa skyldi húsaskattinn upp í 2000 kr. hvort árið.

3. og 4. Eftir skýrslu endurskoðara um árið 1880 var tekjuskatturinn 13,608 kr. og aukatekjur 16,427 kr. 64 aurar, en árið 1879 var tekjuskatturinn, eftir landsreikningnum, 14,703 kr. 50 aurar og aukatekjur 13,590 kr. 14 aurar. Nefndin hafði því eigi ástæðu til að breyta þessum tölulíðum.

5.—6. Vitagjaldið hlýtur að vera ágizkað, síðan það færðist niður frá 1. janúar 1880, eftir lögum 10. okt. 1879, með því og að reikning vantar frá Ísafirði um gjald þetta árið 1880, svo engin skýrsla er til, er á verði byggt. Nafnbótaskatturinn er nú eigi meiri en 40 kr., sjá ráðgjafabréf 21. okt. 1879 (landsreikn. 131. bls.).

Við 7., 8. og 9. tölulið finnur nefndin ekki að atbuga.

Við 10. tölulið, spítalagjaldið, virtist nefndinni að ekki hafi verið haft tillit til spítalagjalds af síldarveiðum, en þær munu hafa verið síðastliðið sumar allt að 100,000 tunna. Ef vjer nú gjörum, að síldaraflinn verði hvort árið, 1882 og 1883, um 70,000 tunna, þá verður, eftir 1. gr. í tilsk. 12. febr. 1872 um spítalagjald af sjávarafli, spítalagjaldið af síldaraflanum 17,500 kr. þótt eigi sje taldir nema 50 aurar í alin. Gjald þetta mun bafa heimt verið alstaðar hjer á landi árið sem leið (sbr. landsh.br. 26/7 1880, Stj.t. B. 1880, 122. bls.), og verður það sjálfsagt eigi síður þetta sumar. Spítalagjaldið er nú í frumvarpinu talið 7,400 kr. hvort árið, og er þar auðsjáanlega ekki tillit haft til síldarveiðanna á fjárhagstímabilinu 1882 og 1883. Nefndin fær eigi betur sjeð, en svo eigi þó að vera, og ræður því til að töluliður þessi verði færður upp um 17,600 kr., það er samtals 25,000 kr. hvort árið. Nefndin getur eigi á þessum stað litið til frumvarpsins um útflutningstoll á fiski og lýsi.

Við 11. Nefndinni þykir rjettara orðið að flutningstollur en „aðflutningsgjald“, og að þess sje getið innan stryks, hvæ miklu innheimtulaunin nemi, þótt annars sje hægt að finna þau.

Við 12. Þótt tekjurnar af pósthferðunum nemi nú eigi alveg 10,000 kr., þá er munurinn svo lítill, t. a. m. árið 1879 voru þær 9810 kr. 43 aur., að nefndin hikaði eigi við að láta hina áætluðu upphæð standa. Líka má ætla, að tekjur þessar fari vaxandi.

Við 13. Í landsreikningnum 1878 eru óvísar tekjur taldar 2815 kr. 89 a. og 2924 kr. 48 a. árið 1879. Nefndin áleit því að vísu tilefni til að bækkja mætti tekjulið þenna upp í 2000 kr. hvort árið, en þótti það þó eigi áriðandi.

Við 3. grein.

Þar sem hjer í fjárlagafrumvarpinu er að ræða um tekjur allar eður afdráttarlausar tekjur (Brutto-tekjur) og um eintómar eður kostnaðarlausar tekjur (Netto-tekjur) landsþjóðsins, vill nefndin geta þess, að henni þykir að vísu í sjálfu sjer rjettast, að í fjárlögunum sje tekjur allar taldar afdráttarlausar í tekjubálkinum, en gjöld þau, er frá eru dregin þegjandi, tekin upp á sínum stöðum í gjaldabálkinum. En svo langt hefur þó nefndin eigi farið á þessum stað, heldur ljet hún sjer nægja að tilgreina fyrst innanstryks allar tekjurnar, og draga svo frá kostnaðinn og aðrar afgreiðslur. Í þessu efni hefur nefndin haft fyrir sjer fylgiskjal landsreikningsins, einkanlega fyrir árið 1879, og hjer að lútandi athugasemd við stjórnarfrumvarpið 1879 (sjá alpt. 1879, 100. bls.).

Afgjald umboðs- og klausturjarða er að vísu sett 32,000 kr. hjer í frumvarpi stjórnarinnar, eins og það var í fjárlögunum 1880—81. En ef þess er gætt, að árstekjur þessar eru að meðaltali eigi nema hjer um bil 30,500 kr., og þær eru háðar breytingum á meðalalin landaura, og enn fremur litið til þess, að tekjuleifarnar á þessum tekjulið fara minnkandi, þar sem þær voru taldar 18,282 kr. 08 a. 1. jan. 1878, en 1. jan. 1880 eigi orðnar nema 7,286 kr. 38 a., þá virtist nefndiuni eigi næg ástæða til að setja þessa tekju-

grein hærra en svarar árstekjunum. Nefndin treystir því, að landsstjórnin mnni engu síður gjöra gangskör að innheimtunni, þótt hún sje eigi bundin við borð með fjárlögunum, þar sem um slíka tekjugrein er að ræða.

Í atbugasemdunum við 3. gr. 1. tölul. fjárlagafrumvarpsins er minnst á, að stjórnarráðinu hafi fundizt rjettast, að láta haldast til fardaga 1882 afgjaldslinun þá, er landsetar þjóðjarðanna í vesturumdæminu hafa eptir ýmsum kongsúrskurðum orðið aðnjótandi síðan 1842 (sbr. alpt. 1877, 15. bls.), svo alþingi nú gæti látið nppi tillögur sínar um málið. Nefndinni þykir eigi hent, einkum þar nú er hart í ári, að koma fram með nokkra tillögu í þá stefnu, að minnka þessa linun í landskuldargreiðslu landseta þeirra, er hjer um ræðir.

Nefndin leyfir sjer og að stinga upp á nokkrum orðabreytingum á 1., 2. og 3. tölulið greinarinnar, og að hverfi undirliðirnir á 3. tölulið.

Við 4. grein.

Nefndin stingur hjer upp á þeirri orðabreyting, að orðið: „vextir“ komi fyrir: „leigur“ og „arðfje“, „eða vaxtafje“, fyrir „innstæðufje“, með því að orðin: „leigur“ og „innstæða“ eru eigi rjettmæli í þessari merkingu.

Við 5. grein.

Hjer stingur og nefndin upp á nokkrum orðabreytingum: 1. fyrir: „innborganir“ komi: „greiðslur“, í fyrirsögn greinarinnar; 2. í 1. tölul., fyrir: „Það, sem greitt er frá prestaköllum“ komi: „Tillög frá brauðum“; 3. í 3. tölul. fyrir: „endurborganir á öðrum fyrirframgreiðslum“ komi: „Endurgjald á bráðabyrgða-greiðslum“.

Við 6. grein.

Nefndin ræður til, að tekin sje aptur upp hin eldri niðurröðun fjárlaganna, fyrir því að henni þykir lögulegra, að greina sem mest landstekjur allar frá landsgjöldum. Tillagið úr ríkissjóði, svo hið fasta tillag sem hið lausa, er oss heimilað í 5. gr. stöðulaganna 2. janúar 1871 og 25. gr. stjórnarskrárinnar 5. janúar 1874, og eru því jafn-rjettháar sem aðrar landstekjur. Þótt nú konungur vor hafi bundið tillagið úr ríkissjóði í 25. gr. stjórnarskrárinnar því skilyrði, að af því skuli fyrst og fremst greiða kostnaðinn til hinnar æðstu innlendu stjórnar landsins og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi, svo sem hann sjálfur ákveður kostnað þennan, þá getur, að ætlun nefndarinnar, eigi sú merking legið í þessu skilyrðisbandi, að tillagið og kostnaðurinn skuli skoðast sem frádráttardæmi í fjárlögunum, að minnsta kosti hefur stjórnin eigi skillið það þannig.

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

** Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 856,958 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

** Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr. og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

** Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1400 kr.; samtals 33,400 kr.

10. grein.

** Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 338,440 kr. 38 a.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
A.				
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:				
1.	Laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2.	endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
** 3.	þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
	flyt	26,400	26,400	52,800

		1882.	1883.	alls.
		kr. a.	kr. a.	kr. a.
	fluttar	" "	" "	52,800 "
B.				
Dómgæzla og lögreglustjórn:				
1.	laun	71,736 19	71,736 19	
2.	ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .	1,000 "	1,000 "	
** 3.	til hegningarhússins og fangelsanna	4,000 "	4,000 "	
4.	önnur útgjöld	3,200 "	3,200 "	
		79,936 19	79,936 19	159,872 38
C.				
Ýmisleg gjöld.				
** 1.	Til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna	1,654 "	1,654 "	
2.	endurgjald handa embættismönnum fyrir burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil	1,000 "	1,000 "	
3.	brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg- ingar	950 "	950 "	
** 4.	styrkur til eflingar búnaði Landshöfðingi útblutar fjenu milli sýslu- nefndanna, öðrum helmingi þess eptir fólksfjölda, en hinum eptir jarða- og lausafjárhundraða tölu í sýslufjelagi hverju.	15,000 "	15,000 "	
5.	til vegabóta á fjallvegum, einkanlega póst- vegum	20,000 "	20,000 "	
6.	til gufuskipsferða	18,000 "	18,000 "	
7.	til vitans á Reykjanesi	3,100 "	3,100 "	
** 8.	til vörðuvita	500 "	500 "	
9.	til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv. 1877 3. gr.	600 "	600 "	
10.	til þess að gefa út «Lovsamling for Island» .	" "	" "	1,660 "
** 11.	til burtveitingar Hafursár í Mýrdal . . .	" "	" "	2,500 "
		60,804 "	60,804 "	121,608 "
	samtals	" "	" "	338,440 38

11. grein.

Til útgjalda við læknaþjónunina veitast 79,948 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals	39,974	39,974	79,948

12. grein.

** Útgjöldin við pósthjónunina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
** 1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. pósthjóningur	11,000	11,000	22,000
** 3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 197,038 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
Í þessum andlegu stjettarinnar:	kr. a.	kr. a.	kr. a.
** a. laun	8,032	8,032	16,064
b. önnur útgjöld:			
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastípti	600	600	
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekkna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofu-kostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmanna-eyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	17,563 19	17,563 19	35,126 38
		flyt	51,290 38

	1882.		1883.		alls.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
flutt					51,290	38
B.						
Kennslumálefni:						
I. Til prestaskólans:						
** a. laun	9,916		9,916			
b. önnur útgjöld:						
	1882	1883				
** 1. húsaleigustyrkur handa læri- sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr.	1120 kr.				
** 2. 2 ölmusur	400 —	400 —				
3. til tímakennslu	100 —	100 —				
4. til bókakaupa	300 —	300 —				
5. til eldiviðar og ljósa	140 —	140 —				
6. til umsjónar	100 —	100 —				
** 7. ýmisleg gjöld	150 —	150 —				
	1,990		2,310			
	11,906		12,226		24,132	
II. Til lækna skólans:						
a. laun	3,200		3,200			
b. önnur útgjöld:						
** 1. 1 ölmusa	200 kr.					
2. eldiviður, ljós, og ræsting	100 —					
3. til bókakaupa og verkfæra	300 —					
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —					
** 5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —					
6. ýmisleg útgjöld	100 —					
	1,160		1,160			
	4,360		4,360		8,720	
III. Til hins lærða skóla:						
a. laun	18,200		18,200			
b. aðstoðarfje:						
handa söngkennara	600 kr.					
** handa fimleikakennara	600 —					
** handa dyraverði	800 —					
til yfirumsjónar á skólabúsinu og á- höldum skólans	300 —					
	2,300		2,300			
flyt	20,500		20,500		84,042	38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,042 38
c. Önnur útgjöld :			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1500 —		
3. til skólahússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
** 5. ölmusur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,848	14,848	
	35,348	35,348	70,696
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. Önnur útgjöld :			
** 1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
** 3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
	7,900	7,900	15,800 .
V. Til annarar kennslu:			
a. Til kvennaskóla	3,000	3,000	
**b. til barnaskóla	1,200	600	
**c. til alþýðuskóla	4,500	4,500	
d. til kennslu í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík	1,000	1,000	
	9,700	9,100	18,800 .
C.			
* 1. Til landsbókasafnsins	1,950	1,950	
** 2. til bókmenntafjelagsins	500	500	
** 3. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsókna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	3,850	3,850	7,700 .
Samtals	"	"	197,038 38

14. grein.

* Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

* Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr.

16. grein.

** Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

* Til óvissra útgjalda veitast 6000 kr.

18. grein.

** Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 67,131 kr. 24 a. skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga

um útlutningsgjald á fiski og lýsi,

— stofnun lánsfélags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,

— stofnun háskóla á Íslandi,

— breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Mððruvallaskólann

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögunum, í tilskipunum, konungsúrskurðum eða öðrum gildandi ákvörðunum, samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar, gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið. Þó veitist stjórninni full heimild til, að við hafa sparnað allan við embættismannaskipti og í öðrum þess konar tilfellum.

II. Gjaldabálkurinn.

Samkvæmt tillögu nefndarinnar við 6. grein frumvarpsins bætist milli 7. og 8. greinar ný grein inn í, svo látandi:

8. grein.

Gjöldin til hinnar æðstu innlendu stjórnar landsins og til fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru samtals 26,800 kr., það er að skilja, árið 1882 12,400 kr. og árið 1883 14,400 kr.

Við 9. grein nefndarfrumvarpsins.

8. gr. stjórnarfrumvarpsins verður 9. gr. og röð greinanna breytist framvegis þar eptir. Í landsreikningnum árið 1879 er allur alþingiskostnaður það ár talinn 30,591 kr. 89 a. Þá vantaði 2 þingmenn; en þótt ætla megi, að árið 1883 muni engan þingmann vanta, og dagpeningar og ferðakostnaður alþingismanna verði því einum 1400 kr. meiri en árið 1879, þá getur annar kostnaður orðið minni, svo sem það, að 1879 var keypt mynd konungs fyrir 600 kr. og til alþingisfrjettablaðs var varið 950 kr. Nefndin hyggur því, að upphæðin 32,000 kr. muni nægja. Á síðasta alþingi færði þingnefndin yfirskoðunareyri úr 2,400 kr. niður í 1800 kr., og var tillaga sú staðfest, þótt þingið fæli yfirskoðunarmönnum annan yfgrípsmikinn reikningsstarfa á hendur endurgjaldslaust (alþt. 1879, 521. bls.). Nefndin ætlar því að færa megi yfirskoðunarkaupið niður í 1400 kr., bæði sakir þessa, svo og hins, að yfirskoðunin verður auðveldari að sama skapi sem landsreikningarnir verða gleggri og augljósari.

Við 10. grein.

A. 1. Viðbótin við laun amtmannsins í suður- og vesturumdæminu er, samkvæmt 1. og 3. klausu 7. greinar hinna almennu launalaga 15. okt. 1875, byggð á konungsúrskurði 29. júní 1872, er kveður svo á, að amtmaðurinn skuli fá 200 rd. (400 kr.) viðbót við laun sín 5. hvert embættisár, þar til þau náð hafi 3,200 rd. eður, að 300 rd. búsaleigustyrk meðtöldum, 3500 rd. (7000 kr.). Stjórnin hefur nú jafnan talið embættisaldur amtmannsins frá því er hann var skipaður amtmaður Vestfirðinga 10. ágúst 1866, og samkvæmt því fjekk amtmaðurinn þriðju viðbótina 1. sept. 1881. Þess vill nefndin geta, að hún hefur eigi getað fundið í tjeðum konungsúrskurði embættisaldurinn talinn frá 10. ágúst 1866, þótt stjórnin hafi jafnan kennt svo; en nefndin gjörir það eigi að nokkru ágreiningsefni.

Viðbótin við laun landfógetans er byggð á konungsúrskurði 31. janúar 1874 (sjá brjef dómsmálastjórnarinnar 26. febr. s. á.), og er embættisaldur landfógetans talinn frá 1. marz 1861. Hefur því landfógetinn fengið hina 4. eður síðustu viðbót hinn 1. marz 1881.

Landritarinn er og samkvæmt kgsúrsk. 29. júní 1872 búinn að ná hæstu launum sínum.

- A. 2. Þóknunin til landfógetans fyrir það, er hann tekur móti fje í jarðabókarsjóðinn, er í kongsúrsk. 31. jan. 1874 talinn 1 af 1000.
- A. 3. Endurskoðunarmaðurinn hefur síðastliðið fjárhagstímabil haft 2000 kr. í kaup, en frá 1876 til 1878 var það 1600 kr., og þótti lágt. Stjórnin hefur í fjárlagafrum-

varpinu stungið upp á 1000 kr. viðbót, en nefndin hefur eigi fundið ástæðu til að auka starfslaun endurskoðunarmannsins nema um 500 kr., sízt að svo komnu.

- B. 1. Við þennan gjaldlið hefur nefndin enga athugasemd að gjöra, úr því stjórnarráðið, er betur má þekkja hæstarjett en nefndin, álitur árangurslaust að skjóta þangað launabótarmáli sýslumanns Húnavetninga.
- B. 3. Eptir konungsúrskurði í bræfi dómsmálastjórnarinnar 28. febr. 1874 eru laun umsjónarmannsins sett 800 kr., og skyldu þar af greiddar einungis 600 kr. úr lands-sjóði. Í síðustu fjárlögum voru umsjónarmanni veittar 200 kr. í viðbót, og er nefndin á því, að svo skuli og standa um fjárlagatímann 1882 og 1883. Í hinni sundurliðuðu áætlun um kostnaðinn til hegningarhússins í athugasemdunum við stjórnarfrumvarpið er læknum ætlaðar 60 kr., eins og að undanfögnu; en nefndin hlýtur að játa, að hún hefur eigi getað fundið stoð í tjeðum konungsúrskurði fyrir þóknun þessari. Annars er hún á því, að allar slíkar aukagetur, svo sem 100 kr. þóknunin til dómkirkjuprestsins, ættu sem fyrst að afnemast, og sjálfsagt við næstu embættismanna-skipti. Nefndin ræður til að færa aðalupphæðina á þessum tölulið ofan í 4000 kr.
- B. 4. Þótt nefndin ráði eigi nú þegar til nokkurrar breytingar á gjaldlið þessum, vill hún leiða athygli að því, að þegar dómsmálasjóðnum var steppt saman við viðlagasjóðinn með konungsúrskurði 31. okt. 1873 (sbr. ráðgbr. 7. nóv. s. á.), þá er skírskotað til áætlunar um tekjur og gjöld Íslands árið 1874 (= konungsúrsk. 31. okt. 1873), hvað snertir tekjur og gjöld dómsmálasjóðsins. Meðal þessara gjalda dómsmálasjóðsins fyrveranda finnst eigi getið þeirrar 60 kr. þóknunar, er ætluð er nú sendiboðanum við yfirjettinn, og í annan stað verður kostnaðurinn til viðurhalds á yfirjettarstofunum, áhöldum og til að halda húsunum hreinum og fl. að fara eptir rjettum tilkostnaði nú, síðan yfirjetturinn fengið hefur bústað í fangahúsinu.
- C. 1. Það er kunnugt, að bókmenntafjelagsdeildin í Kmhöfn fjekk 800 kr. árlegan styrk af almannaþje landsins til að gefa út landshagsskýrslur og 300 kr. sömuleiðis til að gefa út stjórnrtíðindi. Fyrirkomulagi þessu var breytt með konungsúrsk. 13. júlí 1874 (sbr. ráðgbr. 17. júlí s. á.) á þá leið, er nú er titt. Hinn mikli skortur á landshagsskýrslum er orðinn næsta tilfinnanlegur og skaðlegur fyrir þá, er hafa almenn landsmálefni með höndum, einkum síðan bókmenntafjelagsdeildin í Kaupmannahöfn hætti við útgáfu þeirra. Það verður eigi varið, að landsstjórnin hefur gegnt sljólega þessari köllun sinni, enda hefur hún og haft næsta lítið fje til þess, það er: einar 300 kr. Meðfram til þess að ráða bót á þessu var í 12. gr. C. 8. fjárlaganna 1880—81 bókmenntafjelagsdeildinni á Íslandi veitt álitlegt fjártillag. En, því miður, hefur árangurinn af þessari fjárveiting þingsins heldur eigi orðið eptir óskum. Nefndin vill enn gjöra tilraun til að bæta hjer úr skák, og leyfir sjer því að ráða til þess, að veitt sje meira fje til samninga landshagsskýrslna en þessar fyrri 300 kr., þó þannig, að fjárveitingin sje bundin við arkatal það, er út kemur, og ætlast hún á, að 50 kr. sjeu veittar fyrir samninguna og próflestur

á örkinni af skýrslunum með nauðsynlegu lesmáli þeim til skýringar. Nefndin ætlar, að eigi veiti af, að landshagaskýrslurnar verði 10 arkir ár hvort.

Stjórnartíðindin B. 1880 eru fullar 24 arkir, þótt landshagalaasar sjeu, en þess ber að gæta, að erindisbrjef hreppstjóra með öllu tilheyrandi tekur rjettar 4 arkir, svo nefndin hyggur, að 20 arkir muni nægja til tíðindanna sjálfra. Kostnaðurinn allur verður þá þessi:

1. þóknun fyrir útgáfu tíðindanna, fjárhald og reikningsstörf	300 kr.
2. fyrir prentun og pappír á deildinni B., 20 arkir, og á landshagaskýrslunum, 10 arkir, ...	34 kr. örkin 1020 —
3. fyrir samning landshagaskýrslanna o. s. frv.	50 — — 500 —
	1820 —
Þar frá ganga fyrir 100 seld einstök, 1 kr. 66 a. hvert	166 —
Verður þá árskostnaðurinn	1654 —

Þess er að geta, að nefndin ætlar hlutaðeigendum að greiða flutninginn. Fyrirsögn tölulíðsins breytist samkvæmt þessari tillögu, að fyrir: «til þess að gefa út stjórnartíðindi» komi: «til útgáfu stjórnartíðinda og landshagaskýrslna».

- C. 4. Með ráðgjafabrjefi 26. febr. 1870, er styðst á konungsúrskurði, var æðsta valdsmanni landsins seld í hendur yfirráðin yfir ættleiðingi stjórnarinnar að «mjölbótapeningunum», sællar minningar, það er að skilja yfir þeim 300 rd. af landsfje, er þá gengu til frævakaupa. Fjenu var skipt milli amtanna eptir fólkstölu, og fjekk suður- og vesturamtið $\frac{6}{10}$ en norður- og austuramtið $\frac{4}{10}$. Skipting þessi hefur haldizt síðan. Í annan stað er svo fyrir skipað í ráðgjafabrjefinu, að leitað skyldi í suðurumdæminu álitu sýslumanna og bústjórnarfelagsins um útbýting fjárlins, en álitu amtmanna í hinum fjarlægari umdæmunum. Þessa síðarnefndu tilhögun í vesturamtinu og norður- og austuramtinu verður nú nefndin að álitu miður hentuga í sjálfri sjer, og óþarft að halda henni lengur, eptir þeim umbótum, er nú eru ráðnar á samgöngum í landinu. Nefndinni virðist sú aðalugsun koma fram í ráðgjafabrjefinu, að álitu sýslumanna, auk álits búnaðarfelags Sunnlendinga, skuli jafnan leitað, að svo miklu leyti því varð við komið á þeim dögum. Til þess nú að ná þessum tilgangi, hyggur nefndin rjett sje, að landshöfðinginn út býti fjenu eptir tillögum sýslunefndanna um land allt. En hvað hina aðalákvörðun ráðgjafabrjefsins snertir, skipting fjárlins eptir fólkstölu, hyggur nefndin hentugra og rjettara, að taka skuli einnig til greina hundradatal jarða og lausafjár sýslanna, þegar um styrk «til eflingar búnaði» er að ræða. Samkvæmt þessu ræður nefndin til, að bætt sje inn í staflíð þennan, eptir orðið «búnaði», þessum orðum: «Landshöfðinginn út hlutar fjenu milli sýslufjelaganna, öðrum helmingi þess eptir fólksfjölda, en hinum eptir jarða- og lausafjárhundradatali í sýslufjelagi hverju».

Nefndin ræður og til, að styrkurinu verði aukinn til 15,000 kr. hvort árið, svo sem þingið hefur statt og stöðugt aukið hann þingað til.

- C. 5. Nefndin ætlar til, að fje þessu sje einkanlega varið til umbóta á fjallvegum þeim, er póstleið liggur um, þannig, að eigi verði byrjuð vegagjörð á neinum þeim fjallvegi, er eigi sje jafnframt póstvegur. Nefndinni virðist og nauðsynlegt, að útvegadír sjeu minnst 2 vanir veggjörðarmenn erlendir, einkum frá stöðvum þeim, er líkastar eru Íslandi að veðráttu og landslagi. Þessir menn eiga,

að ætlun nefndarinnar, að verða skipaðir verkstjórar á helztu fjallvegum þeim, er lagðir verða á fjárhagstímabilinu. Kostnaðurinn til þessara veggjörðamanna ætlast nefndin til að greiðist af þessum tölulið.

- C. 6. Nefndin mun síðar leggja fram tillögu til þingsályktar um skipulag gufuskipferðanna, svo sem áður hefur gjört verið.
- C. 7. Nefndin ræður til að samþykkja viðaukann á þessum tölulið, af ástæðum þeim, er teknar eru fram í athugasemdunum við þennan tölulið í stjórnarfrumvarpinu. En fyrir því að nefndinni er kunnugt um, að bæði skipstjórnamenn gufuskipanna og fleiri hafa talið það árfðandi til leiðheiningar, að vörðuvitar væru hláðnir á vissum stöðum, einkum á útnesjum og Skaganum, ræður hun til, að veitt sje til þessa nokkurt fje, og álitur, að byrjað sje með 500 kr. hvort árið. Þessum orðum: „og til vörðuvita» bætir því nefndin aptan við fyrirsögn töluliðsins.
- C. 9. Af ástæðum þeim, er taldar eru í athugasemdunum við stjórnarfrumvarpið, ræður nefndin til að samþykkja þennan tölulið.
- C. 10. Fjárveiting sú, sem hjer er farið fram á, skiptist í tvennt. Er önnur þeirra til þess að varna sandfoki á jarðir landssjóðsins í Skaptafellssýslu, áætluð 13,000 kr. að upphæð. Nefndinni þykir fjárveiting þessi æði-stórvaxin og því aðgæzluverð, einkum meðan engin reynsla er fyrir því, hvort fyrirtækið muni vel heppnast. Þykir nefndinni því, einsætt að biða þess, að menn sjái árangurinn af tilraun amtsráðsins í suðurumdæminu, er getur um í ástæðunum við stjórnarfrumvarpið á þessum stað, til þess að stöðva sandfokið, og einkum hvort arðurinn samsvarar á nokkurn hátt tilkostnaðinum. Nefndin telur og sjálfsagt, að landsetarnir muni eigi fást til að skuldbinda sig til að endurgjalda lánið með 6 af 100 í 28 ár, eins og þó stungið er upp á að þeir gjöra eigi, fyr en þeir bafa nokkra vissu um að verða skaðlausir af fyrirtækinu. Nefndin ræður því frá fjárveitingarleyfi þessu að svo röxuu máli. Hin fjárveitingin, hjer um bil 4,500 kr. að upphæð, á að vera til þess að veita burt Hafursá, er þegar er farin að gjöra jörðuuum í Mýrdalnum töluverðan skaða. Stjórnin getur þess í ástæðunum til þessarar fjárveitingar, að gjörður skuli „hæfilegur samningur» við landsetana um hlutdeild í kostnaðinum, áður byrjað sje á verkinu. Nú þykja það góðir og göfuglyndir landeigendur, er leggja fram endurgjaldslaust helming kostnaðar á móts við landseta sína, þá er ræða er um að af stýra landsþjóllum. Í tölu þessara landeiganda vill nefndin láta landssjóð vera, og með því allur kostnaðurinn mun eigi þurfa að fara fram úr 5000 kr., ræður hún þinginu til að veita 2500 kr. til þessa fyrirtækis.

Við 11. grein.

Við þessa grein hefur nefndin enga athugasemd að gjöra.

Við 12. grein.

Nefndinni þykir eðlilegt, að gjöldin til póstmálanna vaxi ár frá ári. Nú þótt laun til póstaðgreiðslu- og brjefbirðingamanna hafi í stjórnarfrumvarpinu verið aukin um 240 kr. hvort árið, frá því er var í fjárlögunum síðustu, þá hefur landshöfðingi tjáð nefnd-

inni fulla nándsyn til bera, að þau væru enn ankin um 500 kr. Nefndin gat eigi annað enn fallizt á þessa fjárbæn landshöfðingja, og ræður því til, að þetta fje verði veitt. Enn fremur þótti nefndinni ástæða til að veitt sje á 3. tölulið 50 kr. þóknun handa brjefbera hjer í bænum. Samkvæmt þessu færist öll greinin upp um 550 kr. hvort árið.

Við 13. grein.

A. a. Við rannsak á launabótum embættismanna, þeirra er nefndir eru í hinum almennu launalögum 15. október 1875, áleit nefndin sjer skylt að athuga nákvæmlega, hverjar þær „hinar fyrri launaákvörðanir“ væru, er veiti embættismönnum þessum nú og framvegis „aðgang“ eða tilkall til launabóta, samkvæmt 3. klausu 7. greinar hinna almennu launalaga. Nú með því að nefndin gat eigi fundið nokkrar lögmætar eldri launaákvörðanir, er launaviðbót biskups og forstöðumanns prestaskólans skyldi á byggjast, ritaði hún landshöfðingjauum, og fjekk frá honum brjef svo látandi.

Landshöfðinginn
yfir
Íslandi.

Reykjavík, 20. júlímán. 1881.

Í heiðruðu brjefi frá 18. þ. m. hefur fjárlaganefndin mælt til þess, að jeg ljeti sjer í tje nauðsyulegar skýringar viðvíkjandi þeim hinum fyrri launaákvörðunum, er getur um í fyrstu athugasemdunum við 12. gr. A.—a. fjárlagafrumvarpsins, en samkvæmt þessu er viðbót við laun biskupsins, sem nú er, talin 632 kr., svo og þeim launaákvörðunum, er viðbótin við laun forstöðumanns prestaskólans byggist á (12. gr. B. I. a.).

Út af þessu leyfi jeg mjer að visa til athugasemdanna við hin fyrri fjárlagafrumvörp, er lögð hafa verið fyrir alþingi, sem sje fyrir árin 1876—77 (Alptið., bls. 37 og 38), 1878—79 (Alptið., bls. 30—31) og 1880—81 (Alþingistið., bls. 117—118). Hinar eldri launaákvörðanir, sem laun nefndra embættismanna eru samkvæmt 7. gr. 3. stfl. laga 15. okt. 1875. byggð á, finnast í lagafumvarpi því, um laun ýmsra íslenzkra embættismanna, sem árið 1862—63 var lagt fyrir rikisþingið, og hefur það síðan verið grundvöllurinn fyrir reikningi á launum allra þeirra íslenzkra embættismanna, er þar getur um. Það inniheldur því launaákvörðanir þær, er voru í gildi, þegar embættismenn þeir, er spurning er um, voru skipaðir í hin nefndu embætti, sbr. einnig athugasemdina við frumvarp til launalaga frá 15. október 1875, bls. 151 í alþingistíðindunum, og þær ákvörðanir, sem alþingi samþykkti fyrir nefnd embætti samkvæmt launaákvörðunum þeim, er þá voru í gildi.

Hilmar Finsen.

Til
Fjárlaganefndarinnar.

Nú þótt nefndin eigi fengi nokkrar nýjar skýringar í þessu brjefi landshöfðingja, er henni voru áður ókunnar, sannfærðist hún þó enn betur um, að engar lögmætar launaákvörðanir, eptir 25. gr. stjórnarskrárinnar, væru til fyrir launaviðbótum

þessara embættismanna, þegar menn undanskilja fjárlögin, hver fyrir sína tíð. Þess þarf naumast að geta, að frumvarpið 186²/₆₃, sem svo optlega er til vitnað, er engin lög, og geta því eigi innihaldið nokkrar lögmætar launaákvæðanir, en hin almennu launalög í Danmörku 26. marz 1870 hafa aldrei náð hjer lagagildi (sbr. ráðgjafabr. 7/11 1870 um launalög embættismanna), og allra-sízt geta þessi lög komið nú til greina, síðan vjer fengið höfum stjórnaðskrána og hin almennu launalög 15. oktbr. 1875 eru sett. Þar sem nú biskupinn var 31. desbr. 1875 eigi búinn að ná 7000 kr. launum (sbr. yfirlitið við ráðgjafabr. 28/2 1876), fær nefndin eigi sjeð, að hann hafi nokkra lögmæta kröfu, eptir 1. málslið 7. gr., til hærri launa, heldur en 8. gr. í hinum almennu launalögum 15. oktbr. 1875 ákveður. En svo langt vill nefndin eigi fara, því hún vill hjer við hafa alla mögulega sanngirni, og ræður því til, að biskupinn haldi síðari launabót sinni, er hann fjekk frá 1. apríl 1876. En lengra getur nefndin eigi gengið í tilslökunarsemi, með því og að eigi einu sinni hið títtnefnda frumvarp 186²/₆₃ gjörir í 4. gr. ráð fyrir fleirum en þessum tveim viðbótum alls við laun biskupsins, er hann var búinn að meðtaka 1. apríl 1876, sem þegar var sagt. Staflíðurinn færist því niður um 400 kr. hvort árið.

- b. 1.—8. Við þessa töluliði hefur nefndin ekkert sjerlegt að athuga.
- B. I. a. Með því launaviðbót forstöðumanns prestaskólans er háttað mjög svo á sömu leið, sem fyr er tjáð við A. a. um launaviðbót biskupsins, ræður nefndin til, að töluliðurinn sje á sama hátt færður niður um 400 kr. hvort árið.
- B. I. b. 1.—2. Fyrir því að svo fáir stúdentar verða eptir við prestaskólann að afloknu burtfararprófi í sumar, finnst nefndinni engin ástæða til, að veita fleirum stúdendum húsaleigustyrk en ætla má að geti notið hans eptir gildandi reglum; ræður nefndin því til að fyrra árið sje veitt 800 kr., en hið síðara 1120 kr. Það er húsaleigustyrkur handa 10 lærisveinum fyrra árið, en 14 hið síðara.
- B. I. b. 3. Þótt stjórnin hafi stungið upp á að bækkja ölmusurnar við prestaskólann bæði í frumvarpinu til alþingis 1877 og 1879, hefur þingið jafnan hafnað þeirri uppástungu. Að vísu er nú enn minni ástæða en áður til að fjölga þeim, þar prestaköllum hefur fækkað um full 30; en eigi að síður er enn farið því á flot, að ölmusurnar sjeu 3, auk þeirra 3 er koma frá «kommunitetinu». Nefndin vill veita 2 ölmusur en eigi fleiri.
- B. I. b. 7. Stjórnin fer fram á, að þessi töluliður sje færður úr 100 upp í 200 kr. Nefndin álitur að 150 kr. sje mátulegur kostnaður.

II. Læknaskólinn.

Við II. b. 1. og 5. tölulið. Með því nú að flest læknaembættin eru skipuð orðin og eigi lítur út fyrir nema sára-litla aðsókn að skóla þessum, fann nefndin enga ástæðu til að veita nema 1 ölmusu og húsaleigu handa 2 lærisvoinum.

III. Lærði skólinn.

- III. b. Nefndin leggur það til, að aðstoðarfjeð handa leikfímiskennaranum sje fært úr 700 kr. ofan í 600 kr., svo kaup hans verði jafnhátt söngkennarans, því þótt fimleikakennarinn hafi nokkru fleiri kennslustundir, er söngkennsla vanalega þeim mun dýrkeyptari að minnsta kosti. Aðstoðarfjeð handa dyraverði þótti nefndinni of hátt, þar dyravörður fær ókeypis 2 herbergi í skólanum, og þótti henni full ástæða til að færa það niður í 800 kr., ef eigi 700 kr. Nefndin áleit og rjett að færa niður ölmusurnar við skólann fyrir þá sök, að nægileg aðsókn mun verða að skólanum, þótt ölmusurnar fækki dálítið. Nefndin leggur því til að færa ölmusurnar ofan í 8000 kr. eða 40 heilar ölmusur, eins og þær hafa lengst um verið.

IV. Möðruvallaskólinn.

Þar sem bækur og einkum áhöld til kennslunnar í náttúrufræðum eru svo lítil enn sem komið er, þótti nefndinni nauðsyn til bera að hækka 1. tölulið upp um 200 kr., en aptur áleit hún, að færa mætti 3. tölulið niður um 100 kr.

V. Til annarar kennslu.

V. a. 1.—2. Nefndinni þykir eigi ástæða til að verja fje landssjóðs til þess að byggja skólahús í Reykjavík, nje heldur til að koma á gagnfræðakenusu þar við barna-skólann. Því engir eiga eins hægt eins og Reykvíkingar með að útvega börnum sínum hina lögboðnu kennslu og hina æðri menntun við hinn lærða skóla.

V. b. (nú a) Af þeim 3000 kr., sem í stjórnarfrumvarpinu eru ætlaðar kvennaskólunum eptir ákvæðum landshöfðingja, vill nefndin ráða til, að kvennaskólunum

í Reykjavík veitist	1000 kr.	
á Laugalandi í Eyjafirði	1000 kr.	
í Skagafirði	600 kr.	
og í Húnavatnssýslu	400 kr.	3000 kr.

V. c. Á síðasta fjárhagstímabili hafa barnaskólarnir notið 2000 kr. styrks árlega úr landssjóði. En með því að lög 9. janúar 1880 um uppfræðing barna í skript og reikningi auka kennsluskyldu manna svo mjög, að eigi verður hjá því komið, að koma smátt og smátt upp barnaskólum í landinu alstaðar þar, sem nokkur tiltök eru, þá yrði það harðla þung byrði fyrir landssjóð, ef hann ætti að styrkja alla barnaskóla til sveita að helmingi. Nefndin hlýtur því að aðhyllast þá tillögu nefndarinnar í alþýðuskólamálinu, að landssjóður hætti sem fyrst að styrkja barna-skólana, en snúi hjálparhönd sinni að alþýðuskólunum í hjeruðum. En til þess þó að svipta eigi alla barnaskóla þá, er hingað til hafa orðið aðnjótandi styrks úr lands-sjóði, styrknum allt í einu, ræður nefndin til að fyrra árið sjeu barnaskólum veittar 1200kr. og hið síðara 600 kr. Nefndin er samdóma landshöfðinga í því, að barna-skólum í kaupstöðum eigi ekki að veitast styrkur. En aptur á mótt álítur nefnd-in landssjóði skytt að styðja einn alþýðuskóla í þingi hverju, svo sem skólamáls-nefndin hefur stungið upp á, og vill hún, að veitt sje til þessa 4500 kr. hvort árið. Nefndin byggir á því, að Flensborgarskólinn og enda Eyrarbakkaskólinn muni fullnægja þeim skilyrðum, er veita tilkall til styrksins, og ræður því til, að þeim verði veittar, hvorum um sig, sínar 1000 kr. hvort árið. En þar að auki leyfir nefndin sjer að leggja það til, að Flensborgarskóla sje veittar að auki 500 kr. fyrra árið, en Eyrarbakkaskóla 1000 kr., og vonar nefndin, að aukastyrkur þessi verði öðrum til uppörvunar. Til annara alþýðuskóla, er koma kunna í gang á fjárhagstímabilinu, ætlar nefndin fyrra árið 1000 kr. en hið síðara 2500 kr. Samkvæmt þessu hefur nefndin breytt V. c.

C. 1. Þótt uppærslan á þessum tölulið sje næsta mikil, þar sem bæði árin 1880 og 1881 var eigi varið meira fje handa landsbókasafninu en samtals 1000 kr., hika nefndin sjer eigi við að ráða til þess að samþykkja töluliðinn, eins og hann er. En aptur á mótt verður nefndin að ráða frá að samþykkja 2. tölulið, þar engin skýrsla nje bókaskrá, sem þó var áskilið í síðustu fjárlögum, er komin frá þessum bókasöfnum, svo nefndin til viti.

C. 3. Nefndin getur eigi fundið næga ástæðu til að styrkja svo vel efnað fjelag, sem bók-menntafjelagið er; en þó vill hún eigi svipta það öllum hinum mikla styrk úr landssjóði, er það fjeck í fjárlögunum 1880—81, með því og að fjelagið hefur nú

umfangsmikil ritstörf fyrir hendi. Lægr því nefndin til, að fjelagið fái 500 kr. styrk árlega

C. 4. b. Nefndinni hefur borizt bænarskrá frá umsjónarmanni forngripaafnsins um 1000 króna árlegan styrk til að stunda fornfræðislegar rannsóknir. Nefndin álitur skylt og maklegt að styrkja þennan mann, er hefur þegar svo miklu afkastað í þessari grein, svo að kalla endurgjaldslaust. Ræður því nefndin til, að staflíðurinn orðist þannig: «til umsjónar 200 kr. og til rannsókuar fornmenja 800 kr.»

C. 5. Nefndin verður að jata, að henni er eigi «kunnugt» um starfa eður verka hinnar svo nefndu 7 manna sálmaþókarnefndar. Nefndinni er ókunnugt, hvort landið muni, gegn hæfilegum ritlaunum, eiga að verða eigandi að sálmaþókarbandritinu, þegar það kemur, ef ferðakostnaður og annar útlagður tilkostnaður af fundarhöldum nefndarmanna er þeim greiddur af landsfje, eður hitt, að nefndin á handrit sitt. Meðan allt þetta er með öllu ókunnugt, verður nefndin að ráða frá þessum tölulíð. Annað mál er það, að nefndinni þykir það svo mikils umvarðandi, að ný góð sálmaþók komi út, að hún vill gjarnan, að landssjóður taki nokkurn þátt í tilkostnaðinum, og hyggur nefndin, að eigi muni verða að því fundið, þótt svo lítilfjörlegur kostnaður yrði framvegis greiddur af óvísu gjöldum.

14. grein.

Við þessa grein er að samanbera 5. gr. fjárlaganna 2. og 3. tölul.

15. grein.

Nefndin hefur samið skrá yfir eptirlaun fyrverandi embættismanna, eptir fylgiskjölum við fjárlagafrumvörp stjórnarinnar fyrrum og nú, samanbornum við 42. fylgiskjal við landsreikninginn 1879, og yfirlit yfir upphæð á eptirlaunum embættismanna-ekkna og styrktarfje handa börnum þeirra. Af skrá þessari og yfirliti verður sjed, að nefndin hefur eigi getað aðhyllzt, að veita Jóni Árnasyni, fyrrum umsjónarmanni hins lærða skóla, eptirlaun, með því og að líkindi eru til, að hann geti fengið næga atvinnu við að lifa. Aftur á móti þykir nefndinni sanngjarnt, að draga eigi frá eptirlaunum kanseliráðs Þorsteins Jónssonar öll laun þau, er hann nýtur sem settur málafutningsmaður við yfirdóminn, heldur að eins 600 kr. Einnig hefur nefndin álitíð alla sanngirni mæla með því, að ekkju fyrverandi hjeraðslæknis E. Johnsens yrði veitt 150 kr. viðbót við eptirlaun sín.

Skrá yfir eptirlaun fyrverandi embættismanna og yfirlit yfir eptirlaun embættismanna-ekkna og styrktarfje barna þeirra.

	kr.	a.	kr.	a.
1. bæjarfógeti St. Gunnlögzen	1600	-		
2. sýslumaður Baumann	982	18		
3. — Th. Guðmundsen	1887	18		
4. — P. Johnsen	2151	92		
meðan hann er málafutningsmaður við yfirdóminn.				
5. — Árni Gíslason	1686	16		
6. — G. B. Blöndal	1201	82		
flyt	9509	26		

	flyt	9,509	26	
7. hjerðslæknir Weiwardt		260	-	
8. — Bolbroe		400	-	10,169 26
Ekkjur embættismanna og börn eptir 42.				
fylgiskjali við landsreikninginn	1879 alls	8103	58	
mismunur eptir fylgiskjali við fjárlagafrumvarp stjórn-				
arinnar 1882—3		743	25	8,846 83
		amtals	19,016	9

Á fjárbagstímabilinu bætist við:

1. amtmaður Chr. Christjánsson	4000	-		
2. landlæknir Jón Hjaltalin	um 3000	-		
3. viðbót við eptirlaun ekkju hjerðslæknis				
E. Jóhnsens	150	-	7150	-
	amtals	árlaga	26,166	9

Þar að auki virðist nefndinni hlýða, að Dr. Hjaltalin sje í viðurkenningarskyni greiddar árið 1882, auk eptirlauna mánaðarlega, samtals 1000 kr.

Af hinum mörgu bænarskrám, er nefndinni borizt hafa, hefur hún tekið sumar upp í 13., 14. og 15. grein frumvarpsins; nokkrar vill hún ráða til að teknar sjeu til greina við þessa grein fjárlaganna. Öðrum bænarskrám hefur hún beint til landshöfðingja, og enn öðrum hefur hún eigi getað mælt með. Nefndin lætur skrá fylgja yfir bænarskrárnar. Enn fremur þykir nefndinni mjög áriðandi að útvegaður sje laxafróður maður frá Noregi eða Skotlandi, er kenni mönnum hjer laxatímgun, gegn því að hvert sýslufjelag kosti mann þennan meðan hann dvelur í umdæmi þess. Af þessum ástæðum ræður nefndin til, að greinin sje færð upp í 12,000 kr.

17. grein.

Nefndiu hyggur, að orðin: «sem upp á kunna að koma» megi vel missa sig.

18. grein.

Upphæðina í þessari grein verður nefndin að áskilja sjer að mega leiðrjetta, ef mistalning kemur fram annarstaðar í frumvarpi nefndarinnar.

19. grein.

Nefndin bætir hjer inn í nýrri grein, svo sem verið hefur og sjálfsagt er. En hún getur fá frumvörp til greint nú, þar þau eru engin afgreidd frá þinginu.

20. grein.

Meðal fleiri athugaverðra athugasemda stjórnarinnar við fjárlagafrumvarpið er ein við 14. gr. frumvarpsins, svo látandi: «Stjórnarráðið gengur út frá því, að sá styrkur, sem veittur er á þessari grein (til eptirlauna og styrktarjár), sje æfilangur, sje það eigi beinlínis tekið fram, að hann sje veittur um stundar sakir». Þessi skoðun stjórnarinnar virðist nefndinni geta orðið bættuleg fjárforræði þingsins, einkum í sambandi við þau ummæli í 2. málslíð 25. gr. stjórnarskrárinnar: «Gjöld, sem ákveðin eru með eldri lögum, tilskipunum, konungsúrskurðum eða öðrum gildum ákvörðunum, skulu . . . bæði í frumvarpinu til fjárlaganna og í þeim sjálfum færð til með þeim upphæðum, sem einu sinni eru á kveðnar.» Nú er auðsætt, að því þrengri fjárveizlurjettur þingsins er, með því meiri athygli verðum vjer að vaka yfir honum, svo hann rýrist eigi fyrir vangá vora

eður þrekleysi. Fyrir því vill nefndin, að bætt sje aptan við frumvarpið nýrri grein, er verður 20. grein.

Alþingi 3. ágúst 1881.

Tryggvi Gunnarsson
formaður.

Arnljótur Ólafsson.
skrifari og framsögumaður.

Jón Ólafsson. Magnús Andrjesson. Þórarinn Böðvarsson. Beuidikt Sveinsson.
Th. Thorsteinson.

Fylgiskjal

við nefndarálitið í fjárlagamálinu.

Yfirlit yfir bænarskrár þær, er fengnar voru nefndinni:

1. Bænarskrá frá sýslunefndinni í Árnessýslu um 3000 kr. árlegt tillag á fjárhagstímabilinu til gagnfræðaskóla (rjettara, alþýðuskóla) á Eyrarbakka.
Tekin til greina við 13. gr. V. c. frumvarpsins.
- 2.—3. Bænarskrá frá prestinum á Þingvöllum, og önnur frá prestinum á Reynivöllum um styrk til ungmannaskóla.
Geta komið til greina við úthlutun fjáris handa barnaskólum (13. gr. V. b.).
- 4.—5. Bænarskrár frá Skagfirðingum og Húnavetningum um styrk til kvennaskóla í þeim sýslum.
Teknar til greina við 13. gr. V. a. frumvarpsins.
6. Bænarskrá frá umsjónarmanni forngripasafnsins Sigurði gullsmið Vigfússyni um 1000 kr. árlegan styrk til fornfræðislegra rannsókna.
Tekin til greina við 13. gr. C. 3.
- 7.—8. Bænarskrá frá ekkju Eggerts hjeraðslæknis Johnsens um viðbót við eptirlaun sín.
Tekin til greina við 15. gr. frumvarpsins.
9. Brjef landshöfðingja um þóknun handa kanselíráði Þorst. Johnsen sem málaflutningsmanni við yfirdóminn.
Tekið að nokkru leyti til greina við 15. gr.
10. Bænarskrá frá Þorvaldi Thoroddsen, kennara við gagnfræðaskólann á Möðruvöllum, um 1000 kr. hvort árið á fjárhagstímabilinu til ferðakostnaðar til náttúrufræðislegra rannsókna og könnunar landsins, svo og 500 kr. fyrra árið til verkfæra kaupa.
Nefndin ræður til, að veita fje þetta á 16. gr. frumvarpsins.
11. Bænarskrá frá Benidikt Gröndal, kennara við latínuskólann í Reykjavík, um 400 kr. viðbót við laun sín. Nefndin ræður til, að styrkur sá, er hann hingað til hefur haft til náttúruvísindalegra fyrirtækja, verði aukinn upp í 400 kr. árlega á fjárhagstímabilinu, og er bænin því tekin til greina á 16. gr. frumvarpsins.
12. Bænarskrá frá Jónasi Helgasyni, söngkennara og organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík, um styrk til að gefa út fjórraddaða kirkjusöngsbók.
Nefndin ræður til, að veittar sjeu til þessa á 16. grein 25 kr. fyrir örkina, þó eigi yfir 300 kr. alls.

13. Bænarsskrá úr Strandasýslu um 4000 kr. styrk til byggingar alþýðuskóla. Nefndin getur eigi ráðið til, að veita svo lagaða bæn; en að öðru leyti getur málið komið til greina samkvæmt 13. gr. V. c.
14. Bænarsskrá frá Steingrími Thorsteinson, kennara við latínuskólann, um styrk til að gefa út þýzka lestrarbók. Nefndin beinir bænarsskránni til álita landshöfðingja, með tilliti til 16. gr.
15. Brjef landshöfðingja um ferðastyrk handa prestinum á Tjörn í Húnaþingi til að leita sjer lækninga. Nefndin sjer eigi fært að taka bæn þessa til greina.
16. Bænarsskrá frá prófastinum á Saudanesi í Norður-Þingeyjarþingi um lán til steinhússmíðis á staðnum (beneficium). Nefndin vísar málinu til landshöfðingjans með meðmælum sínum, að prófastinum veitist lán handa staðnum.
17. Bænarsskrá frá Skaptfellingum um gufuskipsferðir. Kemur til álita við fyrirkomulag gufuskipsferðanna.
18. Bænarsskrá úr Hegranesþingi um húnaðarskóla á Hólum. Má virðast fallin niður við frumvarp til laga um búnaðarskóla.
19. Brjef landshöfðingja með fylgjandi hónarbrjefum frá 5 hjeraðslæknum um launa- viðbót. Nefndin er samdóma landsstjórninni um hinn lögfræðislega skilning hennar á 2. málslíð 3. gr. lækna laganna 15. okt. 1875, samanbornum við 1. málslíð 7. gr. hinna almennu launalaga. Nefndinni virtist og í annan stað þeim mun minni sanngirni mæla með hækkun launabótanna, sem nú má ganga að því vísu, að bráðum verði fullskipað læknum í hin nýju læknishjeruð, og að hin fyrri örðugu og viðlendu læknisumdæmi þessara lækna verði því eigi stærri nje örðugri en hvert annara af hinum nýju, en hinir eldri lækna halda þó viðbótum þeim engu að síður, er þeir fengið hafa. Nefndin bætir því og hjer við, að samkvæmt skoðun hennar í athugasemdunum við 13. gr. A. a. B. I. a. nefndarfrumvarpsins mundu lækna þessir vera í hennar augum litlu lakari, þótt þeir hefðu haft „aðganginn“ eptir 3. málslíð 7. gr. hinna almennu launalaga, þar „aðgangurinn“ hefur stóð sína eingöngu á hinu nafnkunna frumvarpi 18^{62/63}.
- 20.—23. Bænarsskrár frá Þorvaldi lækni Jónssyni á Ísafirði, F. Zenthen lækni í Eskifirði og Ólafi Sigvaldassyni á Bæ í Króksfirði, um þóknun fyrir læknisþjónustu í öðru læknisumdæmi.
 Úrskurður um bænir þessar er kominn undir skilningi á síðasta málslíð 3. gr. lækna laganna. Nefndinni þykir nú eigi vafasamt, að lækna þeir hinir eldri sjeu eptir þessum málslíð skyldir að þjóna endurgjaldslaust í sínu fyrra viðlendu umdæmi, unz hin nýju læknishjeruð eru skipuð. En hitt þykir henni vafasamara, hvort læknir sá, er fengið hefur eitt af hinum nýju læknishjeruðum, það er, einn part af hinu eldra viðlendu læknisumdæmi sjer veitt eptir lækna löguum 15. okt. 1875, sje skyldur að þjóna eptir það öðrum parti hins eldra læknisumdæmis án endurgjalds eptir 2. málslíð 4. gr. hinna almennu launalaga. En nú með því að þetta er dómsmál, vísar nefndin því sjer af hendi að svo stöddu.
24. Bænarsskrá frá Sigurði Sigurðssyni, kennara við latínuskólann, um 300 kr. þóknun fyrir umsjón við skólann. Nefndin álitur, að þóknun fyrir þá umsjón er hjer um ræðir, hljóti að felast í „aðstöðarfe handa dyraverði“ (sjá 13. gr. B. III. b.), og vill eigi veita til þess meira fje.
- 25.—26. Bænarsskrá frá prestinum á Saudafelli í Dölum um 500 kr. styrk til að halda fram lækningum, og önnur bænarsskrá frá Magnúsi Gíslasyni um 300 kr. styrk til skinnaverkunar. Bænum þessum gat nefndin eigi sinnt.

Nefndarálit

í málinu um frumvarp til laga um stofnun háskóla á Íslandi.

Nú er nefndin hefur hugleitt frumvarp þetta, er neðri deild alþingis fól oss á hönd að segja álit vort um, er meiri hluti nefndarinnar kominn að þeirri niðurstöðu að leggja það til, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Meiri hlutinn þykist sjá hina brýnustu þörf á, ekki síður hjá oss en öðrum menntuðum þjóðum, að styðja að því kröftuglega, að þjóðleg vísindi og menntun geti blómgað á landi voru og veitt sjálfsforæði því, sem þjóðin hefur fengið með stjórnskránni, þá undirstöðu, sem er nauðsynlegt skilyrði fyrir því, að stjórnfrælsið verði landinu til blessunar. — Að því, er sjerstaklega tekur til lagakennslu við æðri kennslustofnun í landinu sjálfu, þá fær meiri hlutinn ekki betur sjeð, en að löggjafarvald þjóðarinnar sje á sandi byggt, meðan rjettarsaga landsins og öll sjerstök íslensk löggjöf liggur sem hulinn leyndardómur fyrir þjóðinni og sjálfum lagamönnum landsins.

Meiri hlutinn verður og að leggja sterka áherzlu á það, að það hafi bæði mjög mikla vísindalega og þjóðlega þýðingu, að allar þær æðri vísindastofnanir, sem landið getur ekki án verið, sjeu sameinaðar í eina heild, eins og það líka í öllu tilliti hlýtur að vera kostnaðarmeira, að hafa fleiri æðri kennslustofnanir, hverja með sínu húsi, sínu bókasafni og sínum áhöldum, en að sameina allt þetta í eina heild. Sje nú þessi skoðun eðlileg og rjett, kemur þroski, vöxtur og viðgangur þessarar sameinuðu vísindalegu stofnunar af sjálfu sjer með framrás tímans og vaxandi þreki þjóðarinnar.

Alþingi 1. dag ágústmán. 1881.

Benidikt Sveinsson,
formaður og framsögumaður.

Jón Ólafsson,
skrifari.

Jón Jónsson.

Minni hluti nefndarinnar, Lárus Blöndal og Grímur Thomsen hyggja, að heldur hart sje farið, ef nú þegar er farið fram á, að stofna eiginlegan háskóla. Virðist þeim rjettara, að fara að sinni ekki lengra, en svo, að frumvarp það til laga, sem 1879 var lagt fyrir þingið, um stofnun lagaskóla, sje á ný lagt fyrir þetta þing. Og ef það, sem við ekki efumst um, við ítrekað samþykki þingsins, nær fram að ganga hjá stjórninni, virðist sá nauðsynlegi undirbúningur undir tilvonandi háskólastofnun síðar meir fengin.

Látum við því þessu áliti okkar fylgja frumvarp til laga um stofnun lagaskóla, eins og það var samþykkt á alþingi 1879.

d. u. s.

Grímur Thomsen. Lárus Blöndal.

Frumvarp

til viðaukalaga við tilsk. 4. maí 1872.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 1. ágúst 1881)

1. grein.

Skýlt er hreppsnefndum, að hafa að haustnóttum eptirlit með fóðurbyrgðum hreppsþúa fyrir pening þann, er þeir ætla að setja á vetur.

2. grein

Hreppsnefndarmenn skulu segja álit sitt um fóðurbyrgðir sjálfra sín sem annara, en þá hefur sá þeirra, sem um er rætt, ekkert atkvæði.

3. grein.

Nú hefur hreppsnefnd, að afliðnum haustnóttum litið eptir fóðurbyrgðum hjá hreppsþúum og áminnt einn eða fleiri hreppsþúa um, að eigi hafi þeir nægar fóðurbyrgðir eptir peningsfjölda, en þeir fara sínu fram, enda reynist síðar svo, að þeir komast í fódurskort þann, er þeir fá eigi úr bætt, og skulu þeim þá tveir kostir fyrir hendi, annar sá, að skera af heyjum eptir fyrirskipun hreppsnefndar eða sæta sektum ella, ef þeir fella fjenað sinn úr hor, allt að 100 kr.

Framhald

af nefndarálti um frumvarp til laga um, að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

Hin heiðraða deild hefur falið oss á hendur, að rannsaka uppástungur þær, sem fram eru komnar til viðauka við frumvarp um sölu þjóðjarða, og leyfum vjer oss nú að leggja fyrir deildina ítarlegar skýrslur í þessu efni.

Fyrir fram verður meiri hluti nefndarinnar að geta þess, að vjer þegar áður höfum kveðið upp það álit, að matið á jörðunum sje mjög óáreiðanlegt og á reiki, og að hið sanna söluverð eigi muni geta fundizt nema með því móti, að jarðirnar sjeu boðnar almenningi til sölu, en ekki ábúendunum einum.

Minni hlutinn (Ásgeir Einarsson) álitur þar á móti nú, að jarðirnar eigi eingöngu að selja í sjálfsábúð.

Vjer höfum og tekið það fram, að engin vissa sje fyrir því, að allir kaupendurnir gangi að því verði, sem sett er á jarðirnar, en að eins þrír af þeim hafa kveðið á söluverð.

Nefndin er, eins og áður hefur verið skýrt frá, á móti almenningi þjóðjarðasölu, en hefur alls eigi á móti því, að einstöku jarðir verði seldar, og mun það síðar koma fram við atkvæðagreiðslu nefndarmanna, enda þótt að nefndinni í heild sinni ekki hafi komið saman um, að mæla fram með sölu einstakra jarða í því horfi, sem málið nú er.

Nefndin hefur nú álitit það sem ætlunarverk sitt án tillits til sinna eigin skoðana að safna saman í eina heild þeim skýrslum, sem til eru, svo að hver einstakur

þingmaður geti haft svo fljótt og gott yfirlit yfir matsverð jarðanna, sem unnt má vera. — Það er þess vegna, að nefndin hefur samið fylgiskjal, er sýnir á 19 jörðum:

1. Fornan og nýjan dýrleika.
2. Leigumála jarðanna eptir jarðabók 1760 og Árna Magnússyni, tekið eptir hinu prentaða jarðatali Johnsens.
3. Nöfn ábúanda; til þess, að þeir, sem að eins vilja selja ábúendum jarðirnar, geti sjeð nöfn þeirra og hve lengi þeir hafa búið á jörðunum.
4. Hvernig jörðin er föluð til kaups.
5. Það mat, sem finna má út, eptir afgjaldi, úr ýmsum hreppaskýrslum, er gjörðar voru 1878.
6. Mat umboðsmanna, þegar jarðirnar hafa verið falaðar.
7. Verð jarðanna eptir afgjaldi því, er amtsráðin lögðu til um 1878.
8. Verð jarðanna eptir núverandi afgjaldi.

Við 5., 7. og 8. lið er afgjaldinu snúið upp í höfuðstól með 4% leiguburði og afgjaldið reiknað í peninga eptir verðlagsskrá síðustu 5 ár o: 1877—1882.

Um fylgiskjalið skulum vjer gjöra fáeinar athugasemdir.

Þar sem nafn ábúanda er í svigum, þýðir það, að annar maður, en sá, sem hefur búið á jörðunni til fardaga 1880, hafi falað hana, og hefur það að eins þýðingu fyrir þá, sem ekki vilja selja öðrum en ábúendum.

Vjer höfum ekki tekið jörðina Kaldaðarnes upp í skýrsluna af þeirri ástæðu, að skýrslur þær, sem eru um eign þessa, ekki gátu samrýmzt við töfluna. Því er farið fram að selja Kaldaðarnes ásamt með kirkjújörðunum Kálfhaga og Lambastöðum. Eptir jarðabókunum, bæði að fornu og nýju, eru eignir þessar taldar sem eign kirkjunnar, og í máldaga Gísla biskups er talið, að kirkjan eigi 20 hndr. í heimalandi, en eptir því sem nefndin hefur getað komizt næst, þá eru jarðir þessar í óskiptri sameign útjarðar við Kaldaðarnes, og mun svo hafa við gengizt um langan aldur, að þær hafi heyrt undir Kaldaðarnestorfu, en á henni allri hefur hvílt sú kvöð, að svara 120 áln. í prestmötu.

Það virðist því eptir atvikum, ekki að vera neitt því til fyrirstöðu, að selja allt Kaldaðarnes með kirkjújörðunum Kálfhaga og Lambastöðum ásamt með þeirri kvöð, að svara hinni fyrnefndu prestmötu, og að öðru leyti með þeim fyrirvara, að hinn ný eigandi gangist undir þær skyldur gagnvart kirkjunni, sem seljandi kynni að hafa haft.

Eptir hinni fornu jarðabók er af Kaldaðarnesi með hjál. landskuld 5 o 100 leigur 4 o af Kálfhaga og Lambastöðum — 1 - 80 — 1 - 80

landskuld 7 o 60 leigur 5 o 80

Eptir mati hæfilegt:

af Kaldaðarnesi með hjáleigum — 3 - 60 — 2 - 110
af Kálfhaga og Lambastöðum — 1 - . — . - 100

landskuld 4 o 60 leigur 3 o 90

Eptir skýrslum Árna Magnússonar (1702—1714) fram færir öll torfan: 86 kýr, 11 kvígur, 11 naut, 215 ær, 212 sauði, 34 hesta, 16 merar, 15 ótemjur; en heyfóður er fyrir: 68 kýr, 25 geldneyti, 210 ær, 107 lömb, og 43 hesta.

Nú þar á móti er á ætlað, að jörðin færi fram 50 kýr, 1340 fjár og hross 108

Það er ekki úr vegi, að skýrslu þessari sje komið í annað horf og breytt í heyfall af jörðunni eptir ásetningu. Mat vort er að vísu af handahófi, en þeir, sem ekki fallast á það, geta reiknað eptir sínum mælikvarða.

Eldra flutningsmagn:

68 kýr á 40 hesta	2720 hestar
25 geldneyti á 20 hesta	500 —.—
317 fjár á einn hest	317 —.—
43 hestar á 3 hesta	129 —.—
	3666 hestar.

Notað flutningsmagn, nú sem stendur:

50 kýr á 40 hesta	2000 hestar
1340 fjár á 1 —	1340 —.—
108 hross á 3 hesta	324 —.—
	3664 —.—

Það er sama upphæð á heyfalli, og þó eru ekki nauðsynleg geldneyti talin með.

Nefndinni hefur orðið kunnugt um, að jörð þessi opt hafi orðið fyrir áfelli af vatnagangi, og bersýnilega hefur við það áunnizt niðursetning á afgjaldi jarðarinnar úr 21 hndr. 50 til 8 hndr. 30, eins og nú er talið hæfilegt í stað þeirra 5 hndr. auk prestmötu, sem nú er leigumáli á jörðinni.

Vjer skulum nú taka hinn áætlaða leigumála og meta afgjaldsverðið, og verðnr það á þessa leið, eptir 5 ára verðlagsskrá:

Landskuld 4 hndr. 60 áln. á 56,6 al.	305 kr. 64 a.
Leigur 3 — 90 — á 63,4 —	285 — 30 —
	590 — 94 —
Þar frá gengur prestmata 120 áln.	76 — 8 —

eptir 514 kr. 86 a.,

sem með lagarentu svarar til höfuðstóls 12,871 kr. 50 a. Hið núverandi afgjald til landskjóðs þar á móti, að frádreginni prestmötu 120 áln., nemur 5 hndr. á 56,6 al. 282 kr. 20 a., er á sama hátt svarar til höfuðstóls 7055 kr.

En þetta er ekki hið sanna afgjald, heldur má áætla það á annan hátt.

Eptir skýrslu sýslumanns er nú goldið fyrir jörðina:

Eptir hjáleigur Kaldaðarnesss og Kálfhaga og Lambastaði, landskuld í peningum 228 kr. . a.

Leigur 3 hndr. 20 ál. í smjöri 63,4 240 — 92 —

Þar við bætist ótalið afgjald af heimajörð:

Landskuld 120 ál. á 56,6	67 — 92 —
Leigur 80 — á 63,4	50 — 72 —
	587 — 56 —

Þar frá gengur prestmata 76 — 8 —

Eptir 511 — 48 —

sem svarar til höfuðstóls 12787 kr. . a.

Þessi upphæð kemur sem næst heim við mat sýslumanns, rjett reiknað 12871 kr.

Nefndin getur nú ekki fallizt á þetta mat, því að líkindum er afgjaldið af heimajörðinni talið of lágt með 200 ál.

Eptir jarðabókinni fornu, er talin forn landskuld 3 hndr.

og loigur

1	—	20
4	—	20

Væri nú afgjaldið fært upp á heimajörðinni, yrði afgjaldsverð jarðarinnar talsvert hærra. Hinn núverandi landseti á eptir byggingarbrjefi dags. 31. des. 1868 að svara í eptirgjald af jörðunni eptir meðalalin 5 hndr., og nýtur þar af 1 hndr. í innheimtulaun, og á ekki að færa fram leigumála við hina ábúendurna.

Eptir skýrslu sýslumanns greiða þeir nú í peningum í landskuld 228 kr., sem al. á 56, s gjörir

402 ál.

leigur

308 —

Afgjald beimajarðar metið af sýslumanni

200 —

samts 910 —

Þar frá gengur prestmata

120 —

Eptir 790 —

Afgjaldið er 5 hndr.

600 —

Umfram 190 —

sem hann þannig virðist njóta auk þess eina hndr. af þeim 5, sem hann fær í innheimtulaun. Þetta sýnir að hið núverandi afgjaldsverð jarðarinnar til landssjóðs er fjærri öllu hófi.

Meiri hluti nefndarinnar hefur ekki þann kunnugleika til jarðarinnar, að hann treysti sjer til að meta verð hennar, en minni hlutinn (Stefán Eiríksson) álitur, að hún ekki ætti að seljast minna en 20,000 kr., og byggir hann þetta álit sitt á þeim mikla gripastól, sem framfærast á jörðunni, eins og sýnt er að framan. Allt það, sem fram er komið, bendir til þess, að jörð þessi sje minnst 15,000—20,000 kr., og sýslunefndin, sem þó er kunnug jörðunni, álitur lýsingu þá, sem fram er komin, nærri sanni, en leggur það til, að skoðunargjörð fari fram á eigninni.

Uð jörðina Sveinsstaði skal þess getið, að í byggingu þessarar jarðar fylgir $\frac{1}{3}$ hluti jarðarinnar Ranhóla; hinir $\frac{2}{3}$ fylgja Vatnsdalshólum og Hólabaki. Sje svo að $\frac{1}{3}$ Ranhóla eigi að fylgja með í kaupunum, yrði nauðsynlegt að skipta Ranhólum upp á milli jarðanna með skýrum landamerkjum, en eptir því sem sá nefndarmaður, er helzt þekkir jörðina, álitur, mun þetta vera ómögulegt. Hjaltastaðir með hjáleigum eru af sýslunefnd í maímán. þ. á. metnir á 6000 kr., en í febr. þ. á. á 5,500 kr.; í skýrslunni hefur hún verið talin með hinni leiðrjettu upphæð 6000 kr. Heiði er föluð með því skilyrði, að landamerki fylgi óbreytt eptir því, sem tengdafaðir ábúanda hafi skýrt frá á móts við Veðramót og Skíðastaði, og ábúandi nú hafi vottorð lifanda manna fyrir.

Nefndin verður að halda því fram, að slíkt skilyrði sje ekki sett í kaupunum, af því það gæti bakað landssjóði ábyrgð, ef slík landamerki skyldu finnast röng. Á hinn bóginn væri rjett að fá landamerki samþykkt, áður en sala fer fram.

Þegar nú mat það, sem fram er komið á jörðunum, er borið saman, má sjá, að þar munar víða hvar ekki alllitlu, og geta til þess verið góðar og gildar ástæður, en nefndin getur ekki fundið það vera rjett við sölu jarðanna í Húnavatnssýslu, að fara einöngu eptir mati sýslunefndarinnar, eins og uppástungumaður hefur gjört, og hafa ekki tillit til mats umboðsmanns og hreppsnefnda, eða til afgjalds þess, sem greitt er. En því fjarstæðara er, eins og uppástungumaður að sölu á jörðum í Skagafjarðarsýslu hefur gjört, að hafa alls ekkert tillit til sýslunefnda og umboðsmanns. Nefndin leiðir alveg hjá

sjer að bera þetta saman, því það sjest fjótt af fylgiskjalinu, að það er ekki um skör fram, að rannsaka mál þetta nákvæmlega og einnig bera saman verð jarðanna sín á milli.

Um alla verðsetninguna kveður nefndin upp þann dóm, að hún ekki í heild sinni geti gefið sannan mælikvarða fyrir söluverði jarðanna.

Af þessari ástæðu, sem og að málið liggur þannig fyrir, að jarðasalan mun eiga að fara fram með ævarandi árgjaldi til helminga af öllum jörðunum, ræður nefndin á ný frá að ganga að frumvarpinu með viðaukauppástungunum, en þar eð hún á hinn bóginn vill styðja að því, að málið, að því er snertir sölu á einstökum jörðum, geti náð framgang á þessu þingi á þann hátt, ersje bæði tryggjandi fyrir landssjóðinn, og aðgengilegur fyrir kaupanda, gjörir hún nokkrar vara-uppástungur við frumvarpið. Þær eiga einkum sína rót í því, að ógjörlegt má virðast, að selja jarðirnar fyrir miuna verð, en þær geta gengið í kaupum og sölum manna á milli, og á hiun bóginn virðist öllum rjetti ábúanda vera borgið með því, að honum sje áskilinn forkaupsrjettur eptir tilsk. fyrir Noreg 18. júní 1723, sem lögleidd er fyrir Ísland með Rescr. 22. des. 1797. Enn fremur leggur nefndin það til, að heimild til sölunnar verði að eins veitt fyrir fjárhagsárin 1882 og 1883, svo að til sölu geti ekki komið eptir þann tíma á jörðunum, nema með nýrri lagaheimild.

Samkvæmt þessu ræður nefndin frá að samþykkja frumvarpið með viðaukauppástungunum eins og það nú er lagað, en meiri hluti nefndarinnar gjörir jafnframt, ef sala á einstökum eða fleiri jörðum skyldi verða samþykkt, þessar uppástungur:

1. Orðið: «ábúendum» í stjórnarfrumvarpinu falli burt.
2. a. Stjórnarfrumvarpið með viðaukauppástungum verði 1. gr.
b. Að jarðirnar verði tilgreindar með framhaldandi tölum.

Við frumvarpið bætist:

3. 2. grein (ný).

Jarðir þessar skal bjóða fram á lögmatu uppboði. Ef til sölu kemur, er ábúanda áskilinn forkaupsrjettur á jörðunni fyrir uppboðsverð samkvæmt tilsk. 18. júní 1723; þó skal hann innan 2 mánaða frá uppboðsdegi hafa sagt til þess, að hann gangi að kaupinu.

4. 3. grein (ný).

Í skilmálum fyrir sölunni skal ákveða, að helmingur kaupverðs, talinn í fullum hundruðum króna, megi standa með fyrsta veðrjetti í hinni seldu eign, hálfársuppsögn á báðar hliðar gegn ársleigu 4%, og með þeim öðrum skilmálum, sem hafðir eru í veðbrjefum til landssjóðs. Af hinum helmingnum greiðist $\frac{1}{4}$ hluti alls kaupverðs um leið og kaupbrjef er gefið út, en það, sem svo er eptir, á 5 árum með vöxtum, og stendur einnig hin selda eign sem veð fyrir þessum hluta skuldarinnar.

5. 4. grein (ný).

Heimild sú, er til sölu þessarar er veitt, gildir að eins til 31. desember 1883.

Alþingi 2. ágúst 1881.

Árni Thorsteinson,

Stefán Eiríksson.

framsögumaður.

Minni hlutinn getur eigi fallið á, að jarðir sjeu seldar öðrum en ábúendum að þessu sinni, eða þeim, sem fala þær til eignar og ábúðar, og allra-sízt að þær sjeu seldar við opinbert uppboð, á meðan fastir ábúendur eru á þeim; þar á móti er hann samþykkur borgunarskilmálunum í 4. grein.

Ásgeir Einarsson.

Fylgiskjal

við nefndarálit um frumvarp til laga um, að stjórninni

Nöfn jarða.	Dýrleiki		Leigumáli				Nöfn ábúenda
	forn	nýr	forn eptir jarðabók	nýr	land-skuld	leigur	
Húnavatnssýsla:							
6. Gröf	30	20,4	1,60	0,100	1,60	0,30	Jónas Jónasson . .
7. Hrisakot	5	6,1	0,20	„	0,30	0,20	(Sigurlaug Jónsdóttir)
8. Miðhóp	24	27,2	1,20	0,80	1,20	0,30	ekkja Jónat. Jónatanss.
9. Sveinsstaðir	40	26,5	1,60	1,	1,65	0,60	Jón Ólafsson . . .
10. Kornsa	30	36,0	1,20	1,	1,30	0,40	L. Blöndal
11. Brúsastaðir	24	19,3	1,20	0,100	1,20	0,60	Jón Jónsson . . .
12. Kringla	20	12,2	0,90	0,100	0,90	0,30	Vilborg Jónsdóttir .
13. Orrastaðir	20	21,4	0,90	0,100	1	0,40	Eysteinn Jónsson .
14. Grund	40	32,6	2	1,	1,80	0,40	Þorsteinn Þorsteinsson
15. Hagi	24	18,3	1	1,	1	0,40	(Þórarinn Þorleifsson)
16. Umsvalir	10	9,1	0,20	0,20	0,60	0,20	Bjarni Bjarnason .
17. Miðhús	24	16,3	0,90	0,70	0,90	0,40	(Helgi Helgason) .

Landskuld af jörðunum 6—17 og leigur eru goldnar eptir meðalalin að frá Hrisakoti og Miðhópi gjaldast leigur í smjöri, meðalal. 57,2. tólg 35,4, smjör

Skagafjarðarsýsla.							
18. Hjaltastaðir	100	62,7	2,60	1,80	2,60	0,60	Gísli Þorláksson .
19. Páfastaðir	30	17,1	1,00	0,100	1,20	0,40	Stefán Jónasson . .
20. Hafsteinsstaðir	40	21,3	1,60	0,100	0,110	0,80	Jón Jónsson. . . .
21. Heiði með Breiðsstöðum	26	42,7	1,40	0,100	1,	0,60	Stefán Stefánsson .
22. Litlagröf	15	14,2	0,60	0,60	0,60	0,40	Þorsteinn Bjarnason

Landskuld og leigur af jörðunum 18—22 greiðast eptir meðalalin 55,2.

23. Arnarnes (Eyjafjarðars.)	33,33	25,5	1,60	0,60	1,60	0,60	Anton Sigurðsson .
24. Þórðarstaðir (Þingeyj s.)	20	12,6	0,60	0,40	0,60	0,20	Jónatan Þorláksson .

Í Eyjafjarðarsýslu meðalal. 53, smjör 55,3. Í Þingeyjarsýslu meðalal. 53,9,

veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

Bygg- ingar- brjef	Kaupverð Bóðið	eptir frumvarpi	hrepps- nefndar	Mat sýslu- nefndar	umboðs- manns	Afgjalds- verð eptir amtsráðs- áliti	Afgjalds- verð (5 ár)
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1878	óákveðið	2000	3003	2000	2500	3003	3003
1840	—	900	858	900	900	858	800
1850	—	4500	(2717)	4500	5000	3003	2446
1870	—	2700	—	2700	3000	2860	3432 + 71-50
1878	—	4800	3432	4800	5400	3718	2717
1878	—	2700	2288	2700	3000	2288	2860
1862	1550	1650	1573	1650	1800	1573	1716
1861	2,500	2800	2574	2800	3000	2574	2288
1868	óákveðið	4500	3432	4500	4000	3432	3432
1875	—	2350	—	2350	2400	2002	2288
1869	—	900	—	900	1200	1144	1144
1863	—	1600	1859	1600	1600	1859	1859

skildu afgjaldi Hrísakots 10 áln. í töl, 20 áln. hvít ull. Af
59,2, ull 83.

1872	óákveðið	5500	5520	6000	6200	5520	4968
1880	—	2500	2484	2800	3000	2484	2484
1880	—	2500	2622	2800	3000	2622	2622
1863	—	4500	—	5000	5000	3312	2484
1857	—	1500	—	1750	1800	1656	1380

1846	—	3200	2-2500	25-3000	2500	„	3180
1864	1200	1200	1625	1625	1200	1625	1083

smjör 54,9.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

1. grein.

Þá er brauð losnar, er öllum sóknarmönnum, þeim er hafa óflekkað mannorð og gjalda til prests og kirkju, heimilt að kjósa sjer prest af þeim, er um brauðið sækja, og hafa hina lögboðnu hæfilegleika til prestskapar.

2. grein.

Sá, er sækir um laust brauð, skal senda umsóknarbrjef sitt í tveim samritum, annað til biskups en hitt til prófasts í því hjerði, sem brauðið er í.

3. grein.

Þá er 10 vikur eru liðnar frá því, er brauðið var auglýst til veitingar, skal biskup senda hjerðsprófasti skrá yfir alla umsækjendur, og má biskup, ef fleiri en tveir hafa sótt um brauðið, mótmæla, að einn eða fleiri þeirra verði kosnir. Eigi má þó biskup ryðja þannig fleirum en þriðjungi umsækjanda.

4. grein.

Hjerðsprófastur auglýsir söfnuði eða söfnuðum prestakallsins nöfn þeirra umsækjanda, er biskup hefur eigi mótmælt. Af þeim skal söfnuðurinn eða söfnuðurnir kjósa sjer sóknarprest á þeirri stund og stað í prestakallinu, er prófastur ákveður; stýrir sóknarnefnd kosningunni, ef eigi er nema ein sóknarnefnd í prestakallinu, en sjeu þær fleiri, kjósa allir sóknarnefndarmenn 3 menn úr sínum flokki í kjörstjórnina. Rjett er að prófastur sje sjálfur viðstaddur kjörfundinn, ef honum virðist þörf á.

5. grein.

Kosningin skal fram fara, að svo miklu leyti sem við á, eptir sömu reglum sem kosningar til alþingis (sbr. lög um kosningar til alþingis 14. september 1877 32.—35. gr.). Enginn getur orðið kosinn sóknarprestur, nema hann fái meiri hluta atkvæða þeirra sóknarmanna, sem kosningarrjett hafa í prestakallinu eptir 1. grein, og sem neyta atkvæðisrjettar síns á kjörfundi.

6. grein.

Eptir að kosning hefur fram farið, sendir kjörstjórnin tafarlaust prófasti kosningargjörðina, staðfesta með vottorði sínu um, að hún sje rjett. Síðan sendir prófastur biskupi skýrslu um kosninguna, og skal þá biskup gefa hinum kosna presti veitingarbrjef.

Ásgeir Einarsson, Benidikt Kristjánsson. Stefán Eiríkson.
flutningsmaður.

Frumvarp

til laga um borgun til hreppstjóra og annara, sem gjöra rjettarverk.
(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 3. ágúst 1881).

1. gr.

Til hreppstjóra í hverjum hrepp skal ár hvert greiða af landssjóði þóknun, er nemi 1 kr. fyrir hvern búandi mann innan hrepps, sem býr á jörð eða jarðarparti, er metinn sje til dýrleika eigi minna en 5 hundruð eptir gildandi jarðamatí.

Þóknun þessa fyrir hvert umliðið fardagaár skal sýslumaður greiða hreppstjóra á manntalsþingi af tekjum landssjóðsins, móti lögmætri kvittun.

Nú eru tveir hreppstjórar í sama hrepp, og skal þá þóknuninni skipt milli þeirra á þann hátt, að sá hreppstjóranna, sem er formaður undirskattanefndar, fái tvo hluti, en hinn þriðjung.

2. gr.

Fyrir birting á fyrirkalli, stefnu, dómi, uppsögn, málskröfu eða öðrum þess konar tilkynningum, skal greiða 1 kr. fyrir hvern þann, sem birt er, og skal gjaldinu skipt jafnt milli stefnuvottanna. Í hjúamálum og í skuldamálum, sem eigi nema 50 kr., skal að eins greiða helming af gjaldi þessu.

3. gr.

Purfi stefnuvottarnir, til þess að birta eitthvað, að ferðast meir en 1 mílu á landi eða $\frac{1}{2}$ mílu á sjó, talið fyrir hvorn um sig frá bústað hans til birtingarstaðarins, skal greiða hvorum þeirra 50 aura fyrir hverja mílu á landi eða hverja $\frac{1}{2}$ mílu á sjó. Þóknun þessi, sem greiðist fyrir ferðina fram og aptur, má þó eigi fara fram úr 2 kr. fyrir hvorn stefnuvottinn. Sje sá staður, þar sem birting skal fram fara, svo langt burtu, að vottarnir verði að vera í burtu frá heimilum sínum meir en 10 stundir, til þess að framkvæma verk þetta, bera hvorum þeirra 3 kr. á dag í fæðispeninga.

4. gr.

Fyrir að lesa upp eða festa upp auglýsingu nnn skipti, uppboð eða aðrar slíkar ráðstafanir við kirkju eða á öðrum opinberum stað, skal greiða hreppstjóranum 50 aura fyrir hvern stað, sem heimtað er að gjörð þessi skuli fara fram á. Hið sama gjald greiðist, ef þess er krafist, að eitthvað annað verði lesið upp við kirkju, sem hreppstjóri eigi samkvæmt stöðu sinni er skyldur til að lesa upp. Ef hreppstjóri þarf að ferðast til þess að framkvæma slíka gjörð, skal borga honum þóknun þá, sem ákveðin er í 3. gr. Þó ber honum eigi, hvernig sem á stendur, endurgjald fyrir ferðakostnað og auglýsingar við hans eigin sóknarkirkju, eptir að guðsþjónusta hefur fram farið.

5. gr.

Fyrir fjárnámsgjörðir bera hreppstjóra 50 aurar af hverjum, sem fjárnám fer fram hjá. Til hvers vottar, sem hafður er við slíka gjörð, skal greiða 25 aura.

Þegar hreppstjóri eptir skipun sýslumanns sem umboðsmaður hans og á hans ábyrgð fremur einhverja aðra fúgetagjörð, fær hann gjald það, sem ákveðið er í aukatekjureglugjörðinni, 17. gr., fyrir þess konar gjörðir, ef það eigi fer fram úr 4 kr. Sje það meira en 4 kr., fellur það, sem umfram er, til landssjóðs. Fyrir gjörðir þær, sem nefndar eru í þessari grein, ber hreppstjóranum sama endurgjald fyrir ferðakostnað, sem að framan er ákveðið handa stefnuvottunum.

6. gr.

Haldi hreppstjórinn í forföllum sýslumanns og í hans umboði lítillfjórleg uppboð, falla uppboðslaun þau, sem ákveðin eru í 41. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, til hans óskipt, þó því að eins, að upphæð uppboðsins fari eigi fram úr 200 kr. Sýslumaður skal sjálfur halda þau uppboð, sem ætla má að hlaupi meira en 200 kr.

7. gr.

Þegar hreppstjóri fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir uppskriftar- og virðingar-gjörðum til leiðbeiningar við skipti eður uppboð, fær hann fyrir þetta verk sitt fyrir fjárhæð gjörðarinnar

allt að 200 kr.	1 kr.
yfir 200 kr. allt að 600 kr.	2 —

yfir 600 kr. allt að 1200 kr. . 3 kr.
— 1200 — 5 —

þar að auki endurgjald fyrir ferðakostnað samkvæmt þeim reglum, sem settar eru í 3. grein.

Þegar hreppstjóri annars fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir öðrum skoðunar- eða virðingargjörðum, eða er hafður við áreiðar eður aðrar slíkar gjörðir, fær hann sömu borgun, ef að starfið miðar að því, að fá fjárhæð ákveðna með mati, en að öðrum kosti 3 krónur.

8. gr.

Fyrir úttekt greiðist hverjum úttektarmanni 2 kr. fyrir hvern dag, sem gjörðin stendur yfir. Þóknunin telst eptir ákvörðuninni í 15. gr. í aukatekjureglugjörðinni. Fyrir skoðunar- eða virðingargjörð yfir fasteign, hvort heldur gjörðin miðar til að útvega upplýsing um verð jarðarinnar til veðsetningar, eða til skiptaúthlutunar eða til leiðbeiningar við uppboð, ellegar til notkunar við rjettarþrætu, eða til hvers annars, sem vera má, skal greiða hverjum af skoðunar eða virðingarmönnum 2 kr., og þeim, sem ritar það, sem fram fer, enn fremur 1 kr. Hreppstjórinn er skyldur til að rita gjörðina; sjeu báðir virðingarmennirnir hreppstjórar, skal sá af þeim, sem lengur hefur verið hreppstjóri, hafa þetta starf á hendi, eða hinn eldri, ef báðir hafa jafnlengi verið. Fyrir skipti á jörðum og húsum greiðist hið sama. Fyrir skoðun og virðingu á lausafje borgast 2 kr. til jafnra skipta milli virðingarmannanna. Ef svo stendur á að helmingi fleiri menn eru við hafðir til skoðunar eða virðingar, ber hverjum þeirra hin sama borgun, sem goldin er, þegar 2 menn fremja gjörðina.

Fyrir að staðfesta með eiði í rjettinum gjörðir, sem getið er um í þessari grein, borgast eigi sjerstakt gjald. Ferðakostnaður skal endurgoldinn virðingarmönnum samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 3. gr., bæði fyrir ferðina til þess staðar, þar sem gjörðin skal framin, og fyrir ferðina til þess staðar, þar sem eiðfesting fram fer.

9. gr.

Sem gjald til vottanna við fógeta-, uppboðs- eða skiptarjettinn skal greiða 50 anra hvorum fyrir hvert rjettarhald, ef það stendur eigi yfir lengur en 8 stuudir. Ef rjettarhaldið stendur lengur yfir en 8 stundir samfleytt, telst gjaldið fyrir 1½ dag.

10. gr.

Rjettarvottum við meðferð dómsmála borgast 1 kr. til jafnra skipta fyrir hvert rjettarhald, sem málið er til meðferðar. Í einkamálum greiðist gjald þetta í fyrsta skipti ásamt með gjaldinu fyrir fyrirtekt málsins; fyrir hvert rjettarhald seinna í málinu skal sá greiða gjaldið, sem fær málinu frestað. Í opinberum málum greiðist gjald þetta fyrir hvert rjettarhald án tillits til þess, hvað mörg mál eru til meðferðar við það rjettarhald. Þingvottar við manntalsþingin eru skyldir til að hafa starfa þennan á hendi kauplaust.

11. gr.

Þeir menn, sem notarius publicus hefur sem votta við notarialstörf, fá hvor um sig 50 aura fyrir hverja gjörð.

12. gr.

Fyrir flutning fanga og annan kostnað við hapt á þeim greiðist hreppstjóra endurgjald eptir ákvörðun yfirvaldsins.

13. gr.

Gjöld þau, sem getið er um í þessum lögum, greiðast einnig í opinberum málum og gjafsóknarmálum.

Í einkamálum er gjörðarbeiðandinn skyldur að greiða gjaldið áður, en gjörðin fer fram. Verði gjaldið eigi greitt fyrir fram, hefur hlutaðeigandi lögtaksrjett að gjaldinu um 2 ár eptir að gjörðin var framin. Hlutaðeigandi rjettarþjónn gefur út fjárnámsskipunina, og fer fjárnámið fram eptir reglum þeim, sem ákveðnar eru í opnu brjefi 2. apríl 1841.

Í opinberum og gjafsóknarmálum greiðast þau gjöld, sem hjer ræðir um, eptir hinum gildandi reglum fyrir fram úr landssjóði gegn endurgjaldi hjá þeim, sem dæmdur verður í málskostnað með endilegum dómi.

14. gr.

Það, sem fyrir er mælt í aukatekjureglugjörð fyrir rjettarins þjóna, 10. septbr. 1830, VIII. kap., 63.— 75. gr., er úr gildi numið.

15. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. janúar 1882.

170.

Nefndarálit

í málinu um endurskoðun stjórnarskrár Íslands 5. janúar 1874.

Hin heiðraða neðri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til þess að segja álit vort um uppástungu þá, er borin var upp í deildinni, að stjórnarskrá Íslands 5. jan. 1874 yrði endurskoðuð. Höfum vjer ihugað mál þetta rækilega, og svo vel sem oss var unnt, og er álit vort um það, sem nú skal greina:

Árið 1873 fór alþingið fram á það meðal annars til vara, að stjórnarskrá sú, er konungur vor allramildilegast kynni að gefa landinu, yrði, að óskertum landsrjettindum Íslands, endurskoðuð og lögð fyrir hið fjórða löggefandi alþingi. Að vísu hefur nú konungur vor eigi látið leggja fyrir þing þetta, sem er hið fjórða löggefandi alþingi, stjórnarskrána endurskoðaða, en eins og hann, sem einvaldur konungur Íslands, gaf landinu stjórnarskrána 5. jan. 1874, þannig erum vjer meiri hluti nefndarinnar sannfærðir um, að það er hans konunglegur vilji, að stjórnarskráin megi koma landinu til fullkominna nota, samkvæmt anda og aðalákvæðum hennar, og þess vegna eigi að taka þeim breytingum, sem nauðsynlegar eru til þess, að þessum vilja hans, sönnnum landsrjettindum og brýnum þörfum þjóðar vorrar verði sem bezt fullnægt, og skulum vjer nú skýra frá breytingum þeim, er vjer álitum að stjórnarskráin ætti að taka þessu samkvæmt.

I.

Við 1. grein.

Fyrri málsgrein verði fyrsta grein. Orðin: „samkvæmt — 2. jan. 1871, 3. gr.“ falli burtu, en eptir orðin: „löggjöf sína“ bætist inn í: „dómsvald.“

Byrjun annarar málsgreinar: „Samkvæmt 2. gr. — ríkisins“ falli burtu, en klausan: „meðan það — ríkisins“ verði endirinn á 2. grein, og orðist sem þar segir.

2. grein (ný grein).

Hin sjerstaklegu málefni Íslands eru þessi:

1. Hin borgaralegu lög, hegningarlögin og dómgæzlan, er hjer að lýtur.
2. Lögreglumálefni.

3. Kirkju- og kennslumálefni.
4. Lækna- og heilbrigðismálefni.
5. Sveita- og fátækramálefni.
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi.
7. Landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir.
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlís.
9. Þjóðeignir, alþjóðlegar stofnanir og sjóðir.

Meðan Ísland ekki hefur fulltrúa á ríkisþinginu, leggur það ekkert til hinna almennu þarfa ríkisins.

Við 2. grein (sem verður 3. gr.).

Orðin: «ráðgjafann fyrir Ísland» falli burtu, en í stað þess komi: «landshöfðingja, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi.» Síðari málsgrein þessarar greinar: «Hið ædsta vald — verksvið landshöfðingja» falli burtu.

4. grein (ný grein).

Konungur skal vinna eið að stjórnarská Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð tvö samhljóða frumrit, og skal annað þeirra sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymast í leyndarskjalasafninu.

5. grein (ný grein).

Konungur er ábyrgðarlaus, hann er heilagur og friðhelgur. Landshöfðinginn hefur ábyrgð á því, að stjórnarskránni sje fylgt. Alþingi kemur ábyrgð fram á hendur landshöfðingja eptir þeim reglum, sem nákvæmar verður skipað fyrir um með lögum.

Undirskript konungs undir ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landshöfðinginn hefur ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landshöfðingja.

6. grein (ný grein).

Meðan landshöfðinginn flytur málin fyrir konungi, skal honum heimilt að skipa mann í sinn stað, sem í umbóði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi. Þó má landshöfðingi eigi vera lengur utan, en nauðsyn krefur.

4. grein verður 7 grein óbreytt.

Við 5. grein, sem verður 8. grein. Orðin: «6 vikur» breytist í «10 vikur».

6. grein verður óbreytt 9. grein.

7. grein falli burtu.

8. grein verður óbreytt 10. grein.

9. grein verður óbreytt 11. grein.

10. grein verður óbreytt 12. grein.

11. grein verður óbreytt 13. grein.

12. grein verður óbreytt 14. grein.

13. grein verður óbreytt 15. grein, nema við enda greinarinnar bætist: «á Íslandi».

II.

Við 14. grein, sem verður 16. grein: Talan «30» breytist í: «32» og talan: «6» breytist í: «4».

15. grein, sem verður 17. grein. Óbreytt

Við 16. grein, sem verður 18. grein, óbreytt, nema orðin: «búið er að kjósa nýjan alþingismann» breytist í: «nýr alþingismaður er kosinn» og orðið: «lausá» breytist í: «auða».

Við 17. grein, sem verður 19. grein.

Við a, orðin: «Þó skulu þeir — kosningarrett sinn» falli burtu.

b. og c. verði b, og orðist þannig: «Kaupstaðarborgarar og þurraþúðarmenn, ef þeir gjalda til sveitar».

d. verður c óbreytt.

e. verður d; en orðin: «embættispróf við prestaskólann — í embættum» breytist í: «sams konar próf í Reykjavík». Orðin í síðustu málsgrein: «hafi verið» breytist í: «sje». Orðin: «eitt ár» falli burtu.

18. grein verður 20. grein. Endirinn: «Hinar nákvæmari — í kosningarlögnum», falli burtu.

III.

19. grein verði 21. grein. Aftan við greinina bætist: «Þó má þessu breyta með lögum».

20. grein verður 22. grein óbreytt.

23. grein (ný grein).

Alþingi er friðbeilagt. Enginn má raska friði þess eða frelsi.

21. grein verður 24. grein með orðabreyting.

22. grein verður 25. grein, en orðin: «meðan þingið stendur yfir», falli burtu.

23. grein verður 26. grein óbreytt.

24. grein verður 27. grein óbreytt.

25. grein verður 28. grein. Orðin: «samkvæmt — 6. grein» falli burtu, en í þess stað komi á undan «sem» «frá Danmörku».

Endirinn: «Þó þannig — konunginum» falli burtu.

26. grein verður óbreytt 29. grein.

27. — — — 30. —

28. — — — 31. —

29. — — — 32. —

30. — — — 33. —

31. — — — 34. —

32. — — — 35. —

33. grein verður með orðabreyting 36. grein.

Við 34. grein, sem verður 37. grein: «Stjórnin getur — við þingið» falli burtu, og orðin: «eða sá — stað» falli burtu.

Orðin: «þeir sjeu jafnframt alþingismenn» breytist í: «hann sje jafnframt alþingismaður».

35. grein verður óbreytt 38. grein

36. — — — 39. —

37. — — — 40. —

38. — — — 41. —

39. — — — 42. —

40. — — — 43. —

41. grein fellur burtu.

Orðin: «eða ráðgjafans» falli burtu.

IV.

42. grein verður óbreytt 44. grein.

43. — — — 45. —

44. — — — 46. —

V.

45. grein verður óbreytt 47. grein, nema aptan við greinina bætist: Sambandið milli þjóðkirkjunnar og hins veraldlega valds má að öðru leyti ákveða með lögum.

46. grein verður óbreytt 48. grein.

47. grein verður óbreytt 49. grein.

VI.

48. grein verður með orðabreyting 50. grein.

49. grein verður óbreytt 51. grein.

50. — — — 52. —

51. — — — 53. —

52. — — — 54. —

53. — — — 55. —

54. — — — 56. —

55. — — — 57. —

56. — — — 58. —

57. — — — 59. —

58. — — — 60. —

59. — — — 61. —

60. — — — 62. —

VII.

61. grein verður óbreytt 63. gr.

62. grein, sem verður 64. grein, orðist þannig:

Stjórnarskipunarlög þessi öðlast gildi 1. dag júlímánaðar árið 18 . .

Ákvarðanir um stundarsakir.

Við 1. grein.

Nefndinni virtist rjettast, að Akureyrar- og Ísafjarðar kaupstaðir væru gjörðir kjördæmi hvor fyrir sig, og þessu samkvæmt er greininni breytt. Fyrri málsgreinin falli burt við 2. gr. (ný grein).

Nefndinni virtist nauðsynlegt, að ákvörðun um stundarsakir væri sett um tilbögun umboðsvaldsins, þangað til hún yrði skipuð með lögum.

Við 2. gr. sem verður 3. gr. Þessi grein er orðuð samkvæmt ákvörðun um stundarsakir í frumvarpi stjórnarinnar árið 1867.

2., 3. og 4. grein falli burt.

Samkvæmt því, sem nú er sagt, ræður meiri hluti nefndarinnar neðri deild alþingis til að samþykkja frumvarp það til endurskoðaðra stjórnarskipunarlaga Íslands, sem hjer með fylgir.

Alþingi 4. ágúst 1881.

Benidikt Sveinsson, Tryggvi Gunnarsson. Þorvarður Kjerúlf, Ólafur Pálsson.
formaður og framsögumaður. skrifari.

Sem þjóðleg bendingaratriði fyrir alþingi á sínum tíma, þegar öðruvísi er ástatt en nú er, undirskrifar frumvarpið

Guðmundur Einarsson.

Frumvarp

til endurskoðaðra stjórnarskipunarlaga um hin sjerstaklegu málefni Íslands.

I.

1. grein.

Í öllum þeim málefnum, sem varða Ísland sjerstaklega, hefur landið löggjöf sína, dómsvald og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt, að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi og dómsvaldið hjá dómendum.

2. grein.

Hin sjerstaklegu málefni Íslands eru þessi:

1. Hin borgaralegu lög, hegningarlögin og dómgæzlan, er hjer að lýtur.
2. Lögreglumálefni.
3. Kirkju- og kennslumálefni.
4. Lækna- og heilbrigðismálefni.
5. Sveita- og fátækramálefni.
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi.
7. Landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir.
8. Skattamál bein og óbein.
9. Þjóðeignir, alþjóðlegar stofnanir og sjóðir.

Meðan Ísland ekki hefur fulltrúa á ríkisþinginu, leggur landið ekkert til hinna almennu þarfa ríkisins.

3. grein.

Konungur hefur hið æðsta vald yfir öllum hinum sjerstaklegu málefnum Íslands, með þeim takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari, og lætur landshöfðingja, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi, framkvæma það.

4. grein.

Konungur skal vinna eið að stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð tvö samhljóða frumrit, og skal senda alþingi annað þeirra til geymslu, en hitt skal geymast í leyndarskjalasafninu.

5. grein.

Konungur er ábyrgðarlaus, hann er og heilagur og friðhelgur. Landshöfðinginn hefur ábyrgð á því, að stjórnarskránni sje fylgt. Alþingi kemur ábyrgð fram á hendur landshöfðingja eptir þeim reglum, sem nákvæmar verður skipað fyrir um með lögum.

Undirskript konungs undir ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landshöfðinginn hefur ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landshöfðingja.

6. grein.

Meðan landshöfðinginn flytur málin fyrir konungi, skal honum heimilt að skipa mann í sinn stað, sem í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi. Þó má landshöfðingi eigi vera lengur utan, en nauðsyn krefur.

7. grein.

Konungur veitir öll þess konar embætti, sem hann hefur veitt hingað til. Breytingu má á þessu gjöra með lagaboði. Engan má skipa embættismann á Íslandi, nema hann hafi hin almennu rjettindi innborinna manna, og þar á ofan hafi fært sönnur á, að hann hafi fullnægt því, sem fyrir er mælt í hinum gildandi ákvörðunum um kunnáttu í máli landsins. Sjerhver embættismaður skal vinna eið að stjórnarskránni.

Konungur getur vikið þeim frá embætti, sem hann hefur veitt það. Eptirlaun embættismanna skal ákveða samkvæmt eptirlaunalögum.

Konungur getur flutt embættismenn úr einu embætti í annað, þó svo að þeir missi einskis í af embættistekjum, og að þeim sje gefinn kostur á að kjósa, hvort þeir vilji heldur embættisskiptin, eða þá lausn frá embætti með eptirlaunum þeim, sem almennar reglur ákveða.

Með lagaboði má undanskilja ýmsa embættismannaflokka, auk embættismanna þeirra, sem nefndir eru í 46. grein.

8. grein.

Konungur stefnir saman reglulegu alþingi annaðhvort ár. Án samþykkis konungs má þingið eigi eiga setu lengur en 10 vikur. Breyta má þessu með lögum.

9. grein.

Konungur getur stefnt alþingi saman til aukafunda, og ræður hann, hversu langa setu það þá skuli eiga.

10. grein.

Konungur getur leyst upp alþingi, og skal þá stofna til nýrra kosninga, áður tveir mánuðir sjeu liðnir frá því það var leyst upp, og skal stefna alþingi saman næsta ár eptir að það var leyst upp.

11. grein.

Konungur getur látið leggja fyrir alþingi uppástungur til laga og ályktana.

12. grein.

Samþykkis konungs þarf til þess, að nokkur ályktun alþingis geti fengið lagagildi. Konungur annast um, að lögin verði birt, og að þeim verði fullnægt. Hafi konungur ekki staðfest eitthvert lagafrumvarp, sem alþingi hefur fallið á, á undan næsta reglulegu alþingi, er það fallið niður.

13. grein.

Þegar brýna nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabyrgðarlög milli alþinga; þó mega slík lög eigi koma í bága við stjórnarskrána, og skal ávalt leggja þau fyrir næsta alþingi á eptir.

14. grein.

Konungur náðar menn, og veitir almenna uppgjöf á sökum.

15. grein.

Konungur veitir sumpart beinlínis, sumpart með því, að fela það hlutaðeigandi stjórnarvöldum á hendur, leyfi þau og undanþágur frá lögum, sem tíðkamt hafa eptir reglum þeim, sem farið hefur verið eptir hingað til á Íslandi.

II.

16. grein.

Á alþingi eiga sæti 32 þjóðkjörnir alþingismenn og 4 alþingismenn, sem konungur kveður til þingsetu. Tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna má breyta með lögum. Bæði kosningar hinna þjóðkjörnu alþingismanna og umboð þeirra, sem kvaddir eru til þingsetu af konungi, gilda venjulega fyrir 4 ára tímabil, og umboð þeirra, sem konungur kveður til, eins fyrir það, þótt þingið kynni að verða leyst upp. Deyi nokkur eða fari frá af þeim, sem kosnir eru eða kvaddir til þingsetu, meðan á kjörtímanum stendur, skal samt að eins kjósa eða kveðja til þingsetu fyrir það tímabil, sem eptir er af kjörtímanum.

17. grein.

Alþingi skiptist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í efri deildinni sitja 12 þingmenn, í neðri deildinni 24. Þó má breyta tölum þessum með lögum.

18. grein.

Hinir konungkjörnu alþingismenn eiga allir sæti í efri þingdeildinni. Hina þingmennina í efri deildinni kys alþingi í heild sinni með óbundnum kosningum úr flokki hinna þjóðkjörnu alþingismanna fyrir allan kjörtímann, í fyrsta sinn, er það kemur saman, eptir að nýjar kosningar hafa farið fram. Verði, meðan á kjörtímanum stendur, nokkurt sæti laust í efri deildinni, sem þjóðkjörnir alþingismenn sitja í, þá ganga báðar þingdeildirnar, þegar nýr alþingismaður er kosinn, saman til þess að velja mann í hið auða sæti meðal þjóðkjörnu þingmannanna fyrir kjörtíma þann, sem eptir er.

19. grein.

Kosningarrjett til alþingis hafa:

- a, allir bændur, sem hafa grasnyt og gjalda nokkuð til allra stjetta;
- b, kaupstaðarborgarar og þurrabúðarmenn, ef þeir gjalda til sveitar;
- c, embættismenn, hvort sem þeir hafa konunglegt veitingarbrjef, eða þeir eru skipaðir af því yfirvaldi, sem konungur hefur veitt heimild til þessa;
- d, þeir, sem hafa tekið lærdómspróf við háskólann, eða sams konar próf í Reykjavík, ef þeir eru ekki öðrum háðir.

Þar að auki getur enginn átt kosningarrjett, nema hann sje orðinn fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, hafi óflekkað mannorð, sje heimilisfastur í kjördæminu, sje fjár síns ráðandi, og honum sje ekki lagt af sveit eða, hafi hann þegið sveitarstyrk, að hann þá hafi endurgoldið hann, eða honum hafi verið gefinn hann upp.

20. gteih.

Kjörgengur til alþingis er hver sá, sem hefur kosningarriðtt samkvæmt því sem nú var sagt, ef hann:

1. ekki er þegn annars ríkis, eða að öðru leyti er í þjónustu þess;
2. hefur að minnsta kosti í síðustu 5 ár verið í löndum þeim í norðurálfunhi, sem liggja undir Danaveldi, og
3. sje orðinn fullra 30 ára að aldri, þegar kosningin fer fram.

Þó má kjósa þann mann, sem á heima utan kjördæmis, eða hefur verið þar skemur en eitt ár.

III.

21. grein.

Hið reglulega alþingi skal koma saman fyrsta virkan dag í júlímánuði annaðhvort ár, hafi konungur ekki til tekið annan samkomudag sama ár. Þó má breyta þessu með lögum.

22. grein.

Samkomustaður alþingis er jafnaðarlega í Reykjavík. Þegar sjerstaklega er ástatt, getur konungur á kveðið, að alþingi skuli koma saman á öðrum stað á Íslandi.

23. grein.

Alþingi er friðheilagt. Enginn má raska friði þess eða frelsi.

24. grein.

Hvor alþingisdeildin um sig á rjett á að bera upp lagaboð og samþykkja þau fyrir sitt leyti; einnig má hvor þingdeildin fyrir sig senda konungi ávörp.

25. grein.

Hvor þingdeildin fyrir sig getur sett nefudir af þingmönnum til þess að rannsaka málefni, sem eru áriðandi fyrir almenning. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rjett á að heimta skýrslur, munnlegar og brjeflegar, bæði af embættisimönnum og einstökum mönnum.

26. grein.

Engan skatt má á leggja, nje breyta, nje af taka, nema með lagaboði; ekki má heldur taka lán, er skuldbindi Ísland, nje selja eða með öðru móti láta af hendi neina af jarðeignum landsins, nema slíkt sje með lagaboði ákveðið.

27. grein.

Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sje til þess í fjárlögum eða fjáráukalögum.

28. grein.

Fyrir hvert reglulegt alþingi, jafnskjótt sem það er saman komið, skal leggja frumvarp til fjárlaga fyrir Ísland fyrir tveggja ára fjárhagstímabilið, sem í hönd fer. Með tekjunum skal telja bæði hið fasta tillag og aukatillagið frá Danmörku, sem er greitt úr hinum almenna ríkissjóði til hinna sjerstaklegu gjalda Íslands.

Gjöld, sem ákveðin eru með eldri lögum, tilskipunum, konungsúrskurðum, eða öðrum gildum ákvörðunum, skal þangað til breyting verður á því gjörð með lögum, bæði í frumvarpinu til fjárlaganna, og í þeim sjálfum, til færð með þeim upphæðum, sem einu sinni eru ákveðnar, nema krafist sje sjerstaklega viðbótar fyrir hið einstaka fjárhags-tímabil, eða hún veitt.

Frumvarpið til fjárlaganna, og eins frumvörp til fjárukalaga, skal jafnan fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis.

29. grein.

Hvor þingdeild kfs yfirskoðunarmann, og skulu þeim veitt laun fyrir starfa sinn. Yfirskoðunarmenn þessir eiga að gagnskoða hina árlegu reikninga um tekjur og gjöld landsins, og gæta þess, að tekjur landsins sjeu þar allar taldar, og að ekkert hafi verið út galdið án heimildar. Þeir geta krafist að fá allar skýrslur þær og skjöl, sem þeim þykir þurfa. Síðan skal safna þessum ársreikningum fyrir hvert tveggja ára fjárhags-tímabil í einn reikning, og leggja hann fyrir alþingi ásamt athugasemdum yfirskoðunarmanna, og skal því næst samþykkja hann með lagaboði.

30. grein.

Ekkert lagafrumvarp má samþykkja til fullnaðar, fyr en það hefur verið rætt þrisvar í hvorri þingdeildinni um sig.

31. grein.

Þegar lagafrumvarp er samþykkt í annari hvorri þingdeildinni, skal leggja það fyrir hina þingdeildina í því formi, sem það er samþykkt. Verði þar breytingar á gjörðar, gengur það aptur til fyrri þingdeildarinnar. Verði hjer aptur gjörðar breytingar, fer frumvarpið að nýju til hinnar deildarinnar. Gangi þá enn eigi saman, ganga báðar deildirnar saman í eina málstofu, og leiðir alþingi þá málið til lykta eptir eina umræðu. Þegar alþingi þannig myndar eina málstofu, þurfa tveir þriðjungar þingmanna úr hvorri deildinni um sig að vera á fundi, og eiga þátt í atkvæðagreiðslunni, til þess að fullnaðarárályktun verði gjörð á máli; ræður þá atkvæðafjöldi úrslitum um hin einstöku málsatridi, en til þess að lagafrumvarp, að undanskildum frumvörpum til fjárlaga og fjárukalaga, verði samþykkt í heild sinni, þurfa aptur á móti, að minnsta kosti tveir þriðjungar atkvæða þeirra, sem greidd eru, að vera með frumvarpinu.

32. grein.

Alþingi sker sjálft úr, hvort þingmenn þess sjeu löglega kosnir.

33. grein.

Sjerhver nýr þingmaður skal vinna eið að stjórnaðarskránni, jafnskjótt sem viðurkennt hefur verið, að kosning hans sje gild.

34. grein.

Alþingismenn eru eingöngu bundnir við sannfæringu sína, og eigi við neinar reglur frá kjósendum sínum.

Embættismenn þeir, sem kosnir verða til alþingis, þurfa ekki leyfi stjórnarinnar til þess að þiggja kosninguna, en skyldir eru þeir til, án kostnaðar fyrir landsjóðinn, að annast um, að embættisstörfum þeirra verði gegnt á þann hátt, sem stjórninni þykir nægja.

35. grein.

Meðan alþingi stendur yfir, má ekki taka neinn alþingismann fastan fyrir skuldir án samþykkis þeirrar deildar, er hann situr í, nje heldur setja hann í varðhald eða höfða mál á móti honum, nema hann sje staðinn að glæp.

Enginn alþingismaður verður krafinn til reikningsskapar utan þings fyrir það, sem hann hefur talað á þinginu, nema sú þingdeild leyfi, sem hlut á að máli.

36. grein.

Ef einhver sú breyting, er sviptir mann kjörgengi, verður á högum þess manns, er löglega er kosinn, missir hann rjett þann, sem kosningunni fylgir.

37. grein.

Landshöfðingjanum skal heimilt vegna embættisstöðu sinnar að sitja á alþingi, og á hann rjett á að taka þátt í umræðunum svo opt, sem hann vill, en gæta verður hann þingskapa.

Atkvæðisrjett hefur landshöfðinginn því að eins, að hann sje jafnframt alþingismaður.

38. grein.

Hver þingdeildin um sig, og eins hið sameinaða alþingi, kys sjálft forseta sinn og varaforseta.

39. grein.

Hvorug þingdeildin má gjöra ályktun um neitt, nema að minnsta kosti tveir þriðjungar þingmanna sjeu á fundi og greiði þar atkvæði.

40. grein.

Heimilt er hverjum alþingismanni að bera upp í þeirri þingdeild, sem hann á sæti í, sjerhvert alþjóðlegt málefni, ef hún leyfir það, og beiðast þar um skýrslu.

41. grein.

Hvorug þingdeildin má taka við neinu málefni, nema einhver þingdeildarmanna taki það að sjer til flutnings.

42. grein.

Þyki þingdeildinni ekki ástæða til að gjöra ályktun um eitthvert málefni, þá getur hún vísað því til landshöfðingja

43. grein.

Fundi beggja þingdeildanna og hins sameinaða alþingis skal halda í heyranda hljóði. Þó getur hlutaðeigandi forseti, eða svo margir þingmenn, sem til tekið er í þingsköpunum, krafizt, að öllum utanþingsmönnum sje vísað burt, og skal þá þing það, er hlut á að máli, skera úr, hvort ræða skuli málefnið í heyranda hljóði, eða á leynilegum fundi.

IV.

44. grein.

Skipun dómsvaldsins verður ei ákveðin, nema með lagaboði.

45. grein.

Dómendur eiga rjett á að skera úr öllum ágreiningi um embættistakmörk yfirvaldanna. Þó getur sá, sem þar um leitar úrskurðar, ekki komið sjer hjá að hlýða yfirvaldsboðinu í bráð, með því að skjóta málinu til dóms.

46. grein.

Dómendur skulu í embættisverkum sínum fara einungis eptir lögunum. Þeim dómendum, sem ekki hafa að auk umboðsstörf á hendi, verður ekki vikið úr embætti nema með dómi, og ekki verða þeir beldur fluttir í annað embætti á móti vilja þeirra, nema þegar svo stendur á, að verið er að koma nýrri skipun á dómstólana. Þó má veita þeim dómara, sem orðinn er fullra 65 ára gamall, lausn frá embætti, en eigi skal hann missa neins í af launum sínum.

V.

47. grein.

Hin evangeliska lútherska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi, og skal landsstjórnin að því leyti styðja hana og vernda.

Sambandið milli þjóðkirkjunnar og hins veraldlega valds má að öðru leyti ákveða með lögum.

48. grein.

Landsmenn eiga rjett á að stofna fjelög, til að þjóna guði með þeim hætti, sem bezt á við sannfæringu hvers eins, þó má ekki kenna eða fremja neitt, sem er gagnstætt góðu siðferði og allsherjar reglu.

49. grein.

Enginn má neins í missa af þegnlegum og þjóðlegum rjettindum, fyrir sakir trúarbragða sinna, nje heldur má nokkur fyrir þá sök skorast undan almenfri fjelagskyldu.

VI.

50. grein.

Sjerhvern þann, sem tekinn er fastur, skal leiða fyrir dómara svo fljótt sem auðið er. Megi þá eigi jafnskjótt láta hann lausan aptur, ber dómaranum svo fljótt sem verður, og í seinasta lagi áður en 3 dagar sjeu liðnir frá því, að sá, sem tekinn er fastur, var leiddur fyrir dómara, að leggja á úrskurð, er byggður sje á tilgreindum ástæðum, hvort hann skuli í varðhald setja; og megi láta hann lausan móti veði, þá skal ákveðið í úrskurðinum, hvert eða hversu mikið það skuli vera.

Úrskurði þeim, sem dómariinn kveður upp, má sá, sem hlut á að máli, þegar skjóta sjer í lagi til æðra dóms.

Engan mann má setja í gæzluvarðhald fyrir yfirsjón, er að eins varðar fjesekt eða einfalt fangelsi.

51. grein.

Heimilið er friðbeilagt. Ekki má gjöra húsleit, nje kyrrsetja brjef og önnur skjöl og rannsaka þau, nema eftir dómsúrskurði, ef lögin ekki gjöra sjerlega undantekning.

52. grein.

Eignarrjetturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína, nema almenningsþörf krefji; þarf til þess lagaboð, og komi fullt verð fyrir.

53. grein.

Öll bönd, þau er hamla frelsi í atvinnuvegum og jafnrjetti manna til atvinnu, og eigi eru byggð á almenningsheillum, skal af taka með lagaboði.

54. grein.

Sá sem ekki getur sjeð fyrir sjer og sínum, og sje hann ekki skylduómagi annars manns, skal eiga rjett á, að fá styrk úr almennum sjóði, en þá skal hann vera háður skyldum þeim, er lögin áskilja.

55. grein.

Hafi foreldrar eigi efni á að fræða sjálf börn sín, eða sjeu börnin munaðarlaus og öreigar, er það skylda hins opinbera, að sjá þeim fyrir uppfærðingu og framsfæri.

56. grein.

Hver maður á rjett á að láta í ljósi hugsanir sínar á prenti, þó verður hann að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar tálmanir fyrir prentfrelsið má aldrei jænleidda.

57. grein.

Rjett eiga menn á að stofna fjelög í sjerhverjum löglegum tilgangi, án þess að leyfi þurfi að sækja til þess. Ekkert fjelag má leysa upp með stjórnnarráðstöfun. Þó má banna fjelög um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn fjelaginu, til þess það verði leyst upp.

58. grein.

Rjett eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglustjórnninni er heimilt að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar uggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

59. grein.

Sjerhver vopnfær maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn landsins eftir því, sem nákvæmar kann að verða fyrir mælt þar um með lagaboði.

60. grein.

Rjetti sveitarfjelaganna til að ráða sjálf málefnum sínum með umsjón stjórnarinnar skal skipa með lagaboði.

61. grein.

Skattgjaldamálum skal koma fyrir með lagaboði.

62. grein.

Öll sjerstakleg rjettindi, er lögin hafa bundið við aðal, nafnbætur og tign, skulu vera af tekiu.

VII.

63. grein.

Tillögur, hvort sem þær eru til breytinga eður viðauka á stjórnarskrá þessari, má bera upp bæði á reglulegu alþingi og auka-alþingi. Nái tillagan um breytingu á stjórnarskránni samþykki beggja þingdeildanna, skal leysa alþingi upp þá þegar, og stofna til almennra kosningu af nýju. Samþykki hið ný-kosna alþingi ályktunina óbreytta, og nái hún staðfestingu konungs, þá hefur hún gildi sem stjórnarlög.

64. grein.

Stjórnarskipunarlög þessi öðlast gildi 1. júlí árið 18 . .

Ákvarðanir nm stundarsakir:

1.

Þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skal skipta tölu alþingismanna þannig niður, að þær sýslur, er nú skal greina: 1. Gullbringu-, og Kjósar-, 2. Árnes-, 3. Rangárvalla-, 4. Skaptafells-, 5. Ísafjarðar-, 6. Húnavatns-, 7. Skagafjarðar-, 8. Eyjafjarðar-, 9. Þingeyjar-, 10. Norður-Múla-, og 11. Suður-Múlasýslur kjósa 2 alþingismenn hver, en hinar aðrar sýslur á Íslandi, Reykjavíkur-, Akureyrar- og Ísafjarðar-kaupstaðir kjósa 1 alþingismann hver.

2.

Þangað til föstu fyrirkomulagi verður komið á umboðsstjórnina með lögum, ráðstafar konungur henni til bráðabyrgðar, en frumvarp til laga um skipun hennar skal leggja fyrir hið næsta alþingi þá er stjórnarskipunarlögin hafa öðlast gildi.

3.

Þangað til nýju skipulagi verður komið á dómstólana með lögum, er hæstirjettur í Danmörku æðsti dómstóll laudsins, samkvæmt reglum þeim, sem hingað til hefur verið fylgt.

171.

Nefndarálit

um frumvarp til laga um bæjarstjórn á Akureyri.

Hin háttvirta efri deild alþingis hefur kosið oss, er hjer ritum nöfn vor undir, til að kveða upp álit vort um frumvarp til laga um bæjarstjórn á Akureyri, er einn þingdeildarmanna hafði borið upp í deildinni, og nú er vjer höfum íhugað frumvarpið og rætt það ítarlega, skulum vjer leyfa oss að taka það fram, er hjer fer á eptir.

Frumvarp það, er nefndinni hefur verið falið að íhuga, fer fram á að beina stjórn bæjarmálefna í Akureyrarkaupstað í frjálslegra horf og sjer í lagi að veita fulltrúnum bæj-

armanna fyllra atkvæði um fjárhag kaupstaðarins og að gjöra bæjarstjórnina óháðari umboðsvaldinu. Með því að frumvarpið þannig fer í líka stefnu sem sveitastjórnarlög 4. maí 1872 og bæjarstjórnarlög Reykjavíkur 20. apríl s. á., blaut nefndin að aðhyllast stefnu þess, en hins vegar gat nefndinni ekki dulizt, að þessari stefnu er ekki fylgt fram í frumvarpinu með fullri samkvæmni, og því hefur nefndin leitast við að bæta úr þessum galla á frumvarpinu með því að koma sem mestri samræmi á milli þess og hinna annara lagabóða, er nú gilda um stjórn sveitarmálefna hér á landi, sjerstaklega við tilsk. 20. apríl 1872 um stjórn bæjarmálefna í Reykjavík, því sú tilskipun er nú búin að vera í gildi um 8 ár og hefur reynzt vel í flestum greinum og orðið mjög vinsæl. Jafnframt og nefndin því hefur lagt tjeða tilskipun ásamt með lögum 19. október 1877 um bæjargjöld í Reykjavík til grundvallar fyrir breytingum þeim, sem hún hefur álitit nauðsynlegt að gjöra á frumvarpinu, hefur nefndin varast að breyta þeim atriðum í frumvarpinu, sem henni var kunnugt um að bæjarstjórn Akureyrar eindregið vildi hafa frábrugðin bæjarstjórnarlögum Reykjavíkur, þó að nefndin sjálf ekki væri fyllilega samþykk skoðun bæjarstjórnarinnar í því efni. Skulum vjer sjerstaklega nefna það atriði, að gjöra engan mun á hærri og lægri gjaldendum við kosningar bæjarfulltrúa og niðurjöfnunarnefndar, og í annan stað ákvæðin um lóðargjöld í kaupstaðnum.

Þó að nefndin þannig í mörgum greinum hafi látið ákvæði frumvarpsins standa óhöggub, hefur hún álitit sjer skylt að nema burt öll þau ákvæði þess, sem koma í bága við grundvallarreglur frjálslegrar sveitarstjórnar, og yfirlitsins vegna þótti nefndinni rjettara að semja nýtt frumvarp, heldur en að stinga uppá breytingum við hverja einstaka grein frumvarpsins. Þetta frumvarp nefndarinnar leyfir hún sjer að ráða hinni háttvirtu nefnd til að aðhyllast.

Alþingi 2. ágúst 1881.

Einar Ásmundsson,
formaður.

Magnús Stephensen,
skrifari og framsögumaður.

Árni Thorsteinson.

Frumvarp

til laga um bæjarstjórn á Akureyri.

1. grein.

Málefnum kaupstaðarins skal stjórnað af bæjarstjórn; í hana skulu kosnir bæjarfulltrúar, og er bæjarfógeti oddviti stjórnarinnar og hefur atkvæðisrjett á fundum.

2. grein.

Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir, og bæjarmálefna yfir höfuð, er á hendi oddvitans. Ef bæjarstjórninni þykir þess við þurfa, eða henni virðist það hagfellt í einstöku tilfellum, má hún fela einum eða fleiri úr sínum flokki á hendur, að framkvæma sjerstök bæjarstörf eptir þeim reglum, sem hún sjálf kemur sjer saman um.

Allir bæjarfulltrúar eru skyldir að taka að sjer þau sjerstöku bæjarstörf, sem þeim eru falin á hendur.

3. grein.

Fulltrúar kaupstaðarins skulu vera 6, þó má landshöfðingi breyta tölu fulltrúanna, ef þörf gjörist, eptir tillögu bæjarstjórnarinnar; skulu þeir kosnir af þeim bæjarbúum, sem kosningarrjett hafa eptir lögum þessum.

4. grein.

Kosningarrjett hafa allir bæjarbúar, karlar sem konur, sem eru orðnir fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, eru eigi vistráðin vinnuhjú annara, hafa verið heimilisfastir í kaupstaðnum eitt ár, hafa óflekkað mannorð, eru fjár síns ráðandi, og er eigi lagt af sveit, eða hafi þeir fengið sveitarstyrk, þá endurgoldið hann eða verið gefinn hann upp; en greitt skulu þeir hafa að minnsta kost 4 kr. í bein bæjargjöld síðasta árið.

Kjörgengur er hver sá, sem kosningarrjett hefur.

5. grein.

Bæjarfulltrúar skulu kosnir til 6 ára. Af þeim, sem kosnir eru í fyrsta skipti, fer helmingur frá að 3 árum liðnum. Skal það, hverjir frá fara eftir fyrstu 3 árin, vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi á komið, skal hlutkesti ráða. Ef einhver fulltrúi fer frá, hverjar helzt sakir sem til þess eru, áður 6 ár eru liðin frá kosningu hans, skal þegar kjósa annan í hans stað, og hefur sá fulltrúasýslu á hendi að eins um þann tíma, er vantaði upp á, að hinn hefði verið 6 ár, er frá fór.

6. grein.

Fulltrúakosningar skulu fram fara einhvern hinn fyrsta virkan dag eftir nýár, nema þegar svo stendur á, að kjósa þarf aukreitiss. Svo skal kosning undir búa, að skrá sje samin um þá, sem kosningarrjett hafa; þá skrá skal kjörstjórnin semja, en þessir eru kjörstjórar: bæjarfógetinn, og tveir fulltrúanna, er bæjarstjórnin til þess kys. Kjörskráin skal liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis á hentugum stað um hálfan mánuð á undan kjördegi. Mótbáru gegn kjörskránni, sem lúta að því, að nokkur sje of eða van talinn, á að bera upp fyrir kjörstjórninni að minnsta kosti 3 dögum á undan kjördegi, svo að hún geti þann dag lagt úrskurð sinn á málið; en að öðrum kosti verða þær eigi teknar til greina.

7. grein.

Formaður kjörstjórnarinnar skal boða stað og stund, er kosningar skulu fram fara, að minnsta kosti viku á undan, og á þann hátt, sem þing almennt eru boðuð í kaupstaðnum. Kjörfundinn skal halda fyrir opnum dyrum; skulu þá allir kjósendur, er neyta vilja kosningarrjettar síns, koma sjálfir á kjörfund og lýsa yfir því, annaðhvort munnlega fyrir kjörstjórninni, eða á ólokuðum seðli, hvern þeir vilji kjósa. Atkvæði skulu greidd í einu um svo marga, sem kjósa skal.

Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biða hálfa stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, til þess að þeir, sem þá eru eigi komnir, fái með þessu móti tækifæri til að neyta kosningarrjettar síns. Þegar öll atkvæði eru bókuð, les formaður kjörstjórnarinnar þau upp, en hinir tveir kjörstjórnir rita þau upp og telja saman; þar eftir skal nefna kosna sem fulltrúa þá, er flest hafa fengið atkvæði. Nú hafa tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, og skal þá hlutkesti ráða.

8. grein.

Hver sá, sem er kjörgengur, er skyldur að taka móti kosningu, nema hann sje sextugur að aldri, eða hann vegna heilsubreasts, anna, eða annars því um líks hafi sennilega ástæðu til að skorast undan kosningu; kjörstjórnin skal skera úr þessu, og láti hann sjer ekki lynda úrskurð hennar, skal skjóta málinu til bæjarstjórnarinnar. Sá, sem

gegnt hefur fulltrúastörfum í 6 ár eða lengur, er eigi skyldur að takast þá sýslu á hendur aptur, fyr en eptir jafnlangan tíma, og hann hafði áður verið fulltrúi.

9. grein.

Sá, sem hefur eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin, eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan viku eptir að kosning hefur farið fram, eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina. Innan hálfis mánaðar frá því, að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álits kjörstjórnarinnar.

Þegar almennar kosningar (þriðja hvert ár) hafa fram farið, fara bæjarfulltrúar þeir, er áður voru, þá fyrst úr bæjarstjórninni, er úrskurður bæjarstjórnarinnar er lagður á kærur þær, er kunna að hafa komið fram um hinar nýju kosningar.

10. grein.

Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn, áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort taka skuli beiðni hans til greina. Bæjarstjórnin ákveður enn fremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá eða honum skuli vikið úr bæjarstjórninni um stund sökum atvika, sem svipta hann kjörgengi. Hið sama skal og gilda ef bæjarfulltrúi vanrækir eða færist undan að gjöra það, er hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til, að hann fari frá. Þó má sá, sem vikið er úr bæjarstjórn gegn vilja hans, bera kærur sína undir almennan bæjarfund, er bæjarfógeti kveður til alla þá, er hafa kosningarrið og kjörgengi eptir 4. gr., og leggur fundurinn með atkvæðagreiðslu endilegan úrskurð á málið.

11. grein.

Oddviti bæjarstjórnarinnar stjórnar umræðum á fundum og sjer um, að það, sem ályktað er, sje rjett ritað í gjörðabókina.

Til þess að lögmat ákvörðun sje gjörð, verður, auk oddvita, minnst helmingur bæjarfulltrúa að vera á fundi. Atkvæðafjöldi skal ávallt ráða. Sje jafnmörg atkvæði með og mótt, fellur atkvæðisefnið, nema við kosningar, því þá ræður hlutkesti. Fundir bæjarstjórnarinnar skulu fara fram í heyrandi hljóði. Einstök mál má þó ræða innan luktra dyra þegar bæjarstjórnin ályktar það.

Það skal kunngjört bæjarbúum, hve nær og hvar bæjarstjórnin heldur almenna fundi. Aukafundi má halda, þegar oddvita þykir nauðsyn til bera, eða minnst helmingur bæjarfulltrúa æskir þess.

Oddviti skal á undan fundum, að svo miklu leyti sem unnt er, skýra bæjarfulltrúum frá því, hver málefni komi fyrir. Allir þeir bæjarfulltrúar, sem eru á fundi, skulu rita nöfn sín undir gjörðabókina við fundarlok, og á sjerhver í bæjarstjórninni rjett á, að fá ágreiningsatkvæði sitt stuttlega bókað.

Bæjarstjórnin setur sjálf þingskóp sín, en landshöfðingi samþykkir þau.

12. grein.

Virðist bæjarfógeta, að einhver ákvörðun bæjarstjórnarinnar gangi út fyrir vald hennar, eður að ákvörðun sje gagnstæð lögum eða skaðleg fyrir kaupstaðinn, eða að hún miði til að færast undan skyldum þeim, er á kaupstaðnum hvíla, má hann fella ályktunina úr gildi að sinni, með því að rita atkvæði sitt í gjörðabókina. Um þetta skal

hann, svo fljótt sem verða má, senda landshöfðingja skýrslu, og leggur hann úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslu bæjarfógeta skal ávallt jafnframt senda bæjarstjórninni, svo að hún geti gjört atbugasemdir sínar við hana, áður en skýrslan fer til landshöfðingja.

13. grein.

Í öllum þeim málum, er snerta uppeldi og uppfræðing barna, hefur hlutaðeigandi prestur sæti og atkvæði á fundum bæjarstjórnarinnar.

14. grein.

Bæjarstjórnin kys þá 4 menn, er samkvæmt opnu bræfi 6. janúarm. 1857 eiga sæti í byggingarnefnd Akureyrar með bæjarfógeta. Skulu 2 þessara manna kosnir úr flokki bæjarfulltrúa.

15. grein.

Bæjarstjórnin kys bæjargjaldkera, og má veita honum árlega þóknun; skal hann skyldur að hafa starf sitt á hendi að minnsta kosti um 3 ár, nema að beri einhver þau atvik, er aptri honum frá því, og sem bæjarstjórnin tekur gild.

16. grein.

Bæjarstjórnin setur embættismenn eða sýslunarmenn bæjarins og veitir þeim lausn. Lögregluþjóna, nætúrverði og fangaverði setur bæjarstjórnin eptir tillögu bæjarfógeta, en hann getur veitt þeim lausn án samþykkis bæjarfulltrúanna.

17. grein.

Reikningsár kaupstaðarins er frá nýári til nýárs. Innan 1. dags októbermánaðar ár hvert skal bæjarstjórnin semja áætlun yfir tekjur og gjöld kaupstaðarins hið næsta ár. Í áætluninni skal til greina tekjur þær, sem til eru til þess að borga með gjöldin, án þess að skattur sje lagður á bæjarbúa. Þegar allar slíkar tekjur eru taldar, skal til eiginlegra bæjarparfa jafna 20 aurum á hvern ferhyrningsfaðm í húsagrunnum, og $\frac{1}{3}$ eyris á hvern ferhyrningsfaðm í óbyggri útmældri lóð í kaupstaðnum. Því sem ávantar til að standa straum af bæjarþörfum, skal jafna niður á bæjarbúa eptir efnum og ástæðum.

Áætlun þá, sem þannig er samin, skal ræða í bæjarstjórninni á 2 fundum með viku millibili. Við aðra umræðu skal bæjarstjórnin íhuga áætlunina grein fyrir grein og greiða atkvæði um hverja grein fyrir sig. Skal áætlunin í þeirri mynd, sem bæjarstjórnin samþykkir hana, vera regla fyrir hæð bæjargjalda og fjárstjórn allri á næsta ári. Áætlun þessa skal leggja fram innan 1. dags nóvembermánaðar, og skal hún vera öllum til sýnis um hálfan mánuð.

Án samþykkis landshöfðingja má eigi nokkurt ár leggja hærri bæjargjöld samtals á bæjarbúa, en sem svari meðaltali allra bæjargjalda þrjú hin síðustu árin, að fimmtungi við bætum.

18. grein.

Niðurföfnun eptir efnum og ástæðum nær til allra, sem hafa fast aðsetur í bænum, þeir skulu greiða þar fullt gjald eptir öllum efnahag sínum, nema þeir á gjaldárinu hafi líka haft fast aðsetur annarstaðar; sje svo, þá má ekki leggja hærri gjald á þá en samsvari þeim tíma, er þeir hafa haft fast aðsetur í kaupstaðnum. Ef einhver hefur haft fast aðsetur í bænum skemmri tíma en fjóra mánuði, þá kemur það ekki til greina.

Sömuleiðis má leggja gjald á fastar verðlanir og aðrar arðsamar stofnanir og fyrirtæki í kaupstaðnum, er sjeu rekin að minnsta kosti um 4 mánuði á gjaldárinu, þó eigendur þeirra eigi hafi þar fast aðsetur. Á þessa stofna skal leggja gjald, er samsvari útsvarinu eptir efnum og ástandi, eptir því er hæfa þykir eptir árlegri veltu og arði, án þess að tillit sje haft til annara tekja eða eigna þess, sem í hlut á.

19. grein.

Fimm manna nefnd skal jafna niður gjöldum eptir efnum og ástæðum. Um kosningarrjett og kjörgengi til þessarar niðurfjöfnunarnefndar gildir hið sama, sem á er kveðið um kosningarrjett og kjörgengi til bæjarstjórnar. Nefndarmenn skulu kosnir til 6 ára og skal kosning fram fara í septembermánuði. Af þeim, sem kosnir eru í fyrsta skipti, fara 2 frá að 3 árum liðnum. Skal það, hverjir frá fara, vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi við komið, skal blutkesti ráða. Síðan fara frá á hverjum 3 ára fresti til skiptis 3 og 2 nefndarmenn. Um kosningaraðferðina í nefnd þessa gildir hið sama, sem fyr segir um kosning í bæjarstjórn, að svo miklu leyti sem við getur átt.

Enginn, sem skyldur er að taka móti kosning í bæjarstjórnina, getur skorast undan að taka móti kosning í niðurfjöfnunarnefndina, nema bæjarfulltrúarnir. Hver sá, er verið hefur 6 ár samfleytt í nefndinni, er og undanþeginn starfa þessum jafnlangan tíma. Enginn má á sama tíma sitja í niðurfjöfnunarnefnd og í bæjarstjórn.

Niðurfjöfnunarnefndin kys sjer sjálf oddvita úr sínum flokki, og gildir hið sama um ályktanir hennar og atkvæðagreiðslu sem um bæjarstjórnina (11. grein).

20. grein

Niðurfjöfnunarnefndin jafnar niður hinum árlegu gjöldum í nóvembermánuði samkvæmt áætluninni. Niðurfjöfnunarskráin og skrá um önnur gjöld til bæjarins, skal liggja öllum til sýnis um hálfan mánuð fyrir árslok, annaðhvort á bæjarþingstofunni eða á öðrum hentugum stað, eptir að búið er að birta það opinberlega. Bæjarstjórnin má ákveða, að aukaniðurfjöfnun skuli fram fara í síðari hluta júnímánaðar ár hvert, og skulu skattar þá lagðir á þá, sem flutt hafa sig til kaupstaðarins, eptir að aðalniðurfjöfnunin fór fram, og skyldir eru að greiða skatt samkvæmt 18. grein. Þessi aukaniðurfjöfnun skal liggja öllum til sýnis í hálfan mánuð, eins og sagt er að framan.

Kæfur gegn þinni framlögðu niðurfjöfnun skulu sendar niðurfjöfnunarnefndinni skriflega innar hálfsmánaðar frá því, að niðurfjöfnunarskráin hefur verð til sýnis. Innan hálfsmánaðar þar á eptir skal nefnd þessi skriflega tilkynna kærandanum, hvort eða að hve miklu leyti kæra hans hafi verið tekin til greina. Ályktun þá, sem niðurfjöfnunarnefndin hefur gjört, má svo innan hálfsmánaðar þar á eptir bera upp fyrir bæjarstjórninni, sem leggur úrskurð sinn á málið innan hálfsmánaðar. Kæfur, sem koma fram eptir hinn ákveðna tíma, verða eigi til greina teknar.

Hverjum, sem settur er í bæjargjald, er heimilt að kvarta yfir skattgjaldi því, sem lagt hefur verið, ekki að eins á sjálfan hann, heldur og á aðra, sem á niðurfjöfnunarskránni standa, sem og líka yfir því, ef einhverjum er sleppt úr benni. El kvartað er yfir gjaldi annars manns, eða yfir því, að einhverjum sje sleppt, skal þeim manni gefinn kostur á að segja álit sitt um það efni, áður en úr þessu er skorið af niðurfjöfnunarnefndinni eða bæjarstjórninni.

Ekkert bæjargjald má bæjarstjórnin lækka eða hækka, nema svo reynist, að það hafi verið sett að minnsta kosti 10% annaðhvort of hátt eða of lágt. Eigi má bæjarstjórnin beldur jafna gjaldi á neinn mann, sem sleppt hefur verið úr niðurfjöfnunarnefndinni.

skránni, nema gjald hans geti numið í hið minnsta því lægsta gjaldi, sem þegar hefur verið lagt á einhvern annan á niðurfjöfnunarskránni.

Enginn getur með því að bera sig upp við bæjarstjórnina um skattgjald sitt komið hjá því, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga; en verði gjaldinu breytt, skal greiða aptur úr bæjarsjóði það, sem ofgildið er.

21. grein.

Ef ágreiningur verður milli Akureyrar og annars islenzks sveitarfélags um, hvernig skipta eigi milli þeirra skattgjaldi einhvers manns, skal landshöfðingi skera úr því. Verði þessi ágreiningur milli Akureyrar og sveitarfélags í Danmörku, skal ráðgjafiinn fyrir Ísland leggja úrskurð sinn á málið. Ef nokkur þykist ekki vera skattskyldur í bænum, má hann leita um það dóms og laga.

22. grein.

Öll bæjargjöld skulu goldin fyrir 1. apríl og 1. október ár hvert með helmingi í hvert skipti, og ber bæjargjaldkera að innheimta þau, eins og aðrar tekjur kaupstaðarins. Sjeu þau eigi greidd innan mánaðar frá gjalddaga, ber að taka þau lögtaki.

Flytji skattskyldur maður sig úr bænum innan nýárs, fellur allt það gjald burt, sem lagt er á hann sjálfan fyrir ár það, er fer í hönd. Sá sem flytur sig úr kaupstaðnum einhvern tíma á árinu, er að eins skyldur að greiða skatt til loka þess ársfjórðungs, er hann flytur sig. Sá, sem settur er á aukaniðurfjöfnunarskrána, er að eins skyldur að greiða skatt frá 1. júlímánaðar.

23. grein.

Bæjarstjórnin og sjerstaklega bæjarfógeti skal hafa nákvæmar gætur á fjárstjórn kaupstaðarins, og því sjá um, að skattar og aðrar tekjur sjeu rjett heimtar og í tækan tíma, og teknar lögtaki, ef þess þarf við; enn fremur gæta þess, að geymt sje og eptir atvikum ávaxtað fje bæjarins, þangað til á því þarf að halda til þess að borga útgjöld hans.

Bæjarstjórnin skal hafa ábyrgð á innstæðum, skuldabrfjum og öðrum eignum kaupstaðarins.

24. grein.

Gjaldkeri skal að minnsta kosti eitt sinn á hverjum 3 mánuðum, gefa bæjarstjórninni nákvæma sjóðsskýrslu, er sýni, bæði hvað goldið hafi í bæjarsjóð, og hvað úr honum hafi verið borgað. Eigi má bæjargjaldkeri greiða neitt úr bæjarsjóði nema eptir ávísun frá bæjarstjórninni. Allar ávísanir skulu vera undirskrifaðar af oddvita bæjarstjórnarinnar og að minnsta kosti 3 bæjarfulltrúum.

25. grein.

Fyrir opinber undirboðsþing, sem bærinn lætur halda á vegavinnu, aðgjörðum á skólum og fátækrahúsum, á því, að útvega verknað og varning í þarfir bæjarins, og öðru þess konar, skal ekki goldið neitt.

26. grein.

Bæjarstjórnin er skyld að útvega og láta stjórninni í tje skýrslur þær, er hún kann að æskja, svo sem um fólktal, skepnuhald, atvinnuvegi og annað ástand kaupstaðarins.

27. grein.

Bæjarstjórnin má ekki án samþykkis landshöfðingja takast á hendur neina skuldbinding til langframa, sem ekki beinlínis hvílir á henni samkvæmt lögum, ekki taka af innstæðufje kaupstaðarins, ekki selja nje veðsetja fasteignir hans nje kaupa neina nýja fasteign, ekki taka stærri lán nje lán upp á lengri tíma, en að þau verði borguð aptur af tekjum þess árs, sem í hönd fer, nje heldur endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum.

28. grein.

Þegar við lok hvers reikningsárs skal gjaldkeri semja reikning yfir allar tekjur og gjöld kaupstaðarins hið umliðna árið og senda bæjarfógetanum fyrir lok janúarmánaðar; lætur bæjarfógetinn reikning þennan liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis, og skal um þetta og um hvernig slíkt sje birt, farið að á sama hátt og fyrir er mælt að framan í 20. grein um niðurjöfnunina. Reikningurinn sje því næst vandlega yfirfarinn af yfirskoðunarmanni, er kosinn sje af kaupstaðarbúum þeim, er samkvæmt 4. grein hafa kosningar-rjett; skal hann kjörinn á sama hátt og fulltrúarnir, og hafa það starf á hendi um 3 ár. Skoðunarmaður skal hafa lokið rannsókn sinni á reikningnum innan mánaðar frá því hann fjekk hann. Þegar gjaldkeri er búinn að svara athugasemdum hans, en það skal hann hafa gjört innan hálfis mánaðar, skal leggja reikninginn ásamt athugasemdum skoðunarmanns og svari gjaldkera fyrir bæjarstjórnina, er leggur úrskurð sinn á athugasemdir yfirskoðunarmanns og veitir bæjargjaldkera kvittun; þó má enginn taka þátt í úrskurði á athugasemd, sem snertir þau bæjarstörf, er honum hafa verið sjer-staklega falin á hendur (2. grein). Nú vill reikningshaldari eða annar, sem hlut á að máli, ekki viðurkenna, að úrskurður bæjarstjórnarinnar sje rjettur, enda leggi úrskurðurinn honum peningaábyrgð á hendur, og má hann halda málinu til dóms og laga.

Þegar búið er að endurskoða og leggja úrskurð á reikning gjaldkera, á að birta á prenti ágrip af honum, er bæjarfógetinn semji; á ágrip það að vera svo fullkomið, að til sjeu greind sjer í lagi öll aðalatriði í tekjum og gjöldum kaupstaðarins.

29. grein.

Innan loka septembermánaðar ár hvert skal senda landshöfðingja reikning fyrir hið umliðna reikningsár með athugasemdum yfirskoðunarmanns og úrskurðum bæjarstjórnarinnar á þeim. Komist landshöfðingi að því, þá er hann yfir fer reikninginn eða á annan hátt, að bæjarstjórnin hafi við haft ólögmet gjöld, neitað að greiða þau gjöld, sem löglega hvíla á kaupstaðnum, eða á annan hátt beitt ranglega valdi sínu, skal hann gjöra þær ráðstafanir, er við þarf, og, ef nauðsyn ber til, getur hann með lögsókn komið ábyrgð á hendur þeim bæjarfulltrúum, er hafa átt þátt í þessum ályktunum.

30. grein.

Landshöfðingi gjörir ráðstöfun til, að lög þessi geti öðlzt fullt gildi 1. dag janúarmán. 1883, svo setur hann og ákvarðanir þær, sem nauðsynlegar eru til þess, að breyting reikningsársins geti verið komin í kring þann dag.

Frumvarp

til víxillaga fyrir Ísland.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. KAFLI.

Um víxla á bendur öðrum manni.

1. ka p í t u l i.

Um form víxla.

1. gr.

Víxil skal svo gjöra að hann til greini:

nafnið víxil með berum orðum í sjálfum textanum, eður, ef víxillinn er saminn á útlendu tungumáli, samsvarandi nafn á því máli;

hve mikla peninga borga skuli (fjárhæð víxilsins); nafn þess manns, er taka á við borguninni (viðtakandi, remittent);

nafn þess, er á að leysa til sín víxilinn (greiðandi, trassat); stund og stað, þá er víxillinn er útgefinn;

hvar borgun skuli greiða;

undirskrifað nafn þess, er gefur út víxilinn (útgefandi, trassent).

2. gr.

Víxill getur hljóðað um borgun til útgefanda sjálfs (víxill til eiginna ráðstöfunar).

Ef víxill, sem ræðir um í þessum kafla, kveður svo á, að útgefandi eigi sjálfur að leysa hann til sín (trasseret egen Vexel), skal hann skoða sem eigin víxil (95. gr.).

3. gr.

Einn skal vera gjalddagi allrar fjárhæðar víxils.

Víxill skal að eins hljóða um borgun:

tilgreindan dag;

jafnskjótt sem hann er sýndur (ved Sigt, a vista);

tilteknum tíma eftir að hann er sýndur (efter Sigt, a viso); eða

tilteknum tíma eftir að hann er gefinn út (a dato).

Sje enginn gjalddagi ákveðinn, skal álíta hann vera þá, er víxillinn er sýndur.

4. gr.

Víxill getur hljóðað um borgun á öðrum stað, en á heimili greiðanda (domiciler-aður víxill).

Sje greiðslustaður eigi til tekinn, skal borgun lúka á þeim stað, sem getið er við nafn greiðanda, og sje þar álitid að vera heimili hans.

5. gr.

Sje skjal eigi svo lagað, sem nú var mælt, veitir það eigi víxilrjett. Yfirlýsingar þær, sem ritaðar eru á slíkt skjal, svo sem greiðslusamþykki, framsal eður ábyrgð, veita heldur eigi nein víxilrjettindi.

6. gr.

Sje fjárhæð víxils nefnd optar en einn sinni, og eigi hin sama, þá gildir hin minnsta.

7. gr.

Sje í víxli gefið loforð um leigur, skal álíta loforð það sem óskráð.

2. ka p í t u l i.

Um ábyrgð útgefanda.

8. gr.

Útgefandi hefur eptir víxilrjetti ábyrgð á því, að víxill verði samþykktur og borgaður.

3. ka p í t u l i.

Um framsal víxils (endossement, giro).

9. gr.

Víxil má selja öðrum manni (endossatar) með framsali, þótt eigi sje neitt ákveðið um það í víxlinum. Nú hefur útgefandi bannað framsal víxils í sjálfum texta hans með orðunum «eigi til framsals» (Ordre), eða því um líku, og veitir framsalið þá engin víxilrjettindi.

10. gr.

Við framsalið hverfa öll þau rjettindi, sem víxli fylgja til þess, sem hann er framseldur, og þar á meðal rjettur til að fram selja aptur víxilinn. Víxil má einnig fram selja útgefanda, greiðanda, samþykkjanda, eða fyrri framseljanda, og mega þeir fram selja öðrum hann aptur.

11. gr.

Framsali skal rita á sjálfan víxilinn eður á eptirrit hans (kopi) eða á miða (alonge), sem festur er við víxilinn eður eptirritið.

12. gr.

Framsali getur annaðhvort verið á þá leið, að framseljandi (endossent) ritar á víxilinn nafn þess manns, er hann fram selur hann, og nafn sitt undir (fullkomið endossement), eða með því móti, að framseljandi að eins ritar sitt nafn aptan á víxilinn eður eptirritið, eður á miðann, sem við er festur (endossement in blanco)

13. gr.

Eigandi víxils getur fyllt eyðuframsal (blancoendossement) með því að rita nafn einhvers manns, sem víxillinn er framseldur.

14. gr.

Hver framseljandi hefur eptir víxilrjetti ábyrgð á samþykki og borgun víxils gagnvart öllum þeim, er síðar eignast hann, nema hann hafi skýlaust áskilið sjer að vera laus við þá ábyrgð, með því að rita í framsalið orðin «án skuldbindingar», «án ábyrgðar», «án obligo», «án retur» eða því um líkt.

15. gr.

Sje í framsali skýlaust bannað að framselja víxil öðrum, en það sje þó gjört eigi að síður, hafa síðari eigendur víxils eigi víxilrjett gagnvart þeim framseljanda, er bannaði.

16. gr.

Þegar að eins er gefið með framsali umboð eða heimild til innbeimtu eða þess konar (procura endossement), veitir framsalið eigi eignarrjett yfir víxlinum, en heimilar umboðsmanni að eins að gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf til þess að varðveita víxilrjettinn og til þess að heimta fjárhæð víxilsins og taka við henni, sem og til að framselja víxilinn að nýju til umboðs, ef það er eigi beinlínis bannað í framsaliuu.

4. ka p í t u l i.

Um það hvernig sýna skuli víxil til samþykkis.

17. gr.

Hverjum þeim, er víxil hefur í höndum, er heimilt þegar í stað að sýna hann til samþykkis, og fáist samþykki eigi innan þess tíma, sem ákveðinn er í 21. gr., að láta afsagnargjörð fram fara fyrir skort á samþykki (de non acceptatione). Sje nokkur samningur gjörður, sem kemur í bága við þetta, þá hefur hann engin áhrif á víxilrjettinn.

18. gr.

Ef annar greiðslustaður er tiltekinn í víxli en þar, sem greiðandi býr, og hafi útgefandi eigi til greint í víxlinum, hver eigi að annast greiðsluna á hinum staðnum, skal sýna víxilinn greiðanda til samþykkis fyrir gjalddaga, og fáist samþykki eigi, afsagnargjörð fram fara. Sje þetta vanrækt, týnist víxilrjettur gegn útgefanda og framseljendum.

19. gr.

Kveði víxill á um greiðslu eptir sýning, skal sýna hann til samþykkis innan þess tíma, sem tilgreindur er í texta víxilsins. Nú er enginn tími tilgreindur, og skal sýna víxilinn innan 6 mánaða frá dagsetning hans, sje hann út gefinn á Íslandi, og eigi að borgast innanlands, en innan árs, sje hann útgefinn á Íslandi og eigi að borgast erlendis, eða útgefinn erlendis og eigi að borgast á Íslandi. Sje víxill eigi samþykktur eða samþykki eigi dagsett, skal afsegja (protestera) víxilinn áður en sýningarfresturinn er útrunninn, og telst þá gjalddagi frá afsagnardegi. Sje það vanrækt, sem hjer er fyrir skipað, týnist víxilrjettur gegn útgefanda og framseljendum.

Hafi framseljandi ákveðið sýningarfrest, þá er hann fram seldi slíkan víxil, er hann laus við ábyrgð eptir víxilrjetti, ef fresturinn er látinn hjá líða.

Gagnvart þeim samþykkjanda, sem eigi hefur dagsett samþykki sitt, skal gjalddagi talinn frá síðasta degi, er sýna mátti víxilinn, hafi afsagnargjörð eigi fram farið.

20. gr.

Þá er afsagnargjörð hefur fram farið fyrir skort á samþykki, skal það ávallt tilkynnt (notification) á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45. til 47. gr.

5. ka p í t u l i.

Um samþykki víxils.

21. gr.

Þegar víxill er sýndur til samþykkis, skal svarað skýlaust innan sólarhrings, hvort hann verði samþykktur eður eigi. Nú er ekki svar gefið innan þess tíma, og skal svo álíta, sem samþykkis sje synjað.

Samþykki skal rita á víxil, og skal samþykkjandi rita nafn sitt undir. Þá er og samþykki gilt, er samþykkjandi að eins ritar nafn sitt framan á víxilin.

Nú er samþykki, sem ritað hefur verið á víxil, strykað út, aptur kallað, eða því breytt, og hefur samþykkið engu að síður fullt lagagildi.

22. gr.

Víxil skal samþykkja, svo sem hann er, án skilyrðis eða fyrirvara; þó má takmarka samþykkið við nokkurn hluta fjárhæðar víxilsins. Sje aðrar takmarkanir settar eður aðrir skilmálar, skal álíta þá sem óritaða.

23. gr.

Sá, sem samþykkt hefur víxil, ábyrgist eptir víxilrjetti, að hin samþykktá fjárhæð greiðist á gjalddaga.

Samþykkjandi er fyrir samþykki sitt einnig skuldbundinn útgefanda eptir víxilrjetti. Aptur á móti hefur samþykkjandi eigi víxilrjett gegn útgefanda.

24. gr.

Ef víxill kveður svo á, að borga skuli annarstaðar en á heimili greiðanda, enda hafi útgefandi eigi til greint í víxlinum, hver greiða skuli borgunina á þeim stað, skal samþykkjandi bæta því við á víxilin. Láti hann það ógjört, skal svo álíta, sem hann sjálfur vilji borga víxilin á greiðslustaðnum.

6. ka p í t u l i.

Um fullnustu fyrir synjun samþykkis eða er samþykkið eigi er tryggjandi.

25. gr.

Sje víxill eigi samþykktur innan þess tíma, sem ákveðinn er í 21. gr, eður að eins samþykktur að nokkrum hluta, og afsagnargjörð hefur fram farið, hefur eigandi víxilsins heimild að krefjast tryggingar með víxilrjetti hjá hverjum framseljanda eða hjá útgefanda fyrir borgun víxilsins á gjalddaga eða þess hluta hennar, sem eigi er samþykktur, enda kostnaðar þess, er leitt hefur af því, að samþykki fjekkæt eigi eða var ófullkomið, en selja skal hann þá af hendi afsagnargjörðina.

26. gr.

Hver framseljandi hefur og heimild til eptir afsagnargjörð, sökum þess, að samþykki hefur brugðizt eða verið ófullkomið, að krefjast tryggingar hjá hverjum hinna fyrri framseljanda, eða hjá útgefanda gegn því, að selja honum í hendur afsagnargjörðina.

27. gr.

Nú hefur víxilskuldari sett trygging einhverjum síðari eiganda, og kemur hún þá einnig öðrum síðari eigendum að notum, ef þeir krefjast þess. Enginn þeirra er víx-

ilinn eignast eptir veðsetjanda, getur krafizt frekari tryggingar af neinum víxilskuldara, nema sýnt verði, að hin setta trygging sje ónóg.

28. gr.

Vilji greiðandi eptir afsögn samþykkja að fullu, og endurgjaldi hann kostnaðinn, sem leitt hefur af synjun hans, getur synjandi víxils eigi hafnað samþykkinu, ef víxillinn er enn í vörslum hans. Þá er samþykki er þannig gefið, hverfur heimildin til að heimta trygging. Hafi trygging þegar verið sett, skal skila henni aptur. Nú er mál eigi höfðað gegn veðsetjanda til lúkningar víxli, áður ár sje liðið frá gjalddaga hans, og skal þá tryggingunni aptur skilað; sama er og, ef víxill er borgaður eða skuldbindingin eptir víxilrjetti á annan hátt fallin niður.

29. gr.

Hafi sá víxil í höndum, er sökum afsagnar fyrir skort á samþykki á heimting á trygging eptir 25. eða 26. gr., getur hann í stað tryggingar, án þess að bíða gjalddaga, heimtað sjer borgaða fjárhæð víxilsins, eða þann hluta hennar, er eigi var samþykktur, svo og endurgjald fyrir kostnað þann, er leitt hefur af synjun samþykkis og þóknun eptir 50.—52. gr. Þó má skuldari draga frá hinni ósamþykktu fjárhæð 5 af hundraði í ársleigu fyrir tímann, sem eptir er til gjalddaga.

Krefjist eigandi víxils tryggingar, en skuldari kys heldur að leysa til sín víxillinn þegar í stað með þeim skilmálum, sem nefndir voru, þá er honum það frjálst.

30. gr.

Nú er samþykkjandi orðinn gjaldþrota fyrir gjalddaga, eða bert hefur orðið af fjárnámsgjörð, að hann hefur eigi efni til að borga skuldir sínar, eða hann er verzlunarmaður og hefur hætt fjárgreiðslum, enda setur hann eigi handhafatrygging fyrir greiðslu víxilsins á gjalddaga, er handhafi krefst þess, og hefur þá eigandi hans og framseljendur, þegar þetta er sannað með afsagnargjörð, heimild til að krefjast tryggingar eptir 25.—27. gr. hjá hinum fyrri framseljendum eða hjá útgefanda, enda skal þá afsagnargjörðin seld af hendi.

Afsagnargjörð skal tilkynna á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45.—47. gr.

7. ka pítuli.

Um gjalddaga víxils og borgun.

31. gr.

Víxil skal borga í gjalddaga, og frestdagar eiga sjer þannig eigi stað.

32. gr.

Víxil, sem kveður á greiðslu við sýning, skal borga, þá er hann er sýndur. Það, sem fyrir er mælt í 19. gr. um sýning víxla til samþykkis, er þeir kveða á borgun eptir sýning, á einnig við um sýningarfrest til greiðslu þeirra víxla, er ákveða borgun við sýning, sem og um afleiðingar þess, ef fresturinn er látinn hjá liða.

33. gr.

Sje gjalddagi víxils ákveðinn í upphafi, miðju eða enda mánaðar, þá skal borga hinu 1., 15., eða síðasta dag mánaðarins.

Ef gjaldagi víxils er miðaður við ákveðna dagatölu eptir dagsetning, eður eptir sýning, skal hvorki dagsetningardagur nje sýningardagur talinn með. Hálfur mánuður telst 15 dagar; sje greiðslufrestur einn eða fleiri heilir mánuðir og hálfur mánuður, skal hálfí mánuðurinn talinn síðast.

34. gr.

Sje víxill útgefinn þar, sem tímatal eptir gamla stýl er við haft, skal svo álíta, sem tímabil þau, er nefnd eru í víxlinum, sjeu miðuð við gamla stýl, ef víxillinn sýnir eigi annað.

35. gr.

Víxil skal borga í þeirri mynt, sem hann til skilur. Nú er mynt sú eigi gjaldgeng á greiðslustaðnum, enda hefur eigi útgefandi með orðinu «effectiv» eða með samsvarandi orðatiltæki sjerstaklega ákveðið greiðslu í þeirri mynt, og má þá greiða fjeð í innlendum peningum eptir verðlagi á víxlum, er miðað er við hina útlendu peninga og greiðslu við sýning á þeim tíma, er víxillinn er borgaður á greiðslustaðnum, eður á hinum næsta innlenda víxilstað.

36. gr.

Leysi eigi samþykkjandi víxillinn til sín, þá er hann er sýndur honum til borgunar í gjalddaga eður eptir gjalddaga, er hann skyldur að greiða 6 af hundraði í ársleigu af fjárhæð víxilsins frá sýningardegi og endurgjald fyrir kostnað þann, er eigandi víxilsins hefur haft af drættinum. Eigi að greiða borgun eptir verðlagi víxla, og hafi það lækkað eptir sýningu víxilsins, skal fara eptir því verðlagi, sem var í gildi á sýningardegi; þó getur eigandi víxilsins eigi talið til hærra verðlags en þess, sem gildi á gjalddaga, ef hann hefur dregið að sýna víxilinn.

37. gr.

Eigandi víxils getur eigi skorazt undan að taka við borgun upp í fjárhæð víxilsins.

38. gr.

Víxilskuldari er eigi skyldur að borga, nema víxill sje fenginn honum í hendur með áritaðri kvittun. Borgi hann nokkuð af fjárhæð víxilsins, skal afborgunin rituð á víxilinn; svo skal og veita honum sjerstaka kvittun á eptirriti af víxlinum, ef þess er krafizt.

39. gr.

Þá er gjalddagi er kominn, hefur handhafi víxils heimild til að heimta og taka borgun fyrir víxilinn, ef það sjest af texta hans eður af fullkomnum framsölum eður eyðuframsölum, sem í óslitinni röð ná til handhafa, að hann sje eigandi víxilsins. Sá, sem þá leysir til sín víxilinn, er eigi skyldur að rannsaka, hvort framsölin sjeu rjett.

40. gr.

Sje víxill borgaður fyrir gjalddaga og það reynist síðar, að borgun sje greidd heimildarlausum handhafa, skal sá, sem víxilinn leysti til sín, svara til skaða þess, er af því hlýzt.

8. kaftuli.

Um fullnustu fyrir greiðslufall.

41. gr.

Vilji eigandi víxils geyma rjett sinn til fullnustu fyrir greiðslufall gegn útgefanda og framseljendum, skal hann sýna greiðanda víxilinn, þá er hann er kominn í gjald-daga, og hvort sem hann hefur verið samþykktur eða ekki, og krefjast borgunar. Ef greiðandi þá eigi geldur upp, skal eigandi láta afsagnargjörð (de non solutione) fram fara á greiðsludeginum, eða í síðasta lagi á öðrum virkum degi þar eptir. Þó er þessi sýning og afsagnargjörð óþörf, ef afsagnargjörð fyrir synjun samþykkis áður hefur fram farið, og víxillinn þar að auki er borgaður samkvæmt 29. gr. eða mál hafið til borgunar eptir sömu grein.

42. gr.

Áskorun um að afsagnargjörð eigi skuli fram fara (•án afsagnar•, •án kostnaðar• eða því líkt) afnemur þá skyldu, að láta afsagnargjörð fram fara, en eigi þá, að sýna víxil til borgunar á rjettum tíma. Bregðist borgun, er eigandi skyldur að skýra frá því á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem fyrir er mælt í 45.—47. gr. Ef víxilskuldari ber það fyrir, að sýning eigi hafi átt sjer stað á rjettum tíma, ber honum að sanna það. Eigi er hann undanþeginn þeirri skyldu, að endurgjalda afsagnarkostnað, ef afsagnargjörð hefur fram farið þrátt fyrir áskorunina.

43. gr.

Eigi að borga víxil á öðrum stað en á heimili greiðanda, skal sýna hann á greiðslustaðnum þeim manni, sem á að lúka borgun (domiciliatus), eða samþykkjanda sjálfum, ef hinn er eigi nefndur í víxlinum. Fáist eigi borgun, eða sá hittist eigi á greiðslustaðnum, er víxilinn skal sýna, skal eigandi víxilsins láta afsagnargjörð þar fram fara, sem fyrir er mælt í 41. gr., ef hann vill geyma rjett sinn til fullnustu gegn útgefanda og framseljendum. Eigi annar að borga en samþykkjandi, og vanræki eigandi víxils að láta afsagnargjörð fram fara hjá honum, týnist víxilrjetturinn einnig gegn samþykkjanda.

44. gr.

Hvorki þarf sýning víxils til greiðslu nje afsagnargjörð til þess að varðveita víxilrjett gegn samþykkjanda, nema þegar svo hagar til, sem getið er um í 43. gr.

45. gr.

Nú hefur víxill verið afsagður sökum greiðslufalls, og skal handhafi hans innan tveggja virkra daga frá afsagnardegi, tilkynna afsögnina brjeflega (notification) hinum næsta fyrir ofan hann, er staður er tilgreindur við á víxlinum.

Skyldu þessari er fullnægt, þegar skriflegri tilkynning er komið á póstinn áður þessi frestur er liðinn, eða hún send á annan tilhlýðilegan hátt, þar sem enginn póstur fer um.

Hver framseljandi, sem fengið hefur tilkynning um afsögnina, er skyldur innan tveggja virkra daga, eptir að hann hefur fengið tilkynninguna, að tilkynna á sama hátt hinum næsta fyrir ofan hann, er staður er tilgreindur við á víxlinum. Sömu leiðis er sá útgefandi, sem hefur fengið tilkynning um, að víxill, er borga skal á öðrum stað, en

þar sem greiðandi á heima, sje afsagður hjá þeim, sem á að annast borgun, skyldur að tilkynna það samþykkjanda.

46. gr.

Sá, sem vanrækir að gefa þá tilkynning, sem skipuð er í 45. gr., hefur ábyrgð á því tjóni, sem leiðir af þessari vanrækt, gegn þeim, er standa fyrir ofan hann á víxlinum, og þannig er gengið fram hjá. Getur hann eigi krafizt endurgjalds hjá þeim fyrir kostnað sinn, en á að eins tilkall til fjárhæðar víxilsins og að auki 5 af hundraði í ársleigu frá þeim degi, er mál er hafið til borgunar.

47. gr.

Sýni sá, sem gefa átti tilkynning, vottorð póstmanns um, að hann hafi komið á póstinn brjefi til þess, er stendur fyrir ofan hann á víxlinum, er það gild sönnun fyrir því, að tilkynning hafi verið send honum á þeim tíma, sem vottorð póstmannsins greinir, nema það sannist, að brjefið hafi verið annars efnis.

48. gr.

Hver víxilskuldari, sem greiðir fjárhæð víxils með leigum og kostnaði, á heimting á, að eigandi víxilsins selji honum í hendur hinn afsagða víxil með áritaðri kvittun og afsagnargjörðina.

49. gr.

Hefja má málsókn til fullnustu fyrir greiðslufall gegn fleiri víxilskuldurum í senu eða öllum þeim, eða gegn hverjum þeirra, er hann kys. Eigandi víxils þarf ekki að fara eftir þeirri röð, er framsölin hafa farið fram í, eða halda fram sókn gegn þeim, sem hann eitt sinn hefur kosið.

Nú hefur eigandi víxils strykað út nafn útgefanda eða einhvers framseljanda á víxlinum eða það hefur verið gjört með samþykki hans, og er víxilskuldari, sem út er strykaður, og allir þeir, sem eftir hann koma, lausir við víxilábyrgð.

50. gr.

Þegar krafizt er fullnustu fyrir greiðslufall, á eigandi víxils heimting á: hinni ógreiddu fjárhæð víxilsins, með 6 af hundraði í ársleigu frá gjalddaga; endurgjaldi fyrir kostnað við afsagnargjörð, burðareyri og önnur nauðsynleg gjöld; og þóknun, er sje $\frac{1}{3}$ af hundraði í fjárhæð víxilsins.

51. gr.

Ákveði víxill borgun í útlendum peningum, fer um greiðslu í innlendum peningum, sem segir í 35. gr., en greiða skal eftir verðlagi á gjalddaga víxilsins, þótt verðlag hafi síðar lækkað.

52. gr.

Nú hefur framseljandi leyst til sín víxil, svo sem sagt var, og á hann þá heimting á:

allri fjárhæð þeirri, er hann hefur verið neyddur til að borga eftir 50. og 51. gr. með 6 af hundraði í ársleigu af henni frá borgunardegi; endurgjaldi fyrir nauðsynjakostnað sinn; svo og þóknun, er sje $\frac{1}{3}$ af hundraði í fjárhæð víxilsins. Þó mega þóknunargjöldin ekki vera fleiri en svo, að meiru nemi en 2 af hundraði í fjárhæð víxilsins.

53. gr.

Fullnustugjald má taka með nýjum víxli á hendur þeim, sem borgunar er

krafizt hjá (rekambiovíxill, gagnvíxill). Má þá bæta við kröfuna gjaldi til miðils og stimpilgjaldi, ef það ber að greiða.

Slíkur víxill skal ákveða borgun við sýning og vera gefinn út beina leið (a drittura).

54. gr.

Sá maður, sem krafinn er um fullnustu, er ekki skyldur að borga nema því að eins, að afsagnargjörðin og kvittaður reikningur um það, sem greiða skal (retúrreikningur), sje fenginn honum í hendur með víxlinum.

55. gr.

Hver framseljandi, sem hefur fullnægt einhverjum þeirra, sem fyrir neðan hann standa á víxli, má stryka út framsal sitt og framsöl þau, er á eptir koma.

9. kapítuli.

Um samþykki eða borgun víxils fyrir nauðleit eða milligöngu.

56. gr.

Hafi verið ritað á víxil, sem afsagður er sökum þess, að samþykki hefur eigi fengizt eða verið tryggjandi, áskorun til einhvers manns á greiðslustaðnum, eða ef ákvæði 18. greinar á við um víxilinn, til einhvers á sýningarstaðnum um að samþykkja víxilinn ef þörf gjörist (nauðleit), þá skal heimta samþykki að þeim, er þannig er leitað til (Nóðsadressat) áður en krafizt verður fullnustu sökum afsagnarinnar. Synji hann samþykkis, skal afsagnargjörð einnig fram fara hjá honum. Sjeu fleiri af þeim, sem skorað er á til vara, fúsir á að samþykkja, gengur sá fyrir, sem leysir fiesta víxilskuldara.

57. gr.

Sje víxill eigi samþykktur af neinum þeirra, sem nefndir eru í 56. gr. og skorað var á til vara, getur einhver annar (intervenient), eptir að afsagnargjörð hefur fram farið, samþykkt víxilinn í heiðursskyni við útgefanda eður einhvern framseljanda. Eigi er þó eigandi víxilsins skyldur að taka móti slíku samþykki, nema greiðandi hjóði það fram. Ef einhver, sem á er skorað til vara, býðst einnig til að samþykkja víxilinn, og hann leysir jafnmarga víxilskuldara, þá gengur hann fyrir.

58. gr.

Þegar maður, sem skorað hefur verið á til vara, eða milligöngumaður samþykkir víxil, skal rita samþykkið á sjálfan víxilinn; þó má rita samþykki eptir áskorun eða í heiðursskyni við framseljanda á eptirritið, þar sem frumrituð nauðleit eða frumritað framsal stendur á eptirriti. Sýni eigi samþykkið eitt, eða í samhandi við nauðleitina, í hvers þágu samþykkið er gefið, skal svo álita, sem það sje í þágu útgefanda.

59. gr.

Nú hefur maður samþykkt víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, og á hann heimting á, að afsagnargjörð sú, er fram hefur farið sökum þess, að samþykki hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi, sje honum í hendur seld, en borga skal hann afsagnarkostnaðinn. Senda skal hann afsagnargjörðina þeim, sem víxillinn er samþykktur fyrir, með pósti, eða, þar sem póstur eigi fer um, með annari vissri ferð, og

eigi síðar en öðrum virkum degi eptir samþykkisdag. Sje þessa eigi gætt, ábyrgist hann þann skaða, sem af því hlýzt.

60. gr.

Sá, er samþykkt hefur víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, ábyrgist, sem hver annar samþykkjandi, borgun víxilsins hverjum þeim, er stendur fyrir neðan þann, sem hann hefur samþykkt víxlinn fyrir, svo framarlega víxillinn með gjörðri afsögn er sýndur honum til borgunar innan þess tíma, sem ákveðinn er í 62. gr.

61. gr.

Hafi sá, sem skorað er á til vara, eða einhver milligöngumaður samþykkt víxil, hefur hvorki eigandi hans nje nokkur annar þeirra, er standa fyrir neðau þann, sem víxillinn er samþykktur fyrir, heimting á fullnustu fyrir það, að samþykki hefur brugðizt eða eigi verið tryggjandi. Aptur á sá, sem víxillinn er samþykktur fyrir, heimting á fullnustu, svo og þeir, er standa fyrir ofau hann á víxlinum.

62. gr.

Nú er nauðleit eða milligöngusamþykki ritað á víxil, sem afsagður er sökum greiðslufalls, enda er nauðleitin eða milligöngusamþykkið miðað við greiðslustaðinn, og skal sýna víxlinu til borgunar með afsagnargjörðinni eigi síðar en annan virkan dag eptir gjalddaga. Fáist eigi borgun, skal afsegja víxlinn hjá öllum þeim, sem skorað var á til vara, sem og þeim, er samþykkt hefur víxlinn sem milligöngumaður. Sje þetta vanrækt, missir eigandi víxilsins fullnusturjett sinn gegn hverjum þeim víxilskuldara, sem hefði orðið leystur fyrir borgun víxilsins. Hið sama er og, ef eigandi víxilsins skorast undan að taka við borgun, sem boðin eru í heiðursskyni við einhvern víxilskuldara.

63. gr.

Hver sá, sem fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður greiðir fjárhæð víxils með leigum og endurgeldur afsagnarkostnaðinn, má heimta víxlinn og afsagnargjörðina sjer í hendur selda með áritaðri kvittun, er tilgreini borgunina og fyrir hvern bún sje greidd. Fær hann þá rjett eiganda víxilsins gegn þeim, er hann hefur borgað fyrir, og þeim sem fyrir ofan hann standa á víxlinum, sem og gegn samþykkjanda.

64. gr.

Bjóðist fleiri til að borga, eptir að afsögn hefur fram farið, gengur sá fyrir, sem leysir flesta víxilskuldara. Nú verður maður til að bjóða borgun, þótt víxillinn eða afsögnu beri með sjer, að öðrum, sem hafði boðið borgun, hafi staðið nær að leysa til sín víxlinn, og hefur hann þá engan fullnusturjett gegn þeim víxilskuldurum, sem leystir hefðu orðið, ef hinn hefði borgað.

65. gr.

Nú hefur maður samþykkt víxil fyrir nauðleit eða sem milligöngumaður, en er varnað að borga sökum þess, að annar leysir til sín víxlinn, og á hann þá heimting á $\frac{1}{3}$ af hundraði í þóknun hjá hinum.

10. ka p í t u l i.

Um samrit og eptirrit víxla.

66. gr.

Víxil má út gefa í samritum (dúplíköt), og skal í texta hvers þeirra greina, hvert það sje í röðinni, svo sem fyrsta, annað, þriðja o. s. frv. (prima, secunda, tertia o. s. frv.), en sje að öðru eins orðuð. Sje samritin eigi þannig einkennd, gildir hvert þeirra sem víxill fyrir sig, sem gefinn er út einritaður (solavíxill).

67. gr.

Bæði viðtakandi og síðari eigendur víxils geta krafð útgefanda um samrit hans, ef þeir endurgjalda kostnaðinn. Svo getur og síðari eigandi víxils farið hins sama á leit við þann, sem er næstur fyrir ofan hann á víxlinum, og hann aptur við þann, sem er fyrir ofan hann, og svo hver af öðrum, unz komið er að útgefanda. Framseljendur eru skyldir að rita framsölin á samritin í rjettri röð.

68. gr.

Þá er eitt samrit víxils er borgað, eru hin ógild. Þó ábyrgist samþykkjandi eptir sem áður hvert samrit, er samþykki hans er ritað á, og sem gengur manna á milli eptir að borgun er greidd. Eins ábyrgist framseljandi sá, er framselt hefur ýmsum mönnum samrit víxils, og síðari framseljendur þeirra hvert samrit, er framsal þeirra er á ritað, og sem gengur manna á milli, eptir að borgun er greidd.

69. gr.

Nú er eitt samrit víxils sent til samþykkis, en annað samrit framselt, og skal tilgreina á því samriti, hjá hverjum hitt sje, sem sent var til samþykkis. Sá, sem hefur þetta samrit að geyma, er skyldur að láta það af hendi við þann, er sannar rjett sinn til að fá það, eptir 39. gr., eða á annan hátt.

70. gr.

Handhafi að samriti víxils, sem greinir, hjá hverjum það samrit sje, er sent var til samþykkis, hefur eigi rjett að krefjast fullnustu fyrir samþykkis- eða greiðslufall, fyrri en hann hefur sannað með afsagnargjörð, að hann hafi eigi getað fengið samrit það í hendur, nje samþykki eða borgun eptir samriti sínu.

71. gr.

Nú er eptirrit gjört af víxli í þeim tilgangi að rita á það framsal, og skal á eptirriti því standa eptirrit af framsölum og öðru, sem þegar hefur verið ritað á víxlinn. Þá skal þess og getið á eptirritinu, hve langt eptirritunin nær, eða hvar hin frumrituðu framsöl byrja, sem og hjá hverjum frumritið er.

72. gr.

Sá, sem hefur frumrit víxils að geyma, er skyldur að láta það af hendi við þann, sem sannar rjett sinn til að fá það, samkvæmt 39. gr., eða á annan hátt. Sá, sem hefur eptirrit víxilsins í höndum og getur eigi fengið frumritið, hefur rjett til að krefjast fullnustu hjá þeim framseljendum, sem hafa frumritað framsöl sín á eptirritið, en láta skal hann áður afsagnargjörð fram fara hjá þeim, er synjaði honum um frumritið.

11. ka pítuli.

Um víxla, sem glatazt hafa.

73. gr.

Ef víxill glatast, má dæma hann ógildan eptir sem lög ákveða um ógildingar-dóma.

74. gr.

Þegar stefna í ógildingarmáli er löglega birt, er útgefandi skyldur að gefa út nýjan víxil. Hafi hinn glataði víxill verið samþykktur, er samþykkjandi skyldur að borga á gjalddaga rjettum þeim, sem sannar rjett sinn til að taka við borgun. Setja skal þó útgefanda eða samþykkjanda næga trygging, unz víxillinn er dæmdur ógildur eða ábyrgð þeirra eptir hinum glataða víxli er horfin á annan hátt.

75. gr.

Sje víxilrjettur undir því kominn, að víxill sje sýndur eða afsagður innan ákveð-ins tíma, getur sá, er glatað hefur víxli, varðveitt rjett þann, sem honum er veittur í 74. gr. gegn útgefanda og samþykkjanda, með því að láta afsagnargjörð fram fara um glötun víxilsins, áður en afsagnarfresturinn er liðinn. Þá afsögn skal tilkynna þeim á þann hátt og með þeirri ábyrgð, sem segir í 45.—47. gr.

76. gr.

Sá, sem víxil hefur í höndum með þeirri heimild, sem 39. gr. til skilur, er eigi skyldur að láta hann af hendi við þann, sem hefur glatað honum, nema það sannist, að hann hafi fengið víxilinn með órjettu móti þótt hann vissi betur, eða hann hafi sýnt stórkostlegt gáleysi.

12. ka pítuli

Um fyrning víxla.

77. gr.

Víxilkrafa gegn samþykkjanda fyrnist á þrem árum frá gjalddaga víxils að telja. Eigi að borga víxil við sýning, skal telja frá því að sá frestur er liðinn, sem ákveðinn er í 32. gr., eða frá sýningardegi, ef víxillinn hefur áður sýndur verið til borgunar.

78. gr.

Fullnustukrafa sú, sem eigandi víxils á, eptir 29. eða 50. gr., fyrnist gegn út-gefanda og framseljendum á 6 mánuðum frá gjalddaga, ef borga skal á Íslandi, en á einu ári frá gjalddaga, ef borga skal erlendis.

79. gr.

Fullnustukrafa framseljanda þess, er leyst hefur til sín víxil, fyrnist gegn útgef-anda og fyrri framseljendum á 6 mánuðum, ef framseljandi sá, er leyst hefur til sín víx-illinn, býr á Íslandi, og á einu ári, ef hann býr erlendis. Nú hefur hann leyst til sín víxilinn án lögsóknar, og skal telja frá borgunardegi, en ella frá þeim degi, þá er stefna í víxilmálinu var birt honum, eða sagt var til víxilkröfunnar í búi hans, hafi það verið tekið til opinberra skipta.

80. gr.

Fyrning víxils stöðvast, ef stefna er birt eða sagt til víxilkröfunnar í búi

skuldnnauts, ef það hefur verið tekið til opinberra skipta, svo og ef sá, er sóttur er, tilkynnir málsóknina (litis denunciatio) einhverjum þeim, sem stendur fyrir ofan hann á víxlinum. Sá, sem fengið hefur tilkynning, getur stöðvað fyrning þá, er getur um í 77. gr., ef hann á sama hátt tilkynnir samþykkjanda málsóknina.

Fyrning stöðvast eigi gegn öðrum víxilskuldurum en þeim, sem einhverri af fyrnefndum gjörðum er beint að. Stöðvun fyrninga kemur öllum þeim að notum, sem standa fyrir ofan þann, er stöðvað hefur fyrninguna.

Nú hefur fyrning verið stöðvuð, en víxilmálsókn eigi til lykta leidd, og hefst þá nýr fyrningarfrestur aptur frá þeim degi, er málið síðast var til meðferðar í rjetti.

13. ka pít uli.

Um það, hvernig gjöra skuli afsögn.

81. gr.

Notarius publicus eða annar, sem að lögum hefur vald til, skal gjöra afsögn, og skal bóka hana.

82. gr.

Í afsagnargjörð skal rita: eptirrit af víxlinum eða eptirriti hans og öllu því, er á honum stendur, tilmæli eða kröfu gjörðarbeiðanda og svar þess, er afsögnin er gjörð hjá; hafi hann engu svarað, eða eigi fundizt, skal þess getið; svo skal og greina stað og stund afsagnargjörðarinnar, og skal sá, er gjörir afsögnina, rita nafn sitt undir.

Á víxlinn eða eptirrit hans skal rita vottorð um afsagnargjörðina.

83. gr.

Sje afsagnar krafizt hjá fleirum á sama stað, þarf ekki meira en eina afsagnargjörð.

14. ka pít uli.

Um það, hve útlend lög koma til greina.

84. gr.

Hvort erlendur maður er umkominn þess að gangast undir víxilskyldur, skal meta eptir lögum í landi hans. Sje hann þess eigi umkominn, en gengst eigi að síður undir víxilskyldur hjer í landi, hefur hann þó fulla ábyrgð, ef hann eptir vorum lögum getur gengizt undir víxilskyldur.

85. gr.

Dæma skal eptir lögum lands þess, þar sem gengizt er undir víxilskyldu, hvort form skuldbindingar þeirra sje gilt eða eigi. En ef gengizt er undir víxilskyldur erlendis, sem fullnægja ákvæðum þessara laga, eru þær yfirlýsingar gildar, sem síðar eru ritaðar á víxlinn hjer í landi, enda þótt skyldum þeim, er undir var gengizt erlendis, hafi verið ábótavant eptir lögum þess lands. Svo eru og þær víxilskyldur gildar, sem innlendur maður gengst undir erlendis við íslenzkan, danskan, norskan eða sænskan mann, svo framarlega sem þær fullnægja ákvæðum þessara laga.

86. gr.

Um þær gjörðir, sem fram skulu fara í öðrum löndum til framkomu eða varðveizlu víxilrjetti, ráða lög þess lands.

15. ka pítuli.

Almenn ákvæði.

87. gr.

Víxilskuldarar bera einn sem allir og allir sem einn ábyrgð víxilskyldunnar.

Svo ber og sá eða þeir, sem ritað hafa á víxil, að þeir gjörist borgunarmenn (aval) og sá, sem gengið er í borgun fyrir, allir sem einn og einn sem allir, ábyrgð á víxilskyldunni.

88. gr.

Sje á víxli fölsuð nöfn, eða rituð af þeim, sem eigi geta að lögum gengizt undir víxilskyldur, eða standi á honum nöfn, er fyrir annara hluta sakir eigi skuldbinda þá, er þau eru rituð fyrir, breytist eigi við það í neinu ábyrgð hinna víxilskuldaranna.

89. gr.

Sýning víxils til samþykkis eða borgunar, afsagnargjörðir og allar aðrar gjörðir, er snerta víxilrjett og gjöra skal hjá einhverjum, skulu fram fara milli 9. stundar að morgni og 7. að aptni í starfhýsi hans, ef hann nokkurt hefur, ella á heimili hans, nema öðruvísi sje um samið. Sje sá eigi við, er þola skal afsagnargjörð, má gjöra hana að starfhýsi hans eða heimili. Sje eigi starfhýsi hans eða heimili kunn, og geti sá, er afsögn gjörir, eigi fengið visbending um þau hjá lögreglustjórn þess staðar, skal geta þess í afsagnargjörðinni.

90. gr.

Þá er telja skal gjalddaga, eða aðra fresti, sem getið er í lögum þessum, vikum, mánuðum eða árum, er sá dagur gjalddagi eða lokadagur, sem er sami dagur viku eða mánaðar, og sá dagur, sem talið er frá. Nú er eigi sami dagur í lokamánuði, og er þá síðasti dagur mánaðarins gjalddagi eða lokadagur.

91. gr.

Beri gjalddaga víxils upp á sunnudag eða annan helgan dag, er gjalddagi næsta virkan dag. Beri þann tíma, er víxilrjettargjörð í síðasta lagi skal fram fara, upp á sunnudag eða annan helgan dag, má gjöra hana næsta virkan dag. Eigi verða heldur samrit víxla, samþykki eða því um líkt heimt nema á virkum degi.

92. gr.

Nú er manni varnað að koma fram gjörð til geymslu víxilrjetti, annaðhvort fyrir sakir lagabóðs (moratoria og því um líks), eður almenns farartálma, eður annara óviðráðanlegra atburða (vis major), og heldur hann rjetti sínum, nema þegar svo er ástätt, sem getur um í 12. ka pítula, ef hann tafarlaust, þá er tálmanum er lokið, gjörir það, sem honum bar.

93. gr.

Nú hefur víxilkrafa fyrnzt. eða víxilrjettur glatazt fyrir vangeymslu, og er eiganda víxils rjett að sækja víxilskuldara um þá fjárhæð, er hann mundi vinna honum úr hendi, ef fjárheimtan niður fjelli, sem um hverja aðra skuld.

94. gr.

Um rjettarfar í víxilmálum til að flýta málsókn, verður ákveðið í sjerstökum lögum.

2. KAFLI.

Um eigin víxla.

95. gr.

Það, sem í lögum þessum er ákveðið um víxla á hendur öðrum manni, gildir einnig um víxla, sem kveða á borgun af hendi útgefanda sjálfs (eigin víxlar), þó með þeim breytingum, er af því leiða, að útgefandi hefur sömu skyldur og væri hann samþykkjandi, og að eigi þarf að samþykkja þessa víxla sjerstaklega, sem og að ákvæði 10. kafla um samrit víxla taka eigi til þeirra. Eigi má gefa þessa víxla út til eiginna ráðstöfunar.

96. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag júlímánaðar 1882. Frá sama tíma skal tilskipun um víxla 18. maí 1825 úr gildi numin. Þó skal framvegis fara eftir þessari tilskipun að því er snertir víxla, sem út gefnir eru áður en þessi lög öðlast gildi.

173.

Frumvarp

til laga um friðun fugla.

(Samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Kríur og spörfuglar allir, svo sem snjótitlingar, þúfútitlingar, maríuerlur, steindeplar og prestir skulu hvervetna friðhelgir á hverjum tíma árs sem er, en allir aðrir fuglar, utan hræfuglar og gripfuglar, á tímabilinu frá 1. maí til 20. ágúst, og rjúpur frá 1. apríl til 20. ágúst. Net og skot skulu bönnuð við lundaveiði og skot og háfar við fylaveiði.

2. grein.

Hræ- og gripfuglar, svo sem ernir, smirlar, kjóar, skúmar, veiðibjöllur, máfar, hrafnar og uglur, skulu ófriðhelgir hvar sem þeir hittast árið í kring. Egg þessara fugla skulu ófriðhelg. Þó má eigi taka þau, nje skjóta gripfugla þessa í friðlýstu varplandi um varptímann án samþykkis varpeiganda; bönnuð eru og skot á fugla þessa nær selalátrum en hálfu mílu, nema til þess sje fengið leyfi þess, er þar á selveiði.

3. grein.

Fyrir hvern fugl, er friðlýstur er í lögum þessum, skal sá, er brotlegur verður, gjalda 50 auru sekt, er tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 16 kr.

4. grein.

Mál þau, er rísa út af brotum gegn því, sem fyrir er mælt í lögum þessum, eru opinber lögreglumál. Rennur þriðjungur sektarfjárins og verðs þess, er fengizt hefur fyrir hina ólöglegu veiði, í sjóð brepps þess, þar sem brotið er framið, en tveir þriðjungar bera uppljóstrarmanni.

174.

Frumvarp

til laga um sölu á fangelsinu á Húsavík.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

Fangelsi þau, sem ákveðin eru í tilskipun um byggingu hegningarbúss og fangelsa á Íslandi, 4. marz 1871, 2. gr., skulu framvegis að eins vera 6. Fangelsið á Húsavík skal lagt niður og selt við opinbert uppboð og andvirði þess varið til afborgunar á skuld norður- og austuramtsins til viðlagasjóðsins út af byggingu fangelsa.

175.

Frumvarp

til laga um heyja ásetningu.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 6. ágúst 1881).

1. grein.

Skýlt er hreppsnefndum, að hafa að haustnóttum eptirlit með fódurbyrgðum hreppsþúa fyrir pening þannu, er þeir ætla að setja á vetur.

2. grein.

Hreppsnefndarmenn skulu segja álit sitt um fódurbyrgðir sjálfra sín, sem annara, en þá hefur sá þeirra, sem um er rætt, ekkert atkvæði.

3. grein.

Nú hefur hreppsnefnd að afliðnum haustnóttum litið eptir fódurbyrgðum hjá hreppsþúum og áminnt einn eða fleiri hreppsþúa um, að eigi hafi þeir nægar fódurbyrgðir eptir peningsfjöldi, en þeir fara sínu fram, enda reynist síðar svo, að þeir komast í fódurskort þann, er þeir fá eigi úr bætt, og skulu þeim þá tveir kostir fyrir hendi, annar sá, að skera af heyjum eptir fyrirskipun hreppsnefndar eða sæta sektum ella, ef þeir fella fjenæð sinn úr hor, allt að 100 kr.

4. grein.

Sektirnar renna í hreppssjóð. Mál, sem höfðuð eru um afbrigði gegn lögum þessum, eru opinber lögreglumál.

Frumvarp

til laga um að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Stjórninni veitist heimild til að selja eptirfylgjandi þjóðjarðir fyrir það andvirði, sem tilfært er við hverja af þeim.

1. Vík í Dyrhóla hreppi . . .	fyrir	7370 kr.
2. Þverá í Kleifahreppi . . .	—	2027 —
3. Hlíð í Leiðvalla hreppi . . .	—	2360 —
4. Arnarnes í Eyjafjarðarsýslu	—	3200 —
5. Hrisakot í Húnavatnssýslu	—	900 —
6. Miðhóp í sömu sýslu . . .	—	4500 —
7. Kornsa í sömu sýslu . . .	—	4800 —
8. Kringla í sömu sýslu . . .	—	1716 —
9. Orrastaðir í sömu sýslu . . .	—	2800 —
10. Grund í Svínadal í sömu sýslu	—	4500 —
11. Hagi í sömu sýslu . . .	—	2450 —
12. Spítalaeignin Kaldaðarnes í Árnessýslu með hjáleigunum:		
a. Höskuldsstöðum,		
b. Mosastöðum,		
c. Magnúsfljósum,		
d. Valdastöðum,		
e. Móakoti,		
f. Hreiðurborg,		
g. Miðhúsum,		
og með Kaldaðarneskirkju- jörðunum:		
a. Kálfhaga,		
b. Lambastöðum		
fyrir		17000 —
13. Heiði með Breiðstöðum í Sauðárhrepp	—	4500 —
14. Þórðarstaðir í Hálshrepp, Munkaþverárklosturjörð, fyrir jörðina Bakka í Hálshrepp í makaskiptum.		

2. grein.

Jarðir þessar skal bjóða fram á lögmætu uppboði. Ef til sölu kemur, er ábúanda áskilinn forkaupsrjettur á jörðunni fyrir uppboðsverð samkvæmt tilsk. 18. júní 1723; þó skal bann innan 2 mánaða frá uppboðsdegi hafa sagt til þess, að hann gangi að kaupinu.

3. grein.

Í skilmálum fyrir sölunni skal ákveða, að helmingur kaupverðs, talinn í fullum

hundruðum króna, megi standa með fyrsta veðrjetti í hinni seldu eign, hálfársuppsögn á báðar hliðar gegn ársleigu 4%, og með þeim öðrum skilmálum, sem bafðir eru í veðbrjefum til landssjóðs. Af hinum helmingnum greiðist $\frac{1}{4}$ hluti alls kaupverðs um leið og kaupbrjef er gefið út, en það, sem svo er eptir, á 5 árum með vöxtum, og stendur einnig hin selda eign sem veð fyrir þessum hluta skuldarinnar.

4. grein.

Heimild sú, er til sölu þessarar er veitt, gildir að eins til 31. desember 1883.

177.

Nefndarálit

í málinu: frumvarp til laga um stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi.

Hin háttvirta efri deild alþingis hefur kosið oss í nefnd til að hugleiða frumvarp til laga um stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi, er stjórnin hefur lagt fyrir þingið, og neðri deild þess samþykkt með nokkrum breytingum.

Nefndin hefur nú ihugað frumvarp þetta, og álitur, að tilgangur þess sje mjög góður, þar sem það miðar til að auka peningaviðskipti í landinu og einkum til að gjöra jarðeigendum hægra fyrir að fá sje að láni til jarðabóta og annara fyrirtækja. En sem ókost á frumvarpinu verður nefndin að telja það, að með þeirri tilhögun, sem þar er farið fram á, verður ærið útdráttarsamt fyrir hluttakendur að fá lán hjá fjelaginu, og að ætlun vorri ófýsilegt fyrir marga, að setja eigi að eins veð fyrir sinni eigin skuld, heldur og fyrir skuldum annara. Þó álitur nefndin, að frumvarpið sje athugaverðast, þegar það er skoðað frá sjónarmiði landssjóðsins, þar sem landssjóðurinn undir gengst að greiða fyrst 5000 kr. til að koma stofnuninni á fót, og síðan 2000 kr. á hverju ári, þangað til fjelagið hefur fengið ákveðinn vöxt og viðgang, sem nefndin óttast að fremur seint mnni verða, þar sem minni líkur virðast vera til þess, að almenningur verði fús til að nota stofnunina, eptir þeirri sterku mótspyrnu að dæma, er frumvarpið mætti af stórum minni hluta í neðri deild þingsins. Auk þessa kostnaðar, er nú var nefndur, af hálfu landssjóðsins, ætlast frumvarpið til, að landssjóðurinn, sem alls ekki þarfnast láns, taki að láni hjá lánsfjelaginu 200,000 kr. og gjaldi af því láni talsvert hærri leigu, en hann fær aptur í staðinn af skuldabryefum lánsfjelagsins. Þá ætlast og frumvarpið til, að landssjóðurinn veðsetji stofnuninni fasteignir sínar í samíbyrgð með öðrum hluttakendum, og mun það af mörgum landsmönnum verða álitid miður tiltækilegt, eður, ef til vill, jafnvel ískyggilegt. Í stuttu máli, vjer ætlum að lánsfjelagið, með þeirri tilhögun, sem frumvarpið ræðir um, hljóti að verða um of kostnaðarsamt fyrir landssjóðinn, en á hinn bóginn tæplega bæta að því skapi úr þörfum landsmanna, eða uppfylla óskir þeirra.

Vjer höfum því næst reynt að hugleiða, hvort enginn annar kostnaðarminni og hagfelldari vegur væri til að ná hinum sama tilgangi, sem frumvarpið hefur, að auka peningaviðskiptin í landinu, og gjöra landsmönnum, einkum eigendum fasteigna, hægra fyrir að fá lán til þarflegra framkvæmda. Hefur nefndinni virzt, að dálítil bankastofnun í landinu með þeirri tilhögun, er nefndin leyfir sjer að leggja til í frumvarpi til laga um stofnun landsbanka á Íslandi, mundi geta gjört engu minna, heldur jafnvel talsvert meira gagn, en þar hjá eigi einungis orðið kostnaðarlaus fyrir landssjóðinn, heldur verið honum

að hitt frumvarpið, eins og það er komið frá neðri deildinni, verði samþykkt með nokkrum breytingum, er vjer munum þá leyfa oss að bera npp við það.

Alþingi 8. ágúst 1881.

Jón Pjetursson.

Einar Ásmundsson,

Skúli Þorvarðsson.

framsögumaður.

Frumvarp

til laga um stofnun landsbanka á Íslandi.

I.

1. gr.

Stjórn Íslands gengst fyrir því, að í Reykjavík verði stofnaðnr banki, er sje seðlabanki, lánbanki og geymslubanki.

2. gr.

Stofnfje bankans skal fyrst um sinn vera 1 millíón króna, og gefur landsstjórnin út blutabrfef, er nema þessari fjárbæð. Ákvæðisverð hvers einstaks hlutabrfefs skal vera 100 kr.

3. gr.

Af fje viðlagasjóðsins skal verja fimm hundruð þúsund krónum fyrir helminginn af blutabrfefum bankans. Hinn helming hlutabrfefanna skal selja öðrum, er hluttakendur vilja verða í stofnun þessari.

4. gr.

Bankinn tekur til starfa, þá er viðlagasjóðurinn hefur keypt þann helming hlutabrfefanna, sem honum er ætlaður eptir 3. grein.

II.

5. gr.

Bankinn má gefa út og koma í veltu manna í milli seðlum, er nema jafnmiklu sem hin seldu hlutabrfef hans, en aldrei meiru. Seðlar bankans skulu gilda 5 krónur, 10 krónur og 50 krónur.

6. gr.

Seðlar bankans skulu teknir með fullu ákvæðisverði sem gildur greiðslueyrir í öll gjöld til landssjóðs, til allra sveitarfjelaga og annara almennra stofnana í landinu.

7. gr.

Bankinn skal jafnan hafa að minnsta kosti einn þriðja hluta af stofnfje sinu fyrirbyggjandi í slegnum gullpeningum og silfurpeningum til að leysa til sín seðla, þá er eigendur seðlanna óska.

III.

8. gr.

Bankinn lánar út fje gegn nægu og og tryggu veði, einkum fasteignarveði.

9. gr.

Stjórn bankans hefur heimild til að semja svo við lántakendur, að þeir í veðskuldabryfum sínum til bankans gangist undir, að stjórn bankans megi láta fólgeta taka veðið lögtaki og selja það við opinbert uppboð, ef þeir halda eigi samninga sína við bankann, án þess sáttatilaun, lögsókn eða dómur fari fram á undan. Eu rjett hefur skuldunautur til að búa til mál á hendur bankanum til skaðabóta.

IV.

10. gr.

Bankinn tekur fje til að geyma og ávaxta um ákveðinn tíma, eða með ákveðnum uppsagnarfresti.

V.

11. gr.

Til þess að koma bankanum á stofn, má verja allt að 10,000 kr. úr landssjóði. Fje þetta veitist bankanum sem lán, og skal það að fullu endurgoldið landssjóði á 10 ára fresti með 4% leigu um árið.

12 gr.

Landshöfðinginn semur reglugjörð fyrir bankann og setur bankastjóra til að veita bankanum forstöðu fyrst um sinn undir yfirumsjón sinni. Reglugjörð bankans skal síðan leggja fyrir næsta alþingi, og kys alþingi upp frá því bankastjóra, en landshöfðingi staðfestir kosninguna.

Jón Pjetursson. Einar Ásmundsson. Skúli Þorvarðarson.

178.

Frumvarp

til laga um skyldu presta að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 8. ágúst 1881).

1. gr.

Hver sá, sem vigist til prests, eptir að lög þessi hafa öðlzt gildi, er skyldur til að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með árlegum fjárstyrk æfilangt frá hinni dönsku lífsábyrgðar- og umönnunarstofnun frá 1871, og skal styrkurinn byrja við dauða hans og nema að minnsta kosti $\frac{1}{10}$ af löggilttri matsupphæð prestakalls þess, sem honum er veitt, og má styrkurinn þó eigi minni vera en 100 kr. Undan þessu eru skildir þeir prestar, sem sanna fyrir landsstjórninni, að konum þeirra, ef þær verða ekkjur, sje borgið með eigi minni árlegum tekjum, en fjárstyrkur sá er, sem áður var nefndur.

2. gr.

Enginn prestur má gefa í hjónaband annan prest, sem eptir 1. gr. er skyldur að sjá konu sinni borgið með fjárstyrk, ef hún verður ekkja, nema hann sanni, að

haun hafi sent landshöfðingja beiðni um, að mega sjá henni borgið á þann hátt, er að framan segir. Brot gegn ákvörðun þessari varðar 50 kr. sekt til landssjóðs.

3. gr.

Langshöfðinginn skal gæta þess, að skyldum presta til að sjá ekkjum sínum borgið, verði fullnægt, og getur ef á þarf að halda, þröngvað hlutaðeiganda til þess með sekt.

4. gr.

Tillag það, sem greiða skal til lífsábyrgðarstofnunarinnar, tekur landssjóður að sjer að greiða á ákveðnum gjalddaga móti tafarlausu endurgjaldi af hlutaðeigandi presti, og skal í tæka tíð halda því eftir af þeim embættislaunum, er honum kann að bera úr landssjóði, en þegar öðruvísi stendur á, má taka það lögtaki, ef það er eigi greitt í ákveðinn tíma. Ef hlutaðeigandi prestur deyr, áður en tillag það er greitt, sem komið er í gjalddaga, skal halda eftir af fjárfstyrk ekkjunnar jafnmiklu og tillaginn nemur.

5. gr.

Nú missir prestur embætti sitt, og er hann þá laus við þá skyldu, að sjá konu sinni borgið á þann hátt, er áður segir.

6. gr.

Ef prestur hefur fengið skilnaðardóm við konu sína, er hann eptirleidis laus við þá skyldu, að sjá þeirri konu borgið sem ekkju. er hann hefur skilið við. Þegar hjón fá skilnað með leyfisbrjefi skal farið eftir skilnaðarkostum um það, hvort skuldbinding prestsins að sjá þeirri konu, er hann þannig skilur við, borgið sem ekkju, á að við baldast eða eigi. Sje eigi annað ákveðið með berum orðum, við helzt skuldbindingin.

7. gr.

Skylda sú, er samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvílir á prestaköllum til þess að greiða eptirlaun til prestaekkna, fellur niður, það er til ekkna kemur eftir þá presta, er vígslu taka, eftir að lög þessi öðlast gildi. Samt skal ekkjum eftir presta, sem deyja í braudum sínum, framvegis heimilt, samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750, að taka fyrir venjulegt eptirgjald til ábúðar þá af jörðum prestakallsins, sem stípts-yfirvöldin ákveða.

8. gr.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilskip. 3. maí 1743 hvílir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum braudum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

9. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

Frumvarp

til laga um breytingu á jarðabókinni frá 1861.

Jarðir þær, er prestmata er goldin af, eða annar líkur tollur til prests, skal þænnig setja niður í dýrleika, að draga skal frá hundraðatölu þeirri, er þær hafa eptir jarðabókinni frá 1861, eitt hundrað fyrir hverjar 10 ál., sem matan eða tollurinn nemur,

Jón Pjetursson.

Fyrirspurn

til landshöfðingja.

(Frá þingmanni Reykvíkinga).

Hverjar ráðstafanir hefur stjórnin gjört, til að framkvæma uppástungur þær, sem skólastjóri og kennendur hins lærða skóla í Reykjavík, eptir undirlagi ráðherrans í bræfi til landshöfðingja 7. dag nóvembermánaðar 1879, gjörðu til breytinga á reglugjörð fyrir nefndan skóla, dags. 12. dag júlímánaðar 1877, og sem skólastjóri sendi stiptsyfirvöldunum 30. dag júnímánaðar 1880?

Nefndin í málinu: frumvarp til laga um borgun til hreppstjóra og annara, sem gjöra rjettarverk, hefur bugleitt frumvarp þetta að nýju, eins og það er komið aptur til efri deildarinnar frá neðri deildinni, og álitur nefndin, að breyting sú, er neðri deildin hefur gjört á 6. gr. frumvarpsins, sje svo lítilvæg, að hin háttvirta efri deild ætti jafnt sem áður að samþykkja frumvarpið, svo sem það er nú orðið.

Alpingi 5. dag ágústmánaðar 1881.

Sighvatur Árnason, Einar Ásmundsson. Stefán Eiríksson.
framsögumaður.

Erfðaskrá

frá Ingibjargar Einarsdóttur.

Jeg Ingibjörg Einarsdóttir veit að það var einlægur vilji míns elskada eiginmanns, Jóns Sigurðssonar, að gefa Íslandi mestan hlut eigna sinna eptir okkur bæði látin, til framfara landinu, samkvæmt því, er hann alla æfi varði lífi sínu, en vegna veikinda hans dróst þetta og varð ekki framkvæmt verklega, svo mjer sje kunnugt.

Vil jeg því, til þess að þessu hans áformi verði framgengt, gefa eptir minn dag tvo þriðju parta af eignum mínum, þeim sem verða afgangs skuldum og útfararkostnaði,

skal sjóður þessi nefnast: «gjöf Jóns Sigurðssonar», en alþingi það, er kemur fyrst saman eftir dánardag minn, skal kveða á um það, hvaða fyrirtæki það er, sem landinu er mest til gagns, að fjenu sje varið til; það skal og semja reglur fyrir sjóðinn, er upp frá því verður fylgt; þó skal það tekið fram, að einungis vöxtunum skal árlega útbýtt, en höfuðstóllinn látinn óskertur.

Þar sem jeg býst við að efni mín sjeu eigi mikil, en jeg vil að gjöf sú, sem kennd er við nafn míns hjartkæra eiginmanns, sje sem rausnarlegust og fósturjörðu okkar að sem heztum notum, þá eru það vinsamleg tilmæli mín, að erfingjar hans láti eftir af erfð sinni tiltölulegan part móti því, er jeg hjer með hef ákveðið af minni eign, svo þeir þannig að sínu leyti framkvæmi vilja hans í lifanda lífi.

Enn fremur gef jeg 200 kr — tvö hundruð krónur — Þóru Pálsdóttur, sem með mestu trú og dyggð hefur stundað mig í veikindum mínum og minn elskaða eiginmann í banalegu hans.

Það er minn fastur ásetningur að fylgja líki míns elskaða eiginmanns heim til Íslands í vor, ef mjer endist líf, en þóknist Guði eigi að treina líf mitt svo lengi, þá er það hjer með ósk mín, að lík mitt fái að hvílast við hlið hans í Reykjavíkur kirkjugarði.

Brjef þetta er skrifað af elsku til Íslands, sem mjer ætíð hefur verið svo kært, og ást og virðingu til míns ógleymanlega eiginmanns, sem hefur verið mjer allt, mitt líf og mitt yndi; það er íhugað með fullu ráði og óskertum sönsum í votta viðurvist.

Kaupmannahöfn 12. d. desemberm. 1879.

Ingibjörg Einarsdóttir.
(handsalað).

Við undirskrifaðir höfum samstundis heyrt ekkjufrú Ingibjörgu Einarsdóttur með fullu ráði kannast við, að framanskrisað brjef væri að öllu leyti skrifað samkvæmt ósk siuni og vilja, eftir að hún hafði heyrt það lesið, og sjeð hana handsala nafn sitt undir það. Það vottum við hjer með.

Kaupmannahöfn 12. des. 1879.

Magnús Eiríksson, Eiríkur Briem,
cand. theol. prófastur í Húnavatnssýslu.

183.

Frumvarp

til viðaukalaga við lög 27. febr. 1880 um stjórnsafnaðarmála og skipun sóknarnefnda og hjeradsfunda.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

Skylduvinnu þeirri, er sóknarmenn eiga til að leggja, þá er kirkja er byggð eða kirkjugarður, skal sóknarnefndin í sókninni jafna niður; hafa skal nefndin og umsjón með því, hvernig verkinu er hagað.

184.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 10. d. ágústmán. 1881).

I. KAFLI.**Tekjur.****1. grein.**

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 856,986 kr. og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 526,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	50,000	50,000	100,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að fráðregnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af pósthæðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtals	263,440	263,440	526,880

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og brønnisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	saamtals	34,303	34,303	68,606

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	27,000	27,000	54,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
samtals	27,000	27,000	54,000

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samts	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 856,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr. og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,400 kr.; samtals 33,400 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 338,540 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar	" "	" "	52,800 "
B.			
Dómgæzla og lögreglustjórn:			
1. laun	71,736 19	71,736 19	
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .	1,000 "	1,000 "	
3. til hegningarhússins og fangelsanna	4,000 "	4,000 "	
4. önnur útgjöld	3,200 "	3,200 "	
	79,936 19	79,936 19	159,872 38
C.			
Ýmisleg gjöld:			
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrsla	1,654 "	1,654 "	
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir			
burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil	1,000 "	1,000 "	
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg-			
ingar	1,100 "	1,100 "	
4. styrkur til eflingar búnaði	15,000 "	15,000 "	
Landshöfðingi úthlutar fjenu milli sýslu-			
nefndanna, öðrum helmingi þess eptir			
fólksfjölda, en hinum eptir jarða- og			
lausafjárhundraða tölu í sýslufjelagi hverju.			
5. til vegabóta:			
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi	14,000 "	14,000 "	
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði,			
til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .	6,000 "	6,000 "	
6. til gufuskipsferða	18,000 "	18,000 "	
7. til vitans á Reykjanesi	3,000 "	3,000 "	
8. til vörðuvita	500 "	500 "	
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv.			
1877, 3. gr.	600 "	600 "	
10. til þess að gefa út «Lovsamling for Island» .	" "	" "	1,660 "
11. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal	" "	" "	2,500 "
	60,854 "	60,854 "	121,708 "
samtals	" "	" "	338,540 38

11. grein.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 79,948 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. Önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals	39,974	39,974	79,948

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 196,138 kr. 38 a.

A.		1882.		1883.		alls.
		kr.	a.	kr.	a.	kr. a.
a.	laun	8,432		8,432		
b.	önnur útgjöld:					
1.	til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500		6,000		
2.	til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500		4,000		
3.	til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti	600		600		
4.	viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000		2,000		
5.	til prestaekkna og barna	2,500		2,500		
6.	endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofukostnað	1,000		1,000		
7.	endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443	19	1,443	19	
8.	endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20		20		
		25,995	19	25,995	19	51,990 38
				flyt		51,990 38

	1882.		1883.		alls.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
flutt					51,990	38
B.						
Kennslumálefni:						
I. Til prestaskólans:						
a. laun	10,316		10,316			
b. önnur útgjöld:						
	1882	1883				
1. húsaleigustyrkur handa læri- sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr.	1120 kr.				
2. 2 ölmusur	400 —	400 —				
3. til tímakennslu	100 —	100 —				
4. til bókakaupa	300 —	300 —				
5. til eldiviðar og ljósa	140 —	140 —				
6. til umsjónar	100 —	100 —				
7. ýmisleg gjöld	150 —	150 —				
	1,990		2,310			
	12,306		12,626		24,932	
II. Til læknaskólans:						
a. laun	3,200		3,200			
b. önnur útgjöld:						
1. 1 ölmusa		200 kr.				
2. eldiviður, ljós og ræsting		100 —				
3. til bókakaupa og verkfæra		300 —				
4. ferðastyrkur handa læknaefnum		300 —				
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum		160 —				
6. ýmisleg útgjöld		100 —				
	1,160		1,160			
	4,360		4,360		8,720	
III. Til hins lærða skóla:						
a. laun	18,200		18,200			
b. aðstoðarfje:						
handa söngkennara		600 kr.				
handa fimleikakennara		600 —				
handa dyraverði		700 —				
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á- höldum skólans		300 —				
	2,200		2,200			
flyt	20,400		20,400		85,642	38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,400	20,400	85,642 38
c. önnur útgjöld:			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólahússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmutur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	34,948	34,948	69,896 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld:			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
V. Til annarar kennslu:	7,900	7,900	15,800 .
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	1,200	600	
c. til alþýðuskóla	3,000	3,500	
Þannig að styrkurinn úr landssjóði til hvers alþýðuskóla nemi eigi meiru en helmingi alls kostnaðarins til skólans.			
d. til kennslu i organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna i Reykjavík . .	1,000	1,000	
	8,200	8,100	16,300 .
C.			187,638 38
1. Til landsbókasafnsins	1,950	1,950	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til bókmenntafjélagssins	500	500	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngrípakaupa	400 kr.		
b. til umsýðunar	200 —		
c. til rannsóknar fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,250	4,250	8,500 .
Samtals	.	.	196,138 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarffjár veitast 50,000 kr.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 67,959 kr. 24 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga

um útflutningsgjald á fiski og lýsi,

— stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,

— stofnun háskóla á Íslandi,

— breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Möðruvallaskólan

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögum, í tilskipunum, konungsúrskurðum eða öðrum gildandi ákvörðunum, samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar, gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið. Þó veitist stjórninni full heimild til, að við hafa sparnað allan við embættismannaskipti og í öðrum þess konar tilfellum.

Til lána handa ábúendum á þjóðeignum til jarðabóta gegn 6% árlega í 28 ár í leigur og endurborgun af skuldinni veitast 10,000 kr.

Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til að stofna allt að 4 búnaðarskólum, sem endurborgist með 6% í 28 ár.

Nefndarálit

um gufuskipsferðir.

(Frá fjárlaganefndinni).

Nefndin leyfir sjer, að leggja fyrir hina háttvirtu neðri deild alþingis 3 áætlanir um tilhögun á gufuskipsferðunum milli Íslands og útlanda, og með ströndum landsins.

Áætlunin Nr. 1 er mjög lítið breytt frá þeirri, er alþingi samþykkti 1879; eptir henni á aðal-póstskipið •A.• að fara 6 ferðir milli Íslands og Danmerkur, og þar af tvær ferðirnar norður fyrir landið, en skipið •B.• fer 3 ferðir milli landa og norður um Ísland í hvert skipti. Þannig verða alls 9 ferðir milli Danmerkur og Íslands, og 5 ferðir kring um landið. Skipin mætast 4 sinnum á Seyðisfirði, svo að ferðamenn, sem fara áleiðis með öðru skipinu, geta fljótlega komist til baka aptur með hinu. Skipið •A.• á að koma til Reykjavíkur 25. júní með alþingismenn, það ár, sem þing er, og fer svo það-an aptur 2. júlí norður fyrir land með skólasveina og kaupafólk.

Frá Reykjavík fer skipið •A.• 30. ágúst með alþingismenn vestan og norðan um landið, en skipið •B.• kemur frá Kaupmannahöfn og mætir því á Seyðisfirði 10. septbr., fer þaðan norðan um landið og flytur skólasveina og kaupafólk til suðurlandsins.

Þessi ferðaáætlun er hentug bæði fyrir farþegja og vörufutninga; eptir henni eru vörurnar fluttar beina leið frá útlöndum til þess staðar í landinu, sem þær eiga að fara, sem bæði sparar kostnað og kemur í veg fyrir skemmdir þær, er opt verða á vör-um þeim, sem flækt er úr einu skipi í annað. Áætlun þessi hefur því verið hin vinsælaasta af öllum þeim, er enn þá eru reyndar hjá landsmönnum að undanskildum Sunnlendingum. Þeim er það nokkur vorkunn, því ferðir skipanna eru eigi beinar milli Reykjavíkur og útlanda frá 12. júní til 8. oktbr., og gengur því langur tími og talsverður kostnaður til ferðanna fyrir farþegja frá Reykjavík, sem ætla til útlanda, og sömu-leiðis eru brjef lengi á leiðinni.

Á þessu mætti ráða bót með því að þriðja skipið færi tvær ferðir um hásumarið beina leið til Danmerkur og Reykjavíkur, og leyfir nefndin sjer því að láta fylgja hjer með ferðaáætlun Nr. 2. Þegar lítið er á stærð landsins og vörumagn þess, þá er eigi mikið, þó 3 gufuskip gengju milli landa um hásumarið, enda gætu þessar tvær ferðir vel staðizt, ef kaupmenn í Reykjavík vildu nota vel skipið til vörufutninga fram og aptur.

Skyldi hinni háttvirtu deild þykja þetta þó eigi aðgengilegt, þá er enn eptir sá vegur, að snúa við ferðaáætlun Nr. 1. og láta Djúpavog og Seyðisfjörð verða endastöðvar skipanna, en láta þau mætast í Reykjavík, svo þau bæði komi og fari þaðan beinlínis til og frá útlöndum. En á því er sá galli, að hvorki alþingismenn nje skólapiltar geta þá notað skipið. 28. júní, þegar skipið ætti að koma til Reykjavíkur með þingmennina, er skipið A. á Akureyri á suðurleið, en skipið B. í Kaupmannahöfn. 30. ágúst þegar skipið A. ætti að flytja þingmenn heim til sín frá Reykjavík, er það aptur á Akureyri og skipið B. í Kaupmannahöfn. Ferðir þessar eru líka mjög óhentugar fyrir kaupafólk. En úr öllu þessu verður með engu móti bætt nema með því, að raska með öllu sambandi milli skipanna, svo þau aldrei mætist allt sumarið, en slíkt er ekki tilvinnandi.

Það ár, sem alþingi kemur eigi saman, er ef til vill eigi eins áriðandi, að skipið A. komi til Reykjavíkur seinast í júní og fari þaðan seinast í ágúst, en reynandi væri að nota þessa umtöluðu ferðaáætlun sumarið 1882, en áætlunina Nr. 1 sumarið 1883.

Leyfir nefndin sjer því að láta hjer fylgja með áætlun Nr. 3, en getur þess þó jafnframt, að hún verður að álíta, að haganlegast sje, þegar litið er á land allt, að fylgt sje áætlun Nr. 1 og Nr. 2, en deildin felli áætlunina Nr. 3.

Sú skoðun hefur komið fram hjá ýmsum, að hentugast væri, að eitt skip færi stöðugt milli landa (9 ferðir), en annað skip færi kring um landið. Þegar fram liða stundir, getur skeð, að sú tilhögun verði hagfelldari, en eins og nú stendur á, getur nefndin ekki ráðið til þess. Ef þær ferðir eiga að geta staðizt, þurfa landsmenn að læra betur að nota skipið til flutninga, verðlan milli hjeraða að aukast, og verðlanin frá út-löndum að færast meira inn í landið.

Í þingtiðindunum 1879 bls. 310—311, er áætlun um ferðir gufuskippanna með fyrirkomulagi því, sem nú var áminnt. Af henni má sjá, að með þeim er ekkert áunn-ið, hvorki með flýti eða fjölgun ferðanna. Milli Danmerkur og Íslands verða 9 ferðir og kring um landið 3 heilar ferðir og 2 hálfar, sem er minna en eptir áætlun Nr. 1.

Strandsiglingaskipið yrði miklu minna notað, ef í Reykjavík ætti að áfferma og ferma strandsiglingaskipið og skip það er gengur milli landa, því við það rót er hætt við skemmdum á vörunum og talsverðum kostnaði að auki. Þessi kostnaðarauki leggst nú sjálfsagt á kaupendur útlendu og seljendur innlendu vörunnar, og þar að auki má telja víst, að tillagið úr landssjóði til gufuskipsferðanna yrði að hækka.

Nefndin verður að taka það fram, að hún álítur mjög áriðandi, að skipin komi við á Djúpavog, af því að Skaptfellingar eru svo mjög afskekktir og afskornir frá samgöngum við aðra hluta landsins, og þó eiukum, að skipin komi á Borðeyri, því að þar að liggja svo mörg hjeruð, svo sem Húnavatnssýsla og Strandasýsla, efri hluti Borgarfjarðar- og Mýrasýslu og norðurhluti Dalasýslu. Það væri því mjög áriðaudi, að stjórnin hlutadist til um, að Húnaflói yrði sem allra-fyrst mældur upp, ef slík uppmæling er skilyrði þess, að gufuskipin fáist til að koma á Borðeyri.

Það hefur eigi sjaldan komið í ljós óánægja hjá farþegjum yfir ónógu plázi á skipunum, einkum yfir öðru plázi, einnig að fæði væri bæði dýrt og menn skyldir til að kaupa það. Þótti því nefndinni áriðandi, að ákveða nokkuð fast í þessu efni. Henni virðist og rjett, að fje það, er landið leggur til ferðanna, sje því að eins greitt, að þeim sje eigi hagað gagnstætt vilja þingsins, heldur sem næst því, er það ákveður.

Samkvæmt framanrituðu leyfir því nefndin sjer, að ráða hinu heiðraða þingi til:

1. Að aðhyllast ferðaáætlunina Nr. 1, og skora á landsstjórnina að hlutast til um, að fá henni framgengt.
2. Að landsstjórnin leitist við að fá þar að auki komið á ferðunum eptir Nr. 2.
3. Til vara: Að farið sje árið 1882 eptir áætluninni Nr. 3 og 1883 eptir Nr. 1.
4. Að landsstjórnin sjái um, að gott og nægilegt rúm sje á skipinu fyrir farþegja á fyrsta, öðru og þriðja plázi. Að fullkomið fæði á fyrsta plázi kosti ekki meira en 4 kr. á dag og á öðru plázi 2 kr. á ferðunum milli landa; en á ferðunum kring um landið þurfi enginn að borga aðra fæðu en þá, sem hann biður um, og á 3. plázi geti hver farþegi haft fæði með sjer, ef hann vill, en eigi þó kost á að fá það á skipinu, ef hann kys það heldur.
5. Að fjeð verði því að eins greitt úr landssjóði, að fylgt verði þeirri ferðaáætlun, sem alþingi samþykkir.

Tryggvi Gunnarsson, Arnljótur Ólafsson. Jón Ólafsson. Benidikt Sveinsson.

formaður.

Th. Thorsteinsson. Þórarinn Böðvarsson. Magnús Andrjesson.

Tillaga

til þingsályktunnar um fyrirkomulag á gufuskipaferðum umhverfis strendur landsins.
(Frá fjárlaganefndinni).

Alþingi ályktar, samkvæmt nefndarálini, sem kom fram í neðri deild alþingis um gufuskipa ferðir:

1. Að aðhyllast fyrir árið 1882—1883 ferðaáætlunina nr. 1, og skora á landstjórnina að hlutast til um, að fá henni framgengt.
2. Sem viðauki hjer við:
Að landsstjórnin leitist við að fá þar að auki komið á ferðunum, eptir nr. 2.
3. Til vara:
Að árið 1882 sje ferðum skipanna hagað eptir áætlun nr. 3., og árið 1883 eptir áætluninni nr. 1.
4. Að landsstjórnin áskilji gott og nægilegt pláz í skipunum fyrir farþega, á fyrsta, öðru- og þriðja plázi. Að fullkomið dagsfæði ekki kosti meira en 4 kr. á fyrsta plázi, og 2 kr. á öðru plázi á ferðunum milli landa, en á ferðunum kring um landið þurfi enginn að borga aðra fæðu en þá, sem hann biður um, og á 3. plázi geti hver farþegi haft fæði með sjer, ef hann vill; en eigi þó kost á að fá það á skipinu, ef hann kys það heldur.
5. Að fjeð verði því að eins greitt úr landssjóði, að fylgt verði þeirri ferðaáætlun, sem alþingi samþykkir.

Nr. 2.

FERÐAÁÆTLUN

um tvær ferðir gufuskips millum Kaupmannahafnar og Íslands.

Skipið fer í fyrsta lagi:

Nafn skipsins	Frá Kaupmannah.	Frá Leith	Til Reykjavíkur	Frá Reykjavík	Frá Leith.	Til Kaupmannah.
„A“	17. júní	23. júní	28. júní	4. júlí	10. júlí	14. júlí
--	20. júlí	25. júlí	31. júlí	6. ágúst	11. ágúst	17. ágúst

Ath.gr. Skipið kemur við á Hornafirði og Þorlákshöfn, ef kringumstaður leyfa.

Nr. 1.

FERÐ

gufuskipanna millum Kaupmannahafna

Frá Kaupm

Skipið fe

Nafn skips- ins.	Frá Kpmh.	Leith	Trangisv.	Þórshöfn	Djúpavog	Eskifirði	Seiðisfirði	Vopnaf.	Húsavík	Akureyri	Sigluf.
A.	14. jan.	19. jan.	"	22. jan.	"	"	"	"	"	"	"
—	1. marz	5. marz	"	7. marz	"	"	"	"	"	"	"
—	18. apr.	22. apr.	"	24. apr.	"	"	"	"	"	"	"
—	28. maí	1. júní	"	4. jún.*	"	12 júní	14. júní	15. júní	"	17. júní	17. júní
—	31. júlí	4. ág.	"	6. ág.	8. ág.	"	9. ág.	10. ág.	11. ág.	13. ág.	"
—	27. sep.	1. okt.	"	3. okt.	"	"	"	"	"	"	"
—	8. nóvb.	12. nóv.	"	14. nóv.	"	"	"	"	"	"	"
B.	5. maí	9. maí	11. maí	12. maí	"	14. maí	15. maí	15. maí	"	17. maí	"
—	2. júlí	6. júlí	8. júlí	9. júlí	10. júlí	11. júlí	13. júlí	14. júlí	15. júlí	17. júlí	17. júlí
—	29. ág.	3. sept.	5. sept.	6. sept.	7. sept.	8. sept.	9. sept.	"	"	11. sept.	"

Frá Íslandi t

Skipið fer

Nafn skips- ins.	Frá R.vík.	Stykkish.	Flatey	Vatneyri	Bildudal	Þingeyri	Flateyri	Ísafirði	Borðeyri	Skaga- strönd	Sauðár
A.	7. febr.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
—	23. marz	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
—	8. maí	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
—	2. júlí	3. júlí	4. júlí	"	5. júlí	5. júlí	5. júlí	7. júlí	8. júlí	8. júlí	9. júlí
—	30. ág.	31. ág.	"	1. sept.	"	"	1. sept.	3. sept.	4. sept.	"	4. sept.
—	18. okt.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
—	29. nóv.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
B.	2. júní	3. júní	4. júní	4. júní	"	"	5. júní	6. júní	"	7. júní	8. júní
—	31. júlí	1. ág.	"	2. ág.	"	2. ág.	"	4. ág.	5. ág.	"	6. ág.
—	22. sept.	23. sept.	"	"	"	"	"	25. sept.	"	"	"

*) Ath.gr. 1. Þaðan beina leið til R.víkur, kemur þar 7. júní og fer þaðan aptur 10. júní.

Ath.gr. 2. Skipið „A“ kemur við á Vestmannaeyjum í hverri ferð, sem það fer.

MÆTLUN

kotlands, Færeyja og Íslands 1882—1883.

öfn til Íslands.

fyrsta lagi:

Sauðárkr.	Skagastr.	Borðeyri	Ísafirði	Flateyri	Þingeyri	Bíldudal	Vatneyri	Flatey	Stykkish.	Kemur til Reykjavíkur.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	28. jan.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3. marz
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	30. apr.
8. júní	19. júní	19. júní	21. júní	"	"	"	22. júní	"	23. júní	25. júní
4. ág.	"	15. ág.	16. ág.	16. ág.	17. ág.	17. ág.	"	18. ág.	20. ág.	23. ág.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8. okt.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	18. nóv.
7. maí	"	"	20. maí	20. maí	21. maí	"	"	"	22. maí	25. maí
8. júlí	18. júlí	"	20. júlí	20. júlí	"	"	21. júlí	21. júlí	22. júlí	24. júlí
2. sept.	"	13. sept.	14. sept.	"	14. sept.	"	"	"	16. sept.	19. sept.

kaupmannahafnar.

frsta lagi:

Bláfirði	Akureyri	Húsavík	Vopna-firði	Seyðisfirði	Eskifirði	Djúpavog	Þórshöfn	Trangisv.	Leith	Kemur til Kaupm.h.
"	"	"	"	"	"	"	12. febr.	"	15. febr.	20. febr.
"	"	"	"	"	"	"	27. marz	"	29. marz	6. apr.
"	"	"	"	"	"	"	12. maí	"	16. maí	20. maí
9. júlí	11. júlí	11. júlí	12. júlí	13. júlí	13. júlí	"	15. júlí	"	19. júlí	23. júlí
5. sept.	7. sept.	7. sept.	"	9. sept.	10. sept.	"	12. sept.	"	16. sept.	19. sept.
"	"	"	"	"	"	"	21. okt.	"	25. okt.	31. okt.
"	"	"	"	"	"	"	2. des.	"	6. des.	14. des.
8. júní	11. júní	"	12. júní	14. júní	"	14. júní	16. júní	16. júní	19. júní	24. júní
"	8. ág.	8. ág.	"	9. ág.	9. ág.	10. ág.	12. ág.	13. ág.	16. ág.	19. ág.
"	27. sept.	"	"	30. sept.	"	"	3. okt.	"	6. okt.	11. okt.

sunnan um landið til Eskifjarðar og svo áfram norður um land.

sunnan um landið og á Hafnarfirði og Keflavík, þegar kringumstæður leyfa.

Nr. 3.

FERA

gufuskipanna millum Kaupmannahafna

Frá Kaupma

Skiptð fer

Nafn skips- ins.	Frá Kpmh.	Leith	Trangis- vog	Pórshöfn	Til Reykjav.	Frá Reykjav.	Stykkis- hölm	Flatey	Vatneyri	Bildu- dal	Pir- ey
A.	14. jan.	19. jan.	„	22. jan.	27. jan.						
—	1. marz	5. marz	„	8. marz	13. marz						
—	15. apr.	21. apr.	„	24. apr.	27. apr.						
—	28. maí	3. júní	„	6. júní	8. júní	11. júní	12. júní		12. júní	„	„
—	31. júlí	5. ág.	„	8. ág.	10. ág.	12. ág.	13. ág.	13. ág.	„	14. ág.	14. j
—	27. sept.	2. okt.	„	5. okt.	10. okt.						
—	8. nóv.	13. nóv.	„	15. nóv.	22. nóv.						
B.	5. maí	9. maí	11. maí	11. maí	14. maí	17. maí	18. maí	„	19. maí	„	„
—	30. júní	5. júlí	7. júlí	8. júlí	9. júlí	12. júlí	13. júlí	13. júlí	„	„	14. j
—	29. ág.	3. sept.	5. sept.	6. sept.	9. sept.	10. sept.	11. sept.	„	„	„	11. s

Frá Íslandi

Skiptð fer

Nafn skips- ins.	Frá Djúpa- vog	Eskifirði	Seyðis- firði	Vopna- firði	Húsavík	Akureyri	Siglu- firði	Sauðár- krók	Skaga- strönd	Borðeyri	Ísafi
A.											
—	24. júní	24. júní	27. júní	27. júní	„	1. júlí	1. júlí	2. júlí	„	4. júlí	6. j
—	25. ág.	25. ág.	26. ág.	„	27. ág.	30. ág.	30. ág.	31. ág.	„	2. sept.	5. s
—	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
B.	28. maí	28. maí	29. maí	29. maí	„	2. júní	„	3. júní	„	4. júní	5. j
—	24. júlí	25. júlí	28. júlí	28. júlí	29. júlí	2. ág.	„	3. ág.	3. ág.	„	5. j
—	„	„	„	„	„	23. sept.	23. sept.	24. sept.	„	„	26. s

Athgr. Skipin koma við á Vestmannaeyjum í hverri ferð og í Hafnarfi

ETLUN

otlands, Færeyja og Íslands.

h til Íslands.

rsta lagi:

Akureyri	Ísafirði	Borðeyri	Skaga- strönd	Sauðár- krók	Siglu- firði	Akureyri	Húsavík	Vopna- firði	Seyðis- firði	Eskifirði	Kemur til Djúpavogs
ág.	15. júní	15. júní	„	16. júní	„	18. júní	„	19. júní	24. júní	„	24. júní
„	16. ág.	17. ág.	„	18. ág.	„	21. ág.	21. ág.	„	24. ág.	24. ág.	24. ág.
maí	21. maí	„	22. maí	22. maí	23. maí	24. maí	„	25. maí	27. maí	27. maí	27. maí
„	16. júlí	17. júlí	„	18. júlí	„	20. júlí	20. júlí	„	23. júlí	23. júlí	24. júlí
„	13.sept.	13.sept.	„	14.sept.	14.sept.	16.sept.	„	17.sept.	20.sept.	„	„

aupmannahafnar.

rsta lagi:

Akureyri	Pingeyri	Bíldu- dal	Vatn- eyri	Flatey	Stykkis- hólmí	Til Reykjav.	Frá Reykjav.	Þórshöfn	Trangis- vog	Leith	Kemur til Kaupmh.
							5. febr.	8. febr.	„	12. febr.	17. febr.
							23. marz	27. marz	„	1. apr.	6. apr.
							5. maí	8. maí	„	13. maí	20. maí
júlí	7. júlí	7. júlí	„	7. júlí	8. júlí	9. júlí	12. júlí	14. júlí	„	17. júlí	23. júlí
„	5. sept.	„	6. sept.	„	7. sept.	8. sept.	11. sept.	13. sept.	„	16. sept.	20. sept.
„	„	„	„	„	„	„	18. okt.	20. okt.	„	24. okt.	31. okt.
„	„	„	„	„	„	„	29. nóv.	2. des.	„	6. des.	14. des.
júní	„	„	„	6. júní	7. júní	8. júní	11. júní	14. júní	15. júní	19. júní	24. júní
ág.	„	„	6. ág.	„	7. ág.	9. ág.	11. ág.	13. ág.	13. ág.	16. ág.	20. ág.
„	26. sept.	„	„	„	27. sept.	28. sept.	1. okt.	3. okt.	„	6. okt.	11. okt.

egar kringumstæður leyfa.

Frumvarp

til laga um, að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Stjórninni veitist heimild til að selja eptirfylgjandi þjóðjarðir fyrir það andvirði, sem tilfært er við hvernja af þeim.

1. Vík í Dyrhóla hreppi . . fyrir 7370 kr.
2. Þverá í Kleifahreppi . . — 2027 —
3. Hlíð í Leiðvallahreppi . . — 2360 —
4. Arnarnes í Eyjafjarðarsýslu — 3200 —
5. Hrísakot í Húnavatnssýslu — 900 —
6. Miðhóp í sömu sýslu . . — 4500 —
7. Kornsa í sömu sýslu . . — 4800 —
8. Kringla í sömu sýslu . . — 1716 —
9. Orrastaðir í sömu sýslu . . — 2800 —
10. Grund í Svinadal í sömu sýslu — 4500 —
11. Hagi í sömu sýslu . . . — 2450 —
12. Spítalæignin Kaldaðarnes í
Árnessýslu með hjáleigunum:
 - a. Höskuldsstöðum,
 - b. Mosastöðum,
 - c. Magnúsfiósum,
 - d. Valdastöðum,
 - e. Móakoti,
 - f. Hreiðurborg,
 - g. Miðhúsum,
 og með Kaldaðarneskirkju-
jörðunum:
 - a. Kálfhaga,
 - b. Lambastöðum
 fyrir 17000 —
13. Heiði með Breiðstöðum í
Sauðárhrepp — 4500 —
14. Hjaltastaðir í Skagafjarðar-
sýslu með 2 hjáleigum . . — 6000 —
15. Páfastaðir í sömu sýslu . . — 2800 —
16. Litla-Gröf í sömu sýslu . . — 1750 —
17. Þórðarstaðir í Hálshrepp,
Munkaþverárklosturjörð, fyrir jörðina Bakka
í Hálshrepp í makaskiptum.

2. grein.

Jarðir þessar skal bjóða fram á lögmatu uppboði. Ef til sölu kemur, er ábú-
anda áskilinn forkaupsrjettur á jörðunni fyrir uppboðsverð samkvæmt tilsk. 18. júní

1723; þó skal bann innan 2 mánaða frá upphóðsdegi hafa sagt til þess, að hann gangi að kaupinu.

3. grein.

Í skilmálum fyrir sölunni skal ákveða, að helmingur kaupverðs, talinn í fullum hundruðum króna, megi standa með fyrsta veðrjetti í hinni seldu eign, hálfa árs uppsögn á báðar hliðar, gegn ársleigu 4%, og með þeim öðrum skilmálum, sem hafðir eru í veðbrjefum til landssjóðs. Af binum helmingnum greiðist $\frac{1}{4}$ bluti alls kaupverðs um leið og kaupbrjef er gefið út, en það, sem svo er eptir, á 5 árum með vöxtum, og stendur einnig hin selda eign sem veð fyrir þessum hluta skuldarinnar.

4. grein.

Heimild sú, er til sölu þessarar er veitt, gildir að eins til 31. desember 1883.

187.

Frumvarp

til laga um sölu á fangelsinu á Húsavík.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis).

Fangelsi þau, sem ákveðin eru í tilskipun um byggingu hegningarhúss og fangelsa á Íslandi, 4. marz 1871, 2. gr., skulu framvegis að eins vera 6. Fangelsið á Húsavík skal lagt niður og selt við opinbert upphóð og andvirði þess varið til afborgunar á skuld norður- og austuramtsins til viðlagasjóðsins út af byggingu fangelsa.

188.

Hin heiðraða efri deild hefur fengið oss til álita frumvarp til laga um skyldur presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 8. dag þ. m., og skulum vjer út af því taka það fram, er nú skal greina:

Jafnvel þótt nefndin eptir þeim undirtektum, sem mál þetta fjekk hjá stjórninni samkvæmt brjefi ráðgjafans frá 16. apríl 1880 og þar með fylgjandi áliti lífsábyrgðar- og framfærslustofnunarinnar frá 1841, geti gjört sjer litlar vonir um, að frumvarpið að þessu sinni nái staðfestingu konungs, er það þó orðið svo breytt frá því sem það var, og úr því felldar svo margar ákvarðanir, að það mundi kosta ærinn tíma, að koma málinu í samt lag aptur. Fyrir því sjer nefndin ekki önnur ráð, en að ráða hinni heiðruðu deild til að aðhyllast frumvarpið eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis, þar eð málið mundi að öðrum kosti algjörlega vera fallið, er nefndin verður að telja mjög óheppilegt.

Alþingi, 10. ágúst 1881.

Pjetur Pjetursson. Sigurður Melsteð. Benidikt Kristjánsson.

Frumvarp

til laga um skyldu presta að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag.
(Eins og það var samþykkt við eina umræðu í efri deild alþingis 12. ágúst 1881).

1. grein.

Hver sá, sem vígist til prests, eptir að lög þessi hafa öðlzt gildi, er skyldur til að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með árlegum fjárstyrk æfilangt frá hinni dönsku lífsábyrgðar og umönnunarstofnun frá 1871, og skal styrkurinn byrja við dauða hans, og nema $\frac{1}{10}$ af löggilttri matsupphæð prestakalls þess sem honum er veitt, og má styrkurinn þó eigi minni vera en 100 kr. Undan þessu eru skildir þeir prestar, sem sanna fyrir landstjórninni, að konum þeirra, ef þær verða ekkjur, sje borgið með eigi minni árlegum tekjum, en fjárstyrkur sá er, sem áður var nefndur.

2. grein.

Enginn prestur má gefa í hjónaband annan prest, sem eptir 1. gr. er skyldur að sjá konu sinni borgið með fjárstyrk, ef hún verður ekkja, nema hann sanni, að hann hafi sent landshöfðingja beiðni um, að mega sjá henni borgið á þann hátt, er að framan segir. Brot gegn ákvörðun þessari varðar 50 kr. sekt til landssjóðs.

3. grein.

Landshöfðinginn skal gæta þess, að skyldum presta til að sjá ekkjum sínum borgið verði fullnægt, og getur, ef á þarf að halda, þröngvað hlutaðeiganda til þess með sekt.

4. grein.

Tillag það, sem greiða skal til lífsábyrgðarstofnunarinnar, tekur landssjóður að sjer að greiða á ákveðnum gjalddaga móti tafarlausu endurgjaldi af hlutaðeigandi presti, og skal í tæka tíð halda því eptir af þeim embættislaunum, er honum kann að bera úr landssjóði, en þegar öðruvísi stendur á, má taka það lögtaki, ef það er eigi greitt í ákveðinn tíma. Ef hlutaðeigandi prestur deyr, áður en tillag það er greitt, sem komið er í gjalddaga, skal halda eptir af fjárstyrk ekkjunnar jafnmiklu og tillaginu nemur.

5. grein.

Nú fær prestur lausn frá embætti með eptirlaunum, og á hann þá rjett á að fá gjald það, er hann er skyldur að greiða eptir lögum þessum, minnkað að tiltölu við eptirlaunin, og skal eptir því reikna fjárstyrkinn.

6. grein.

Ef prestur hefur fengið skilnaðardóm við konu sína, er hann eptirleiðis laus við þá skyldu, að sjá þeirri konu borgið sem ekkju, er hann hefur skilið við. Þegar hjón fá skilnað með leyfisbrjefi, skal farið eptir skilnaðarkostum um það, hvort skuldbinding prestsins að sjá þeirri konu, er hann þannig skilur við, borgið sem ekkju, á að við haldast eða eigi. Sje eigi annað ákveðið með berum orðum, við helzt skuldbindingin.

7. grein.

Skylda sú, er samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvílir á prestaköllum til þess

að greiða eptirlaun til prestaekkna, fellur niður, það er til ekkna kemur eptir þá presta, er vígslu taka, eptir að lög þessi öðlast gildi. Samt skal ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðum sínum, framvegis heimilt samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750, að taka fyrir venjulegt eptirgjald til ábúðar þá af jörðum prestakallsins, sem stiptsyfirvöldin ákveða.

8. grein.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilskipun 3. maí 1743 hvílir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum brauðum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

9. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag júnímán, 1882.

190.

Frumvarp

til landamerkjálaga.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 12. ágúst 1881).

1. gr.

Skyldur er hver landeigandi að halda við glöggum landamerkjum fyrir jörð sinni, hvort sem hann býr á henni sjálfur, eða leigir hana öðrum. Umsjónarmenn þeirra jarða, sem ekki eru einstakra manna eign, hafa og sömu skyldu að gæta, að því er til slíkra jarða kemur. Hin sama regla gildir einnig um afrjetti og aðrar óbyggðar lendur, að því leyti því verður við komið.

2. gr.

Þar sem eigi eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, gil, ár eða lækir, en sjónhending ræður, skal setja marksteina, eða hlaða vörður á merkjum með hæfilegu millibili, svo merki sjeu auðsjen, eða og hlaða merkjagarð eða grafa merkja-skurð til varnar túni, engjum, eggveri eða öðrum þess konar landsnyttjum. Eru báðir þeir, er land eiga að merkjum, skyldir að leggja til jafnmikla vinnu að gjöra merkin glögg, og skal sá þeirra ráða, hve mikið unnið er, sem meira vill vinna. Nú vill annar vinna að merkjasetning, en hinn alls ekki, eða þá minna, og skal þá bera það mál undir 5 granna, þá er næstir búa, og meta þeir, hve mikið skuli að merkjum starfa það sumar.

3. gr.

Eigandi eða umráðamaður hvernar jarðar er skyldur að skrásetja nákvæma lýsing á landamerkjum jarðar sinnar, eins og hann veit þau rjettust. Skal þar getið þeirra ítaka eða hlunninda, sem aðrir menn eiga í land hans, svo og þeirra, sem jörð hans á í annara manna lönd. Merkjálýsing þessa skal hann sýna hverjum þeim, er land eða landsnyttjar á til móts við hann, og skulu þeir rita á lýsinguna samþykki sitt, hver fyrir sína jörð, nema þeir álfíti lýsing hans eigi rjetta.

4. gr.

Þá er landeigandi hefur fengið alla, er lönd eiga til móts við hann, til að rita samþykki sitt á merkjalýsing hans, skal hann fá hana sýslumanni í hendur til þinglesturs á næsta manntalsþingi.

Nú er landamerkjum breytt frá því, sem verið hefur, með samningi eða dómi, og skal þá sá, er land hefur fengið við breytinguna, láta þinglýsa gjörningi þeim á manntalsþingi hinu næsta á eptir.

5. gr.

Sýslumaður skal á manntalsþingi grennslast eptir, hvort ákvörðunum þeim, sem settar eru í 1.—4. grein, hafi verið fullnægt; sannist það, að eigandi eða umráðamaður jarðar, hafi eptir atvikum vanrækt skyldu sína, skal hann sekur um allt að 20 kr., er renni í sveitarsjóð. Sýslumaður ákveður sektina með fullnaðarúrskurði sínum.

Nú hefur einhver ekki fullnægt ákvæðum laga þessara í 5 ár frá því, er lögin náðu gildi, enda sjeu engar löggildar málsbætur, og skulu þá tvöfaldar sektir fyrir hvert það ár, er liður úr því.

6. gr.

Sýslumaður skal hafa löggilta landamerkjabók, til að rita í allar merkjalýsingar, samninga og gjörðardóma um landamerki, sem á þingi eru lesnir.

7. gr.

Ef tveir menn eða fleiri búa á jörðum þeim, er land eiga saman, og skilur á um landamerki þeirra, skal sá, er þrætu vill ljúka, stefna hinum með 7 náttu fresti á varnarþing rjett, en hið rjetta varnarþing er það, sem sýslumaður ákveður innan þeirrar þinghár, er jörð varnaraðila liggur í. Leiguliði er rjettur umboðsmaður varnaraðila, enda hafi varnaraðili ekki tilnefnt annan. Á þingi skal hvor þeirra fyrir sýslumanni nefna fjóra valinkunna óvilhalla menn fulltíða í gjörðardóm, og skal því næst hvor um sig nefna úr gjörðardóminum tvo þeirra, er hinn kaus. Nú vill annarhvor málsaðila eigi úr nefna, og skal hinn þá ryðja fyrir báða. Nú vill málsaðili enn ryðja úr gjörðardómi, og fellir þá oddamaður fullnaðarúrskurð um það mál að lögum. Verði þá dómur ruddur, skal oddamaður skipa annan mann í þess stað, er úr vjek. Sýslumaður og þeir 4, er rjett verða kvaddir, skulu skipa gjörðardóminn. Er hann oddamaður dómsins og stýrir honum.

8. gr.

Nú mætir varnaraðili en sakaraðili eigi, og skal hann þá greiða varnaraðila 3 krónur fyrir hvern þann dag, er hann fer venjulegum dagleiðum fram og aptur heim til sín, enda sje stefna hans ónýt. Sje varnaraðili sá, er eigi mætir, skal sýslumaður fyrir hans hönd nefna menn í og úr gjörðardómi. Mæti hvorugur, fellur það mál niður, og skal þá þegar hafið að nýju.

9. gr.

Þá er gjörðardómur er skipaður, skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eptir atvikum og árstíma, þá jörð er auð, svo glöggst megi sjá, hversu landi og landsnytjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur, frá skipun gjörðardóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir, eptir atvikum, að málsaðilar hafi nægan

tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem fōng eru á, enda má og sýslumaður lengja frest þennan, reynist hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 18 mánuðir.

10. gr.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar og gjörðarmenn ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, vinna eið og rita nöfn sín undir lögákveðið eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu gjörðarmenn allir kynna sjer vandlega landsháttu og land það, er málsaðilar kalla sjer, hvor í sínu lagi. Því næst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni, sem lög og venja er til. Síðan skal heyja gjörðardóminn og setja þegar landamerki glōgg, sem hann ákveður.

11. gr.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, skal hann senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja gjörðardóminn. Sje gjörðarmaður sá, er eigi mætir, skal oddamaður nefna annan í hans stað; skal gjörðarmaður skýra honum frá forföllum sínum svo snemma, að því verði við komið.

12. gr.

Gjörðardómi ræður afl atkvæða, og skal í honum ítarlega skýrt frá landamerkjum þeim, er sett eru, og er hann fullnaðarúrslit þess máls, og gilt eignarskjal, þá er hann hefur verið þinglesinn. Þó skal þeim rjett, er treystist til að sanna fyrir yfirdómi, að gjörðardómur sje bersýnilega rangur að lögum, að rjettarfari eða efni, að áfrýja honum til ógildingar fyrir yfirdóm landsins innan 12 mánaða. Nú er gjörðardómi hrundið á þennan hátt, og er þá mál það fallið, en skal þegar hafið að nýju. Gjörðarmenn þeir, er kveðið hafa upp dóm þann, sem hrundið er í yfirdómi, greiði áfrýjanda kostnað allan við málsskotið, að öðrum kosti greiði hann sjálfur kostnað þennan.

13. gr.

Nú eiga fleiri menn jörð saman, og skulu þeir hafa atkvæði allir samt, sem einn væri eigandi. Ef eigandi býr eigi á jörðu og er í annari þinghá, skal leiguliði vera lōglegur umboðsmaður hans, nema hann nefni annan til, er sje í þinghánni.

14. gr.

Gjörðarmenn skulu hafa 3 krónur fyrir hvern dag, er þeir eru að gjörðinni. Fyrir bókun skal oddamaður hafa ákveðin ritlaun. Borga skulu málsaðilar, hvor fyrir sig, þeim mönnum, er þeir hafa nefnt, og heyja skulu gjörðardóm; oddamanni borga málsaðilar í sameiningu. Borgunin skal ákveðin í dóminum, og er rjett að fullnægja honum sem öðrum dómi.

15. gr.

Skorist gjörðarmaður undan að ganga í gjörðardóm eða mæti ekki á settum stað og stund, enda sje undanfærsla hans og útivist ekki á gildum rökum byggð, og skal hann þá sæta sektum allt að 10 krónum, og greiða kostnað allan að skaðlausu eptir fullnaðarúrskurði oddamanns.

Nefndarálit

í málinu: «Frumvarp til fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881».

Nefndin ræður binni háttvirtu neðri deild alþingis til að aðhyllast frumvarpið með nokkrum breytingum, er landshöfðinginn hefur tjáð nefndinni alveg nauðsynlegar, og leyfir hún sjer því, að setja hjer nokkrar skýringar þar að lútandi.

2. gr.

Þær «12,304 kr. 50 aur. til gufuskipsferða», er hjer um ræðir, eru veittar í fjárlögunum árin 1878—1879, en eigi greiddar fyrir árið 1879. Upphæð þessi, 12,304 kr. 50 aur., er samhljóða skýrslunni um ferðir gufuskipsins Diönu í fylgiskjölum við lands-reikninginn 1878 (189.—190. bls.). Hjer er því eigi um nokkra nýja fjárveiting að ræða, heldur að eins um endurveiting á veittu fje, það er að skilja, að greiða mætti á þessu fjárhagstímabili fje það, er á fyrra fjárhagstímabili var ætlað til gufuskipsferðanna, en eigi var þá greitt. En mönnum til glöggvunar ræður nefndin til þess, að eptir orðin: «til gufuskipsferða» bætist inn í milli sviga «(endurveiting)». Við 2. tölulið greinarinnar hefur nefndin ekki sjerlegt að athuga.

3. gr.

Landshöfðinginn hefur tjáð nefndiuni, að 4000 kr. mundu verða nægar handa landsbókasafninu. En aptur þyrfti 500 kr. handa forngripasafninu.

4. gr.

Nefndin álitur að vísu óráðlegt, að alþingi leggi samþykki sitt á ofgreiðslur, nema það sjái berlega, að ofgreiðslan sje nauðsynleg. Nefndin hefur nú að sönnu enga skýrslu fengið um nauðsyn þessara 2000 kr.; en hún telur víst, að fulltrúi stjórnarinnar á alþingi muni geta gefið hana, og er honum það því hægra, sem alþingi 1879 færði gjaldagrein þessa ofan í 6000 kr. Lætur því nefndin greinina standa óhaggaða að svo vöxnu máli.

Við 5. gr. er ekkert að athuga.

Forstjóri Mōðruvallaskólans hefur beðið um nokkuð fje eitt skipti fyrir öll, til þess að kaupa hin allra-nauðsynlegustu náttúrufræðislegu áhöld handa skólanum. Landshöfðingi hefur mælt með því, að veittar yrðu 700 kr. í þessu skyni. Enn fremur hefur skólastjóri skýrt frá, að óumflýjanlegt væri að reisa geymsluhús fyrir eldivið og til leikfimi, sem ákveðið er að kenna skuli, og hefur hann ætlazt á, að það mundi kosta um 5500 kr. Nefndin ræður til að fje þetta verði veitt, og hefur búið til nýja grein hjer um, er verður 6. gr.

6. gr.

Landshöfðinginn hefur sent fjárlaganefndinni svo látandi brjef:

Landshöfðinginn

yfir

Íslandi.

Reykjavík 5. d. ágústmán. 1881.

Jafnframt því að vísa til athugasemdanna við 6.gr.frumvarps til fjáráukalaga fyrir

árin 1880—1881 leyfi jeg mjer hjer með að skýrahinni heiðruðu nefnd frá, að það hefur enn þá eigi verið audið að semja reikninginn yfir útgjöldin við byggingu alþingishússins, og sje jeg mjer því ekki fært sem stendur að koma fram með breytingaratkvæði um fast ákveðna upphæð í stað 25000 kr. þeirra, sem getur um í 6 gr. lagafrumvarpsins. Þar á móti er mjer nú, eptir að byggingunni að öllu verulegu er lokið, óhætt að fullyrða, að allur kostnaðurinn til samans við byggingu hússins muni eigi fara fram úr 123000 kr.

og skal upphæð þessi sundurliðuð eins og að neðan greinir, þó sundurliðunin eðlilega geti ekki orðið fullkomlega nákvæm:

1. Lóð undir húsið	2500 kr.	
Kostnaðurinn við grunnstæði það, sem áður var valið, við grunngröpt o. fl.	2200 —	4700 —
2. Efni í bygginguna (timbur, grjót, cement, kalk o. fl.) að með töldum flutningskostnaði, uppskipun o. fl.	c. 69000 kr.	
Þar frá dregst fyrir seldar afurðir	c. 4000 —	65000 —
3. Vinnulaun:		
a. Múrsmíði	c. 17800 kr.	
b. Steinsmíði	c. 18000 —	
c. Trjesmíði	c. 5200 —	
d. Málaravinna og glerskerasmíði	c. 1400 —	
e. Járnsníði, tinsmíði og fyrir að leggja bellupak	c. 3100 —	45500 —
4. Laun yfirmsíðsins	c. 3600 —	
5. Kostnaður við að hita upp herbergin í vetur leið	c. 1600 —	
6. Ferðakostnaður útlanda erfiðismana	c. 1500 —	
7. Ýms útgjöld	c. 1000 —	
		c. 122900 —

Hilmar Finsen.

Til

fjárlaganefndarinnar.

Því miður er reikningur landshöfðingja eigi fullnaðarreikningur, heldur í flestum greinum að eins áætlaður. Nefndin vill þó ráða til þess að veittar sjeu 23,000 kr. til byggingarkostnaðar alþingishússins, og þar að auki 5000 kr. til húsbúnaðar í þingsölunum. Að visu þykir nefndinni hafa æði-óhappalega til tekizt, þar sem grunnstæði það var valið, er síðan var þó eigi notað og til þessa varið 2200 kr. En eptir öllum atvikum, og þó einkum fyrir þá sök, að húsið er prýðilega af hendi leyst, ræður nefndin til að samþykkja þessa fjárveiting.

Samkvæmt ofanrituðu leyfir nefndin sjer, að koma með eptirfylgjandi breytingar við frumvarpið.

Breytingartillögur

við frumvarp til fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881.

(Frá fjárlaganefndinni).

1. gr.
1. Fyrir: „47,672 kr. 85 a.“ komi: „56,372 kr. 85 a.“
2. gr.
2. Eptir: „til gufuskipsferða“ komi: „(endurveiting)“.
3. gr.
3. Fyrir: „fjárlaganna fjárhagstímabilið“
komi: „fjárlaganna veitast til landsbókasafnsins 4000 kr., og til forngripasafnsins 500 kr., samtals 4500 kr. um fjárhagstímabilið“.
4. Milli 5. og 6. gr. bætist ný gr. svolátandi, sem verður 6. gr.:
„Sem viðbót við fje það, sem samkvæmt 18. gr. fjárlaganna hefur verið varið til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum, veitast 700 kr. til vísindalegra áhaldna og 5500 kr. til byggingar leikfimis- og geymsluhúss.“
6. gr. sem verður 7. gr.
5. Fyrir: „25,000 kr.“
komi: „allt að 23,000 kr. og til húsbúnaðar allt að 5000 kr.“

Tryggvi Gunnarsson,	Arnþjótur Ólafsson,	Þórarinn Böðvarsson.
formaður.	framsögumaður.	
Magnús Andrjesson.	Benidikt Sveinsson.	Th. Thorsteinson.

Með fyrirvara, að því er snertir upphæðina í 6. gr. frumvarpsins.
Jón Ólafsson.

192.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskip. 4. maí 1872 um sveitarstjórn á Íslandi, tilsk. 20. apríl 1872 og reglugj. 29. apríl 1862 og 26. jan. 1866.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 11. ágúst 1881).

Hver maður, karl sem kona, sem er fullmyndugur, með óskertu mannorði og eigi í sveitarskuld, skal hafa atkvæðisrjett og kosningarrjett í öllum sveitarmálum og bæjarmálum, þeim er bera undir atkvæði eða kosningu hreppsþúa eða bæjarþúa, svo framarlega sem hann geldur nokkuð til sveitarþarfa. Kjörgengir eru karlmenn þeir, er kosningarrjett hafa í hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn og aðrar bæjarnefndir, ef þeir eru eigi öðrum háðir.

193.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 13. ágúst 1881).

I. KAFLI.**Tekjur.****1. grein.**

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að fráðregnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af póstferðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtals	262,440	258,440	520,880

3. grein.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru taldar 68,606 kr.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 56,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	28,000	28,000	56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
	20,159 kr. 97 a.		
samtals	28,000	28,000	56,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreislum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samts	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr. og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 348,832 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

		1882.	1883.	alls.
		kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar		" "	" "	52,800 "
B.				
Dómgæzla og lögreglustjórn:				
1.	laun	71,736 19	71,736 19	
2.	ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .	1,000 "	1,000 "	
3.	til hegningarhússins og fangelsanna	4,000 "	4,000 "	
4.	önnar útgjöld	3,200 "	3,200 "	
		79,936 19	79,936 19	159,872 38
C.				
Ýmisleg gjöld:				
1.	til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna	1,800 "	1,800 "	
2.	endurgjald handa embættismönnum fyrir burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil	1,000 "	1,000 "	
3.	brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg- ingar	1,100 "	1,100 "	
4.	styrkur til eflingar búnaði Landshöfðingi úthlutar fjenu milli sýslu- nefndanna, öðrum helmingi þess eptir fólksfjölda, en hinum eptir jarða- og lausafjárhundraða tölu í sýslufjelagi hverju.	20,000 "	20,000 "	
5.	til vegabóta:			
a.	til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi	14,000 "	14,000 "	
b.	til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði, til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .	6,000 "	6,000 "	
6.	til gufuskipsferða	18,000 "	18,000 "	
7.	til vitans á Reykjanesi	3,000 "	3,000 "	
8.	til vörðuvita	500 "	500 "	
9.	til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv. 1877, 3. gr.	600 "	600 "	
10.	til þess að gefa út „Lovsamling for Island“ .	" "	" "	1,660 "
11.	til burtveitingar Hafursár í Mýrdal . . .	" "	" "	2,500 "
		66,000 "	66,000 "	132,000 "
samtals		" "	" "	348,832 38

11. grein.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 79,948 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals	39,974	39,974	79,948

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 200,838 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Í þarfir andlegu stjettarinnar:			
a. laun	8,032	8,032	
b. önnur útgjöld:			
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum braudum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauda í fyrverandi Hólastipti	600	600	
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekkna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofu-kostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	25,595 19	25,595 19	51,190 38
		flýtt	51,190 38

		1882.	1883.	alls.
		kr. a.	kr. a.	kr. a.
flutt				51,190 38
B.				
Kennslumálefni:				
I. Til prestaskólans:				
a. laun		10,316	10,316	
b. önnur útgjöld:				
	1882 1883			
1. húsaleigustyrkur handa læri-				
sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr. 1120 kr.			
2. 2 ölmutur	400 — 400 —			
3. til tímakennslu	100 — 100 —			
4. til bókaþaua	300 — 300 —			
5. til eldiviðar og ljósa	140 — 140 —			
6. til umsjónar	100 — 100 —			
7. ýmisleg gjöld	150 — 150 —			
		1,990	2,310	
		12,306	12,626	24,932
II. Til læknaskólans:				
a. laun		3,200	3,200	
b. önnur útgjöld:				
1. 2 ölmutur	400 kr.			
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3. til bókaþaua og verkfæra	300 —			
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —			
5. húsaleiga handa 2 lærissveinum	160 —			
6. ýmisleg útgjöld	100 —			
		1,360	1,360	
		4,560	4,560	9,120
III. Til hins lærða skóla:				
a. laun		18,200	18,200	
b. aðstoðarfje:				
handa söngkennara	600 kr.			
handa fimleikakennara	700 —			
handa dyraverði	700 —			
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á-				
höldum skólans	300 —			
		2,300	2,300	
flyt		20,500	20,500	85,242 38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	85,242 38
c. önnur útgjöld:			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólshússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmusur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld:			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
V. Til annarar kennslu:	7,900	7,900	15,800 .
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	1,000	
c. til alþýðuskóla	4,500	4,500	
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,500	9,500	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með al- þingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til bókmenntafélagsins	1,000	1,000	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsókna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
samtals	.	.	200,838 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkjufrúr hjerads-læknis E. Johnsens 300 kr. og til landlæknis Jóns Hjaltalíns um fram eptirlaun í viður-kenningarskyni 1000 kr.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 48,767 kr. 24 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

um útflutningsgjald á fiski og lýsi,

— stofnun lánsfélags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,

— stofnun háskóla á Íslandi,

— breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Möðruvallaskólann

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt laga-frumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögum, í tilskipunum, konungsúrskurðum eða öðrum gildandi ákvörðunum, samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar, gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið. Landsstjórninni er skylt, að við hafa sparnað allan við embættismannaskipti og í öðrum þess konar tilfellum.

Til lána handa ábúendum á þjóðeignum til jarðabóta gegn 6% árlega í 28 ár í leigur og endurborgun af skuldinni veitast 10,000 kr.

Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til að stofna 2 búnaðarskóla í suður- og vesturumdæminu og 2 búnaðarskóla í norður- og austurumdæminu, sem endurborgist með 6% í 28 ár.

194.

Frumvarp

til laga um bæjarstjórn á Akureyri.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Málefnum kaupstaðarins skal stjórnad af bæjarstjórn; í hana skulu kosnir bæjarfulltrúar, og er bæjarfógeti oddviti stjórnarinnar og hefur atkvæðisrætt á fundum.

2. grein.

Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir, og bæjarmálefna yfir höfuð, er á hendi oddvitans. Ef bæjarstjórninni þykir þess við þurfa, eða henni virðist það hagfelld í einstöku tilfellum, má hún fela einum eða fleiri úr sínum flokki á hendur, að framkvæma sjerstök bæjarstörf eptir þeim reglum, sem hún sjálf kemur sjer saman um.

Allir bæjarfulltrúar eru skyldir að taka að sjer þau sjerstöku bæjarstörf, sem þeim eru falin á hendur.

3. grein.

Fulltrúar kaupstaðarins skulu vera 6, þó má landshöfðingi breyta tölu fulltrúanna, ef þörf gjörist, eptir tillögu bæjarstjórnarinnar; skulu þeir kosnir af þeim bæjarbúum, sem kosningarrætt hafa eptir lögum þessum.

4. grein.

Kosningarrætt hafa allir bæjarbúar, karlar sem konur, sem eru orðnir fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, eru eigi vistráðin vinnuhjú annara, hafa verið heimilisfastir í kaupstaðnum eitt ár, hafa óflekkað mannorð, eru sjár síns ráðandi, og er eigi lagt af sveit, eða hafi þeir fengið sveitarstyrk, þá endurgoldið hann eða verið gefinn hann upp; en greitt skulu þeir hafa að minnsta kosti 4 kr. í bein bæjargjöld síðasta árið.

Kjörgengur er hver sá, sem kosningarrætt hefur.

5. grein.

Bæjarfulltrúar skulu kosnir til 6 ára. Af þeim, sem kosnir eru í fyrsta skipti, fer helmingur frá að 3 árum liðnum. Skal það, hverjir frá fara eptir fyrstu 3 árin, vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi á komið, skal hlutkesti ráða. Ef einhver fulltrúi fer frá, hverjar helzt sakir sem til þess eru, áður 6 ár eru liðin frá kosningu hans, skal þegar kjósa annan í hans stað, og hefur sá fulltrúasýslu á hendi að eins um þann tíma, er vantaði upp á, að hinn hefði verið 6 ár, er frá fór.

6. grein.

Fulltrúakosningar skulu fram fara einhvern hinn fyrsta virkan dag eptir nýár, nema þegar svo stendur á, að kjósa þarf aukreitiss. Svo skal kosning undir búa, að skrá sje samín um þá, sem kosningarrætt hafa; þá skrá skal kjörstjórnin semja, en þessir eru kjörstjórar: bæjarfógetinn, og tveir fulltrúanna, er bæjarstjórnin til þess kys. Kjörskráin skal liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis á hentugum stað um hálfan mánuð á undan kjördegi. Mótbárur gegn kjörskránni, sem lúta að því, að nokkur sje of eða van talinn,

á að bera upp fyrir kjörstjórninni að minnsta kosti 3 dögum á undan kjördegi, svo að hún geti þann dag lagt úrskurð sinn á málið; en að öðrum kosti verða þær eigi teknar til greina.

7. grein.

Formaður kjörstjórnarinnar skal boða stað og stund, er kosningar skulu fram fara, að minnsta kosti viku á undan, og á þann hátt, sem þing almennt eru boðuð í kaupstaðnum. Kjörfundinn skal halda fyrir opnum dyrum; skulu þá allir kjósendur, er neyta vilja kosningarrjettar síns, koma sjálfir á kjörfund og lýsa yfir því, annaðhvort munnlega fyrir kjörstjórninni, eða á ólokuðum seðli, hvern þeir vilji kjósa. Atkvæði skulu greidd í einu um svo marga, sem kjósa skal.

Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biða hálfa stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, til þess að þeir, sem þá eru eigi komnir, fái með þessu móti tækifæri til að neyta kosningarrjettar síns. Þegar öll atkvæði eru bókuð, les formaður kjörstjórnarinnar þau upp, en hinir tveir kjörstjórnarmenn rita þau upp og telja saman; þar eftir skal nefna kosna sem fulltrúa þá, er flest hafa fengið atkvæði. Nú hafa tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, og skal þá hlutkesti ráða.

8. grein.

Hver sá, sem er kjörgengur, er skyldur að taka móti kosningu, nema hann sje sextngur að aldri, eða hann vegna heilsubreysts, anna, eða annars því um líks hafi sennilega ástæðu til að skorast undan kosningu; kjörstjórnin skal skera úr þessu, og láti hann sjer ekki lynda úrskurð hennar, skal skjóta málinu til bæjarstjórnarinnar. Sá, sem gegnt hefur fulltrúastörfum í 6 ár eða lengur, er eigi skyldur að takast þá sýslu á hendur aptur, fyr en eftir jafnlangan tíma, og hann hafði áður verið fulltrúi.

9. grein.

Sá, sem hefur eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin, eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan viku eftir að kosning hefur farið fram, eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina. Innan hálfs mánaðar frá því, að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álits kjörstjórnarinnar.

Þegar almennar kosningar (þriðja hvert ár) hafa fram farið, fara bæjarfulltrúar þeir, er áður voru, þá fyrst úr bæjarstjórninni, er úrskurður bæjarstjórnarinnar er lagður á kærur þær, er kunna að hafa komið fram um hinar nýjn kosningar.

10. grein.

Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn, áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort taka skuli beiðni hans til greina. Bæjarstjórnin ákveður enn fremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá eða honum skuli vikið úr bæjarstjórninni um stund sökum atvika, sem svipta hann kjörgengi. Hið sama skal og gilda, ef bæjarfulltrúi vanrækir eða færir undan að gjöra það, er hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til, að hann fari frá. Þó má sá, sem vikið er úr bæjarstjórn gegn vilja hans, bera kærur sína undir almennan bæjarfund,

er bæjarfógeti kveður til alla þá, er hafa kosningarrjett og kjörgengi eptir 4. gr., og leggur fundurinn með atkvæðagreiðslu endilegan úrskurð á málið.

11. grein.

Oddviti bæjarstjórnarinnar stjórnar umræðum á fundum og sjer um, að það, sem ályktað er, sje rjett ritað í gjörðabókina.

Til þess að lögmæt ákvörðun sje gjörð, verður, auk oddvita, minnst helmingur bæjarfulltrúa að vera á fundi. Atkvæðafjöldi skal ávallt ráða. Sje jafnmörg atkvæði með og mót, fellur atkvæðisefnið, nema við kosningar, því þá ræður hlutkesti. Fundir bæjarstjórnarinnar skulu fara fram í heyrandi hljóði. Einstök mál má þó ræða innan luktra dyra, þegar bæjarstjórnin ályktar það.

Það skal kunngjört bæjarbúum, hve nær og hvar bæjarstjórnin heldur almenna fundi. Aukafundi má halda, þegar oddvita þykir nauðsyn til bera, eða minnst helmingur bæjarfulltrúa æskir þess.

Oddviti skal á undan fundum, að svo miklu leyti sem unnt er, skýra bæjarfulltrúum frá því, hver málefni komi fyrir. Allir þeir bæjarfulltrúar, sem eru á fundi, skulu rita nöfn sín undir gjörðabókina við fundarlok, og á sjerhver í bæjarstjórninni rjett á að fá ágreiningsatkvæði sitt stuttlega bókað.

Bæjarstjórnin setur sjálf þingskóp sín, en landshöfðingi samþykkir þau.

12. grein.

Virðist bæjarfógeta, að einhver ákvörðun bæjarstjórnarinnar gangi út fyrir vald hennar, eða að ákvörðun sje gagnstæð lögum eða skaðleg fyrir kaupstaðinn, eða að hún miði til að færast undan skyldum þeim, er á kaupstaðnum hvíla, má hann fella ályktunina úr gildi að sinni, með því að rita atkvæði sitt í gjörðabókina. Um þetta skal hann, svo fljótt sem verða má, senda landshöfðingja skýrslu, og leggur hann úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslu bæjarfógeta skal ávallt jafnframt senda bæjarstjórninni, svo að hún geti gjört athugasemdir sínar við hana, áður en skýrslan fer til landshöfðingja.

13. grein.

Í öllum þeim málum, er snerta uppeldi og uppfræðing barna, hefur hlutaðeigandi prestur sæti og atkvæði á fundum bæjarstjórnarinnar.

14. grein.

Bæjarstjórnin kys þá 4 menn, er samkvæmt opnu brjefi 6. janúarm. 1857 eiga sæti í byggingarnefnd Akureyrar með bæjarfógeta. Skulu 2 þessara manna kosnir úr flokki bæjarfulltrúa.

15. grein.

Bæjarstjórnin kys bæjargjaldkera, og má veita honum árlega þóknun; skal hann skyldur að hafa starf sitt á hendi að minnsta kosti um 3 ár, nema að beri einhver þan atvik, er aptri honum frá því, og sem bæjarstjórnin tekur gild.

16. grein.

Bæjarstjórnin setur embættismenn eða sýslunarmenn bæjarins og veitir þeim

lausn. Lögregluþjóna, næturverði og fangaverði setur bæjarstjórnin eptir tillögu bæjarfógeta, en hann getur veitt þeim lausn án samþykkis bæjarfulltrúanna.

17. grein.

Reikningsár kaupstaðarins er frá nýári til nýárs. Innan 1. dags októbermánaðar ár hvert skal bæjarstjórnin semja áætlun yfir tekjur og gjöld kaupstaðarins hið næsta ár. Í áætluninni skal tilgreina tekjur þær, sem til eru til þess að borga með gjöldin, án þess að skattur sje lagður á bæjarbúa. Þegar allar slíkar tekjur eru taldar, skal til eiginlegra bæjarþarfa jafna 20 aurum á hvern ferhyrningsfaðm í húsagrunnum, og $\frac{1}{3}$ eyris á hvern ferhyrningsfaðm í óbyggðri útmældri lóð í kaupstaðnum. Því sem ávantar til að standa straum af bæjarþörfum, skal jafna niður á bæjarbúa eptir efnum og ástæðum.

Áætlun þá, sem þannig er samin, skal ræða í bæjarstjórninni á 2 fundum með viku-millibili. Við aðra umræðu skal bæjarstjórnin íhuga áætlunina grein fyrir grein og greiða atkvæði um hverja grein fyrir sig. Skal áætlunin í þeirri mynd, sem bæjarstjórnin samþykkir hana, vera regla fyrir hæð bæjargjalda og fjárstjórn allri á næsta ári. Áætlun þessa skal leggja fram innan 1. dags nóvembermánaðar, og skal hún vera öllum til sýnis um hálfan mánuð.

Án samþykkis landshöfðingja má eigi nokkurt ár leggja hærri bæjargjöld samtals á bæjarbúa, en sem svari meðaltali allra bæjargjalda þrjú hin síðustu árin, að fimmtungi við bættum.

18. grein.

Niðurföfnun eptir efnum og ástæðum nær til allra, sem hafa fast aðsetur í bæn-um, þeir skulu greiða þar fullt gjald eptir öllum efnabag sínum, nema þeir á gjaldárinu hafi líka haft fast aðsetur annarstaðar; sje svo, má ekki leggja hærri gjald á þá, en samsvari þeim tíma, er þeir hafa haft fast aðsetur í kaupstaðnum. Ef einhver hefur haft fast aðsetur í bænum skemmri tíma en fjóra mánuði, þá kemur það ekki til greina.

Sömu leiðis má leggja gjald á fastar verðlanir og aðrar arðsamar stofnanir og fyrirtæki í kaupstaðnum, er sjeu rekin að minnsta kosti um 4 mánuði af gjaldárinu, þó eigendur þeirra eigi hafi þar fast aðsetur. Á þessa stofna skal leggja gjald, er samsvari útsvarinu eptir efnum og ástandi, eptir því er hæfa þykir eptir árlegri veltu og arði, án þess að tillit sje haft til annara tekja eða eigna þess, sem í hlut á.

19. grein.

Fimm manna nefnd skal jafna niður gjöldum eptir efnum og ástæðum. Um kosningarrjett og kjörgengi til þessarar niðurföfnunarnefndar gildir hið sama, sem á er kveðið um kosningarrjett og kjörgengi til bæjarstjórnar. Nefndarmenn skulu kosnir til 6 ára, og skal kosning fram fara í septembermánuði. Af þeim, sem kosnir voru í fyrsta skipti, fara 2 frá að 3 árum liðnum. Skal það, hverjir frá fara, vera komið undir samkomulagi, en verði því eigi á komið, skal hlutkesti ráða. Síðan fara frá á hverjum 3 ára fresti til skiptis 3 og 2 nefndarmenn. Um kosningaraðferðina í nefnd þessa gildir hið sama, sem fyr segir um kosning í bæjarstjórn, að svo miklu leyti sem við getur átt.

Enginn, sem skyldur er að taka móti kosning í bæjarstjórnina, getur skorast undan að taka móti kosning í niðurföfnunarnefndina, nema bæjarfulltrúarnir. Hver sá, er verið hefur 6 ár samfleytt í nefndinni, er og undanþeginn starfa þessum jafnlangan tíma. Enginn má á sama tíma sitja í niðurföfnunarnefnd og í bæjarstjórn.

Niðurjöfnunarnefndin kys sjer sjálf oddvita úr sínum flokki, og gildir hið sama um ályktanir hennar og atkvæðagreiðslu sem um bæjarstjórnina (11. grein).

20. grein.

Niðurjöfnunarnefndin jafnar niðnr hinum árlegu gjöldum í nóvembermánuði samkvæmt áætluninni. Niðurjöfnunarskráin og skrá um önnur gjöld bæjarins skal liggja öllum til sýnis um hálfan mánuð fyrir árslok, annaðhvort á bæjarþingsstofunni eða á öðrum hentugum stað, eptir að búið er að birta það opinberlega. Bæjarstjórnin má ákveða, að aukaniðurjöfnun skuli fram fara í síðari hluta júnímánaðar ár hvert, og skulu skattar þá lagðir á þá, sem flutt hafa sig til kaupstaðarins, eptir að aðalniðurjöfnunin fór fram, og skyldir eru að greiða skatt samkvæmt 18. grein. Þessi aukaniðurjöfnun skal liggja öllum til sýnis í hálfan mánuð, eins og sagt er að framan.

Kæfur gegn hinni framlögðu niðurjöfnun skulu sendar niðurjöfnunarnefndinni skriflega innan hálfis mánaðar frá því, að niðurjöfnunarskráin hefur verið til sýnis. Innan hálfis mánaðar þar á eptir skal nefnd þessi skriflega tilkynna kærandanum, hvort eða að hve miklu leyti krafa hans hafi verið tekin til greina. Ályktun þá, sem niðurjöfnunarnefndin hefur gjórt, má svo innan hálfis mánaðar þar á eptir bera upp fyrir bæjarstjórninni, sem leggur úrskurð sinn á málið innan hálfis mánaðar. Kæfur, sem koma fram eptir hinn ákveðna tíma, verða eigi til greina teknar.

Hverjum, sem settur er í bæjargjald, er heimilt að kvarta yfir skattgjaldi því, sem lagt hefur verið, ekki að eins á sjálfan hann, heldur og á aðra, sem á niðurjöfnunarskránni standa, sem og líka yfir því, ef einhverjum er sleppt úr henni. Ef kvartað er yfir gjaldi annars manns, eða yfir því, að einhverjum sje sleppt, skal þeim manni gefinn kostur á að segja álit sitt um það efni, áður en úr þessu er skorið af niðurjöfnunarnefndinni eða bæjarstjórninni.

Ekkert bæjargjald má bæjarstjórnin lækka eða hækka, nema svo reynist, að það hafi verið sett að minnsta kosti 10% annaðhvort of hátt eða of lágt. Eigi má bæjarstjórnin heldur jafna gjaldi á neinn mann, sem sleppt hefur verið úr niðurjöfnunarskránni, nema gjald hans geti numið í hið minnsta því lægsta gjaldi, sem þegar hefur verið lagt á einhvern annan á niðurjöfnunarskránni.

Enginn getur, með því að bera sig upp við bæjarstjórnina um skattgjald sitt, komizt hjá því, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga; en verði gjaldið breytt, skal greiða aptur úr bæjarsjóði það, sem ofgildið er.

21. grein.

Ef ágreiningur verður milli Akureyrar og annars íslenzks sveitarfélags um, hvernig skipta eigi milli þeirra skattgjaldi einhvers manns, skal landshöfðingi skera úr því. Verði þessi ágreiningur milli Akureyrar og sveitarfélags í Danmörkn, skal ráðgjafinn fyrir Ísland leggja úrskurð sinn á málið. Ef nokkur þykist ekki vera skattskyldur í bænum, má hann leita um það dóms og laga.

22. grein.

Öll bæjargjöld skulu goldin fyrir 1. apríl og 1. október ár hvert með helmingi í hvórt skipti, og ber bæjargjaldkera að innheimta þau, eins og aðrar tekjur kaupstaðarins. Sjeu þau eigi greidd innan mánaðar frá gjalddaga, ber að taka þau lögtaki.

Flytji skattskyldur maður sig úr bænum innan nýárs, fellur allt það gjald

burt, sem lagt er á hann sjálfan fyrir ár það, er fer í hönd. Sá, sem flytur sig úr kaupstaðnum einhvern tíma á árinu, er að eins skyldur að greiða skatt til loka þess ársfjórðungs, er hann flytur sig. Sá, sem settur er á aukaniðurjöfnunarskrána, er að eins skyldur að greiða skatt frá 1. júlímánaðar.

23. grein.

Bæjarstjórnin og sjerstaklega bæjarfógeti skal hafa nákvæmar gætur á fjárstjórn kaupstaðarins, og því sjá um, að skattar og aðrar tekjur sjeu rjett heimtar og í tækan tíma, og teknar lögtaki, ef þess þarf við; enn fremur gæta þess, að geymt sje og eptir atvikum ávaxtað fje bæjarins, þangað til á því þarf að halda til þess að borga útgjöld hans.

Bæjarstjórnin skal hafa ábyrgð á innstæðum, skuldabrfjum og öðrum eignum kaupstaðarins.

24. grein.

Gjaldkeri skal, að minnsta kosti eitt sinn á hverjum 3 mánuðnm, gefa bæjarstjórninni nákvæma sjóðsskýrslu, er sýni, bæði hvað goldizt hafi í bæjarsjóð, og hvað úr honum hafi verið borgað. Eigi má bæjargjaldkeri greiða neitt úr bæjarsjóði nema eptir ávísun frá bæjarstjórninni. Allar ávísanir skulu vera undirskrifaðar af oddvita bæjarstjórnarinnar og að minnsta kosti 3 bæjarfulltrúum.

25. grein.

Fyrir opinber uppboðsþing, sem bærinn lætur halda á vegavinnu, aðgjörðum á skólum og fátækrahúsum, á því, að útvega verknað og varning í þarfir bæjarins, og öðru þess konar, skal ekki goldið neitt.

26. grein.

Bæjarstjórnin er skyld að útvega og láta stjórninni í tje skýrslur þær, er hún kann að æskja, svo sem um fólktal, skepnuhald, atvinnuvegi og annað ástand kaupstaðarins.

27. grein.

Bæjarstjórnin má ekki án samþykkis landshöfðingja takast á hendur neina skuld-binding til langframa, sem ekki beinlínis hvílir á henni samkvæmt lögum, ekki taka af innstæðufje kaupstaðarins, ekki selja nje veðsetja fasteignir hans nje kaupa neina nýja fasteign, ekki taka stærri lán nje lán upp á lengri tíma, en að þau verði borguð aptur af tekjum þess árs, sem í hönd fer, nje heldur endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum.

28. grein.

Þegar við lok hvers reikningsárs skal gjaldkeri semja reikning yfir allar tekjur og gjöld kaupstaðarins hið umliðna árið og senda bæjarfógetanum fyrir lok janúarmánaðar; lætur bæjarfógetinn reikning þennan liggja öllum kaupstaðarbúum til sýnis, og skal um þetta og um, hvernig slíkt sje birt, farið að á sama hátt og fyrir er mælt að framan í 20. grein um niðurjöfnunina. Reikningurinn sje því næst vandlega yfirfarinn af yfirskoðunarmanni, er kosinn sje af kaupstaðarbúum þeim, er samkvæmt 4. grein hafa kosningar-rjett; skal hann kjörinn á sama hátt og fulltrúarnir, og hafa það starf á hendi um 3 ár.

Skóðunarmaður skal hafa lokið rannsókn sinni á reikningnum innan mánaðar frá því hann fjekk hann. Þegar gjaldkeri er búinn að svara athugasemdum bans, en það skal hann hafa gjört innan hálf mánaðar, skal leggja reikninginn ásamt athugasemdum skóðunarmanns og svari gjaldkera fyrir bæjarstjórnina, er leggur úrskurð sinn á athugasemdir yfirskóðunarmanns og veitir bæjargjaldkera kvittun; þó má enginn taka þátt í úrskurði á athugasemd, sem snertir þau bæjarstörf, er honum hafa verið sjerstaklega falin á hendur (2. grein). Nú vill reikningsbaldari eða annar, sem hlut á að máli, eigi viðurkenna, að úrskurður bæjarstjórnarinnar sje rjettur, enda leggi úrskurðurinn honum peningaábyrgð á hendur, og má hann halda málinu til dóms og laga.

Þegar búið er að endurskoða og leggja úrskurð á reikning gjaldkera, á að birta á prenti ágríp af honum, er bæjarfógetinn semji; á ágríp það að vera svo fullkomið, að til sjeu greind öll aðalatriði í tekjum og gjöldum kaupstaðarins.

29. grein.

Innan loka septembermánaðar ár hvert skal senda landshöfðingja reikning fyrir hið umliðna reikningsár með athugasemdum yfirskóðunarmanns og úrskurðum bæjarstjórnarinnar á þeim. Komist landshöfðingi að því, þá er hann yfirfer reikninginn eða á annan hátt, að bæjarstjórnin hafi við haft ólögmet gjöld, neitað að greiða þau gjöld, sem löglega hvíla á kaupstaðnum, eða á annan hátt beitt ranglega valdi sínu, skal hann gjöra þær ráðstafanir, er við þarf, og, ef nauðsyn ber til, getur hann með lögsókn komið ábyrgð á hendur þeim bæjarfulltrúum, er hafa átt þátt í þessum ályktunum.

30. grein.

Landshöfðingi gjörir ráðstöfun til, að lög þessi geti öðlzt fullt gildi 1. dag janúarmán. 1883, svo setur hann og ákvarðanir þær, sem nauðsynlegar eru til þess, að breyting reikningsársins geti verið komin í kring þann dag.

195.

Frumvarp

til laga um stofnun háskóla á Íslandi.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 15. ágúst 1881).

1. grein.

Í Reykjavík skal stofna háskóla fyrir íslensk embættismannaefni.

2. grein.

Í skóla þessum skulu vera þrjár deildir. Skal í einni kennd guðfræði, annari lögfræði og í hinni þriðju læknisfræði. Auk þessa skal þar einnig kennd heimspeki og önnur vísindi, eptir því sem síðar verður ákveðið með lögum.

3. grein.

Tilhögun á kennslunni og kennandaskipunin í guðfræði, læknisfræði og heimspeki skal vera hin sama, sem nú er á prestaskólanum og læknaskólanum, þangað til

öðruvísi verður ákveðið, og takast kennendur þeir, sem nú eru á menntastofnunum þessum, á hendur kennsluna, hver í sinni vísindagrein, en kennsluna í lögfræði skulu hafa á hendi tveir kennarar, og skal annar vera formaður deildar þeirrar.

4. grein.

Laun kennandanna í guðfræði, læknisfræði og heimspeki skulu vera hin sömu, og nú eru, en laun formanns lögfræðisdeildarinnar 4000 krónur og hins kennarans 3000 krónur.

5. grein.

Landshöfðinginn semur reglugjörð fyrir skólann, eftir tillögum formanna deildanna, enda sje skólinn beinlínis undir umsjón hans.

196.

Frumvarp

til laga um friðun fugla og hreindýra.
(Samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Kríur og spörfuglar allir, svo sem snjótitlingar, þúfútitlingar, marfuerlur, steindeplar og prestir skulu hvervetna friðhelgir á hverjum tíma árs sem er, en allir aðrir fuglar, utan hræfuglar og gripfuglar, lundi og bjargfugl, á tímabilinu frá 1. maí til 20. ágúst, og rjúpur frá 1. apríl til 20. ágúst. Net og skot skulu bönnuð við lundaveiði og fýlaveiði.

2. grein.

Fyrir hvern fugl, er friðlýstur er í lögum þessum, skal sá, er brotlegur verður, gjalda 50 auru sekt, er tvöfaldast fyrir hvert brot allt að 16 kr.

3. grein.

Hreindýr skulu friðhelg vera frá 1. janúar til 1. ágúst, og varðar 5 króna sekt fyrir dýr hvert hið fyrsta sinn, ef drepð er. Sektin tvöfaldast, ef optar er brotið, allt að 80 krónum.

4. grein.

Mál þau, er rísa út af brotum gegn því, sem fyrir er mælt í lögum þessum, eru opinber lögreglumál. Rennur helmingur sektarfjárins í landssjóð, en hinn helmingurinn ber uppljóstrarmanni.

197.

Nefndarálit

í landsreikningamálinu.

Vjer undirskrifaðir, sem hin heiðraða neðri deild alþingis hefur kosið til að segja álit vort um tillögur yfirskoðunarmanna landsreikninganna árin 1878 og 1879, sem og um frumvarp til laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879 og frumvarp til fjárlöglaga fyrir sömu ár, viljum hjer með skýra frá álitinu voru á þessa leið:

Það hefur verið gleðiefni fyrir oss að taka eptir, hvað landshöfðinginn hefur gjört sjer mikið far um, að reikningar þeir, er hjer ræðir um, yrðu yfir höfuð sem bezt úr garði gjörðir, sem og hversu mikla alúð og nákvæmni yfirskoðunarmennirnir hafa sýnt við yfirskoðun þeirra, enda hafa tillögur þeirra flestar haft við svo góð rök að styðjast, að þær hafa verið teknar til fullra greina við lagafrumvörp þau, er hjer liggja fyrir. Viðvíkjandi hinum einstöku atriðum, sem ósamkvæmni er í milli tillaga yfirskoðunarmannanna og frumvarpanna, eða sem eru svo almenns eðlis, að þau eigi beinlínis hafa getað komið fram í frumvarpinu, viljum vjer taka þetta fram:

Að því er snertir inngangstillögur yfirskoðunarmannanna bæði við reikninginn fyrir 1878 og 1879 þykir oss nauðsynlegt, að landsreikningurinn sje sundurliðaður eptir öllum sjerstökum fjárveitingum í fjárlögunum, hvort sem þær eru innanstryks eða utanstryks, en aptur virðist oss eigi nauðsynlegt, að hann að öðru leyti fylgi fjárlögunum orð fyrir orð.

A. Tillögur yfirskoðunarmannanna út af athugasemdum við reikninginn fyrir 1878.

I. Tekjubálkurinn.

Að því er snertir hina almennu tillögu, þá ræður nefndin deildinni til að sleppa henni, þar eð hún þykist hafa ástæðu til að treysta því, að landstjórnin leitist rækilega við, að koma því til leiðar, að reikningar gjaldheimtumanna verði sem glöggastir og fullkomnastir.

Tillögunni út af 5. athugasgrein um, að reglugjörð 13. febr. 1873 2. og 8. gr. sje brýnd fyrir sýslumanninum í Snæfellsnessýslu, ræður nefndin deildinni til að sleppa í þetta sinn, í því trausti að landstjórnin leiði slíkt eigi hjá sjer, þegar nauðsyn krefur.

Tillagan út af 19. athgr. 5. kemur til greina við tillöguna út af 18. athgr. E. við reikninginn fyrir árið 1879.

Tillagan út af 19. athgr. 6. kemur til greina við tillöguna út af 18. athgr., 3. og 4. við reikninginn fyrir árið 1879.

Tillagan út af 22. athgr. fellur burt samkvæmt tillögu út af 21. athgr. við reikninginn fyrir árið 1879.

II. Útgjaldabálkurinn.

Tillagan út af 27. athgr. B. 1. 7. fellur niður samkvæmt yfirrettardómi.

Tillagan út af 27. ath.gr. B. III. fellur niður, samkvæmt athugasemd stjórnarinnar við frumvarp til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

Út af 32. athgr. 4. viljum vjer taka fram, að það verður að vera á ábyrgð landstjórnarinnar, að ritlingur sá, er þar ræðir um og búið er að veita fje til, birtist á prenti.

Tillagan út af 32. ath.gr. 7. fer því fram, að hlutaðeigandi gjaldliður færist niður um þær 500 kr., sem veittar hafa verið inspektor Feilberg sem styrkur til að kynna sjer landbúnað í Noregi. Tillaga yfirskoðunarmannanna hefur að því leyti við rök að styðjast, sem hjer er að ræða um styrk handa útlandum manni til að ferðast í öðru landi, og vjer erum þeim að því leyti samdóma, að óskandi væri að slík fjárveiting kæmi eigi optar fyrir, en á hinn bóginn þykir oss þó eigi við þetta sjerstaka atvik næg ástæða til að skoða fjárveitinguna sem heimildarlausa. Eins og kunnugt er, á Ísland tilkall til styrks nokkurs af hinu danska landbúnaðarsjelagi, og það hefur opt veitt fje, sem hefur átt að miða búnaði manna á Íslandi til framfara, en það er eigi síður kunnugt, að fjárveitingar þessar hafa venjulega orðið að litlum notum, þar eð sjelagið hefur brostið þekkingu á því, sem orðið gæti til nota á Íslandi. Til þess nú að bæta úr þessu fjekk sjelagið inspektor Feilberg, sem orðinn var kunnugur hjer á landi, til að fara til Noregs til að taka eptir búnaðarháttum þar, svo að hann gæti verið ráðanaatur sjelagsins um það, hvað af þeim mundi eiga við á Íslandi. Ferðin var þannig gjörð í þeim tilgangi, að verða Íslandi til gagns og til að styðja verklegar framfarir hjer á landi, og því virðist nefndinni, að stjórnnin verði eigi kölluð til ábyrgðar fyrir, að hafa af Íslands fje veitt nokkurn styrk til ferðarinnar og þess vegna vill hún ráða deildinni til að sleppa tillögunni eptir atvikum.

Tillagan út af 33. ath.gr. 1. snertir kostnað við að halda próf í íslenzku í Kaupmannahöfn, og fer því fram, að kostnaður þessi sje heimildarlaust goldinn af Íslands fje. En bæði er svo ráð fyrir gjört í ástæðum þeim, sem kgsúrsk. 27. maí 1857um tjeð próf er byggður á, að kostnaðurinn sje tekinn af því fje, sem veitt er til óvissra útgjalda Íslands, enda hefur það verið föst venja, og þess vegna þykir oss stjórnnin hafa haft nokkuð fyrir sjer við fjárveiting þessa; þótt vjer því sjeum yfirskoðunarmönnunum samdóma um, að eigi sje eðlilegt, að kostnaður þessi sje greiddur af landssjóði, og að hitt liggi nær, að hlutaðeigendur ættu sjálfir að borga kostnaðinn, þá viljum vjer ráða þinginu til í þetta sinn að sleppa tillögunni í því trausti, að slíkur kostnaður verði aldrei framar borgaður af landssjóði.

Tillaga út af ath.gr. 33, 2. snertir það, að 80 kr., sem voru málaflutningslaun við hæstarjett í sakamáli, og taldar eru meðal óvissra útgjalda, ættu að teljast meðal annara útgjalda við dómsgæzlu og lögreglumál (í fjárlögunum 10. gr. B 3, í reikningnum II 3 B); tillaga þessi hefur eigi verið tekin til greina, en oss virðist hún á góðum rökum byggð og ráðum því til, að fallast á hana; en aukafjárveitingar þarf eigi við.

Tillaga út af 33. ath.gr. 3. og 4. fer því fram, að kostnaður við að ákveða vitastæði á Reykjanesi og taka út vitann eigi að teljast meðal kostnaðar við vitabyggingu á Reykjanesi (í fjárlögunum 10. gr. C 8.); en þótt oss virðist það liggja næst, sem yfirskoðunarmennirnir leggja til, þá má einnig til sanns vegar færa, að kostnaður þessi heyri eigi til sjálfrar vitabyggingarinnar og viljum vjer því ráða til að sleppa tillögunni.

B. Tillögur yfirskoðunarmanna út af athugasemdum við landsreikninginn fyrir árið 1879.

I. Tekjubálkurinn,

Hin almenna athugasemd fer því fram, að ofgreiðslur gjaldheimtumanna hverfi alveg úr aðalreikningi landsins og fylgiskjöllum haus, og álitum vjer það hagfelld, svo að þær komi eigi annarstaðar til greina en á viðskiptalið sem innistandandi eign hlutaðeiganda í jarðabókarsjóði.

Tillögu út af ath. 3, um 12 aura, ráðum vjer til að fallast á.

Tillaga út af 11. athgr. b. um 100 kr. eptirstöðvar úr Snæfellsness- og Hnappadalssýslu, kemur að sjálfsögðu til skoðunar við yfirskoðun reikningsins 1880.

Tillaga út af 17. athgr. 1 að rannsakað sje, hvornig stendur á gamalli skuld Munkapverárklausturskirkju ráðum vjer til að aðhyllast.

Tillaga út af 17. athgr. 3. um að talið sje með tekjum af kirkjum 4014 kr. 53 a., sem Reykjavíkurkirkja átti í sjóði í fardögum 1879 getum vjer eigi fallizt á að sje á rökum byggð. Svo stóð sem sje á, að vorið 1879 stóð til aðalaðgjörð á kirkjunni og var til hennar lagt ákveðið fje úr landssjóði að viðbættu því, er hún sjálf átti í sjóði; af þessu leiðir, að sjóður kirkjunnar þurfti að vera til taks sumarið 1879 og því var ástæðulaust að borga hann inn í landssjóð í fardögum 1879; að hve miklu leyti sjóðnum hefur verið varið á fardagaárinu 1879—80, kemur fyrst til greina í fardögum 1880 og eptir að því fjárhagstímabili er lokið, sem hjer ræðir um.

Tillagan út af 18. athgr. E er um það, að meðal vaxta af innstæðufje viðlagssjóðs eigi að telja vexti af láni, sem veitt hefur verið suðuramtinu út af fjárkláðanum árin 1876—1878 að upphæð alls 2710 kr. 70 a., en sem 458 kr. 93 a. voru borgaðir upp í á fjárhagstímabilinu. Vjer erum yfir höfuð samdóma yfirskoðunarmönnum um, að umboðsstjórnin bafi enga heimild til að lána fje landsins án þess að áskilja vöxtu, sem hún þó hefur gjört við hið umrædda fje, en þar eð hjer er að eins um skyndilán að tala, er veitt var einum hluta landsins til að standast kostnað í sjerstöku vandræðamáli, og þar eð alpingi 1879, er í athugasemd. við frumvarp til laga um samþykkt á reikn. 1876 og 1877 fjökk skýrslu um að lánið hafði verið veitt leigulaust, eigmælti neitt á móti því, og þar eð það enn fremur tók fram beinlínis um 500 kr. af láni þessu, er það af öðrum ástæðum nefndi sjerstaklega að vexti skyldi eigi reikna af þeim, þá þykir oss stjórnin hafa haft ástæðu til að reikna eigi vexti af fje þessu. En á hinn bóginn viljum vjer ráða til þess, að ef lán þetta mót von vorri skyldi enn vera að meira eða minna leyti óborgað, að þá sje gengið eptir því, að það verði tafarlaust endurgoldið.

Tillöguna út af 20. ath. um glögg reikingsskil fyrir útistandandi lánnum úr styrktarsjóði Íslands ráðum vjer deildinni til að aðhyllast, nema því að eins þessu atriði sje ráðið til lykta við atkvæði þingsins um frv. til laga um uppgjöf á kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.

Tillögu út af 30. ath. B II. 3. um að reikningi hegningarhússins fylgi skrá yfir eptirstöðvar af matvælum og eldivið og að reikningurinn yfir höfuð að tala verði lagaður sem jafnaðarreikningur, ráðum vjer til að fallast á.

Viðvíkjandi tillögunni út af 30. athgr. B. III. 6. út af kostnaði til gufuskipsferðanna látum vjer þess getið, að vjer höfum fengið frá landshöfðingjanum brjef það, sem prentað er hjer á eptir, og þótt vjer sjeum yfirskoðunarmönnum samdóma um, að yfirlit það yfir kostnaðinn við ferðir Diönu hjer í kring um landið, sem fylgir landsreikningnum, sje mjög ófullkomið og fylgiskjalalaust, þá erum vjer þó svo hræddir um,

að það mundi til lítils verulegs gagns verða, að leita eftir frekari upplýsingum og skilríkjum, og þar eð þetta atriði kemur aldrei framar fyrir, þá viljum vjer ráða deildinni til að sætta sig við yfirlitið, eins og það er.

Viðvikjandi 7. tillögu út af 30. athgr. um, að neitað verði um aukafjárveitingu fyrir 236 kr. 3 a. til vitabyggingar á Reykjanesi, þá viljum vjer taka fram, að mestur hlutinn af ofbrúkun þessari sem sje 216 kr. 68 a. hefur orsakast af því, að kostnaður við að fullgjöra bústað vitavardar, sem hann hafði ætlað á að mundi nema 300 kr. og sem (1105 kr. 71 a. ÷ 811 kr. 14 a. =) 294 kr. 57 a. höfðu verið veittar til, befur numið 511 kr. 25 a., en þar eð oss virðist hvorki það geta varðað landsstjórnina ábyrgð að áætlun vitavardar var svo skökk nje það, að hún eigi lagði út kostnað til að fá áætlun manna, er betra vit höfðu á þessu efni, þá hikum vjer eigi við, að ráða deildinni til að samþykkja aukafjárveitinguna að þessu leyti. Að því er snertir 19 kr. 35 a., sem að öðru leyti hefur verið brúkað til vitans umfram fjárveiting, og sem landshöfðingi álitur að fullkomlega sje heimilað með lögum 12. apríl 1878, þá nemur upphæð þessi svo litlu í samanburði við þann mikla kostnað, er vitabyggingin hefur haft í för með sjer, að vjer einnig ráðum deildinni til að veita þær.

Tillaga út af 32. ath. b um, að 260 kr. 15 a., sem ofgreiddir voru til póststjórnarinnar, komi eigi fram sem versúrgjald, heldur sem bein útgjöld, er endurreiknist landsjóði 1880, er yfir höfuð að eins orðamunur, en oss þykir fullt eins reglulegt að telja þær, eins og stjórnin gjörir, sem versúrgjald.

Tillaga út af ath. 33. B III. c 7 um, aukafjárveiting á 27 kr. 40 a. álitum vjer eigi nauðsynlega fremur en á 86 kr. 54 a. árið 1878, því svo litil umframgreiðsla á svo óákveðnum útgjaldalið virðist eigi þurfa aukafjárveitingar, þegar ekkert sjerlegt tilefni er til þess.

Hin önnur tillaga út af sömu ath.gr. er um, að frá þeim 136 kr. 32 a., sem brúkaðir voru til ofnakaupa um fram það, sem veitt var, skuli draga verð fyrir hina gömlu ofna, en þetta var því að eins hægt, að þeir væru þegar seldir, en landshöfðingi skýrir svo frá, að þeir hafi eigi verið seldir, af því að viðunandi boð hafi eigi fengist í þá, og álitum vjer að rjett hafi verið að fara svo að, ef von væri til að betra verð fengist fyrir þá seinna.

Tillagan út af 35. ath. fer því fram, að gjaldliðurinn til vísindalegra og verklegra fyrirtækja (fjárlaganna 15. gr.) sje færður niður um þær 2072 kr. 50 a., sem brúkaðar hafa verið fram yfir þær 10000 kr., er veittar voru hið umrædda fjárhagstímabil; í frumvarpinu til samþ. á reikn. fyrir 1878 og 1879 eru samkvæmt tillögum yfirskoðunarmanna 600 kr. af fje þessu fluttar til 13. gr. C. í fjárlögunum og í frumvarpi til fjárlaganna óskað að þær ásamt hinum eptirstandandi 1472 kr. 50 a. verði veittar. Um þetta atriði leyfum vjer oss að taka það fram, að það er eindregið álit vort, að landstjórnin megi ekki á slíkum gjaldliðum sem þessum fara fram yfir upphæð þá, sem lögin ákveða, nema einhverjar öldungis sjerstaklegar ástæður gjöri það nauðsynlegt, en það getum vjer eigi sjeð að hjer hafi átt sjer stað, því svo misjafnar skoðanir, sem vera kunna um það, hvað gagnlegt ýmislegt það, sem fje þessu var varið til, sje, þá er það þó vist, að það var eigi allt nauðsynlegt. Það var heldur eigi næg ástæða fyrir ofbrúkuninni, að búið var að úthluta fje því, sem veitt var, þegar leitað var eftir styrk þeim, sem gefinn hafði verið von um á alþingi 1877, því eins og hinir heiðruðu yfirskoðunarmenn taka fram,

þá hefði í tæka tíð mátt halda eptir nægu fje til að fullnægja því. Vjer neitum því eigi, að það væri æskilegt að styðja sem flest verkleg og vísindaleg fyrirtæki, en þegar sú upphæð er fast ákveðin með lögum, sem til þess má verja, þá má eigi fara fram yfir það, nema þegar einhver þau sjerstakleg atvik koma fyrir, sem ganga má að visu að hefðu komið því til leiðar, að fjárveitingarvaldið mundi hafa veitt meira fje í þessu skyni, ef því hefðu verið þau atvik kunn, en það hefur eigi átt sjer hjer stað. Yrði það að venju, að landstjórnin færi þannig eptir vild sinni fram yfir upphæð þá, sem veitt er, þá væri með því gengið allt of nærri fjárveitingarrjetti alþingis. En þótt vjer þannig könnumst við, að hinir heiðruðu yfirskoðunarmenn hafi miklar ástæður fyrir tillögu sinni, þá viljum vjer eigi að síður ráða alþingi frá að aðhyllast hana og ráðum deildinni til í þetta sinn að samþykkja þá aukafjárveitingu, sem hjer ræðir um, með sjerstöku tilliti til þess áhuga, sem landstjórnin yfir höfuð sýnir á framförum landsins og til þess, hvað vel hún fer með fje landsins, þegar á allt er litið.

Tillagan út af athgr. 36, 6. um að eigi hafi verið heimild til að veita settum sýslumanni Á. Sveinssyni styrk til að ferðast til sýslu þeirrar, er hann var settur í, fáum vjer eigi sjeð að sje á nægum rökum byggð; að visu hefði mátt, eins og yfirskoðunarmennirnir taka fram, taka hann af launum sýslunnar, en hefði hinn setti sýslumaður í stað ferðastyrksins fengið öll sýslumannslaunin fyrir ágústmánuð 1879, mundi landsjóður hafa misst við það 4 kr. 16 a.

Tillagan út af 36. athgr. 9 um, að af fje, ætluðu til óvissra útgjalda, hafi 400 kr. verið varið til ferðastyrks handa mönnum, er komu saman í Reykjavík til að endurskoða sálmabókina, og að þær eigi að endurborgast landsjóði, fáum vjer eigi sjeð, að sje á nægum rökum byggð, því þar sem með þessu er eigi farið fram yfir upphæð þá, sem veitt er, þá sjáum vjer eigi annað, en landstjórnin hafi haft fulla heimild til að veita tjeðan styrk til hins umrædda fyrirtækis, sem vænta má að góð not verði að.

Tillagan út af 36. athgr. 15 um að 80 kr., sem varið hefur verið fyrir eyðublöð undir sjóleiðarbrjef, eigi að endurborga landssjóði, fáum vjer eigi betur sjeð en sje á fullum rökum byggð.

Viðvíkjandi tillögunni út af athgr. 37—39 um versúruskrá fyrir 1878 og 1879, látum vjer þess getið, að vjer höfum frá landshöfðingjanum fengið brjef það ásamt fylgiskjali, sem prentað er hjer á eptir, og má á því sjá að tillagan hefur verið tekin til greina. Í brjefi þessu leggur landshöfðingi það til, að taldar sjeu með óvissum tekjum landssjóðs þær 119 kr. 21 e., sem til voru í jarðabókarsjóði við árslok 1879 um fram það, sem þar hefði átt að vera eptir reikningi landssjóðsins. Hvernig á upphæð þessari standi, sem komið hefur fram við rannsókn á versúruskránni, sjer landshöfðingi sjer eigi fært að gjöra frekari grein, en að líkindum er hún afleiðing af einhverjum skekkjum í fyrri ára reikningum. Þar eð vjer, eins og landshöfðingi, álítum mjög æskilegt, að komast að fastri niðurstöðu, hvað versúruskrárnar snertir, þá viljum vjer fallast á greinda tillögu landshöfðingja í því trausti, að framvegis verði kostað kapps um að hafa versúruskrána svo fullkomna og greinilega, að ekkert atriði hennar þurfi að vera nokkrum vafa undirorpið.

Viðvíkjandi frumvarpinu til fjárukalaga fyrir 1878 og 1879, þá höfum vjer þegar minnzt á öll bin einstöku atriði, þar sem það greinir á við tillögur yfirskoðunar-

mannanna og samkvæmt skoðun þeirri á þeim, er vjer höfum látið í ljósi, viljum vjer ráða hinni heiðruðu deild til að samþykkja það óbreytt.

Viðvíkjandi frumvarpi til laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879, þá höfum vjer þegar minnzt á þau atriði, þar sem því ber eigi saman við tillögur yfirskoðunarmannanna, og lýst áleti voru um þau; enn fremur viljum vjer taka þetta fram:

Tekjur 17: „tekjur, er snerta viðlagasjóðinn“ eru taldar	49,022 kr. 43 a.
þar af eru leigur af andvirði seldra jarða	415 — 20-

Eptir (sbr. ath. 13. bls. 10.) 48,607 — 23-

Aptur á móti eru ógoldnar eptirstöðvar 272 — 92-

samtals . . 48,880 — 15-

Af þessu eru tekjueptirstöðvar frá 1877 115 — 80-

Tekjur árin 1878 og 1879	48,774 — 35-

og er þessu viðvirkjandi vitnað í svar landshöfðingja upp á athgr. 18 D.

fyrir 1879 (bls. 228). En eptir þessu svari eru tekjurnar fyrir 1878,

eins og hjer er talið, ... 23,476 kr. 57 a.

en fyrir árið 1879:

1.	Vextir af innstæðufje viðlagasjóðs	14,424 kr. . a.
2.	— -- rikisskuldabrfjefum	124 — 26 -
3.	— -- skuldabrfjefum einstakra manna	6,357 — 59 -
4.	— -- skuldabrfjefum með afborgun	4,391 — 73 -

25,297 — 58 -

Tekjur árin 1878 og 1879 48,774 — 15-

æða 20 aurum minna en í reikningnum er talið. Í svari landshöfðingja (bls. 228) er 4. upphæðin að vísu talin 4391 kr. 93 a., en eigi 4391 kr. 73 a., en að þetta er prentvilla eða ritvilla sjest af því, að í henni eru eptir því, sem tvisvar er tilgreint, fölgnað þessar upphæðir:

Goldið i jarðabókasjóð 4,177 kr. 15 a.

— í aðalfjehirzluna 45 — 86 —

Eptirstōðvar 168 — 72 —

samtals 4,391 — 73 —

Samkvæmt þessu færist í frumvarpinu „tekiur 17.“ niður um 20 auru.

Í frumvarpinu er talið útborgað 1878 sem ölmusur við lærða skólann 8000 kr. (sbr. 58. athgr. bls. 18) samkvæmt bræfi landshöfðingja til yfirskoðunarmannanna 17. marz 1881 (bls. 269) í stað þess, að í reikningi þeim, sem yfirskoðunarmennirnir fengu til yfirskoðunar, að eins var talið til útgjalda 5950 kr. Að visu efumst vjer eigi um, að breyting þessi muni vera á rökum byggð, en þar eð yfirskoðunarmenn landsreikninganna 1878 og 1879 eigi hafa við yfirskoðun þeirra haft tilefni til að rannsaka þetta og síðan færzt undan að láta í ljósi skoðun sína um þetta efni, nema með skilyrði, sem eigi hefur verið fullnægt, þá þykjumst vjer eigi bærir um að gjöra eindregna tillögu um þetta efni, og viljum því leggja til, að það biði yfirskoðunar landsreikningsins 1880, en að í frumvarpi þessu sje „Gjöld 6 B.“, sem hin umrædda upphæð er fólgin í, færð niður um 2050 kr.

Með því að reikningsskil landsstjórnarinnar fyrir tekjum landssjóðsins og yfirsköðun þeirra af hálfu yfirsköðunarmanna snertir eigi að eins það, sem borgað er af

tekjum, heldur einnig eptirstöðvar þær, sem útistandandi eru, svo að ganga má að þeim, sem eign landssjóðsins án frekari rannsóknar í landsreikningnum fyrir næsta fjárhags-tímabil, þá þykir oss ástæða til að getið sje um eptirstöðvar þessar í athugasgrein aptan við sjálfan landsreikninginn, sem löggjafarvaldið samþykkir, svo að það komi skýrt fram, að landsstjórnin hefur ábyrgð á, að þær komi inn. Til glöggvunar þykir oss einnig vel eiga við að geta þar um lögákveðin útgjöld, sem komin eru í gjalddaga, þótt hlut- aðeigendur sjeu eigi búinir að taka við þeim. Vjer höfum því eptir athugasemdunum við frumvarpið til samþykktar á reikningi yfir tekjur og útgjöld Íslands 1878 og 1879, samið lista yfir eptirstöðvar þær, er hjer ræðir um, og leggjum til, að aðalupphæð þeirra sje sem athugasemd þætt aptan við frumvarpið.

Enn fremur leggjum vjer til, að yfirskrípt frumvarpsins sje höfð í færri orðum, af því að oss þykir það fara betur.

Af því að oss virðist, að það mundi gjöra reikningsfærslu landssjóðsins einfald- ari og reglulegri, viljum vjer enn fremur leggja það til, að landshöfðingja væri jafnótt gefin tilkynning um hverja þá upphæð, sem borguð er til landssjóðs inn í aðalfjárhirzl- una og sömuleiðis um upphæðir þær, sem þar eru borgaðar út fyrir hans hönd.

Tillögur vorar eru því þessar:

A. almennar:

1. Að landsreikningurinn sje sundurliðaður eptir öllum sjerstökum fjárveitingum í fjárlögunum, hvort sem þeir eru innanstryks eða utanstryks.
 2. Að það sje á ábyrgð landstjórnarinnar, að rit um sparisjóð eptir cand. pol. Indriða Einarsson, sem búið er að veita af landsjóði 400 kr. til, komi út.
 3. Að ofgreiðslur gjaldheimtumanna hverfi alveg úr aðalreikningi landssjóðs og fylgi- skjölum hans.
 5. Að 12 a., sem talið er í 3. fylgiskjali við landsreikninginn 1879 að muni hafa verið greiddir sýslumanninum í Suður-Múlasýslu 1878, athugist við yfirskoðun reikningsins 1880.
 5. Að rannsakað sje, hvernig stendur á gamalli skuld Munkapverárklausturskirkju við landssjóð.
 6. Að gengið verði eptir því, að skyndilán til suðuramtsins út af fjárkláðanum verði tafarlaust endurborgað, ef það hefur eigi þegar átt sjer stað.
 7. Að glögg reikningsskil verði gjörð fyrir lánum af styrktarfe Íslands, ef því máli verður eigi ráðið til lykta með atkvæði þingsins um frumvarp til laga um upp- gjöf á leigum af kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.
 8. Að reikningur hegningarhússins verði lagaður sem jafnaðarreikningur og þar tald- ar eptirstöðvar af matvælum og eldivið.
 9. Að það athugist við yfirskoðun reikningsins 1880, hvort eigi hafi 1878 í raun og veru verið borgað úr landssjóði 8000 kr. í ölmusur til hins lærða skóla í stað 5950 kr.
 10. Að landshöfðingja sje jafnótt gefin tilkynning um hverja þá upphæð, sem borguð er upp í tekjur landssjóðsins inn í aðalfjéhirzluna, og sömuleiðis um upphæðir þær, sem þar eru borgaðar út fyrir hans hönd.
- B. Sjerstaklega við frumvarp til laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879.

I. Tekjur.

- 1.¹ 14. Óvissar tekjur; fyrir: •6217 kr. 6 a. komi: •6336 kr. 27 a.
- 2.² 16. Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn; fyrir: •49022 kr. 43 a. komi: •49022 kr. 23 a.
3. Fyrir: •samtals 831286 kr. 28 a. komi: •samtals 831405 kr. 29 a.

II. Gjöld.

- 4.³ 3. B. Dómgæzla og lögreglustjórn, fyrir: •129982 kr. 91 e. komi: •130062 kr. 91 e.
- 5.⁴ 6. B. Kennslumálefni; fyrir: •104823 kr. 89 a. komi: •102773 kr. 89 a.
- 6.⁵ 9. Til útgjalda, sem upp á kunna að koma; fyrir: •7589 kr. 06 a. komi: •7429 kr. 06 a.
7. 11. Afgangur; fyrir: •114054 kr. 51 a. komi: •116303 kr. 52 a.
8. Aftan við frumvarpið bætist sem athugasemd:
•Útistandandi eptirstöðvar af tekjum landssjóðs: 27003 kr. 72 a. og 70 pd. af smjöri.
Ógoldin útgjöld: •674 kr. 69 a.
9. Yfirskriftin sje orðuð svo:

FRUMVARP

til laga um samþykkt á landsreikningnum 1878 og 1879.

- C. Sjerstaklega við frumv. til fjárukalaga fyrir 1878 og 1879.
Frumvarpið samþykkist óbreytt.

Alþingi 13. Aug. 1881.

Arnþjótur Ólafsson,
formaður.

Eiríkur Briem,
skrifari og framsögumaður.

Jón Ólafsson.

-
- 1) Hjer bætast við úr versúruskránni 119 kr. 21 e.
 - 2) Hjer dragast frá ofreiknaðir 20 a.
 - 3) Hjer bætast við frá 9. tölulið 80 kr. málaflutningslaun.
 - 4) Hjer dragast þær 2050 kr. frá, sem frumvarpið telur til ölmusa við lærða skólann 1878 um fram hinn yfirskoðaða reikning.
 - 5) Hjer ganga frá 80 kr. málaflutningslaun, sem flutt er til gjaldliðs 3. B. og 80 kr. fyrir eyðublöð undir sjóleiðarbrjef, sem landssjóður fái endurgoldnar.

Fylgiskjal I.

Landshöfðinginn

yfir

Íslandi.

Reykjavík 4. ágústmán. 1881.

Í svörum mínum til athugasemda yfirskoðunarmanna landsreikninganna fyrir 1879, 30. athugagr. C No. 7 „til gufuskipsferða“, hef jeg látið í ljósi, að jeg ekki sjálfur væri fær um að gefa frekari skýringar en þær, sem þar eru í tje látnar, en að jeg ætlaði að skrifa ráðgjafanum hjer að lútandi. Út af þessu leyfi jeg mjer hjer með að skýra frá, að ráðgjafinn hefur í brjefi frá 30. maí þ. á. tilkynnt mjer, að yfirlit það yfir kostnaðinn við ferðir póstgufuskipsins Díönu, sem sent hafi verið yfirskoðunarmönnum landsreikninganna, sje samið á sama hátt og fullt eins sundurliðað og nákvæmt sem skilagrein sú, sem í þessu efni sje send yfirskoðunarmönnum hinna dönsku ríkisreikninga, og leiði það af sjálfu sjer, að hvorki yfirskoðunarmönnum landsreikninganna nje yfirskoðunarmönnum ríkisreikninganna verði sendur sjálfur reikningurinn, sem saminn sje af innanríkisstjórninni dönsku og endurskoðaður af hinni umboðslegu endurskoðun í Danmörku.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til

nefndarinnar í málinu um frumvarp til laga um samþykkt á reikningi yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879.

Landshöfðinginn

yfir

Íslandi.

Reykjavík 30. d. júlímán. 1881.

Í brjefi mínu frá 18. marz þ. á. til yfirskoðunarmanna landsreikninganna 1878 og 1879, og er það prentað bls. 273—274 í yfirlitinu yfir nefnda reikninga ásamt athugasemdum yfirskoðandanna og svörum landshöfðingjans, sem samkvæmt 26. gr. stjórnarskrárinnar er lagt fyrir alþingið, hef jeg geymt mjer rjett til að leiðrjetta skrá þá, er þar er nefnd yfir ógreiddar versúrur 31. desember 1879. Fyrir því leyfi jeg mjer hjer með að senda hinni heiðruðu nefnd versúruskrá þá fyrir árin 1878 og 1879, sem jeg hef samið samkvæmt tillögum yfirskoðanda landsreikninganna við athugasemdirnar fyrir 1879, 37.—39. lið, og að taka fram það, sem nú segir.

Á skrá þeirri, sem hjer liggur fyrir, eru hinar ógreiddu versúrur, eða eins og yfirskoðunarmennirnir í tjeðum tillögum sínum komast að orði: Upphæðir þær, sem annaðhvort: a, „beinlínis hafa verið greiddar úr landssjóði fyrir aðra og sem ekki eru endurgoldnar, eða b, beinlínis borgaðar inn í landssjóð fyrir aðra, án þess landssjóður sje búinn að skila þeim“, tilfærðar fyrir hin liðnu ár samkvæmt hinum eldri versúruskrám, að svo miklu leyti sem hjer eru ekki fyrir hendi skýrslur um, að þær hafi verið greiddar af hendi, eptir að þær eru ritaðar á versúruskrár þær, sem hjer skiptir máli um. Aptur á móti hef jeg ekki sjeð mjer fært að útvega þær skýrslur, sem nauðsynlegar eru til að

leiðrjetta að öllu leyti hinar eldri versúruskrár, og er það mjög vafasamt, hvort, þegar á allt er litið, sje mögulegt að útvega nú fullkomna versúruskrá, því í sjálfu sjer virðist það ekki eiga við að leggja þá reikninga undir nýja endurskoðun, sem fyrir löngu hafa verið endurskoðaðir. Jeg vil því skjóta því til hinnar heiðruðu nefndar, hvort það væri ekki rjettara, til þess að komast að fastri niðurstöðu á hinum eptirkomandi versúruskrám, að fara eptir tillögum yfirskoðunarmanna landsreikninganna við 37.—39. athugasgrein í reikningnum 1879, þannig að hjálögð versúruskrá sje lögð til grundvallar, þegar verið er að leita að aðalupphæð landssjóðsins 31. desbr. 1879, og að samkvæmt þeirri skrá sje gjörð sú breyting, sem þar af leiðir, í reikningnum yfir tekjur og gjöld Íslands á árunum 1878—1879, með því að telja með tekjum þessi árin upphæð þá, sem samkvæmt versúruskránni, samanborinni sumpart við peningaleifar jarðabókarsjóðsins og sumpart við skuld landssjóðsins við aðalríkissjóðinn, finnst að vera meiri en sú upphæð, sem samkvæmt kassareikningum þeim, sem hjer er um að ræða, fyrir árin 1878 og 1879, og reikningnum fyrir 1876 og 1877, sem samþykktur er með lögum frá 10. oktbr. 1879, er upphæð landssjóðsins. Á þennan hátt mætti koma á hinn nauðsynlegu samkvæmni milli upphæða landssjóðsins eptir landsreikningnum og peningaleifa þeirra, sem samkvæmt kassareikningnum finnst í jarðabókarsjóði, þegar þar frá er dregið það, sem aðalríkissjóðurinn á þar inni, og hinar ógreiddu versúrur, sem gengið hafa í gegnum kassareikningana, en sem eigi eiga skylt við tekjur og gjöld landssjóðsins sjálfs, og mætti þá einnig komast hjá allri óvissu eptirleiðis með tilliti til versúruskránnar, því engar aðrar upphæðir, snertandi hin fyrri reikningsár, yrðu teknar inn á versúruskránnar, nema því að eins, að ný heimild væri veitt til þess með lögum um samþykki á reikningnum fyrir viðkomandi fjárhagstímabil.

Ef hin heiðraða nefnd fellst á ofannnefndar tillögur að því, er spurningu þá snertir, sem hjer er um að ræða, vil jeg leyfa mjer að skýra frá, hver áhrif þetta muni hafa á reikning þann, er hjer liggur fyrir.

Peningabyrgðir landssjóðs 31. desbr. 1879 voru samkvæmt reikningi þeim fyrir 1878 og 1879, sem lagafrumvarpið inniheldur, og athugasemdunum við hann bls. 24. 75897 kr. 04 a.

Peningabyrgðir jarðabókarsjóðs 31. des. 1879 195185 kr. 60 a.

hjer frá dregst:

1. skuld landssjóðs til aðalfjehirzlunnar

31. desbr. 1879 112559 kr. 23 a.

2. útistandandi ógoldnar versúrur 6610 — 12 - 119169 — 35 - 76016 — 25 -

Mismunur 119 — 21 -

ber að telja meðal tekja í reikningnum undir I, 14. óvissar tekjur, og breytist upphæð þeirra við þetta úr 6217 kr. 06 a. í 6336 kr. 27 a. og aðalupphæð tekjanna úr 831286 — 28 - í 831405 — 49 - þess utan breytist afgangurinn (II. nr. 11) úr 114054 kr. 51 e. í 114173 — 72 -

Í sambandi hjer við vil jeg skjóta því til hinnar heiðruðu nefndar að leggja það til, að tilsvareandi breytingar verði gjörðar í lagafrumvarpi því, sem hjer er um að ræða.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Til

nefndarinnar í málinu um frumvarp til laga um samþykkt á reikningnum yfir tekjur og útgjöld Íslands á árunum 1878 og 1879.

S k r á

yfir ógoldnar versúrur og deposita landssjóðs h. 31. desbr. 1879.

I. Útgjöld.		kr. a.	kr. a.	kr. a.
a, við aðalfjehirzluna:				
Fyrir 1878:				
1.	Lífsábyrgðargjald fyrir sýslumanns P. Jónssonar	171	20	
2.	Fyrirfram greitt fyrir heyrnar- og málleysingja á stofnuninni í Kaupmannahöfn 211 kr. 90 a.			
3.	18 ^{78/79} . Sömuleiðis 1167 — 93 —			
	1379 — 83 —			
	Af þessu var endurborgað 18 ^{78/79} 642 — 93 —	736	90	
4.	Fyrirfram borguð lífsábyrgðargjöld	730	88	
5.	Skyndilán handa skólakennara S. Sigurðarsyni 500 kr., afborgun 62 kr. 50 a.	437	50	
6.	Of mikið endurgjald fyrir prentun eins tölublaðs af A.-deild stjórnartíðindanna	• 7	2076	55
b. Útgjöld við jarðabókarsjóð.				
1.	Fyrir 1878 fyrirfram borgað fyrir kollektusjóð Eirichsens	670	•	
2.	— — Meðgjöf með heyrnar- og málleysingjum hjá síra Páli Pálssyni 1566 kr. 81 e.			
	18 ^{78/79} sömuleiðis 2417 — 6 a.			
	3983 — 87 —			
	Þar af endurgoldið 18 ^{78/79} 3445 — 6 —	538	81	
3.	— Fyrirfram launaborgun: hjerðslæknir G. Guðmundss., 300 kr., borgað 225 kr.	75	•	
4.	— Fyrirfram launaborgun: P. Blöndal, 375 kr. borgað 93 kr. 75 a.	281	25	
5.	— Fyrirfram launaborgun: J. Halldórsson, 375 kr., borgað 93 kr. 75 a.	281	25	
6.	— Fyrirfram launaborgun: Ó. Sigvaldason, 375 kr., borgað 31 kr. 25 a.	343	75	
7.	— Fyrirfram launaborgun: aðjunkt B. Gröndal, 500 kr., borgað 104 kr. 17 a.	395	83	
8.	— Fyrirfram greiddur strandkostnaður ensks skips „Prince Alfred“	1687	89	
9.	— Fyrirfram greiddur strandkostnaður ensks skips „Harriet Louise“ 230 kr., borgað 134 kr. 17 a.	95	83	
	flyt	4369	61	2076 55

	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar	4369 61	2076 55	
10. 18 ^{78/79} . Fyrirfram greiddur strandkostnaður ensks skips «Thomas af Grimsby» 174 kr. 80 a., borgað 80 kr. 50 a.	94 30		
11. — Fyrirfram greiddur strandkostnaður ensks skips «Gondola»	440 84		
12. — Fyrirfram greiddur strandkostnaður norsks skips «Ellida»	557 40		
13. — Borgaðar fyrir kommunitet ölmusur handa lærisveinum prestaskólans 600 kr. ÷ 300 kr.	300 "		
14. — Dto fyrir ríkissjóð a, upp í ríkisskuldarnar 24152 kr. 5 a. ÷ 224 kr.	23928 5		
15. — Dto b, eptirlaun 2519—03 ÷ 631—48	1887 55		
16. — Dto c, fyrir hinn almenna ekkjusjóð 1950 kr. ÷ 247 kr. 50 a.	1702 50		
17. — Dto d, fyrir lífsábyrgðarsjóð 5635 kr. 98 a. ÷ 552 kr. 50 a.	5083 48		
18. — Útborganir e, fyrir pensíónssjóð dannebr.-manna 510 kr. ÷ 115 kr.	395 38		
19. — Dto f, fyrir fyrverandi Statsekretariat for Naadesager 150 ÷ 100	50 "		
20. — Burðargjald undir ríkisskuldabréf send til skiptingar	1 10		
21. — Samkvæmt landsreikningnum fyrir 18 ^{78/79} eru eptirfylgjandi upphæðir greiddar úr jarðabókarsjóði, án þess að vera færðar til útgjalda í landsreikningnum, og ber við yfirskoðun landsreikninganna 1880—81 að hafa gát á, að þær sjeu endurgoldnar, sem sje:			
a, laun samkvæmt 10. gr. B. 1. fjárlaganna	897 kr. 58 a.		
b, til hegningarhússins 10. B. 2. fjárlaganna	79 — 12-		
c, kostnaður í saka- og lög-reglumálum 10. gr. B. 3. sbr. 18. gr.	388 — "		
d, póststjórnin 12. gr. b.	260 — 15-		
e, kennslumál 13. gr. B. III. c. 10.	20 — "		
f, óviss útgjöld 16. gr.	3 — 50-		
	1648 35	40458 56	42535 11
II. Tekjur:			
a, við aðalfjehirzluna.			
1. Fyrir 1878. Borguð laun	54 87		
flyt	54 87		42535 11

	kr. a.	kr. a.	kr. a.
fluttar	54 87		42535 11
2. Fyrir 1878. Gjöld eptir lögum 17. des. 1875 um fiskiveiðar útlendra	35 63		
3. 18 ^{78/79} . Sömmuleiðis	49 3		
4. — Eptirlátnar eigur tveggja dáiinna sjó- manna 49—40 + 34—65	84 5		
5. — Endurborgað Sn. Pálssyni út af strandi skipins «Tromsø»	632 .	855 58	
b. Tekjur við jarðabókarsjóð.			
1. Fyrir 1878. Ábyrgð við rentureikning landfógetans	. 6		
2. — — Deposita í jarðabókarsjóði	204 95		
3. 18 ^{78/79} . Sömmuleiðis	127 6		
4. — Afborgun vaxta og kornlánsskulda Snæ- fellsnessýslu 284 kr. 63 a. ÷ 194—07	90 56		
5. — Dto höfuðstóls og vaxta af dto í Skaga- fjarðarsýslu	80 .		
6. — Uppboðsandvirði strandaðs skips «Anine»	1767 37		
7. — Afborgun af skuld fyrrum sýslumanns Þ. Guðmundssonar til rikissjóðs	209 77		
8. — Sömmuleiðis af skuld sýslumanns Schulesens til sama	400 .		
9. — Haldið eptir lífsábyrgðargjaldi fyrir adjunkt B. Gröndal	105 12		
10. — Haldið eptir lífsábyrgðargjaldi Jóns land- ritara Jónssonar	40 55		
11. — Goldið af settum sýslumanni Á. Sveinssyni til útborgunar við aðalfjehirzluna	32 .		
12. — Innborgað fyrir póstsjóðinn (póstávisanir)	44891 46		
13. — Of mikið goidið af ýmsum reikningshöld- urum	340 75		
		48289 65	49145 23
Alls ógoldnar versúrur			6610 12

Landshöfðinginn yfir Íslandi, Reykjavík 30. júlí 1881.

Hilmar Finsen.

Jón Jónsson.

Fylgiskjal II.

Eptirstöðvar
af tekjugreinum landssjóðsins við árslok 1879.

	Kr. a.
1. Lögþingisskrifarlaun	6 74
2. Lögmannstollur	66 37
3. Nafnbótaskattur	64 00
4. Erfðafjárskattur	2 84
5. Spítalagjald	1,417 94
6. Gjöld af verzlun	1,946 00
7. Aðflutningsgjald	4,639 89
8. Óvissar tekjur	338 39
9. Tekjur af klaustur- og umboðsjörðum	7,507 56
Ógoldin kúgildaleiga 70 pund smjör.	
10. Tekjur af kirkjum	51 26
11. Leigur af fje viðlagasjóðsins	272 92
12. Aukatekjur eptir lögum 14. desbr. 1877 um laun sýslumanna	79 51
13. Vitagjald eptir lögum 14. apríl 1878	292 77
14. Skattur af ábúð og afnotum jarða og af lausafje	7,147 55
15. Húsaskattur	108 50
16. Tekjuskattur	3,061 48
Samtals	27,003 72
+ 70 pd. af smjöri.	

Eptirstöðvar
af útgjöldum landssjóðsins við árslok 1879.

	Kr. a.
1. Útgjöld við dómgæzluna og lögreglustjórnina	302 34
2. Eptirlaun og styrktarfje	300 75
3. Til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastípti	21 60
4. Til prestaekkna og barna og styrkur handa fátækum uppgjafaprestum og ekkjum þeirra	50 00
	674 69

Frumvarp

til laga um stofnun landsbánska á Íslandi.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

I.**1. grein.**

Stjórn Íslands gengst fyrir því, að í Reykjavík verði stofnaður banki, er sje seðlabanki, lámbanki og geymslubanki.

2. grein.

Stofnfje bankans skal fyrst um sinn vera 1 millión króna, og gefur landsstjórnin út hlutabrfef, er nema þessari fjárhæð. Ákvæðisverð hvers einstaks hlutabrfefs skal vera 100 krónur.

3. grein.

Af fje viðlagasjóðsins skal verja fimm hundruð þúsund krónum fyrir helminginn af hlutabrfefum bankans. Hinn helming hlutabrfefanna skal selja öðrum, er hluttakendur vilja verða í stofnun þessari.

4. grein.

Bankinn tekur til starfa, þá er viðlagasjóðurinn hefur keypt þann helming hlutabrfefanna, sem honum er ætlaður eftir 3. grein.

II.**5. grein.**

Bankinn má gefa út og koma í veltu manna í milli seðlum, er nema jafnmiklu, sem hin seldu hlutabrfef hans, en aldrei meiru. Seðlar bankans skulu gilda 5 krónur, 10 krónur og 50 krónur.

6. grein.

Seðlar bankans skulu teknir með fullu ákvæðisverði, sem gildur greiðslueyrir í öll gjöld til landssjóðs, til allra sveitarfélaga og annara almennra stofnana í landinu.

7. grein.

Bankinn skal jafnan hafa að minnsta kosti einn þriðja hluta af stofnfje sínu fyrirbyggjandi í slegnum gullpeningum og silfurpeningum til að leysa til sín seðla, þá er eigendur seðlanna óska.

III.**8. grein.**

Bankinn lánar út fje gegn nægu og tryggu veði, einkum fasteignarveði.

9. grein.

Stjórn bankans hefur heimild til að semja svo við lántakendur, að þeir í veðskuldabrfefum sínum til bankans gangist undir, að stjórn bankans megi láta fógeta taka veðið lögtaki og selja það við opinbert uppboð, ef þeir halda eigi samninga sína við bankann, án þess sáttatilraun, lögsókn eða dómur fari fram á undan. En rjett hefur skuldnatur til að búa til mál á hendur bankanum til skaðabóta.

IV.

10. grein.

Bankinn tekur fje til að geyma og ávaxta um ákveðinn tíma, eða með ákveðnum uppsagnarfresti.

V.

11. grein.

Til þess að koma bankanum á stofn, má verja allt að 10,000 kr. úr landssjóði. Fje þetta veitist bankanum sem lán, og skal það að fullu endurgoldið landssjóði á 10 ára fresti með 4% leigu um árið.

12. grein.

Landshöfðinginn semur reglugjörð fyrir bankann og setur bankastjóra til að veita bankanum forstöðu fyrst um sinn undir yfirumsjón sinni. Reglugjörð bankans skal síðan leggja fyrir næsta alþingi, og kýs alþingi upp frá því bankastjóra, en landshöfðingi staðfestir kosninguna.

192.

Lagafrumvarp

um gagnfræðaskólann á Möðruvöllum.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 15. ágúst 1881).

1. grein.

Fræðigreinir þær, er kenna skal í skóla þessum, eru þessar: íslenska, danska og enska, saga og landfræði, einkum þó landfræði og saga landsins ásamt yfirliti yfir löggjöf þess í landsrjetti og landsstjórn; reikningur, rúmfræði og landmæling, einföld dráttlist, og í náttúrufræði mæginatriðin úr mannfæði, dýrafræði, grasfræði, steinfræði, jarðfræði, eðlisfræði og efnfræði; söngur og leikfimi.

2. grein.

Þrír skulu kennarar við skólann; er einn þeirra skólastjóri, og hefur hann að launum 3000 kr. og leigulausan bústað í skólanum, fyrri kennarinn 2000 kr., en hinn 1600 kr.

3. grein.

Skólastjóri hefur byggingarráð á jörðunni Möðruvöllum og hjáleigum; en afgangið hverfur í landssjóð.

4. grein.

Landsstjórnin hefur á hendi yfirumráð og yfirumsjón skólans.

5. grein.

Kostnaður allur til skólans greiðist úr landssjóði.

Frumvarp

til laga um að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.
(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 16. ágúst).

1. grein.

Stjórninni veitist heimild til að selja eptirfylgjandi þjóðjarðir í hið minnsta fyrir það andvirði, sem tilfært er við hverja af þeim.

1. Vík í Dyrhólahreppi . . fyrir 7370 kr.
2. Þverá í Kleifahreppi . . — 2027 —
3. Hlíð í Leiðvallahreppi . . — 2360 —
4. Arnarnes í Eyjafjarðarsýslu — 3200 —
5. Hrisakot í Húnavatnssýslu — 900 —
6. Miðhóp í sömu sýslu . . — 4500 —
7. Kornsa í sömu sýslu . . — 4800 —
8. Kringla í sömu sýslu . . — 1716 —
9. Orrastaðir í sömu sýslu . . — 2800 —
10. Grund í Svínadal í sömu sýslu — 4500 —
11. Hagi í sömu sýslu . . . — 2450 —
12. Spítalaeignin Kaldaðarnes í
Árnessýslu með hjáleigunum:
 - a. Höskuldsstöðum,
 - b. Mosastöðum,
 - c. Magnúsfjósum,
 - d. Valdastöðum,
 - e. Móakoti,
 - f. Hreiðurborg,
 - g. Miðhúsum,
 - og með Kaldaðarneskirkju-
jörðunum:
 - a. Kálfhaga,
 - b. Lambastöðum
 fyrir 17000 —
13. Heiði með Breiðstöðum í
Sauðárhrepp — 4500 —
14. Hjaltastaðir í Skagafjarðar-
sýslu með 2 hjáleigum . . — 6000 —
15. Páfastaðir í sömu sýslu . . — 2800 —
16. Litla-Gröf í sömu sýslu . . — 1750 —
17. Þórðarstaðir í Hálshreppi,
Munkaþverárklausturjörð,
fyrir jörðina Bakka í Háls-
hreppi í makaskiptum.
18. Kirkjuból (Sæból) í Grunna-
víkurhreppi — 300 —

2. grein.

Heimild sú, er til sölu þessarar er veitt, gildir að eins til 31. desember 1883.

201.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Samþykkt af efri deild alþingis).

Alþingi skorar á landshöfðingjann:

- a. Að hann hlutist til um, að safnað sje saman innan ársloka 1882 skýrslum þeim, sem fengizt geta, um jarðir þær, sem gengið hafa að kaupum og sölum í hverri sýslu eða kaupstað landsins, og um söluverð þeirra hverrar út af fyrir sig, sem og virðingarverð þeirra í búa-uppskriftum, eða er þær hafa verið virtar til veðsetningar, eða í öðru skyni, á tímabilinu frá 1871 til 1881. Og sömuleiðis skýrslum um jarða-afgjöld, landskuld og leigur allra jarða í landinu á næstliðnu fardagaári, er sýni landskuld þeirra hverrar út af fyrir sig, bæði að álnatali, og í hverju landskuldin sje greidd.
- b. Að landshöfðingi hlutist til um, þegar allar þessar skýrslur eru komnar í hans hendur, útreikning á því, hve margar krónur koma að meðaltali niður á hvert hundrað hinna seldu jarða í hverri sýslu eða kaupstað, eptir samanlagðri kaupverðsupphæð þeirra. Sömuleiðis að reiknað sje, hve margar álnir eptirgjald hverrar sýslu landsins er nú að álnatali, og enn fremur hve mikið það er að krónutali eptir þeim skileyri, sem það er goldið í.
- c. Að landshöfðingi leggi öll þessi skjöl og skýrslur fyrir alþingi 1883.

202.

Nefndarálit

um frumvarp til fjárlaga 1882 og 1883.

Vjer höfum íhugað frumvarp þetta á þeim stutta tíma, sem til þess má verja, af því að nú er komið að þinglokum, og er álit vort á þessa leið.

I. Tekjur.

1.—6. gr.

Nefndin fellst að vísu á breytingar þær, sem neðri deild hefur gjört við 2. gr. frumvarpsins í heild sinni, en getur þó eigi varizt þess að taka fram að hækkunin á spítalagjaldinu upp í 50,000 kr., í stað 14,800 kr., eigi virðist eiga við næg rök að styðjast, einkum þar ekki er nein vissa fyrir því, að gjaldheimtan nái þeirri tilteknu fjárhæð. En þar eð 18. gr. frumvarpsins hlýtur að lækka að því skapi, sem þessi tekjugrein rýrnar, og frumvarp til laga um útflutningsgjald af fiski og lýsi m. fl., ef það nær því,

að verða að lögum, breytir þessum tekjulið, hefur nefndinni ekki þótt næg ástæða til þess, að fara fram á lækkun þessarar tekjugreinar.

Ef frumvarp um sölu á nokkrum þjóðjörðum verður að lögum, og til sölnnar kemur, breytast við það tekjurnar í 3. gr. staflað 1. og 2., en aptur leiðir af því, að tekjurnar eptir 4. gr. aukast, því þar hefur hingað til verið talið andvirði fyrir seldar jarðir landssjóðsins. Til þess að andvirði seldra þjóðjarða, er nú verður meira í sjóði en áður, komi greinilega fram, leggur nefndin það til, að upphaf 4. greinar verði orðað sem «tekjur, er snerta viðlagasjóðinn og andvirði fyrir seldar jarðir landssjóðsins».

II. Útgjöld.

10. gr. B 3. til hegningarhúss og fangelsa 4000 kr. — 4000 kr. Í frumvarpi stjórnarinnar er fjárveiting þessi áætluð 4130 kr. árlega. Í álitni nefndar þeirrar, er sett hefur verið í neðri deild í málinu, er tekið fram, að allar aukagetur, svo sem 100 kr. þóknun til dómkirkjuprests, ættu sem fyrst að af nemast og sjálfsagt við næstu embættismannaskipti, sem og að þóknun handa lækni 60 kr. ekki finnist að vera grundvölluð á konungsúrskurði. Þar eð fjárhæð þessi hvorki hefur verið lækkuð með 60 kr. eða 160 kr., heldur 130 kr. verður nefndin að álíta, að í ástæðum þessum ekki hafi verið því farið fram beinlínis, að af nema tjeðar 60 kr. og 100 kr., heldur að eins að hreifa því, að atriði þessi verði tekin til álita, ef embættismanna-skripti skyldu verða.

10. gr. C. 4. Til eflingar búnaði 20,000, — 20,000. Við fjárveiting þessa hefur sú breyting orðið eptir frumvarpi neðri deildar, að landshöfðingi á að úthluta fjönu beina leið til sýslunefndanna, sem aptur munu verja því til eflingar búnaði í hjerði sínu, þar eð nefndin álitur, að sýslufjelögin þannig muni láta sjer annast um það, er í bjeraðinu getur orðið til framsfara, en síður almennari þarfir, sem bæði landstjórnin og búnaðarfjelög eiga hægra með að hafa gætur á, getur hún ekki fallizt á, að öllu fje þessu sje skipt upp milli sýslufjelaganna, en álitur að þörfum þeirra með því rikulega tillagi, sem nú er áformað að veita, sje borgið með helmingnum. Þess ber og að geta, að hin fyrri úthlutunaraðferð hefur gengið í aðra átt eptir ákvörðunum landshöfðingja og tillögum amtsráða og búnaðarfjelaga, svo að það gæti leitt til hnekkis fyrir bæði almennar búnaðarlegar stofnanir og önnur fyrirtæki, ef að enginn styrkur gæti fengizt til eflingar þeim, nema hjá sýslunefndum, og væri bæði erfitt að leita margra þeirra í einu, og ekki sagt að þær heldur yrðu samdóma, að leggja til að jöfnuði sín á milli.

Nefndin leggur því til að helmingi fjárens sje úthlutað milli sýslunefnda og bæjarstjórna, en hinum helmingnum á sama hátt og áður.

10. gr. C. 11. Til burtveitingar Hafursár í Mýrdal 2500 kr.

Nefndin fellst að öllu á álit nefndariunar í neðri deildinni, en álitur rjettara, að í fjárlögin sje tekið hið setta skilyrði, að það sje helmingur kostnaðar allt að 2500 kr., sem megi verja til þessa úr landssjóði.

13. gr. B II a. Laun (kennara við læknaskóla) 3200 — 3200. Þar eð alpingi að sínu leyti hefur samþykkt lög, er ákveða kennaranum við læknaskólann 2400 kr. laun, í hverjum fölginn er þóknun, er hann áður hefur notið fyrir kennslu yfirsetukvenna, og hún því fellur burt eptir hinni eldri ákvörðun, fer nefndin því fram, að staflaður þessi verði lækkaður um 600 kr. — 600 kr.

12. gr. B. V. a. (frumvarp stjórnarinnar). Til skóla í Reykjavík 5000 kr. — 3000 kr. Nefnd neðri deildarinnar hefur ekki getað verið meðmælt því, að 5000 kr. sjeu veittar sem styrkur til þess að byggja stofur til gagnfræðakennslu í Reykjavík og 3000 kr. styrkur til kennslu árlega. Auk þess að einnig aðrir en Reykjavíkurbúar gætu notið góðs af skólanum, og að mjög mikil þörf er á honum bæði fyrir Suðurland og Reykjavík, ætti það sízt af öllu að vera ástæðan til þess að synja um þetta litla tillag, að Reykvikungum veiti svo hægt að ná menntun fyrir ungmenni við hinn lærða skóla, því að þeim, sem ekki þurfa að ganga í hann, sökum þess að þeir ætla að sækja um embætti, er miklu hentugra að ganga á gagnfræðaskóla, og aðsóknin að lærða skólanum er nú svo mikil, að það væri fremur æskilegt að gagnfræðaskólar gætu dregið úr henni, svo að hún samsvaraði þörfunum, en yrði ekki heldur mikil og til kostnaðarauka um skör fram. Þó að nú nefndin sje því mjög hlynnt, að þessi styrkur sje veittur, af ræður hún að taka ekki uppástungu þessa í þetta sinn upp á ný á móti tillögum nefndarinnar í neðri deildinni, en það er að eins af þeirri ástæðu, að hin áformaða skólabygging í Reykjavík virðist ekki að vera svo fastráðin, að til fjárveitingar þurfi að koma á næstu tveim árum.

13. gr. B. V. Til annarar kennslu.

a. til kvennaskóla . . . 3000 kr. — 3000 kr.

Í ástæðum nefndarinnar í neðri deild er ráðið til, að kvennaskólinn í Reykjavík fái 1000 kr. og 3 kvennaskólar, í Eyjafirði, Skagafirði og Húnavatnssýslu eða þremur sýslum, er liggja saman, fái, í röð, 1000 kr., 600 kr. og 400 kr., og virðist rjett vera bæði að styrkur sá, sem ætlað er að veita, nái eigi að eins til þessara 4 skóla, heldur og til fleiri í öðrum hjeruðum, ef þeir hafa jafna verðleika, sem og að fylgt sje skilyrði því fyrir fjárveitingu þessari, er stjórnin hefur tekið fram í ástæðum sínum fyrir frumvarpinu, að sveitarfjelög leggi að minnsta kosti til helming styrks á móts við landssjóð.

b. til barnaskóla . . . 2000 kr. — 1000 kr.

c. til alþýðuskóla . . . 4500 — — 4500 —

Nefndin getur eigi verið á því máli, að landssjóður skuli hætta því sem fyrst, að styrkja barnaskóla, en álitur miklu fremur alla nauðsyn bera til þess, að þessi undirstaða fyrir allri menntun, og sjerstaklega þeirri, sem veita á í alþýðuskólum, sje styrkt af landssjóði, og þar sem að bæði einstakir menn og sveitarfjelög sýna mikinn áhuga og kapp á að koma þessum skólum upp, er rjett að landssjóðurinn einnig styðji að því með nokkru, en þó svo, að það verði honum ekki mjög þungbært, og það þarf ekki að vera, þó að skólar þessir njóti nokkurs styrks á móts við það, sem aðrir leggja til, og heldur ekki er þessi fjárveiting föst, þar eð hún nær að eins yfir tvö ár í senn, svo að landssjóðurinn ávallt getur sjeð sjer borgið.

Nefndin leggur því til, að til barnaskóla verði lagðar 2000 kr. hvort árið fyrir sig. Fjárveitingunni til alþýðuskólanna er nefndin mjög hlynnt, en álitur, að hana megi lækka niður í 4000 kr. árlega, og tekur það fram sjerstaklega, að Flensborgarskólinn fullnægi einkum skilyrðum þeim, sem nefndin í neðri deildinni hefur tekið fram, og enda einnig skólinn á Eyrarbakka. En styrk þennan ætti því að eins að veita, að skólum þeim, sem rætt er um í staðið b. og c., sje borgið með nokkru af öðrum tillögum frá sjálfum sjer eða öðrum á móts við það, er landssjóður leggur til, og ætti það ekki að vera minna en helmingur á móts við tillag landssjóðsins.

13. gr. C. 3. Til bókmenntafjelagsins 1000 kr. — 1000 kr.

Í 16. gr. er að vísu ætlaður meiri styrkur en áður til vísindalegra og verklegra fyrirtækja með 12000 kr., en þar sem að bókmenntafjelaginu er ætlaður að eins styrkur með 1000 kr. á ári, verður nefndin að taka fram, að sú deild bókmenntafjelagsins, sem á heima á Íslandi, hefur færzt svo mikil störf í fang, að framhaldi þeirra getur eigi verið borgið, ef að þessum 1000 kr. styrk á ári skyldi skipta milli beggja deilda, og fer nefndin því fram, að þessari deild verði veittur hinn áætlaði styrkur.

15. gr. Til eptirlauna 50000 kr.

Fje þetta er að eins ákveðið að lausu mati, en nefndin leyfir sjer þó að taka fram um það efni, að nokkrir eru gengnir úr nú þegar, sem hafa notið eptirlauna eða styrktarfjár, en eigi hafa verið taldir frá, svo sem:

Fimleikakennari Stenberg,
Ekkja sýslumanns Pjeturs Ottesen,
bæði dáiñ.
Sigurður Thoroddsen og
Þórður Jensson.

sem orðnir eru 18 ára, áður en fjárlögin koma í gildi.

Nefndin telur, að eins rjett muni vera, að draga frá fyrv. sýslumanni Þorsteini Jónssyni, sem svarar helmingi málaflutningslauna, eins og $\frac{1}{4}$ hluta, sem neðri deildar nefndin fer fram á, og kemur það öllu fremur í samkvæmi við lög 15. okt. 1875, 3. gr., þó að ákvörðun þessi ekki eigi beinlínis við.

Að vísu er það eigi sem heppilegast, að hækka eptirlaun með tveggja ára fjárveitingu, í stað þess að gjöra það með sjerstökum lögum, en allt fyrir það vill nefndin, að því er viðvikur viðbót til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsen og til landlæknis J. Hjalta-líns, ekki vera mótmælt þessari veitingu, en stinga upp á ljósari orðan en þeirri, sem nú er í frumvarpinu

18. og 19. gr.

Nefndin áskilur sjer síðar að gjöra þær breytingaruppástungur við þessar greinir, sem að breytingar við atkvæðagreiðslu eða samþykktir alþingis á fromvörpum til laga (19. gr.) gjöra nauðsynlegar.

20. gr.

Í athugasemdum við 14. gr. stjórnarfrumvarpsins hefur að vísu stjórnarráðið gengið út frá því, að eptirlaunastyrkur, sem sje veittur aukreitis, hljóti að vera æfilangur, sje það eigi beinlínis tekið fram, að hann sje veittur um stundarsakir. Af þessum ástæðum hefur stjórnin sjálf lagt til fjárveitingu til ekknanna Guðrúnar Guðjohnsen og Elínar Thorsteinsen, og er ástæða til að álíta, að hún þannig hafi farið alveg rjettilega í mál þetta eptir því sem komið er, þar það leiðir beinlínis af hinni öfugu aðferð, sem hefur verið viðhöfð, að ákveða slíka hækkun í 2 ára fjárveitingu, en ekki með lögum. En nefndinni getur ekki fundizt, að þessi ummæli stjórnarinnar gefi ástæðu til þess að bæta við hinni nýju 20. gr., því hún inniheldur enga nýja ákvörðun, sem ekki gildir áður, og ekkert, sem að viðkemur þessu fjárhagstímabili fremur en hverju öðru, og bæði stjórnarskráin og gildandi lög eru næg vörn á móti því, að gengið sje út fyrir eða gegn fjárveitingarvaldi þingsins.

Aptan við frumvarpið veitist sjórninni heimild til þess að veita ábúendum þjóðjarða til jarðabóta lán gegn 6% árlega í 28 ár til vaxta og afborgunar. Þar eð ábúendur þjóðjarða hafa sama aðgang til þess að fá lán sem aðrir úr viðlagasjóði, og til þess mun vera ætlað, að þeir setji sömu tryggingu fyrir láninu sem aðrir, ræður nefndin frá, að fallið sje á þessa ákvörðun frumvarpsins.

Þar sem því er farið fram, að af viðlagasjóði sje veitt lán allt að 100,000 kr. til þess að stofna 4 búnaðarskóla, þá þykir nefndinni því máli ekki komið svo langt, að þannig skuli einskorða lánin, en fer því fram, að orða þessa ákvörðun á almennari hátt, sem geti átt við eptir atvikum.

Breytingartillögur nefndarinnar verða því:

4 gr. Á eptir: «tekjur er snerta viðlagasjóðinn» komi: «og andvirði fyrir seldar jarðir landssjóðsins».

Á eptir orðunum: «Upp í lán — 20159 kr. 97 a.» komi innanstryks: «Verð fyrir seldar þjóðjarðir leggst við innstæðufje viðlagasjóðsins».

10. gr. C. 4. «Landshöfðingi úthlutar — hverju.» falli burt. Í stað þess komi: «Landshöfðingi úthlutar fjenu með helmingi milli sýslunefnda og bæjarstjórna eptir rjettri tiltölu, að hálfu eptir fólksfjölda og að hálfu eptir samanlagðri tölu jarða- og lausafjár- hundraða, en hinum helmingnum á sama hátt og ákveðið var í fjárlögum 1880 og 1881.

10. gr. C. 11. Á eptir: «til burtveitingar Hafursár í Mýrdal» komi: «helmingur kostnaðar, allt að».

13. gr. B. II.

a. laun «3200 kr. — 3200 kr.»

breytist í: «2600 kr. — 2600 kr.»

13. gr. B. V.

b. Til barnaskóla («2000 kr.) 1000 kr.»

breytist til («2000 kr.) 2000 kr.»

c. Til alþýðuskóla «4500 kr. — 4500 kr.»

breytist til «4000 kr. — 4000 kr.»

Á eptir staflíð c. komi: «Styrkur eptir staflíð b. og c. veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sje minni en helmingur á móts við styrk úr landssjóði».

13. gr. C. 3. Í stað: «til bókmenntafjelagsins» komi: «til deildar hins íslenska bókmenntafjelags í Reykjavík».

15. gr. Síðari málsgreinin orðist þannig:

«Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið, og til landlæknis Jóns Hjaltalíns umfram eptirlaun í virðingarskyui 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirjett skal að eins draga helming málaflutningslauna frá eptirlaunum hans».

20. gr. falli burt.

Niðurlagsgreinin.

Fyrri liður: «Til lána — 10,000 kr.» falli burt.

Síðari liður: «Af viðlagasjóði — 28 ár.» orðist þannig:

•Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til stofnunar búnaðarskóla, sem endurborgist með 6% í leigu og afborgun á 28 árum•.

Alþingi 17. ágústmán. 1881.

Magnús Stephensen, Árni Thorsteinson, Benidikt Kristjánsson.
formaður. skrifari og framsögumaður.
Einar Ásmundsson. Sighvatur Árnason.

203.

Nefndarálit

í málinu um, hvornig verja skuli gjafafje frú Ingibjargar Einarsdóttur, er hún hefur nefnt: «Gjöf Jóns Sigurðssonar».

Hin heiðraða neðri deild hefur kosið oss til þess að segja álit vort um, hvornig verja skuli fje því, sem frú Ingibjörg Einarsdóttir á dánardegi gaf Íslandi, og sem hún hefur nefnt: «Gjöf Jóns Sigurðssonar».

Vier höfum vandlega íhugað mál þetta, og leyfum oss að kveða upp álit vort um það á þessa leið:

Þess skal þegar fyrirfram getið, að eftir skýrslu frá skiptarjettinum í dánar- og fjelagsbúi þeirra hjóna, Jóns Sigurðssonar og Ingibjargar Einarsdóttur má gjöra ráð fyrir, að upphæð gjafafjár þess, er hjer ræðir um, verði 6000 til 8000 krónur.

Í erfðaskrá frú Ingibjargar Einarsdóttur, dags. 12. desbr. 1879, stendur, að alþingi það, er kemur fyrst saman eftir dánardag hennar, skuli kveða á um það, hvaða fyrirtæki það er, sem landinu er mest til gagns að fjenu sje varið til, og kynni því að mega álita, að með þessum ákvæðum erfðaskrárinnar hefði gefandi einkum eða eingöngu haft verkleg fyrirtæki fyrir augum, og að þess vegna væri girt fyrir það, að vöxtum gjafafjárins yrði varið til bóklegra eða vísindalegra fyrtekja; en nefndin er samt sem áður einhuga á því, að ekki eigi eða megi taka orð og ummæli erfðaskrárinnar í svo þröngri merkingu, og það því síður, sem gjafafjed er stofnað til endurminningar um einhvern hinn mesta og frægasta vísindamann þessa lands, sem með sinni yfirgripsmiklu og grunduðu þekkingu á sögu landsins og stjórnaðráttum þess að fornu og nýju hefur í ræðum og ritum, í orði og verki brotið ísinn og rutt brautina til sjálfsforræðis og framfara Íslendinga.

Jafnvel þótt það í fljótu bragði kynni að virðast svo, sem það horfði beinast við að verja vöxtunum af «Gjöf Jóns Sigurðssonar» til styrktar og eflingar þeim tveim fjelögum, bókmenntafjelaginu og þjóðvinafjelaginu, öðru eða báðum, sem hann ljét sjer svo einkar-annt um að efla, á meðan honum entust kraptar til, og sem í svo ríkum mæli nutu ávaxtanna af ágætri forstöðu hans og ópreytandi starfsemi, þá er þó hins að gæta, að með svo felldri ráðstöfun á gjafafje þessu mundi verkvið þess renna saman við verkvið nefndra fjelaga, og «Gjöf Jóns Sigurðssonar» ekki verka í þeim sjerstaka og sjálfstæða tilgangi, sem að ætlun vorri er skilyrði fyrir því, að hún geti fyllilega svarað til þess að vera sjálfstæður endurminningarvottur um þann mann, sem hún er kennd við.

Vjer leyfum oss því að ráða hinni heiðruðu deild til að samþykkja svolátandi:

Þingsályktun.

Samkvæmt umboði því, sem alþingi 1881 er gefið í erfðaskrá frú Ingibjargar Einarsdóttur, dagsettri 12. desbr. 1879, ályktar alþingi, að um gjafasjóð þennan, sem stofnaður er með erfðaskrá þessari, og nefndur er „Gjöf Jóns Sigurðssonar“, sjeu settar reglur þær, er hér fara á eftir.

Reglur um „Gjöf Jóns Sigurðssonar“.

1. grein.

Sjóðurinn skal vera í vörzlum landshöfðingja yfir Íslandi, sem annist um að hann ávaxtist.

2. grein.

Innstæða sjóðsins haldist óskert, en vöxtunum skal varið til verðlauna fyrir vel samin, vísindaleg rit viðvíkjandi sögu landsins, stjórn þess og framförum.

3. grein.

Alþingi velur í hvert skipti, er það kemur saman, 3 menn, sem kveða á um, hver njóta skuli verðlaunanna.

4. grein.

Landshöfðingi semur skýrslu um ástand sjóðsins, og sendir hana forseta hins sameinaða alþingis.

Alþingi 15. ágúst 1881.

Tryggvi Gunnarsson, Lárus Blöndal, Halldór Kr. Friðriksson. Guðmundur Einasson.
framsögumaður. skrifari. Eiríkur Briem.

204.

Frumvarp

til laga um kosningu presta.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis).

1. grein.

Þá er brauð losnar, er öllum sóknarmönnum, þeim er hafa óflekkað mannorð og gjalda til prests og kirkju, heimilt að kjósa sjer prest af þeim, er um brauðið sækja, og hafa hina lögboðnu hæfilegleika til prestskapar.

2. grein.

Sá, er sækir um laust brauð, skal senda umsóknarbrjef sitt í tveim samritum, annað til biskups, en hitt til prófasts í því hjeraði, sem brauðið er í.

3. grein.

Þá er 8 vikur eru liðnar frá því, er brauð var auglýst til veitingar, skal biskup senda bjeraðsprófasti skrá yfir umsækjendur. Hefur biskup vald til að mótmæla kosn-

ingu þeirra umsækjanda, er eigi hafa tekið prestsvígslu, ef honum þykja ástæður vera til þess.

4. grein.

Hjéraðs prófastur auglýsir söfnuði eða söfnuðum prestakallsins nöfn þeirra umsækjanda, er biskup hefur eigi mótmælt. Af þeim skal söfnuðurinn eða söfnuðurnir kjósa sjer sóknarprest á þeirri stund og stað í prestakallinu, er sóknarnefndarmenn prestakallsins koma sjer saman um, og auglýsa öllum sóknarmönnum með nægum fyrirvara; stýrir sóknarnefnd kosningunni, ef eigi er nema ein sóknarnefnd í prestakallinu, en sjöu þær fleiri, kjósa allir sóknarnefndarmenn 3 menn úr sínum flokki í kjörstjórnina.

5. grein.

Kosningin skal fram fara, að svo miklu leyti sem við á, eptir sömu reglum sem kosningar til alþingis (sbr. lög um kosningar til alþingis 14. september 1877, 32.—35. gr.). Enginn getur orðið kosinn sóknarprestur, nema hann fái meiri hluta atkvæða þeirra sóknarmanna, sem kosningarrjett hafa í prestakallinu eptir 1. grein, og sem neyta atkvæðisrjettar síns á kjörfundi

6. grein.

Eptir að kosning hefur fram farið, sendir kjörstjórnin tafarlaust prófasti kosningargjörðina, staðfesta með vottorði sínu um, að hún sje rjett. Síðan sendir prófastnr biskupi skýrslu um kosninguna, og skal þá biskup gefa hinum kosna presti köllunarbrjef.

205.

Frumvarp

til laga um að skipta Kjósar- og Gullbringusýslu í tvö sýslufjelög.
(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild 17. ágúst 1881).

1. grein.

Að því er snertir stjórn sveitarmálefna, skal Gullbringu- og Kjósarsýslu skipt í tvö sýslufjelög, þannig að hin forna Kjósarsýsla og Seltjarnarnesshreppur sjeu sýslufjelag út af fyrir sig.

2. grein.

Í hvoru sýslufjelagi fyrir sig skal vera sýslunefnd, er hafi á hendi stjórn sveitarmálefna þeirra, sem varða sýslufjelagið samkvæmt tilsk. um sveitastjórn á Íslandi 4. maí 1872. Í sýslunefndum þessum eiga sæti, samkvæmt lögum um breytingu á tilskipun um sveitastjórn á Íslandi 4. maí 1872, dags. 9. jan. 1880, auk sýslumanns sem oddvita nefndanna, einn maður úr hverjum hreppi, er kosiun sje eptir þeim reglum, er settar hafa verið um kosningu sýslunefndarmanna.

3. grein.

Sjóði eða skuld þess sýslufjelags, sem nú er, skal skipt eptir samanlagðri tölu fasteignarhundraða og lausafjárhundraða í hinum nýju sýslufjelögum.

4. grein.

Landshöfðinginn gjörir ráðstafanir til þess, að lögum þessum verði framgengt svo fljótt, sem verða má.

I.

Frum

til ferðaáætlunar gufuskípanna millum Kaup
(Frá þingmanni
Frá Kaupmanna

Nafn skípsins.	Frá Kaup- mannah.	Fer í fyrsta lagi frá		Kemur til Reykjav.	Fer frá Reykjav.	Stykkis- hólmi.	Flatey.	Patreks- firði.	Dýra- firði.
		Leith.	Þórsh.						
A.	15. jan.	19. jan.	21. jan.	24. jan.	"	"	"	"	"
—	1. marz	5. marz	8. marz	13. marz	"	"	"	"	"
—	15. apríl	19. apr.	21. apr.	24. apr.	29. apr.	29. apr.	"	"	30. apr.
B.	8. maí	12. maí	15. maí	"	"	"	"	"	"
A.	29. maí	3. júní	6. júní	9. júní	11. júní	11. júní	"	"	12. júní
—	"	"	"	"	"	"	"	"	"
B.	25. júní	30. júní	3. júlí	6. júlí	8. júlí	"	"	"	"
A.	20. júlí	24. júlí	27. júlí	1. ág.	3. ág.	4. ág.	4. ág.	5. ág.	5. ág.
B.	14. ág.	18. ág.	21. ág.	24. ág.	26. ág.	"	"	"	"
A.	30. ág.	3. sept.	6. sept.**	11. sept.	14. sept.	14. sept.	"	"	15. sept.
B.	27. sept.	1. okt.	3. okt.	"	"	"	"	"	"
A.	12. okt.	16. okt.	19. okt.	21. okt.	24. okt.	25. okt.	"	"	26. okt.
B.	10. nóvb.	14. nóv.	17. nóv.	24. nóv.	"	"	"	"	"

*) Þaðan til Skagastrandar 14. júní, Sauðárkróks 15. júní, Siglufjarðar 15. júní,

**) Þaðan til Seyðisfjarðar 8. sept., og þaðan suður um land.

II.

Frum

til ferðaáætlunar gufuskípanna millum Kaup
(Frá þingmanni
Frá Íslan

Nafn skípsins.	Fer frá Ísafirði	Fer í fyrsta lagi frá			Stykkis- hólmi	Kemur til Reykja- víkur	Fer frá Reykjavík	Skaga- strönd	Sauðár- krók
		Önundar- firði	Dýrafirði	Patreks- firði					
A.	"	"	"	"	"	"	4. febr.	"	"
"	"	"	"	"	"	"	23. marz	"	"
"	2. maí	2. maí	2. maí	"	"	3. maí	7. maí	"	"
B.	24. maí	"	"	"	"	"	"	24. maí	25. maí
A.	27. júní	27. júní	27. júní	28. júní	28. júní	28. júní	6. júní	"	"
B.	16. júlí	"	"	"	"	"	3. júlí	"	16. júlí
"	"	"	"	"	"	"	26. júlí	"	"
A.	7. ágúst	7. ágúst	7. ágúst	8. ágúst	8. ágúst	9. ágúst	9. ágúst	13. ágúst	"
B.	4. sept.	"	"	"	"	"	"	"	"
A.	18. sept.	18. sept.	18. sept.	"	"	19. sept.	19. sept.	24. sept.	5. sept.
B.	14. okt.	"	"	"	"	"	"	"	"
A.	30. okt.	"	31. okt.	"	"	"	1. nóv.	8. nóv.	"
B.	"	"	"	"	"	"	1. desbr.	"	"

*) Þaðan til Reykjavíkur suður um landið, komudagur 31. maí.

**) Þaðan til Reykjavíkur suður um landið, komudagur 23. júlí.

varp

männahafnar, Leith, Færeyja og Íslands.

Snæfellinga).

höfn til Íslands.

Fer í fyrsta lagi frá									Kemur til Ísafj.
Önund-arfirði.	Eskifirði.	Seyðis-firði.	Vopna-firði.	Húsavík	Akur-eyri.	Siglu-firði.	Sauðár-krók.	Skaga-strönd.	
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
30. apr.	"	"	"	"	"	"	"	"	1. maí
"	17. maí	18. maí	18. maí	"	20. maí	"	20. maí	"	23. maí
12. júní	"	"	"	"	"	"	"	"	14. júní*
"	"	20. júní	20. júní	20. júní	23. júní	23. júní	23. júní	24. júní	26. júní
"	10. júlí	11. júlí	"	"	13. júlí	"	13. júlí	"	15. júlí
5. ág.	"	"	"	"	"	"	"	"	6. ág.
"	"	28. ág.	"	28. ág.	31. ág.	"	31. ág.	"	2. sept.
15. sept.	"	"	"	"	"	"	"	"	16. sept.
"	"	6. okt.	"	"	8. okt.	"	"	"	11. okt.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	27. okt.
"	"	"	"	"	"	"	"	"	"

Akureyrar 17. júní, Seyðisfjarðar 19. júní.

arp

männahafnar, Leith, Færeyja og Íslands.

Snæfellinga).

1 Kaupmannahafnar.

Fer í fyrsta lagi frá										Kemur til Kaupmannah.
Siglu-firði	Akureyri	Húsavík	Vopna-firði	Seyðis-firði	Eskifirði	Berufirði	Trangis-vog	Þórshöfn	Leith	
"	"	"	"	"	"	"	"	7. febr.	10. febr.	18. febr.
"	"	"	"	"	"	"	"	27. marz.	30. marz	6. apríl
"	"	"	"	10. maí	"	"	"	12. maí	15. maí	20. maí
5. maí	27. maí	"	27. maí	29. maí*	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	9. júní	12. júní	16. júní
"	"	"	"	"	"	"	"	6. júlí	9. júlí	13. júlí
"	19. júlí	"	"	20. júlí	"	21. júlí	21. júlí**	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	29. júlí	1. ágúst	5. ágúst
"	"	"	"	15. ágúst	15. ágúst	"	"	17. ágúst	20. ágúst	24. ágúst
"	7. sept.	"	"	10. sept.	"	"	"	12. sept.	15. sept.	19. sept.
"	"	"	"	"	"	"	"	27. sept.	30. sept.	4. oktbr.
"	17. okt.	"	"	20. okt.	"	"	"	22. okt.	25. okt.	1. nóvbr.
"	"	"	"	"	"	"	"	11. nóv.	14. nóv.	20. nóvbr.
"	"	"	"	"	"	"	"	4. desbr.	8. desbr.	13. desbr.

Ferðaáætlun póstgufuskipanna.

	A.							B.		
	1. ferð.	2. ferð.	3. ferð.	4. ferð.	5. ferð.	6. ferð.	7. ferð.	1. ferð.	2. ferð.	3. ferð.
Skipið fer frá	14. jan.	27. febr.	10. apr.	20. maí	15. júlí	10. sept.	5. nóv.	1. maí	25. júní	17. ág.
Kaupmannahöfn	19. jan.	3. marz	14. apr.	24. maí	19. júlí	13. sept.	9. nóv.	5. maí	29. júní	21. ág.
Leith í fyrsta lagi				26. maí	21. júlí			7. maí	1. júlí	23. ág.
Trangisvogi í fyrsta lagi								8. maí	1. júlí	24. ág.
Pórshöfn - — —	22. jan.	6. marz	16. apr.	27. maí	22. júlí	16. sept.	12. nóv.			
Reykjavík - — —	5. feb.	19. marz	28. apr.	1. júní	27. júlí	21. sept.	25. nóv.	13. maí	6. júlí	29. ág.
Stykkishólmi - — —				2. júní	28. júlí	22. sept.		14. maí	7. júlí	30. ág.
Flatey - — —				2. júní	28. júlí			14. maí	7. júlí	30. ág.
Vatneyri - — —				3. júní	29. júlí			14. maí	7. júlí	31. ág.
Bildudal - — —								15. maí	8. júlí	31. ág.
Þingeyri - — —				3. júní	29. júlí			15. maí	8. júlí	31. ág.
Flateyri - — —								15. maí	8. júlí	1. sept.
Ísafirði - — —				5. júní	31. júlí	24. sept.		17. maí	10. júlí	3. sept.
Borðeyri - — —					31. júlí			18. maí	11. júlí	
Blönduós - — —				5. júní	1. ág.			18. maí	11. júlí	4. sept.
Sauðárkrók - — —				6. júní	1. ág.			19. maí	11. júlí	4. sept.
Siglufirði - — —								19. maí	12. júlí	
Akureyri - — —				8. júní	3. ág.	27. sept.		21. maí	14. júlí	7. sept.
Húsavík - — —					3. ág.			21. maí	14. júlí	7. sept.
Vopnafirði - — —				9. júní				22. maí	15. júlí	
Seyðisfirði - — —				11. júní	4. ág.	29. sept.		23. maí	16. júlí	9. sept.
Eskifirði - — —				11. júní	5. ág.			24. maí	16. júlí	10. sept.

Djúpavogi	-	-	-			12. júní	5. ág.				24. maí	16. júlí	
Eskifirði	-	-	-			12. júní	5. ág.				24. maí	16. júlí	10. sept.
Seyðisfirði	-	-	-			14. júní	7. ág.	29. sept.			26. maí	17. júlí	12. sept.
Vopnafirði	-	-	-				7. ág.				26. maí	17. júlí	12. sept.
Húsavík	-	-	-			15. júní					26. maí	17. júlí	
Akureyri	-	-	-			17. júní	10. ág.	3. okt.			28. maí	19. júlí	14. sept.
Siglufirði	-	-	-			17. júní					28. maí	19. júlí	
Sauðárkrók	-	-	-			18. júní	10. ág.				29. maí	20. júlí	14. sept.
Skagatrönd	-	-	-			19. júní	11. ág.				29. maí	20. júlí	
Borðeyri	-	-	-			19. júní		5. okt.			30. maí	21. júlí	15. sept.
Ísafirði	-	-	-			21. júní	13. ág.	7. okt.			1. júní	22. júlí	17. sept.
Flateyri	-	-	-			21. júní					1. júní	22. júlí	
Pingeyri	-	-	-			22. júní					2. júní	22. júlí	18. sept.
Bíldudal	-	-	-			22. júní					2. júní	22. júlí	
Vatneyri	-	-	-				14. ág.				2. júní	23. júlí	
Flatey	-	-	-								3. júní	23. júlí	
Stykkishólmi	-	-	-			23. júní	15. ág.	8. okt.			3. júní	24. júlí	19. sept.
Reykjavík	-	-	-			25. júní	17. ág.	12. okt.			5. júní	26. júlí	22. sept.
Þórshöfn	-	-	-	9. febr.	23. marz	2. maí	29. júní	21. ág.	16. okt.	29. nóvbr.	9. júní	29. júlí	26. sept.
Trangisvogi	-	-	-	9. febr.	23. marz	2. maí	29. júní	22. ág.			9. júní	29. júlí	
Leith	-	-	-	12. febr.	26. marz	5. maí	2. júlí	25. ág.	20. okt.	2. desbr.	12. júní	1. ág.	29. sept.
Á að koma til Kmh.				17. febr.	31. marz	9. maí	5. júlí	28. ág.	24. okt.	6. desbr.	15. júní	5. ág.	3. okt.

Skipin A. og B. koma við á Vestmannaeyjum á leiðinni milli Þórshafnar og Reykjavíkur

Þau mætast á tímabilinu 1.—5. júní milli Reykjavíkur og Ísafjarðar.

2. júlí milli Þórshafnar og Leith.

26.—27. júlí í Reykjavík eða milli Þórshafnar og Reykjavíkur.

21.—23. ágúst milli Þórshafnar og Leith.

21.—22. septbr. í Reykjavík eða milli Stykkishólms og Reykjavíkur.

FERÐA

gúfuskipsins •Valdi

Frá Kaupmannah.	Frá Leith.	Frá Þórs-höfn.	Til Reykjavíkur.	Frá Reykjavík.	Frá Stykkis-hólmi.	Frá Flatey	Frá Þingeyri.	Frá Flateyri.
28. maí	1. júní	4. júní.*	8. júní	11. júní	12. júní	13. júní	14. júní	14. júní
8. júlí	12. júlí	14. júlí.*	19. júlí	22. júlí	23. júlí	24. júlí	25. júlí	25. júlí
16. ág.	20. ág.	22. ág.*	27. ág.	30. ág.	31. ág.	1. sept.	2. sept.	2. sept.
27. sept.	30. sept.	3. okt.*	10. okt.					
8. nóv.	12. nóv.	14. nóv.*	19. nóv.					

•Valdimar• frá Reykjavík.

Frá Reykjavík.	Frá Þórs-höfn.	Frá Leith.	Til Kaupmannah.
22. júní	26. júní	29. júní	3. júlí
2. ág.	5. ág.	7. ág.	12. ág.
11. sept.	14. sept.	16. sept.	21. sept.

•Arcturus• frá Kaupmannahöfn í

Frá Kaupmannah.	Frá Leith.	Frá Trangisvogt.	Frá Þórs-höfn.	Frá Eski-firði.	Frá Seyðis-firði.	Frá Vopna-firði.	Frá Húsavík.	Frá Akureyri.	Frá Siglufirði.
15. maí	19. maí.	21. maí	22. maí	25. maí	26. maí	27. maí	28. maí	30. maí	31. maí

•Arcturus• frá Reykjavík kring um Ísland

Frá Reykjav.	Frá Skag.str.	Frá Sauð.kr.	Frá Sigluf.	Frá Akureyri.	Frá Húsavík.	Frá Seyðisf.	Til R.víkur.
10. júní	13. júní	14. júní	15. júní	15. júní	16. júní	18. júní	20. júní
22. júlí	25. júlí	20. júlí	27. júlí	27. júlí	.	29. júlí	1. ág.
30. ág	2. sept.	3. sept.	4. sept.	4. sept.	6. sept.	8. sept.	10. sept.

*Valdimar kemur við í Vestmannaeyjum bæði á inn- og út-leið.

ÆTLUN

mars- á sumrin.

Til Ísafjarð- ar.	Frá Ísafirði.	Frá Þing- eyri.	Frá Bíldu- dal.	Frá Vatn- eyri.	Frá Stykkis- hólmi.	Til Reykja- víkur.
15. júní	16. júní	17. júní	17. júní	18. júní	18. júní	19. júní
27. júlí	27. júlí	28. júlí	28. júlí	29. júlí	30. júlí	31. júlí
3. sept.	4. sept.	5. sept.	5. sept.	6. sept.	7. sept.	8. sept.

kring um Ísland til Reykjavíkur.

Frá Sauðár- krók.	Frá Skaga- strönd.	Frá Ísafirði.	Frá Flateyri.	Frá Þing- eyri.	Frá Vatn- eyri.	Frá Flatey.	Frá Stykkis- hólmi.	Til Reykja- víkur.
31. maí	1. júní	3. júní	3. júní	4. júní	5. júní	5.-6. júní	6.-7. júní	8. júní

fyrir alþingismenn.

Frá Reykjav.	Frá Seyðisf.	Frá Húsavík.	Frá Akreyri.	Frá Sigl.firð.	Frá Sauð.kr.	Frá Skag.str.	Til R.víkur.
21. júní	23. júní	.	25. júní	25. júní	26. júní	27. júní	30. júní
Frá Reykjav.	Frá Seyðisf.	Frá Þórsh.	Frá Trang.v.	Frá Leith.	Til K.hafn.		
13. sept.	15. sept.	17. sept.	18. sept.	20. sept.	24.—25. sept.		

Nefndarálit.

Hið heiðraða alþingi kaus oss undirskrifaða á fundi 6. þ. m., til að íhuga og kveða upp álit vort um:

1. Hversu verja skyldi því fje, sem safnast hefur síðan 1871 til þess að reisa fyrir alþingishús.
2. Hversu haga skyldi umsjón hins nýja alþingishúss framvegis.
3. Hvar koma skyldi fyrir húsbúnaði þeim, sem Tryggvi Gunnarsson hafði keypt úr dánarbúi Jóns heitins Sigurðssonar, og gaf Íslandi.

1. Að því er snertir hið fyrsta atriðið, þá skulum vjer geta þess, að vjer verðum svo að líta á, sem fje þetta hafi samkvæmt boðsbrjefinu verið gefið einungis til þess að reisa húsið fyrir, og eigi til neins þess, sem eigi yrði talið til þess, og því eigi t. a. m. til nauðsynlegra áhalda þingsins. Fje þetta nemur nú 1705 kr. 67 aur., að því er vjer vitum bezt. Af því er í sparisjóði Reykjavíkur 676 kr. 67 a., en hinar 1029 kr. standa inni í dánarbúi Jóns heitins Sigurðssonar. Með því að vjer erum einhuga þeirrar skoðunar, að fje þessu eigi að verja, eins og vjer höfum þegar sagt, til húsgjörðarinnar sjálfrar, þá viljum vjer ráða hinu heiðraða þingi til, að verja því til að fullgjöra og prýða hið nýja alþingishús að einhverju, og teljum það því rjettast, að fje þessu verði varið á sínum tíma til þeirra myndaskrípta, sem ætlazt er til að pentaðar verði á vegg þingsalanna, að svo miklu leyti, sem þetta fje hrökkur til þess, og fje þetta verði því ávaxtað til þess tíma og þá afhent umboðsvaldinu eða yfirumsjónarmönnum þinghússins.

2. Um hið annað atriðið, eða umsjón hússins framvegis, erum vjer allir einhuga á því, að umboðsvaldið hafi yfirumsjón þess að öllu leyti, eins og hvern annar almenn-ingseignar, og skulum vjer að eins leyfa oss að benda á, að vjer ætlum það miklu rjettara, að umsjónarmaður hússins eða dyravörður búi eigi í sjálfu húsinu, heldur annars staðar, þó sem næst því, og gengur oss það til, að vjer ætlum, að ef umsjónarmaður hússins býr í húsinu, þá leiði af því, að dyrnar verði ávallt opnar eða ólokaðar, svo að hver og einn getur þar inn gengið, hvenær sem hann vill, og er þá næsta hætt við, að eigi verði allir svo varkárir, að eigi geti einhverjar skemmdir, t. a. m. á veggjum, af hlotizt, og er það nú einkum, ef börn og unglingar geta haft þar daglega umgang um.

3. Um hið 3. atriði er það að segja, að oss kom saman um, að hentasti staður handa húsbúnaði þeim, sem hjer ræðir um, væri herbergi það, sem er uppi á 2. lopti í norðvesturhorni hússins, og höfum vjer þegar skipað honum þar niður, svo sem oss þótti haganlegast.

Samkvæmt því, sem vjer þegar höfum sagt, viljum vjer ráða hinu heiðraða alþingi að samþykkja svo látandi

þingsályktun:

1. Fje því, sem safnast hefur síðan 1871 til þess að reisa fyrir alþingishús, skal varið til myndaskrípta á vegg þingsalanna, en fjeð ávaxtað, unz til þess kemur.
2. Umsjón hins nýja alþingishúss skal falin umboðsvaldinu að öllu leyti eins og umsjón hvern annar almenn-ingseignar.

Alþingi 11. ágúst 1881.

Árni Thorsteinsson, Halldór Kr. Friðriksson. Tryggvi Gunnarsson. Grímur Thomsen.
formaður. Bergur Thorberg.

210.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 19. ágúst 1881).

I. KAFLI.

Tekjur.

1. grein.

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar talðar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að frádrögnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af pósthæðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samþals	262,440	258,440	520,880

3. grein.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru taldar 68,606 kr.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klanstur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tækjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 56,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	kr. 28,000	kr. 28,000	kr. 56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
Verð fyrir seldar þjódjarðir leggst við inn- stæðufje viðlagasjóðsins.			
samtals	28,000	28,000	56,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreidslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samals	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árnnum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr., og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 348,832 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

	fluttar	1882.		1883.		alls.	
		kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
		.	.	.	.	52,800	.
B.							
Dómgæzla og lögreglustjórn:							
1. laun		71,736	19	71,736	19		
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .		1,000	.	1,000	.		
3. til hegningarhússins og fangelsanna		4,000	.	4,000	.		
4. önnur útgjöld		3,200	.	3,200	.		
		79,936	19	79,936	19	159,872	38
C.							
Ýmisleg gjöld:							
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna		1,800	.	1,800	.		
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir							
burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil		1,000	.	1,000	.		
3. brunabóttagjöld fyrir ýmsar opinberar bygg-							
ingar		1,100	.	1,100	.		
4. styrkur til eflingar búnaði		20,000	.	20,000	.		
Landshöfðingi úthlutar fjenu með helm-							
ingi milli sýslunefnda og bæjarstjórna ept-							
ir rjettri tiltölu, að hálfu eptir fólksfjölda							
og að hálfu eptir samanlagðri tölu jarða-							
og lausafjárhundraða, en hinum helmingn-							
um á sama hátt og ákveðið var í fjárlög-							
um 1880 og 1881.							
5. til vegabóta:							
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi		14,000	.	14,000	.		
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði,							
til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .		6,000	.	6,000	.		
6. til gufuskipsferða		18,000	.	18,000	.		
7. til vitans á Reykjanesi		3,000	.	3,000	.		
8. til vörðuvita		500	.	500	.		
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv.							
1877, 3. gr.		600	.	600	.		
10. til þess að gefa út „Lovsamling for Island“ .		.	.	.	.	1,660	.
11. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal, helmingur							
kostnaðar, allt að		.	.	.	.	2,500	.
		66,000	.	66,000	.	132,000	.
samtals		.	.	.	.	348,832	38

11. grein.

Til útgjalda við læknaþjónunina veitast 83,334 kr. 67 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr. a.	kr. a.
1. Laun	39,342	39,496 67	78,838 67
2. Önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals	41,590	41,744 67	83,334 67

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. Önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 199,638 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Í þarfir andlegru stjettarinnar:			
a. laun	8,032	8,032	
b. Önnur útgjöld:			
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastípti	600	600	
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekkna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofu-kostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	25,595 19	25,595 19	51,190 38
		flyt	51,190 38

		1882.	1883.	alls.
		kr.	a.	kr. a.
flutt				51,190 38
B.				
Kennslumálefni:				
I. Til prestaskólans:				
a. laun		10,316	10,316	
b. önnur útgjöld:				
	1882 1883			
1. húsaleigustyrkur handa læri- sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr. 1120 kr.			
2. 2 ölmsur	400 — 400 —			
3. til tímakennslu	100 — 100 —			
4. til bókakaupa	300 — 300 —			
5. til eldiviðar og ljósa	140 — 140 —			
6. til umsjónar	100 — 100 —			
7. ýmisleg gjöld	150 — 150 —			
		1,990	2,310	
		12,306	12,626	24,932
II. Til læknaskólans:				
a. laun		2,600	2,600	
b. önnur útgjöld:				
1. 2 ölmsur	400 kr.			
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3. til bókakaupa og verkfæra	300 —			
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —			
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —			
6. ýmisleg útgjöld	100 —			
		1,360	1,360	
		3,960	3,960	7,920
III. Til hins lærða skóla:				
a. laun		18,200	18,200	
b. aðstoðarfrje:				
handa söngkennara	600 kr.			
handa fimleikakennara	700 —			
handa dyraverði	700 —			
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á- höldum skólans	300 —			
		2,300	2,300	
flyt		20,500	20,500	84,042 38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,042 38
c. ónpur útgjöld :			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólalússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ólmusur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. ónnað útgjöld :			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
	7,900	7,900	15,800 .
V. Til annarar kennslu:			
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	2,000	
c. til alþýðnskóla	4,000	4,000	
Styrkur eptir staðið b og c veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sje minni en heimingur á móts við styrk úr landsþjóði.			
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,000	10,000	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með alþingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til deildar hins isl. bókmenntafélags í Reykjavík	1,000	1,000	
4. til forngrípasafnsins:			
a. til forngrípakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsókna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
samtals	.	.	199,638 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið og til landlæknis Jóns Hjaltalins um fram eptirlaun í virðingarskyni 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirjett skal að eins draga helming málaflutningslauna frá eptirlaunum hans.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 46,580 kr. 57 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

- um útflutningsgjald á fiski og lýsi,
- stofnun lánsfélags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,
- stofnun háskóla á Íslandi,
- breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,
- sölu á fangelsi í Húsavík,
- borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,
- Möðruvallaskólann,

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til stofnunar búnaðarskóla, sem endurborgist með 6% í leigu og afborgun á 28 árum.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Frá nefndinni í málinu um endurskoðun jarðabókarinnar).

Alþingi skorar á landshöfðingjann:

- a. Að hann hlutist til um, að safnað sje saman innan ársloka 1882 skýrslum þeim, sem fengizt geta, um jarðir þær, sem gengið hafa að kaupum og sölum í hverri sýslu eða kaupstað landsins, og um söluverð þeirra hverrar út af fyrir sig, á tímabilinu frá 1871 til 1881. Og sömuleiðis skýrslum um jarða-afgjöld, landskuld og leigur allra jarða í landinu á næstliðnu fardagaári, er sýni landskuld þeirra hverrar út af fyrir sig, bæði að álnatali, og í hverju landskuldin sje greidd.
- b. Að landshöfðingi hlutist til um, þegar allar þessar skýrslur eru komnar í hans hendur, útreikning á því, hve margar krónur koma að meðaltali niður á hvert hundrað hinna seldu jarða í hverri sýslu eða kaupstað, eptir samanlagðri kaupverðsupphæð þeirra. Sömuleiðis að reiknað sje, hve margar álnir eptirgjald hverrar sýslu landsins er nú að álnatali, og enn fremur hve mikið það er að krónutali eptir þeim skileyri, sem það er goldið í.
- c. Að landshöfðingi leggi öll þessi skjöl og skýrslur fyrir alþingi 1883.

Frumvarp

til landamerkjalaða.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 20. ágúst 1881).

1. grein.

Skyldur er hver landeigandi að halda við glöggum landamerkjum fyrir jörð sinni, hvort sem hann býr á henni sjálfur, eða leigir hana öðrum. Umsjónarmenn þeirra jarða, sem ekki eru einstakra manna eign, hafa og sömu skyldu að gæta, að því er til slíkra jarða kemur. Hin sama regla gildir einnig um afrijetti og aðrar óbyggðar lendur, að því leyti því verður við komið.

2. grein.

Þar sem eigi eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, gil, ár eða lækir, en sjónhending ræður, skal setja marksteina, eða hlada vörður á merkjum með hæfilegu millibili, svo merki sjeu auðsjen, eða og hlada merkjagarð eða grafa merkjaskurð. Eru báðir þeir, er land eiga að merkjum, skyldir að leggja til jafnmikla vinnu að gjöra merkin glögg. Nú vill annar vinna að merkjasetning, en hinn alls ekki eða þá minna, og skal þá bera það mál undir 5 búa, og meta þeir, hve mikið skuli að merkjum starfa það sumar.

3. grein.

Eigandi eða umráðamaður hverrar jarðar er skyldur að skrásetja nákvæma lýs-

ing á landamerkjum jarðar sinnar, eins og hann veit þau rjettust. Skal þar getið þeirra ítaka eða blunninda, sem aðrir menn eiga í land hans, svo og þeirra, sem jörð hans á í annara manna lönd. Merkjalyásing þessa skal hann sýna hverjum þeim, er laud á til móts við hann, sem og eigendum lands þess, er hann telur jörð sína eiga ítak í, og skulu þeir rita á lýsinguna samþykki sitt, hver fyrir sína jörð, nema þeir áliti lýsing hans eigi rjetta.

4. grein.

Þá er landeigandi hefur fengið alla, er hann á að sýna merkjalyásing sína eptir 3. grein, til að rita samþykki sitt á hana, skal hann fá hana sýslumanni í hendur til þinglesturs á næsta manntalsþingi.

Nú er landamerkjum breytt frá því, sem verið hefur, með samningi eða á annan hátt, og skal þá sá, er land hefur fengið við breytinguna, láta þinglýsa gjörningi þeim á manntalsþingi hinu næsta á eptir.

5. grein.

Sýslumaður skal á manntalsþingi grennslast eptir, hvort ákvörðunum þeim, sem settar eru í 1.—4. grein, hafi verið fullnægt; sannist það, að eigandi eða umráðamaður jarðar hafi vanrækt skyldu sína, skal hann sekur um allt að 20 kr., er renni í sveitar-sjóð.

Nú hefur einhver ekki fullnægt ákvæðum laga þessara í 5 ár, frá því er lögin náðu gildi, enda sjeu engar löggildar málsbætur, og skulu þá tvöfaldar sektir fyrir hvert það ár, er líður úr því.

6. grein.

Sýslumaður skal hafa löggilta landamerkjabók, til að rita í allar merkjalyásingar, samninga og dóma um landamerki, sem á þingi eru lesnir.

7. grein.

Ef eigendur eða umráðamenn jarða skilur á um landamerki eða ítök, skal sá, er þætu vill ljúka, stefna hinum með 7 náttu fresti á varnarþing rjett, en hið rjetta varnarþing er það, sem sýslumaður ákveður innan þeirrar þinghár, er jörð varnaraðila liggur í. Leiguliði er rjettur umboðsmaður varnaraðila, enda hafi varnaraðili ekki til nefnt annan. Á þingi skal sýslumaður nefna átta valinkunna óvilhalla menn fulltíða í dóm, og skal því næst hvor málsaðila nefna tvo úr dóminum. Nú vill annarhvor málsaðila eigi úr nefna, og skal þá hinn ryðja fyrir háða. Nú vill málsaðili enn ryðja úr merkjadómi, og fellir þá sýslumaður fullnaðarúrskurð um það mál að lögum. Verði þá dómur ruddur, skal sýslumaður skipa annan mann í þess stað, er úr vjek. Sýslumaður og þeir 4, er rjett verða kvaddir, skulu skipa merkjadóminn og stýrir sýslumaður honum.

8. grein.

Nú mætir varnaraðili, en sakaraðili eigi, og skal hann þá greiða varnaraðila 3 krónur fyrir hvern þann dag, er hann fer venjulegum dagleiðum fram og aptur heim til sín, enda sje stefna hans ónýt. Sje varnaraðili sá, er eigi mætir, skal sýslumaður fyrir hans hönd nefna menn úr dómi. Mæti hvorugur, fellur það mál niður.

9. grein.

Þá er merkjadómur er skipaður, skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eptir atvikum og árstíma, þá jörð er auð, svo glöggt megi sjá, hversu landi og landsnytjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur frá skipun merkjadóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir, eptir atvikum, að málsaðilar hafi nægan

tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem fong eru á, enda má og sýslumaður lengja frest þennan, reynist hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 18 mánuðir.

10. grein.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar og dómendur ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, rita nöfn sín undir eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu dómendur allir kynna sjer vandlega landsbáttu og land það, er málsaðilar kalla sjer, hvor í sínu lagi. Því næst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni, sem lög og venja er til. Síðan skal heyja merkjadóminn og setja þegar landamerki glögg sem hann ákveður.

11. grein.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, er honum rjett að senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja dóminn. Sje dómsmaður sá, er eigi mætir, skal sýslumaður nefna annan í hans stað; skal dómsmaður skýra honum frá forföllum sínum svo snemma, að því verði við komið.

12. grein.

Merkjadómi ræður afl atkvæða, og skal í honum ítarlega skýrt frá landamerkjum þeim, er sett eru, og er hann fullnaðarúrslit þess máls og gild merkjaskrá, þá er hann hefur verið þinglesinn. Þó má innan 12 mánaða áfrýja merkjadómi fyrir yfirdóm landsins til ónýtingar sökum þingsafglöpunar, eða sökum lögleysu að efni til, og sje merkjadómnr ónýttur fyrir þessar sakir, skal vísa málinu heim aptur, og kveður yfirdómur á, hver eða hverjir greiða skuli kostnað af málskotinu.

13. grein.

Nú eiga fleiri menn jörð saman, og skulu þeir hafa atkvæði allir samt, sem einn væri eigandi. Ef eigandi býr eigi á jörðu og er í öðrn lögsagnarumdæmi, skal leiguliði vera löglegur umboðsmaður hans, nema hann nefni annan til, er sje í lögsagnarumdæminu.

14. grein.

Dómendur skulu hafa 3 krónur hver fyrir hvern dag, er þeir eru að merkjadómi, og skal borgunin ákveðin í dóminum, sem og hver eða hverjir skuli greiða hana. Rjett er að fullnægja merkjadómi sem öðrum dómi.

15. grein.

Skorist dómsmaður undan að ganga í merkjadóm eða mæti ekki á settum stað og stund, enda sje undanfærsla hans og útivist ekki á gildum rökum byggð, og skal hann þá sæta sektum allt að 10 krónum, og greiða kostnað allan að skaðlausu, er leitt hefur af útivist hans.

213.

Almennar athugasemdir viðvikjandi landsreikningunum 1878—79.

(Eins og þær voru samþykktar við 2. umræðu í neðri deild 19. ágúst).

1. Að landsreikningurinn sje sundurliðaður eptir öllum sjerstökum fjárveitingum í fjárlögnum, hvort sem þær eru innanstryks eða utanstryks.

2. Að það sje á ábyrgð landstjórnarinnar, að rit um sparisjóð eptir cand. pol. Indriða Einarsson, sem búið er að veita af landsjóði 400 kr. til, komi út.
3. Að ofgreiðslur gjaldheimtumanna hverfi alveg úr aðalreikningi landssjóðs og fylgiskjölum hans.
4. Að 12 a., sem talið er í 3. fylgiskjali við landsreikninginn 1879 að muni hafa verið greiddir sýslumanninum í Suður-Múlasýslu 1878, athugist við yfirskoðun reikningsins 1880.
5. Að rannsakað sje, hvernig stendur á gamalli skuld Munkaþverárklosturskirkju við landssjóð.
6. Að gengið verði eptir því, að skyndilán til suðuramtsins út af fjárkláðanum verði tafarlaust endurborgað, ef það hefur eigi þegar átt sjer stað.
7. Að glögg reikningsskil verði gjörð fyrir lánum af styrktarfje Íslands, að því leyti, sem því máli verður eigi ráðið til lykta með atkvæði þingsins um frumvarp til laga um uppgjöf á leigum af kornlánsskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.
8. Að reikningur hegningarhússins verði lagaður sem jafnaðarreikningur, og þar taldar eptirstöðvar af matvælum og eldivið.
9. Að það athugist við yfirskoðun reikningsins 1880, hvort eigi hafi 1878 í raun og veru verið borgað úr landssjóði 8000 kr. í ölmusur til hins lærða skóla í stað 5950 kr.
10. Að landshöfðingja sje jafnótt gefin tilkynning um hverja þá upphæð, sem borguð er upp í tekjur landssjóðsins inn í aðalfjehirzluua, og sömuleiðis um upphæðir þær, sem þar eru borgaðar út fyrir hans hönd.

214.

Frumvarp

til laga um kosningarrjett kvenna.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 20. ágúst 1881).

Ekkjur og aðrar ógiptar konur, sem standa fyrir búi, eða á einhvern hátt eiga með sig sjálfar, skulu hafa kosningarrjett, þegar kjósa á í hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn og á safnaðarfundum, ef þær eru 25 ára, og að öðru leyti fullnægja öllum þeim skilyrðum, sem lög ákveða fyrir þessum rjettindum.

215.

Lagafrumvarp

um gagnfræðaskólann á Möðruvöllum.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 20. ágúst 1881).

1. grein.

Fræðigreinir þær, er kenna skal í skóla þessum, eru þessar: íslenska, danska og

enska, saga og landfræði. einkum þó landfræði og saga landsins, ásamt yfirliti yfir löggjöf þess í landsrjetti og landsstjórn; reikningur, rúmfræði og landmæling, einföld dráttlist, og í náttúrufræði meginatriðin úr mannfræði, dýrafræði, grasfræði, steinfræði, jarðfræði, eðlisfræði og efnfræði; söngur og leikfimi.

2. grein.

Þrír skulu kennarar við skólann; er einn þeirra skólastjóri, og hefur hann að launum 3000 kr. og leigulausan bústað í skólanum, fyrri kennarinn 2000 kr., en hinn 1600 kr.

3. grein.

Landsstjórnin hefur á hendi yfirumráð og yfirumsjón skólans.

4. grein.

Kostnaður allur til skólans greiðist úr landssjóði.

215.

Frumvarp

til laga um að skipta Kjósar- og Gullbringusýslu í tvö sýslufjelög.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 20. ágúst 1881).

1. grein.

Að því er snertir stjórn sveitarmálefna skal Gullbringu- og Kjósarsýslu skipt í tvö sýslufjelög, þannig að hin forna Kjósarsýsla og Seltjarnarnesshreppur sjeu sýslufjelag út af fyrir sig.

2. grein.

Í hvoru sýslufjelagi fyrir sig skal vera sýslunefnd, er hafi á hendi stjórn sveitarmálefna þeirra, sem varða sýslufjelagið samkvæmt tilsk. um sveitastjórn á Íslandi 4. maí 1872. Í sýslunefndum þessum eiga sæti, samkvæmt lögum um breytingu á tilskipun um sveitastjórn á Íslandi 4. maí 1872. dags. 9. jan. 1880, auk sýslumanns sem oddvita nefndanna, einn maður úr hverjum hreppi, er kosinn sje eptir þeim reglum, er settar hafa verið um kosningu sýslunefndarmanna.

3. grein.

Sjóði eða skuld þess sýslufjelags, sem nú er, skal skipt eptir samanlagðri tölu fasteignarhundraða og lausafjárhundraða í hinum nýju sýslufjelögum.

4. grein.

Landshöfðinginn gjörir ráðstafanir til þess, að lögum þessum verði framgengt svo fljótt, sem verða má.

Frumvarp

til laga um samþykkt á landsreikningnum 1878 og 1879.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild alþingis 19. ágúst).

I. Tekjur.	Fjárveiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Tekjur af ljenssýslum	10,640	"	7,660	"
2. Lögþingisskrifaralaun	128	06	80	92
3. Tekjur af umboðssýslugjöldum	3,660	"	2,056	39
4. Konungstiundir	15,292	"	14,175	"
5. Lögmannstollur	1,908	"	1,229	47
6. Nafnbótaskattur	400	"	92	"
7. Erfðafjárskattur	4,242	"	5,479	56
8. Gjöld af fasteignarsölum	1,188	"	1,598	23
9. Gjöld fyrir leyfisbrjef	1,200	"	2,583	50
10. Spítalagjald	12,000	"	16,800	80
11. Gjöld af verzlun á Íslandi	71,668	"	101,354	67
12. Aðflutningsgjald	196,000	"	252,386	25
13. Tekjur af pósthferðunum	19,000	"	18,574	14
14. Óvissar tekjur	1,200	"	6,336	27
15. Tekjur af fasteignum landssjóðsins	64,326	"	78,785	99
16. Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn	45,415	20	49,022	43
Borgað upp í lán, veiting: 15,281 kr. 60 a.; reikningur: 17,924 kr. 3 a.				
17. Tekjur af hinum íslenzka styrktarsjóði, veiting: 3,532 kr.; reikningur: 4,495 kr. 35 a.				
18. Borguð lán og skyndilán	1,562	"	1,131	70
19. Aukatekjur eptir lögum 14. des. 1877 um laun sýslumanna og bæjarfógeta, sbr. fjárlögin 18. gr.	"	"	21,592	21
20. Vitagjald eptir lögum 14. apríl 1878, sbr. fjárl. 18. gr.	"	"	6,250	95
21. Skattur af ábúð og afnotum jarða og á lansaðje eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	"	"	45,684	4
22. Húsaskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	"	"	1,940	95
23. Tekjuskattur eptir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	"	"	11,632	2
24. Tillag úr rikissjóði	188,332	"	184,958	"
Samtals	638,161	26	831,405	49

II. Gjöld.	Fjárveiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Til hinnar æðstu iunlendu stjórnar Íslands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi	26,800	.	26,800	.
2. Til kostnaðar við alþingi 1879	32,000	.	36,817	47
3. Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, svo og við dómgæzluna og lögreglustjórnina :				
A. Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál	48,200	.	49,716	27
B. Dómgæzla og lögreglustjórn	44,112	.	130,062	91
C. Ýmisleg útgjöld	102,344	66	103,061	32
4. Til útgjalda við læknaþingunina	80,148	.	72,226	23
5. Við pósthjónina	28,989	.	32,406	24
6. Til kirkju- og keunslumálefna :				
A. Í þarfir andlegu stjettarinnar	32,264	.	32,901	49
B. Kennslumálefni	106,576	.	102,773	89
C. Ýmisleg útgjöld	31,000	.	31,600	.
7. Eptirlaun og styrktarfe	47,500	.	49,269	89
8. Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja	10,000	.	11,472	50
9. Til útgjalda, sem upp á kunna að koma	8,000	.	7,429	06
10. Til að reisa skólalúsi á Möðruvöllum, sbr. lög 7. nóv. 1879	.	.	27,564	50
11. Afgangur	40, 227	60	116,303	72
Samtals	638,161	26	831,405	49

Innstæðufje viðlagasjóðsins var 31. desbr. 1879: 677,693 kr. 32 a.

Útistandandi eptirstöðvar af tekjum landssjóðs: 27,003 kr. 72 a. og 70 pd. af smjöri.

Ógoldin útgjöld: 674 kr. 69 a.

217.

Tillaga

til þingsályktunar.

Neðri deild alþingis skorar á landsstjórnina, að leggja fyrir næsta alþingi frumvarp til laga um rjettindi óskilgetinna barna og mæðra þeirra, fjárráð giptra kvenna og öll þau önnur atriði, snertandi hjúskaparmál og arftökur, er þingað til hafa verið dæmd eptir dönskum og norskum lögum, lögleiddum hjer á landi beinlínis eða óbeinlínis.

Jón Jónsson, Friðrik S. Stefánsson.
flutningsmaður.

Frumvarp

til laga um endurborgun á skuldakröfum landssjóðs.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 19. ágúst 1881).

1. grein.

Allar leigur af skuld nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu fyrir kornlán, er veitt var 1861—1862 af hinum fyrra íslenska styrktarsjóði, og sem óborgaðar voru 31. des. 1879, að upphæð (1193 kr. 30 a. + 284 kr. 14 a.) samtals 1477 kr. 44 kr., skulu gefnar upp, en skuldin sjálf 3551 kr. 68 a. ásamt leigum þar af frá 1. jan. 1880 sje greidd að fullu með 6% árl. á næstkomandi 28 árum.

2. grein.

Sömuleiðis skal sýslunefnd Borgarfjarðarsýslu endurgjalda eptirstöðvar af kostnaði þeim, er sýslan átti að greiða til útrýmingar fjárkláðanum, 955 kr. 19 a., með 6% á ári hverju í 28 ár, eða 57 kr. 31 e.

Frumvarp

til laga um breyting á tilskip. 4. maí 1872 um sveitarstjórn á Íslandi, tilsk. 20. apríl 1872 og reglugj. 29. apríl 1862 og 26. jan. 1866,

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 15. ágúst 1881).

Hver maður, karl sem kona, sem er fullmyndugur, með óskertu mannorði og eigi í sveitarskuld, skal hafa atkvæðisrjett og kosningarrjett í öllum sveitarmálum og bæjarmálum, þeim er bera undir atkvæði eða kosningu hreppsþúa eða bæjarþúa, svo framarlega sem hann geldur nokkuð til sveitarþarfa og er fjár síns ráðandi. Kjörgengir eru karlmenn þeir, er kosningarrjett hafa í breppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn og aðrar bæjarnefndir, ef þeir eru eigi öðrum háðir sem hjú.

Tillaga

til þingsályktar.

Neðri deild alþingis ályktar, að setja nefnd manna, til þess, samkvæmt 22. grein stjórnarskrárinnar og með þeim rjetti er greinin heimilar, að gjöra ítarlega rannsókn viðvikjandi því hinu konunglega «commissorio» (umboðsskrá), sem Jóni landritara Jónssyni nú er veitt til að meðhöndla og dæma í Elliðaármálunum.

Arnlfjótur Ólafsson. Benidikt Sveinsson.

Nefndarálit

í málinu um ítarlega rannsókn viðvíkjandi hinu konunglega umboði, er nú er veitt Jóni landritara Jónssyni til að meðhöndla og dæma í Elliðaármálum.

Neðri deild alþingis hefur kosið oss, er hjer ritum undir nöfn vor, á þingfundi 15. ágúst, til þess, samkvæmt 22. grein stjórnarskrárinnar og með þeim rjetti, er greinin heimilar, að gjöra ítarlega rannsókn viðvíkjandi því hinu konunglega «commissorio» (umboðsskrá), sem Jóni landritara Jónssyni nú er veitt til að meðhöndla og dæma í Elliðaármálunum.»

Nefndin áleit það sitt fyrsta verk að útvega sjer allar þær skýrslur, skjöl og skilríki, er hún ætlaði að heyrði til þessarar «ítarlegu rannsóknar». En sakir hins örstutta tíma, svo og þess, að örðugt eða enda ómögulegt er að fá prentað langt mál auk annars, er prenta þarf fyrir þingið, tók nefndin það ráð, að láta fyrst prenta skjöl málsins jafnótt sem hún fjeck þau, og draga síðan út af þeim rök þau og ástæður, er ráða hljóta álitu hennar og tillögum um málið.

1. Skjal.

Brjef landshöfðingja til ráðgjafans, dags. 2. maí 1881.

Landshöfðingen

over

Island.

Reykjavík 2 Maí 1881.

Efter at jeg under 7 Oktober f. A. i Henhold til det høie Ministeriums gunstige Skrivelse af 26de Aug. s. A. havde ad mandatum udfærdiget et allerhøieste Kommissorium for Sekretær J. Jónsson til som extraordiær Undersøgelsesdommer at foretage en retslig Undersøgelse af de siden Emanationen af Lov 11 Maí 1876 skete Overfald paa de Kjøbmand Thomsen tilhørende Indretninger til Laxefiskeri i Ellidaaaene, forsaa-vidt de ikke bave været Gjenstand for endelig Paakjendelse i 1ste Instans, og i Forbindelse dermed paalagt ham, naar Undersøgelsen var sluttet, hertil at indsende Udskrift af det Passerede, for at denne derefter i Henhold til Ministeriets Skrivelse af 26 August f. A. kunde tilstilles dette, — har jeg med Skrivelse af 25 f. M., af hvilken Oversættelse følger hoslagt, fra Amtmanden over Sønderamtet, modtaget den hoslagte til det høie Ministerium stiledede Indstilling fra den ovennævnte Undersøgelsesdommer tillige med den hoslagte Udskrift af de af ham i Sagen optagne Forhør.

Af de i Indstillingen ommeldte Voldshandlinger have de, som ere opførte under Litra A. og B. og som ere udøvede i 1877 og 1878, været endelig paakjendte i 1ste Instans under private Søgmaal, der have været anlagte af Kjøbmand Thomsen imod de paagældende Voldsmænd. Med Hensyn til den under Litra E. ommeldte d. 25de Juli 1879 forøvede Voldshandling har jeg i Skrivelse af 29de Juli f. A. i Anled-

ning af et Andragende fra Hreppsforstanderskabet i Seltjarnarnes Hrepp om at al Retsforfølgning i Anledning af dette Brud maatte standses, meddelt det høie Ministerium, at offentlig Sag var blevet anordnet i Anledning af dette Brud paa Laxekisterne, og de Skyldige ved Underrettens Dom ikjendte Bøder at 50 Kr. hver, samt at der, efterat Underretsdommen, paa Grund af Feil begaaede, af Dommeren, var bleven kjendt uefterrettelig ved den kongelige Landsoverrets Dom, var blevet indledet ny Sags Anlæg mod de Paagældende. Da denne ved Kommissoriets Udstedelse endnu ikke var videre fremmet fra Underdommerens Side, end at Indstævning af enkelte af de Paagældende havde fundet Sted, men Stævningerne endnu ikke vare faldne i Rette, faldt Undersøgelsen om denne Voldshandling efter Kommissoriets Ord ind under dette, og er derfor foretaget af den kommitterede Dommer. Hvad angaar de under 5 Juni 1875 (Litr C.), 24—25 s. M. (Litr D.) og 5—6 Juli 1880 (Litr F.) forøvede Voldshandlinger, var det ikke lykkedes vedkommende Sysselmand at tilveiebringe nogen som helst Oplysning om Gjerningsmændene til dem, medens det, uagtet Undersøgelsen var blevet vanskeliggjort ved den lange Tid, der var hengaaet siden Forbrydelsernes Udøvelse, er lykkedes den kommitterede Undersøgelsesdommer tilstrækkeligt at konstatere det Fornødne med Hensyn til disse Voldshandlingers Udførelse.

Ifølge Amtmandens Skrivelse af 25 f. M. har Undersøgelsesdommeren ved at tilstille ham den hoslagte Forhørsudskrift og Sagens Bilage meddelt, at han endnu ikke fuldstændigt har sluttet Undersøgelsen, nemlig forsaavidt der staar tilbage at afhøre enkelte Mænd, og det er mig bekjendt, at Dommeren i disse Dage har optaget yderligere Forhør i Sagen; — men jeg er af samme Mening som Amtmanden, at der i Forhørsudskriften foreligge tilstrækkelige Data til at der allerede nu kan tages Bestemmelse om Sags Anlæg i Anledning af de omhandlede Voldshandlinger.

I saa Henseende skal jeg tillade mig at bemærke, at det Ræsonnement, hvorpaa Undersøgelsesdommeren bygger sin Indstilling om, at den under Litra E ommeldte Voldshandling ikke bør gjøres til Gjenstand for offentlig Forfølgning, efter min Formening, beroer paa en fuldstændig Misforstaaelse af Forholdets Natur og i sine Konsekvenser vil føre til en Godkjendelse af Lynch-Justitsen. Jeg nærer derfor ingen Tvivl om, at ligesom baade Overøvrigheden har beordret offentlig Tiltale i denne Sag, og Underretten har dømt de Paagældende strafskyldige, samt det høie Ministerium i Skrivelse af 26 August f. A. resolveret, at der ikke er nogen Anledning til at standse den indledede offentlige Rets Forfølgning i denne Sag, saaledes bør denne ogsaa nu fremmes.

Derimod kan jeg tiltræde Undersøgelsesdommerens Indstilling om, at de under C., D. og F. omhandlede Voldshandlinger efter deres Beskaffenhed maa betragtes som Krænkelser af den offentlige Fred og Retssikkerheden, og jeg skal derfor slutte mig til hans Indstilling om, at der maa beordres offentlig Tiltale i mod de 13 Personer, der ere overbeviste om, at have taget Del i disse Voldshandlinger og nærmere ere nævnte i den foreliggende Indstilling.

Forsaavidt Bonden Árni Jónsson af Breiðholt under Sagen er overbevist om at have afgivet falsk edelig Forklaring (Forhørsudskriften Pag. 240), har Undersøgelsesdommeren meddelt mig, at han har tilstillet Amtet en Afskrift af Forhørene forsaavidt angaar den saaledes begaaede Forbrydelse, og at denne formentlig i Henhold hertil er bleven gjort til Gjenstand for en særlig Justitssag.

Forsaavidt Bonden Sæmundur Sæmundsson paa Vatni (Forhørsudskriften Pag. 223) har paaberaabt sig, at han har ladet sig lede af Sysselmand Benedikt Sveinssons Overtalelser og fremlagt et Brev fra denne som Bevis herpaa, har jeg troet at burde vedlægge dette Brev, hvilket efter Afbenyttelsen ønskes tilbagesendt. Vistnok indeholder Brevet, der er dateret 2 Nov. 1877, imellem en hel Del Yttringer om forskellige denne Sag uvedkommende private Anliggender, men Yttring, at det med Hensyn til Laxesagen er Hovedsagen at Folk holde fast sammen med at tage Laxe-kisterne bort af Ellidaelven, hvis Thomsen drister sig til at opstille dem, men dels er der ikke udtrykkeligt udtalt, at denne Borttagen skal ske uden Øvrighedens Mellemkomst, dels har Yttringen, som det synes ikke øvet nogen Indflydelse paa Modtageren, ligesom ogsaa den Plads, Yttringen har i Brevet mellem en hel Del anden løs privat Snak, synes at vise at Brevskriveren ikke har tilsigtet at rette nogen særlig Opfordring til at opbryde Laxe-kisterne, og endelig maa denne Udtalelse, naar Hensyn tages til den Indflydelse, Sysselmand B. Sveinsson ved sin Optræden paa Althinget, ved sine Processer med Kjøbmand Thomsen om Fiske-riettigheden i Ellidaaen og ved de Injuriesøgmaal, han i Anledning heraf har paa-draget sig, betegnes som særlig moderat i Forhold til den Fanatisme, hvormed han stedse har optraadt i det ommeldte Spørgsmaal og som væsentligen har bidraget til de uklare Forestillinger herom, som have forledet ellers skikkelige Almuesmænd til at betragte aabenbare Voldshandlinger som tilladelige. Efter min Formening er der derfor ikke Anledning til at foretage noget yderligere Skridt med Hensyn til det fremlagte Brev imod Sysselmand B. Sveinsson, om jeg end har troet at burde henstille Afgjørelsen her af til det høie Ministerium.

Ligeledes skal jeg henstille, om Ministeriet maatte finde Anledning til at fore-skrive yderligere Undersøgelse af det af Sysselmand Kr. Jónsson udviste Forhold, da vedkommende Formand for Hreppsforstanderskabet i Seltjarnarnes Hrepp forinden Udførelsen af den d. 25 Juli 1879 forøvede Voldshandling, vidnesfast henvendte sig til ham for at opfordre ham til at optage de omspurgte Laxe-kister, og da Sysselmanden nægtede at gjøre dette, tilføiede: «saa nødes vi til at gjøre det selv», idet Sysselmanden da skal have svaret: «svo gerið þið það» jfr. Forhørsudskriften Pag. 256—257, Pag. 82, 289, 302—303.

Imedens Undersøgellesdommeren, saavidt jeg skjønner, forøvrigt med Dygtighed og Energi har ledet den her omhandlede Undersøgelse, har den Aastedsforretning, han under denne har foretaget d. 15 og 16 December f. A., efter min Formening, baade ligget fuld-stændig udenfor det ham meddelte Kommissorium og er derhos uden nogensomhelst Betydning for Sagens Oplysning.

Til
Ministeriet for Island.

Rjett eptirrit staðfestir
Jón Jónsson.

2. Skjal.

Hin konunglega umboðsskrá dags. 1. júlí 1881.

Christian den Niende,

af Guds Naade Konge til Danmark,
de Venders og Gothers, Hertug til Sles-
vig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauen-
borg og Oldenburg,

Efter at have modtaget allerunderdanigst Indberetning angaaende Udfaldet af de Under-
søgelser, som af Dig, Sekretær ved Landshövdingsembedet paa Vort Land Island, Jón
Jónsson, i Henhold til Vor allerhøjeste Kommissorialbefaling af 7 Oktober f. A. have
været anstillede til Oplysning om forskjellige Voldshandlinger, der have været forövede
mod Kjøbmand H. Th. A. Thomsens Laksekister i Ellidaaen inden Gullbringu og Kjósarsyssel,
er det Vor Villie og Befaling til Dig, at Du i Egenskab af kommitteret Dommer yder-
ligere undersøger og paakjender denne Sag, under hvilken efternævnte Personer ville være
at tiltale for de ved hver især anførte Forseelser.

1. Thorbjörg Sveinsdatter for Meddelagtighed i Overtrædelse af Straffelovens § 298,
2. Ólafur Ólafsson for Overtrædelse af Straffelovens § 108, og Meddelagtighed i oven-
nævnte Forseelse,
3. Sæmundur Sæmundsson for samme Forseelser.
4. Grímur Ólafsson for Overtrædelse af Straffelovens §§ 108 og 298.
5. Árni Jónsson for Overtrædelse af Straffelovens §§ 108 og 298 og Meddelagtighed i
denne sidste Forseelse.
6. Magnús Ólafsson for Overtrædelse af Straffelovens § 298.
7. Gísli Thorbjörnsson for samme Forseelse.
8. Thorsteinn Thorsteinsson (Ellidavatn) for Overtrædelse af Straffelovens § 298.
9. Bergsteinn Jónsson for Overtrædelse af Straffelovens § 298.
10. Marteinn Jónsson for samme Forseelse.
11. Björn Símonarson for Meddelagtighed i Overtrædelse af Straffelovens § 298.
12. Ólafur Sveinsson for samme Forseelse.
13. Valdimar Ásmundsson for samme Forseelse.
14. Kristinn Magnússon for Overtrædelse af Straffelovens §§ 108 og 298.
15. Brynjólfur Bjarnason for samme Forseelse.
16. Ólafur Guðmundsson — — — — —
17. Brynjólfur Magnússon — — — — —
18. Pálmi Pálmason — — — — —
19. Thórður Jónsson — — — — —
20. Hörður Jónsson — — — — —
21. Erlindur Guðmundsson — — — — —
22. Pjetur Guðmunds. (Hrólfsskála) — — — — —
23. Jón Einarsson — — — — —
24. Pjetur Guðmundsson — — — — —
25. Ólafur Ingimundsson — — — — —
26. Jón Guðmundsson — — — — —

27. Hjörtur Þorkelsson for Overtrædelse af Straffelovens §§ 108 og 298.
 28. Einar Hjörtsson for samme Forseelse.
 29. Sigurður Einarsson — — — — —
 30. Guðmundur Þorsteinsson — — — — —
 31. Páll Guðmundsson — — — — —
 32. Þorst. Þorsteinss. (Nýlenda) — — — — —
 33. Arni Árnason — — — — —

Saa ville Vi og have Dig paalagt, at Du indleder Undersøgelse mod Vor Syssemand i Gullbringu- og Kjósar Syssel Kr. Jónsson med Hensyn til det Svar, han skal have givet Gjerningsmændene til det d. 25 Juli 1879 forøvede Brud paa Laksekisterne, da dette forud anmeldtes for ham og hans øvrige Forhold overfor de begaaede Lovovertrædelser.

Til Udførelsen af de fornævnte Hverv ville Vi allernaadigst have Dig bemyndiget til at sætte Ret i enhver Jurisdiktion og paa ethvert Sted i Island og skal Enhver, som Du maatte fremkalde for at afgive Forklaring, og som opholder sig indenfor den Jurisdiktion, hvor Retten holdes, eller som i øvrigt har Ophold ikke længere end tre Mil fra bemeldte Sted, være forpligtet til efter Indkaldelse sine exceptione at møde for Dig som kommitteret Dommer.

Angaaende Udvidelse af dette Kommissorium til at omfatte andre Tiltalte end de under No 1—33 nævnte, dersom der under Sagens videre Gang hertil maatte vise sig Anledning, har Du at henvende Dig til Vor Landshövding over Island og om Udnævnelse af Aktor og Defensor til Amtmanden over Islands Syd og Vestamt. Endelig har Du, naar Sagen af Dig er bleven paakjendt, til Vor Landshövding over Island at indsende Domsakten, efterat Dommen behørigen er forkyndt for Vedkommende.

Dermed sker Vor Villie.

Befalende Dig Gud!

Skrevet i Vor Kongelige Residensstad Kjøbenhavn

d. 1 Juli 1881.

Under Vort Kongelige Segl

(L. S.)

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling

J. Nellesmann.

Til

Sekretær ved Landshövdingseembedet paa Island

Jón Jónsson.

Rjett eptirrit staðfestir

Jón Jónsson.

3. Skjal.

Eptirrit af bræfi amtmannsins yfir suðnr-
amtinu til landshöfðingjaritara Jóns Jóns-
sonar, dags. 5. ág. 1881.

«Landshöfðinginn hefur skýrt amtinu frá, að ráðgjafinn fyrir Ísland hafi 1. f. m. skrifað honum á þessa leið:

«Hjer með sendi jeg yður herra landshöfðingi til ráðstöfunar umboðsskjal, sem gefið hefur verið út að konungsboði handa landshöfðingjaritara Jóni Jónssyni og dagsett er í dag, til ítarlegri rannsóknar og dómsatkvæðis á ofbeldisverkum þeim gegn laxakistum kaupmanns H. Th. A. Thomsens í Elliðaánum, sem frá er skýrt í eptirriti því af rjettarrannsóknnum, sem hingað hafa verið sendar með þóknanlegu bræfi yðar frá 2. f. m., sem og til að hefja rannsókn gegn sýslumanninum í Kjósar- og Gullbringusýslu Kr. Jónssyni, með tilliti til svars þess, er sagt er, að hann hafi gefið mönnum þeim, sem nnnu að því, að brjóta laxakisturnar 25. júlí 1879, er þetta var borið upp fyrir honum á undan, og aðrar aðfarir hans gagnvart lagabrotum þeim, sem fram eru komin.

Eins og þóknanlega má sjá á umboðsskjalinu, hefur ráðgjafinn verið á sama máli og þjer um það, að engin ástæða sje til að fallast á tillögur hins skipaða rannsóknardómara um að sleppa því, að höfða opinbert mál út af því, að kisturnar voru 25. júlí 1879 brotnar af oddvitum hreppsnefndanna í Seltjarnarness og Mosfells hreppum, ásamt 29. öðrum mönnum, sem þar áttu og heima. Að því leyti sem tillögurnar lúta að því, að tjeð kistubrot hafi farið fram á degi og opinberlega, og að því þeim, sem fyrir skaðanum varð, hafi verið innan handar að fylgja fram rjetti sínum sjálfur með lögum og dómi, vil jeg geta þess, að með ákæruákvörðuninni í 295. gr. hegningarlaganaa er ekki gjört mikið úr þessu atriði; aptur á móti er ákæra af hendi hins opinbera skipuð, ef brotið hefur verið á móti ákvörðunum um lögreglu, eða almennum friði hefur verið ra-k-að. Það virðist mega segja, að hið síðara hafi átt sjer stað, þar sem hin ítrekðu og yfirgripsmiklu brot á laxakistum Thomsens kaupmanns virðast hafa raskað friðhelgi eignar hans og atvinnu. Þegar nú hjer við bætist, að hin heimildarlausa burt taka sú á laxakistunum, er hjer ræðir um, virðist frá öðru sjónarmiði að innihalda brot gegn 108. gr. hegningarlaganna, sem sætir opinberri ákæru, hefur hið konunglega umboðsskjal verið látið ná til manna þeirra, er hafa verið riðnir við þetta brot, að svo miklu leyti sem þeir hafa ekki unað við dóm þann, sem áður var uppkveðinn í málinu fyrir hjeradsrjetti, og að svo miklu leyti, sem hluttekning þeirra í misferli þessu hefur verið skýrð í dóms-eptirriti, er ráðgjafanum hefur áður verið sent, eða í prófseptirritinu. En ef svo skyldi fara, eptir að búii er að grafast meir fyrir þetta mál, annaðhvort með tilliti til kistubrots þessa eða annara brota sem hjer að lúta, á hinum optnefndu laxakistum, að ástæða skyldi virðast til að gjöra umboðsskjalið yfirgripsmeira, svo að það næði til fleiri atriða, en þar eru tekin fram, gef jeg Yður hjer með heimild til fyrir hönd ráðgjafans «að mandatum» að veita hið yfirgripsmeira umboð..»

Jafnframt því að kunngjöra Yður þetta sendi jeg Yður hjer með hið umrædda umboðsskjal með áskorun um, að þjer sem fyrst framkvæmið umboð það, sem yður þar í er á hendur falið..»

Rjett eptirrit staðfestir

Bergur Thorberg.

4. Fylgiskjal.

Eptirrit af bræfi landshöfðingjans yfir Íslandi
til ráðgjafans fyrir Ísland, dagsettu 29. júlí
1880.

Landshøvdingen
over
Island.

Reykjavík, den 29 Juli 1880.

Jeg giver mig herved den Ære hoslagt at fremsende en Skrivelse til det høje Ministerium af 19de Dennes, hvori 4 Medlemmer af Hreppforstanderskabet for Seltjarnarnes Hrepp anbolde om, at Ministeriet vil paalægge Øvrighederne heri Landet at standse al Retsforfølgning i Anledning af det Brud paa Laxe-kisterne i Ellida Aaen, som blev forøvet den 25de Juli f. A., og derhos anbefale en eventuel allerunderdanigst Ansøgning fra Hreppsforstanderskabets Formand K. Magnússon om Eftergivelse af en ham ved Landsoverrettens Dom ikjendt Bøde af 100 Kr. i en lignende Sag for Brud paa de omspurgte Laxe-kister. — Endvidere vedlægger jeg den fra Amtmanden over Sønderamtet indhentede Erklæring af G. D. over bemeldte Andragende i dansk Oversættelse, og tillader jeg mig, næst at bemærke, at den nævnte allerunderdanigste Ansøgning fra Kr. Magnússon endnu ikke er indkommen hertil, underdanigst at yttre Følgende:

Under 20 November f. A. indsendte jeg til det høje Ministerium den af Althingets nederste Afdeling i Sommeren 1879 vedtagne Thingsbeslutning vedrørende Laxefiskeriet i Ellida Aaen, og skal tillade mig at henvise til, hvad jeg i min Indberetning af den nævnte Datum yttrede om de Misforstaaelser og Agitationer, som Fortolkningen af Lov 11 Mai 1876 og Ministeriets Skrivelse af 26 Mai 1877 har givet Anledning til, samt til Althingstidenden for 1879 I, Pag. 433—449, II, 811—832. Hvad særlig den Sag angaaer, i hvilken Supplikanterne anholde om, at Retsforfølgningen maa bortfalde, og som var anlagt i Anledning af den d. 25 Juli f. A. med særlig Ostentation foretagne Voldshandling mod Kjøbmand Thomsens Laxe-kister, skal jeg tillade mig at henvise til Althingstidenden I, Pag. 442 og 443 samt Regeringstidenden B. No 107.

Som fremhævet i den hoslagte Skrivelse af G. D. fra Amtmanden over Sønderamtet bleve 26 af de Bønder, der havde deltaget i denne Voldshandling, ved vedkommende Underrets Dom idømte Bøder af 50 Kr. hver, men da 24 af de Domfældte indankede Underretsdommen for Landsoverretten, blev Underrettens Behandling kjendt uefterrettelig paa Grund af Feil begaaede af Dommeren, og ny Sags Anlæg imod de Paa-gjældende selvfølgelig indledet. Det er denne Sag, som Supplikanterne søge om, at Ministeriet vil standse, og ere 2 af Hreppsforstanderskabets Medlemmer iblandt de Taltte tilligemed Forstanderskabets Formand, der ikke har medunderskrevet Andragendet, medens de 2 andre Supplikanter ikke have deltaget i det omspurgte Hærværk og saaledes heller ikke ere medindbefattede under Tiltalen.

Som af Amtmanden fremhævet, er den omspurgte Sag Hreppsnævnden i Seltjarnarnes Hrepp som saadan aldeles uvedkommende, og det er derfor — saavidt jeg skjønner — ingensomhelst Anledning til at fage det foreliggende Andragende til Følge,

ligesom jeg heller ikke, forsaavidt Supplikanterne i den Skrivelse, hvormed de have tilstillet mig det ombandlede Andragende, have anholdt om, at udsætte den indledede Sag, indtil det høie Ministeriums Resolution foreligger, har fundet nogen Anledning til at tage dette Andragende til Følge.

Kjøbmand Thomsen har endvidere i Dag tilstillet mig Afskrift af en Betsværing, som han under G. D. har indsendt til det høie Ministerium vedrørende en d. 6 d. M. paany gjentaget Krænkelse af hans Eiendomsret over Laxekisterne i Ellida Aaen, og tillader jeg mig i Anledning heraf at vedlægge en Dansk Oversættelse af den Skrivelse, hvormed jeg under 7de d. M. stillede Amtmanden over Sønder-Amtet Thomsens Andragende af s. D.

Til
Ministeriet for Island.

Rjett eptirrit staðfestir
Jón Jónsson.

5. Skjal.

Eptirrit eptir bræfi kaupmanns H. Th. A.
Thomsens til ráðgjafans fyrir Ísland dags.
28. júlí 1880.

Skjøndt jeg, efter hvad der forud er passeret i de forskjellige Hærværkssager vedkommende mit Laxefiskeri, tvivler om, at det vil nytte mig at henvende mig til det højtærede Ministerium for Island angaaende Assistance til at værne om dette mit Fiskeri i Ellidaaaen, finder jeg det dog for min Pligt at underrette Ministeriet om, hvad der nu er passeret, og at fordre som en Ret, der tilkommer mig baade som Indfødt og Borger, ja selv om jeg her betragtes som Dansk, at der med Energie sættes en Stopper for et Uvæsen, der altfor længe er blevet taalt, og medfører en Lovløshedstilstand, der grændser nær til Anarchie.

Natten mellem den 5te og 6te Juli d. A. bleve 3 af mine 4 Laxekister for 6te Gang opbrudte og sønderslaaede paa en Maade, der giver Anledning til at troe, at dette Hærværk har været ledsaget af Røveri, idet nemlig alle Laasene, med Undtagelse af en gammel stærk kongelig Laas fra Frederik den 6tes Tid, vare frasprængte og forsvundne, uden at det senere er lykkedes at finde de øvrige paa en nær, der var sønderbrudt; men ved at frabryde Laasene kunde Ugjerningsmændene faae fat i „Kætscheren“, (Garnposer paa Enden af en Stang) hvormed Laxen kan borttages af Kisterne. Om Eftermiddagen den 6te Dennes blev Vandet løsladt fra Engene paa de ovenfor mine Eiendomme liggende Gaarde, thi Vandet kom styrte ned i saadan Mængde, at de itubrukne Stumper af mine Laxekister, som laa spredte nedad Elven, vilde være blevne skyllede tilsøes, hvis jeg ikke strax havde givet Ordre til at redde dem til Lands. Dette gav mig Grund til at mistænke de ovenfor mig boende Bønder, som forhen have været meddelagtige i at nedrive mine Laxekister, for ogsaa denne Gang at have været, om ikke meddelagtige, saa dog medvidende i denne sidste Voldshandling, og jeg under-

rettede Sysselmanden om denne min Mistanke, uden at jeg senere har hørt noget om Sagen. Endvidere seer det ud, som om Vandmassen fra de ovenfor liggende Enge skulde bevirke, at Laxen, der dengang i Springtiden søgte op i Elven i store Stimer, skulde lettes Opgangen over de vanskelige Steder, og medens Kisterne vare sønderbrudte, animeres til at løbe gennem de derved fremkomne store Aabninger høiere op ad Elven til de ovenfor liggende Gaarde.

Jeg henvendte mig foruden til Sysselmanden ogsaa til Landshøvdingen om Assistance, først skriftlig under 7de Dennes, om at faae udnævnt to Mænd til med Politimyndighed at holde Vagt ved mine Laxekister, hvilket gennem Amtet strax blev mig tilstaaet, men da dette Vagthold vilde koste mig 8 Kr. i Døgnet, paa Grund af Daglønnens nuværende Høide, foretrak jeg at lade mine Kister nedrive igjen, hvis Vedkommende fandt det for godt, og Øvrigheden rolig kunde see derpaa, thi Omkostningerne ved Vagtholdet kan og tør den (Øvrigheden) ikke bære, eftersom de fornødne Pengemidler dertil mangle, eller rettere sagt Dispositionsretten dertil er tvivlsom, hvilket Svar jeg omtrent fik af Landshøvdingen ved senere mundtlig at henvende mig til ham desangaaende.

Den Mening, hvor urimelig den end synes, paatrænger sig mig derfor mere og mere, at jeg som islandsk Kjøbmand, der om Vinteren opholder mig i Kjøbenhavn, — hvilket her betragtes som at være Dansk, skjøndt jeg er født og opdragen her i Landet, — ikke har Krav paa den herværende Øvrigheds Beskyttelse for at værne om mine Eiendomme, der dog alle findes her i Landet, men at jeg kun som Borger og Medlem af det herværende Samfund skal betale alle Afgifter, Skatter og andre Byrder. Heri er jeg bleven bestyrket ved at læse Bladet Isafold af 16de Dennes, der som bekjendt redigeres af en af Islands intelligenteste Mænd, Dr. phil. Gr. Thomsen, thi i dette Blad siger han med klare og fremhævede Ord, at det er «ubilligt» og «ikke betænksomt» imod Indbyggerne her at udlaane Landskassens Penge til Kjøbmænd, der opholde sig i Kjøbenhavn om Vinteren. Denne Udtalelse af den lærde Hr. Dr. Thomsen, der ovenikjøbet er Althingets Viceformand, altsaa af en Mand, af hvem man baade paa Grund af hans Lærdom og hans betroede Stilling i Samfundet har Ret til at vente simpel Retfærdighedsfølelse, er sikkert skeet i Anledning af et Pengelaan stort 6,000 Kr., som jeg i Junimaaned d. A. fik af Landskassen imod 1te Prioritet i mit grundmurede Huus her i Byen, der baade er assureret og taxeret til langt over den dobbelte Sum af Laanets Størrelse, og naar jeg, som Eiendomsbesidder og Borger heraf Byen efter en saadan Udtalelse ikke upaataalt kan erholde Laan paa mine Eiendomme med samme Ret som Andre, hvorledes kan jeg da med Billighed vente, at Lovene i andre Henseender skulle kunne give mig Ligeberettigelse med andre Borgere.

At Øvrigheden hverken har været i Stand til at opdage Gjerningsmændene til det ifjor af de maskerede Mænd ved Nattetid begaaede Hærværk, eller til at være kommen paa Spor efter, hvem der har udøvet den sidst begaaede Voldshandling og mulige Røveri, forundrer mig, da jeg troer, at det maa være en Sag, der lader sig udføre, hvis der tages fat paa den med Kraft og Alvor, og hvis ingen Persons Anseelse gjøres gjældende. I ethvert andet Land vilde en dygtig Politimester vist have fundet Traadene i denne Sag, og for sin egen og sin Regjerings Skyld vilde han ikke hvile, før de Skyldige vare blevne fundne. Hele denne Sag er et Bevis for, hvorledes Tilstandene

nærme sig mere og mere til en Lovløshedstilstand, og viser, hvor stor den Ligegyldighed, for ikke at sige Foragt for Lovene. Domstolene og Øvrigheden er, der tør udvises af en sammenholdende lille Deel af Befolkningen. Hvis Regjeringen ikke for Fremtiden vil værne om den Eiendom, — Laxefiskeriet i Ellidaaen — som den selv har solgt mig, gjentager jeg det her, at den saa maa bære hele Ansvar for, hvad der vil blive Følgerne heraf. Blandt disse vil en af de mindste blive den, at en Fremstilling i danske Blade af Tilstandene heroppe vilde være uundgaaelig, for at de Danske, der skulde faae Lyst til at etablere sig her, kunde faae et Indblik i, hvad de maa vente dem.

Loven af 11te Mai 1876 om „Tillæg til Jonsbogens Landsleiebalks Capitel 56“ har bragt en stor Forvirring ind i Retsbevidstheden hos Folk heroppe, fordi den ved sine uheldige og sig selv tilsyneladende modsigende Bestemmelser (see § 2.) har aabnet en viid Mark for mine Landsmænds meget udviklede Sands for Disputeren og Raisonneren, og da den efter dens Ikrafttræden er bleven benyttet som Agitationsmiddel mod mig, saaledes at mange af vore bedre, men uoplyste Bønder heromkring have ladet sig vildlede ved en eensidig og ildesindet Fortolkning af den, hvilket har udartet til Voldshandlingen forrige Sommer den 25de Juli og Skrivelsen af samme Dag til Landshøvdingen, saa troer jeg at Regjeringens egen Anseelse og Borgernes Sikkerhed vil være bedst tjent med en kraftig Optræden fra Regjeringens Side for at indgive Folk Følelsen for, at der foruden Bogstaverne ogsaa er en Aand i Lovene, der afgjort holder til Retfærdighedens Side.

Reykjavik d. 28de Juli 1880.

Allerærbødigst

H. Th. A. Thomsen.

Til Ministeriet for Island.

Rjett eptirrit staðfestir,

Jón Jónsson.

8. Skjal.

S ó k n

í málinu: Árni Jónsson og 2 aðrir
gegn

H. Th. A. Thomsen.

Lög 11. maí 1876 um viðauka við Jónsbókar landsleigubálks 56 kap. um friðun á laxi ákveða meðal annars í 7. gr.:

„Brjóti nokkur lög þessi, skal hann sæta sektum“ . . . „Öll ólögsmæt veiðihöld „skulu upptæk og ólöglegir veiðigarðar óhelgir. Þá skal og sá, sem ranglega veiðir, „bæta þeim, sem hann hefur spillt veiði fyrir, skaða allan eptir mati 5 óvilhallra „dómkvaddra manna“.

En í 8. grein sömu laganna segir:

„Uppljóstrarmaður á þriðjung sekta og andvirði ólöglegra veiðineta og veiðivjela, „en 2 hluti á sveitarsjóður, þar sem brotið er framið“.

Loksins hefur löggjafinn í 2. gr. laga 12. nóvbr. 1875 um þorskanetalagnir í Faxaflóa nákvæmar sýnt, hvernig hann vill láta skilja orðið «upptæk» (7. gr. l. 11. maí 1876), þar sem hann segir:

«Brjótí nokkur á móti 1. gr., skulu net og afli upptæk, og skal sá, sem upp tekur eiga aflann» o. s. frv., og virðist hjer beinlínis gjört ráð fyrir, að það muni almennt vera privatmaður og ekki embættisvald, sem tekur upp ólöglegar veiðivjalar.

Í ástæðunum fyrir 117. gr. hegningarlaganna (Udkast til Straffelov for Kongeriget Danmark, bls. 148 neðst) segir, að orðin í upphafi nefndrar greinar: «Taki maður sjer sjálfur ólöglega þann rjett, er hann hefði átt að leita dómstólanna um» — að þessi orð hafi af ásettu ráði verið höfð í stað orðanna í hinum norsku hegningarlögum: «Taki maður sjer sjálfur rjett, og sje ekki lagaheimild fyrir því». Enn fremur sjest samastæðar, að ástæður til þess, að ekki þótti við eiga að hafa ákvörðun þessa eins orðaða í íslenskum lögum og í norskum, var, að það getur vel komið fyrir, að leyfilegt sje að taka sjer sjálfur rjett, þó ekki sje bein lagaheimild fyrir.

Þegar allt þetta er athugað, fæ jeg ekki sjæð, að skilningur hins háttvirta hjer-aðsðómara á 7. gr. viðaukalaga 11. maí 1876 geti verið rjettur. Þar á móti er jeg hjer-aðsðómaranum samðóma um, að hjer sje bein lagaheimild fyrir «Selvtægt», og að 117. gr. hegningarlaganna því ekki geti komið til greina undir þessu máli. Mjer virðist það auðsætt, að 7. gr. viðaukalaga 11. maí 1876 gjöri það að skyldu ekki að eins fyrir hlutaðeigandi embættismann, en einnig fyrir hvern privatmann, sem getur haft það ómak og umstang, er fylgir slíku starfi, að taka upp ólöglegar veiðivjalar; mjer virðist það jafnvel liggja í augum uppi, að hin áminnztu veiðilög yrðu alveg þýðingarlaus viðast hvar hjer á landi, ef öll sú framkvæmd, sem lögin gjöra ráð fyrir, ætti að hvíla að eins á hlutaðeigandi lögreglustjóra. Yñr höfuð að tala veit jeg ekki betur, en, að þegar nm lagabrot gegn hinu opinbera er að ræða, sje það almenn regla jafnvel í löndum þeim, þar sem embættisvaldið er og getur verið langtum öflugra en í svo strjálbyggðu landi sem Íslandi — sje það almenn regla, að privatmönnum sje bæði skylt og heimilt, að veita embættisvaldinu álika aðstoð og um er að ræða í þessu máli. Á Englandi t. a. m., dettur engum lagamanni í hug, að sá, sem bóndi einhver eða jarðeigandi hefur handsamað í ólöglegri veiði, og ef til vill bundið eða beitt öðru persónulegu ofríki á móti, geti lögsótt bóndann á eptir fyrir rellum injurium og spjöllum á fötum sínum og munum þeim, er hann hafði meðferðis. En hvað hefur hinn háttvirti stefndi, þegar vel er er að gætt, gjört annað með þessu máli? Hann verður sekur í lagabroti, áfrýjendurnir skerast fyrir hönd hins opinbera í leikinn og bæta úr hinu ólöglega ásigkomulagi, er stefndur hafði komið til leiðar, þeir tilkynna hlutaðeigandi sýslumanni og hreppsyfirvaldi undir eins, hvað þeir hafa gjört, og það er ekki þeim að kenna, að sýslumaður ljet líða meir en ár, áður en hann höfðaði mál á móti hinum seka, og ljet hann verða fyrir þeim dómi, er hann átti skilið, og vísa jeg með tilliti hjer til í hjálögð expl. af Stjórnartíð. 1878 B. 19., og af blaðinu Ísafold s. á. V. 29, þar sem prentað er brjef landshöfðingja frá 13. ágúst f. á. og dómur Kjósar- og Gullbringusýslu frá 6. nóv. s. á.

Hinn virðulegi hjer-aðsðómari hefur dæmt áfrýjendurna eptir 298. gr. hegningarlaganna; en mjer virðist öll skilyrði vanta fyrir því, að beita þessari grein. Hjer eru ekki hinar minnstu likur komnar fram fyrir, að áfrýjendurnir hafi haft animus injuriandi. Það, sem þeir gerðu, þegar þeir tóku upp kisturnar, framkvæmdu þeir hvorki í þeim tilgangi að ábatast á þessu, enda er hjer-aðsðómariinn mjer samðóma um það, nje í þeim tilgangi að skaða binn stefnda eða að skemma fyrir honum, og þeir sýndu bezt með því þegar í stað að tilkynna sýslumanninum í Kjósar- og Gullbringu-

sýslu og hreppstjóranum í Seltjarnarneshrepp tiltekt sína, hve langt þeir voru frá því, að vilja gjöra nokkuð á hluta hins stefnda eða framkvæma nokkuð fram yfir það, sem var borgaraleg skylda þeirra.

Hinn stefndi hefur ekki sannað, að áfrýjendurnir hafi gjört meira en það, sem þeir beinlínis voru neyddir til, ef þeir vildu fylgja fram landslögum á móti honum; en hann verður sjálfur að bera skaða þann, er leiðir af hinni ólöglegu tiltekt hans, hafi skaðinn verið nokkur, en jeg mótmæli því, að stefndur hafi sannað, að hann hafi beðið skaða, eða að hann hafi verið eins mikill og hinn stefndi hefur farið fram á, eða 25 kr. 98 a. Miklu fremur virðist mjer ljóst, að stefndur hefur haft hag af gjörð þeirri, sem hjer er um að ræða, og að áfrýjendurnir eigi tilkall til hæfilegra verklauna frá hinum stefnda fyrir að hafa tekið upp kisturnar, og er það in confesso, að þær ekki voru settar aptur í árnar það sumar, er þær voru teknar upp, af því að veiðitíminn þá factice var úti, enda var þá ekki eptir nema rúm vika af veiðitíma þeim, er lög leyfa.

Jeg get með engu móti skilið, að hinum stefnda geti borið nokkrar skaðabætur fyrir veiðimissi hið umrædda sumar, því veiðitíminn var úti, og neita jeg því fastlega, að stefndur hafi áður látið veiðivjalar sínar liggja í ánum fram yfir 20. ágúst af öðru en hirduleysi, enda er hjeradsdómariinn mjer samdóma um, að sönnunartilrann sú, er hinn stefndi hefur gjört með tilliti til veiða í Elliðaám á fyrri árum í ofanverðum ágústmánnði hafi algjörlega brugðizt, og er ekki hægt að sjá, hvernig óvilhallir menn eigi að meta skaða þann, sem engin sönnun er fyrir að hafi verið.

Þó að áfrýjendurnir hafi takmarkað skaðabótakröfur sínar við tímabil það, sem liðið er, síðan viðaukalögin voru þinglesin, eða frá manntalsþingum 1876, liggur þar í engan veginn, að þeir eigi ekki við annan fisk en lax, og er það ekki lítill skaði fyrir áfrýjendurna, að stefndur með ólöglegum veiðivjælum sínum varnar meðal annara fiska öllum silungi, sem nokkuð er í varið, að komast upp í árnar. Connexitet gagnsóknarmálsins við aðalmálið virðist mjer leiða eo ipso af því, að bæði málin eru sprottin af veiðivjælum hins stefnda.

Akvörðun hjeradsdómsins um málskostnað í hjeradi virðist mjer ekki síður vafasöm en hin atriði málsins, og vona jeg, að yfirdómurinn komist að þeirri niðurstöðu, að umbjóðendur mínir eigi engan kostnað að greiða, en þvert á móti eiga tilkall til málskostnaðar frá hinum stefnda.

Að öðru leyti skírskota jeg til þess, sem komið hefur fram af hendi umbjóðanda minna í hjeradi, og til stefnunnar, og legg málið í dóm með þeirri kröfu,

að umbjóðendur mínir verði dæmdir sýknir af kærum og kröfum hins stefnda í þessu máli, en hann dæmdur samkvæmt gagnsóknarkröfum áfrýjandanna og til þess að borga þeim allan af máli þessu í hjeradi og fyrir yfirdómi löglega leiðandi kostnað.

Reykjavík 13. janúar 1879.

Lotningarfyllst

Jón Jónsson.

Til

hins konunglega íslenzka landsyfirrjettar.

Rjett eptirrit staðfestir

L. E. Sveinbjörnsson.

7. Skjal.

Afskript af bræfi landshöfðingjans yfir Íslandi
til ráðgjafans fyrir Ísland, dagsett 1. oktbr.
1875.

Landshövdingen
over
Island.

Reykjavik 1 Oktober 1875.

I det jeg giver mig den Ære hoslagt at fremsende paa Islandsk og i Dansk Oversættelse en af Althinget vedtagen Lov indeholdende et Tillæg til Jonsbogens Landsleiebalk, Kapitel 56 om Fredning af Lax, skal jeg tillade mig underdanigst at yttre Følgende.

Efter at det raadgivende Althing i Aarene 1867, 1871 og 1873 havde forhandlet Forslag til Lov om Fredning af Lax, kom Thinget i 1873 til det Resultat, at det vilde være ønskeligt, at tilveiebringe Oplysninger fra de forskjellige Distrikter i Landet, hvor Laxefiskeriet drives, førend der affattedes en Lov om Fredningen af Lax, da de Forhold, der i saa Henseende ere at tage i Betragtning, ere meget forskjellige i de forskjellige Floder, hvor Laxen gaaer, saaledes f. Ex med Hensyn til Gjenemsnitts-Størrelsen af Laxen, der ikke kan være uden Indflydelse paa de Bestemmelser, der fastsættes om, hvorledes Fange-Redskaberne skulle være indrettede, for at de unge og for smaa Lax kunne slippe igjennem dem o. s. v. Det foreliggende Spørgsmaal har saaledes ofte været drøftet af Althinget og Meningerne om de enkelte Bestemmelser i en saadan Fredningslov have staaet skarpt imod hinanden, uden at det er lykkedes Thinget i de foregaaende Aar at tilveiebringe anden Overensstemmelse i saa Henseende, end dels derom, at en Frednings-Lov er ønskelig, dels om, at der bør foretages en nøiagtigere Undersøgelse af de lokale Forhold, end hidtil har fundet Sted, inden det er hensigtsmæssigt at affatte en særlig Lov herom. Althinget er derimod iaar kommet til et andet Resultat, idet det har vedtaget den hosliggende Lov, hvortil Forslaget, der indbragtes i Thingets øverste Afdeling, ikke kom til 1ste Behandling i denne Afdeling før den 10. og til første Behandling i nederste Afdeling den 23 August, hvornæst 2den og 3die Behandling dersteds foretoges den 25 og 26 August, samme Dag som Thinget sluttedes. Det fremgaaer heraf, at Tidens Korthed ikke har tilladt Althinget at foretage nogen udførligere eller grundigere Behandling af Lovens Enkeltheder, men at Thinget ikke desto mindre har ønsket at gjøre en Lov om Fredning af Lax færdig i denne Samling. Jeg har for mit Vedkommende ikke taget nogen Del i Forhandlingen om denne Lov, navnlig fordi den indbragtes saa sent, at det efter min Mening vilde blive umuligt at føre den til Ende i indeværende Aars Samling og Regeringens Stilling til Sagen derhos var fuldkommen belyst under Forhandlingerne paa de tidligere Althing, og da jeg saae, at det var Flertallets Hensigt i nederste Afdeling at storme Sagen igjennem i Samlingens 4 sidste Dage, afholdt jeg mig fra Forhandlingen, fordi der, naar Flertallet vilde vedtage Loven i indeværende Aar, ikke kunde blive Spørgsmaal om, at det vilde gaae ind paa nogen Ændring i Loven, som denne forelaa fra øverste Afdeling.

Allerede i Lovens Titel er en Inkorrektthed, idet der i samme forudsættes, at Jonsbogens Landsleiebalk Kapitel 56 indeholder Bestemmelser om Fredning af Lax, — et Begreb, der paa Jonsbogens Tilblivelsestid var aldeles ubekjendt, og hvorom det nævnte Kapitel ikke indeholder nogen som helst Bestemmelse, medens det alene angaaer de Enkeltes Rettigheder til at fiske Lax i Landets forskellige Fiskevande. Den Bestemmelse, som i Almindelighed paaberaabes til Hjæmmel for den nævnte Opfattelse, at det omhandlede Kapitel indeholder Fredningsbestemmelser, nemlig: «Ganga skal guðs gjöf til fjalls sem til fjöru, ef gengið vill hafa», sigter naturligvis kun til at sikre de ovenfor ved en Flod Boendes Rettigheder, men ikke til at frede Laxen.

§ 1 forbyder ubetinget al Laxefangst i Tidsrummet fra 1 September til 20 Mai hvert Aar, medens der formentligen ingen Anledning er til saadant Forbud for Havets Vedkommende. Medens Tværgærder eller andre faste Fiske-Indretninger, som naae over hele Aaen, efter det citerede Sted i Jonsbogen ikke kunne tilstedes i de Aaer og lignende Vande, i hvilke Flere have Ret til at drive Laxefangst, synes der ikke tilstrækkelig Anledning til at forbyde saadanne i Aaer, hvor en Enkelt ejer hele Fiskeriet, naar Indretningerne anbringes saaledes, som Hensynet til Laxens Fredning fordrer, navnlig med tilstrækkelige Aabninger mellem Tremmerne i Laxekisterne, og naar Regler fastsættes for, i hvilken Tid af Fredningsperioden der skal holdes aaben Gang for Laxen. Der skjønnes ikke at være tilstrækkelig Grund til Bestemmelsen i Lovens § 2 om, at Garnene eller andre Fiske-Indretninger ikke maa anbringes der, hvor Aaen er dybest, og ligeledes synes 2det Stykke af denne Paragraf at tage mere Hensyn til de forskellige Grundeieres Adkomst til Fiskeriet, end til Laxens Fredning.

I § 5 synes Bestemmelsen om, at ingen Fiske-Indretninger, Garn eller Fiskemaal, hvorved smaa Lax fanges, maa anvendes, hvorfor alle Fiske-Indretninger bør være saaledes indrettede, at smaa Lax kunne komme igjennem, at være for ubestemt, navnlig med Hensyn til de Fiske-Redskaber, som i det af Regeringen i Aaret 1873 forelagte Lov-Udkasts § 3 vare aldeles forbudte.

Reglen i § 6 om, at Amtsraadet efter Indstilling fra Hreppsforstanderskaberne og Sysselforstanderskaberne skulle være bemyndigede til at tilstede Afviselser fra Lovens Forskrifter, hvor de lokale Forhold gjøre saadant nødvendigt, medens en lignende Myndighed ved § 8 i Udkastet fra 1873 tilsigtedes tillagt Landshøvdingen, er formentligen mindre hensigtsmæssig. Udkastets Forbud mod at falbyde, sælge eller købe Lax i Fredningstiden, der dog maa ansees som nødvendigt for at kontrollere Lovens Overholdelse, mangler i Loven.

Da jeg er af samme Mening, som Althinget udtalte i 1873, om Nødvendigheden og Hensigtsmæssigheden af at tilveiebringe Oplysninger om de lokale Forhold i Landets forskellige Dele, forsaavidt Laxefangsten angaaer, førend der træffes en endelig Bestemmelse om, hvorvidt der skal emanere en Lov om Fredningen af Laxen, skal jeg tillade mig at henvise til den af mig som Kongelig Kommissarius ved Althinget under 18 August f. A. indgivne underdanigste Indberetning om Maaden, hvorpaa saadanne Oplysninger efter min Formening uden for stor Udgift kunne tilveiebringes, og jeg skal derfor i Henhold til det ovenfor bemærkede tillade mig underdanigst at henstille til det høie Ministeriums gunstige Afgjørelse, om samme maatte finde Anledning til at nedlægge allerunderdanigst Forestilling om, at den foreliggende af Althinget vedtagne Lov, indeholdende et Tillæg til Jonsbogens Landsleiebalk Kap. 56 om Fredning af Lax, maa

erholde allerhøieste Stadfæstelse, eller om der maatte være Anledning til, forinden denne Sag ordnes ved Lov, at gjøre Forberedelse til at tilveiebringe de fornødne Oplysninger om de lokale Forhold, der i saa Henseende ville være at tage i Betragtning i de forskjellige Dele af Landet.

Til

Ministeriet for Island.

Pro vera Copia.

Jón Jónsson.

9. Skjal.

Útdráttur úr vörn í málinu: Hið opinbera
gegn

Kristni Magnússyni o. fl.

Í 298. grein hegningarlaganna stendur beinum orðum, að opinbera málsókn skuli því að eins höfða út af því broti, er þar ræðir um, og sem hinir ákærðu hafa verið dæmdir fyrir, að almennum friði hafi verið raskað eða brotið á móti almennum ákvörðunum um lögreglu. Það getur nú ekki komið til tals, að brotið hafi verið á móti lögregluákvörðunum með þeirri athöfn, er gefin er hinum ákærðu að sök, og það er ekki heldur komið hið minnsta fram, sem bendir á, að almennum friði hafi verið raskað með þessari athöfn, enda er það notoriskt, að laxveiðavjelar þær, sem spurning er um að hinir ákærðu hafi skemmt, sjeu í talsverðri fjarlægð frá almannavegi, og á þeim stað, þar sem enginn annar á aðgang að, en sá maður, sem hirðir um laxveiðavjelarnar, og virðist hann ekki einu sinni að hafa verið viðstaddur, þegar vjelarnar voru teknar upp. Það virðist mjer því ljóst, að hvað röskun á almennum friði snertir, geti athöfn þessi ekki verið saklausari, þar sem hún fór fram, en þó hún hefði verið framkvæmd innst í hinu rammyggilegasta steinhúsi eða í Surtshelli.

C. Mótparturinn talar mikið um frekju hinna ákærðu og ber þá saman við þá menn, er «í fyrndinni ekki horfðu í að vinna víg og önnur hryðjuverk, en síðan settust á rökstóla og lýstu vígunum á hendur sjer». Þessi ummæli eru sprottin af mjög miklum misskilningi. Jeg vil játa, að brjef hinna ákærðu frá 25. júlí f. á. — sjeu það þeir, sem hafa ritað það, og ekki einhverjir nafnar þeirra eða aðrir, sem hafa ritað nöfn þeirra heimildarlaust — sje ekki vel og greinilega samið, enda eru allir hinir ákærðu almúgamenn og óvanir ritstörfum; en lesi maður brjefið yfir í heild sinni með óhlutdrægni, mun ekkert finnast í því, sem nauðsynlegt er að skilja á þann hátt, sem mótparturinn gjörir. Brjefið inniheldur enga áfellsdóma, ekkert sem bendir á, að hlutaðeigendur hafi viljað hælsta um af verki sínu; skjalið er í heild sinni mjög hógvær kæra yfir aðgjörðaleysi hinna næstu yfirboðara hreppsnefndarinnar, og skýrsla um embættisgjörð, er hreppsnefndin í Seltjarnarneshreppi hafði sjeð sig knúða til að framkvæma með ráði og aðstoð hinna merkustu bænda í hreppnum. Þetta er eitt aðalatriði í skjalinu, sem hinn háttvirti mótpartur ekki hefur tekið eptir, þegar hann las skjalið, að það er hreppsnefndin í Seltjarnarneshrepp, sem með oddvita sínum í broddi fylkingar hefur framkvæmt það, sem getur um í skjalinu, og nú gefur landshöfðingja skýrslu þar um. Hjer

er því ekki spurning um skemmdir einstakra manna á eign annars einstaks manns, nei! það er einn liður valdsstjórnarinnar, hreppsnefndin, sem hér hefur beitt lögregluvaldi því, sem henni ber samkv. 22. gr. sveitarstjórnarlaganna til að framkvæma 6. gr. laga 11. maí 1876 um, að öll ólögleg veiðiáhöld skuli upptæk og ólöglegir veiðigarðar óhelgir. Brjefið inniheldur ítarlega skýrslu um það, að bændur vildu einmitt ekki beita neinu sjálfvaldi í þessu máli, og fólu það hreppsnefndinni, og að hreppsnefndin fyrst, þegar fokið var í öll skjól, þegar áskoranir til hlutadeigandi lögreglustjóra og amtmanns höfðu orðið árangurslausar, tók það ráð að framkvæma vald það, er henni bar samkvæmt hinni tilvitnuðu grein í sveitarstjórnarlögunum. Það er ljóst af annari grein sveitarstjórnarlaganna, að að eins 7 menn hafa getað verið í hreppsnefnd Seltjarnarneshrepps, en í þessu máli eru 26 menn ákærðir. Minnst 19 af þeim Seltjarningum, er virðast hafa tekið þátt í gjörð þeirri, er hér ræðir um, hafa því verið fyrir utan hreppsnefndina, en þetta getur ekki svipt gjörðina þýðingu sinni sem hreppsnefndargjörð, því, eins og einstakur bóndi samkvæmt 56. kap. landsleigubálks Jónsbókar gat æst bændur liðs til úr að brjóta ólöglega veiðigarða, eins verður nú hreppsnefndin og hvert annað lögregluvald að geta krafist þess, að bændur fylgi sjer til þess að framkvæma slíka gjörð, og hér er um að ræða. Jeg býst nú við, að mótpartur minn segi: „gott og vel, hreppsnefndin kynni að hafa haft eitthvað fyrir sjer, ef það þá hefði verið ljóst, að veiðivjelar þær, er hér ræðir um, væru ólöglegar, en það var öðru nær.“ Jeg verð þá að játa, að þetta að visu hafi í sumar ekki verið eins ljóst og það er nú, þegar 2 hjeradsdómar eru nýgengnir um það, að veiðivjelar voru ólöglegar, en samt hafði hreppsnefndin talsvert fyrir sjer. Fyrst vil jeg leyfa mjer að benda á, að einn hjeradsdómur hafði þá fyrir hálfu ári síðan sektað viðkomandi veiðieiganda fyrir ólöglega veiðivjel, og þó þessum dómi væri breytt í yfirdóminum, þá var það ekki af því, að yfirdómurinn áliti veiðivjelina löglega. Þar að auki hafði neðri deild alþingis með þingsályktun þeirri, er getur um í skjalinu frá 25. júlí f. á. látið hið sama álit í ljósi og beinlínis skorað á lögreglustjórnina (ekki dómstólana), og þannig fyrst og fremst á hreppsnefndina í Seltjarnarneshrepp — að framfylgja lögunum frá 11. maí 1876 gagnvart laxveiðareiganda þeim, er hér á í hlut. Mjer virðist það því ljóst, að þeir af hinum ákærðu, er ekki voru í hreppsnefnd Seltjarnarneshrepps, alls enga ábyrgð geta haft á því, að hafa veitt tjeðri hreppsnefnd aðstoð í lögreglugjörð þeirri, er hér ræðir um, og að hreppsnefndaroddivitinn og þeir hreppsnefndarmenn, sem eru meðal hinna ákærðu (hverjir þeir eru, er eitt af þeim atriðum, sem hjeradsdómurinn hefur vanrækt að rannsaka), ekki geti orðið fyrir ábyrgð, nema því að eins að það sannist, að þeir hafi farið út fyrir embættisvald sitt, en þar um verður ekki dæmt í máli, sem höfðað er gegn þeim samkvæmt 298. gr. hegningarlaganna.

Mótparturinn getur um þau kistubrot, er áður hafa átt sjer stað, en þau geta ekki hér komið til greina, því það voru privatmenn, er tóku sjálfum sjer rjett. Í þessu máli kemur það í fyrsta sinn fram, að hreppsnefnd eða nokkurt annað lögregluvald hefur hlutast til um veiðiáhöld þau, er hér ræðir um.

Mótparturinn játar, að viðkomandi veiðieigandi eigi að eins laxveiði upp að hinum svo kallaða Stórahyl í Elliðaánum; en það er alveg ósatt, sem hann segir, um að laxinn gangi aldrei upp fyrir þennan foss. Hjeradsdómurinn hefur vanrækt að rannsaka þetta atriði eins og ýms önnur atriði málsins, og hefur mjer verið sagt, að jafnvel hin síðustu ár hafi þrátt fyrir þvergirðingarnar fleiri laxar veiðzt bæði á Elliðavatni og Vatnsenda.

Ummæli mótpartsins um, að hinir ákærðu hafi ekkert skeytt um lög og yfírvöld og skammtað sjer rjettinn sjálfir, eru svo fráleit, sem vel getur hugsast; þeim gekk ekki

annað til en að fylgja fram lögunum, og þeir sýndu einmitt auðsveipni sína við næsta yfirvald sitt, með því að aðstoða hreppsnefndina að svo miklu leyti, sem þeir voru ekki sjálfir í henni. Að segja um þessa ákærðu, að þeir, með því að aðstoða hreppsnefndina í þessari framkvæmd, hafi látið leiða sig eins og sauði út í lagabrot, eru einnig ummæli, sem hinn virðuglegi mótpartur ekki mundi hafa haft, ef hann hefði litið blutdrægnis- og kapplaut á þetta mál.

Reykjavík 8. marz 1880.

Jón Jónsson.

No. 6.

Lagt fram í yfirdóminum 8. marz 1880.

Lárus L. E. Sveinbjörnson.

Rjett eptirrit staðfestir

L. E. Sveinbjörnsson.

6. Skjal

Eptirrit af bræfi landshöfðingjans yfir Íslandi
til ráðgjafans fyrir Ísland, dagsettu 20. nóvbr.
1879.

Landshövdingen

over

Ísland.

Reykjavík d. 20. Novbr. 1879.

I det jeg giver mig den Ære hoslagt at fremsende dansk Oversættelse af en af Althingets nederste Afdeling vedtagen Thingsbeslutning vedrørende Laxefiskeriet i Ellida Aaen, tillader jeg mig underdanigst at yttre Følgende.

Det er det høie Ministerium bekjendt, at Gjennemførelsen af Lov 11 Mai 1876, indeholdende et Tillæg til Jonsbogens Landsleiebalk Kapitel 56 om Fredning af Lax, har, med Hensyn til den ene Elv Ellida Aaen i Nærheden af Reykjavík, voldet en høj Grad af Misnøie dels hos de Landliggere, som boe langs med Elven ovenfor de Tværgærder, som Eierne af Laxefiskeriet i bemeldte Elv, Kjøbmand Thomsen i Reykjavík, ved Høiesterets Dom af 16 Februar 1875 var kjendt berettiget til at have efter den ældre Lovgivning, dels hos den øvrige Del af Publikum, som vel ikke selv havde nogen Interesse i dette Spørgsmaal, men som ophidsedes af enkelte Agitatorer til i den Maade, hvorpaa Loven gjennemførtes, at see en Uret til Begunstigelse af denne enkelte Mand. I Henhold til Petitioner, som i den Anledning indkom til Althinget 1877 blev i begge Thingets Afdelinger stillet Forslag, som gik ud paa at opfordre Landshövdingen

til at paasee, at Tværgærderne i Ellida Aaen optoges af Politiet og iøvrigt sørge for, at Lov 11 Mai 1876 om Fredning af Lax blev efterfulgt. Althingets øverste Afdeling forkastede dette Forslag, medens det i nederste Afdeling bortfaldt ved Vedtagelsen af en motiveret Dagsorden, der lød saaledes: «I den Fortrøstning at Politiet, som dets Pligt er, gennemfører Lov 11 Mai 1876 indeholdende et Tillæg til Jonsbogens Landsleiebalk Kap. 56 om Fredning af Lax, gaaer Afdelingen over til næste Sag paa Dagsordenen». Den nærmeste Anledning til de nævnte Petitioner i 1877 og de Forhandlinger, som de fremkaldte paa Althinget, maa formentligen søges i Ministeriets Skrivelse af 26 Mai 1877, som i Anledning af en Forespørgsel fra Laxefiskeriets Eier, Kjøbmand Thomsen, udtalte, at § 2 i Lov 11 Mai 1876 paa Grund af den Forbindelse, hvori denne Lov var sat med Jonsbogens Landsleiebalk 56 Kapitel, efter Ministeriets Formening ikke betog Eierne den Ret til at tværgærde Aaen, som den ældre Lovgivning efter Høiesteretsdom 16 Februar 1875 ikke havde betaget ham. Vistnok præjudicerer denne Ministerialskrivelse ikke Domstolenes Afgjørelse af det paagjældende Spørgsmaal, og lægger heller ikke nogen Hindring for at de Private, der maatte ansee deres Ret krænket herved, bringe Spørgsmaalet under Domstolenes Afgjørelse, men paa den anden Side maatte denne Skrivelse betragtes som indeholdende Veiledning med Hensyn til de lokale Övrigheders Fremgangsmaade, indtil Domstolenes Afgjørelse muligvis medførte Ændring heri.

Naar Althingets nederste Afdeling i den foreliggende Beslutning nu har opfordret Landshøvdingen til at foranstalte offentlig Politisag anlagt imod Kjøbmand Thomsen for Overtrædelse af den ommeldte Lovs § 2, har jeg, navnlig ogsaa af Hensyn til den i høi Grad forøgede ophidsede Stemning, som i indeværende Sommer har hersket blandt den ovenfor nævnte Del af Befolkningen, og fordi jeg ansaa det fornødent at modarbejde den Demoralisation, som fremtraadte i Anledning heraf og fremkaldte gjentagen Udøvelse af Selvtægt imod de i Ellidaaen anbragte Laxekister, troet at burde tage denne Del af Thingsbeslutningen til Følge, og har derfor under 30 August d. A. paalagt Amtmanden over Sønderamtet at foranstalte offentlig Politisag anlagt imod Kjøbmand Thomsen, for at han kan blive draget til Ansvar efter Loven, saafremt Domstolene komme til det Resultat, at han har overtraadt Lovens Bestemmelser i § 2, ved at anbringe Tværgærder i den ompurgte Aa, og skal jeg i saa Henseende tillade mig at henvise til Regjeringstidenden Afdeling B. N. 130.

Derimod har jeg ikke fundet nogen Anledning til at tage den 1ste Del af Thingsbeslutningen til Følge, fordi det, naar Spørgsmaalet om den Paagjældendes Ret til at anbringe disse Tværgærder er lagt under Domstolenes Afgjørelse, efter min Formening ogsaa henhører under den vedkommende Politirets Ressort at afgjøre, om og hvorvidt de omtvistede Indretninger blive at borttage ved en Fogedforretning. Dertil kommer, at, da jeg modtog Thingsbeslutningen den 29de August d. A., var Kjøbmand Thomsen i Færd med selv at lade Laxekisterne optage, saaledes som han hvert Aar lader gjøre ved Udløbet af den for Laxefaugsten fastsatte Tid, Udgangen af August Maaned. Ligesaalidt har jeg fundet Anledning til at lade Sags Anlæggelsen imod Kjøbmand Thomsen omfatte Erstatning for den Skade, som Ombudsjorden Hólmur har lidt paa sit Fiskeri ved Anbringelsen af de ompurgte Laxekister, baade fordi dette Erstatningsspørgsmaal ikke kan paadømmes, som af Althinget forudsat, under en offentlig Politisag, og fordi det, hvis privat Erstatningsspørgsmaal skulde reises i den nævnte

Anledning, formentligen ikke vilde være Landskassen, som Jorddrot, men Opsidderen, der havde at anlægge Sagen.

Til
Ministeriet for Island.

Rjett eptirrit staðfestir
Jón Jónsson,

10. Skjal.

Yfrlit

yfir kærumál og dóma gegn Jóni landshöfðingjaritarara Jónssyni út af fyrirtrúðum skjölum og peningum.

I. Meðferð hans á rjettarskjölum, sem málsfærslumaður:

1. í málinu: Chr. Lange gegn Páli Eyjólfssyni.

a. Samkvæmt staðfestri útskrift úr bæjarþingsbók Reykjavíkur-kaupstaðar voru honum af dómáranum, bæjarfógeta E. Th. Jónassen, í rjettinum afhent málskjölin No. 1—6, sem umboðsmanni stefnda hinn 5. febrúar 1880.

b. Mál höfðað gegn landshöfðingjaritaranum af tjeðum bæjarfógeta til endurskilunar skjölunum með kærudags. 12. apríl 1880 og dómsstefnu 21. s. m., og dómur kveðinn upp í bæjarþingsrjetti af settum dómara sýslumanni Kristjáni Jónssyni hinn 24. maí 1880, sem dæmir landshöfðingjaritarann til að skila skjölunum, að viðlagðri 3 kr. daglegri þvingunarsekt, og til að greiða málskostnað 10 kr.

c. Staðfestingardómur yfirdómsins kveðinn upp 4. okt. 1880 og landshöfðingjaritarinn dæmdur í málskostnað til bæjarfógeta 15 kr.

2. í málinu: Hindrik Jón Siemsen gegn Páli Eyjólfssyni:

a. Samkvæmt staðfestri útskrift úr bæjarþingsbók Reykjavíkur-kaupstaðar, voru honum af dómáranum, bæjarfógeta E. Th. Jónassen, í rjettinum afhent skjöl málsins Nr. 1—6 sem umboðsmanni hins stefnda hinn 12. febr. 1880.

b. Mál höfðað gegn landshöfðingjaritaranum af tjeðum bæjarfógeta til endurskilunar skjölunum með kærudags. 12. apríl 1880 og dómsstefnu 21. s. m., og dómur kveðinn upp í bæjarþingsrjetti af settum dómara sýslumanni Kristjáni Jónssyni hinn 24. júní 1880, sem skyldar landshöfðingjaritarann til að skila skjölunum, að viðlagðri 3 kr. daglegri þvingunarsekt, og til að greiða málskostnað 10 kr.

c. Staðfestingardómur yfirdómsins kveðinn upp 4. okt. 1880 og landshöfðingjaritarinn dæmdur í málskostnað 15 kr.

3. Í málinu: Jón Pálsson gegn Páli Eyjólfssyni:

a. Samkvæmt staðfestri útskrift úr bæjarþingsbók Reykjavíkurkaupstaðar veitti landshöfðingjaritarinn viðtöku skjölum málsins No 1—6 af hendi dómars, bæjarfógeta E. Th. Jónassens, hinn 12. febr. 1880.

- b. Mál höfðað gegn landshöfðingjaritaranum af tjeðum bæjarfógeta til endurskilunar skjölunum með kærn dags. 12. apríl 1880 og dómsstefnu 21. s. m., og dómur upp kveðinn í bæjarþingsrjetti af settum dómara Kristjáni sýslumanni Jónssyni hinn 24. júní 1880, sem dæmir landshöfðingjaritarann til að skila skjölunum, að viðlagðri 3 kr. daglegri þvingunarsekt, og til að greiða málskostnað 10 kr.
- c. Staðfestingardómur yfirdómsins kveðinn upp 4. okt. 1880, og landshöfðingjaritarinn dæmdur í málskostnað til bæjarfógeta 15 kr.
- II. Meðferð landshöfðingjaritarans á skjölum og fje Þjóðvinafjelagsins:
Málið Dr. Grímur Thomsen (sem varaforseti Þjóðvinafjelagsins eptir áskorun forseta þess, alþingismanns Tryggva Gunnarssonar) gegn landshöfðingjaritara Jóni Jónssyni út af vantandi skilagreini fyrir skjölum og fje fjelagsins.
- a. Kæra dags. 15. marz 1880 og dómsstefna 30. s. m. og dómur kveðinn upp í bæjarþingsrjetti hinn 29. apríl 1880, sem dæmir landshöfðingjaritarann til að gjöra: 1. fullnaðarskil, 2. og láta af hendi bækur og eldri reikninga undir 5 kr. dagl. sekt.
- b. Staðfestingardómur yfirdómsins kveðinn upp 19. júlí 1880, og málskostnaður dæmdur á hendur landshöfðingjaritanum.

Að þessi útdráttur sje rjettur eptir hlutaðeigandi skjölum
vottar

E. Th. Jónassen.

Nú sem nefndin hefur fengið í hendur málgögn þau, er hún á þessum stutta tíma gat hugsað sjer að fá, leyfir hún sjer að láta í ljós álit sitt um málið í heild sinni, þótt hún hafi eigi tíma til að koma fram með svo ítarlega röksemdaleiðslu, sem hún annars hefði viljað. Fyrst er þá að athuga efni hins konunglega umboðsskjals og lýsa efni þess og aðalatriðum með fám orðum. Eptir umboðsskjalinu skal hefja opinbera málsókn gegn 33 nafngreindum mönnum og dómsorði á lúka. Öllum þessum mönnum er gefið að sök þótt gegn 108. og 298. gr. hegningarlaganna en sumum þeirra að eins gegn annarihverri þeirra. Auk þessa skal hefja rannsak gegn hjeradsdómaranum í Kjósar- og Gullbringusýslu út af orðum, er hann kvað sagt hafa við kistubrotsmennina 25. júlí 1879, svo og annað atferli hans viðvíkjandi kistubrotunum. Rannsóknardómaranum er rjett að setja dóm í þinghá hverri og á hverjum stað, er hann vill, á Íslandi, og er sjer hverjum manni skylt að fara til dómþingsins, hvað sem varnarþingi hans líður, ef hann er staddur í þinghánni, og eigi lengra frá dómstaðnum en 3 mílur. Nú ef hinum konunglega umboðsdómara sýnist, að aðra fleiri menn þurfi að taka undir rannsak en þá hina nefndu 33 menn, skal hann snúa sjer til landshöfðingjans til að fá aukið umboð sitt. Hið konunglega umboð er falið ritara landshöfðingjans, Jóni Jónssyni. Í slíkum málum, sem þjer um ræðir, er konunglegt dómsumboð fullkomin nýlunda hjer á landi, að fornu og nýju, og er nýlunda þessi því kynlegri, sem vjer nú höfum fengið stjórnfrelsi. Til þessa hljóta að liggja sjerleg rök og tilefni, enda er það og svo, og vill nefndin stuttlega benda á hin helztu þeirra. Í álitu frá nefnd þeirri, er neðri deild alþingis 1879 setti til að rannsaka, hvort laga um friðun á laxi hafi verið gætt o.s.frv., er greinilega skýrt frá

öllum gangi laxveiðamálsins í Elliðaánum fram til þess tíma (alþingitíðind. 1879 I. 433—449), og bæði nefndarálit þetta og umræðurnar um málið í neðri deildinni sýna ljóslega skoðun þingdeildarinnar á málinu og skilning hennar á laxfríðunarlögnum 11. maí 1876. Síðan mun ekki kistubrot annað hafa fram farið, en það, er gjörðist 5. til 6. júlí f. á.

Laxfríðunarlögin 11. maí 1876 hafa, að því er snertir Elliðaárnar einar, verið ýmislega skilin af embættisvaldinu og dómendunum, sem kunnugt er. Oss finnst skilningur laga þessara næsta ljós, þá hann er rakinn eigi andalaust eptir beinum orðum laganna. Orðin í 7. gr. laganna: «ólögmæt veiðiáhöld skulu upptæk og ólöglegir veiðigarðar óhelgir» hafa valdið talsverðum ágreiningi. Oss virðist auðsætt, að orðin «ólögmæt» og «ólöglegir» líti beinlínis til ákvæðanna í 1.—5. grein sjálfra laganna. Orðið «upptæk» verður hjer að takast í sömu merking sem það, er haft í 2. gr. laga 12. nóvbr. 1875 um þorsknetalagnir í Faxaflóa. Því nefndin getur eigi fundið hina minnstu ástæðu til að ætla, að hinn sami löggjafi hafi á sama tíma og um samkynja rjettindi, þ. e. laxveiði og þorskveiði, haft hið sama orð: «upptæk» í ólíkri merkingu. Um þýðingu orðsins: «óhelgur» eður «óheilagur» setjum vjer hjer vottorð hins hálærða málfræðings dr. Jóns Þorkelssonar, er hljóðar þannig:

«Af orðinu óheilagur þekki eg þessar merkingar í fornu sögu- eða lagamáli: 1. ófríðheilagur, rjettlaus, sem engar bætur verða krafðar fyrir, þó að skemmdur, meiddur, drepinn eða eyddur sje; haft bæði um persónur og hluti. — 2. vanheilagur eða vanhelgaður.

6/8 81. Jón Þorkelsson».

Í annan stað skulum vjer og til færa nokkra lagastaði úr lögbók vorri til stuðnings merking þessari.

- Landslb. 22. kap. «ok er þó óheilagt heyið og engið»; «síðan er óheilagt heyit ok svo engit fyrir þeim, er jörð á, ok svo garðrinn, ef eigi er hlið á».
- 23. — «Ella er heyit óheilagt við búfje»; «þá er hey þat óheilagt, þegar fje kemst yfir».
- 24. — «ok óheilagar stíflur hans allar við broti, þó á sjálfs hans landi sje».
- 33. — «þá er sá garðr óheilagr við broti fyrir þeim, er þar þurfa að fara, hvort sem þeir fara virkan dag eður helgan».
- 41. — «en land óheilagt við beit granna hans».
- Kaupab. 3. — «Nú standa menn fyrir ok verja með oddi ok egg, þá falla þeir allir útlægir ok óhelgir, er fyrir standa» (sbr. 41. gr. hegningarlaganna).

Það er kunnugt, að ráðgjafabr. 26. maí 1877 (Stj.tíð. B. 76, 95. bl.) hefur valdið ágreiningnum um skilning laganna 11. maí 1876, hvað snertir veiðirjett Thomsens kaupmanns í Elliðaánum. En tildrögin og tilefnið til þessa ráðgjafabréfs eru að finna, fyrst í brjefi landshöfðingjans til ráðgjafans dags. 1. okt. 1875, er auðugt er af mis-skilningi á lagafrumvarpinu, og þá eigi síður í öðru brjefi landshöfðingjans til ráðgjafans, dags. 8. maí 1877 (alp. 79. I. 434.—5. bls.). Í brjefi þessu er afsalsbrjef D. Thomsens fyrir laxveiðinni í Elliðaánum, dags. 11/12 1853, rangfært: 1. með því að sleppa alveg tiltekning og takmörkum laxveidasvæðis þess, er honum var selt. Þar sem í brjefi lands-

höfðingja er alveg sleppt út úr þessum meginorðum afsalsbrjefsins: „meerbemeldte Laxe-fiskerie i Ellidaaaen fra den store Foss ved Gaarden Árbæ, Stórahyl kaldet, og indtil udenfor Elvens Munding etc.“ 2. með því að sleppa enn fremur þeim atriðisorðum úr afsalsbrjefinu, að kaupanda sje rjett að hagnýta sjer laxveiðina samkvæmt laxveidalögum landsins, þeim er nú eru eða síðar sett verða. 3. með því að bæta inn í orðunum „Herligheder og“, sem ekki eru til í afsalsbrjefinu. Þetta heimildarlausa innskot er því þýðingarmeira, sem orðið „Herligheder“ merkir eigi að eins á voru máli gögn og gæði, heldur og ítök. 4. með því missögli, að í hæstarjettardómi (¹⁶/₂75, sjá Dómasafn 75, 66. bls.) segi, að veiðirjetti jarðanna upp með Elliðaánum hafi við sölu þeirra verið aptur haldið („tilbageholdt“), og með öðru fleira þvílíku. Nú er það ein af megingreinum landbúnaðarlaga vorra, að veiði öll fylgir landi, „nema með lögum sje frá kem-in“, og þarf því hjer að koma fram sönnun þess, að við sölu jarðanna sje veiðirjetturinn undanskilinn í afsalsbrjefunum sjálfum, eða á annan lögmætan hátt frákominn jörðunum.

Nefndin leiðir hjá sjer, að lýsa anda og blæ, missögnum og misskilningi, ásökunum og ákærum þeim, er lýsa sjer sjálf meir eða minna í nokkrum af brjefum þeim, er hjer eru prentuð að framan í nefndarálitinu. Nefndin lætur sjer nægja, að hafa leitt þessi skjöl fram fyrir augu þingmanna og almennings, og leggur þau í dóm þeirra. Neðri deildin hefur tekið málið að sjer 1879, til þess að vernda helgi laganna, tign dómstólanna í landinu og rjettindi landsmanna gegn ráðriki og skriffinsku innan lands og gegn bakslettum og undirröðri við stjórnina í Danmörku. Nefndin treystir því fyllilega, að neðri deild alþingis sjái gjörla, að hún gætir bezt sóma síns með því að vernda vandlega allt hið fyrtalda nú og framvegis.

Nefndin hlýtur að benda deildinni til þess, að henni þykir það eigi vel við eiga, að landshöfðinginn skuli hafa útvegað einmitt ritara sínum þetta konungl. umboð, eigi svo sakir mannsins sjálfs, því hann er að minnsta kosti í sumum greinum harðla frjálslýudur maður, sem sakir hins, að hann er sem landshöfðingjaritari háður landshöfðingja. Í annan stað er og á það að lita, að ritarinn á í málaprasi við ýmsa háttstandandi menn (sjá 10. skjal), svo sem landshöfðingja hlýtur að vera kunnugt, og liggur því nærri að skilja útvegum hinnar konungl. umboðsskrár ritaranum til handa nálega sem storkun gegn þessum mönnum af hálfu landshöfðingja.

Ad lyktum hlýtur nefndin að leiða alvarlega athygli deildarinnar að því meginatriði málsins, að hversu ýmislega sem menn svo skilja laxfríðunarlögin 11. maí 1876, og hverjum augum, sem menn svo lita á laxveiðirjett Thomsens kaupmanns í Elliðaánum gagnvart veiðirjetti hinna jarðanna upp með ánum, þá stendur það þó stöðugt, að meðan enginn fullnaðardómur er genginn um veiðirjett Thomsens kaupmanns og jarða þessara í tjeðum ám, verður eigi rjettilega skorið úr því með dómi, hvort kistubrotsmenn hafi brotið gegn 298. gr. hegningarlaganna, eður sjálftæki (Selvtægt) hafi átt sjer stað af þeirra hendi. En þetta er mjög svo hið sama sem, að hvorki verður hinn eðlilegi málatilbúnaður fundinn, nje heldur sekt eður sýkna kistubrotsmanna og annara viðriðinna manna rjettilega ákveðin með dómi, áður en genginn er dómur um veiðirjettiun í Elliðaánum. Í þessari grein er nefndinni það sannarlegt gleðiefni, að geta lagt fram fyrir hina heiðruðu deild nokkur skjöl (sjá 8. og 9. skjal og fylgiskjal A.), er virðast að benda í líka átt, sem nú var sagt. Þess ber að geta, að laudshöfðingjaritariinn hefur látið þetta álit sitt

í ljós, eigi sem valdalaus maður, heldur sem skipaður málaflutningsmaður (8. og 9. skjal) og síðan sem skipaður rannsóknardómari í Elliðaármálunum.

Af íhugun málsskjalanna og af ástæðum þeim, er teknar hafa verið fram, leyfir nefndin sjer að koma fram með:

Tillaga

til þingsályktar.

Neðri deild alþingis ályktar:

I. að skora á ráðgjafa Íslands:

1. að framkvæmd hinnar konunglegu umboðsskrár 1. júlí 1881 verði frestað, þar til fullnaðardómur er genginn um veiðirjett þjóðjarðarinnar Hólms og kirkjujarðarinnar Breiðbolts í Elliðaánum gagnvart veiðirjetti H. Th. A. Thomsens kaupmanns, og um heimild nefnds kaupmanns til að þvergirða Elliðaárna.
2. að til þess að meðhöndla og dæma þetta mál verði skipuð dómnefnd, er laxfróður maður í sitji, og dæmi hún málið á staðnum.

II. að kjósa úr sínum flokki 2 menn með því umboði að fram fylgja áskoruninni við stjórnina í Danmörku.

Arnlfótur Ólafsson, Benidikt Sveinsson. Th. Thorsteinson.
formaður og framsögumaður.

222.

Frumvarp

til laga um bann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 23. ágúst 1881).

1. grein.

Það er öllum bannað að flytja hingað til lands frá útlöndum sauðfjenað, nautgripi eða hesta. Þó má landshöfðingi með ráði dýralæknis veita undanþágu frá banni þessu, enda setji hann þá tryggjandi reglur um í hvert sinni. Undanþáguleyfið og reglurnar skal prenta í stjórnartíðindunum deildinni B.

2. grein.

Brot gegn lögum þessum varðar sektum, ekki lægri en 100 kr. fyrir skipstjóra þann, er fjenaðinu flutti inn, og jafnháum fyrir þann, er fjenaðinn á. Brot gegn reglum þeim, sem landshöfðingi setur samkvæmt 1. gr., varða eiganda sektum ekki lægri en 100 kr., enda bæti hann að auki allan skaða, er af þeim fjenaði blýzt, er hann flutti inn án leyfis, eða hirti eigi samkvæmt reglum landshöfðingja.

3. grein.

Fjenaður, sem inn er fluttur í óleyfi eða eigi hirtur af eiganda samkvæmt reglum landshöfðingja, skal óhelgur og rjettðræpur hverjum manni þeim, er hittir.

Skrá

yfir eptirlátna muni Jóns sál. Sigurðssonar og konu hans Ingibjargar Einarsdóttur, er alþingismaður Tryggvi Gunnarsson gefur Íslandi.

No. 1. Skrifborð. 2. Brikastóll. 3. Skriffæri; kassi úr látúni með tveim blekbyttum, sandbyttu og pennastöng. 4. Þrjú signet. 5. Gleraugu. 6. Tveir pappírshnífar úr beini. 7. Þrjár reglustikur. 8. Pennaþerra. 9. Pappírshnifur úr steini og annað úr gleri. 10. Almanak um árið 1879. 11. Silfrúð vaxljósastika. 12. Lampi. 13. Útsaumuð brjefakarfa. 14. Bókahylla.¹ 15. Bókahylla með skáp. 16. Ferðakistill til að skrifa við. 17. Borð úr mahony. 18. Hvílubekkur úr mahony. 19. Skápur úr mahony (Piedestal). 20. Hvílustóll. 21. Útsaumaður fótiskemill og herðakoddi. 22. Lítið borð með fjórum fótum. 23. Lítið borð á einum fæti. 24. Spegill með gylltri umgjörð. 25. Tvær gipsmyndir með látúnsumgjörð. 26. Fimm myndir með gylltum umgjörðum. 27. Ljósmynd af húsi því, er hjónin bjuggu í. 28. Rúmstæði með fjaðrasæng, undir-	No. - sæng, yfirsæng og baðmullarábreiðu. 29. Svartur kjóll, vesti, buxur, sloppur, axlabönd, brjóstlín, glófar, hálslín, og hattur í öskju. 30. Silfurúr með gullkeðju. 31. Tannstöngull og eyrnaskefill úr gulli í silfurhulstri. 32. Peningabudda. 33. Púnskanna.² 34. Púnskanna með loki. 35. Vindlabíkar. 36. Öskubakki úr postulíni. 37. Ker úr postulíni. 38. Ker úr terracotta. 39. Ker með loki úr mahony. 40. Ilmvatnsflaska. 41. Hundur úr leir. 42. Kanarifugl. 43. Hitamælir. 44. Gömul mynd úr beini. 45. Saumakarfa úr vir. 46. Saumakassi. 47. Fingurbjörg, 2 nálakoddar, tvinnaspjald úr beini, skæri og litill skeiðahnifur. 48. Deshús úr skelplötu, tveir hringir og hornspónn. 49. Tvenn gleraugu. 50. Vasabók. 51. Eyrnalokkar úr gulli. 52. Skeið, hnifur og matkvísl úr trje. 53. Nafnseðlar, er fylgdu blómsveigum frá ýmsum á kistur hjónanna.

1) Er geymd í Kaupmannahöfn.

2) Sömmuleiðis; verður sent síðar.

224.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 22. ágúst 1881).

I. KAFLI.**Tekjur.****1. grein.**

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðaffjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að fráðregnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af póstferðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtals	262,440	258,440	520,880

3. grein.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru taldar 68,606 kr.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og bronnisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 56,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	kr. 28,000	kr. 28,000	kr. 56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
Verð fyrir seldar þjódjarðir leggst við inn- stæðufje viðlagasjóðsins.			
samtals	28,000	28,000	56,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samtals	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr., og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 348,832 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

	fluttar	1882.	1883.	alls.	
		kr. a.	kr. a.	kr. a.	
		" "	" "	52,800	"
B.					
Dómgæzla og lögreglustjórn:					
1. laun		71,736 19	71,736 19		
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . . .		1,000 "	1,000 "		
3. til hegningarhússins og fangelsanna		4,000 "	4,000 "		
4. önnur útgjöld		3,200 "	3,200 "		
		79,936 19	79,936 19	159,872	38
C.					
Ýmisleg gjöld:					
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna		1,800 "	1,800 "		
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir					
burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil		1,000 "	1,000 "		
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg-					
ingar		1,100 "	1,100 "		
4. styrkur til eflingar búnaði		20,000 "	20,000 "		
Landshöfðingi úthlutar fjenu með helm-					
ingi milli sýslunefnda og bæjarstjórna ept-					
ir rjettri tiltölu, að hálfu eptir fólksfjölda					
og að hálfu eptir samanlagðri tölu jarða-					
og lausafjárhundraða, en hinum helmingn-					
um á sama hátt og ákveðið var í fjárlög-					
um 1880 og 1881.					
5. til vegabóta:					
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi		14,000 "	14,000 "		
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði,					
til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .		6,000 "	6,000 "		
6. til gufuskipsferða		18,000 "	18,000 "		
7. til vitans á Reykjanesi		3,000 "	3,000 "		
8. til vörðuvita		500 "	500 "		
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv.					
1877, 3. gr.		600 "	600 "		
10. til þess að gefa út „Lovsamling for Island“ .		" "	" "	1,660	"
11. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal, helmingur					
kostnaðar, allt að		" "	" "	2,500	"
		66,000 "	66,000 "	132,000	"
sanatals		" "	" "	348,832	38

11. grein.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 83,334 kr. 67 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr. a.	kr. a.
1. Laun	39,342	39,496 67	78,838 67
2. Önnur útgjöld	2,248	2,248	4,496
samtals	41,590	41,744 67	83,334 67

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. Önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 199,638 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Í þarfir andlegu stjettarinnar:			
a. laun	8,032	8,032	
b. Önnur útgjöld:			
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti	600	600	
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekkna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofu-kostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmanna-eyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	25,595 19	25,595 19	51,190 38
		flyt	51,190 38

	1882.		1883.		alls.	
	kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
flutt					51,190	38
B.						
Kennslumálefni:						
I. Til prestaskólans:						
a. laun	10,316		10,316			
b. önnur útgjöld:						
	1882	1883				
1. húsaleigustyrkur handa læri- sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr.	1120 kr.				
2. 2 ölmusur	400 —	400 —				
3. til tímakennslu	100 —	100 —				
4. til bókakaupa	300 —	300 —				
5. til eldiviðar og ljósa	140 —	140 —				
6. til umsjónar	100 —	100 —				
7. ýmisleg gjöld	150 —	150 —				
	1,990		2,310			
	12,306		12,626		24,932	
II. Til læknaskólans:						
a. laun	2,600		2,600			
b. önnur útgjöld:						
1. 2 ölmusur	400 kr.					
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —					
3. til bókakaupa og verkfæra	300 —					
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —					
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —					
6. ýmisleg útgjöld	100 —					
	1,360		1,360			
	3,960		3,960		7,920	
III. Til hins lærða skóla:						
a. laun	18,200		18,200			
b. aðstoðarfje:						
handa söngkennara	600 kr.					
handa fimleikakennara	700 —					
handa dyraverði	700 —					
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á- höldum skólans	300 —					
	2,300		2,300			
flyt	20,500		20,500		84,042	38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,042 38
c. önnur útgjöld:			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólakússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmutur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld:			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
V. Til annarar kennslu:	7,900	7,900	15,800 .
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	2,000	
c. til alþýðuskóla	4,000	4,000	
Styrkur eftir staflid b og c veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sja minni en, helmingur á móts við styrk úr landssjóði.			
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,000	10,000	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með alþingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til deildar hins ísl. bókmenntafélags í Reykjavík	1,000	1,000	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsókna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
Samtals	"	"	199,638 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið og til landlæknis Jóns Hjaltalins um fram eptirlaun í viðurkenningarskyni 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirjett skal að eins draga helming málaflutningslauna frá eptirlaunum hans.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 46,580 kr. 57 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

um útflutningsgjald á fiski og lýsi,

— stofnun lánsfélags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,

— stofnun háskóla á Íslandi,

— breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Möðruvallaskólann,

— breytingu á 2. og 3 grein laga 11. febr. 1876 um stofnun læknaskóla í Reykjavík.

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til stofnunar á búnaðarskólum, sem endurborgist með 6% í leigu og afborgun á 28 árum.

225.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við eina umræðu í neðri deild alþingis 24. ágúst 1881).

I. KAFLI.**Tekjur.****1. grein.**

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eftirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að fráðregnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af póstferðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtals	262,440	258,440	520,880

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur- jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og brennisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

	1882.	1883.	alls.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	kr. 28,000	kr. 28,000	kr. 56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a			
Verð fyrir seldar þjódjarðir leggst við inn- stæðufje viðlagasjóðsins.			
samtals	28,000	28,000	56,000

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samtals	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr., og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 347.172 kr. 38 a.

		1882.	1883.	alls.
A.		kr.	kr.	kr.
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:				
1.	laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2.	endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3.	þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
	flyt	26,400	26,400	52,800

	fluttar	1882.		1883.		alls.	
		kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
		"	"	"	"	52,800	"
B.							
Dómgæzla og lögreglustjórn:							
1. laun		71,736	19	71,736	19		
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .		1,000	"	1,000	"		
3. til hegningarhússins og fangelsanna		4,000	"	4,000	"		
4. önnur útgjöld		3,200	"	3,200	"		
		79,936	19	79,936	19	159,872	38
C.							
Ýmisleg gjöld:							
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna		1,800	"	1,800	"		
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir		1,000	"	1,000	"		
burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil							
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg-		1,100	"	1,100	"		
ingar							
4. styrkur til eflingar búnaði		20,000	"	20,000	"		
Landshöfðingi úthlutar fjenu milli sýslu-							
nefnda og bæjarstjórna eptir rjettri tiltölu,							
að hálfu eptir fólksfjölda og að hálfu eptir							
samanlagðri tölu jarða- og lausafjár-							
hundraða.							
5. til vegabóta:							
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi		14,000	"	14,000	"		
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði,							
til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .		6,000	"	6,000	"		
6. til gufuskipsferða		18,000	"	18,000	"		
7. til vitans á Reykjanesi		3,000	"	3,000	"		
8. til vörðuvita		500	"	500	"		
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv.		600	"	600	"		
1877, 3. gr.							
10. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal, helmingur						2,500	"
kostnaðar, allt að							
		66,000	"	66,000	"	132,000	"
sanatals		"	"	"	"	347,172	38

11. grein.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 83,548 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr. a,	kr. a.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. þóknun eitt skipti fyrir öll til 5 eldri lækna, með því skilyrði, að þeir hætti öllum launa-auka- beiðslum sínum síðan			3,000
3. önnur útgjöld , ...	2,548	2,548	5,096
Þar á meðal 300 kr. hvort árið til sjúkrahúss í Siglufjarðar læknisumdæmi (10.læknishjeraði). Þessi fjárveiting er bundin því skilyrði, að húsið verði byggt af innbúum læknishjéraðsins á fjárhagstímabilinu og án kostnaðar fyrir landssjóð.			
samtals	40,274	40,274	83,548

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 200,438 kr. 38 a.

A.		1882.	1883.	alls.			
		kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
a. laun		8,432		8,432			
b. önnur útgjöld:							
1. til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.		5,500		6,000			
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum		4,500		4,000			
3. til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti		600		600			
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.		2,000		2,000			
5. til prestaekkna og barna		2,500		2,500			
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofukostnað		1,000		1,000			
7. endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi		1,443	19	1,443	19		
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi		20		20			
		25,995	19	25,995	19	51,990	38
				flyt		51,990	38

		1882.	1883.	alls.
		kr.	a.	kr. a.
flutt				51,990 38
B.				
Kennslumálefni:				
I. Til prestaskólans:				
a. laun		10,316	10,316	
b. önnur útgjöld:				
	1882 1883			
1. húsaleigustyrkur handa læri-				
sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr. 1120 kr.			
2. 2 ölmasur	400 — 400 —			
3. til tímakennslu	100 — 100 —			
4. til bókakaupa	300 — 300 —			
5. til eldiviðar og ljósa	140 — 140 —			
6. til umsjónar	100 — 100 —			
7. ýmisleg gjöld	150 — 150 —			
		1,990	2,310	
		12,306	12,626	24,932
II. Til læknaskólans:				
a. laun		2,600	2,600	
b. önnur útgjöld:				
1. 2 ölmasur	400 kr.			
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3. til bókakaupa og verkfæra	300 —			
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —			
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —			
6. ýmisleg útgjöld	100 —			
		1,360	1,360	
		3,960	3,960	7,920
III. Til hins lærða skóla:				
a. laun		18,200	18,200	
b. aðstoðarfje:				
handa söngkennara	600 kr.			
handa fimleikakennara	700 —			
handa dyraverði	700 —			
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á-				
höldum skólans	300 —			
		2,300	2,300	
flyt		20,500	20,500	84,842 38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,842 38
c. önnur útgjöld:			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólahússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmusur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld:			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
V. Til annarar kennslu:	7,900	7,900	15,800 .
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	2,000	
c. til alþýðuskóla	4,000	4,000	
Styrkur eptir staflað b og c veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sje minni en helmingur á móts við styrk úr landssjóði.			
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,000	10,000	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með alþingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til deildar hins isl. bókmenntafjelags í Reykjavík	1,000	1,000	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsóknna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
samtals	.	.	200,438 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til optirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið, og til landlæknis Jóns Hjaltalíns um fram optirlaun í viðurkenningarskyni 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirjett, skal að eins draga helming málaflutningslauna frá optirlaunum hans.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 57,227 kr. 24 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

um útflutningsgjald á fiski og lýsi,

— stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi,

— stofnun háskóla á Íslandi,

— breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Möðruvallaskólann,

— breytingu á 2. og 3. grein laga 11. febr. 1876 um stofnun læknaskóla í Reykjavík.

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast uppbæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögum, í tilskipunum, konungsúrskurðum, eða öðrum gildandi ákvörðunum samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið. Landsstjórninni er skylt að við hafa sparnað allan við embættismanna-skipti og í öðrum þess konar tilfellum.

Af viðlagasjóði veitast að láni allt að 100,000 kr. til að stofna 2 búnaðarskóla í suður- og vesturumdæminu og 2 búnaðarskóla í norður- og austurumdæminu, sem endurborgist með 6% í leigu og afborgun á 28 árum.

Lán úr viðlagasjóði má veita einstökum gegn tryggu jarðarveði og 6% leigu og afborgun í 28 ár. Til að fullnægja slíkum lánbeiðslum má verja meðal annars 100,000 kr. af innstæðufje og ríkisskuldabryfjum viðlagasjóðsins.

226.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt við eina umræðu í efri deild alþingis 25. ágúst 1881).

I. KAFLI.**Tekjur.****1. grein.**

Á árunum 1882 og 1883 telst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afrakstur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar taldar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að frádregnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af póstferðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtals	262,440	258,440	520,880

3. grein.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru taldar 68,606 kr.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og brønnusteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 56,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	kr. 28,000	kr. 28,000	kr. 56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
Verð fyrir seldar þjódjarðir leggst við inn- stæðufje viðlagasjóðsins.			
samtals	28,000	28,000	56,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samtals	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til hinnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr., og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 348,832 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

	1882.	1883.	alls.
kr. a.	kr. a.	kr. a.	
fluttar			52,800
B.			
Dómgæzla og lögreglustjórn:			
1. laun	71,736 19	71,736 19	
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík	1,000 "	1,000 "	
3. til hegningarbússins og fangelsanna	4,000 "	4,000 "	
4. önnur útgjöld	3,200 "	3,200 "	
	79,936 19	79,936 19	159,872 38
C.			
Ýmisleg gjöld:			
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna	1,800 "	1,800 "	
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil	1,000 "	1,000 "	
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar byggingar	1,100 "	1,100 "	
4. styrkur til eflingar búnaði	20,000 "	20,000 "	
Landshöfðingi úthlutar helmingi til sýslunefnda og bæjarstjórna, að hálfu eptir fólksfjölda og að hálfu eptir samanlagðri tölu jarðarhundraða og lausafjórðunda. Hinum helmingi fjárins úthlutar landshöfðingi eptir tillögum amtsráðanna, að hálfu milli búnaðarfjelaga og búnaðarsjóða.			
5. til vegabóta:			
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi	14,000 "	14,000 "	
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði, til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum	6,000 "	6,000 "	
6. til gufuskipsferða	18,000 "	18,000 "	
7. til vitans á Reykjanesi	3,000 "	3,000 "	
8. til vörðuvita	500 "	500 "	
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv. 1877, 3. gr.	600 "	600 "	
10. til að gefa út "Lovsamling for Island"	" "	" "	1,660 "
11. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal, helmingur kostnaðar, allt að	" "	" "	2,500 "
	66,000 "	66,000 "	132,000 "
samtals			348,832 38

11. grein.

Til útgjalda við læknaskipunina veitast 79,948 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr. a.	kr. a.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. önnur útgjöld	2,348	2,348	4,496
samtals	39,974	39,974	79,948

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 199,638 kr. 38 a.

A.	1882.	1883.	alls.
	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Í þarfir andlegu stjettarinnar:			
a. laun	8,032	8,032	
b. önnur útgjöld:			
1. til prestakalla. samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500	6,000	
2. til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500	4,000	
3. til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti	600	600	
4. viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000	2,000	
5. til prestaekkna og barna	2,500	2,500	
6. endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofu-kostnað	1,000	1,000	
7. endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443 19	1,443 19	
8. endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20	20	
	25,995 19	25,995 19	51,190 38
		flyt	51,190 38

	1882.	1883.	alls.	
	kr.	a.	kr.	a.
flntt				51,190 38
B.				
Kennslumálefni:				
I. Til prestaskólans:				
a. laun	10,316	10,316		
b. önnur útgjöld:				
	1882	1883		
1. húsaleigustyrkur handa læri- sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr.	1120 kr.		
2. 2 ölmusur	400 —	400 —		
3. til tímakennslu	100 —	100 —		
4. til bókakaupa	300 —	300 —		
5. til eldiviðar og ljósa	140 —	140 —		
6. til umsjónar	100 —	100 —		
7. ýmisleg gjöld	150 —	150 —		
	1,990	2,310		
	12,306	12,626	24,932	
II. Til læknaskólans:				
a. laun	2,600	2,600		
b. önnur útgjöld:				
1. 2 ölmusur	400 kr.			
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3. til bókakaupa og verkfæra	300 —			
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —			
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —			
6. ýmisleg útgjöld	100 —			
	1,360	1,360		
	3,960	3,960	7,920	
III. Til hins lærða skóla:				
a. laun	18,200	18,200		
b. aðstoðarfe:				
handa söngkennara	600 kr.			
handa fimleikakennara	700 —			
handa dyraverði	700 —			
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á- höldum skólans	300 —			
	2,300	2,300		
flyt	20,500	20,500	84,042 38	

	1882.	1883.	alls. .
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,042 38
c. önnur útgjöld:			
1. til bókaþafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skóláhússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmusur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld:			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
V. Til annarar kennslu:	7,900	7,900	15,800 .
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	2,000	
c. til alþýðuskóla	4,000	4,000	
Styrkur eftir staðið b og c veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sje minni en helmingur á móts við styrk úr landssjóði.			
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,000	10,000	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með alþingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til deildar hins ísl. bókmenntafjelags í Reykjavík	1,000	1,000	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsóknna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
Samtals	.	.	199,638 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið, og til landlæknis Jóns Hjaltalíns um fram eptirlaun í viðurkenningarskyni 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirrjett, skal að eins draga helming málaflutningslauna frá eptirlaunum hans.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 49,967 kr. 24 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

- um útflutningsgjald á fiski og lýsi,
- stofnun háskóla á Íslandi,
- breyting á 1. og 5. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,
- sölu á fangelsi í Húsavík,
- borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,
- Möðruvallaskólann,
- breytingu á 2. og 3. grein laga 11. febr. 1876 um stofnun læknaskóla í Reykjavík.

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögum, í tilskipunum, konungsúrskurðum, eða öðrum gildandi ákvörðunum samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið.

Af viðlagasjóði má veita að láni til stofnunar á búnaðarskólum 50000 kr. til norður- og austuramtsins og 50000 kr. til suðuramtsins og vesturamtsins, helming til hvors. Lánið ávaxtist og endurborgist með 6% á 28 árum.

227.

Frumvarp

til laga um samþykkt á landsreikningnum 1878 og 1879.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 22. ágúst).

I. Tekjur.	Fjárveiting.		Reikningur.	
	kr.	a.	kr.	a.
1. Tekjur af ljenssýslum	10,640	•	7,660	•
2. Lögþingisskrifaralaun	128	06	80	92
3. Tekjur af umboðssýslugjöldum	3,660	•	2,056	39
4. Konungstíundir	15,292	•	14,175	•
5. Lögmannstollur	1,908	•	1,229	47
6. Nafnbótaskattur	400	•	92	•
7. Erfðafjárskattur	4,242	•	5,479	56
8. Gjöld af fasteignarsölum	1,188	•	1,598	23
9. Gjöld fyrir leyfisbrjef	1,200	•	2,583	50
10. Spítalagjald	12,000	•	16,800	80
11. Gjöld af verzlun á Íslandi	71,668	•	101,354	67
12. Aðflutningsgjald	196,000	•	252,386	25
13. Tekjur af pósthæðunum	19,000	•	18,574	14
14. Óvissar tekjur	1,200	•	6,336	27
15. Tekjur af fasteignum landssjóðsins	64,326	•	78,785	99
16. Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn	45,415	20	49,022	43
Borgað upp í lán, veiting: 15,281 kr. 60 a.; reikningar: 17,924 kr. 3 a.				
17. Tekjur af hinum íslenska styrktarsjóði, veiting: 3,532 kr.; reikningur: 4,495 kr. 35 a.				
18. Borguð lán og skyndilán	1,562	•	1,131	70
19. Aukatekjur eftir lögum 14. des. 1877 um laun sýslumanna og bæjarfógeta, sbr. fjárlögin 18. gr.	•	•	21,592	21
20. Vitagjald eftir lögum 14. apríl 1878, sbr. fjárl. 18. gr.	•	•	6,250	95
21. Skattur af ábúð og afnotum jarða og á lausafje eftir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	•	•	45,684	4
22. Húsaskattur eftir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	•	•	1,940	95
23. Tekjuskattur eftir lögum 14. des. 1877, sbr. fjárl. 18. gr.	•	•	11,632	2
24. Tillag úr ríkissjóði	188,332	•	184,958	•
Samtals	638,161	26	831,405	49

II. Gjöld.		Fjárveiting.		Reikningur.	
		kr.	a.	kr.	a.
1.	Til hinnar æðstu innlendu stjórnar Íslands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi	26,800	•	26,800	•
2.	Til kostnaðar við alþingi 1879	32,000	•	36,817	47
3.	Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, svo og við dómgæzluna og lögreglustjórnina :				
	A. Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál . .	48,200	•	49,716	27
	B. Dómgæzla og lögreglustjórn	44,112	•	130,062	91
	C. Ýmisleg útgjöld	102,344	66	103,061	32
4.	Til útgjalda við læknaskipunina	80,148	•	72,226	23
5.	Við pósthjórnina	28,989	•	32,406	24
6.	Til kirkju- og kennslumálefna :				
	A. Í þarfir andlegu stjettarinnar	32,264	•	33,901	49
	B. Kennslumálefni	106,576	•	102,773	89
	C. Ýmisleg útgjöld	31,000	•	31,600	•
7.	Eptirlaun og styrktarfe	47,500	•	49,269	89
8.	Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja	10,000	•	10,972	50
9.	Til útgjalda, sem upp á kunna að koma	8,000	•	7,409	06
10.	Til að reisa skólahús á Möðruvöllum, sbr. lög 7. nóv. 1879	•	•	27,564	50
11.	Afgangur	40,227	60	116,823	72
	Samtals	638,161	26	831,405	49

Innstæðufje viðlagasjóðsins var 31. desbr. 1879: 677,693 kr. 32 a.

Útistandandi eptirstöðvar af tekjum landssjóðs: 27,003 kr. 72 a.

Ógöldin útgjöld: 674 kr. 69 a.

228.

Frumvarp

til landamerkjálaga.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 22. ágúst 1881).

1. grein.

Skyldur er hver landeigandi að halda við glöggum landamerkjum fyrir jörð sinni, hvort sem hann býr á henni sjálfur, eða leigir hana öðrum. Umsjónarmenn þeirra jarða, sem ekki eru einstakra manna eign, hafa og sömu skyldu að gæta, að því er til slíkra jarða kemur. Hin sama regla gildir einnig um aftrjetti og aðrar óbyggðar lendur, að því leyti því verður við komið.

2. grein.

Þar sem eigi eru glögg landamerki, er náttúran hefur sett, svo sem fjöll, gil,

ár eða lækir, en sjónhending ræður, skal setja marksteina, eða hlaða vörður á merkjum með hæfilegu millibili, svo merki sjeu auðsjen, eða og hlaða merkjagarð eða grafa merkjaskurð. Eru báðir þeir, er land eiga að merkjum, skyldir að leggja til jafnmikla vinnu að gjöra merkin glögg. Nú vill annar vinna að merkjasetning, en hinn alls ekki eða þá minna, og skal þá bera það mál undir 5 búá, og meta þeir, hve mikið skuli að merkjum starfa það sumar.

3. grein.

Eigandi eða umráðamaður hverrar jarðar er skyldur að skrásetja nákvæma lýsing á landamerkjum jarðar sinnar, eins og hann veit þau rjettust. Skal þar getið þeirra ítaka eða blunninda, sem aðrir menn eiga í land hans, svo og þeirra, sem jörð hans á í annara manna lönd. Merkjalýsing þessa skal hann sýna hverjum þeim, er land á til móts við hann, sem og eigendum lands þess, er hann telur jörð sína eiga ítak í, og skulu þeir rita á lýsinguna samþykki sitt, hver fyrir sína jörð, nema þeir álitu lýsing hans eigi rjetta.

4. grein.

Þá er landeigandi hefur fengið alla, er hann á að sýna merkjalýsing sína eptir 3. grein, til að rita samþykki sitt á hana, skal hann fá hana sýslumanni í hendur til þinglesturs á næsta manntalsþingi.

Nú er landamerkjum breytt frá því, sem verið hefur, með samningi eða á annan hátt, og skal þá sá, er land hefur fengið við breytinguna, láta þinglýsa gjörningi þeim á manntalsþingi hinu næsta á eptir.

5. grein.

Sýslumaður skal á manntalsþingi grænnslast eptir, hvort ákvörðunum þeim, sem settar eru í 1.—4. grein, hafi verið fullnægt; sannist það, að eigandi eða umráðamaður jarðar hafi vanrækt skyldu sína, skal hann sekur um allt að 20 kr., er renni í sveitar-sjóð.

Nú hefur einhver ekki fullnægt ákvæðum laga þessara í 5 ár, frá því er lögin náðu gildi, enda sjen engar löggildar málsbætur, og skulu þá tvöfaldar sektir fyrir hvert það ár, er líður úr því.

6. grein.

Sýslumaður skal hafa löggilta landamerkjabók, til að rita í allar merkjalýsingar, samninga og dóma um landamerki, sem á þingi eru lesnir.

7. grein.

Ef eigendur eða umráðamenn jarða skilur á um landamerki eða ítök, skal sá, er þrætu vill ljúka, stefna hinum með 7 náttu fresti á varnarþing rjett, en hið rjetta varnarþing er það, sem sýslumaður ákveður innan þeirrar þinghár, er jörð varnaraðila liggur í. Leiguliði er rjettur umboðsmaður varnaraðila, enda hafi varnaraðili ekki til nefnt annan. Á þingi skal sýslumaður nefna átta valinkunna óvilhalla menn fulltíða í dóm, og skal því næst hvor málsaðila nefna tvo úr dóminum. Nú vill annarhvor málsaðila eigi úr nefna, og skal þá hinn ryðja fyrir báða. Nú vill málsaðili enn ryðja úr merkjadómi og fellir þá sýslumaður fullnaðarúrskurð um það mál að lögum. Verði þá dómur ruddur, skal sýslumaður skipa annan mann í þess stað, er úr vjek. Sýslumaður og þeir 4, er rjett verða kvaddir, skulu skipa merkjadóminn og stýrir sýslumaður honum.

8. grein.

Nú mætir varnaraðili, en sakaraðili eigi, og skal hann þá greiða varnaraðila 3 krónur fyrir hvern þann dag, er hann fer venjulegum dagleiðum fram og aptur heim til sín, enda sje stefna hans ónýtt. Sje varnaraðili sá, er eigi mætir, skal sýslumaður fyrir hans hönd nefna menn úr dómi. Mæti hvorugur, fellur það mál niður.

9. grein.

Þá er merkjadómur er skipaður, skal merkjaganga ákveðin á þeim degi og stundu, er hæfa þykir eptir atvikum og árstíma, þá jörð er auð, svo glöggst megi sjá, hversu landi og landsnyttjum hagar. Frestur skal jafnan settur svo langur frá skipun merkjadóms til merkjagöngu, að gjöra megi ráð fyrir, eptir atvikum, að málsaðilar hafi nægan tíma til að útvega sjer skilríki þau öll og vitni, sem fong eru á, enda má og sýslumaður lengja frest þennan, reynist hann ónógur fyrir annanhvorn málsaðila eða báða þá. Þó má frestur ekki lengri vera en 18 mánuðir.

10. grein.

Á tilteknum tíma skulu málsaðilar og dómendur ganga á merki. Skulu þeir, er í dóm voru nefndir, rita nöfn sín undir eiðspjall, áður þeir taki til starfa. Að því búnu skulu dómendur allir kynna sjer vandlega landsbáttu og land það, er málsaðilar kalla sjer, hvor í sínu lagi. Því næst skal leggja í dóm skilríki og leiða vitni, sem lög og venja er til. Síðan skal heyja merkjadóminn og setja þegar landamerki glögg sem hann ákveður.

11. grein.

Geti málsaðili eigi mætt sjálfur, þegar á merki er gengið, er honum rjett að senda umboðsmann í sinn stað, enda skal eigi að síður heyja dóminn. Sje dómsmaður sá, er eigi mætir, skal sýslumaður nefna annan í hans stað; skal dómsmaður skýra honum frá forföllum sínum svo snemma, að því verði við komið.

12. grein.

Merkjadómi ræður afl atkvæða, og skal í honum itarlega skýrt frá landamerkjum þeim, er sett eru, og er hann fullnaðarúrslit þess máls og gild merkjaskrá, þá er hann hefur verið þinglesinn. Þó má innan 12 mánaða áfrýja merkjadómi fyrir yfirdóm landsins til ónýtingar sökum þingsafglöpunar, eða sökum lögleysu að efni til, og sje merkjadómur ónýttur fyrir þessar sakir, skal vísa málinu heim aptur, og kveður yfirdómur á, hver eða hverjir greiða skuli kostnað af málskotinu.

13. grein.

Nú eiga fleiri menn jörð saman, og skulu þeir hafa atkvæði allir samt, sem einn væri eigandi. Ef eigandi býr eigi á jörðu og er í öðru lögsagnarumdæmi, skal leiguliði vera löglegur umboðsmaður hans, nema hann nefni annan til, er sje í lögsagnarumdæminu.

14. grein.

Dómendur skulu hafa 3 krónur hver fyrir hvern dag, er þeir eru að merkjadómi, og skal borgunin ákveðin í dóminum, sem og hver eða hverjir skuli greiða hana. Rjett er að fullnægja merkjadómi sem öðrum dómi.

15. grein.

Skorist dómsmaður undan að ganga í merkjadóm eða mæti ekki á settum stað og stund, enda sje undanfærsla hans og útivist ekki á gildum rökum byggð, og skal hann þá sæta sektum allt að 10 krónum, og greiða kostnað allan að skaðlausu, er leitt hefur af útivist hans.

Frumvarp

til fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í neðri deild 19. ágúst.)

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1880 og 1881, veitast 53,372 kr. 85 aur. til þeirra útgjalda, sem talin eru í 2.—6. gr.

2. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimtu og reikningamála, svo og til dómgæzlu og lögreglustjórnarinnar og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til gufuskipsferða (endurveiting)	12,304 kr. 50 a.
2. C. 7. til vitans á Reykjanesi	1,480 —

13,784 kr. 50 a.

3. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 12. gr. C. 1. fjárlaganna veitast til landsbókasafnsins 4000 kr. og til forngripasafnsins 500 kr., samtals 4,500 kr. um fjárhagstímabilið.

4. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna, veitast 2,000 kr. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 16. gr. fjárlaganna, veitast 1,888 kr. 35 a. fyrir fjárhagstímabilið.

6. gr.

Sem viðbót við fje það, sem samkvæmt 18. gr. fjárlaganna hefur verið varið til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum, veitast 700 kr. til vísindalegra áhalda og 5500 kr. til byggingar leikfimis- og geymsluhúss.

7. gr.

Stjórninni veitist heimild til, af því, sem ætlað er á að umfram verði á fjárhagstímabiliðnu, að greiða þá upphæð, sem útgjöldin við bygginguna á húsinu fyrir alþingi og söfn landsins fara fram úr því, sem samkvæmt 4. gr. fjárlaganna má verja af viðlagasjóðnum til þessa augnamiðs, þó eigi meir en 25,000 kr.

Almennar tillögur viðvíkjandi landsreikningunum 1878—79.

(Eins og þær voru samþykktar við 3. umræðu í neðri deild 22. ágúst.)

1. Að landsreikningurinn sje sundurliðaður eptir öllum sjerstökum fjárveitingum í fjárlögunum, hvort sem þær eru innanstryks eða utanstryks.

2. Að það sje á ábyrgð landsstjórnarinnar, að rit um sparissjóð eptir cand. pol. Indriða Einarsson, sem búið er að veita af landsjóði 400 kr. til, komi út.
3. Að ofgreiðslur gjaldheimtumanna hverfi alveg úr aðalreikningi landssjóðs og fylgiskjöldum hans.
4. Að 12 a., sem talið er í 3. fylgiskjali við landsreikninginn 1879 að muni hafa verið greiddir sýslumanninum í Suður-Múlasýslu 1878, athugist við yfirskoðun reikningsins 1880.
5. Að rannsakað sje, hvernig stendur á gamalli skuld Munkapverárklausturskirkju við landssjóð.
6. Að gengið verði eptir því, að skyndilán til suðuramtsins út af fjárkláðanum verði tafarlaust endurborgað, ef það hefur eigi þegar átt sjer stað.
7. Að glögg reikningsskil verði gjörð fyrir lánnum af styrktarfje Íslands, að því leyti, sem því máli verður eigi ráðið til lykta með atkvæði þingsins um frumvarp til laga um uppgjóf á leigum af kornlánskuldum nokkurra hreppa í Snæfellsnessýslu.
8. Að reikningur hegningarhússins verði lagaður sem jafnaðarreikningur, og þar taldar eptirstöðvar af matvælum og eldivið.
9. Að það athugist við yfirskoðun reikningsins 1880, hvort eigi hafi 1878 í raun og veru verið borgað úr landssjóði 8000 kr. í ölmusur til hins lærða skóla í stað 5950 kr.
10. Að landshöfðingja sje jafnótt gefin tilkynning um hverja þá upphæð, sem borguð er upp í tekjur landssjóðsins inn í aðalfjehirzluna, og sömuleiðis um upphæðir þær, sem þar eru boðgaðar út fyrir hans hönd.

231.

Frumvarp

til laga um kosningarrjett kvenna.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 22. ágúst 1881).

Ekkjur og aðrar ógiptar konur, sem standa fyrir búi, eða á einhvern hátt eiga með sig sjálfar, skulu hafa kosningarrjett, þegar kjósa á í hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjóru og á safnaðarfundum, ef þær eru 25 ára, og að öðru leyti fullnægja öllum þeim skilyrðum, sem lög ákveða fyrir þessum rjettindum.

232.

Lagafrumvarp

um gagnfræðaskólann á Möðruvöllum.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 22. ágúst 1881).

1. grein.

Fræðigreinar þær, er kenna skal í skóla þessum, eru þessar: íslenska, danska og

enska, saga og landfræði, einkum þó landfræði og saga landsins, ásamt yfirliti yfir lög-
gjöf þess í landsrjetti og landsstjórn; reikningur, rúmfræði og landmæling, einföld drátt-
list, og í náttúrufræði meginatriðin úr mannfræði, dýrafræði, grasfræði, steinfræði, jarð-
fræði, eðlisfræði og efnfræði; söngur og leikfimi.

2. grein.

Þeir skulu kennarar við skólann; er einn þeirra skólastjóri, og hefur hann að
launum 3000 kr. og leigulausan bústað í skólanum, fyrri kennarinn 2000 kr., en hinn
1600 kr.

3. grein.

Landsstjórnin hefur á hendi yfirumráð og yfirumsjón skólans.

4. grein.

Kostnaður allur til skólans greiðist úr landssjóði .

233.

Frumvarp

til laga um bann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild 23. ágúst 1881).

1. grein.

Það er öllum bannað að flytja hingað til lands frá útlöndum sauðfjenað, naut-
gripi eða hesta. Þó má landshöfðingi með ráði dýralæknis veita undanþágu frá banni
þessu, enda setji hann þá tryggjandi reglur um í hvert sinni. Undanþáguleyfið og regl-
urnar skal prenta í stjórnartíðindunum deildinni B.

2. grein.

Brot gegn lögum þessum varðar sektum, ekki lægri en 100 kr. fyrir skipstjóra
þann, er fjenaðinn flutti inn, og jafnháum fyrir þann, er fjenaðinn á. Brot gegn reglum
þeim, sem landshöfðingi setur samkvæmt 1. gr., varða eiganda sektum ekki lægri en
100 kr., enda bæti hann að auki allan skaða, er af þeim fjenaði hlýzt, er hann flutti
inn án leyfis, eða hirti eigi samkvæmt reglum landshöfðingja.

234.

Tillaga

til þingsályktunar um safn af gildandi lögum hjer.

(Samþykkt af neðri deild alþingis, 17. ágúst).

Alþingi skorar á landshöfðingja, að hann blutist til um, að safnað verði saman
öllum þeim lögum og lagagreinum, er gildandi eru hjer á landi og eigi standa í lögboók
vorri (Jónsbók).

235.

Frumvarp

til fjáráukalaga fyrir 1878 og 1879.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild).

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1878 og 1879, veitast 10,282 kr. til þeirra útgjalda, sem nefnd eru í 2.—7. gr. hjer á eftir.

2. gr.

Auk þeirra útgjalda, sem talin eru í 9. gr. fjárlaganna til kostnaðar við alþingi 1879, veitast 4,361 kr. 96 a. til kostnaðar við alþingi 1877.

3. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðstjórnarinnar, gjaldbeimtu- og reikningsmála, og við dómgæzluna og lögreglustjórnina og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til vegabóta	397 kr. 19 a.
2. C. 8. til vitans á Reykjanesi	236 — 3 -
	633 — 22 -

4. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 12. gr. fjárlaganna til póststjórnarinnar, veitast í 2. útgjaldalið til flutnings pósta 3,460 kr. 50 a. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 13. gr. fjárlaganna til kirkju- og kennslumálefna, veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. B. III. c. 7. til ýmislegra útgjalda við hinn lærða skóla	136 kr. 32 a.
2. C. 2. til amtsbókasafnsins á Stykkishólmi	200 — " -
3. C. 4. til kvennaskóla í Skagafjarðarsýslu	400 — " -
	736 — 32 -

6. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 14. gr. fjárlaganna til eptirlauna og styrktarfjár, veitast fyrir fjárhagstímabilið 117 kr. 50 a.

7. gr.

Sem viðbót við þje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, veitast fyrir fjárhagstímabilið 972 kr. 50 a.

Nefndarálit.

um frumvarp til landamerkjálaga.

Undirskrifuð nefnd, sem kosin hefur verið af efri deild alþingis til að segja álit sitt um frumvarp til landamerkjálaga, kannast fyllilega við, að það væri mjög æskilegt, ef eytt yrði hinni miklu óvissu um landamerki jarða, sem svo víða á sjer stað hjer á landi, og að gjörð sje breyting á rjettarfarinu í landaprætumálum, með því að reynslan er nógsamlega búin að sýna, að með lögum þeim og rjettarfari, sem nú gildir, er næsta erfitt, ef ekki ókleyft, að fá slík mál útkljáð þannig, að óvissan um prætuefnið hverfi. Nefndin verður líka að vera á því máli, að frumvarp það, sem henni hefur verið fengið til álita, sje yfir höfuð að tala vel til þess fallið að bæta úr vandkvæðum þessum, en henni virðist þó nauðsynlegt, að gjörðar sjeu á því nokkrar breytingar, einkum að því er snertir skipun dóma þeirra, sem eiga að dæma landaprætumál, og áfrýjun landamerkjádóma til æðri dóms.

Í frumvarpinu er svo ákveðið, að hvor málsaðila skuli kjósa jafnmarga menn í merkjadóm, og að sýslumaður skuli vera oddamaður. Þessa tillögu álitur nefndin óheppilega vegna þess, að búast má við, að hvor málsaðila muni kjósa þá menn, sem hann er ugglaus um að muni fylgja sínum málstað fram, en þá yrði afleiðingin sú, að sýslumaður einn rjeði úrslitum. Nefndin stingur því upp á, að sýslumaður skuli nefna til mena þá, er eiga að sitja í dóminum með honum, en þó þannig, að sýslumaður nefni til hálfu fleiri menn, en skipa eiga dóminn, og málsaðilar síðan geti hvor um sig kvatt tvo menn úr dóminum. Að því er snertir áfrýjun landamerkjádóma til yfirdóms, þá getur nefndin fyrir sitt leyti fallizt á það nýmæli, að málskotið að eins geti farið fram á, að dómurinn sje ónýttur, en ekki fram á það, að honum verði breytt að efninu til, með því að nefndin gjörir ráð fyrir, að dómar í landaprætumálum venjulega hljóti að vera byggðir á álitum, sem útheimta sjerstakan kunnugleik, er ekki verður búizt við hjá yfirdóminum. Að vísu væri það eðlilegast og samkvæmast gildandi rjettarfarsreglum, að merkjadómur að eins yrði ónýttur vegna þeirra galla, sem snerta meðferð málsins að forminu til, en hins vegar er það ísjárvert, að ekki sje neitt meðal til að fá dómi hrundið, sem bersýnilega er rangur að efni til, gengur í berhögg við gildandi lög eða skýlausan rjett einhvers manns. Nefndin er því samþykk aðalstefnu frumvarpsins, að því er til áfrýjunar á landamerkjádómum kemur, en henni hefur virzt nauðsynlegt að vikja ákvæðum frumvarpsins um þetta efni nokkuð við, og sjer í lagi að nema burt þá ákvörðun, að þá er merkjadómi er hrundið í yfirdómi, skuli dómsmenn ávallt greiða kostnaðinn af málskotinu, en fela heldur yfirdómi að gjöra út um, hver greiða skuli áfrýjunarkostnaðinn eptir almennum reglum.

Samkvæmt framansögðu leyfir nefndin sjer að ráða hinni háttvirtu deild til að samþykkja nefnt frumvarp, með þeim breytingum, sem hjer á eptir segir:

Við 2. grein.

Orðin: «til varnar túni, engjum, eggveri eða öðrum þess konar landsnytjum» falli burt.

Orðin: «og skal sá þeirra ráða, hve mikið unnið er, sem meira vill vinna», falli burt.

Í stað orðanna: «5 granna, þá er næstir búa» komi: «5 búa».

Við 3. grein.

Orðin: «eða landsnytjar» falli burt.

Á eftir orðin: «á til móts við hann» komi: «sem og eigendum lands þess, er hann telur jörð sína eiga ítak í».

Við 4. grein.

Í stað orðanna: «er lönd eiga til móts við hann» komi: «er hann á að sýna merkjalýsing sína eftir 3. grein», og í stað «merkjalýsing hans» komi: «hana».

Í staðinn fyrir «dómi» komi: «á annan hátt».

Við 5. grein.

Orðin: «eftir atvikum» falli burt.

Málsgreinin: «Sýslumaður ákveður sektina með fullnaðarúrskurði sínum» falli einnig burt.

Við 6. grein.

Í stað: «gjörðardóma» komi: «dóma».

Við 7. grein.

Upphaf greinarinnar orðist þannig: «Ef eigendur eða umráðamenn jarða skilur á um landamerki eða ítök, skal sá» o. s. frv.

Í stað málsgreinarinnar: «Á þingi — — er hinn kaus» komi: «Á þingi skal sýslumaður nefna átta valinkunna óvilhalla menn fulltíða í dóm, og skal því næst hvor málsaðila nefna tvo úr dóminum».

Í stað: «gjörðardómi» komi: «merkjadómi» hjer og annarstaðar í frumvarpinu, og í stað: «oddamaður» komi: «sýslumaður».

Síðasta málsgrein orðist þannig: «Sýslumaður og þeir 4, er rjett verða kvaddir, skulu skipa merkjadóminn, og stýrir sýslumaður honum».

Við 8. grein.

Í stað orðanna: «nefna menn í og úr gjörðardómi» komi: «nefna menn úr merkjadómi».

Orðin: «og skal þá þegar bafið að nýju» falli burt.

Við 10. grein.

Í stað: «gjörðarmenn» komi: «dómendur».

Orðin: «vinna eið og» «lögákveðið» falli burt.

Við 11. grein.

Í stað: «skal hann» komi: «er honum rjett að».

Í stað: «gjörðarmaður» komi: «dómsmaður», hjer og annarstaðar.

Við 12. grein.

Í stað: «gilt eignarskjal» komi: «gild merkjaskrá».

Í staðinn fyrir: «Þó skal þeim rjett» og greinina út komi: «Þó má innan 12 mánaða áfrýja merkjadómi fyrir yfirdóm landsins til ónýtingar sökum þingsafglöpunar eða sökum lögleysu að efni til, og sje merkjadómur ónýttur fyrir þessar sakir, skal vísa málinu heim aptur, og kveður yfirdómur á, hver eða hverjir greiða skuli kostnað af málskotinu».

Vil 13. grein.

Í staðinn fyrir: «annari þinghá» komi: «öðru lögsagnarumdæmi» og fyrir «þinghánni» komi: «lögsagnarumdæminu».

Við 14. grein.

Greinin orðist þannig: «Dómdur skulu hafa 3 krónur hver fyrir hvern dag, er þeir eru að gjörðinni, og skal borgunin ákveðin í dóminum, sem og hver eða hverjir skuli greiða hana. Rjett er að fullnægja merkjadómi sem öðrum dómi».

Við 15. grein.

Í staðinn fyrir: «eptir fullnaðarúrskurði oddamanns» komi: «er leitt hefur af úti-vist hans».

Alþingi 18. ágústmán. 1881.

Jón Pjetursson,
formaður.

Magnús Stephensen,
skrifari og framsögumaður.

Sighvatur Árnason.

237.

Þingsályktun.

(Samþykkt við síðari umræðu í neðri deild 22. ágúst).

Samkvæmt umboði því, sem alþingi 1881 er gefið í erfðaskrá frú Ingibjargar Einarsdóttur, dagsettri 12. desbr. 1879, ályktar alþingi, að um gjafasjóð þennan, sem stofnaður er með erfðaskrá þessari, og nefndur er «Gjöf Jóns Sigurðssonar», sjeu settar reglur þær, er hjer fara á eptir.

Reglur

um «Gjöf Jóns Sigurðssonar».

1. grein.

Sjóðurinn skal vera í vörzlum landshöfðingja yfir Íslandi, sem annist um að hann ávaxtist.

2. grein.

Innstæða sjóðsins haldist óskert, en vöxtunum skal varið til verðlauna fyrir vel samin vísindaleg rit, viðvikjandi sögu landsins og bókmenntum, lögum þess, stjórn og framförum.

3. grein.

Alþing velur í hvert skipti, er það kemur saman, 3 menn, sem kveða á um, hver njóta skuli verðlaunanna.

4. grein.

Landshöfðingi semur skýrslu um ástand sjóðsins, og sendir hana forseta hins sameinaða alþingis.

Nr. 1.

FEI

gufuskipanna millum Kaupmannahaf

Frá Kaup											
Skipið											
Nafn skips- ins.	Frá Kpmh.	Leith	Trangisv.	Þórshöfn	Djúpavog	Eskifirði	Seiðisfirði	Vopnaf.	Húsavík	Akureyri	Si
A.	14. jan.	19. jan.	„	22. jan.	„	„	„	„	„	„	„
—	1. marz	5. marz	„	7. marz	„	„	„	„	„	„	„
—	18. apr.	22. apr.	„	24. apr.	„	„	„	„	„	„	„
—	28. maí	1. júní	„	4. jún.*	„	12 júní	14. júní	15. júní	„	17. júní	1
—	31. júlí	4. ág.	„	6. ág.	8. ág.	„	9. ág.	10. ág.	11. ág.	13. ág.	„
—	27.sept.	1. okt.	„	3. okt.	„	„	„	„	„	„	„
—	8. nóv.	12. nóv.	„	14. nóv.	„	„	„	„	„	„	„
B.	5. maí	9. maí	11. maí	12. maí	„	14. maí	15. maí	15. maí	16. maí	17. maí	„
—	2. júlí	6. júlí	8. júlí	9. júlí	10. júlí	11. júlí	13. júlí	14. júlí	15. júlí	17. júlí	1
—	29. ág.	3. sept.	5. sept.	6. sept.	7. sept.	8. sept.	9. sept.	„	„	11.sept.	„

Frá Íslandi

Skipið											
Nafn skips- ins.	Frá R.vík.	Stykkish.	Flatey	Vatneyri	Bildudal	Þingeyri	Flateyri	Ísafirði	Borðeyri	Skaga- strönd	Sa
A.	7. febr.	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
—	23. marz	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
—	8. maí	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
—	2. júlí	3. júlí	4. júlí	„	5. júlí	5. júlí	5. júlí	7. júlí	8. júlí	8. júlí	9
—	30. ág.	31. ág.	„	1. sept.	„	„	1. sept.	3. sept.	4. sept.	„	4
—	18. okt.	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
—	29. nóv.	„	„	„	„	„	„	„	„	„	„
B.	2. júní	3. júní	4. júní	4. júní	„	„	5. júní	6. júní	„	7. júní	8
—	31. júlí	1. ág.	„	2. ág.	„	2. ág.	„	4. ág.	5. ág.	5. ág.	6
—	22. sept.	23. sept.	„	„	„	„	„	25. sept.	„	„	„

- *) Ath.gr. 1. Þaðan beina leið til R.víkur, kemur þar 7. júní og fer þaðan aptur 10.
 Ath.gr. 2. Skipið „A“ kemur við á Vestmannaeyjum í hverri ferð, sem það fer í vikur og á ferð sinni frá Reykjavík til útlanda í sumarmánudunum fjórum kringumstæður leyfa.

38.

—ÆTLUN

Skotlands, Færeyja og Íslands 1882—1883.

nahöfn til Íslands.

í fyrsta lagi:

	Sauðárkr.	Skagatr.	Borðeyri	Ísafirði	Flateyri	Þingeyri	Bildudal.	Vatneyri	Flatey	Stykkish.	Kemur til Reykjavíkur.
	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	28. jan.
	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	13. marz
	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	30. apr.
ni	18. júní	19. júní	19. júní	21. júní	"	"	"	22. júní	"	23. júní	25. júní
	14. ág.	"	15. ág.	16. ág.	16. ág.	17. ág.	17. ág.	"	18. ág.	20. ág.	23. ág.
	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8. okt.
	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	18. nóv.
	17. maí	"	"	20. maí	20. maí	21. maí	"	"	"	22. maí	25. maí
ni	18. júlí	18. júlí	"	20. júlí	20. júlí	"	"	21. júlí	21. júlí	22. júlí	24. júlí
	12. sept.	"	13. sept.	14. sept.	"	14. sept.	"	"	"	16. sept.	19. sept.

Kaupmannahafnar.

fyrsta lagi:

	Síglufirði	Akureyri	Húsavík	Vopnafirði	Seyðisfirði	Eskifirði	Djúpavog	Þórshöfn	Trangisv.	Leith	Kemur til Kaupm.h.
	"	"	"	"	"	"	"	12. febr.	"	15. febr.	20. febr.
	"	"	"	"	"	"	"	27. marz	"	29. marz	6. apr.
	"	"	"	"	"	"	"	12. maí	"	16. maí	20. maí
ni	9. júlí	11. júlí	11. júlí	12. júlí	13. júlí	13. júlí	"	15. júlí	"	19. júlí	23. júlí
t.	5. sept.	7. sept.	7. sept.	"	9. sept.	10. sept.	"	12. sept.	"	16. sept.	19. sept.
	"	"	"	"	"	"	"	21. okt.	"	25. okt.	31. okt.
	"	"	"	"	"	"	"	2. des.	"	6. des.	14. des.
ni	8. júní	11. júní	"	12. júní	14. júní	"	14. júní	16. júní	16. júní	19. júní	24. júní
	"	8. ág.	8. ág.	"	9. ág.	9. ág.	10. ág.	12. ág.	13. ág.	16. ág.	19. ág.
	"	27. sept.	"	"	30. sept.	"	"	3. okt.	"	6. okt.	11. okt.

ni sunnan um landið til Eskifjarðar og svo áfram norður um land.

sunnan um landið; í Þorlákshöfn kemur skipið við á leið sinni frá útlöndum til Reykjanum, eða tvisvar sinnum hvora leiðina, og á Hafnarfirði og Keflavík, þegar

Nr. 2.

FERÐAÁÆTLUN

um tvær ferðir gufuskips millum Kaupmannahafnar og Íslands.

Skiptið fer í fyrsta lagi:

Nafn skipsins	Frá Kaupmannah.	Frá Leith	Til Reykjavíkur	Frá Reykjavík	Frá Leith.	Til Kaupmannah.
„A“	17. júní	23. júní	28. júní	4. júlí	10. júlí	14. júlí
—	20. júlí	25. júlí	31. júlí	6. ágúst	11. ágúst	17. ágúst

Ath.gr. Skiptið kemur við á Hornafirði og Þorlákshöfn, ef kringumstæður leyfa.

239.

Tillaga

til þingsályktunar um fyrirkomulag á gufuskipaferðum umhverfis strendur landsins.

(Eins og hún var samþykkt við síðari umræðu í neðri deild 18. ágúst 1881).

Alþingi ályktar, samkvæmt nefndarálini, sem kom fram í neðri deild alþingis um gufuskipa ferðir:

1. Að aðhyllast fyrir árið 1882—1883 ferðaáætlunina nr. 1, og skora á landsstjórnina að hlutast til nm, að fá henni framgengt.
2. Sem viðauki hjer við:
Að landsstjórnin leitist við að fá þar að auki komið á ferðunum eptir nr. 2.
3. Að landsstjórnin áskilji gott og nægilegt pláz í skipnum fyrir farþega, á fyrsta, öðru og þriðja plázi. Að fullkomið dagsfæði ekki kosti meira en 4 kr. á fyrsta plázi, og 2 kr. á öðru plázi á ferðunum milli landa, en á ferðunum kring nm landið þurfi enginn að borga aðra fæðu en þá, sem hann biður um, og á 3. plázi geti hver farþegi haft fæði með sjer, ef hann vill; en eigi þó kost á að fá það á skipinu, ef hann kys það heldur.
4. Að fjed verði því að eins greitt úr landssjóði, að fylgt verði í öllum aðalatriðum ferðaáætlun þeirri, sem alþingi samþykkir.

Til vara ályktar þingið:

Geti ráðgjafanum ekki tekizt að koma á þeim breytingum á samningi sínum við „det forenede Dampskibsselskab“, sem að framan er ráð fyrir gjört, veitist honum heimild til að taka gufuskip á leigu fyrir landssjóðsins reikning, er fari fimm ferðir umhverfis strendur landsins samkvæmt áætlun þeirri, er hjer fer á eptir og má hann gefa allt að 50,000 kr. alls í leigu fyrir gufuskip í 5 mánuði, og sje þar í innifalin skipleiga,

fólkshald og kol og vágjald skips, en landssjóður hafi farþegjagjald allt og flutningsgjald og ráði kostsölu allri.

Skipið fer frá
Björgvin, Leith eða
öðrum stað í Noregi
eða Skotlandi.

1. maí,	komi á Seyðisfjörð, Eskifjörð, Djúpavog og til Reykjavíkur um þaðan aptur —	9. maí 12. maí
	og komi á Stykkishólm, Ísafjörð, Borðeyri, Sauðárkrók, Akureyri, (Húsavík eða) Vopnafjörð, Seyðisfjörð, Eskifjörð og þaðan út, komi til Björgvinar eða Leith um	25. maí
1. júní,	komi á Eskifjörð, Seyðisfjörð, (Vopnafjörð eða) Húsavík, Akureyri, Sauðárkrók (eða Skagaströnd), Borðeyri, Ísafjörð Stykkishólm til Reykjavíkur um þaðan aptur	14. júní 18. júní
	komi á Berufjörð, Eskifjörð, Seyðisfjörð til Björgvinar eða Leith um	26. júní
1. júlí,	komi á sömu hafnir sem á innleið í 1. ferð til R.vík. um þaðan aptur	9. júlí 12. júlí
	komi á sömu staði sem á útleið í 1. ferð og til Björgvinar eða Leith um	25. júlí
31. júlí,	komi á sömu staði, sem á innleið í 2. ferð til R.vík. um þaðan aptur —	12. ág. 16. ág.
	komi á sömu staði, sem í útleið í 2. ferð til Björgvinar eða Leith um	24. ág.
29. ág.,	komi á Eskifjörð, Seyðisfjörð, Akureyri, Sauðárkrók, Borðeyri, Ísafjörð, Stykkishólm til Reykjavíkur um þaðan aptur um	14. sept. 19. sept.
	komi á Ísafjörð, Akureyri, Seyðisfjörð, Eskifjörð til Björgvinar eða Leith um	28. sept.

Færa má stjórnin til um fáa daga fardaga og komudaga, en kunngjöri það almenningi fyrir fram; einnig má við koma á fleiri höfnum en hér segir. — Í ferð hverri sunnan um land komi skipið á Þorlákshöfn og Vestmannaeyjar, ef kringumstæður leyfa. — Burtfarardagar frá Björgvin eða Leith, og eins frá Reykjavík, eru fast ákveðnir, en frá öðrum stöðvum fer skipið svo fljótt, sem það getur orðið til búið. — Fargjald, vöruflutningsgjald og kostpeningar skal sett af stjórninni og má það aldrei hærri vera, en tíðkamt hefur á póstgufuskipunum hingað til, og ekki hærri en á póstskipinu verður milli Íslands og Danmerkur.

240.

Vjer undirskrifaðir nefndarmenn, sem áður höfðum til álita hjer í deildinni frumvarp til laga um kosningarrett kvenna, höfum nú íhugað frumvarpið, eins og það kemur breytt frá efri deildinni, en af því að breytingar þær, sem orðið hafa á frum-

varpinu í efri deildinni, eru ekki mjög verulegar, leyfum vjer oss að ráða hinni heiðruðu deild til að aðhyllast frumvarpið óbreytt, eins og það nú er.

Alþingi 23. ágúst 1881.

Þorlákur Guðmundsson. Jón Jónsson. Lárus Blöndal.

241.

Tillaga

til þingsályktunar um fyrirkomulag á gufuskipaferðum umhverfis strendur landsins.

(Eins og hún var samþykkt við síðari umræðu í efri deild 25. ágúst 1881).

Alþingi ályktar, samkvæmt nefndarálitu, sem kom fram í neðri deild alþingis um gufuskipa ferðir:

1. Að aðhyllast fyrir árið 1882—1883 ferðaáætlunina nr. 1. og nr. 2 í sameiningu og skora á landsstjórnina að hlutast til um, að fá henni framgengt.
2. Að landsstjórnin áskilji gott og nægilegt pláz í skipunum fyrir farþegja, á fyrsta, öðru og þriðja plázi, að fullkomið dagsfæði ekki kosti meira en 4 kr. á fyrsta plázi, og 2 kr. á öðru plázi á ferðunum milli landa, en á ferðunum kringum landið þurfi enginn að borga aðra fæðu en þá, sem hann biður um, og á 3. plázi geti hver farþegi haft fæði með sjer, ef hann vill; en eigi þó kost á að fá það á skipinu, ef hann kys það heldur.
3. Að fjeð verði því að eins greitt úr landssjóði, að fylgt verði í öllum aðalatriðum ferðaáætlun þeirri, sem alþingi samþykkir.

Til vara ályktar þingið:

Að ferðum gufuskipanna sje hagað eptir áætluninni nr. 3, ef eigi verður hægt að fá framgengt ferðaáætluninni nr. 1 og 2, þó þannig, að ferð skipsins B frá Reykjavík til Kaupmannahafnar í ágústmánuði sje sett tveim dögum seinna, en gjört er í nefndri ferðaáætlun, og að skipin á ferðum sínum frá Kaupmannahöfn til Reykjavíkur sunnan um land komi við á Hornafjarðarósi, þegar því verður við komið.

242.

Tillaga

nefndarinnar í innflutningamálinu.

Nefndin ræður deildinni til, að fallast á frumvarpið óbreytt, eins og efri deildin hefur samþykkt það við 3. umræðu.

Frumvarp

til

laga um stofnun lánsfjelags fyrir eigendur fasteigna á Íslandi.

1. gr.

Ráðgjafanum fyrir Ísland skal heimilt að veita lánsfjelagi fyrir eigendur fasteigna á Íslandi hlunnindi þau, sem talin eru í 2. og 3. gr. hjer á eftir, ef samþykktir þær, sem fjelagið fellst á, eru samhljóða því, sem fyrir er mælt í 4. gr.

2. gr.

Hlunnindi þau, sem veita má lánsfjelagi þessu, eru:

1. að fjelagið megi taka hærri leigur af lánum en 4 af hundraði á ári ;
2. að landssjóðurinn ábyrgist, að goldnir verði 4 af hundraði í vöxtu á ári af skulda-brjefum þeim, sem fjelagið gefur út ;
3. að fjelaginu verði veittur 5000 kr. styrkur úr landssjóði í eitt skipti fyrir öll, til þess að stofnsetja það, og árlegur styrkur allt að því 2000 kr., til þess að greiða kostnaðinn við stjórn fjelagsins. Ársstyrkur þessi fellur niður, þegar helmingur tillags þess, sem lántakendur eiga að gjalda árlega til viðlaga- og forstöðu-sjóðs fjelagsins (sbr. 4. gr. g) nemur 2000 kr.
4. að landssjóðurinn gjörist hlutareigandi í fjelaginu fyrir láni upp á allt að því 200,000 kr., og að allar jarðeignir landssjóðsins verði settar að veði fyrir láuinu ;
5. að vottorð úr afsals- og veðmálabókunum viðvíkjandi eignum þeim, sem menn vilja fá lán í, verði veitt kauplaust, þegar stjórn fjelagsins beiðist þeirra, ef þau eingöngu eru ætluð til þarfa fjelagsins ;
6. að allir gjaldheimtumenn á Íslandi megi taka leiguávisanir (kupons) þær, er fylgja skuldabryfum þeim, sem fjelagið gefur út, þegar þær eru komnar í gjalddaga, sem borgun fyrir alla opinbera skatta og gjöld, eftir því verði, sem þær hljóða upp á ;
7. að fjelagsstjórnin geti löglega samið við hlutareigendurna um, að þeir í veðskulda-brjefum sínum til fjelagsins gangist undir, að fjelagsstjórnin megi láta fógetann gjöra aðför í eign þeirri, sem sett er að veði, ásamt með því, sem henni fylgir, ef þeir eigi fullnægja því, sem þeir hafa skuldbundið sig til, og þar eftir láta selja eignina við opinbert uppboð eða, ef á þarf að halda, leggja hana fjelaginu út til eignar, — þetta allt án fyrirfarandi sáttatilaunar, lögsóknar eða dóms, — og verður þar að auki aðför sú, sem stjórn fjelagsins hefur krafizt, eða uppboðið, sem þar eftir hefur verið ákveðið, hvorki tálmað nje dæmt ógilt með nokkurri áfrýjun til æðri rjettar, en hlutareiganda er aptur á móti frjálst, að hefja endurgjaldsmálsókn til fullra bóta af fjelagsins hálfu.

3. gr.

Leyfilegt er, að verja fje ómyndugra og opinberra stofnana, svo og fje viðlagasjóðsins til þess að kaupa skuldabréf þau, sem fjelagið hefur gefið út, en þó því að eins, að þau fáið fyrir verð, sem hvorki fer fram úr þeirri upphæð, sem þau hljóða upp á, nje því verðlagi, sem sett hefur verið á dönsk ríkisskuldabréf, með 4 af hundraði, á kaupmannahöllinni í Kaupmannahöfn, þegar menn vissu síðast um í Reykjavík. Verði verðlag sett á skuldabréf fjelagsins á kaupmannahöllinni í Kaupmannahöfn, skal farið eptir því verðlagi í þessu tilliti.

Stjórn viðlagasjóðsins skal heimilt að taka á móti skuldabréfum þessum fyrir verðlag það, sem getið var að framan, til þess þau lán verði borguð, sem veitt hafa verið úr viðlagasjóðnum.

4. gr.

Til þess að tjeð lánsfjela geti vænzt, að samþykktir þess verði staðfestar, og þannig orðið aðnjótandi þeirra hlunninda, sem getið var, útheimtist:

- a. að hlutareigendur hafi beiðzt inntöku í fjelagið fyrir 500,000 kr., og eru þar með taldar þær 200,000 kr., sem getið er um að framan í 2. gr., 4;
- b. að enginn verði tekinn í fjelagið sem hlutareigandi að stærri upphæð en svo, að lánsfjeð aldrei fari fram úr helmingnum af gangverði þeirrar eignar, sem boðin er fram sem veð, eins og það er ákveðið með virðingargjörð samkvæmt reglum, sem ráðgjafinn fyrir Ísland setur, og sem nákvæmar skulu teknar fram í samþykktunum. Þó er virðingargjörð óþörf á því veði, sem landssjóðurinn setur fyrir láni því, sem getið er um í 2. gr. 4;
- c. að ful/trúar fjelagsins hafi gætur á því, að virðingargjörðirnar sjeu áreiðanlegar, og tilsjón með veðum þeim, sem sett eru;
- d. að eigi megi nokkurn tíma vera í veltu skuldabréf upp á fjelagið, sem nemi meiru en því, sem fjelagið á í veðskuldabréfum hlutareigenda;
- e. að allir hlutareigendur, sem gengnir eru í fjelagið, skuli hver með öðrum (solidarisk) hafa ábyrgð á skuldabréfum þeim, sem fjelagið hefur gefið út, með fullu virðingarverði þeirra eigna, sem þeir hafa veðsett, ef þeir hafa fengið helming virðingarverðsins til láns, og sje lánið minna en helmingurinn af virðingarverðinu, þá að sömu til tölu við upphæð þá, sem lánuð er. Eignir þær, sem landssjóðurinn veðsetur, eru með tilliti til þeirrar ábyrgðar, sem hlutareigendur gangast undir hver með öðrum (solidarisk), taldar að vera 1,000,000 kr. virði.
- f. að greiða skuli leigur af skuldabréfum þeim, sem fjelagið gefur út, og hljóða annaðhvort upp á tiltekinn mann eða handhafa, og að eigi megi gefa út skuldabréf þessi fyrir minni upphæð en 50 kr.:
- g. að ákveðið sje í samþykktunum, að hlutareigendur í fjelaginu skuli, auk þeirra vaxta sem áskyldir eru, greiða tiltekna upphæð af hverju hundraði á ári af lánum sínum, til þess þau verði borguð aptur smásaman, í lengsta lagi á 45 árum, og svo hæfilegt tillag til kostnaðar við stjórn fjelagsins og viðlagasjóðsins;
- h. að ákveðið sje í samþykktunum, að oddviti fjelagsstjórnarinnar og annar af endurskoðunarmönnum skuli skipaðir af ráðgjafanum fyrir Ísland, en fulltrúarnir kjósa tvo menn í stjórn fjelagsins og hinn endurskoðunarmanninn; að stjórnarráðið fyrir Ísland skuli setja reglugjörð fyrir endurskoðuninni, og að fjelagsstjórnin sje skyld

til að birta almenningi árlega fullkominn fjelagsreikning, og að senda landshöfðingjanum yfir Íslandi reikningsútdrátt á hverju hálfu missiri;

- i. að fjelagsstjórnin sje skyld til að láta landshöfðingjanum í tje allar þær skýrslur, sem hann heimtar viðvíkjandi högum fjelagsins, og að landshöfðinginn megi hve nær sem vera skal, láta rannsaka allt það, sem snertir ástand fjelagsins;
- k. að engin breyting verði gjörð á samþykktum fjelagsins, nema á þann hátt, sem ákveðinn er í samþykktunum, og með samþykki stjórnarráðsins.

5. gr.

Svo framarlega sem það verður heimtað á nokkru reikningsári af hlutareigendum, að þeir greiði 1 af hverju hundraði af þeirri upphæð, sem þeir hafa fengið til láns, til þess að fullnægja þeirri ábyrgðarskyldu, sem þeir hver með öðrum (solidarisk) hafa undirgengizt, er landshöfðingja heimilt að taka ráðin af fjelaginu, og ef til vill láta það hætta störfum sínum, og skal hin síðarnefnda ráðstöfun fortakslaust gjörð, ef útgjöld eru meiri en tekjur 3 ár í samfellu.

6. gr.

Þegar ráðgjafinn fyrir Ísland hefur staðfest samþykktir slíks lánsfjels, skal útgefa um það opinbera auglýsing.

Athugasemdir við frumvarp þetta.

Menn hafa einkum á seinni árum fundið mjög til þess, hve ördugt það er á Íslandi að fá það fje, sem með þarf, til þess að efla bjargræðisvegi landsins. Eins og alþingi mun kunnugt, hefur landssjóðurinn því orðið að hjálpa mönnum með talsverðu fje, sem lánað hefur verið úr viðlagasjóðnum gegn veði í fasteignum, svo að skuldabref þau, sem sjóðurinn á upp á einstaka menn, og sem má uppsegja með hálfis árs fresti, hlupu við árslok 1880, að meðtöldum skuldabrefum hins fyrveranda læknasjóðs, hjer um bil 237,000 kr., en sveitarfjelögum, prestaköllum og stofnunum er nú lánað til jarðabóta og annars því um líks hjer um bil 140,000 kr., sem eiga að borgast aptur smásaman. Þótt landssjóðurinn þannig með talsverðu fje hafi verið mönnum til aðstoðar, sjer í lagi með tilliti til jarðaræktar, þá hefur samt farið fjarri því, að landshöfðingi hafi getað veitt öllum lán, sem leitað hafa til hans; við þetta bætist, að það er mjög ísjárvert, að veita svo mikil lán úr landssjóðnum, bæði vegna þess, að fje viðlagasjóðsins verður bundið um of við það, þar sem skuldunautar mundu komast í mestu vandræði, ef meiru eða minna af lánunum yrði sagt upp, þegar þarfir landsins kynnu að heimta, að fje þessu yrði varið til annara nauðsynlegra augnamiða, — og svo af því, að stjórn viðlagasjóðsins verður síður fær um, að hafa nægilegt eptirlit með þeim veðum, sem sett eru, eptir því sem lánin fjölga, svo hætt er við, að landssjóðurinn verði fyrir skaða við rýrnun veðanna. Af þessum ástæðum hefur landshöfðingi lagt það til, að reynt verði til, að koma á lánsstofnn á Íslandi með líku móti og lánsfjelög þau, sem tíðkast í Danmörku. Um leið og landshöfðingi sendi stjórnarráðinu tillögur sínar til lagafrumvarps um þetta efni, hefur hann

getið þess, að hann við tilbúning frumvarpsins helzt hafi haft fyrir augum sem fyrirmynd fyrir íslenzku lánsfjelagi lánsfjelög þau, sem stofnuð eru með lögum fyrir Danmörku 28. maí f. á. fyrir minni jarðeigendur, og eru samþykktir þeirra fjelaga staðfestar af innanríkisstjórninni 9. ágúst og 30. septbr. f. á.; landshöfðingi hefur jafnframt getið þess, að eptir því, sem til hagar á Íslandi, sje samt nauðsyn á, að hið opinbera veiti slíkum lánsstofnunum þar, að minnsta kosti fyrst í stað, meiri styrk, en samsvarandi stofnunum er veitt í Danmörku, þar sem lánsviðskipti eru komin í langt um betra horf, og örðugleikinn að fá lán gegn vði í fasteignum því er langt um minni, en á Íslandi.

Með því stjórnarráðið er landshöfðingja samdóma um, að það sje mjög æskilegt, að lánsfjelag verði stofnað á Íslandi, hefur það látið semja lagafrumvarp þetta, og er það að mestu leyti samkvæmt frumvarpi því, sem koin frá landshöfðingja.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skal þess getið, sem hjer segir:

Um 1. gr.

Samkvæmt innihaldi þessarar greinar og fyrirögn lagafrumvarpsins er eigendum hvers konar fasteigna á Íslandi gefinn kostur á að ganga í fjelagið sem lántakendur.

Um 2. gr.

1. Hlunnindi þessi eru hin sömu, sem veitt eru öllum dönskum lánsfjelögum.

2. Eins og fyrnefnd lög fyrir Danmörk 28. maí f. á. hafa veitt lánsfjelögum þeim fyrir minni jarðeigendur, sem þar ræðir um, fyrirheit um, að ríkissjóðurinn standi inni fyrir 4% vaxtagreiðslu á ári af skuldabryfum þeim, sem fjelagið gefur út, þannig verður að álíta það nauðsynlegt, að landssjóðurinn ábyrgist samsvarandi vaxtagreiðslu af skuldabryfum lánsfjeldagsins íslenzka, til þess þau geti gengið manna á milli fyrir verð, sem nokkurn veginn er samsvarandi virði þeirra í raun og veru, en þetta er harla árið-andi fyrir lántakendurna, sem verða að bera verðfallið. Sú ábyrgð, sem landssjóðurinn með þessu tekur að sjer, virðist eigi neitt ísjárverð, ef eptirlitið samkvæmt samþykktum fjeldagsins verður eins og fyrir er sagt í 4. gr. frumvarpsins.

3. Til þess að tillagi því, sem lántakendur eiga að greiða til kostnaðar við stjórn fjeldagsins, geti orðið haldið innan hæfilegra takmarka, verður nauðsyn á því, að landssjóðurinn veiti fjelaginu nokkurn styrk, sumpart með tillagi í eitt skipti fyrir öll til þess að greiða kostnaðinn við að koma því á stofn, sumpart með árstíllagi, sem þó má falla niður, þegar fjelagið hefur náð hæfilegum þroska. Svo framailega sem ákveðið verður í samþykktunum, að tillag það af hverju hundraði, sem hlutareigendur eiga að greiða til víðlaga- og forstöðusjóðsins (sbr. 4. gr. g), skuli vera $\frac{2}{3}$ af hundraði á ári, fellur árs-tillag landssjóðsins niður, þegar lánsfje það, sem fjelagið hefur úti, samtals nemur 1,000,000 kr.

4. Tilgangurinn með ákvörðun þessari, smbr. 4. gr. a. og e., er bæði, að hjálpa fjelaginu, til að komast á stofn sem fyrst, og að útvega því traust almennings, með því að landssjóðurinn sem hlutareigandi með talsverðu fje taki þátt í ábyrgð þeirri. sem hlutareigendurnir hafa hver með öðrum (solidarísk) gagnvart eigendum skuldabryfja fjeldagsins. Að vísu getur efi á því leikið, hvort næg ástæða sje til þess, að gjöra landssjóðnum, sem eigi þarfnast láns, að skyldu, að ganga í fjelagið sem hlutareiganda, og með því setja jarðagöz sjóðsins að vði fyrir svo miklu fje, sem hjer er stungið upp á, og hvort eigi mundi rjettara, annaðhvort með þessum lögum eða með lagabóði seinna meir, að gefa landssjóðnum kost á, að ganga í fjelagið, þegar hann vill, ef kringum-

stæðurnar kynnu að gjöra það æskilegt eða nauðsynlegt, en af því öll líkindi eru til, að eigi verði nógu margir til að ganga í fjelagið fyrst um sinn, ef engin vissa er fyrir því, að landssjóðurinn gjörist hlutareigandi fyrir tiltekinni upphæð, hefur stjórnarráðið ekki viljað vera þessari uppástungu landshöfðingja mótfallið.

Að öðru leyti ætlast stjórnarráðið til, að í skuldabréfi því, sem landssjóðurinn á að gefa út fyrir láninu, verði eptir samkomulagi við stjórn lánsfjelagsins ákveðið, að lands- sjóðnum skuli vera heimilt, að selja ákveðinn hluta af hinu veðsetta jarðagózi, t. a. m. allt að því $\frac{1}{4}$ af jarðarhundruðunum, þannig að það, sem selt verður, gangi úr veðinu, án þess að þar fyrir verði borgað nokkuð upp í skuldina. Slíkur skildagi er nauðsynlegur, til þess að umráðin yfir jarðagózi hins opinbera eigi verði um of takmörkuð, og láns- fjelaginu getur eigi verið með því nein hættu búin, þar eð ætíð verður meir en nóg veð í því jarðagózi, sem eptir er.

5. Landshöfðingi hefur eigi haldið, að kostnaðurinn við þær virðingargjörðir, sem samkvæmt 4. gr. skulu fram fara á þeim eignum, sem eru veðsettar fjelaginu, muni verða hinum einstöku lántakendum þungbær, og er það því eigi ákveðið í frumvarpinu, að landssjóðurinn taki að sjer að greiða þennan kostnað, þegar lán eru veitt. Aftur á móti hefur landshöfðingi lagt það til, að vottorð úr afsals- og veðmálabókunum viðvikjandi eignum þeim, sem menn vilja fá lán í, verði veitt kauplaust, þegar stjórn fjelagsins beiðist þeirra, og hefur hann jafnframt getið þess, að aukatekjur landssjóðsins muni eigi rýrna við það til muna.

6. Hlunnindi þau, sem hjer eru veitt lánsfjelinu, geta eigi verið ísjárverð fyrir landssjóðinn, og með tímanum getur af því leitt, að vaxtaávisanir af skuldabréfum fjelagsins, sem komnar eru í gjalddaga verði almennt gjaldgengar í viðskiptum manna á milli, og að með því móti verði á hagfelldan hátt bætt úr þeim erfiðleikum með pen- ingaborgun, sem nú eiga sjer stað á Íslandi.

7. Til þess að gjöra fjelaginu hægt fyrir að ná skuld sinni í eignum þeim, sem veðsettar eru, er ákvörðun þessi tekin upp í frumvarpið, og er sama ákvörðunin til í hinum samsvarandi dönsku lögum.

Um 3. gr.

Það, sem fyrir mælt er í 1. lið greinarinnar, að það sje leyfilegt, að verja fje ómyndugra og opinberra stofnana, til þess að kaupa skuldabréf þau, sem lánsfjlagið hefur gefið út, er samhljóða því, sem ákveðið er í tilsk fyrir Danmörk 12. nóvbr. 1870 1. gr., sbr. lög 28. maí 1880, 3. gr., og virðist þessi ákvörðun vera hentug viðbót við hjer að lútandi ákvarðanir íslenskra laga í tilsk. 18. febr. 1847, sbr. opið brjef 4. júní 1864, og tilsk. 13. júní 1787, II. kap. 19. gr. Þegar ákveða skal, með hverju verði kaupa megi þessi skuldabréf fyrir fje ómyndugra og opinberra stofnana og fyrir hönd viðlaga- sjóðsins, verður að fara eptir því gangverði, sem sett er á önnur skuldabréf á kaupmanna- höllinni í Kaupmannahöfn, með því að almennt gangverð getur eigi orðið sett á sjálf skuldabréf fjelagsins, að minnsta kosti fyrst um sinn. Stjórnarráðið hefur haldið, að verð- lagið á 4% dönskum óuppsegjanlegum ríkisskuldabréfum ætti að gilda fyrir skulda- brjef lánsfjelagsins, þar sem í rauninni má álíta þau eins góð og gild og hin, þegar landssjóðurinn tekst á hendur ábyrgð á 4% vaxtagreiðslu af þeim, og mundi þessi ákvörðun þar að auki hafa mikla þýðingu fyrir lánsfjlagið, með því ætla má, að hún muni ráða gangverði skuldabréfanna manna á milli.

Ef þeim mönnum, sem tekið hafa uppsegjanleg lán úr landssjóðnum, yrði gefinn kostur á því við stofnun lánsfjelags, að hafa umskipti á þeim og láni úr lánsfjlaginu, mundi

afleiðingin af því verða sú, að stjórn viðlagasjóðsins mundi segja upp öllum þessum lánum. Þetta er haft fyrir augum í 2. lið greinarinnar, er veitir stjórn viðlagasjóðsins þá heimild, sem að öðru leyti þegar leiðir af því, sem fyrir mælt er í 1. lið greinarinnar, að taka á móti skuldabriefum fjelagsins fyrir það verðlag, sem getið var, til þess lánsins verði borguð. Þegar skuldunautum landssjóðsins þannig er gefinn kostur á að borga aptur lánsinn með skuldabriefum lánsfjelagsins með svo litlum mismun á verðlaginu, að það getur ekki orðið þeim til mikils бага, verður ekki sjeð, að nein sjerleg vandræði geti hlotizt fyrir þá af uppsögninni, en hin nýju lán, sem þeir taka hjá lánsfjelaginu, hafa það fram yfir lánsinn úr viðlagasjóðnum, að þeim eigi verður sagt upp, og að þau verða borguð aptur á 45 árum, að kalla má án þess tekið verði eptir því, með þeirri hækkun á leignagjaldinu, sem ekki dregur mikið um.

Um 4. gr.

Innihald þessarar greinar er samhljóða því, sem fyrir er mælt í lögum fyrir Danmörk 28. maí 1880, með þeim tilbreytingum, sem leiðir af því, að hlunnindi þau, sem stungið er upp á að veita íslenska lánsfjelaginu, eru yfirgripsmeiri. Sjerstaklega skal þess getið, um hina einstöku liði greinarinnar, sem hjer segir:

um a. Vegna þess kostnaðar, sem er samfara forstöðu fjelagsins, virðist sú upphæð, sem hlutareigendur eiga að hafa beiðzt inntöku í fjelagið fyrir, til þess það komist á fóf, eigi verða sett lægra en 500,000 kr.

um c. Með því það er mjög áreiðandi fyrir efnahag fjelagsins, að virðingargjörðir á eignum þeim, sem menn vilja fá lán í, sjeu nákvæmar og áreiðanlegar, verður hið opinbera sjer í lagi að hafa gætur á reglunum um virðingargjörðir fjelagsins. Dýrleiki þeirra jarða, sem landssjóðurinn veðsetur fjelaginu fyrir láni því, sem getið er um í 2. gr. 4, er alls hjer um bil 8,000 hundruð; er virðingargjörð á þeim álitin óþörf, með því það er ljóst, að þær eru margfalt meira virði, en lánið, jafnvel þótt nokkur hluti af gózinu gengi úr veðinu, eins og drepíð er á að framan.

um e. Að því leyti, er snertir ábyrgð þá, sem hlutareigendur hafa, hver með öðrum (solidarisk), er nauðsyn á því, að setja ákveðið verð á veð það, sem landssjóðurinn setur, og sem ekki verður virt, og er veð þetta talið að vera 1,000,000 kr. virði eptir því, sem landshöfðingi getur til.

um g. Í lánsfjelögum þeim, sem stofnuð eru í Danmörku, samkvæmt lögum 28. maí 1880 fyrir minni jarðeigendur, sem eiga að borga aptur lán sín á 45 árum, er allt það, sem lántakendur eiga að borga árlega til fjelagsins, ákveðið til $5\frac{1}{8}\%$ af hinni upphaflegu upphæð lánsins, og ganga þar af $\frac{2}{5}\%$ til viðlaga- og forstöðusjóðsins, en hitt, sem eptir er, eru leigur, 4 af hverju hundruði, af þeirri upphæð lánsins, sem á hverjum tíma stendur eptir, og svo alborganir; auk þess skal, um leið og lán er þegið, greiða tillag, $2\frac{1}{2}\%$, af upphæð lánsins, til viðlaga- og forstöðusjóðsins.

um h. Að oddviti fjelagstjórnarinnar og annar af endurskoðunarmönnum skuli skipaðir af stjórnarráðinu, virðist gjöra eptirlit stjórnarinnar með fjelaginu fullkomlega tryggjandi, og mun það stuðla tii þess, að auka traust hlutareigendanna og eigendanna að skuldabriefum fjelagsins á því.

Um 5. og 6.

Það, sem fyrir er mælt í þessum greinum, er samhljóða ákvörðunum í opt nefndum lögum fyrir Danmörku 28. maí 1880.

244.

Frumvarp

til

laga um skyldu presta, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eftir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs.

1. gr.

Sjerhver sá prestur, sem eigi er sextugur að aldri, er skyldur til, áður en hann gengur í hjónaband, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með fjárstyrk úr prestsekknasjóðnum íslenzka, samkvæmt þeim reglum, sem hjer á eftir standa.

Sömuleiðis er það skylt hverjum kvonguðum manni, sem, eftir að lög þessi öðlast gildi, fær veitingu fyrir brauði eða nýtt brauð, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið á sama hátt með fjárstyrk, þó því að eins, að hann hafi gengið í hjónabandið, áður en hann varð sextugur.

2. gr.

Landshöfðingi skal gæta þess, að skyldum presta til að sjá ekkjum sínum borgið, verði fullnægt á tilhlýðilegan hátt, og getur, ef á þarf að halda, þröngvað hlutaðeiganda til þess með sekt.

3. gr.

Eftir tekjum þeim, sem prestaköllin eru metin til í brauðamati því, sem í þann tíma er staðfest af konungi, skal fjárstyrkur sá, sem prestar eru skyldir til að sjá ekkjum sínum borgið með, ákveðinn á þá leið, að hann sje:

100 kr. af brauðum, sem eru metin upp á allt að því 1.200 kr.,

150 kr. af brauðum, sem eru metin yfir 1.200 kr. til 1.800 kr., og

100 kr. af brauðum, yfir 1.800 kr.

4. gr.

Verði prestakall við endurskoðun á brauðamatinu metið hærra, en áður, eður fái einhver hlutaðeigandi nýtt brauð, sem metið er hærra, en það sem hann hafði, er hann skyldur til að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með fjárstyrk, sem samsvari tekjuaukanum.

5. gr.

Fyrir ábyrgðina skal greiða annaðhvort árstíllög æfílaugt, eða tillag í eitt skipti fyrir öll.

Árstíllögin, sem greiðast æfílangt fyrir fram fyrir eitt ár í senn, skulu vera 20 kr., 30 kr. og 40 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn.

Þegar gjalda skal tillag í eitt skipti fyrir öll, skal það vera 300 kr., 450 kr. og 600 kr. að tiltölu við fjárstyrkinn, og skal greiða það af hendi um leið og ábyrgðin er tekin. Þó má greiða tillagið á þann hátt, að hlutareigandi í stað þess að borga það í peningum, gefi út skuldabrief fyrir því gegn veði í tekjum brauðsins og áhöfn prestssetursins, og gegn löglegum vöxtum, og með því skilyrði, að upphæð skuldabriefsins borgist smásaman á 10 árum, einn tíundi partur á ári hverju. Það, sem borga á upp í skuldina, og leigurnar af skuldabriefinu skal greiða fyrir fram fyrir eitt ár í senn.

6. gr.

Stjórn ekknasjóðsins hefur gætur á, að tillög hlutareigendanna verði greidd á gjalddaga ásamt leigum. Sje vanhirt, að borga á rjettum tíma, má taka upphæðina lögtaki samkvæmt því, sem fyrir er mælt í opnu bræfi 2. apríl 1841, eða halda henni inni í þeirri tekjuviðbót, sem hlutareiganda kann að vera lögð úr landssjóði.

Það, sem einhver hlutareigandi er í skuld um við ekkjasjóðinn við lát sitt fyrir ábyrgð þá, er sjóðurinn hefur á hendur tekizt, skal goldið úr búi hans. Sje búið gjaldþrota, skal það, sem á vantar, dregið af fjárstyrk ekkjunnar, þangað til skuldin við ekknasjóðinn er að fullu borguð.

7. gr.

Fjárstyrkurinn skal talinn frá þeim degi, er sá ljezt, er hafði sjeð ekkju sinni borgið, og þar til hún deyr eða giptist aptur. Skal styrkurinn goldinn 1. apríl og 1. október á ári hverju fyrir það tímabil, sem þá er liðið.

Sje fjárstyrkur fallinn niður vegna þess, að kona sú, sem sjeð var fyrir, giptist aptur, fellur hann til á ný, þá er hún aptur verður ekkja.

Ef prestsekkja, sem nýtur fjárstyrks af ekknasjóðnum, giptist presti, skal fjárstyrkur sá, sem hún þegar á tilkall til, dreginn frá þeirri upphæð, sem hann samkvæmt þessum lögum er skyldur til að sjá henni borgið með.

Eigi má öðrum selja fjárstyrkinn, og er hann undanþeginn hvers konar lögsókn af hálfu skuldareigenda.

8. gr.

Þegar prestur fær lausn frá embætti sínu með eptirlaunum, helzt skylda hans, að sjá konu sinni, ef hún verður ekkja, borgið með þeim fjárstyrk, sem ákveðinn er; en þá skal færa niður ársgjaldið um helming við þá upphæð, sem tiltekin er í 3. gr., ef hann hefur goldið ársgjaldið að minnsta kosti í 10 ár, áður en hann fjekk lausn; að öðrum kosti verður ársgjaldið eigi fært niður, fyr en hann hefur goldið tillag um það tímabil, sem nefnt var.

9. gr.

Hafi hlutareigandi fengið skilnaðardóm frá konu sinni, er honum heimilt að losast við tillagagreiðslu sína til ekknasjóðsins. Hafi bann sjeð fyrir ekkju sinni með tillagi í eitt skipti fyrir öll, getur hann heimitað, þá er hann skilur við sjóðinn, að helmingur tillagsins verði sjer endurgoldinn leigulaust, eða dreginn frá því, sem hann enn er í skuld um við ekknasjóðinn.

Verði hjónaskilnaður gjörður með leyfisbræfi, er það komið undir samkomulagi hjónanna á milli, hvort manninginn sje leyflegt, að losast við ábyrgðina. Sje eigi svo ákveðið með berum orðum, viðhelzt ábyrgðin.

10. gr.

Það er skilyrði fyrir því, að gjörast blutareigandi í ekknasjóðnum, að sá, sem vill sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk, útvegi læknisvottorð fyrir því, að lífi hans sje engin bráð hættu búin, og að hann sanni með skirnarvottorði, að hann eigi sje sextugur að aldri.

11. gr.

Enginn prestur má gefa í hjónaband annan prest, sem eptir 1. gr. þessara laga er skyldur að sjá ekkju siuni borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, nema það fyrirfram sje sannað með vottorði frá stjórn ekknasjóðsins, að skyldu þessari sje fullnægt, og liggur við 100 kr. sekt til prestsekknasjóðsins, ef út af þessu er brugðið.

12. gr.

Stofna skal sjerstakan sjóð, sem er samtengdur landssjóði, og sem nefnist prestsekknasjóður; skal í þann sjóð greiða og úr honum borga öll þau gjöld, er snerta fjárstyrk, sem prestsekkjum er sjeð borgið með.

Til þess að borga með fjárstyrk þann, sem ekknasjóðnum ber að greiða, má árlega verja tillögum þeim, sem falla til á því reikningsári, og leigunum af innstæðufje sjóðsins. Hrökkvi tekjur þessar eigi til, skal landssjóður leggja til það, sem á vantar, en það, sem umfram kann að verða af tekjunum, skal leggja til innstæðufjár sjóðsins.

Fje sjóðsins skal ávaxta eptir þeim reglum, sem farið er eptir, þegar fje viðlaga-sjóðsins er ávaxtað.

13. gr.

Stjórn prestsekknasjóðsins skal falin stiptyfirvöldunum á hendur; landfógeti hefur á hendi reikningsfærsluna við hana.

Reikningsárið nær frá 1. janúar til 31. desember. Reikningurinn skal lagður undir hiua sömu umbodslegu endurskoðun og hinir aðrir sjerstöku reikningar landsins, og skal laudshöfðingi úrskurða hann; laudshöfðingi setur einnig hinar nánari reglur fyrir stjórn sjóðsins.

14. gr.

Skylda sú, sem samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865 hvílir á prestaköllunum til þess að greiða eptirlaun til prestsekkna, fellur niður jafnótt og lög þessi koma til framkvæmdar, samkvæmt 1. gr. Samt skal ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðum sínum, framvegis heimilt samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750, að taka einhverja af kirkjujörðum kallsins til ábúðar fyrir venjulegt afgjald.

15. gr.

Skylda sú, er samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilsk. 3. maí 1743, hvílir á þeim, er fá veitingu fyrir vissum brauðum, til að greiða þóknun til fátækra prestsekkna og hins lærða skóla, skal úr gildi numin.

16. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Alþingi 1879 fjellst meðal annars á tvö frumvörp, sem þingmenn höfðu borið upp, um eptirlaun presta og um skyldu presta til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og stóðu frumvörp þessi í sambandi við breytingar þær, sem alþingi hafði gjört á frumvarpi stjórnarinnar um aðra skipun á prestaköllunum, og sem miðuðu til að tillög þau upp á samtals 7.600 kr. úr landssjóði á ári, sem eptir stjórnarfrumvarpinu skyldi bæta laun presta með, fjellu niður. Þegar tillög þessi voru látni niður falla og launaskipunin því að eins var í því fölginn, að skipta jafnara niður milli prestakallanna þeim tekjum, sem þeim þegar voru lagðar, þótti það semsje nauðsynlegt, að nema burtu eða ljetta þeirri byrði, sem hvílir á prestaköllunum með tilliti til eptirlauna uppgjafapresta og prestsekkna.

Af fyrnefndum tveimur lagafrumvörpum, sem komin voru frá þingmönnum, var það frumvarpið, sem hafði inni að halda nýjar reglur um eptirlaun presta, lagt fyrir konung til staðfestingar, þótt margt og mikið mætti að því finna, sjer í lagi að því leyti, er snertir reglur frumvarpsins um eptirlaunaupphæðirnar, sem optsinnis munu leiða til þess, að prestar fái óhæfilega lítil eptirlaun, og kom frumvarpið svo út sem lög 27. febrúar 1880 um leið og lagafrumvarpið um skipun prestakalla. Stjórnarráðið áleit nefnilega, að tjeð lagafrumvarp vegna þess, sem þar var ákveðið, að landssjóðurinn skyldi taka að sjer greiðslu eptirlaunanna að fullu í þeim köllum, sem samkvæmt brauðamati því, sem í þann tíma væri staðfest af konungi, eru metin upp á 1,200 kr. eða minna, og í öðrum köllum með þeirri upphæð, sem tekjur brauðsins færu niður úr 1,200 kr., þegar eptirlaunin skyldi greiða af tekjunum, væri nauðsynleg viðbót við launalögin, eins og þau voru, eptir að alþingi hafði breytt þeim, og stjórnarráðið gekk þar að anki út frá því, að með hæfilegum fjárveitingum á fjárlögunum yrði ráðinn bót á hinum óheppilegu afleiðingum, sem eptirlaunaupphæðir frumvarpsins gætu haft. En að því, er snertir hitt lagafrumvarpið, sem nefnt var að framan, og sem fór fram á, að gjöra prestum það að skyldu, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, í stað þess að eptirlaun prestsekkna væru goldin af brauðunum samkvæmt því, sem fyrir mælt er í tilsk. 15. desbr. 1865, 7. gr., varð stjórnarráðið að álíta frumvarp þetta bæði óhaganlegt og óframkvæmanlegt, af þeim ástæðum, sem taldar eru í brjeli stjórnarráðsins 16. apríl f. á., sem er prentað í Stjórnartíðindunum fyrir 1880, B 100. bls., og sem hjer skal vísað til.

Með því stjórnarráðið samt sem áður varð að fallast á þá skoðun, sem liggur til grundvallar fyrir tjeðu lagafrumvarpi, að nauðsynlegt sje eins og tekjur presta eru ákveðnar með lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla, að ljetta þeirri byrði af prestaköllunum, að greiða eptirlaun til prestsekkna. leitaði stjórnarráðið álíta landshöfðingja um þetta mál, og mæltist til, að hann, ef til kæmi, semdi frumvarp, þar sem prestsekkjum með öðru móti yrði sjeð borgið með fjárstyrk, en gjört er í núgildandi eptirlaunareglum, og leiddi stjórnarráðið sjer í lagi athygli landshöfðingja að því, hvort eigi mætti stofna prestsekknasjóð á Íslandi í líkingu við prestsekknasjóði þá, sem til eru í ýmsum stiptum í Danmörku. Stjórnarráðinu hefur síðan borizt frumvarp frá landshöfðingja um skyldu presta til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs, og er frumvarp þetta lagt til grundvallar fyrir lagafrumvarpi því, sem hjer ræðir um. Ef frumvarp þetta verður að lögum, verður það eigi lítill hagur, sem af því flýtur fyrir prestastjettina í heild sinni, að eptirlaunabyrðinni, sem kemur mjög ójafnt niður á hin einstöku prestaköll, verður af þeim ljett jafnótt og þær konur, sem þá er lögin öðlast gildi, hafa tilkall til eptirlauna af brauðunum, falla frá, og verður í

stað þess gjört þeim prestum að skyldu, sem giptir eru, að gjörast hlutareigendur í ekknasjóðnum með þeim skilmálum, sem naumast munu verða nokkrum þungbærir, þar sem prestum er gefinn kostur á, hvort þeir vilji heldur greiða árstíllög til prestsekknasjóðsins æfílangt eða tillag í eitt skipti fyrir öll, og tillögin eru sett með vægu móti og miðuð við tekjur þess kalls, sem í hlut á. Lagafrumvarpið bætir því næst kjör prestsekkna, og skal í því tilliti geta þess, að eptir því, sem landshöfðingi hefur skýrt frá, er nú sem stendur galdið í eptirlaun til 33 prestsekkna 3,329 kr. 25 aur. á ári, eða að meðaltali hjer um bil 100 kr. handa hverri, en það er hinn minnsti fjárstyrkur, er prestur skal sjá ekkju sinni borgið með eptir sinn dag samkvæmt lagafrumvarpinu. Þar sem nú hjer við bætist, að eptirlaunaupphæð sú, sem nefnd var, kemur mjög ójafnt niður á ekkjur þær, sem hafa tilkall til eptirlauna, og að 40 ekkjur alls eigi hafa nein eptirlaun, þá liggur það í augum uppi, hvílíkan hag ekkjurnar muni hafa af ákvörðunum lagafrumvarpsins, en samkvæmt þeim fá allar prestsekkjur rjett til fjárstyrks upp á 100—200 kr. Þannig verður þeim tveimur aðalaugnamíðum, sem alþingi 1879 hafði fyrir augum með frumvarpi því, sem það þá fjellst á, fullnægt með frumvarpi þessu, og að því leyti, er landssjóðinn snertir, sem samkvæmt frumvarpinu tekst á hendur hættuna við alla ábyrgðina, þá mun það eigi verða mikið, sem hann þarf að leggja í sölurnar til þessa, og í engu tilliti ísjárvert. Þvert á móti mun það verða landssjóðnum í hag, að eptirlaunum prestsekkna, sem eðlilegt er að landssjóðurinn beri umönnun fyrir, eptir að fyrirkomulagið á launum prestanna er orðið eins og það er, verði komið fyrir á þann hátt, að landssjóðurinn að tiltölu þurfi litlu til að kosta.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skal þess getið, sem hjer segir.

Um 1. gr.

Með þessari grein er það gjört sjerhverjum þeim presti, sem gengur í hjónaband, og hverjum kvongudum manni, sem, eptir að lög þessi öðlast gildi, fær veitingu fyrir brauði eða nýtt brauð, að skyldu, að gjörast hlutareigandi í ekknasjóðnum, en þó skal hann vera laus við þessa skyldu, ef hann hefur gipzt, eptir að hann varð sextugur að aldri. Það leiðir bæði af því, hvernig annar liður þessarar greinar er orðaður, og af því, sem fyrir mælt er í 3. gr., að þessi skylda nær ekki til aðstöðarpresta (kapelána); eigi heldur hvílir þessi skylda á settum prestum.

Um 2. gr.

Þessi ákvörðun samsvarar 4. gr. í opnu brjefi um skyldu embættismanna til að sjá ekkjum sínum borgið, 31. maí 1855.

Um 3. gr.

Það mun þykja eðlilegt, að svo er fyrir mælt í þessari grein, að tekjur þær, sem brauðin eru metin til, skuli innau vissra takmarka ráða upphæð þess fjárstyrks, sem ekkjunum skal sjeð borgið með. Að því leyti, er snertir skiptinguna á köllunum, skal þess getið, að brauð, sem metin eru 1,200 kr. og minna, verða að álítast fátæk brauð eptir þeirri skipun, sem nú gildir, sbr. lög um eptirlaun presta 27. febrúar 1880. 1,800 kr. takmarkið er sett eptir álítum. Að því leyti, er snertir upphæðir fjárstyrksins, þá er minnsti styrkurinn látinn vera 100 kr., eins og ákveðið var í fyrnefndu lagafrumvarpi alþingis. Aptur er fjárstyrkurinn látinn vera í hæsta lagi 200 kr., með því það þykir í sjálfu sjer hæflegt, og hætt er við, að prestum yrði íþyngt um of, ef meira væri heimtað.

Um 4. gr.

Þar sem það eptir þessari grein getur haft áhrif á upphæð fjárstyrks þess, sem prestur skal sjá ekkju sinni borgið með, ef presturinn fær nýtt brauð með hærri tekjum, eða brauðið, sem presturinn situr í, verður metið hærra við endurskoðun á brauðamatinu, þá er svo ráð fyrir gjört, að ef presturinn fær lakara brauð, eða ef kallið verður metið lægra, en það hingað til hefur verið metið, þá skuli það engar afleiðingar hafa í þessu tilliti. Með þessu er farið eptir þeim reglum, sem gilda um skyldu embættismanna til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk.

Um 5. gr.

Þar sem hlutareigendum hjer er gefinn kostur á, hvort sem þeir vilja heldur, að borga árstíllög eða tillag í eitt skipti fyrir öll, þá er það tilgangurinn bæði með því, og eins með þeirri ákvörðun, að gefa megi skuldabrief út fyrir tillaginu, sem borgist smá-saman á 10 árum ásamt með leigum, að gjöra prestum það svo hægt fyrir sem unnt er, að uppfylla þá skyldu, sem er í ráði að leggja þeim á herðar. Hefur einnig verið tekið tillit til þessa, er upphæðir tillaganna voru ákveðnar. Stjórnarráðið hefur álitid, að árs-tíllög upp á 20 kr., 30 kr. og 40 kr. æfilangt, og tillag í eitt skipti fyrir öll upp á 300 kr., 450 kr og 600 kr., til þess að fá fjárstyrk handa ekkju sinni upp á 100 kr., 150 kr. og 200 kr. eptir því sem á stendur, væri það mesta, sem prestum yrði gjört að skyldu að greiða af hendi, eptir því, sem tekjur þeirra eru. Á hinn bóginn er ætlandi, að þar sem upphæðir árstíllaganna að eins eru 20 af hundraði af fjárstyrknum, og tíllögin í eitt skipti fyrir öll þrefalt við upphæðir fjárstyrksins, þá muni sjaldan að því reka, að landssjóðurinn þurfi að leggja til fje til nokkurra muna.

Um 6. gr.

Greinin er í því verulega samhljóða binum samsvarandi reglum í opnu brjefi um skyldu embættismanna til að sjá ekkjum sínum borgið, 31. maí 1855, 6. gr.

Um 7. gr.

Það leiðir af eðli ekkna-fjárstyrksins, að hann verði talinn frá þeim degi, er maðurinn ljezt og þar til ekkjan deyr, og með því styrkurinn skal goldinn tvisvar á ári fyrir það tímabil, sem liðið er, er það engum örðugleikum bundið, að reikna út styrkinn til dánardægursins. Að styrkurinn falli niður, þegar ekkjan giptist aptur, er að vísu ekki samkvæmt eðli ekkna-fjárstyrks, sje hann eingöngu skoðaður frá lagalegu sjónarmiði, en bæði eru samsvarandi reglur settar í stofnunarskrá hins almenna ekknasjóðs, 30. ágúst 1775, 12. gr., og í samþykktum flestra prestsekknasjóða í Danmörku, enda mælir það fram með þessari reglu, að ekkna-fjárstyrkur sá, sem hjer ræðir um, að því leyti verður skoðaður sem eptirlaun úr landssjóðnum, sem að því getur rekið, að landssjóður verði að greiða tillag til prestsekknasjóðsins, en um eptirlaun úr landssjóðnum er svo fyrir mælt í opnu brjefi, 31. maí 1855, 11. gr., að þau skuli falla niður um stundarsakir, þangað til hið nýja hjónaband er á enda við lát mannsins.

Það, sem fyrir mælt er í 3. lið greinarinnar, er samkvæmt þeim reglum, sem gilda um lífsfje, sem embættismenn eru skyldir að sjá ekkjum sínum borgið með. Ef prestsekkja giptist presti, sem situr í kalli, sem metið er í lægra flokki, en þeim, sem fjárstyrkurinn var miðaður við, eða í sama flokki, er hann alveg laus við að gjörast hlutareigandi í ekknasjóðnum. En ef tekjur embættisins gjöra honum það að skyldu, að

sjá ekkju sinni borgið með meiri styrk, en ábyrgð þegar er fengin fyrir, skal hann annaðhvort greiða í árgjald á ári 20 af hundraði af mismuninum á fyrri styrknum og þeim, sem ekkjunni nú skal sjeð borgið með, eða tillag í eitt skipti fyrir öll, sem sje þrefalt við mismuninn.

Um 8. gr.

Í 6. gr. lagafrumvarps þess, sem alþingi 1879 fjellst á, um skyldu presta til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk, var svo fyrir mælt, að þegar prestur fær lausn frá embætti, sje honum frjálst að hætta tillagagreiðslu. En með því það meðal annars er tilgangurinn með þessari rjettarbót, að sjá prestsekkjum borgið með hæfilegum árs-tekjum, hefur landshöfðingi álitid, að skylda presta til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk. skuli haldast, þótt þeir fái lausn frá embætti, og er stjórnarráðið þessu sam-
dóma. Að svo miklu leyti, sem svo er fyrir mælt í þessari grein að færa megi niður árgjald uppgjafapresta, sem greitt bafa gjaldið í 10 ár, án þess að fjárstyrkurinn verði færður niður að tiltölu hjer við, þá er þessi ákvörðun sjerstaklegs eðlis; en þau bágbornu kjör, sem uppgjafaprestar jafnaðarlega búa við, virðast vera næg ástæða til að leggja þessa byrði á landssjóð.

Um 9. gr.

Þessi grein er að mestu leyti samhljóða 9. gr. í opnu brjefi um skyldu embættismanna að sjá ekkjum sínum borgið, 31. maí 1855. Ef það er konan, sem hefur fengið hjónaskilnað, eða ef skilnaður verður milli hjóna til borðs og sængur, helzt skylda mannsins, en það þótti óþarfi, að taka það fram.

Um 10. gr.

Það er samkvæmt opnu brjefi, 31. maí 1855, 8. gr., að læknisvottorð útheimtist fyrir því, að lífi þess sje engin bráð hætta búin, sem vill sjá ekkju sinni borgið með fjárstyrk.

Um 11. gr.

Er samhljóða opnu brjefi, 31. maí 1855, 3 gr.

Um 12. gr.

Í þessari grein er fyrir mælt um það, sem allt það fyrirkomulag, sem frumvarpið hefur fyrir augum, byggist á, að landssjóðurinn taki að sjer ábyrgð á fjárstyrknum. Þetta er tekið fram í 2. lið greinarinnar, sem ákveður, að landssjóðurinn skuli leggja til það, sem á vantar, til þess að greiða fjárstyrkinn af hendi, ef leigurnar af innstæðufje ekknasjóðsins og tillögin á einhverju reikningsári eigi hrökkva til.

Það er nauðsynlegt, að landssjóðurinn takist á hendur, að borga það, sem á kann að vanta, því ef menn vilja gjöra prestunum það að skyldu, að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk úr ekknasjóðnum, verður fullkomin vissa að vera fyrir því, að þeim skyldum, sem hvíla á prestsekknasjóðnum, einnig verði fullnægt, og þetta getur að eins orðið með því móti, að landssjóðurinn hlaupi undir bagga, ef á þarf að halda. Að öðru leyti má, eins og getið er að framan, gjöra ráð fyrir því, að eigi mnni gjörast þörf á miklu tillagi úr landssjóðnum, og eptir því fyrirkomulagi, sem stungið er upp á til þess, að aðstóða ekknasjóðinn, má vænta þess, að sjóður þessi, sem ætlazt er til að verði samtengdur landssjóði sem sjerstakur sjóður, muni smásaman bæði af — tillögunnm, hvort heldu

þau verða borguð í peningum, eða með skuldaþrjúfum, sem verða afborguð á 10 árum, sektum eptir 11. gr., og af -- þeim tekjum, sem umfram verða einstöku ár, og sem eptir uppástungunni eigi má verja til þess að greiða með fjárstyrk þann, er á ekknasjóðnum hvílir, geta safnað fyrir svo miklu fje, að vextir af því, ásamt árstíllögum þeim, sem æfilangt verða greidd, hrökkvi fyrir til þess að borga fjárstyrkinn með.

Um 13. gr.

Reglurnar í þessari grein um stjórn ekknasjóðsins og um reikningsfærslu við hann, virðast eðlilegar samkvæmt því sambandi, sem stungið er upp á að vera skuli milli hans og landssjóðsins.

Um 14. gr.

Þar sem eptirlauna-greiðsla samkvæmt hinum gildandi reglum í tilsk. 15. desbr. 1865, 7. gr., fellur niður, jafnótt og hið nýja fyrirkomulag samkvæmt 1. gr. kemur til framkvæmdar, hefur það þótt rjettast, að láta þann rjett framvegis haldast, sem samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 er heimilaður ekkjum eptir presta, sem deyja í brauðun sínum, að þær megi taka einhverja af kirkjujörðum kallsins til ábúðar fyrir venjulegt afgjald, en það getur komið ekkjunni að miklum notum.

Um 15. gr.

Eptir brjefi kirkju- og kennslustjórnarinnar, 19. oktbr. 1867, greiðist nú sem stendur samkvæmt konungsbrjefi 5. júní 1750 og tilsk. 3. maí 1743 þóknun til fátækra prestsekkna og til hins lærða skóla fyrir veitingu á brauðum. Þóknun þessi er sjerstaklegt gjald, en verður eigi skoduð sem eiginlegt veitingaþrjúfsgjald, og er því eigi fallin niður samkvæmt lögum um laun íslenzkra embættismanna, 15. oktbr. 1875, 5. gr.

Þetta gjald nemur:

- af aðalbrauðunum, til hvors um sig 2 rd. 12 sk.
- betri meðalbrauðum, til hvors um sig . . . 1 — 6 —
- lakari meðalbrauðum, til fátækra prestsekkna 1 — 6 —

ok hefur þannig enga þýðingu í fjárhagslegu tilliti; hefur því þótt rjettast að afnema gjald þetta um leið og gjörð er önnur skipun um eptirlaun prestsekkna.

Um 16. gr.

Landshöfðingi hefur álitid það æskilegt, að hinar nýju reglur um fjárstyrk þann, sem prestar eiga að sjá ekkjum sínum borgið með, sem standa í sambandi við skipun þá á prestaköllumum, sem ákveðin er í lögum 27. febr. 1880, er öðlast gildi í fardögum þessa árs, komi til framkvæmdar, svo fljótt sem unnt er. Er því stungið upp á því, að hin tilvonandi lög öðlist gildi 1. janúar 1882.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild alþingis 18. ágúst 1881).

1. grein.

Lax skal friðhelgur hvervetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn tíma árs 24 stundir í hverri viku frá náttmálum á laugardögum til náttmála á sunnudögum. Í hverju hjerði, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiða tíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmánaðar, og eigi síðar en frá 10. degi júnímánaðar til 10. dags septembermánaðar.

2. grein.

Eigi má leggja net eða garða eða aðrar fastar veiðivjolar í nokkra á eða kvísl lengra en út í miðjan dýpsta ál, hvort sem einn eða fleiri menn eiga veiði í á eða árkvísl. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjel út í á eða kvísl frá báðum löndum, og skal þá svo leggja, að aldrei sje minna en 40 fadma bil milli veiðivjela eptir endilöngum árfarvegi. Geti þeir, sem land eiga sinn hvoru megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það, hvar hver þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal breppsnefnd eða hreppsnefndir þeirra skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjolar skal leggja, og ef öðru verður eigi viðkomið, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndir hafa heimild til að ákveða, að þeir veiði saman frá öðru landi árinna eða árkvíslarinnar, eða þá sinn tímann hver.

3. grein.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 fadma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um. Svo má og eigi viðhafa ádráttarveiði í stöðuvötnum eða í sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, nema sýslunefnd eða sýslunefndir leyfi.

4. grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að gauga í vötn eða ár, eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjolar eða veiðarfæri má viðhafa, er taki smálax. Skulu möskvar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spólum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði við hafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttað á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eitthvað það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar.

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu

eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögmæt veiðigögn og nema hurt ólögmætar girdingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða 20—200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir hlutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið. Þá skal og sá, sem ranglega veiðir, bæta skaða allan eptir 5 óvilhallra manna mati.

8. grein.

Mál um brot gegn lögum þessum eru opinber lögreglumál. Þó má sá, sem fyrir sökum er hafður, sleppa hjá málsókn, ef hann játar þegar brot sitt og greiðir sektir og skaðabætur allar að fullu eptir því, sem lögreglustjóri ákveður. Rjett er og að sá, sem fyrir skaða hefur orðið af ólöglegri veiði annara, reki málið sem einkalögreglumál.

9. grein.

Viðaukalög við Jónsbókar landsleigubálk 56. kap. 11. maí 1876 um friðun á laxi eru hjer með úr lögum numin, einnig allt það, sem í nefndum kapitula Jónsbókar getur í minnsta máta verið gagnstætt grundvallarreglum þessara laga.

10. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. apríl 1882.

246.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Samþykkt við eina umræðu í neðri deild 19. ágúst).

Að þingið skori á ráðherra Íslands að heimta 34,302 kr. (3: lestagjald af póstgufuskipunum) úr rikissjóði, ef þörf gjörist með lögsókn gegu fjármálastjórn Danmerkur.

247.

Þingsályktun.

(Samþykkt við fyrri umræðu í neðri deild 22. ágúst).

Neðri deild alþingis ályktar að skora á ráðgjafa hans hátignar konungs.

1. Að hlutast til um, að amtmannsembætti það, sem nú er laust, og hitt amtmanns-embættið, ef það skyldi losna, verði ekki veitt föstum embættismönnum fyr, en búið er að ræða á alþingi og útkljá lagafrumvarp um, hvernig megi skipa hina æðri stjórn hjer á landi með haganlegra móti en nú á sjer stað, allt samkvæmt og í samhljóðun við hinn fyrnefnda konungsúrskurd frá 24. október 1879 um veiting landshöfðingjaritara- og amtmannaembætta, og
2. Að leggja fyrir næsta þing frumvarp til laga um afnám amtmannaembættanna.

. 248.

Frumvarp.

til fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í neðri deild 22. ágúst.)

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunnm fyrir árin 1880 og 1881, veitast 52,092 kr. 85 aur. til þeirra útgjalda, sem talin eru í 2.—6. gr.

2. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimtu og reikningamála, svo og til dómgæzlu og lögreglustjórnarinnar og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið.

1. C. 6. til gufuskipferða (endurveiting) . . . 12,304 kr. 50 a.

2. C. 7. til vitans á Reykjanesi 1,480 — " —

13,784 kr. 50 a.

3. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 12. gr. C. 1. fjárlaganna veitast til landsbókasafnsins 4000 kr. og til forngripasafnsins 500 kr., samtals 4,500 kr. um fjárhagstímabilið.

4. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna, veitast 2000 kr. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 16. gr. fjárlaganna, veitast 1,888 kr. 35 a. fyrir fjárhagstímabilið.

6. gr.

Sem viðbót við fje það, sem samkvæmt 18. gr. fjárlaganna hefur verið varið til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum, veitast 700 kr. til vísindalegra áhalda og 5500 kr. til byggingar leikfimis- og geymsluhúss.

7. gr.

Stjórninni veitist heimild til, af því, sem ætlað er á að umfram verði á fjárhagstímabilinu, að greiða þá upphæð, sem útgjöldin við bygginguna á húsinu fyrir alþingi og söfn landsins fara fram úr því, sem samkvæmt 4. gr. fjárlaganna má verja af viðlagssjóðnum til þessa augnamiðs, þó eigi meir en 25,000 kr. Þar af til húsbúnaðar í alþingissalana 5000 kr., og 500 kr. til F. Balds, sem þóknun fyrir forstöðu hans við bygging alþingishússins.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild alþingis 23. ágúst 1881).

1. gr.

Lax skal friðhelgur hvervetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn tíma árs 24 stundir í hverri viku frá náttmálum á laugardögum til náttmála á sunnudögum. Í hverju hjerði, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiðatíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmánaðar, og eigi síðar en frá 10. degi júnímánaðar til 10. dags septembermánaðar.

2. gr.

Ekki má leggja net eða garða nje aðrar fastar veiðivjelar í nokkra á lengra en út í miðja ána. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjelar út í á frá báðum löndum, og skal þá svo leggja, að jafnan sje 40 faðma bil eptir endilangri ánni milli veiðivjelanna. Geti þeir, sem land eiga sinn hvoru megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það, hvar hvor þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal sýslunefnd eða sýslunefndir skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjelar skal leggja, svo er og sýslunefnd eða sýslunefndum heimilt að ákveða, að bilið milli veiðivjelanna megi vera styttra en 40 faðmar, ef þeim þykir nauðsyn til bera, svo að rjetti einskis veiðieiganda sje misboðið.

Ef á rennur í tveimur eða fleiri kvíslum, sem lax gengur um, þá má sá, er veiði á í ánni, ekki þvergirða nema eina þeirra, og ákveður sýslunefnd, hverja kvíslina megi þvergirða, enda eigi engir aðrir veiði í þeirri kvísl.

Nú vilja allir þeir, er veiði eiga að einni á, veiða í fjelagi, og mega þeir þá þvergirða ána með einni veiðivjel, en skyldir eru þeir að gæta að öðru leyti fyrirmæla laga þessara. Hið sama er og, ef maður á einn veiði alla í á.

3. gr.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 faðma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um. Svo má og eigi viðhafa ádráttarveiði í stöðuvötnum eða í sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, nema sýslunefnd eða sýslunefndir leyfi.

4. grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga í vötn eða ár, eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjelar eða veiðarfæri má viðhafa, er taki smálax. Skulu möskvar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spólum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði viðhafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttað á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eitthvað það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar!

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögmat veiðigögn og nema burt ólögmatar girðingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða allt að 200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir hlutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið. Þá skal og sá, sem ranglega veiðir, bæta skaða allan eptir 5 óvilhallra manna mati.

8. grein.

Mál um brot gegn lögum þessum eru opinber lögreglumál. Þó má sá, sem fyrir sökum er hafður, sleppa hjá málssókn, ef hann játar þegar brot sitt og greiðir sektir og skaðabætur allar að fullu eptir því, sem lögreglustjóri ákveður. Rjett er og að sá, sem fyrir skaða hefur orðið af ólöglegri veiði annara, reki málið sem einkalögreglumál.

9. grein.

Viðaukalög við Jónsbókar landsleigubálk 56. kap. 11. maí 1876 um friðun á laxi eru hjer með úr lögum numin, einnig allt það, sem í nefndum kapitula Jónsbókar getur í minnsta máta verið gagnstætt grundvallarreglum þessara laga.

10. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. apríl 1882.

250.

Tillaga

til þingsályktunar.

(Eins og hún var samþykkt við eina umræðu í neðri deild 23. ágúst 1881).

Alþing skorar alvarlega á landsstjórnina, að láta nú enga stund lengur dragast að hefja mál mót Thomsen kaupmanni í nafni þjóðjarðarinnar Hólms fyrir ólöglegar þvergirðingar hans í Elliðaám og þar af leiðandi veiðispilli fyrir Hólmsland og að landsstjórnin skipi lögfróðan mann til sóknara fyrir þjóðjarðarinnar Hólms hönd, og sjá svo fyrir, að krafizt verði, að hinar ólögmatu þvergirðingar verði tafarlaust upptækar gjörvar úr ánum upp á ábyrgð landssjóðs.

251.

Nefndarálit

í amtmannaembættamálinn.

Hin heiðraða deild hefur kosið oss í nefnd til að íhuga frumvarp til laga um afnám amtmannaembættanna.

Oss þykir það mjög leiðinlegt, að mál þetta, sem lagt var fyrir þingið í byrjun þess, skuli fyrst nú koma til umræðu, því það hefur síðustu árin verið eitthvert hið mesta áhugamál þjóðarinnar, og þjóðin hefur að vorri ætlun haft góðar ástæður til að láta sjer vera annt um þetta mál. Embættislaunabyrði sú, er nú hvílir á landssjóði, virðist vera honum ofvaxin, þegar haft er tillit til alls þess sem þarf að kippa í lag á þessu fátæka landi, þar sem til þessa hefur að segja alveg vantað, bæði barnaskóla, alþýðuskóla og vegi, og þar sem því þjóðin hefur staðið í stað um margar aldir, og búnadurinn bæði til lands og sjávar hefur ekki getað tekið þeim framförum, sem hjá öðrum siðudum þjóðum.

Hvað sjerstaklega amtmannaembættin snertir, þá eru þau eins og biskupsembættið í raun og veru, eptir að landshöfðingjaembættið var stofnað, einskonar landritaraembætti; en það er mjög óheppilegt að hafa einn landritarann búsettan í um 10 þingmannaleiða fjarlægð frá landshöfðingja og alþingi, og getur það meðal annars komið sjer illa, þegar alþingi nótar rjett sinn samkvæmt 22. grein stjórnarskrárinnar til að heimta skýrslur af embættismönnum.

Í brjefi ráðgjafans fyrir Ísland frá 10. desbr. 1878, sem prentað er í stjórnartíðindum 1879 B. 47, eru ýmsar ástæður til færðar fyrir að halda amtmannaembættunum, og viljum vjer leyfa oss stuttlega að fara yfir þær.

a. Ráðgjafinn heldur því fyrst fram, að ekkert muni sparast með því að leggja niður amtmannaembættin, því í þeirra stað þyrfti að stofna 2 skrifstjóraembætti. Vjer getum nú ekki sjeð, að þó bæði amtmannaembættin og biskupsembættið væru lögð niður, væri nauðsyn á að fjölga þeim öðrum skrifstjórum, sem standa beinlínis undir landshöfðingja, og sem nú eru 3, sem sje landritarinn, landfógetinn og hinn umboðslegi endurskoðandi, en þó svo yrði, þó nauðsynlegt yrði að skipa í viðbót við hina nefndu 3 embættismenn einn skrifstjóra, þá sjá allir, að ekki þyrfti að launa honum svo háum launum, sem nú eru lögð amtmannaembættunum, og er í því tilliti nóg að benda á, að landritarinn hefur að meðaltali 2000 kr. árslaun (byrjar með 1600 kr., sem hækka upp í 2400 kr.); en biskup hefur 7000 kr. og hvor amtmannanna 6000 kr. auk skrifstofufjár, samkvæmt 8. og 9. grein laga 15. október 1875.

b. Næsta ástæða ráðgjafans fyrir að halda amtmannaembættunum er, að ráðstöfun sú, sem hjer ræðir um, myndi ekki einungis vera gagnstæð anda þessara tíma, sem einmitt miðar til að fá hjeradsstjórnnum sem mest vald í hendur, heldur myndi hún vera einkar óheppileg í vðlendu landi. Vjer getum ekki annað en þakkað hinni hæstvirtu stjórn fyrir þá nærgætni, sem hún með þessum orðum lætur í ljósi gagnvart Vestfirðinga- Norðlendinga- og Austfirðingafjórðungunum, og ráðgjafinn á því meiri þakkir skilið fyrir þessi orð sín, sem andinn var öðruvísi í stjórnninni 1873, þegar afgreiðsla allra amtsmála á Vesturlandi var, að fornspurðum Vestfirðingum og öðrum landsmönnum, flutt suður í Reykjavík. Norðlendingar og Austfirðingar óska nú sjálfir, að eins fari með þau amtsstörf í fjórðungum sínum, sem ekki verða falin sýslumönnum, og þegar þeir ekki kvarta, virðist hin hæst-

virta stjórn ekki þurfa að taka upp þykkjuna fyrir þá. Hvað öðru líður, virðist hinn hæstvirti ráðgjafi í bræfi sínu að hafa ætlað, að eins væri ástætt með ömtin hjer, eins og með ömtin í Danmörku, en þá hefur hann ekki tekið nóg samlega eptir því, að ömtin hjer á landi hafa aldrei orðið vinsæl. Strjálbyggð og víðátta landsins gjörir það að verkum, að hjeradsstjórn hjá oss varla geti þrífist í stærri fjelögum en sýslufjelögum, og það er óhætt að fullyrða, að með ári hverju sem líðið hefur, síðan sveitarstjórnarlög-in náðu gildi, hafa vinsældir sýslunefnda vaxið, en vinsældir amtsráða minnkað. Engum kemnr til hugar að leggja niður sýslunefndirnar, en opt hafa í blöðum og á fundarhöldum hjer á landi komið fram raddir, er mæltu með því að afnema amtsráðin. Afnáam amtmannaembættanna myndi því einmitt geta orðið til þess, að efla hjeradsstjórnina (decentralisation), því þó mörg störf amtmanna yrðu að hverfa undir skrifstjóra landshöfðingja, myndu nokkur störf þeirra geta lent hjá sýslumönnum, og það myndi þá verða samkvæmt þeim decentralisations-anda þessara tíma, sem nefndinni ekki er miður annt um en hinum hæstvirta ráðgjafa að fái að ráða í landsstjórn vorri. Loksins verður nefndin að benda á, að dráttur sá á málum, sem hinn hæstvirti ráðgjafi tekur fram, myndi hverfa, ef úrskurðarvald sýslumanna yrði aukið, (— sem stendur er það t. d. með tilliti til sekta í opinberum málum jafnvel minna en úrskurðarvald hjeradsfógeta í Danmörku), en hvað þau mál snertir, er send eru amtmönnum áleiðis til landshöfðingja, t. d. öll reikningsmál og landshagsskýrslamál, myndi afnáam amtmannaembættanna flýta mjög mikið fyrir afgreiðslu málanna, og er það t. d. mjög óeðlilegt, að nú skuli þurfa að senda alla reikninga og allar landshagsskýrslur úr Húnavatns- og Skagafjarðarsýslum norður á Akureyri, áður en þær fá að lenda í Reykjavík hjá landshöfðingja.

c. Þá tekur ráðgjafinn fram, að ef landfarsótt, hungur og harðrjetti og annað því líkt ber að höndum, sje æskilegt, að einhver æðri embættismaður sje til, sem geti skipt sjer af slíku án þess, að biða eptir skipun til þess frá landshöfðingja. Þessi ástæða getur auðsjáanlega ekki átt við nema í norður- og austurumdæminu. Sunnlendingar og Vestfirðingar eiga ekki örðugra með að finna landshöfðingja eða landritarana en amtmann sinn, en hvað Norðlendinga og Austfirðinga snertir, þá höfðu þeir ekki mikið gagn af amtmanni sínum til að komast úr vandræðum þeim, er spruttu af óskufallinu 1875. Það sem þá var gjört af hendi hins opinbera til að bjálpa hinum bágstöðdu var framkvæmt af sýslumönnum og sýslunefndum, og svo mun einnig verða eptirleiðis. Decentralisationin hjer á landi á, eins og áður var sagt, að álitu nefndarinnar að stefna að því, að auka vald sýslumanna og sýslunefndanna, og neðri deildin hefur einnig nýlega í fjárlögunum haldið þessu fram, þar sem hún fól sýslunefndunum umráð á fje því, sem veitt er til eflingar búnaði.

d. Vjer sjáum ekkert því til fyrirstöðu, að embættismaður í Reykjavík geti gegnt oddvitastörfum í amtsráði fyrir norðan á sama hátt, og slíkur embættismaður nú gegnir oddvitastörfum í amtsráði Vestfirðinga. Að öðru leyti álitum vjer æskilegt, að amtsráðunum verði breytt í fjórðungsþing með nokkuð fleiri mönnum í hverju þingi en þeim, sem nú sitja í amtsráðunum, t. d. einn fulltrúi fyrir hvert sýslufjelag, og mætti þá láta fjórðungsþingin sjálf kjósa oddvita sinn, eða taka bændingu frumvarpsins til greina um, að einhver sýslumaður yrði skipaður oddviti þessara þinga.

e. Þá nefnir ráðgjafinn hluttöku amtmannsins yfir suður- og vesturumdæminu í ráðagjörðum stiðtsyfirvaldanna, sem fyrirstöðu fyrir því að leggja niður amtmannaembættin. En vjer sjáum ekki betur en að nú, þegar biskupsembættið er orðið lítið meira en skrifstofuembætti, megi vel leggja embætti það niður, eins og stungið hefur verið upp á í öðru lagafrumvarpi, er liggur fyrir hinni heiðruðu deild. Í þessu frumvarpi er

stungið upp á því, að fela hin andlegu störf biskups dómprófastinum. Annar útvegur gæti verið að fela þau forstjóra prestaskólans, en öll skrifstofustörf biskups og stipts-yfirvalda ættu að geta orðið afgreidd af landritaranum, landfógetanum og hinum umbóðs-lega endurskoðanda, eða þá af 4. ritaranum, verði hann skipaður í stað amtmanna og biskups.

Loksins viljum vjer geta þess, að vjer skiljum athugasemdina við 9. gr. A. 1. um, að landshöfðingjaritara- og amtmannaembættin verði eigi veitt föstum embættismönnum, þá er þau losna, á þann hátt, að þessi embætti skuli standa óveitt, þangað til búið er að skipa hina æðri stjórn á meira fullnægjandi hátt, en nú er, sbr. röksemdaleiðslu stjórnarinnar bls. 18 í fjárlagafrumvarpi stjórnarinnar um, að ekki þarf sjerstaks konungsúrskurðar um hinar einstöku ákvarðanir, er fjárlagafrumvarp inniheldur, sem konungur samþykkir.

Vjer höfum álitid það æskilegt, að lík ákvörðun yrði gjörð um biskupsembættið í fjárlögum þeim, sem nú liggja fyrir þinginu; en vjer treystum því, að stjórnin muni, þegar hún heyrir óskir deildarinnar í þessa stefnu, taka þær til greina, þó þær komi ekki fram í athugasemd við fjárlögin, og álitum vjer rjettast, að deildin lýsi yfir þessu trausti sínu.

Það er nú orðið svo áliðið þingtímanum, að ekki er mögulegt að koma fram með lögum breytingum þeim á hinni æðri stjórn hjer á landi, sem stungið hefur verið upp á í frumvörpum til laga um afnám amtmanna- og biskups-embættanna. Vjer ráðum því hinni heiðruðu deild til að ræða ekki þessi frumvörp að sinni, en í stað þess að samþykkja svo látandi:

Þingsályktun og yfirlýsing.

Neðri deild alþingis ályktar að skora á ráðgjafa hans hátignar konungs.

1. Að hlutast til um, að amtmannsembætti það, sem nú er laust og hitt amtmannsembættið og biskupsembættið, ef þau skyldu losna, verði ekki veitt föstum embættismönnum fyr, en búið er að ræða á alþingi og útkljá lagafrumvarp um, hvernig megi skipa hina æðri stjórn hjer á landi með haganlegra móti en nú á sjer stað, allt samkvæmt og í samhljóðun við hinn fyrnefnda konungsúrskurð frá 24. október 1879 um veitingu landshöfðingjaritara og amtmannaembætta, og
2. Að leggja fyrir næsta þing frumvarp til laga um afnám biskups- og amtmannaembættanna.

Í sambandi við þessa áskorun lýsir neðri deild alþingis yfir því, að hún i trausti til þess, að ráðgjafinn muni taka þessa áskorun til greina, hafi sleppt því að taka upp í fjárlög þessa árs álika athugasemd um biskupsembættið og þá athugasemd um veitingu landshöfðingjaritaraembættisins og amtmannaembættanna, sem felst í konungsúrskurði þeim, er samþykkti fjárlögin frá 24. október 1879.

Neðri deild alþingis 18. ágúst 1881.

Jón Jónsson.
formaður.

Friðrik S. Stefánsson.

Jón Ólafsson.

skrifari og framsögumaður.

Samþykkir að því er snertir amtmannaembættin.

Lárus Blöndal.

Þorsteinn Jónsson.

252.

Frumvarp

til

laga um útflutningsgjald á fiski og lýsi.

(Lagt fyrir alþing 1881).

1. gr.

Af öllum fiski og lýsi, sem flyzt út á skipum, sem afgreiðast frá einhverri höfn á Íslandi, eða frá eða í skipum, sem hafa um hönd síldarveiði á fjörðunum og við strendurnar, eða sem leggjast við akkeri innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, til þess að fiska á bátum, skafi greiða útflutningsgjald, hvort sem fiskurinn er verkaður í landi eða fluttur út á skip óverkaður.

Taki fiskiskip stöðvar við streudurnar eða í fjörðunum, til þess að reka fiskiveiðar þaðan, skal stjórnarmaður þegar í stað tilkynna það lögreglustjóranum þar á staðnum, og skal láta í geymslu hjá honum skipaskjölin, þangað til skipið fer burt frá landinu, eptir að veiðiskapnum er lokið.

2. gr.

Útflutningsgjaldið skal greitt eins og hér segir:

1. af hverju skpd. af saltfiski eða hertum fiski 50 aur.
2. af fiski, sem flyzt út saltður, nýr eða hálfhertur, af hverjum 150 fiskum . 50 —
3. af hverri tunnu af síld, hvort sem síldin flyzt út í tunnum eða ekki . , 50 —
4. af hverri tunnu lýsis 50 —
5. af laxi, sóltum, reyktum eða nýjum, af hverjum 100 pd. 50 —

Af minni pörtum en helming af þeim vöruupphæðum, sem nefndar voru, skal ekkert gjald greitt, en af helmingnum og þar fram yfir skal goldið eins og af fullri upphæð.

3. gr.

Gjaldið skal borgað, áður en skip það, sem í hlut á, er afgreitt frá þeirri höfn, sem það leggur af stað frá, eða fer burt frá landi, til sýslumanns eða bæjarfógeta í því lögsagnarumdæmi, er skipið leggur frá til utanferðar.

Sjerhver sá, sem sendir á stað með skipi fyrnefndan fiskiafla, er skyldur til að fá tjeðum embættismanni í hendur staðfest endurrit af farmskrám þeim eða öðrum hleðsluskjöllum, sem skipinu fylgja. Þar að auki er skipstjórnarmaður á hverju skipi, sem fiskur eða lýsi flyzt út á, skyldur til að láta til skriflega upp á æru og samvizku skýringar þær um farm skipsins, sem með þarf til þess að reikna út gjaldið.

Gjaldið skal talið eptir skýrslum þessum.

4. gr.

Hafi lögreglustjóri grun um, að skýrsla til útflutningsgjalds sje röng, skal hann rannsaka farm skipsins áður en það verður afgreitt, eða með því að halda próf yfir skipshöfninni eða öðrum, sem geta sagt til um þetta, leitast við að útvega þær skýringar,

sem með þarf. Kostnaðinn, sem af þessu flýtur, skal skipstjóri borga, ef það sannast, að skýrsla hans var röng, en ella hið opinbera.

5. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum frá 50—500 kr., nema þyngri hegning liggi við eptir gildandi lögum; þar að auki skal sá útflutningsmaður eða sá skipstjórnarmaður, sem verður uppvís að því, að hafa sagt rangt til, greiða þrefalt útflutningsgjald af öllum þeim gjaldskyldu vörum, sem sagt var til um.

Sektirnar renna í landssjóð.

6. gr.

Skip og farmur eru að veði fyrir útflutningsgjaldinu.

7. gr.

Með mál út af brotum gegn lögum þessum skal farið samkvæmt þeim reglum, sem gilda um opinber lögreglumál.

8. gr.

Fyrir innheimtu útflutningsgjaldsins skal gjöra árlegan reikning eptir reglum þeim, sem landshöfðingi setnr.

Af útflutningsgjaldinu samtöldu fær hlutaðeigandi gjaldheimtumaður 2 af hundræði.

9. gr.

Tilsk. 12. febr. 1872 um spítalagjald af sjávaraflla skal úr gildi numin, þannig að spítalagjaldið eptir þeirri tilskipun verður heimt saman í síðasta skipti á manntalsþingum í fardögum 1882, af þeim aflla, sem fengizt hefur á árinu 1881.

Sömuleiðis er úr gildi numið konungsbrjef 26. maí 1874 um spítalagjald af fuglatekju.

10. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. dag janúarm. 1882.

Athugasemdir um lagafrumvarp þetta.

Eptir að stjórnarráðið í brjefi 16. oktbr. f. á., sem er prentað í Stjórnartíðindunum fyrir 1880, B., bls. 167, o. s. frv., meðal annars hafði skorað á landshöfðingja, að taka undir yfirvegun ýmsar spurningar viðvíkjandi spítalagjaldi af sjávaraflla, sem fyrir er mælt um í tilsk. 12. febr. 1872, hefur hann látið í ljósi, að vandkvæðin við tjeð gjald virðast vera svo mikil, að það sje rjettast, að afnema það alveg, og leggja annað gjald á sjávaraflla þann, sem hjer ræðir um.

Landshöfðingi hefur tekið það fram, að spítalagjaldinu sje ábótavant í því, að það að eins verði greitt af fiski þeim, sem lagður er á land, en eigi af þeim fiski, sem fluttur er út óverkaður á sjálfum fiskiskipunum, en þetta fyrirkomulag hefur vakið óánægju, með því það hefur í för með sjer, að danskir þegnar, sem eigi eru búfastir á Íslandi, og

nafa nm hönd fiskiveiðar innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, að mestu leyti á sama hátt og landsmenn sjálfir, eru lausir við gjaldið. Enn fremur hefur hann bent til þess, að það virðist óhaganlegt, og leiði til þess, að gjöra gjaldið óvinsælt, að það einnig verði greitt af þeim afla, sem hafður er til neyzlu í landinu sjálfu. Að endingu hefur hann getið þess, að örðugleikar þeir, sem eru innheimtu gjaldsins samfara og tilsjóninni með henni, sjeu svo miklir, að naumast megi gjöra ráð fyrir, að landssjóðurinn fái meira en milli helmingis og þriðja parts af þeirri upphæð, sem honum ber; í því tilliti hefur hann skýrt svo frá, að gjaldið á hinum síðustu árum hafi hlaupið hjer um bil 7,000 kr. árlega, en að ætla megi á, að sú upphæð, sem gjaldið hefði átt að hlaupa, verði að minnsta kosti talið 18,000 kr. á ári.

Samkvæmt því, sem landshöfðingi þannig hefur skýrt frá, sjer í lagi um það, hvað eptirlitið með rjettri greiðslu spítalagjaldsins sje óáreiðanlegt, álitur stjórnarráðið, að nauðsyn sje á, að koma gjaldi af sjávarafli öðruvísi fyrir en hingað til, og með því örðugleikar virðast vera á því, að leggja gjald á tekjur af fiskiveiðum með tekjuskatti, án þess að raskað verði með því grundvallarreglunum í hinum nýju skattalögum, hefur stjórnarráðið samkvæmt tillögum landshöfðingja fundið ástæðu til að stinga upp á því, að afnema spítalagjaldið og setja í staðinn útflutningsgjald af sjávarafli. Mótbára sú, sem færa má til gegn slíku útflutningsgjaldi, að það á endanum lendi á aflamönnunum sjálfum, getur að áliti stjórnarinnar eigi ráðið úrslitum, með því hjer eigi er um það að ræða, að innleiða nýjar skattaálögur, heldur að eins að gjöra aðra skipun á gjaldi, sem þegar hvílir á hjargræðisvegi þeim, sem hjer ræðir um, og við þetta bætist enn fremur, að útflutningsgjald engan veginn er óþekkt á Íslandi, með því lestagjaldið, sem af numið var með lögum 7. nóvbr. 1879, að nokkru leyti var útflutningsgjald, og að einnig var svo fyrir mælt í 5. gr. tilsk. 12. febr. 1872 um fiskiveiðar útlendra við Ísland, að greiða skyldi lestagjald af sjávarafli þeim, sem verkaður væri á Íslandi, þegar hann væri fluttur út af landinu, en þetta gjald er nú fallið niður um leið og lestagjaldið yfir höfuð var tekið af. Stjórnarráðið ætlast þar að auki til, að það verði álitinn góður kostur við fyrirkomulag það, sem hjer er stungið upp á, að sá fiskur, sem hafður er til neyzlu í landinu sjálfu, verður undanþeginn gjaldi, og að því verður komið til leiðar, að gjald verði lagt á nokkrar af fiskiveiðum þeim, sem aðrir danskir þegnar en Íslendingar hafa um hönd í landhelgi, og þótt eptirlitið með rjettri greiðslu á útflutningsgjaldinu muni verði bundið allmiklum örðugleikum, með því menn að mestu leyti verða að láta sjer það nægja, sem hlutaðeigendur segja sjálfir til upp á æru og samvizku um þann sjávarafli, fluttur er út, og að eins hafa nokkra stoð í farmskránum, þegar vörunni er skipað út frá landi, hefur þó verið haldið, að hægra muni verða, að hafa eptirlit með útflutningsgjaldinu, en verið hefur að hafa gætur á spítalagjaldinu.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skal þess geta, sem hjer segir :

Um 1. gr.

Samkvæmt því, hvernig þessi grein er orðuð, verður einnig greitt gjald af þeim fiski, sem aflast fyrir utan landhelgi, þegar hann flyzt út í skipum, sem verða afgreidd frá einhverri höfn á Íslandi, eða frá eða í skipum, sem hafa um hönd fiskiveiðar innan landhelgis á þann hátt, að nokkuð eptirlit verði með þeim haft. Þetta mun sjer í lagi geta átt sjer stað að því leyti, er snertir þau skip, sem höfð eru til síldarveiða í fjörð-

unum eða við strendurnar, og með tilliti til þeirra skipa, sem leggjast við akkeri innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er. Síðasti liður greinarinnar miðar til þess, að koma í veg fyrir, að skipin, sem eptir löggjöfinni því að eins eru skyld til að láta rannsaka skjöl sín, að þau hafi viðskipti við land, fari af landi, án þess að hafa greitt gjaldið. Með því að eins danskir þegnar mega hafa um hönd fiskiveiðar í landhelgi, og að eins hafa til þess dönsk skip, má lögsækja þá þar, sem þeir eru búsettir, ef þeir hafa brotið gegn lögum þessum, og er því áriðandi, að skipaskjölunum sje haldið aptur, til þess að hafa í höndum sönunun fyrir því, að skip og skipstjórar þeir, sem átaldir eru, sjeu þeir sömu, sem brotið hafi drýgt.

Um 2. gr.

Gjaldupphæðin er ákveðin eptir uppástungu landshöfðingja, sem hefur getið þess, að gjald það, sem greiðast á af sjávarafða þeim, sem talinn er í 1. og 2. lið, samsvari að mestu leyti spítalagjaldi því, sem hingað til hefur verið goldið af sömu vörum, en sje þó hækkað svo, að landssjóðurinn hafi eins mikið upp úr gjaldinu af útflutningsvöru þessari, og hann hefði átt að geta haft af spítalagjaldinu, sem einnig var goldið af þeim fiski, sem hafður var til neyzlu í landinu sjálfu. Með því að leggja gjaldupphæð þá, sem þannig er ákveðin, til grundvallar, er gjaldið útreiknað af þeim fiskiafða, sem tilgreindur er í hinum liðum greinarinnar, að tiltölu við verðlag þeirra í kaupum og sölum, en þó er gjaldið af sildinni sett nokkuð hærra vegna þess, hvað sildarveiðin er arðsöm. Af laxveiði hefur hingað til eigi verið greitt neitt gjald, en með því fluttu hefur út á seiuni árum allmikið af laxi, reyktum, söltuðum eða nýjum, hefur það þótt eðlilegt, að leggja útflutningsgjald á vöru þessa.

Um 3. gr.

Hjer er stungið upp á, að gjaldið skuli greitt til sýslumanns eða bæjarfógeta í því lögsagnarumdæmi, þar sem skipið fer burt af landi. Ef skip tekur fiskiafða-farm í fleiri lögsagnarumdæmum, er eptir lagafrumvarpinu ætlað til, að gjaldið skuli greitt í einu lagi af öllum farminum í þeirri höfn, sem skipið afgreiðist frá til útferðar. Af fiskiskipum þeim, sem nefnd eru í 1. gr., og eigi eru skyld að láta rannsaka og áteikna skipaskjölin, skal gjaldið greitt þegar þau sigla burt af landi, áður en skipaskjölunum, sem eru til geymslu hjá sýslumanni, verði skilað aptur.

Fyrirmæli greinarinnar um útreikning gjaldsins eptir farmskránum og því, sem skipstjóri segir til upp á æru og samvizku um farminn, eru í sjálfu sjer eigi tryggjandi, en eins og þetta virðist hentugast eptir því, sem fong eru á, þannig hafa menn orðið að láta sjer nægja með líkar skýrslur að því leyti, er snertir útreikning aðflutningsgjalds á áfengum drykkjum og tóbaki. Að því leyti, er snertir þau skip, sem höfð eru til sjálfra fiskiveiðanna, og sem einnig sjálf flytja út aflann, verður sjer í lagi mikill örðugleiki á, að fá áreiðanlegan útreikning á gjaldinu, með því farmskrár eigi fylgja þessum skipum. Menn hafa hjer eigi neitt annað við að styðjast, en skriflega tilsoðn skipstjóra, — en þar sem farmskrár fylgja skipi, er skýrsla skipstjóra að eins til styrkingar því, sem skjölin segja til um —, og útreikningur gjaldsins af þessum fiskiskipum verður því að mestu leyti að vera undir því komið, að skipstjóri geti og vilji segja rjett til um farminn. En bæði má gjöra ráð fyrir því, að mesti hlutinn af vörum þeim, sem hjer ræðir um, verði fluttur af landi út á skipin, enda mun vald það, sem veitt er yfirvöldunum til þess, að láta rannsaka farminn (sbr. 4. gr.), og það, sem við liggur, ef rangt er sagt til (sbr. 5. gr.), vera sú einasta trygging, sem fengizt getur eptir því, sem á stendur.

Um 4.—8. gr.

Það, sem fyrir er mælt í þessum greinum, er í því verulega samkvæmt hinum samsvarandi reglum í tilsk. um aðflutningsgjald á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum 26. febr. 1872.

Um 9.—10. gr.

Þegar frumvarpið öðlast gildi 1. janúar 1882, verður spítalagjald eptir tilsk. 12. febrúar 1872 greitt í síðasta skipti í fardögum 1882 af þeim afla, sem fengizt hefur á árinu 1881. Þegar gjald þetta að öðru leyti fellur niður, hefur það þótt þeim mun eðlilegra að afnema spítalagjald af fuglatekju, sem þegar er lagt gjald á fuglatekju með lögum 14. desbr. 1877 um skatt á ábúð og afnotum jarða, þar sem tekið hefur verið tillit til þess, þá er jarðirnar voru metnar til dýrleika, að þeim fylgi fuglabjörg, sem eru arðberandi. Gjaldið, sem samkvæmt konungsbræfi 26. maí 1824 var 4 af hundraði, hefur á síðustu árum hlaupið alls hjer um bil 250 kr. árlega, og hefur þannig enga fjárhagslega þýðingu.

253.

Frumvarp

til laga um breyting á tilsk. 15. desbr. 1865, 1. og 2. gr.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Prestaköllunum á Íslandi skal eptirleiðis skipt í:

brauð í 1. flokki með tekjum yfir 1,800 kr.,
brauð í 2. flokki með tekjum yfir 1,200 kr. til 1,800 kr., og
brauð í 3. flokki með 1,200 kr. tekjum og þar undir.

2. gr.

Konungur veitir brauð í 1. flokki; brauð í 2. og 3. flokki veitir landshöfðingi eptir uppástungu biskups.

3. gr.

Ráðgjafanum fyrir Ísland veitist heimild til að gjöra ráðstöfun um, að brauðamatsgjörð sú, sem staðfest er með allrahæstum úrskurði, 6. júlí 1870, verði endurskoðuð svo fljótt sem verða kann.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Uppástungur um aðra skiptingu á prestaköllunum er byggð sumpart á því, að verðhækkun sú, sem orðið hefur á öllum landaaurum síðan tilsk. 15. desbr. 1865 kom út, hefur orðið að hafa mikil áhrif á peningaupphæð þá, sem tekjur prestanna verða metnar

til, sumpart á því, að tekjum þeim, sem lagðar eru prestum, verður skipt öðruvísi niður milli brauðanna, samkvæmt lögum um skipun prestakalla 27. febrúar 1880, jafuótt og lög þessi ná til brauðanna, þegar þau losna.

Þegar allt þetta er til greina tekið, hefur landshöfðingi álitnið, að telja megi í 1. flokki þau brauð, er hafa meiri tekjur en 1,800 kr. Auk þess, sem takmark þetta fær áhrif á veitingarmátann, sbr. 2. gr. lagafrumvarpsins, mun það einnig, svo framarlega sem frumvarp það, sem lagt verður fyrir alþingi, til laga um skyldu presta til að sjá ekkjum sínum borgið með fjárstyrk eptir sinn dag, og um stofnun prestsekknasjóðs, verður að lögum, — fá lagalega þýðingu að því leyti er snertir upphæð nefnds fjárstyrks, og hið sama er um takmörk þau, sem stungið er upp á fyrir brauð í 2. og 3. flokki. Takmark það, sem stungið er upp á fyrir brauð í 3. flokki, hefur einnig samkvæmt lögum um eptirlaun presta 27. febr. 1880 þýðingu að því leyti, er snertir greiðslu eptirlaunanna, þar sem þau verða greidd að fullu úr landssjóði af öllum þeim brauðum, sem metin eru til 1,200 kr. eða minna.

Um 2. gr.

Ákvæði þessarar greinar er eðlileg afleiðing af 1. gr. lagafrumvarpsins. Nú sem stendur, veitir konungur af þeim 171 prestaköllum, sem talin eru í síðustu brauðamatsgjörðinni, 24 brauð, sem eru metin til 1,400 kr. og þar yfir. Verði þeirri reglu haldið, að konungur veiti brauð, sem metin eru til þessara tekja, sem nú var getið, mun niðurstaðan að öllum líkindum verða sú, þá er ný brauðamatsgjörð kemur út, að konungsveiting verði nauðsynleg fyrir 47 af hinum 141 prestaköllum landsins, sem talin eru í lögum 27. febr. 1880. En verði frumvarp þetta að lögum, mun tala þeirra brauða, sem konungur veitir, eigi fara fram úr 20.

Að landshöfðingi eptir uppástungu biskups veiti þau brauð, sem konungur eigi veitir sjálfur, er þegar gildandi regla, sbr. auglýsing um verksvið landshöfðingja, 22. febr. 1875, 16. gr.

Um 3. gr.

Samkvæmt tilsk. 15. desbr. 1865, 1. gr., átti að endurskoða brauðamatsgjörðina á árinu 1883, þar sem hin núgildandi brauðamatsgjörð, sem staðfest er með allrahæstum úrskurði 6. júlí 1870, er byggð á mati, sem fram fór 1868. En skipun sú á tekjum presta, sem fyrir er mælt um í lögum 27. febr. 1880, sem öðlast gildi í fardögum 1881, gjörir það nauðsynlegt, að endurskoðunin fari fram þegar á þessu ári, til þess að ný brauðamatsgjörð, sem samsvari þeim mikilvægu breytingum, sem orðnar eru, geti öðlazzt gildi sem allra fyrst.

Með ákvörðun þessari er þess farið á leit, að fá lagaheimild, til þess að endurskoðunin á hinni núgildandi brauðamatsgjörð geti fram farið, þótt tíminn til endurskoðunarinnar sje enn eigi kominn, en það þótti nauðsynlegt vegna þess, að sú breyting, sem við þetta verður á stærð embættauna, hlýtur að hafa áhrif á rjettarstöðu hlutadeigandi presta á ýmsan hátt.

254.

Frumvarp

til fjáráukalaga fyrir árin 1880 og 1881.

(Eins og það var samþykkt við 2. umræðu í efri deild 24. ágúst.)

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1880 og 1881, veitast 52,092 kr. 85 aur. til þeirra útgjalda, sem talin eru í 2.—6. gr.

2. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimtu- og reikningamála, svo og til dómgæzlu og lögreglustjórnarinnar og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til gufuskipsferða (endurveiting)		12,304 kr. 50 a.
2. C. 7. til vitans á Reykjanesi		1,200 — . -

13,504 kr. 50 a.

3. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 12. gr. C. 1. fjárlaganna veitast til landsbókasafnsins 4000 kr. og til forngripasafnsins 500 kr., samtals 4,500 kr. um fjárhagstímabilið.

4. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna, veitast 1,000 kr. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við fje það, sem talið er í 16. gr. fjárlaganna, veitast 1,888 kr. 35 a. fyrir fjárhagstímabilið.

6. gr.

Sem viðbót við fje það, sem samkvæmt 18. gr. fjárlaganna hefur verið varið til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum, veitast 700 kr. til vísindalegra áhalda og 5500 kr. til byggingar leikfimis- og geymsluhúss.

7. gr.

Stjórninni veitist heimild til, af því, sem ætlað er á að umfram verði á fjárbagstímabilinu, að greiða þá upphæð, sem útgjöldin við bygginguna á húsinu fyrir alþingi og söfn landsins fara fram úr því, sem samkvæmt 4. gr. fjárlaganna má verja af viðlagasjóðnum til þessa augnamiðs, þó eigi meir en 25,000 kr. Þar af til búsbúnaðar í alþingissalana 5000 kr.

255.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild alþingis 25. ágúst 1881).

1. grein.

Lax skal friðhelgur hvervetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn tíma árs 24 stundir í hverri viku frá náttmálum á laugardögum til náttmála á sunnudögum. Í hverju hjerði, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiðatíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmánaðar, og eigi síðar en frá 10. degi júnímánaðar til 10. dags septembermánaðar.

2. grein.

Ekki má leggja net eða garða nje aðrar fastar veiðivjolar í nokkra á lengra en út í miðja ána. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjel út í á frá báðum löndum, og skal þá svo leggja, að jafnan sje 40 faðma bil eptir endilangri ánni milli veiðivjelanna. Geti þeir, sem land eiga sinn hvoru megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það, hvar hvor þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal sýslunefnd eða sýslunefndir skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjolar skal leggja, svo er og sýslunefnd eða sýslunefndum heimilt að ákveða, að bilið milli veiðivjelanna megi vera styttra en 40 faðmar, ef þeim þykir nauðsyn til bera, svo að rjetti einskis veiðieiganda sje misbodið.

Ef á rennur í tveimur eða fleiri kvíslum, sem lax gengur um, þá má sá, er veiði á í ánni, ekki þvergirða nema eina þeirra, og ákveður sýslunefnd, hverja kvíslina megi þvergirða, enda eigi engir aðrir veiði í þeirri kvísl.

Nú vilja allir þeir, er veiði eiga að einni á, veiða í fjelagi, og mega þeir þá þvergirða ána með einni veiðivjel, en skyldir eru þeir að gæta að öðru leyti fyrir mæla laga þessara. Hið sama er og, ef maður á einn veiði alla í á.

3. grein.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 faðma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um. Svo má og eigi viðhafa ádráttarveiði í stöðuvötnum eða í sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, nema sýslunefnd eða sýslunefndir leyfi.

4 grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga í vötn eða ár, eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjolar eða veiðarfæri má viðhafa, er taki smálax. Skulu móskevar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spólum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði viðhafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttað á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eitthvað það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar.

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögsmæt veiðigögn og nema burt ólögsmætar girðingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða allt að 200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir hlutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið. Þá skal og sá, sem ranglega veiðir, bæta skaða allan eptir 5 óvilhallra manna mati.

8. grein.

Mál um brot gegn lögum þessum eru opinber lögreglumál. Þó má sá, sem fyrir sökum er hafður, sleppa hjá málsókn, ef hann játar þegar brot sitt og greiðir sektir og skaðabætur allar að fullu eptir því, sem lögreglustjóri ákveður. Rjett er og að sá, sem fyrir skaða hefur orðið af ólöglegri veiði annara, reki málið sem einkalögreglumál.

9. grein.

Viðaukalög við Jónsbókar landsleigubálk 56. kap. 11. maí 1876 um friðun á laxi eru hjer með úr lögum numin, einnig allt það, sem í nefndum kapitula Jónsbókar getur í minnsta máta verið gagnstætt grundvallarreglum þessara laga.

10. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. apríl 1882.

256.

Tillaga

til þingsályktunar.

Neðri deild alþingis ályktar að skora á landsstjórnina, að leggja fyrir næsta alþing frumvarp til þurfamannalaga, innihaldandi meðal annars ákvarðanir um vald breppsnefndanna gagnvart þeim, er þiggja af sveit, og gagnvart lausamönnum og húsmönnum.

Jón Jónsson,
flutningsmaður.

Fríðrik S. Stefánsson.

Jón Ólafsson.

257.

Frumvarp

til fjáráukalaga fyrir 1878 og 1879.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild).

1. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í fjárlögunum fyrir árin 1878 og 1879, veitast 10,282 kr. til þeirra útgjalda, sem nefnd eru í 2.—7. gr. hjer á eptir.

2. gr.

Auk þeirra útgjalda, sem talin eru í 9. gr. fjárlaganna til kostnaðar við alþingi 1879, veitast 4,361 kr. 96 a. til kostnaðar við alþingi 1877.

3. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 10. gr. fjárlaganna til umboðsstjórnarinnar, gjaldheimtu- og reikningsmála, og við dómgæzluna og lögreglustjórnina og fl., veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. C. 6. til vegabóta	397 kr. 19 a.
2. C. 8. til vitans á Reykjanesi	236 — 3 -
	633 — 22 -

4. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 12. gr. fjárlaganna til póststjórnarinnar, veitast í 2. útgjaldalið til flutnings pósta 3,460 kr. 50 a. fyrir fjárhagstímabilið.

5. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 13. gr. fjárlaganna til kirkju- og kennslumálefna, veitist fyrir fjárhagstímabilið:

1. B. III. c. 7. til ýmislegra útgjalda við hinn lærða skóla	136 kr. 32 a.
2. C. 2. til amtsbókasafnsins á Stykkishólmi	200 — " -
3. C. 4. til kvennaskóla í Skagafjarðarsýslu	400 — " -
	736 — 32 -

6. gr.

Sem viðbót við útgjöld þau, sem talin eru í 14. gr. fjárlaganna til eptirlauna og styrktarfjár, veitast fyrir fjárhagstímabilið 117 kr. 50 a.

7. gr.

Sem viðbót við þje það, sem talið er í 15. gr. fjárlaganna til vísindalegra og verklegra fyrirtækja, veitast fyrir fjárhagstímabilið 972 kr. 50 a.

258.

Frumvarp

til fjárlaga fyrir árin 1882 og 1883.

(Eins og það var samþykkt í sameinuðu alþingi 27. ágúst 1881).

I. KAFLI.

Tekjur.

1. grein.

Á árunum 1882 og 1883 tölst svo til, að tekjur Íslands verði 852,986 kr., og er það afkrastur af tekjugreinum þeim, sem getið er í 2.—6. gr.

2. grein.

Af eptirfylgjandi sköttum og gjöldum eru tekjurnar talðar 520,880 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Skattur á ábúð og afnotum jarða og á lausafje	49,000	45,000	94,000
2. húsaskattur	2,000	2,000	4,000
3. tekjuskattur	14,000	14,000	28,000
4. aukatekjur	14,000	14,000	28,000
5. vitagjald	3,500	3,500	7,000
6. nafnbótaskattur	40	40	80
7. erfðafjárskattur	2,000	2,000	4,000
8. gjöld af fasteignasölu	600	600	1,200
9. gjöld fyrir leyfisbrjef	1,300	1,300	2,600
10. spítalagjald	25,000	25,000	50,000
11. aðflutningstollur af áfengum drykkjum og af tóbaki, að frádrögnum 2% í innheimtulaun (= 2,800 kr.)	140,000	140,000	280,000
12. tekjur af pósthæðum	10,000	10,000	20,000
13. óvissar tekjur	1,000	1,000	2,000
samtsals	262,440	258,440	520,880

3. grein.

Tekjur af fasteignum landssjóðsins o. fl. eru talðar 68,606 kr.

		1882.	1883.	alls.
		kr.	kr.	kr.
1.	Afgjald af umboðs- og klaustur-jörðum alls	40,000 kr.		
	þar frá umboðslaun, prestsmata o. fl.	9,500 —		
		30,500	30,500	61,000
2.	afgjald af spítalajörðum o. fl.	1,198	1,198	2,396
3.	leigugjöld af Lundey og bronnisteinsnámunum í Þingeyjarsýslu	2,005	2,005	4,010
4.	tekjur af kirkjum	600	600	1,200
	samtals	34,303	34,303	68,606

4. grein.

Tekjur, er snerta viðlagasjóðinn, eru áætlaðar að nemi 56,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
kr.	kr.	kr.	kr.
1. Vextir af arðfje viðlagasjóðsins	28,000	28,000	56,000
Upp í lán verður borgað:			
á árinu 1882 10,048 kr. 74 a.			
á árinu 1883 10,111 — 23 -			
20,159 kr. 97 a.			
Verð fyrir seldar þjódjarðir leggst við inn- stæðufje viðlagasjóðsins.			
samtals	28,000	28,000	56,000

5. grein.

Ýmislegar greiðslur og endurgjöld verða talin 16,500 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Tillag frá brauðum samkvæmt lögum 27. febr. 1880	3,000	3,500	6,500
2. Endurgjald skyndilána til embættismanna . .	3,000	3,000	6,000
3. Endurgjald á bráðabyrgðagreiðslum	2,000	2,000	4,000
samtals	8,000	8,500	16,500

6. grein.

Tillag úr ríkissjóðnum verður talið 191,000 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
Fast tillag	60,000	60,000	120,000
aukatillag	36,500	34,500	71,000
samtals	96,500	94,500	191,000

II. KAFLI.

Útgjöld.

7. grein.

Á árunum 1882 og 1883 veitast til útgjalda 852,986 kr. samkvæmt þeim gjaldagreinum, sem nákvæmar er skýrt frá í 8.—18. gr.

8. grein.

Gjöld til binnar æðstu stjórnar innanlands og fulltrúa stjórnarinnar á alþingi eru talin fyrir árið 1882: 12,400 kr., og árið 1883: 14,400 kr.; samtals 26,800 kr.

9. grein.

Til kostnaðar við alþingi 1883 veitast 32,000 kr. Til kostnaðar við yfirskoðun landsreikninganna veitast 1,600 kr.; samtals 33,600 kr.

10. grein.

Til útgjalda við umboðsstjórnina, gjaldheimtur og reikningsmál, einnig við dómgæzluna og lögreglustjórnina o. fl. veitast 348,832 kr. 38 a.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
A.			
Umboðsstjórn, gjaldheimtur og reikningsmál:			
1. laun embættismanna	20,100	20,100	40,200
2. endurgjald fyrir skrifstofukostnað o. fl. . .	3,800	3,800	7,600
3. þóknun fyrir hina umboðslegu endurskoðun .	2,500	2,500	5,000
flyt	26,400	26,400	52,800

	fluttar	1882.		1883.		alls.	
		kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
		"	"	"	"	52,800	"
B.							
Dómgæzla og lögreglustjórn:							
1. lann		71,736	19	71,736	19		
2. ritfje handa bæjarfógetanum í Reykjavík . .		1,000	"	1,000	"		
3. til hegningarhússins og fangelsanna		4,000	"	4,000	"		
4. önnur útgjöld		3,200	"	3,200	"		
		79,936	19	79,936	19	159,872	38
C.							
Ýmisleg gjöld:							
1. til útgáfu stjórnartíðinda og landshagsskýrslna		1,800	"	1,800	"		
2. endurgjald handa embættismönnum fyrir		1,000	"	1,000	"		
burðareyri undir embættisbrjef, hjer um bil							
3. brunabótagjald fyrir ýmsar opinberar bygg-		1,100	"	1,100	"		
ingar							
4. styrkur til eflingar búnaði		20,000	"	20,000	"		
Landshöfðingi úthlutar helmingi til sýslu-							
nefnda og bæjarstjórna, að hálfu eptir							
fólksfjölda og að hálfu eptir samanlagðri							
tölu jarðarhundraða og lausafjórðunda.							
Hinnum helmingi fjárins úthlutar lands-							
höfðingi eptir tillögum amtsráðanna, að							
hálfu milli búnaðarfjelaga og búnaðarsjóða.							
5. til vegabóta:							
a. til að bæta fjallvegi, einkanlega póstvegi		14,000	"	14,000	"		
b. til að styrkja að helmingi sýsluvegasjóði,							
til að bæta sýsluvegi á aðalpóstleiðum .		6,000	"	6,000	"		
6. til gufuskipsferða		18,000	"	18,000	"		
7. til vitans á Reykjanesi		3,000	"	3,000	"		
8. til vörðuvita		500	"	500	"		
9. til ferðakostnaðar samkvæmt lögum 2. nóv.							
1877, 3. gr.		600	"	600	"		
10. til að gefa út «Lovsamling for Island» . .		"	"	"	"	1,660	"
11. til burtveitingar Hafursár í Mýrdal, helmingur							
kostnaðar, allt að		"	"	"	"	2,500	"
		66,000	"	66,000	"	132,000	"
sanatals		"	"	"	"	348,832	38

11. grein.

Til útgjalda við læknaþjónnina veitast 79,948 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr. a,	kr. a.
1. Laun	37,726	37,726	75,452
2. önnur útgjöld . . . , ...	2,248	2,248	4,496
samtals	39,974	39,974	79,948

12. grein.

Útgjöldin við póststjórnina er ætlað á að verði 36,200 kr.

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr.
1. Laun	5,050	5,050	10,100
2. póstflutningur	11,000	11,000	22,000
3. önnur útgjöld	2,050	2,050	4,100
samtals	18,100	18,100	36,200

13. grein.

Til kirkju- og kennslumála veitast 200,438 kr. 38 a.

A.		1882.	1883.	alls.			
		kr.	a.	kr.	a.	kr.	a.
a.	laun	8,432		8,432			
b.	önnur útgjöld:						
1.	til prestakalla, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 1. gr.	5,500		6,000			
2.	til bráðabyrgðar-uppbótar fátækum brauðum	4,500		4,000			
3.	til nokkurra brauða í fyrverandi Hólastipti	600		600			
4.	viðbót við eptirlaun fátækra uppgjafapresta og prestaekkna, samkvæmt lögum 27. febr. 1880, 6. gr.	2,000		2,000			
5.	til prestaekkna og barna	2,500		2,500			
6.	endurgjald handa biskupi fyrir skrifstofukostnað	1,000		1,000			
7.	endurgjald handa prestinum í Vestmannaeyjum fyrir tekjumissi	1,443	19	1,443	19		
8.	endurgjald handa prestinum að Goðdölum fyrir tekjumissi	20		20			
		25,995	19	25,995	19	51,990	38
				flyt		51,990	38

		1882.	1883.	alls.
		kr.	a.	kr. a.
flutt				51,990 38
B.				
Kennslumálefni:				
I. Til prestaskólans:				
a. laun		10,316	10,316	
b. önnur útgjöld:				
	1882 1883			
1. húsaleigustyrkur handa læri-				
sveinum, 80 kr. hverjum	800 kr. 1120 kr.			
2. 2 ölmutur	400 — 400 —			
3. til tímakennslu	100 — 100 —			
4. til bókaþaua	300 — 300 —			
5. til eldiviðar og ljósa	140 — 140 —			
6. til umsjónar	100 — 100 —			
7. ýmisleg gjöld	150 — 150 —			
		1,990	2,310	
		12,306	12,626	24,932
II. Til læknaskólans:				
a. laun		2,600	2,600	
b. önnur útgjöld:				
1. 2 ölmutur	400 kr.			
2. eldiviður, ljós og ræsting	100 —			
3. til bókaþaua og verkfæra	300 —			
4. ferðastyrkur handa læknaefnum	300 —			
5. húsaleiga handa 2 lærisveinum	160 —			
6. ýmisleg útgjöld	100 —			
		1,360	1,360	
		3,960	3,960	7,920
III. Til hins lærða skóla:				
a. laun		18,200	18,200	
b. aðstoðarfje:				
handa söngkennara	600 kr.			
handa fimleikakennara	700 —			
handa dyraverði	700 —			
til yfirumsjónar á skólahúsinu og á-				
höldum skólans	300 —			
		2,300	2,300	
flyt		20,500	20,500	84,842 38

	1882.	1883.	alls.
	kr.	kr.	kr. a.
flutt	20,500	20,500	84,842 38
c. önnur útgjöld :			
1. til bókasafns skólans	600 kr.		
2. til eldiviðar og ljósa	1200 —		
3. til skólahússins utan og innan	1500 —		
4. til tímakennslu	1600 —		
5. ölmutur	8000 —		
6. þóknun handa lækni	100 —		
7. ýmisleg útgjöld	1500 —		
8. fyrir prestsverk	48 —		
	14,548	14,548	
	35,048	35,048	70,096 .
IV. Til gagnfræðaskólans á Möðruvöllum:			
a. laun	5,800	5,800	
b. önnur útgjöld :			
1. til bóka- og áhaldakaupa við kennsluna 600 kr.			
2. til eldiviðar og ljósa	800 —		
3. til skólans utan og innan	300 —		
4. ýmisleg útgjöld	400 —		
	2,100	2,100	
	7,900	7,900	15,800 .
V. Til annarar kennslu:			
a. til kvennaskóla	3,000	3,000	
b. til barnaskóla	2,000	2,000	
c. til alþýðuskóla	4,000	4,000	
Styrkur eftir staðið b og c veitist með því skilyrði, að skólar þessir njóti einnig annarar tillögu, er eigi sje minni en helmingur á móts við styrk úr landssjóði.			
d. til kennara í organslætti og sönglist og til organleikara við dómkirkjuna í Reykjavík . .	1,000	1,000	
	10,000	10,000	20,000 .
C.			
1. Til landsbókasafnsins og fyrir umsjón með alþingishúsinu milli þinga	2,050	2,050	
2. til amtsbókasafnanna á Akureyri og Stykkishólmi	400	400	
3. til deildar hins ísl. bókmenntafjelds í Reykjavík	1,000	1,000	
4. til forngripasafnsins:			
a. til forngripakaupa	400 kr.		
b. til umsjónar	200 —		
c. til rannsókna fornmenja	800 —		
	1,400	1,400	
	4,850	4,850	9,700 .
samtals	"	"	200,438 38

14. grein.

Til skyndilána handa embættismönnum og lögboðinna bráðabyrgðalána veitast 10,000 kr.

15. grein.

Til eptirlauna og styrktarfjár veitast 50,000 kr. Þar af til ekkju hjeraðslæknis E. Johnsens 150 kr. hvort árið, og til landlæknis Jóns Hjaltalins um fram eptirlaun í viðurkenningarskygni 1000 kr. í eitt skipti fyrir öll. Meðan sýslumaður Þorsteinn Jónsson er settur málaflutningsmaður við yfirrjett, skal að eins draga helming málaflutningslauna frá eptirlaunum hans.

16. grein.

Til vísindalegra og verklegra fyrirtækja veitast 12,000 kr.

17. grein.

Til óvissra útgjalda veitast 6,000 kr.

18. grein.

Afganginn, sem fyrst um sinn er áætlað að verði 49,167 kr. 24 a., skal leggja í viðlagasjóðinn.

19. grein.

Ef frumvörp til laga:

um útlutningsgjald á fiski og lýsi,

— breyting á 1. gr. í lögum 27. febr. 1880 um skipun prestakalla,

— sölu á fangelsi í Húsavík,

— borgun handa hreppstjórum o. s. frv.,

— Möðruvallaskólann,

— breytingu á 2. og 3 grein laga 11. febr. 1876 um stofnun læknaskóla í Reykjavík.

ná gildi á fjárhagstímabilinu, breytast upphæðirnar tekju- og gjaldamegin samkvæmt lagafrumvörpum þessum.

20. grein.

Allar þær fjárveitingar, er eigi eru ákveðnar í lögum, öðrum en fjárlögum, í tilskipunum, konungsúrskurðum, eða öðrum gildandi ákvörðunum samkvæmt 25. grein stjórnarskrárinnar gilda einungis fyrir fjárhagstímabilið.

Af viðlagasjóði má veita að láni til stofnunar á búnaðarskólum 50000 kr. til norður- og austuramtsins og 50000 kr. til suðuramtsins og vesturamtsins, helming til hvors. Lánið ávaxtist og endurborgist með 6% á 28 árum.

Frumvarp

til

laga um borgun handa hreppstjórum og öðrum, sem hafðir eru til að fremja rjettargjörðir.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Fyrir birting á fyrirkalli, stefnu, dómi, uppsögn, málskröfu eða öðrum þess konar tilkynningum, skal greiða 1 kr. fyrir hvern þann, sem birting fer fram hjá, og skal gjaldinu skipt jafnt milli stefnuvottanna. Í hjúamálum og í skuldamálum, sem eigi nema 50 kr., skal að eins greiða helming af gjaldi því, sem nefnt var.

2. gr.

Purfi stefnuvottarnir, til þess að birta eitthvað, að ferðast meir en 1 mílu á landi eða $\frac{1}{2}$ mílu á sjó, talið fyrir hvorn um sig frá bústað hans til birtingarstaðarins, skal greiða hvorum þeirra 50 aur. fyrir hverja mílu á landi eða hverja $\frac{1}{2}$ mílu á sjó. Þóknun þessi, sem greiðist bæði fyririr ferðina fram og aptur, má þó eigi fara fram úr 2 kr. fyrir hvorn stefnuvottinn. Sje sá staður, þar sem birting skal fram fara, svo langt burtu, að vottarnir verða að vera í burtu frá heimilum sínum meir en 10 stundir til þess að framkvæma verk þetta, bera hvorum þeirra 3 kr. á dag í fæðispeninga.

3. gr.

Fyrir að lesa upp eða festa upp auglýsingu um skipti, uppboð eða aðrar slíkar ráðstafanir við kirkju eða á öðrum opinberum stað, skal greiða hreppstjóranum 50 aura fyrir hvern stað, sem heimtað er að gjörð þessi skuli fara fram á. Hið sama gjald greiðist, ef þess er krafist, að eitthvað annað verði lesið upp við kirkju, sem hreppstjóri eigi samkvæmt stöðu sinni er skyldur til að lesa upp. Ef hreppstjóri þarf að ferðast, til þess að framkvæma slíka gjörð, skal borga honum þóknun þá, sem ákveðin er í 2. gr., þó ber honum eigi, hvernig sem á stendur, endurgjald fyrir ferðakostnað fyrir auglýsingar við hans eigin sóknarkirkju, eptir að guðspjónusta hefur fram farið.

4. gr.

Fyrir fjárnáms-gjörðir bera hreppstjóra 50 aurar af hverjum, sem fjárnám fer fram hjá. Til hvors vottar, sem hafður er við slíka gjörð, skal greiða 25 aura.

Þegar hreppstjórinn eptir skipun sýslumannsins sem umboðsmaður hans og á hans ábyrgð fremur einhverja aðra fógetagjörð, fær hann gjald það, sem ákveðið er í aukatekjureglugjörðinni, 17. gr., fyrir þess konar gjörðir, ef það eigi fer fram úr 4 kr. Sje það meira en 4 kr., fellur það, sem umfram er, til landssjóðs. Fyrir gjörðir þær, sem nefndar eru í þessari grein, ber hreppstjóranum sama endurgjald fyrir ferðakostnað, sem að framan er ákveðið handa stefnuvottunum.

5. gr.

Haldi hreppstjóri í forföllum sýslumanns og í hans umboði lítilljörleg uppboð, falla uppboðslaun þau, sem ákveðin eru í 41. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, til hans óskipt, þó því að eins, að upphæð uppboðsins fari eigi fram úr 200 kr. Sýslumaður skal sjálfur halda þau uppboð, sem ætla má að hlaupi meira en 200 kr.

Þegar hreppstjóri selur við opinbert uppboð óskilafje, sem árangurslaust hefur verið lýst, og sem fódrað hefur verið um lögboðinn tíma, greiðist honum í laun $\frac{1}{4}$ af uppboðsupphæðinni, en af henni skal eigi telja nein frekari uppboðslaun.

6. gr.

Þegar hreppstjóri fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir uppskriptar- og virðingargjörðum til leiðbeiningar við skipti eða uppboð, fær hann fyrir þetta verk sitt 3 kr. fyrir hvern dag (sbr. aukatekjureglugjörð, 10. september 1830, 15. gr.), sem gjörðin stendur yfir, og þar að auki endurgjald fyrir ferðakostnað samkvæmt þeim reglum, sem settar eru í 2. gr.

Sama borgun greiðist, þegar hreppstjóri ella fyrir hönd sýslumanns stendur fyrir skoðunar- eða virðingargjörð, eða er hafður við áreiðar- eður aðrar slíkar gjörðir.

7. gr.

Fyrtir úttekt greiðist hverjum af úttektarmönnunum 2 kr. fyrir hvern dag, sem gjörðin stendur yfir. Þóknunin telst eptir ákvörðuninni í 15. gr. í aukatekjureglugjörðinni. Fyrir skoðunar- eða virðingargjörð yfir fasteign, hvort heldur gjörðin miðar til að útvega upplýsing um verð jarðarinnar til veðsetningar, eða til skiptaúthlutunar eða til leiðbeiningar við uppboð, ellegar til notkunar við rjettarprætu, eða til hvers annars, sem vera má, skal greiða hverjum af skoðunar- eður virðingarmönnunum 2 kr., og þeim, sem ritar það, sem fram fer, enn fremur 1 kr. Hreppstjórinn er skyldur til að rita gjörðina; sjeu báðir virðingarmennirnir hreppstjórar, skal sá af þeim, sem lengst hefur verið hreppstjóri, hafa þetta starf á hendi. Fyrir skipti á jörðum og húsum greiðist hið sama. Fyrir skoðun og virðingu á lausafje borgast 2 kr. til jafnra skipta milli virðingarmannanna. Ef svo stendur á, að helmingi fleiri menn eru við hafðir til skoðunar eða virðingar, ber hverjum þeirra hin sama borgun, sem goldin er, þegar 2 menn fremja gjörðina.

Fyrir að staðfesta með eidi í rjettinum gjörðir, sem getið er um í þessari grein, borgast eigi sjerstakt gjald. Ferðakostnaður skal endurgoldinn virðingarmönnunum samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 2. gr., bæði fyrir ferðina til þess staðar, þar sem gjörðin skal framin, og fyrir ferðina til þess staðar, þar sem eidfesting fram fer.

8. gr.

Sem gjald til vottanna við fógeta-, uppboðs- eða skiptarjettinn skal greiða 50 aura hvorum fyrir hvert rjettarhald, ef það stendur eigi yfir lengur en 8 stundir. Ef rjettarhaldið stendur lengur yfir en 8 stundir samfleytt, telst gjaldið fyrir $1\frac{1}{2}$ dag.

9. gr.

Rjettarvottum við meðferð dómsmála borgast 1 kr. til jafnra skipta fyrir hvert rjettarhald, sem málið er til meðferðar. Í einkamálum greiðist gjald þetta í fyrsta skipti ásamt með gjaldinu fyrir fyrirtekt málsins; fyrir hvert rjettarhald seinna í málinu skal

sá greiða gjaldið, sem fær málinu frestað. Í opinberum málum greiðist gjald þetta fyrir hvert rjetthald án tillits til þess, hvað mörg mál eru til meðferðar við það rjetthald. Þingvottar við manntalsþingin eru skyldir til að hafa starfa þennan á hendi kauplaust.

10. gr.

Þeir menn, sem notarius publicus hefur sem votta við notarialstörf, fá hvor um sig 50 auna fyrir hverja gjörð.

11. gr.

Fyrir flutning fanga og annan kostnað við hapt á þeim greiðist hreppstjóra endurgjald eftir ákvörðun yfirvaldsins.

12. gr.

Gjöld þau, sem getið er um í þessum lögum, greiðast einnig í opinberum málum og gjafsóknarmálum.

Í einkamálum er gjörðarbeiðandinn skyldur að greiða gjaldið áður, en gjörðin fer fram. Verði gjaldið eigi greitt fyrirfram, hefur hlutaðeigandi lögtaksrjett að gjaldinu um 2 ár eftir að gjörðin var framin. Hlutaðeigandi rjettharþjónn gefur út fjárnámsskipunina, og fer fjárnámið fram eftir reglum þeim, sem ákveðnar eru í opnu brjefi 2. apríl 1841.

Í opinberum og gjafsóknarmálum greiðast þau gjöld, sem hjer ræðir um, eftir hinum gildandi reglum fyrir fram úr landssjóði gegn endurgjaldi hjá þeim, sem dæmdur verður í málskostnað með endilegum dómi.

13. gr.

Það, sem fyrir er mælt í aukatekjureglugjörð fyrir rjettharins þjóna, 10. septbr. 1830, VIII. kap., 63.—75. gr., er úr gildi numið.

14. gr.

Þessi lög öðlast gildi 1. janúar 1882.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Eftir að stjórnnarráðið hafði skorað á landshöfðingja, að endurskoða ákvarðanir þær í aukatekjureglugjörðinni, 10. septbr. 1830, VIII. kap., þar sem hreppstjórum eru veitt laun fyrir ýmislegar rjettagjörðir, sem eru óhæfilega litil eftir því, hvernig til hagar nú, og bera upp tillögur sínar um hækkun á gjöldum þessum, sem samsvari tímanum, hefur hann sent því frumvarp um þetta efni, og er lagafrumvarp það, sem prentað er hjer að framan, að mestu leyti samið samkvæmt því.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skal þess getið, sem hjer segir:

Um 1. gr.

Hið almenna gjald, sem ákveðið er í 63. gr. aukatekjureglugjörðarinnar fyrir birtingu á stefnu og fl., er hjer stungið upp á að verði hækkað frá 75 aumum til 1 kr. fyrir hvern þann, sem birtingin nær til. Eru í greininni taldar með innkallanir fyrir sáttanefnd, en fyrir birtingu á því fyrirkalli er í tilsk. 20. janúar 1797, 24. gr., ákveðið

minna gjald upp á 50 aura, en þó er, samkvæmt því, sem tíðkast, álitid, að því sje breytt með 63. gr. aukatekjureglugjörðarinnar. Við greinina verður að öðru leyti að bera saman 12. gr. frumvarpsins, þar sem ákveðið er, að gjöld þau, sem hjer ræðir um, einnig skuli greidd í opinberum málum og gjafsóknarmálum.

Um 2. gr.

Þessi grein er frábrugðin hinum gildandi reglum í 63. gr. aukatekjureglugjörðarinnar að því leyti, sem hún, eins og virðist vera eðlilegt og sanngjarnt, leyfir að telja til endurgjalds fyrir ferðakostnað bæði fram og aptur, sem þó eigi má fara fram úr 2 kr. fyrir hvorn stefnuvottinn um sig, og veitir þeim þar að auki fæðispeninga, þegar þeir verða að vera fjærverandi frá heimilum sínum lengur en 10 stundir, til þess að fremja gjörðina.

Um 3. gr.

Hið samsvarandi gjald í 64. gr. aukatekjureglugjörðarinnar er 37 aur.

Um 4. gr.

Þessi grein samsvarar 70. og 69. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, sbr. 74. gr. Að því leyti, er snertir fjárnámsgjörðir, er gjaldi því, sem hreppstjóranum ber, haldið óbreyttu, en aptur á móti er stungið upp á því, að gjaldið handa vottunum verði hækkað frá 16 aurum til 25 aura. Fyrir fógetagjörðir, sem hreppstjórnir í forföllum sýslumanns framkvæma í umboði hans, er gjaldið nú helmingurinn af því gjaldi, sem í 17. gr. aukatekjureglugjörðarinnar er ákveðið banda sýslumanninum, en í greininni hjer er stungið upp á því, að gjaldið allt, þó eigi fram yfir 4 kr., skuli lagt hreppstjóranum, auk endurgjalds fyrir ferðakostnað samkvæmt reglunum í 2. gr.

Um 5. gr.

Það virðist vel til fallið, að taka það fram í þessari grein, að sýslumaðurinn skuli sjálfur halda uppboð þau, sem ætla má að hlaupi meir en 200 kr. Það þykir nefnilega nauðsynlegt, til þess að koma í veg fyrir vanbrúkun, eptir að aukatekjurnar samkvæmt lögum 14. desbr. 1877 falla til landssjóðs, þar sem þær áður voru lagðar sýslumönnum, að bafa betur ákveðin takmörk á uppboðum þeim, sem hreppstjórnir samkvæmt umboði hlutadeigandi rjettarþjóna megi halda, en þau, sem drepid er á í aukatekjureglugjörðinni, þar sem tilteknar eru „litilfjörlegar auktionir“. Samkvæmt því, sem fyrir mælt er í greininni, eru 8 kr. hið hæsta gjald, sem hreppstjóri getur fengið fyrir að veita uppboði forstöðu, og skal þess getið í því tilliti, að hreppstjórum eigi er veitt endurgjald fyrir ferðakostnað eða fæðispeningar að því leyti, er snertir þessar gjörðir.

Samkvæmt 2. lið greinarinnar fellur burtu eptirleiðis sá hluti af uppboðslaununum fyrir sölu á óskilafje, sem eptir 71. gr. aukatekjureglugjörðarinnar var lagður sýslumönnum, og nú rennur í landssjóð.

Um 6. gr.

Hinar samsvarandi núgildandi reglur eru í 65. og 66. gr. aukatekjureglugjörðarinnar, sbr. 74. gr. Er stungið upp á því, að þóknunin skuli vera 3 kr. fyrir hvern dag (sbr. 15. gr. aukatekjureglugjörðarinnar), að gjörðin stendur yfir, auk endurgjalds fyrir ferðakostnað samkvæmt reglunum í 2. gr.

Um 7. gr.

Fyrir úttektir er stungið upp á því, að þóknunin skuli ákveðin á sama hátt og í 80. gr. í frumvarpinu til landbúnaðarlaganna. Að öðru leyti er farið eptir 67. gr.

aukatekjureglugjörðarinnar, nema hvað gjöldin fyrir skoðunar- og virðingargjörðir þær, sem hjer ræðir um, eru hækkuð, hið sjerstaka gjald fyrir eiofesting gjörðarinnar fallið burt og stungið upp á því, að virðingarmönnum skuli veitt endurgjald fyrir ferðakostnað samkvæmt reglunum í 2. gr.

Um 8. gr.

Í greininni er gjaldið handa vottunum við fógeta-, uppboðs- og skiptarjettarhöld ákveðið til 50 og 75 aura fyrir hvorn, eptir því hvað langt rjettarhaldið er. Samkvæmt 74. gr. í aukatekjureglugjörðinni var gjald þetta í fógeta- og uppboðsrjettum 33 aurar á dag handa hvorum. Í frumvarpi þessu kemur eigi til umræðu, að ákveða þóknun fyrir aðra aðstöð, látna skiptarjettinum í tje, en þá, sem getið var um. Skiptaráðanda er nefnilega heimilt samkvæmt lögum 12. apríl 1878, 32. gr., að ákveða hæfilega þóknun fyrir aðstöð þá, sem þörf er á, til þess að fremja einstök störf, er snerta stjórn á búi, og virðist 68. gr. aukatekjureglugjörðarinnar hafa misst þýðingu sína við þetta.

Um 9. gr.

Landshöfðingi hefur álitid, að þörf sje á slíkri ákvörðun, sem hjer er sett, og er með henni hæfilegt gjald veitt rjettarvottum við meðferð dómsmála, nema á manntalsþingum, með því það, eins og nú tilhagar, er bundið örðugleikum fyrir dómarann, að útvega sjer þá aðstöð, sem með þarf, til þess að setja rjettinn í einstöku hreppum.

Um 10. gr.

Í 74. gr. aukatekjureglugjörðarinnar er það gjört „notarius publicus“ að skyldu, að sjá um, að notarialvottar sjeu við, þegar gjörð skal framfara. Það þykir samt eðlilegt, og samkvæmt hinum öðrum ákvörðunum frumvarpsins, að leggja notarialvottum gjald eins og rjettarvottum.

Um 11. gr.

Greinin er í því verulega samhljóða 72. gr. aukatekjureglugjörðarinnar; þó er því, sem fyrir er mælt um varðbald fanga, sleppt, sbr. tilsk. 4. marz 1871, og eius ákvörðuninni um framkvæmd á hegningardómum, með því það eigi verður álitid haganlegt, að gjöra hreppstjórum það að skyldu, að framkvæma hegningar, en hlutaðeigandi rjettarþjónar skulu í hverju einstöku tilfelli gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf til þessa.

Um 12. gr.

Með þessari grein er sú verulega breyting gjörð á aukatekjureglugjörðinni, að hreppstjóranum og öðrum, sem fremja rjettargjörðir, beri hin sama borgun í opinberum málum og gjafsóknarmálum, sem í öðrum málum. Með því hreppstjórum og öðrum, sem það er gjört að skyldu, að taka þátt í rjettargjörðum, eigi er veitt önnur þóknun en sanngjarnt endurgjald fyrir hverja einstaka rjettargjörð, sem þeir taka þátt í, er engin ástæða til þess, að þeir eigi fái hina sömu þóknun í málum, þar sem kostnaðurinn annaðhvort til bráðabirgða eða fyrir fullt og allt á að greiðast af því opinbera, sem eigi á annan hátt veitir þeim laun fyrir starfa þeirra.

Um 13. og 14. gr.

Um þessar greinir er ekkert sjerstaklegt að athuga.

Frumvarp

til

laga um breyting á lögum 27. febrúar 1880, um skipun prestakalla.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

1. gr.

Garpsdals prestakalli í Barðastrandarprófastsdæmi, sem talið er í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr., leggjast 200 kr. á ári úr landssjóði.

2. gr.

Ákvörðun sú, sem sett er í 87. tölulið, 1. gr., tjeðra laga, að jörðin Hvítanes skuli keypt fyrir fje úr landssjóði, og vera leigulaus ljensjörð prestsins í Ögurpingaprestakalli í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, skal úr gildi numin, og skal í þess stað leggja kallinu 200 kr. árlegt tillag úr landssjóði.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Um 1. gr.

Við breytingar þær, sem alþingi gjörði á frumvarpi stjórnarinnar til laga um skipun prestakalla, var Garpsdalssókn í Barðastrandarprófastsdæmi, sem stungið var upp á að yrði lögð til Staðar prestakalls á Reykjanesi í sama prófastsdæmi, látin haldast sem sjerstakt prestakall, og talið í 75. tölulið í lögum 27. febrúar 1880, 1. gr. Tekjurnar af þessu braudi, sem eigi var lagt neitt tillag af landssjóði, munu eptir þeim skýrslum, sem lagðar voru til grundvallar, þá er tjeð lagafrumvarp var samið, að eins verða metnar upp á 581 kr. 21 eyri á ári. Jafnframt því, að leiða athygli stjórnarráðsins að þessu, hefur landshöfðingi getið þess, að það naumast muni takast, að fá prest í Garpsdalsbraudið, sem nú er laust, nema því verði útveguð tekjuviðbót, og hefur hann því stungið upp á, að þess verði farið á leit, að leggja kallinu 200 kr. úr landssjóði á ári.

Um 2. gr.

Að því leyti, er snertir Ögurpingaprestakall í Norður-Ísafjarðarprófastsdæmi, sem talið er í 87. tölulið 1. gr. tjeðra laga, var svo ákveðið á alþingi við meðferðina á frumvarpi stjórnarinnar, að jörðin Hvítanes skyldi keypt fyrir fje úr landssjóði og vera leigulaus ljensjörð prestsins. En eigendurnir hafa heimtað fyrir jörðina 10,000 kr., sem er langt um meira, en hún í raun og veru er verð, og þar að auki hefur sá, sem situr á jörðinni, sett þann skildaga fyrir því, að hann vikji af henni, að landssjóðurinn kaupi af honum þau hús, sem þar eru byggð. Með þessum skilmálum álitur stjórnin það frágangssök, að kaupa jörðina kallinu til handa, til þess að fullnægja því, sem fyrir mælt er í lögnum, og þar eð hlutadeigandi hjeraðsprófastur þar að auki hefur skýrt svo frá, að presturinn sje betur settur á annari hvorri af þeim jörðum, þar sem kirkjur kallsins eru, á Ögri eða á Eyri í Seyðisfirði, hefur stjórnarráðið fundið ástæðu til, að stinga

upp á því, að ákvörðun þessi um kaup á jörðinni Hvítanesi, sem í sjálfri sjer er miður vel til fallin, verði numin úr gildi, og að kallinu, sem um langan tíma hefur staðið laust, og sem má meta upp á 783 kr. 38 aura árlega, verði í staðinn lagðar 200 kr. úr lands-sjóði á ári; með þessu móti gjörir landshöfðingi ráð fyrir því, að það muni takast, að fá prest í kallið.

261.

Frumvarp

til laga um að stjórninni veitist heimild til að selja nokkrar þjóðjarðir.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

Stjórninni veitist heimild til að selja ábúendunum eptirfylgjandi þjóðjarðir, sem heyra undir Kirkjubæjar- og Þykkvabæjarklausturs umbod, fyrir það andvirði, sem tilfært er við hverja af þeim:

1. Vik í Dyrhóla hreppi fyrir 7,370 kr.
2. Þverá í Kleifa hreppi fyrir 1,727 kr.
3. Hlíð í Leiðvalla hreppi fyrir 1,960 kr.
4. Bolhraun í sama breppi, með tilheyrandi reka, fyrir 1,240 kr.

Athugasemdir við frumvarp þetta.

Á alþingi 1879 var samþykkt þingsályktun, þar sem alþingi skoraði á landshöfðingja, að hann ljeti auglýsa í Stjórnartíðindunum, hverjar skýrslur skuli fylgja bænarskrám frá leiguliðunum á jarðagózi landssjóðsins um það að fá til kaups ábýlisjarðir sínar. Eptir að auglýsing, dagsett 17. nóvbr. 1879, samkvæmt þessu hafði verið tekin upp í Stjórnartíðindin fyrir 1879, B, bls. 148, eru komnar bænarskrár til landshöfðingja um kaup á nokkrum jörðum, sem heyra undir Kirkjubæjar- og Þykkvabæjarklaustursumbod, og verða bænarskrár þessar lagðar fyrir alþingi ásamt með skýrslum þeim, sem þeim fylgja.

Með því stjórnarráðið er landshöfðingja samdóma um, að jarðir landssjóðsins venjulega eigi verði öðrum seldar en leiguliðunum, og að jörðin og tilheyrandi ítök skuli seld í einu lagi, hafa að eins þær bænarskrár orðið teknar til greina, þar sem þessum skilyrðum er fullnægt. Þess vegna hefur eigi gaumur verið gefinn bænarskrá um kaup á jörðinni Seljalandi í Fljótshverfi í Kleifa hreppi, sem beiðandinn eigi hefur til ábúðar, nje heldur annari bænarskrá um kaup út af fyrir sig á reka þeim, sem fylgir jörðinni Bolhrauni, og á rekaparti, sem Þykkvabæjarklaustur á. Eigi heldur er tekið upp í frumvarpið neitt um sölu á helmingnum af Hjörleifshöfða reka, sem tilheyrir Þykkvabæjarklausturs kirkju, þar sem í frumvarpinu eingöngu ræðir um sölu á jörðum landssjóðsins.

Að því leyti, er snertir kaupverð það, sem heimtað verður fyrir jarðir þessar, gengur stjórnarráðið út frá því, að jarðir landssjóðsins verði eigi seldar fyrir minna en fullt verð þeirra, og hefur stjórnarráðið álitid, að verðsetning þeirra eigi verði byggð á afgjöldunum af jörðunum eins og þau eru nú, heldur á því eptirgjaldi, sem gjöra má ráð fyrir að fengist geti af jörðunum, og að hafa megi til leiðbeiningar hjér við afgjöld þau,

sem blutadeigandi amtsráð í skýrslum þeim, sem lagðar voru fyrir alþingi 1879, hafa stungið upp á að jarðirnar hæfilega verði leigðar fyrir, þegar þær eru byggðar aptur. Það mun bæði kaupendum og landssjóðnum í hag, að nokkur hluti af kaupverðinu, sem sjö ákveðinn eptir samkomulagi við kaupendurna eptir því hvernig á stendur í hverju einstöku tilfelli, verði gjörður að föstu afgjaldi, sem hvíli á jörðinni, en við þetta fær verðlag það, sem á jörðum er, þá er kaupun fóru fram, minni áhrif á sölu.

Um hinar einstöku jarðir, sem nefndar voru, skal þess getið, sem hjer segir:

1. Jörðin Vík er að dýrleika 46,1 hdr., og er eptirgjaldið í fyrnefndum skýrslum talið 460 áln. landskuld, 120 áln. leigur og 12 kr. rekaafgjald, og nemur í peningum eptir meðaltali meðalverðanna í verðlagsskránni og smjörverðinu á árunum frá 18^{77/78} — 18^{81/82} (47^{3/5} eyrir og 53^{1/3} eyrir hver alin) 294 kr. 80. aur., sem samsvarar kaupverði 7.370 kr. Landshöfðingi hefur hugsað sjer, að af þessu megi 3.808 kr., sem ávaxtist með 320 áln. afgjaldi, er greiðist í peningum eptir meðalverði verðlagsskrárinnar 11. júní ár hvert, standa inni í eigninni, en af því, sem eptir er af kaupverðinu, verði 1.782 kr. borgaðar út í hönd, um leið og kaupbrjefið sje gefið út, og 1.780 kr. goldnar smásaman á þeim 5 árum, sem í hönd fara, $\frac{1}{5}$ partur 11. júní ár hvert. Að öðru leyti er gengið út frá því, að það eigi geti orðið umtalsmál, að jörð þessi verði seld, nema því að eins að þeir, sem sitja á sínum helmingi jarðarinnar hvor, sjeu fúsir til kaupanna með þeim skilmálum, sem nefndir voru.

2. Þverá, sem er að dýrleika 12,9 hdr., má meta til afgjalds 100 áln. eptir meðalverði verðlagsskrárinnar og leigur af tveimur kúgildum, og sem að meðaltali samkvæmt verðlagsskránum fyrir 18^{77/78}—18^{81/82} nemur 68 kr. 88 aur. Af kaupverði því, sem samsvarar þessu, 1.727 kr., hefur landshöfðingi álitid að 952 kr. yrðu gjörðar að afgjaldi upp á 80 áln. eptir meðalverði verðlagsskrárinnar, sem skuli hvíla á jörðinni; en að 385 kr. skuli borga út í hönd, og 390 kr. á þeim 5 árum, sem í hönd fara, $\frac{1}{5}$ part á hverju ári.

3. Hlíð er að dýrleika 16,9 hdr., og verður afgjaldið talið 120 áln. eptir meðalverði verðlagsskrárinnar og leigur af tveimur kúgildum, sem, metið til peninga á sama hátt og getið var, nemur 78 kr. 40 aur. Kaupverð það, sem samsvarar þessu, 1.960 kr., hefur landshöfðingi hugsað sjer að borgað verði á þann hátt, að 1.071 kr. verði gjörðar að afgjaldi uppá 90 áln. eptir meðalverði verðlagsskrárinnar, sem hvíli á jörðinni, en að 449 kr. borgist út í hönd, og 440 kr. á þeim 5 árum, sem í hönd fara, $\frac{1}{5}$ partur á hverju ári.

4. Bolhraun með tilheyrandi reka er að dýrleika 3 hdr. Af jörð þessari, sem hætt er við að leggist í auðn, er í fyrnefndum skýrslum stungið upp á 70 áln. eptirgjaldi á ári eptir meðalverði verðlagsskrárinnar, og verður það að meðaltali eptir verðlagsskránum fyrir síðustu 5 ár 33 kr. 32 a. afgjaldið af rekanum verður 15 — 50 -

alls 48 kr. 82 a.

og samkvæmt þessari upphæð. má setja kaupverðið 1.240 kr. Landshöfðingi álitur, að greiða megi kaupverð þetta á þann hátt, að 476 kr. verði gjörðar að afgjaldi upp á 40 áln. eptir meðalverði verðlagsskrárinnar, sem hvíli á jörðinni, en að 264 kr. borgist út í hönd, og 500 kr. á þeim 5 árum, sem í hönd fara, $\frac{1}{5}$ partur á ári hverju.

Frumvarp

til

laga um, að gefiun verði eptir nokkur hluti af skuldakröfum landssjóðsins hjá ýmsum hreppum í Snæfellsness sýslu út af kornlánum, sem þeim hafa verið veitt.

(Lagt fyrir alþingi 1881).

Helmingurinn af því, sem eptir stendur af kornlánum þeim, sem veitt voru 1861—62 ýmsum hreppum í Snæfellsness sýslu af hinum fyrra íslenska styrktarsjóði, samtals 1,775 kr. 84 a., og leigna-eptirstöðvar af lánum þessum frá tímanum fyrir 1874, samtals 1,193 kr. 30 a., skal eptirgefinn hlutaðeigandi sveitarfélögum, með því skilyrði, að leigna-eptirstöðvar þær, sem komnar eru í gjalddaga eptir 1878, verði borgaðar innan ársloka 1882, og að hlutaðeigandi hreppsnefndir skuldbindi sig til, að borga hinn helminginn af eptirstöðvum lánanna með $\frac{1}{5}$ á ári, í fyrsta skipti á árinu 1881 og þar á eptir á þeim 4 árum, sem í hönd fara.

Athugasemd við lagafrumvarp þetta.

Um ástæðurnar fyrir lagabóði þessu skal vísað til athugasemdanna við fjárlaga-frumvarpið, 4. gr.

Frumvarp

til laga um nöfn manna.

1.

Í hvert sinn, sem kveðja skal mann til embættissýslanar, þingstarfs eða annars starfs, snertandi málefni almennings, skal nefna auk nafns þess, er hann er skírður með, nafn föður hans eða móður. Sömu leiðis á í hvert sinn, er yfirvald eða prestur nefnir mann í rjetti eða frá þrjedikunarstóli, að skýra frá því, hvers son eða dóttir hlutaðeigandi sje. Sje maður skírður fleiri nöfnum, er nóg að nefna það nafn, sem hann almennt er kallaður eða skrifar sig með.

2.

Ekki má skíra neitt meybarn karlmannsnafni og ekki má nefna eða skrifa neinn mann, sem hefur fast heimili á Íslandi, son annars manns, en föður síns eða móður.

Nú lætur maður skíra barn fleiri nöfnum en einu, og skal hann þá borga 1 skírn-artoll fyrir hvert nafn.

3.

Eptirleiðis má ekki skíra neinn mann ættarnafni, nema konunglegt leyfi sje til

þess. Ekkert ættarnafn má enda á «son». Fyrir ættarnafsleyfi skal borga 500 krónur, sem renna í landssjóð.

Hver sá, sem skrifar sig ættarnafni, skal þar að auki greiða árlegan nafubótar-skatt, 10 krónur fyrir hvert atkvæði, sem í nafninu er.

4.

Mönnum, sem eldri eru en 20 ára og hafa skrifað sig syni annara manna en fedra sinna eða mæðra, getur landshöfðingi veitt leyfi til að halda, meðan þeir lifa, slíkum kenningarnöfnum, ef þeir sækja innan 5 ára, eptir að lög þessi eru komin út, um, að mega halda slíku nafni, og skal borga slíkt leyfi með 20 krónum, sem renna í lands-sjóð.

5.

Brot gegn lögum þessum varða sektum frá 1—500 kr., sem renna í landssjóð. Mál út af slíkum brotum eru opinber lögreglumál.

Jón Jónsson, Jón Ólafsson.
flutningsmaður.

Ástæður.

Á síðustu mannsöldrum hefur það jafnaðarlega komið fyrir, að menn, er settust að í kaupstað eða komust í embætti, hafa tekið upp nýtt nafn í stað þess, sem þeir voru skírðir með, og hafa þeir þá jafnframt hætt að kenna sig við föður sinn eða móður. Þessi nýju nöfn hafa verið ýmiss eðlis; stundum hefur mönnum þótt hefðarlegra að heita einhverju staðarnafni en venjulegu manns heiti, stundum hafa menn tekið skírnarnafn sitt, föður síns, afa eða langafa og bætt við einhverri endingu, svo sem «sen», «sonius», «acius» o. fl., og það hefur jafnvel komið fyrir, að menn hafa búið til slíkt kenningarnafn upp á «son», ekki gætandi þess, að þeir með því í hvert sinn, sem þeir nefndu eða rituðu þetta nýja nafn sitt, gjörðust sekir í lýgi, þar sem þeir gegn betri vitund, töldu sig syni annara manna en fedra sinna eða mæðra. Það er nú löggjafarvaldinu óviðkomandi, þótt mönnum þyki það hefðarlegra, að láta börn sín heita eptir einhverju ímynduðu bergi, einhverjum dal, firði, eða stað; en það virðist geta haft illar afleiðingar fyrir almenning, ef sá ósiður skyldi útbreiddast hjer á landi, að taka upp nöfn, sem engin heimild er fyrir, og að segja ósatt til foreldris síns, enda leyfist slíkt varla í neinu síðuðu landi.

Við 1. grein.

Í þingskapapætti 25. kap. þess handrits hinnar fornu lögbókar Íslendinga, sem konungsbók nefnist, stendur meðal annars: «oc er gopinn skyldr at segja rypiandanum, hvern hann nefndi í dóm, ef hann spyr, oc nefna dómandann oc svá fopur hans epa mopur, ef þau vorv íslendzk». Síður sá að kenna sig við föður sinn eða móður, er því mjög gamall hjer á landi. Hann var áður algengur um öll norðurlönd, en þó Íslendingar nú einir haldi honum eptir, eins og þeir einir hafa varðveitt þá tungu, sem áður var töluð um öll norðurlönd, virðist engin ástæða til að leggja hann niður og taka upp í staðinn ættarnöfn þau, er lögbóðin hafa verið annarstaðar. En aunaðhvort virðist nauð-

synlegt að gjöra ; að halda því ástandi sem nú er, getur, þegar fram í sækir, leitt til ýmissa vandræða.

Við 2. grein.

Að láta skíra meybörn karlmannsnöfnum, sjer í lagi nöfnum, er enda á son, virðist ótilhlýðilegt hjer á landi, þótt slíkt viðgangist í öðrum löndum. Það virðist ekki verri fyrir útlendinga, er setjast hjer að fyrir fullt og allt, að þurfa að breyta nöfnum sínum, að svo miklu leyti sem þau koma í bága við þessi lög, en það er fyrir Íslendinga, að breyta nöfnum sínum, þegar þeir setjast að í útlöndum. Munu slíks mörg dæmi, þó maðurinn hafi að eins um stundarsakir dvalið erlendis.

Að skíra börn fleirum nöfnum en einu virðist óþarfi, og getur þar að auki haft ýms vandkvæði í för með sjer.

Við 3. grein.

Ættarnöfn virðast hjer á landi ekki að eins óþörf heldur jafnvel skaðleg, þar sem þau geta komið til leiðar misskilningi og rjettaróvissu. Vilji menn samt taka upp slík nöfn fyrir fordildar sakir, virðist sanngjarnt, að menn borgi riflegan nafnbótarskatt, eins og einnig virðist ástæða til að selja leyfið til að taka upp ættarnafn nokkuð dýrt.

264.

Fylgiskjal

við nefndarálit um umbodsskrá Jóns landshöfðingjaritara Jónssonar.

Útskript

úr þingbók Jóns landshöfðingjaritara Jónssonar í Elliðaáamálunum.

Ár 1880 hinn 15. desember um hádegi var þing sett á bænum Elliðavatni af dómáranum í vidurvist Jóhannesar Oddssonar og Þorláks Guðmundssonar.

Var þá tekin fyrir rannsókn út af kistubrotinu E., sem átti sjer stað 25. júlí f. á.

Lagt var fram :

34. a og b, 2 stefnur til þessa rjettarhalds.

35. eptirrit eptir hæstarjettardómi 16. febr. 1875 í málinu: Benedikt Sveinsson

gegn

H. Th. A. Thomsen

36. Yfirjettardómsgjörðir í sama máli, lagðar fram í hæstarjetti 27. júlí 1874.

37. Hjeradsdómsgjörðirnar í sama máli.

38. Loksins lagði dómariinn fram afstöðuuppdrátt til afnota við áreið þá, sem stefnt hefur verið til.

Mættir voru: Guðmundur Magnússon bóndi í Helliskoti.

Sigurður Guðmundsson, bóndi í Gröf.

Sæmundur Sæmundsson, bóndi á Elliðavatni.

Ólafur Ólafsson, bóndi á Vatnsenda.

Bjarni Ólafsson, bóndi á Árbæ.

Þar á móti voru ekki mættir hinir stefndu, Páll Melsteð fyrir hönd H. Th. A. Thomsens, Kristján sýslumaður Jónsson sem umboðsmaður landssjóðsjarðarinnar Hólms, nje sjera Hallgrímur Sveinsson, sem umráðamaður kirkjujarðarinnar Breiðholts. Aptur á móti var mættur landseti prestsins á hálfri jörðunni Breiðholti, Árni Jónsson, en hann sagðist ekkert umboð hafa frá prestinum, en verði að halda fram rjetti ábýlisjarðar sinnar.

Enn fremur mætti óstefndur alþingismaður borgari Egill Egilsson, samkvæmt umboðsskjali jómfrúar Þorbjargar Sveinsdóttur fyrir hönd bróður hennar sýslumanns Benedikts Sveinssonar, er var lagt fram sem nr. 39.

Þá var skoðaður uppdrátturinn, og kom öllum saman um, sem viðstaddir voru, að landamerki jarða þeirra, er getur um í stefnunum, meðfram ánum, sjen þessu:

1. Milli Helliskots og Hólms eða Vilborgarkots fyrir norðan aðalána ofan að Gudduós, en fyrir sunnan aðalána, sem Gudduós rennur í, nær land Helliskots vestur að línu, sem er beint í norður frá Silungapolli.

Fyrir vestan Hólm byrjar fyrir norðan Bugðu land Grafar í Almannadal eða ef til vill Mjódal, sem er fyrir norðan Bugðu, beint norður af Rauðhól; fyrir sunnan Bugðu á Elliðavatn land á mótis við Gröf, og er landamerkjallinn milli Elliðavatns og Hólms lína frá Rauðhól í Rjettarklif, sem er fyrir vestan Gvenda-brunn milli Vatnsness og Hrauntúns. Fyrir norðan Bugðu er næsta jörð fyrir neðan Gröf Árbær. Landamerki við ána eru þar á Oddgerðisnesi, nokkuð fyrir neðan sjálfan Oddann. Á sama stað eða nærfellt því eru landamerkin fyrir sunnan Bugðu milli Elliðavatns og Vatnsendalands. Dimma ofan undir Skyggni skilur Elliðavatns- og Vatnsendaland, þá ráða vötnu og þá Vatnsvíkin rjett fyrir vestan Þingnes, sem er haldin landamerki milli Vatnsenda og Elliðavatns, er þá á að eiga allt Þingnes. Fyrir innan Bugðu á Vatnsendi land á móti Árbæ og eins fyrir vestan Skyggni, þar sem Vatnsendi á að mestu leyti vesturkvíslina hjá Árbæjar- og Vatnsendahólmunum, en hálfa austurkvíslina á mótis við Árbæ. En fyrir vestan Vatnsenda er Breiðholtsland, sem byrjar hjá Grænugröf, sem er nokkuð fyrir sunnan norður-endann á Árbæjarhólma, og þar eptir á Breiðholt land fyrir sunnan árnar á mótis við Árbæ ofan að Blesugröf, sem er nokkuð fyrir neðan stað þann, er Hólms- eða Breiðholtskvísl kemur í vesturána, á Breiðholt að minnsta kosti hálfan Blásteinshólma. Herra Egill Egilsson fyrir hönd Benidikts sýslumanns Sveinssonar, sem eiganda að $\frac{1}{2}$ Árbæ, og Bjarni Ólafsson, sem ábúandi Árbæjar, halda því fast fram, að Árbær eigi hálfan Blásteinshólma, aptur segist ábúandinn á Breiðholti eigi vita nema Breiðholt eigi allan Blásteinshólma.

Árbæjarland nær fyrir austan árnar norður að Stórahyl. og mun Ártúnsland byrja þar fyrir neðan, eins og landamerkin fyrir sunnan árnar milli Bústada og Breiðholts mega heita að vera í Blesugröf.

Ólafur á Vatnsenda bað þess getið, að hann gæti ekki játað, að Þingnes lægi allt undir Elliðavatn, og ekki hálft undir hvora jörðina.

Allir þeir, sem viðstaddir voru, skoðuðu ítarlega landsuppdráttinn, sögðu hann fullnægjandi í öllu verulegu, og voru þar eptir landamerkin rituð á uppdráttinn.

Þess var getið, að hálft Vilborgarkot sje álitíð að vera byggt úr Hólmslandi, en rjettarþræta hafi verið um þetta, og mun ekki vera útkljáð.

Þegar landamerkin voru mörkuð á uppdrættinum, var nokkur ágreiningur um landamerkin milli Elliðavatns og Grafar að austan og Vatnsenda og Árbæjar að vestan, og voru því þar markaðar 2 landamerkjalinur.

Umboðsmaður Benidíkts sýslumanns Sveinssonar bað þar eptir yfirheyrt vitni, sem góðfúslega var mætt með tilliti til skýrslu Guðmundar Jakobssonar frá Brekkubúð í þingsvitnum 12. marz 1870, sem eru rituð í hjeradsdómsgjörðum þeim, sem lagðar voru fram í dag. Mætti þá

Helgi Guðmundsson, bóndi í Móakoti í Garðahverfi. Hann segist vera á 52. árinu, fæddur á þorranum 1829, og sonur Guðmundar Jakobssonar, er 1870 bjó í Brekkubúð, en nú eru 8 ár síðan að hann dó. Hann segist hafa verið 9 ára gamall, þegar faðir hans árið 1838 fluttist að Vatnsenda, og segist hann hafa verið hjá föður sínum þau 15 ár, er hann bjó þar. Hann segist hafa orðið var við laxagöngu á þessum 15 árum í þeim hluta áнна, er liggur undir Vatnsendaland, eptir því sem nú er skýrt frá. Laxinn gekk upp eptir allri Dimmu í vötnin, og veiddu bæði faðir vitnisins og Jón heitinn, sem þá bjó á Vatni, jafnaðarlega lax í silunganetum sínum. Það var þó ekki hvert ár, og segist hann ekki geta með vissu sagt, hve opt á því 15 ára tímabili, er þjer er um að ræða, að þetta hafi orðið, en vist hafi það orðið minnst 3 sinnum. Hann veit, að laxinn hefur gengið jafnvel upp fyrir vötnin, og var hann þannig eitt af þeim árum, er faðir hans bjó að Vatnsenda, vottur að því, að faðir hans veiddi 2 laxa í ánni, sem rennur fyrir sunnan Hólmi, þeir fedgarnir voru þá snemma hausts að veiða rjúpur uppi hjá Hólmi, og sáu laxana í ánni, þegar þeir fóru yfir hana, og stakk faðir vitnisins laxana með broddstaf sínum. Laxarnir voru hvor upp á 7 eða 8 merkur. Faðir vitnisins veiddi þessa laxa með samþykki hins þá verandi ábúanda á Hólmi.

Laxinn kom, þá er faðir vitnisins veiddi, í árnar eptir að þvergarðarnir voru settir í þær, og man ekki vitnið til, að laxins hafi nokkurn tíma orðið vart í ánum fyrir en eptir það, að þvergirðingarnar voru settar í, en laxinn mun hafa komiðt upp fyrir þær, af því að þær hafi bilað, eða þá ekki verið eins rammbbyggilega hlaðnar, eins og síðan hefur átt sjer stað. Faðir vitnisins hafði fremur öðrum hug á veidiskap, og var álitinn einhver hinn mesti veiðimaður hjer um slóðir. Hann fjeck því opt leyfi til að veiða neðar í ánum en Vatnsendi átti land, og einhverja mesta veiðina fjeck hann í fjelagi við Breiðholts og Árbæjar bændur í norðuránni hjá Blásteinshólma. Þar á móti veiddi hann aldrei fyrir neðan Stórafoss og rengdi enginn rjett hans eða hinna bændanna til þessarar veiði, sjer í lagi ekki þeir, sem þá höfðu umráð yfir konungsveidinni. Optast var veitt í laxanet á túnaslættinum. Eitt sumar veiddust í Breiðholts og Árbæjar landi yfir 500 laxar, og var það bezta veiðiárið, en ekki man vitnið, hvaða ár það var. Var þá veitt bæði með netum og laxastingi og með því að hleypa norðuránni í suðurána, og veiddust þá, þegar hleypt var, um 200 laxar í einu.

Annað sumar nokkuð seinna bleypti faðir vitnisins í fjelagi með nábúum sínum ánum aptur, og fengust þá um 60 í einu, en hvað mikið bændur það sumar hafi veitt í viðbót við þessa 60 laxa, segist vitnið ekki muna.

Við þessi tækifæri var hleypigarðurinn settur hjá Selárfossi, og sýnir nú vitnið, hvar þessi foss er á uppdrættinum, og fossinn þegar markaður eptir tilvísun vitnisins, þar sem árnar koma saman fyrir neðan Vatnsenda-hólmann. Þan 2 ár, sem vitnið þannig hefur skýrt frá, veiddi faðir vitnisins mest af laxi. Önnur ár, sem faðir vitnisins bjó

á Vatnsenda, veiddi hann minna, og getur vitnið ekki greint tölu á laxinum hvort árið, nákvæmar en hann hefur gjört. Þau ár komu einnig fyrir, að faðir vitnisins gjörði enga tilraun til að veiða í ánum, eða að hann reyndi að veiða, en ekki fjekk neitt; hve mörg ár það hafi verið, getur vitnið ekki sagt neitt um, en það hafi ekki verið öllu fleiri en 5 ár á tímabilinu frá 1838—53, sem faðir vitnisins alls ekkert veiddi. Það voru þau ár, sem hann veiddi í ánum, að hann einnig varð var við lax í silunganetum sínum í vatninu eins og í ánum.

Silungaveiði hafði faðir vitnisins á hverju ári í vatninu, eins og enn á sjer stað á hverju ári bæði frá Vatnsenda og Elliðavatni. — Upplesið. Játað rjett bókað, og lýsir vitnið yfir því, að hann tröysti sjer til að staðfesta þessa skýrslu sína með eiði.

Hinir stefndu bændur lýstu allir hver fyrir sig yfir því, að eins og silungur hefur verið veiddur fyrir þeirra landi í Elliðaánum og vötnunum, er þessar ár renna í og úr, á hverju ári, svo lengi menn muna, án þess að umráðamenn veiðinnar frá Stórahyl og út fyrir árósinum í sjónum milli Árbæjarhöfða og Geldingatanga hafi hreyft hinum minnstu mótmælum þar á móti, þaunig yrði hver fyrir sig að álita það alveg vafalaust, að enginn annar en hlutadeigandi jarðeigandi geti veitt lax þann, er kynni að koma upp fyrir veiðitakmörk tjedrar laxveiði. Hinir viðstöddu bændur byggja þetta álit sitt fyrst og fremst á því, að nedsta laxveiðin, bæði meðan konungur átti hana og eptir að H. Th. A. Thomsen og faðir hans eignuðust hana, hafi ekki verið talin lengra upp eptir ánum en að Stórahyl, og í annan stað á því, að enginn umráðamaður þessarar veiði, hvorki konungsmenn nje Thomsen, hafi nokkurn tíma gjört tilraun til að veiða fyrir ofan takmörkin, hvorki silung nje lax, nje til að banna bændum þeim, er eiga land fyrir ofan takmörkin, að veiða silung þann og laxa, er þar kæmu fyrir. Silungsveiði hefur verið mest frá Vatnsenda og Elliðavatni, minni frá hinum jörðunum, en þó nokkur. Tekur ábúandinn á Breiðholti það fram, að hann hafi lítið borið við silungsveiði fyrir sinni jörð, mest af því, að þvergirðingar Thomsens hafi varnað ekki eingöngu laxinum, heldur einnig öllum silungi að ganga upp eptir ánum.

Silungur er sumisje tvenns konar, uppgöngusilungur eða sjóbirtingur, sem kemur frá sjónum, og vatnasilungur, sem heldur sjer í vatninu og ánum. Bændurnir á Elliðavatni og Vatnsenda segjast veiða á hverju ári silung svo hundruðum og þúsundum skiptir, en lítið hafi þar af verið sjóbirtingur, nema á haustin eptir að Thomsen hafi verið búinn að taka upp kisturnar. Sæmundur á Elliðavatni lýsir þar að auki yfir því, að sjer hafi sýnt í fyrra sumar, þegar laxakisturnar hafi verið brotnar þrisvar sinnum, að þá hafi verið í meira lagi en áður af sjóbirtingum með vatnasilungnum. Laxveiði segja bændurnir að ekki hafi síðustu árin verið í ánum fyrir ofan Stórafoss nema einu sinni. Var það sama sumar og laxafridunarlögin voru þinglesin hjer í hreppi eða sumarið 1877. Þá tóku sig saman Sæmundur bóndi á Elliðavatni, Ólafur bóndi á Vatnsenda, Árni bóndi á Breiðholti og Bjarni bóndi á Árbæ, eptir að laxakistubrot það, er getur um í skjalinu nr. 7. (málinu H. Th. A. Thomsen gegn Árna Jónssyni, Magnúsi Benidiktssyni og Grími Ólafssyni), hafði átt sjer stað, um, að reyna laxaveiði í ánum fyrir neðan Skyggni, drógu þeir þá á með neti bjer og hvar í ánum frá Skyggni ofan að Stórahyl, og fengu þeir alls um 20. Þegar þeir komu ofan að Stórahyl hittu þeir vökmenn Thomsens, Ólaf Steingrímsson á Litlaseli og Svein Ingimundsson á Stóraseli, sýndu þeim veiði sína, og báðu þá að segja Thomsen, að af þessu gæti hann sjed, að það væri

ekki satt, sem Thomsen kvað halda fram, að laxinn gæti ekki gengið upp fyrir veiðitakmörk hans. Thomsen hefur aldrei síðan gjört neina ráðstöfun til að fylgja því fram, að bændur hefðu ekki haft heimild til að veiða þennan lax. Sama ár og þetta átti sjer stað, fjekk Ólafur á Vatnsenda 15 laxa í silunganet sín í vatninu, og Sæmundur á Vatni 3. Sæmundur segist síðan hafa fengið nú í sumar (1880) 1 lax í silunganet sín. Ólafur þar á móti segist hafa fengið í silunganet sín í sumar (1880) 8 laxa en í fyrra (1879) 4 laxa, og í hitt eð fyrra (1878) kringum 10 laxa. Bændurnir segjast hafa sagt mörgum frá þessu, og ekki efast um, að Thomsen hafi frjett það, en ekki hafi enn þá borið á því, að Thomsen hafi heimtað skaðabætur fyrir það, eða látið í ljósi, að laxveiði hans þar með hafi verið misboðið.

Rjettarvottarnir, sem kallaðir hafa verið til þessa rjettarhalds sem áreiðarmenn, lýstu þar eptir yfir því, að þar sem allir þeir, sem mættir voru, hafa tekið uppdráttinn gildan, án frekari skoðunar eða áreiðar, en enginn hefur mætt fyrir hönd Thomsens, virðist það ónaúðsynlegt að skoða önnur landamerki, en merkin milli Árbæjar- og Breiðholtsveiðinnar af annari hálfu, og Thomsens veiði af hinni hálfu, en með því nú er kominn dagur að kveldi, er ekki mögulegt, að þessi skoðun geti farið fram fyr en á morgun um sólaruppkomu kl. 10. Dómarinn frestaði þar eptir áreiðinni til þess tíma, og tilkynnti öllum hinum mættu, að áreiðin þá mundi byrja hjá Blesugróf, þar sem hver, er við áreiðiua vildi verá staddur, yrði að vera kominn kl. 10 á morgun.

Rannsókninni frestað, þingi slitið. Allt hið bókaða var lesið upp og undirskrifað af jarðeigendum og bændum, sem mættir voru auk dómarans og þingvottanna.

Egilsson. Guðm. Magnússon. S. Sæmundsson. Ólafur Ólafsson.

Sigurður Guðmundsson. Bjarni Ólafsson. Árni Jónsson.

Jón Jónsson. Þorlákur Guðmundsson. Jóhannes Oddsson.

Ár 1880, hinn 16. desember kl. 10 f. m., mættu dómarinn og hinir til kvöðdu áreiðarmenn í Blesugróf, og voru þar einnig til staðar Sæmundur bóndi Sæmundsson á Elliðavatni, Bjarni bóndi Ólafsson á Árbæ og Árni bóndi Jónsson í Breiðholti.

Í viðurvist þessara bænda skoðuðu þar eptir dómarinn og vitnin árkvísilarnar fyrir neðan Blásteinshólma, eða smáhólma þá, sem eru þar fyrir neðan, og kallaðir eru Kerlingarhólmar.

Í þessum kvíslum fundust alls 6 fossar, 2 í norðurkvíslinni, 3 í aðalkvísl suðurárinna, en 1 í kvísl þeirri eða kvíslarfarveg, sem tekur sig úr suðuránni hjá Blesugróf; en farvegur þessi er þurr á sumrum, og hverfur þá fossinn nema í vatnavöxtum. Þessi foss er nefndur Skötufoss og steypist fossinn þar niður af klöppum í kvímyndað gljúfur; en að öllum hinum fossunum er sljett grjót og grasbakkar, að undanteknum stærsta og efsta fossinum í suðuránni, sem almennt er kallaður Skorahylur. Foss þessi fellur ofan í há mjög einkennileg gljúfur eða klettaskor, og er hylur milli þessara gljúfra eða skora. Það virðist því ekki geta orðið spurning um anuad en að, af nefndum fossum, sje þessi foss sá, er helzt má kalla Skorahyl, og er sjer í lagi efri fossinu í norðuránni, sem Stóri-foss nefnist eða Stórihylur allt öðruvísi en Skorahylur, og engin klettaskor hjá honum, sem hann gæti dregið nafn af. Skorahylur er í suðuránni skammt fyrir neðan upptökin á árhólmanum, þar sem árnar skiptast.

Þar sem Breiðholtskvísl kemur í suðurána, eða dálítið þar fyrir neðan, er 2. foss-

inn í suðuránni, er nefnist Arnarfoss. Svo segja bæði annar áreiðarmaðurinn Jóhannes Oddsson og Árni bóndi í Breiðholti að hafa heyrt, en Árni bætir því við, að sumir vilji kalla hann Kermóafoss, og segir hann, að Kermóar heiti plássíð fyrir ofan fossinn og þar upp eptir inn á móts við Skorahyl. Jóhannes segist ekki hafa heyrt þennan foss nefndan annað en Arnarfoss, en aptur hafi hann heyrt einn mann, Jónas húsmann, sem nú er í Reykjavík, en áður var húsmáður Ditleifs Thomsens á Bústöðum nokkur ár og á Ártúni 1 ár, nefna fossinn hjá Skorahyl Kermóahyl. Jónas þessi var ættaður vestan af Mýrum og dvaldi að eins fá ár hjer hjá ánum, aðra segist Jóhannes ekki muna að hafi getið um Kermóafossinn.

Nokkuð neðar en alfaravegurinn og dálítið ofar en farvegur sá eðu kvísl, sem Skötufoss er í, kemur saman við suðurána, er Búrfoss, neðsti fossinn í aðalkvísl suðuránnar.

Efri fossinn í norðuránni er skammt fyrir neðan þann stað í norðuránni, þar sem Breiðholtskvíslin tekur sig úr norðuránni og rennur í suðurána. Sunnan í melbakka fyrir norðan ána og undir 100 faðma frá Stórahyl sjest einkennilegur stór steinn, sem bændurnir Bjarni og Sæmundur segja að sje merkisteinn milli Ártúns og Árbæjar. Þar sem hraunið liggur hæst á hólmunum fyrir sunnan Stórahyl og Breiðholtskvísl, sjest einkennileg þúfa, er mannaverk virðist vera á, segir Bjarni, að hann hafi heyrt, að þessi þúfa væri hornmark milli Árbæjar, Breiðholts og Ártúns. Þúfa þessi er mjög skammt frá Breiðholtskvísl, er Árni telur landamerki milli Ártúns og Breiðholts. Skoðuðu dómariinn og áreiðarmennirnir ítarlega þessa þúfu, og var það sameiginlegt álit þeirra, að manna-verk væri á henni, og að hún líklega væri merkþúfa. Rjett fyrir austan þúfu þessa, sjest nálægt upptökum árhólmans og á honum stór einkennilegur steinn, sem 3 minni steinar eru lagðir upp á, og segist Bjarni hafa heyrt, að landamerkin milli Árbæjar og Breiðholts væri lína frá þúfunni hjá Breiðholtskvísl í þennan stein. Árni segist hafa heyrt, að steinninn væri landamerkjasteinn milli Breiðholts og Árbæjar, aptur á móti segist hann ekki hafa heyrt getið um hornmark í þúfunni.

Þegar þúfan er miðuð við merkjasteininn í melbrekkunni fyrir norðan ána, verður Stórihyllur nálæga allur fyrir fyrir ofan þá línu, en nær fast að henni. Fyrir ofan Stórafoss sjest móta fyrir garði út í ána, og segja þeir Árni og Bjarni, að þetta sje brot af hleypigardi, er Thomsen notar á vorin, þegar hann setur kistur sínar í ána. Gardur þessi byrjar þar sem Breiðholtskvísl rennur út úr norðuránni, og eru hjer um bil 5—6 faðmar frá Stórahyl eða fossinum þar upp að hleypigardinum. Annar áreiðarmaðurinn, Jóhannes og bóndinn í Breiðholti Árni, taka fram, að Stórifoss hafi lækkað mikið og hylurinn undir honum grynnt, af því að klettar hafi hrunið ofan af berginu niður í hylinn. Nú var vatnið meira í Skorahyl og fossinum þar; en bæði Jóhannes, Bjarni og Árni fullyrða, að það sje að eins sökum ísa, og að vatnið þegar árnar eru auðar sje venjulega nokkuð meira í Stórahyl en í Skorahyl.

Hinn fossinn í norðuránni er lítið eitt fyrir ofan árkjaptana. Árni og Jóhannes segjast hafa heyrt þennan foss nefndan Sjávarfoss, aðalkistan í norðuránni er hjer um bil mitt á milli Sjávarfoss og vegarins, og sást glöggst móta fyrir garði, sem kista þessi er sett í. Hjá Sjávarfossi skiptist norðuráin af stein- eða klettriði í 2 kvíslar, og er í hinni nyrðri af þessum kvíslum sú kista, sem nefnd er Hjáleigan. Í suðuránni eru tvær kistur, hin svo kallaða Pollkista í kvísl, sem myndast skammt fyrir neðan Búrfoss, og rjett hjá Pollkistunni er hin kistan í aðalkvíslinni.

Efri kistan í norðuránni hlýtur að sjást frá aðalveginum, sem liggur um þveran

árhólmann. Hjáleigukistan sjest þar á móti ekki, þar sem húu er fyrir neðan Sjávarfoss. Jóhannes gat þess, að síðari árin hafi veiðin í hjáleigukistunni verið meiri eða fullt svo mikil og í aðalkistunni.

Engin af kistunum voru nú í ánum, en stóðu á árbökkunum, þar sem garðabrot lágu út frá þeim, þó voru teknir úr kistunum rimlar og háfar.

Flest af örnefnum þeim, sem nefnd eru að framan, voru merkt á uppdrættinum, eptir að áreiðarmennirnir böfðu farið heim að Bústöðum og dómarrinn bókað með leiðbeiningu og samþykki áreiðarmanna hið framanskráða.

Sökum þess að norðuráin var alveg ófær af ís, gátu áreiðarmennirnir ekki komið yfir hana upp að Árbæ; en eptir því, sem þeir gátu ráðið með augnamáli, er Stórihylur svolítið nær Árbæ í beinni línu, en Skorahylur, þó þessi sje nær upptökunum í suðuránni, en Stórihylur í norðuránni, og voru báðir hylirnir merktir í uppdrættinum.

Til staðfestingar því, sem þannig hefur farið fram, undirskrifar dómarrinn með áreiðarmönnum og bændum hið bókaða.

Jón Jónsson. Þorlákur Guðmundsson. Jóhannes Oddsson. S. Sæmundsson.
Bjarni Olafsson. Árni Jónsson.

Rjett eptirrit staðfestir
Jón Jónsson.

Opinbert mál.

265.

Nefndarálit

í málinu um þvergirðingar í Elliðaám.

Samkvæmt ályktun neðri deildar alþingis vorum vjer undirskrifaðir kosnir í nefnd: „til að rannsaka aðgjörðir og framkvæmdir landsstjórnarinnar viðvíkjandi þvergirðingum kaupmanns H. Th. A. Thomsens í Elliðaánum, samkvæmt þingsályktun 1879, og koma fram með tillögur um það efni.“

Það, sem helst mundi nú geta talizt aðgjörð landstjórnarinnar eða framkvæmd í þessu efni, er það, að amtmaðurinn í Suðuramtinu eptir undirlagi landshöfðingja bauð sýslumanninum í Gullbringu- og Kjósarsýslu að höfða mál gegn kaupmanni H. Th. A. Thomsen, eiganda laxveiðar í Elliðaám, svo útkljáð yrði með dómi, hvort hann hafi brotið gegn 2. gr. viðaukalaga 11. maí 1876. Úrslit máls þessa fyrir yfirdómi urðu þau, að 3. maí 1880 var Thomsen kaupmaður sýknaður af kærum hins opinbera; er sú sýknað byggð á því, að Thomsen „þykist einn eiga alla laxveiðina í ánum“ og sje „út frá því gengið bæði í stefnunni til undirdómsins og eins í málshöfðunarskipuninni“, og hins vegar á því, að viðaukalög 11. maí 1876 eigi að eins við þær ár, er fleiri eiga veiði í en einn. Mál þetta er nú enn fyrir hæstarjetti, og eigi útkljáð; en hver sem lok þess verða, þá er það víst, að málið er hafið á rammskökkum grundvelli, þar sem gengið er út frá því, að Thomsen eigi einn alla veiði í ánum milli fjalls og fjöru, þar sem þó þjóðjörðin Hólmur hlýtur að eiga veiði fyrir sínu landi, með því að ekki er með lögum frá komið. Það virðist auðsætt, að ef gæta skal rjettar landssjóðsins, þá er það nauðsynlegt að halda

fram veiðirjetti þjóðjarðarinnar Hólms, og er svo að sjá á yfirrjettardóminum, sem það sje óefað, að málið hefði fengið gagnstæð úrslit, ef eigi hefðu þeir, sem gæta áttu rjettar landssjóðsins, algjörlega firsómað að gjöra svo, en þvert á móti gengið út frá því, sem þeim átti að vera vitanlegt, að rangt var, nl. að Thomsen kaupmaður eigi einn veiði í ánum. Og skal þess hjer við getið, að það er ljóslega sannað með áreiðargjörd þeirri, er hinn setti rannsóknardómari Jón Jónsson hefur framkvæmt, hæði hver veiðitakmörk Thomsens kaupmanns eru, og svo hitt, að ábúendur jarðanna fyrir ofan veiðitakmörk Thomsens hafa jafnan haft, og hafa enn nokkra veiði, hver fyrir sínu landi, óátalið af öllum.

Vjer verðum því fastlega að halda því fram, að hvernig sem dómur hæstarjettar kann að falla í máli því, sem nú liggur fyrir þeim rjetti, og hafið var af hendi hins opinbera gegn Thomsen kaupmanni, þá verður eptir sem áður ódæmt um það aðalatriði þessa máls, hvort þjóðjörðin Hólmur er eigi með hinum ólöglegu þvergirðingum svipt veiðirjetti þeim, sem henni að vorri hyggju ómótmælanlega her að lögum.

Viðvíkjandi kærur einstakra manna, sem nefndinni hafa borizt um meðferð þá, er þeir hafi sætt undir rannsókn, sem leitt hefur af kærur Thomsens kaupmanns til ráðherra Íslands, þá álitur nefndin sjer óviðkomandi að taka það mál upp, en vonar, að ef þeir, sem fyrir órjetti hafa hjer orðið, leita rjettar síns á formlegan hátt, sjerstaklega viðvíkjandi kærur Thomsens kaupmanns til ráðgjafans, sem hefur reynzt allsendis tilhæfulaus, þá geti ekki hjá því farið, að þeir hljóti að fá fulla rjetting síns máls við dómstólana.

Af framanskriðuðum ástæðum verður nefndin að leggja það til:

Að þingið skori alvarlega á landstjórnina, að láta nú enga stund lengur dragast að hefja mál mót Thomsen kaupmanni í nafni þjóðjarðarinnar Hólms fyrir ólöglegar þvergirðingar hans í Elliðaám og þar af leiðandi veiðispilli fyrir Hólmslandi og að landsstjórnin skipi lögfróðan mann til sóknara fyrir þjóðjarðarinnar Hólms hönd, og sjá svo fyrir, að krafizt verði, að hinar ólögsmætu þvergirðingar verði tafarlaust upptækar gjörvar úr ánum upp á ábyrgð landssjóðs.

Alþingi 13. ágúst 1881.

E. Egilsson, Jón Ólafsson, Þ. Kjerulf. Fr. S. Stefánsson. Grímur Thomsen.
formaður. framsögum. og skrifari.

266.

Tillaga

til þingsályktunar.

Neðri deild alþingis skorar á landsstjórnina að leggja fyrir næsta alþing frumvarp til laga um sáttadóma, samið með hliðsjón af hinum norsku lögum um sáttamál frá 20. júlí 1824, 8. sept. 1842 og 8. maí 1869 og af lögum um friðdómendur í Englandi og öðrum löndum.

Jón Jónsson, Friðrik Stefánsson.
flutningsmaður.

Nefndarálit

í málinu um frumvarp til landamerkjálaga.

Með því að vjer álitum, að flestar af breytingum efri deildarinnar í máli þessu horfi til umbóta, þá viljum vjer einhuga ráða hinni heiðruðu neðri deild til að samþykkja frumvarp þetta eins og það nú liggur fyrir, þar eð breytingar við það mundu sökum naumleika tímans auðsjáanlega verða til þess að málið næði ekki fram að ganga á þessu þingi, en það verðum vjer að álita mjög svo óheppilegt.

Alþingi 23. ágúst 1881.

Benedikt Sveinsson,
framsögumaður.

Guðmundur Einarsson,
formaður.

Lárus Blöndal,
skrifari.

Friðrik S. Stefánsson,

Jón Jónsson.

Frumvarp

til laga um hann gegn innflutningi á útlendu kvikfje.

(Eins og það var samþykkt við 3. umræðu í efri deild 25. ágúst 1881).

1. grein.

Það er öllum bannað að flytja hingað til lands frá útlöndum sauðfjenað, nautgripi eða hesta. Þó má landshöfðingi með ráði dýralæknis veita undanþágu frá banni þessu, enda setji hann þá tryggjandi reglur um í hvert sinni. Undanþáguleyfið og reglurnar skal prenta í stjórnartíðindunum deildinni B.

2. grein.

Brot gegn lögum þessum varðar sektum, ekki lægri en 100 kr. fyrir skipstjóra þann, er fjenaðinn flutti inn, og jafnháum fyrir þann, er fjenaðinn á, og skal fjenaðurinn gjörður npptækur og drepinn að tilhlutun lögreglustjórnarinnar. Brot gegn reglum þeim, sem landshöfðingi setur samkvæmt 1. gr., varða eiganda sektum ekki lægra en 100 kr., enda bæti hann að auki allan skaða, er af þeim fjenaði hlýzt, er hann flutti inn án leyfis, eða hirti eigi samkvæmt reglum landshöfðingja.

Frumvarp

til laga um friðun á laxi.

(Eins og það var samþykkt við eina umræðu í neðri deild alþingis 26. ágúst 1881).

1. grein.

Lax skal friðhelgur hvervetna fyrir alls konar veiði 9 mánuði ár hvert og hinn

tíma árs 24 stundir í hverri viku frá náttmálum á laugardögum til náttmála á sunnudögum. Í hverju hjeradi, þar sem laxveiði er, ákveður sýslunefnd eða sýslunefndir með samþykki amtsráðs, hve nær laxveiðatíminn í hverri á eða vatni skal byrja og enda vor og haust. Eigi má þó veiðitíminn fyrri vera en frá 20. degi maímánaðar til 20. dags ágústmanaðar, og eigi síðar en frá 10. degi júnímanaðar til 10. dags septembermanaðar.

2. grein.

Ekki má leggja net eða garða nje aðrar fastar veiðivjolar í nokkra á lengra en út í miðja ána. Nú vilja menn leggja garð eða veiðivjel út í á frá báðum löndum, og skal þá svo leggja, að jafnan sje 40 faðma bil eptir endilangri ánni milli veiðivjelanna. Geti þeir, sem land eiga sinn hvoru megin að ánni, eigi orðið á eitt sáttir um það, hvar hvor þeirra skuli leggja sína veiðivjel, skal sýslunefnd eða sýslunefndir skera úr og segja fyrir, hvar og hvernig veiðivjolar skal leggja, svo er og sýslunefnd eða sýslunefndum heimilt að ákveða, að bilið milli veiðivjelanna megi vera styttra en 40 faðmar, ef þeim þykir nauðsyn til bera, svo að rjetti einskis veiðieiganda sje misboðið.

Ef á rennur í tveimur eða fleiri kvíslum, sem lax gengur um, þá má sá, er veiði á í ánni, ekki þvergirða nema eina þeirra, og ákveður sýslunefnd, hverja kvíslina megi þvergirða, enda eigi engir aðrir veiði í þeirri kvísl.

3. grein.

Eigi má leggja net eða aðra veiðivjel í stöðuvatn eða sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, svo eigi sje að minnsta kosti 40 faðma breiður vegur, þar sem vatn er dýpst, er lax geti haft frjálsa göngu um. Svo má og eigi viðhafa ádráttarveiði í stöðuvötnum eða í sjó úti fyrir árósum, sem lax gengur í, nema sýslunefnd eða sýslunefndir leyfi.

4. grein.

Enginn má á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga í vötn eða ár, eða upp að þeim og spilla með því veiði. Engar veiðivjolar eða veiðarfæri má viðhafa, er taki smálax. Skulu möskvar í riðnum veiðarfærum eigi vera minni, þá votir eru, en 9 þumlungar ummáls. Í laxakistum og öðrum föstum veiðivjelum skulu grindur með sívölum spólum, er standi beint upp og niður, og skal bil milli spala eigi minna en tveir þumlungar. Eigi má ádráttarveiði viðhafa nema annað dægrið.

5. grein.

Nú er svo háttað á einhverjum stað, að nauðsyn þykir til bera, að kveða skýrara á um eitthvað það, sem fyrir er mælt í lögum þessum að framan, og er þá sýslunefnd, einni eða fleirum saman, heimilt að setja um það reglugjörð, en þó svo, að grundvallarreglum laga þessara um friðun laxins og frjálsa göngu sje í engu haggð. Reglugjörðir sýslunefnda um þetta efni skulu lagðar fyrir amtsráð til staðfestingar.

6. grein.

Sýslumönnum og hreppstjórum er skylt að gæta þess vandlega, að lög þessi sjeu eigi brotin í nokkru. Skal sýslumaður tafarlaust taka upp öll ólögmæt veiðigögn og nema burt ólögmætar girðingar á kostnað eiganda.

7. grein.

Brot gegn lögum þessum varða allt að 200 kr. sektum; á uppljóstrarmaður þriðjung sekta, en tveir hlutir renna í sýslusjóð eða sýslusjóði, þar sem brot er framið. Þá skal og sá, sem ranglega veiðir, bæta skaða allan eptir 5 óvilhallra manna mati.

8. grein.

Mál um brot gegn lögum þessum eru opinber lögreglumál. Þó má sá, sem fyrir sökum er hafður, sleppa hjá málsókn, ef hann játar þegar brot sitt og greiðir sektir og skaðabætur allar að fullu eptir því, sem lögreglustjóri ákveður. Rjett er og að sá, sem fyrir skaða hefur orðið af ólöglegri veiði annara, reki málið sem einkalögreglumál.

9. grein.

Viðaukalög við Jónsbókar landsleigubálk 56. kap. 11. maí 1876 um friðun á laxi eru hjer með úr lögum numin, einnig allt það, sem í nefndum kapitula Jónsbókar getur minnsta máta verið gagnstætt grundvallarreglum þessara laga.

10. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. apríl 1882.

